UNIVERSITY OF ILLINOIS-URBANA
3 0112 118465555

Digitized by the Internet Archive
in 2015

https://archive.org/details/turktarihencumen1915unse

جزء : ۳۵ التنجی سنه ۱ کانون اول ۱۳۳۱

تاریخ عثمانی انجمنی

مجموعه سی

ایکی آیده بر نشر اولنور . تاریخ عثمانی یه عائد مقالاته صحیفه لرمز آچیقدر.
درج ایدلیان مقالات صاحبنه اعاده اولنه بیلور

فهرس مندرجات

آناطولیده اسلامی کتابه لر (توقاد) . . . . . خلیل ادهم
صوقوللو محمد پاشا ولهستان انتخاباتی . . . . . احمد رفیق
بروشیقهٔ تاریخیه . . . . . ***
مرعش والبستانده ذوالقدر [دولغادر] اوغللری حکومتی (مابعد). عارفی
اسمسز و تاریخسز سکه لر — ساده نقشلی سکه لر (مابعد) . . علی
تفرقه : تاریخ ابوالفتح (طورسون بك تاریخی) . . . . . ***

مرجعی — باب عالی تاریخ عثمانی انجمنی
آبونه قیدی ایچون انجمنه مراجعت اولنور.

استانبول
احمد احسان وشرکاسی
مطبعه جلیق عثمانی شرکتی
۱۳۳٤
فیناتی ۵ غروش

1er/14 Décembre 1915 № 35

Revue Historique

publiée par

l'Institut d'Histoire Ottomane

REVUE BIMESTRIELLE

Toute communication concernant l'Histoire Ottomane sera reçue avec plaisir.
Les pièces non publiées peuvent être restituées à leurs auteurs sur leur demande.

SOMMAIRE :

Inscriptions islamiques d'Asie-Mineur (Tokad)(suite)..... Khalil Edhem Bey.

Sokolli Mehmed pacha et Elé-ction en Pologne..... Ahmed Réfik Bey.

Un Document historique ....

Histoire de la dynastie des Doulgadrides (suite)..... Aarifi Pacha.

Sur les monnaies Ottomanes sans légende et sans date (suite)..... .. Ali Bey.

Histoire du Sultan Mehmed II (par Toursoun Bey)..... ***

Adresse de l'Institut : **Sublime-Porte**

Pour les Abonnements s'adresser à l'Institut.

CONSTANTINOPLE
Imprimerie Ahmed Ihsan & Cie

1915

Prix 5 Piastres

تاریخ عثمانی انجمنی

بشنجی سنه
نومرو ۳۵

۱ کانون اول
۱۳۳۱

مجموعه‌سی

آناطولیده اسلامی کتابه‌لر

— توقاد —

(۳٤ نجی جزؤدن مابعد)

— ۳ —

عزالدین کیکاوس ثانی ورکن‌الدین قلیج ارسلان رابع وعلاءالدین کیقباد ثانی حکومت مشترکه‌سی سنه ٦٤٨

بیوك کوپری کتابه‌سی[۱]

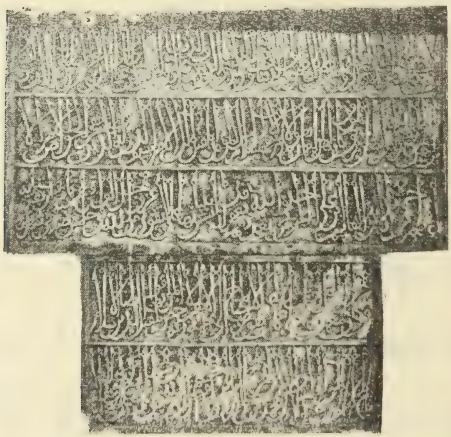

[۱] اولیا چلبی بوکوپری‌یه (کمرکوپری) نامنی ویریور (ج ٥، ص ٦٤). دوقتور مورتمان دخی کوپری‌یی وکتابه‌سنی کورمش وتاریخنی طوغری اوقومش ایسه‌ده مندرجاتنه مطلع اوله‌مامشدر. مراجعت ، بومجموعه‌ده جزؤ ۳٤، ص ٥٧٩ ده مندرج بیبلیوغرافیاده دوقتور بارتك سیاحتنامه‌سی ، ص ۲٤ .

توقادك شمالندن جريان ايدن يشيل ايرماغك اوزرنده‌كى بوكوپرى بش كمر كوزندن عبارت اولوب منتظم كسمه طاشلرله مبنى و ١٥١,٥ مترو طول و ٧ مترو عرضنده‌در[١] . كتابه‌سى شهره طوغرى كيدركن كوپرينك تخميناً اورته‌لرينه تصادف ايدن بالقون كبى برچيقنتينك ايچ يوزينه موضوعدر . مرمر لوحه‌يه محكوك اولان مذكور كتابه بش سطر اوزره وغايت كرفت برخط سلجوقى ايله محرردر (طولى ١,١٧ ، عرضى ١,٠٥) . بتون الفلرك ولاملرك باشلرينه برر يوارلاق قونلمشدر . أستامپاز وفوطوغرافيسى موجوددر .

١) وفق لانشاء هذه القنطرة المباركة فى ايام دولة السلاطين الاعاظم عز الدنيا والدين وركن الدنيا والدين وعلاء الدنيا والدين بنى السلطان غياث الدين كيخسرو بن السلطان علاء الدين كيقباد

٢) براهين امير المؤمنين اعز الله انصارهم وكان الموفق لهذه العمارة هو الامير الاسفهسلار الكبير المؤيد المقبل ملك الامرا سيف الدولة والدين مفخر الخواص الامير الا

٣) اعظم بروانه حميد بن ابى القاسم ابن على الطوسى جده تغمدهم الله بغفرانه وقد أسس بنيانها على التقوى من الله عز وجل الواقع فى خامس صفر فى شهور سنة ثمان اربعين وستماية

٤) وكان معمارها والواقف على عمارتها هو الامير المحتاج الى

---

[١] بوابعاد توقاد مكتب اعدادى مديرى محمد امين بك طرفندن بيلديرلمش اولديغى كبى واقع اولان استرحام اوزرينه آلاجه مسجد چشمه‌سى ووزير احمد پاشا جامعى وحمزه بك مسجدى كتابه‌لرينه ميدان جامعنك ايكى مدور كتابه‌سنك أستامپازلرينى وعبدالمطلب تكيه‌سى وكمر على پاشا قبرلرى كتابه‌لرينك صورتلرينى استخراج ايتمك لطفنده بولنمش وبوسايه‌ده اولجه يازمش اولديغم تدقيقاتله بالتطبيق بعض جهتلرينك تصحيحى ممكن اولديغندن كنديلرينه بوراده عرض شكران ايدرم .

رحمة ربه الاعز الاخص الموفق المقبل بهاء الدين ضياء الاسلام ٥) تاج الأنام وحيد الملوك والسلاطين محمد بن الفرج المعروف بابن الحكيم افاض الله توفيقه وسهل خيراته (؟) وضاعف اجلاله

روم سلجوقی دولتنك تاريخ ومسكوكاتيله توغل ايدنلر ايچون اشبو كتابه‌نك اهميتی آشكاردر . سلجوقيلرك اك معظم حكمداری اولان سلطان علاءالدين كيقباد اول اون سكز سنه حكومتدن صكره ٦٣٤ تاريخنده وفات ايده‌رك تختنی اوغلی غياث الدين كيخسرو ثانيه براقمش ايدی . كيخسرو ثانی ايسه ٦٤٤ده وفات ايدوب عزالدين كيكاوس وركن الدين قليج ارسلان وعلاءالدين كيقباد اسمنده اوچ اوغلی قالمش وبونلردن برنجيسی كيكاوس ثانی اوله‌رق جالس سلطنت اولمش ايدی . انجق بو دقيقه‌دن اعتباراً اوچ قرداشك بينده كونا كون منازعات ومجادلات باش كوستروب اولا ركن الدين قليج ارسلان (رابع) دعوای سلطنت ايدرك نامنه سكه ضرب ايتديرمش وبو كشمكش ٦٤٧ سنه‌سنه قدر دوام ايتدكدن صكره امير قراطای كبی بعض اركان دولتك اتخاذ ايلدكلری تدابير سايه‌سنده اوچ قرداشك آرالری بولنه‌رق اوچنك‌ده مشتركاً حكومت ايله‌لری قرارگير اولمش وبو حال كمال مشكلات ايله ٦٥٥ سنه‌سنه قدر دوام ايتديريله بيلمشدر

اوچ قرداش حكومت مشتركه‌سنه دلالت ايتمك اوزره ٦٤٧ ايله ٦٥٥ سنه‌لری آراسنده سيواس ، قونيه ، قيصريه ولولوه‌ده مضروب مشترك سكه‌لر قولكسيونلرده موجود ايسه‌ده مشارالهم نامله‌رينه بر كتابهٔ مشتركه‌يه ايلك دفعه اوله‌رق بوراده تصادف ايديبورز . اشته بوسببدن طولايی سلجوقی تاريخی ايچون كتابهٔ مذكوره‌نك قيمتی پك بيوكدر[١].

[١] مراجعت ، ابن بيبی ، آياصوفيه كتبخانه‌سنده يازمه ، نومرو ٢٩٨٥ . — ابن بيبی‌نك مختصر سلجوقنامه‌سی (فارسی) ، هوتسما طبعی . — ابن خلدون ،

متن كتابه‌ده كوپرينك بانيسى اولمق اوزره كوستريلن پروانه سيف‌الدين حميد ابن ابى‌القاسم طوسى‌نك آلديغى القابدن دخى اكلاشيلمجغى وجهله كنديسنك الك بيوك رجال سلجوقيه‌دن اولديغنده شبهه يوقدر . (پروانه) منصبى او عصرلرده الك يوكسك مراتبدن برى ايدى[١] . ٢نومرولى كتابه‌ده (جزؤ ٣٤ ، ص ٥٩٠) اسمى كچن ابى‌القاسم طوسى‌نك اوغلى اولان پروانه سيف‌الدين حميد حقنده مراجعت ايتديكمز كتابلرده معلومات بوله‌مدق[٢] . كتابه‌ده كوپرينك معمار وواقفى اولمق اوزره (ابن الحكيم) شهرتنى حائز بولنان امير بهاءالدين محمدك ناميده مندرجدر. بوراده « الواقف على عمارتها » سوزندن مقصد كنديسنك كوپرينك انشاسنه نظارت ايتمش اولديغنى بياندن عبارتدر ظن ايدرز. امير بهاءالدينك اخذ ايلديكى القاب وعنوانلره نظراً مومى‌اليهك دخى اصحاب مراتبدن اولديغى مستبان اوليور[٣] .

— ٤ —

اوچ قرداش حكومت مشتركه‌سى ، سنه ٦٤٩

سفر پاشا تربه‌سى ، نام ديكر بوينى اكرى تكيه‌سى

جامع كبير جوارنده بولنان بوكنبدك قسم فوقانيسى مخروطى الشكلدر. اولرك اراسنه صيقشمش وبر بانجه ايچنده قالمش اولان مذكور تربه ١٣٢٢ تاريخنده يوردان اسمنده بركيمسه طرفندن كرسته انبارى اتخاذ اولنمش ويانندهكى مسجدك سقفى چوكمش وكاملاً خراب برحالده ايدى. ايچريسنى كورمك ممكن اولهمدى. وقفيه‌سى ومتوليسى موجود ايمش. قپوسى بالاسنده بولنان ايكى سطرلق مرمر

عينى ، ابن‌الاثير ، منجم باشى‌نك جامع‌الدول وصحايف‌الاخبار نام تاريخلرى . — هوآر ، أپغرافى (فرانسزجه) . — غالب بك، تقويم مسكوكات سلجوقيه . — نجيب عاصم بك، تورك تاريخى. — توحيد بك، موزه قتالوغى، قسم رابع، الخ الخ.

[١] (پروانه) تعبيرى حقنده ايلروده ٦٥٣ نجى صحيفه‌ده بعض ايضاحات ويريلمشدر

[٢] ابوالقاسم بن على طوسى نامنه قيصريه‌ده (حاجى قليچ) جامع ومدرسه سنده ٦٤٧ تاريخلى ايكى كتابه دها موجوددر .

[٣] اكر كوپرينك وقفيه‌سى موجود ايسه بوندن استفاده اولنمق مأمولدر.

کتابه خط سلجوق ایله محرر اولوب حروفاتك اشکالی بالاده‌کی ۳ نومرولی کوپری کتابه‌سنك عینیدر . یازیلرك اوزرنده آلتون یالدیز اثری کوریلور . (طولی ۱٫۳۳ ، عرضی ۰٫٤۲) . أستامپازی موجوددر.

۱) انما یعمر مساجد الله من امن بالله والیوم الآخر واقام الصلوة وآتی الزکوة ولم یخش الا الله فعسی اولئك ان یکونوا من المهتدین امر بعمارة هذ[ا] المسجد المبارك فی ایام الدولة السلاطین

۲) الاعاظم بنو کیخسرو [بن] کیقباد خلد الله سلطانه العبد الضعیف المحتاج الی رحمة ربه اللطیف ابیبکر بن لقمان بن مسعود احسن الله توفیقه فی شهور سنة تسعة اربعین ستمایة

بو کتابه دخی بالاده‌کی ۳ نومرولی کتابه کبی اوچ قرداشك حکومت مشترکه‌سنه عائد بر وثیقهٔ مهمه‌در. آنجق بو راده حکمداران مشار الیهمك آیری آیری اسملری محرر اولمیوب « بنو کیخسرو » دیمکله اکتفا اولنمشدر. مسجدك بانیسی اولمق اوزره اسمی کتابه‌ده مندرج اولان ابی بکر بن لقمانك نه لقب ونه عنوانی ونه‌ده مأموریتی مذکور اولمدیغندن شخصنك تعیینی قابل اوله‌مدی. بو بنایه (سفر پاشا) و (بوینی اکری) نامله بنك و بر یلمسنك اسبابی تحقیق ایده‌مدك.

— ٥ —

غیاث الدین کیخسرو ثالث زمانی ، سنه (؟) ٦٧

چشمه کتابه‌ی

اشبو کتابه آلاجه مسجد حولیسنك زقاق جبهه‌سنده بولنان چشمه‌نك بالاسنده‌کی مرمر لوحه‌یه محکوکدر (طولی ۰٫۵۰ ، عرضی ۰٫۳۰) . یازیلری بوزوقدر. أستامپاژی موجوددر .

۱) بنا هذه العین فی ایام السلطان الاعظم غیاث الدنیا

٢)والدين كيخسرو بن قلج ارسلان خلد الله دولته لعمارته العبد...

٣)... ترا ارسلان بن سها نحه (؟) بمال مرحومة مرر بد (؟)

خاتون بنت سها نحه (؟) فى سنة (؟) سبعين وستماية

اوچ قرداشك مشتركاً حكومتندن صكره ركن‌الدين قليج ارسلان رابع پروانه معين‌الدين سليمانك اغوا وتشويقيله ٦٦٣ سنه‌سنده مغوللر طرفندن قتل ابديله‌رك يرينه دها ايكى بچق (برروايتده درت) ياشنده بولنان اوغلى غياث‌الدين كيخسرو ثالث اجلاس ايدلمش وامور اداره پروانه‌نك أليندە قالمش ايدى . اشته كتابه بوحكمدارك نامنى محتويدر. هرنه‌قدر دولت سلجوقيه‌نك احوال داخليه‌سى ٦٧٣ سنه‌سنه قدراولدقجه سكونت ايچنده كچمش ايسه‌ده[1] بوتاريخده ممالك رومده عظيم اختلاللر ظهور ايتديكى كبى برطرفدن قرامان اوغللرينك خروجى وديكر طرفدنده ممالیك مصردن بندقدار ديمكله معروف ملك ظاهر بيبرسك مغوللر ايله آناطوليده وقوع بولان محاربانى سلجوقى دولتنى تكرار تملكدن صارصه‌رق مملكتى هرج ومرج ايتمشدر. اشته بواحوال پر ملال آراسنده سلطان غياث‌الدين كيخسرو ثالث ٦٨١ (وبرروايتده ٦٨٢) سنه‌سنده وفات ايدرك يرينه كيكاوس ثانينك اوغلى غياث‌الدين مسعود ثانى جالس سلطنت اولمشدر كه اسمنى آتيده مندرج اوچ عدد كتابه‌ده كوره‌جكز.

بوراده موضوع بحث اولان چشمه كتابه‌سى پك زياده بوزوق اولديغندن متنده كوريلن بعض اسملر ايله تاريخنك احاد خانه‌سى قطعى برصورتده

[1] بودورهٔ سكونده ممالك رومك مختلف محللرنده پك عالى بنالر وجوده كتيريلمشدر . از جمله سيواسده صاحب فخرالدين علينك انشا كرده‌سى اولان صاحبيه ياخود كوك مدرسه وبروجردينك بروجيه نام مدرسه‌سى وصاحب شمس‌الدين محمدك دارالحديث ياخود چفته منباره نام مدرسه‌سى هپ ٦٧٠ سنه‌سندن قالمه مبانىٔ مهمهٔ اسلاميه‌دندر.

اوقونه‌مدی. هر حاله شوراسی آکلاشیلیورکه قرا ارسلان اسمنده برکیمسه قیز قرداشنك مالی ایله بوچشمه‌یی انشا ایتمشدر.

— ٦ —

غیاث‌الدین مسعود ثانی زمانی ، سنه ٦٨٧

وزیر احمد پاشا مسجد وتربه‌سی

علی پاشا جامعی قربنده بولنان بومبانی حرکت ارضدن پك زیاده متأثر اولمشدر. مسجد مدخلنك صاغ طرفنده‌کی قپودن تربه‌یه کیریلور. درونده بری بیوجك اولمق اوزره بش قبر واردر. کافه‌سی طاشسز ویازیسزدر. مسجدك یانی باشنده ١٣٣٠ ده یاپیلان اخشاب بربنا فتواخانه اتخاذ اولنمشدر. حال بوکه بوندن اول فتواخانه ایلروده کوریله‌جك اولان عبدالمطلب (یاخود اخی محیی‌الدین) تکیه‌سنده ایدی. مسجدك قپوسنده‌کی مرمر کتابه درت سطر اوله‌رق جلی خط ایوبیله محرردر (طولی ١,٧٠ ، عرضی ٠,٤٥) . صوك سطرك أستامپاژی موجوددر.

١) قال الله تبارك وتعالى من عمل صالحاً فلنفسه تقرب بانشاء عمارة هذا الخانقاه المبارك فى

٢) زمن السلطان الاعظم شاهنشاه المعظم غياثا لدنيا والدين ابى الفتح مسعود بن كيكاوس

٣) خلدالله دولته وفى ايام الملكة المعظمة صفوة الدنيا والدين ايدالله دولتهما الى الله تعالى وابتغى مرضاته العبد

٤) الضعيف المحتاج الى غفور اللطيف ابو الشمس بن الحسين تقبل الله منه واحسن عواقبه فى شهر ربيع الآخر لسنة سبع وثمانين وستماية

٥ نومرولی کتابه طولاییسیله بیان اولندیغی اوزره غیاث‌الدین کیخسرو ثالث ٦٨١ ده وفات ایتمکله یرینه برمدتدن بری ایران ایلخانلرنك

تزدنده بولنـان غياث الدين مسـعود ثانى اجلاس ايدلدى كه مشـاراليه سلطان عزالدين كيكاوس ثانينك اوغلى وبناءً عليه سلفى اولان كيخسرو ثالثك عمجه‌سـيدر . بعض مورخلر بونك تاريخ جلوسى اولەرق ٦٨٢ سنه‌سنى كوسترورلر، فقط ٦٨١ تاريخلى سيواسده ومعدن لولوه‌ده مضروب سكەلرى بولنديغندن علم مسكوكات اربابى مذكور ٦٨١ سنه‌سنى قبول ايتمشلردر[١] . مع مافيه سلفى اولان كيخسرو ثالثك ٦٨٢ تاريخلى ينه‌معدن لولوه‌ده مضروب بر سكه‌سيده معلومدر [٢] . روم سـلجوقى دولتنك بودورهٔ انقراضنه‌عائد معلومات تاريخيه غايت نقصان وعلى الاكثر يكديكرينى ناقض بولنديغندن برمفصل تاريخ كتابى وياخود متعدد كتابەلر كشف اولونجه‌يه قدر زمان مذكوره عائد وقايعك قسم اعظمى ظلام مجهوليت ايچنده قالمغه محكومدر[٣] .

غياث الدين مسـعود ثانينك ايكى كره حكومت ايتديكى مورخلرجه قبول اولنمقده‌در . دفعهٔ اولى سلطنتى ٦٨١ دن ٦٩٧ سنه‌سنه قدر دوام ايتـديكندن بالاده‌كى ٦٨٧ تاريخلى كتابه بو دفعه‌يه عائددر . انجق بو مدت ظرفنده دولت سلجوقيه‌نك احوال داخليه‌سى صوك درجه مختل اولدينى كبى مشار اليهك يكنى اولان كيقباد بن فرامرزك ادعاى سلطنت ايله خروج وبلكه ممالك رومك بر طرفنده حكمران دخى اولماسندن بالاستفاده ايران ايلخانلرى حكومت سلجوقيه‌يه ارتق بتون بتون مداخله ايله‌مشلر وحتى غازان محمودك ٦٩٤ده وقوع بولان جلوسيله برابر روم ممالكنى درت ايالته تقسيم ايتديره‌رك هربرينى آيرى آيرى واليـلرك

---

[١] غالب بك تقويم مسكوكات سلجوقيه ، ص ٩٠ ، ٩٤ . — توحيد بك موزه قتالوغى ، قسم رابع ، ص ٢٢٦ ، ٣٣٨ ، ٣٤٢ .

[٢] توحيد بك ، موزه قتالوغى ، قسم رابع ، ص ٣١٦

[٣] مراجعت ، توحيد بك «روم سلجوقى دولتنك انقراضيله تشكل ايدن طوائف ملوك» نامى تحتنده مقالەلر ، بو مجموعه‌ده سنه ١٣٢٦ الخ .

اداره‌سنه ویرمش ایدی[١] . هرنه‌قدر ٦٩٧ سنه‌سنه قدر مسعود ثانی نامنه سکه ضربنه دوام اولنمش ایسه‌ده ارتق کندیسنك بالفعل امور دولتله علاقه‌سی قالمامش ایدی[٢]. نهایت سلطان مشارالیه ممالك رومده ظهورایدن عصیانلره اشتراك ایتمش اولمق‌تهمتیله تاریخ مذکورده غازان محمود طرفندن عزل وهمدان قلعه‌سنده حبس ایدلدکدن صکره یرینه برادر زاده‌سی علاءالدین کیقباد ثالث سلطان روم نصب اولنمشدر .

کیقباد ثالثه عائد برکتابه‌یی ایلروده کوره‌جکز. غیاث‌الدین مسعود ثانی ٧٠٢ سنه‌سنده دفعه ثانیه اوله‌رق ینه مغوللر طرفندن سلجوقی تختنه اجلاس ایدلمش ایسه‌ده ذاتاً نحیف‌المزاج بولندیغندن خسته‌لنه‌رق، ٧٠٤ ده وفات ایله‌مشدر . مشارالیهك بوایکنجی سلطنتنه دلالت ایتمك اوزره ٧٠٢ ده مضروب برکموش سکه‌سی موجوددر[٣] .

غیاث‌الدین مسعود ثانینك (غازی‌چلبی) نامنده براوغلی وارایدی که پروانه معین‌الدین زاده مهذب‌الدین مسعودك وفاتنده سینوبی ایلخان طرفندن کندینه تملیك ایتدیره‌رك اوراده کوچك برحکومت تأسیس ایتمك استه‌مش ایدی. مهذب‌الدین مسعود ٧٢٢ ده وفات ایتمش وسینوبده دفن اولنمشدر[٤] .

متن کتابه‌ده سلطانك اسمنه برده (ملکه) تشریك اولنیور. فقط اسمی تصریح ایدیلمیور. عجبا مشارالیها اتیده ٧ نومرولی کتابه‌ده پروانه معین‌الدینك قیزی اولمق اوزره کوستریلمن خاتونمیدر؟ بز بویله

[١] آقسرایی‌نك سلجوقنامه‌سی ، یکی جامع کتبخانه‌سنده یازمه ، نومرو ٨٢٧ ، ص ٢٣٠ . — منجم باشینك صحایف الاخبارندن نقلاً توحید بك موزه قتالوغنده ، ص ٣٤٢ .

[٢] توحید بك ، موزه قتالوغی ، ص ٣٢٥ و٣٤٢.

[٣] توحید بك ، موزه قتالوغی ، ص ٣٥٤ .

[٤] قبرینك کتابه‌سی‌توحید بك طرفندن بوبمجموعه‌ده نشر اولنمشدر ، جزؤ ٧ ، سنه ١٣٢٧ .

ظن ايدييورز وحتى سلطان مسعود ثانينك زوجه‌سى اولديغنه احتمال ويرييورز.

كتابه‌نك بولنديغى بنانك عن اصل بر خانقاه اولديغى مندرجاتندن اكلاشيليور. بانيسى اوله‌رق اسمى محرر بولنان ابوالشمس بن الحسينك هيچ بر لقب وعنوانى موجود دكلدر. وزراى سلجوقيه‌دن اولوب ٦٨٤ سنه‌سنده[١] وفات ايدن صاحب فخرالدين على بن الحسينك برادرى اولمه‌سى وارد خاطر اولور. مع‌مافيه بونى اثبات ايده‌جك ألميزده هيچ بر وثيقه يوقدر.

بوراده موضوع بحث اولان بنا اليوم وزير احمد پاشايه نسبت ايديليور. حتى تربه‌ده براحمد پاشا مدفون بولنديغى مرويدر. بو ذات عجبا ايلروده خروس اوغلى تربه‌سنده اسمنى كوره‌جكمز پير احمد بكميدر، يوقسه دها صكره‌لرى جامعى تعمير ايتمش اولمه‌سندن طولايى اورايه كندى اسمى ويرملن ديكر بر احمد پاشاميدر؟ بورالرى بلكه اوقاف اداره‌سى قيوداتنك تدقيقيله اكلاشيله بيلور.

— ٧ —

غياث‌الدين مسعود ثانى زمانى، سنه ٦٩١

سنبل بابا زاويه‌سى

ميدان جوارنده وباج قپوسى موقعنده بولنان بو بنا تك قبه‌لى بر جامع ايله بر كوچك تربه‌دن عبارتدر. تربه‌ده قبر كتابه‌سى يوقدر. مدخل جبهه‌سى مرمردن مصنوع واستالاقتيتلر ايله مزيندر. قپونك ايكى يانده محراب شكلنده برر حجره واردر[٢]. اوكندن كچن جاده‌نك حين تسويه‌سنده بناى مذكور

[١] قونيه‌ده (صاحب اتا) ناميله معروف اولان بوذاتك تاريخ وفاتنى آقسرايى ٦٨٧ اولمق‌اوزره كوستريبورسه‌ده قونيه‌ده‌كى تربه‌سنده اسمى وتاريخى عين‌لوحه اوزرنده بولنان‌قبر كتابه‌سنده ٦٨٤ محرر اولديغندن بوجهت آيروجه شايان تدقيقدر. قره‌حصارده (صاحب‌اتا) اوغللرى حقنده‌مراجعت، توحيدبك، بومجموعه‌ده جزؤ ٩، سنه١٣٢٧.

[٢] بوحجره‌لرك اوستنده‌كى كوفى يازى مكرر اوله‌رق (لفظهٔ‌جلال) ايله (اسم‌نبى) دن عبارتدر.

درینده قالمش ایدی. دوقتور مورتمان ١٨٥٨ ده بنانك یکرمی قدم قدر یولك سویه‌سندن اشاغی بولندیغنی کورمشدر[١]. بالآخره ١٣٢٠ سنه‌لرنده زاویهٔ مذکوره‌ده ساکن اولان حسن بابا اسمنده غیور بر درویشك همتیله جبهه اقسامی سوکولمك صورت منتظمه‌ده وشکل اصلیسنه خلل کلیه‌رك مدخل تکرار یولك سویه‌سنده انشا اولنمش و بوکوزل اثر چوقوردن میدانه چیقاریله بیلمشدر. قپونك اوستنه واستالاقتیتلرك آلتنه تصادف ایدن محلده خط ساچوفیله اوچ سطرلق برکتابه موضوعدرکه طاشی عرضانی اولهرق اورته‌سندن قیریقدر (طولی ١,٤٠، عرضی ٠,٤٣). أستامپاژ وفوطوغرافیسی موجوددر.

١) قال الله تعالى وما تقدموا لانفسكم من خير تجدوه عندالله هو خيراً واعظم اجراً و استغفروا الله توسل بانشاء هذا المقام المبارك المسمى دارالصلحاء

٢) الى الله تعالى فى زمن السلطان الاعظم غياث الدنيا والدين مس[عو]د بن كيكاوس خلد الله دولته عتيق الملكة المعظمة المطهرة المكرمة

٣) الى الطرفين النسيبة الابوين صفوة الدنيا والدين بنت الامير المغفور معين الدين بروانه رحمه الله وابقاها زين الحاج والحرمين سنبل بن عبدالله تقبل الله منه فى سنة احدى وتسعين وستماية

بوکتابه سلطان غیاث الدین مسعود ثانینك ایلك سلطنتنه عائداولوب ٦ نومرولی کتابه‌طرلایسیله‌مشارالیه حقنده بعض معلومات ویرلمش ایدی. بو وثیقه‌نك اهمیتی متننك ایکنجی قسمنه راجع اولوب اوده دارالصلحا تسمیه اولنان بوبنانك پروانه معین‌الدینك قیزی اولان خاتونك عتقاسندن

[١] بارتك سیاحتنامه‌سنده، ص ٢٤؛ بوبجموعه‌نك ٣٤ نجی جزؤنده، ص ٥٧٩ ده مندرج بیبلیوغرافیایه مراجعت اولنه.

(سنبل) طرفندن انشاسنى مشعر بولنمه‌سيدر. بوخاتونه (الملكة المعظمة) لقبى ويريلديكندن كنديسنك بر حكمدار زوجه‌سى اولمه‌سى پك محتملدر، يوخسه يالكز پروانه‌نك قيزى اولمه‌سندن طولايى بو القابى اخذ ايده‌مزدى. بز مشار اليهاى سلطان مسعود ثانينك زوجه‌سى ظن ايدييورز. بالاده‌كى ٦ نومرولى كتابه‌ده اولديغى كبى بوراده دخى ملكه‌نك اسمى محرر دكلدر.

بوبنا اوقاف قيوداتنده «طواشى خواجه سنبل بابا خانقاهى» صورتنده مقيدايمش. فى الواقع (سنبل) اسمى بك چوق كره طواشيلره ويريلديكى معلومدر[١]. اوليا چلبى شهرك شمالندن اشاغى باغ و باغچه‌لر ايچنده بر (سنبللى باباتكيه‌سى) بولندىغنى و بورايه (سنبللى باغ) دنيلديكنى سويليور كه موضوع بحث اولان محل اولديغنده شبهه يوقدر. انجق اوليا چلبى بنانك كتابه‌سنه مطلع اولمديغندن سنبل بابانك شخصى حقنده بشقه درلو بياناتده بولنيور[٢].

متن كتابه‌ده مذكور اولان پروانه معين الدينك اصل اسمى سليمان وپدرينك اسمى مهذب الدين على الديلمى ايدى[٣]. معين الدين حقنده ابن بيبى و آقسرايى‌نك سلجوقنامه‌لرنده وسائر تاريخلرده متفرق برخيلى معلومات واردر. احمد توحيد بك بو مجموعه‌ده نشر ايلديكى مقالاتده سلطان ركن الدين قليچ ارسلان رابعك كيفيت قتلى طولايسيله پروانه‌نك آناطوليده ايقاع ايلديكى ظلم وتعدى‌يى و اولادينك سينوبده حكومتنى واضح برصورتده تعريف ايتمشدر[٤]. حسين افندى‌ده آماسيه تاريخنده

---

[١] ازان جمله بر (طواشى سنبل) هند پادشاهنك جامدارى ايدى (ابن بطوطه، پارس طبعى، ج ٤، ص ٢٢) ـ بر (سنبل آغا) ٩٩٩ ده وديكر بر (سنبل آغا) ١٠٥٠ ده دارالسعاده آغاسى ايدى (سجل عثمانى).

[٢] توقاد بحثنده، ج ٥، ص ٥٥، ٦١ و ٧٠.

[٣] مهزيفونده معين الدين سليمان نامنه مهم بر كتابه‌وار در كه اوراده پدرينك اسمى دخى محرردر.

[٤] «روم سلجوقى دولتنك انقراضيله تشكل ايدن طوائف ملوك» سرلوحه‌لى مقاله‌لرده، بومجموعه‌ده، سنه ١٣٢٦، الخ.

بعض آثار تاریخیه وقیودات عتیقه‌یه استناداً پروانه‌ایله اولادی حقنده ، فقط متفرق صورتده . برخیلی شیلرخبر ویرییور. بناءً علیه بوراده تکرار بوبابده تفصیلاته کیریشمکه حاجت یوقدر. یالکز شوقدرسویلیه‌لم که (پروانه) منصبی (بعضاً پروانه‌جی دخی دیرلر) سلجوقی دولتنجه الك بیوك مناصبدن بری ایدی[1] . بوتعبیر بعضیلرك ظن ایتدیکی کبی یالکز معین‌الدین سلیمانه خاص اولمیوب دها اوللری احداث اولنمش برمأموریتدر وسلجوقی تاریخنده بر چوق پروانه‌لر معلومدر . معین‌الدین ایسه بونلر میانده الك زیاده شهرتشعار اولانیدر . مع مافیه بونك شهرت واهمیتی یالکز سلجوقی حکومتنده پروانه اولمقله‌قالمیوب کندیسنك اودورده آناطولیه حاکم اولان مغوللره انتساب کسب ایدرك اونلر طرفندن ممالك رومده نوعما بر قومیسر وآمر مطلق اولمه‌سی وبرده سینوبی استرداد ایلمش بولنمه‌سی ایدی . ایشته (دارالصلحا) نك واقعی سنبل بو ذاتك قبزینك عتقاسندن بری ایدی .

— ٨ —

غیاث‌الدین مسعود ثانی زمانی ، سنه ٦٩١

خلف غازی مسجد ، تربه وزاویه‌سی.

میدان جوارنده وسنتمور تربه‌سنك قارشولرنده بر بانجه ایچنده بولنان

---

[١] کلبك معناسنه کلن (پروانه) کلمه‌سی حکم شاهی وفرمان پادشاهی ، و (پروانه‌جی) فرمانبر ، مایه‌نجی ، سرقرنا ، باش وکیل وصدر اعظم قائمقامی ومعاونی صورتیله دخی تعریف اولنور (مراجعت ، ترجمهٔ برهان قاطع .— سلیمان افندی ، لغت چغتای وترکیٔ عثمانی .— رضا قلی خان ، فرهنك انجمن آرای ناصری .— رشیدالدین‌دن نقلاً هامر ، تاریخ ایلخانیان (آلمانجه) ، ج٢ ، ص ١٦٤ .— صلاحی ، قاموس عثمانی .— عرب تاریخلرنده (البروناه) وبعضاً (البرنواه) صورتلرنده‌یازیلیدر ، مراجعت تاریخ ابن‌خلدون ، مصرطبعی ، ج٥ ، ١٧٥ .— تاریخ ابوالفدا «البروناه لقب وهوالحاجب بالعجمی» استانبول طبعی ، ج ٤ ، ص ١٠ .— مقریزی‌نك کتاب السلوکنده عین صورتده تعریف اولنیور .

ومحلنجه (خلف سلطان) دخى تسميه اولنان بو ابنيه‌نك جبهه قپوسى اولدجه كوزل استالاقتيتلر ايله مزين ايمش ، فقط محترق اولديغندن مرمرلرى قرمزى برونك اخذ ايتمش وبرخيلى قسمى بوزولمشدر. قپونك صاغ طرفنده بر پنجره‌نك اوزرنده كوزل خط سلجوقيله محكوك مرمر كتابه‌ده ايكى سطر اولەرق « قال‌الله تبارك وتعالى وان المساجدلله فلا تدعوا معالله احداً » و بونك صاغ طرفنده‌كى پنجره‌نك اوزرنده‌ده درت‌سطر اولەرق «بسملهٔ شريفه وآية‌الكرسى» محكوكدر. زاويه‌ده متعدد اوطه‌لر واردر. قپوسى بالاسنده‌كى مرمر كتابه درت سطر خط سلجوقيله‌محرردر (طولى ١,٨٠ ، عرضى ٠,٥٠). فوطوغرافيسى موجوددر.

١) قال‌الله تبارك وتعالى سلام عليكم طبتم فادخلوها خالدين

وقال‌النبى عليه‌السلام اذ[١]مات ابن ادم

٢) انقطع عمله الا عن ثلث ولد صالح يدعوله اوعلم ينتفع به او صدقة جارية[٢] امر بعمارة هذه البقعة‌الشريفة المسمى

٣) دارالعلم والعمل فى ايام دولة‌السلطان الاعظم غياث الدنيا والدين ابوالفتح مسعود بن كيكاوس خلدالله ملكه وايام دولة ملكة المعظمة حميدة‌الخواقين

٤) عظمة الدنيا والدين سلجوقى خواند بنت قلج ارسلان ايدالله دولتها العبد الضعيف المحتاج الى رحمة‌الله خلف بن سليمان تقبل‌الله منه فى سنة احد وتسعين ستماية

---

[١] اشبو حديث شريف صحيح مسلم‌ده (استانبول طبعى، مطبعهٔ عامره ١٣٣٢ ، جزؤ ٥ ، ص ٧٣) شو صورتله مندرجدر : « اذامات‌الانسان انقطع عنه عمله الامن‌ثلاثة الامن صدقة جارية او علم ينتفع به‌اوولدصالح يدعوله » .— جامع الصغير شرحى سراج المنيرده‌ده بعض اوفق فرقلر ايله محرردر ، (مصر طبعى ١٣٠٤ ، ج ١ ، ص ١٦٨) .

بو کتابه دخی بالاده‌کی ٦و٧ نومرولی کتابه‌لرکبی سلطان غیاث‌الدین مسعود ثانینك دفعهٔ اولی سلطنتنه مصادفدر ومذکور کتابه‌لرده اولدیغی کبی بوراده دخی سلطانك نامنه برده ملکه اشتراك ایتدیریلمشدر. انجق بودفعه ملکه‌نك اسمی مصرحا مندرجدرکه بوده رکن‌الدین قلیج ارسلان رابعك قیزی (سلجوقی خواند) در. اکر بزسلجوقی‌نك کیفیت ازدواجنی ابن بیبی واسطه‌سیله بیلمه‌سه ایدك بونی مسعود ثانینك زوجه‌سی ظن ایدردك . حالبوکه ابن‌بیبی مشار الیهانك (پادشاه زاده) ایله ازدواج ایتدیکنی حکایه ایدییورکه بوازدواج ٦٦٥ سنه‌لرنده وقوع بولدیغندن اوزمان آناطولی‌یه حاکم اولان ایلخانیلردن آباقاخانك شهزاده‌لرندن بری اوله‌جقدر[١].

غیاث‌الدین مسعود ثانی کیکاوس ثانینك اوغلی ورکن‌الدین قلیج ارسلان رابع‌ده کیکاوس ثانینك برادری اولمغله مسعود ثانی ایله سلجوقی خواند ایکی قرداش اولادی اولیورلر . بو حالده کتابه‌ده سلجوقی‌نك اسمی بولنمه‌سی نه‌کبی برسببه معطوف اوله‌بیلور؟ اولیاچلبی ١٠٢٦ سنه‌سنده توقادشهرینك والده‌سلطانلره خاص همایون اولدیغنی سویلیور[٢] وبالآخره اورادن کچن اوروپالی سیاحین دخی بونی تأییدایدییورلر. بلکه بوکیفیت اسکیدن قاله « حتی سلجوقیلردن مدور بر تعاملدر . بناءً علیه توقادك ٦٩١ تاریخنده سلجوقی خواندك خاصی بولنمش اولمه‌سیده وارد خاطر اولمازمی . « ایدالله دولتها » دعاسی یالکز مشار الیهایه راجع اولمغله

[١] مختصر سلجوقنامه (فارسی) ، هوتسما طبعی، ص ٣١٠ « ذکر تشرف ملکهٔ معظمه سلجوقی خاتون ابنة السلطان رکن‌الدین بتزوج بادشاه زاده الخ » سرلوحه‌لی بحثده شهزاده‌نك اسمی محرر دکلدر. خیرالله‌افندی تاریخنده (کتاب اول ، ص ١٠٧) پادشاه زادهٔ جهان آرغون خان ایچون نکاح اولندیغی مقید ایسه‌ده بونك نه‌درجه‌شایان‌قبول اولدیغنی بیله‌میورز . آرغونك تاریخ تولدی ٦٤٨ ایله ٦٥٣ سنه‌لری آراسنده اولدیغی ظن اولنیور . (مراجعت ، محیط‌الاسلام ، فرانسزجه نسخه‌سنده « آرغون » کله‌سنده) .

[٢] سیاحتنامه ، ج٥ ، ص ٥٧ .

واقف خانف بن سليمانك طوغريدن طوغرى‌يه سلجوقى خواندك آدملرندن برى اولديغى ظن اولنور. بومحله كتابه‌ده (دار العلم والعمل) تسميه اولنيور. بوندن طولايى بوراده بر مدرسه دخى بولنمش اولمه‌سى لازمدر. هيئت مجموعه‌سنه ويريلن (بقعه) تعبيرى على الاكثر خانقاه وزاويه معناسنى متضمندر.

على العموم اسلامى كتابه‌لرده (سلجوق) و (سلجوقى) اسملرينه بر چوق كره تصادف ايديلور[١]. (خواند) وياخود (خوند) كلمه‌سى فارسيده صاحب ومالك وخداوند وافندى معناسنه كلديكنى لغتلر يازييورلر (برهان قاطع، فرهنك شعورى). فقط بعض مدققين بو كلمه‌نك اصلى تركجه اولديغنى ادعا ايدييورلر[٢]. هرحالده بو جهتك تحرى وتعيينى متخصصلره توصيه ايده‌رز.

---

[١] بعضاً (سلجك) و (سلجوك) املالريله‌ده مستعملدر، مثلا چلبى سلطان محمد خانك كريمه‌سنك بروسه‌ده كائن جامعنك كتابه‌سنده (سلجوق) خاتون يازيلى اولديغى حالده مشار اليهانك قبرى كتابه‌سنده (بانوى العظمى سلجك خاتون) يازيلمشدر، مراجعت، توحيدك، بومجموعه‌ده، جزؤ ١٥، سنه ١٣٢٨.

[٢] مقريزى‌نك اثرى اولان كتاب السلوكك قاترمه‌ر طرفندن فرانسزجه ترجمه‌سنده، اوزون اوزادى‌يه بو مسئله مناقشه ايديلمشدر. ج ٤، قسم ١، ص ٦٤ نوط. — حسين افندى آماسيه تاريخنده (ج ٢، ص ٤٩١، نوط ١) امير چوبانك قيزى بغداد خاتونك ابو سعيد بهادر خان ايله تزوجندن صكره (خونكار خاتون) نامنى آلديغنى سويله‌يوب بو مناسبتله شو نوطى علاوه ايتمشدر: «خونكار، قوى و صلابتلى معناسنه اولان (قونغار) لفظندن عبارت وقوت وصلابت صاحبى اولق معناسنه اولان قونقامق مصدرندن مشتقدر. بو معناده (قونداماق، قوندنماق) كلمه‌لريله مشتركدر. قونداق، قوندى، قونت الفاظى بونلرك فروعى‌در. قوى الاقتدار اولان ارلره (قونقار) وقادينلره (قوندى) صفتلرى ويريلمش، مؤخراً قونقاره (خنكار) وقوندى‌يه (خوندى) دنمشدر. خونكار، خداوندكارك غلطى دكلدر. (خاتون) ضم والحاق وترفيق ايتمك معناسنه اولان (قاتماق) مصدرندن مشتق اولان (قاتون) وصفنك معربيدر. رفيق معناسنه اولوب بزم عثمانليجه لهجه‌سنده قاتونه (قادين) دينمكده‌در».

« خوند » تعبیری عائلهٔ حکمداری نسوانك اك بیوکارینه وحتی ممالیك مصر زمانلرنده بالخاصه سلاطین زوجه‌لرینه ویریلن برعنواندرکه سلطان وملکه وپرنسس مقامنده‌در ، نته‌کیم بالاده‌کی کتابه‌ده بویله قوللانلمشدر[١] .

---

[١] (خوند) کلمه‌سی بیانجی اولدیغندن عربلر اکثریا حرف تعریفسز قوللانیرلر . معمافیه بعضاً تأنیث ایله (خوندة) ویاخود حرف تعریف ایله (الخوندة) صورتنده دخی مستعملدر ، (الخوندة شجرة الدر) کبی . بعضاً صرف علم اولهرق قوللانیلور ، ازجمله نیکده‌ده برتربه‌ده (خواند خاتون) وقرامانده خاتونیه مدرسه‌سنده (سلطان خاتون بنت مراد بك بن اورخان بن عثمان) ترکیبلری محکوکدرکه بونلرده « خاتون » کلمه‌سی ینه پرنسس معناسنی متضمندر. (خاتون) عنوانی عربلر وملل سائرهٔ اسلامیه کتابه‌لرنده بك‌چوق قوللانمشلردر. خاتون کلمه‌سی ترکجه اولان (قاتون) دن محرفدر . (مراجعت ، دیوان لغات الترك ، استانبول طبعی ، ج١ ، ص ٣٤٣) . ابن مهنسانك معارف نظارتی طرفندن دردست طبع اولان حلیة الانسان نام اثرنده (قاتن) ومغولجه اولهرق (قاتون) ودیکر بعض لغت کتابلرنده (خادون) و (قادون) و (قادن) صورتلرنده وبوکون (قادین) املاسیله یازلمقده وفی الاصل مفهومنده شرف معتبر اولدیغی وبوتعبیرله قادینه دهازیاده حرمت وبرنوع التزام قصد اولندیغی بیان اولنمقده‌در.

بومناسبتله شونیده سویلیه‌لمکه عن اصل مقام خلافتك دیوانینه اطلاق اولنان (دار) تعبیری قدیماً سرایلرك نسوانه مخصوص اولان قسمنه تشمیل اولنمش ودها صکره‌لری ممالیك مصر اصول تشریفاتیسنده حکمدار قادینلرینه وقیزلرینه وعلی العموم خاتون وخوند رتبه‌سنی حائز اولان کبار عائله‌لرك نسوانینه برعنوان اولهرق قوللانلمشدر . قاهره‌ده سلطان بیبرسك قیزینه عائد بر کتابه‌ده « برسم الدار العالیة والعظمة الخاتونی الخ » محکوکدر . فقط علی الاکثر (دار) ك بر جمعی اولان (الآدر) جمع تعظیم اولهرق بومقامده مستعملدر ، مثلا قاهره‌ده ملك الناصر ناصر الدین حسنك همشیره‌سنه عائد بر کتابه‌ده « الادر المصونة تتر خاتون » وینه قاهره‌ده ١٠١٩ تاریخلی بر کتابه‌ده « انشأت هذا الجامع المبارك المعمور بذکر الله صاحبت الخیرات الآدر الشریفة والدة المرحوم مولانا السلطان محمد خان الخ » جمله‌لری کورولمکده‌در . مصرك اصول تشریفاتیسنه دائر اولان (کتاب دیوان الانشاء) نام غیر مطبوع اثرده خاندان حکمداریه منسوب قادینلره ویریلن عنوانلرك اك بیوکی (دار) و (آدر) اولدیغی محرردر . (مراجعت ، وان برخم ، قورپوس ، ج١ ، ص ٣٢٦) .

— ٩ —

علاءالدين كيقباد ثالث زمانى سنه ، ٧٠٠

آلاجه مسجد

صمان پازارنده بولنان بومسجد معمارى نقطهٔ نظرندن مهم بربنا دكلدر . فقط طوغله مناره‌سى غايت كوزلدر . برمدرسه‌سى دخى واردر . اوليا چلبى سياحتنامه‌سنده (ج ٥ ، ص ٥٨ و ٥٩) بومسجده (كوچك مناره‌لى) دخى تسميه اولندينى مندرجدر . درت سطردن عبارت اولان كتابه‌سى خط ايوبيله محرر اولوب مناره‌نك قاعده‌سى ديوارينه موضوعدر (طولى ٠,٨٧ عرضى ٠,٤٥) . فوطوغرافيسى موجوددر. مسجدك قپوسنده بولنان ديكر بركتابه‌يى ايلروده عثمانلى كتابه‌لرى ميانده كوره‌جكز .

١) بسم الله الرحمن الرحيم عمر هذا المسجد فى ايام د

٢) ولت السلطان الاعظم علاء الدنيا والدين كيقباذ ابن فرامرز

٣) خلد الله ملكه العبد المحتاج الى رحمة ربه عبدالعزيز بن ابرهيم وشرطان

٤) يقراء الامام بعد صلوة العصر فيه سورت الفتح فى شهور سنة سبع ماية تقبل الله منه وعفاعنه آمين

متن كتابه‌ده مسجدك واقفى اولهرق كوستريلن عبدالعزيزبن ابراهيم سلطان علاءالدين كيقباد ثالثك جلوسنى متعاقب (استيفا) منصبنه كه برنوع دفتردارلق ايدى ، ارتقا ايتديكى آقسرايى نك سلجوقنامه‌سنده مذكور اولان ذات اولق محتملدر [١] . سلجوقى دولتنك اك صوك زمانلرينه عائد وثائق پك

[١] عثمانلى تاريخلرى سلطان علاءالدين كيقبادك كاتبى اولق اوزره بر عبدالعزيزك اسمنى سويليورلركه ارطغرل غازينك رؤياسنى تعبير ايتمش ايمش ، مراجعت عالى ، كنه‌الاخبار ، استانبول طبعى ، ج ٥ ، ص ٢٤ . — احمد مدحت ، مفصل ، ص ١٧١ وبوندن اقتبا ساً كمال بك ، عثمانلى تاريخى ، جزؤ ٢ . بو كيفيت يدنجى عصرك اواسطنه مصادف اولمغله طبعى ٧٠٠ تاريخلى كتابه‌ده اسمى مندرج اولان عبدالعزيزاولهماز . — سماونه قاضيسى دمكله مشهوراولان شيخ بدرالدين محمودك جدى اولق اوزره شقايق ترجمه‌سنده (ص ٧١) آل سلجوق وزراسندن برعبدالعزيز كوستريلشدر.

اندر اولدیغندن کرك بو نقطهٔ نظردن ، کرك سلطان عثمان غازی حضرتلرینك استقلالی علاءالدین کیقباد ثالث زمانندن مصادف اولمه‌سندن طولایی بوکتابه‌نك اهمیت مخصوصه‌سی واردر. بالاده کورلدیکی وجهله (صحیفه ٦٤٩) سلطان غیاث‌الدین مسعود ثانی ٦٩٧ ده غازان محمود طرفندن عزل وهمدان قلعه‌سنه حبس ایدلدیکدن صکره یرینه برادری فرامرزك اوغلی سلطان علاءالدین کیقباد اجلاس اولنمش ایدی. تاریخلرك روایتنه نظراً مشارالیه برقاچ دفعه جلوس ایتدیکی آکلاشیلیور[١]. حتی سنهٔ مزبوره‌دن دها اول برکره خروج ایدرك ممالك رومك برطرفنده حکمران اولدیغی محتمل بولنمشدر (صحیفه ٦٤٨) . بناءً علیه فریدون بك مجموعه‌سنده مندرج برمنشورك تاریخنه استناداً توحید بك ٦٨٣ سنه‌سی مشارالیهك ایلك سلطنتی و ٦٩٢ ـ ٦٩٩ ایکنجی و ٧٠٠ ـ ٧٠٢ اوچنجی و ٧٠٤ ـ ٧٠٧ سنه‌لرینی دردنجی سلطنتی اولمق اوزره‌وفقط هپ قیود احتیاطیه ایله قبول ایدییور[٢]. حالبوکه یینه توحید بك بومجموعه‌ده بالآخره نشر ایتدیکی مقالاتده ایلخانك ٦٩٩ ده کیقباد ثالثی عزل وبعده یینه نصب و ٧٠٢ ده تکرارعزل ایله اصفهانه کوندردیکنی وبرمدت صکره اعدام‌ایتدیره‌رك یرینه سنهٔ‌مزبوره‌ده سلطان غیاث‌الدین مسعود ثانی‌یی ایکنجی‌دفعه اولهرق‌اجلاس ایله‌دیکنی و٧٠٤ده‌مسعود ثانی وفات ایتدیکندن روم سلجوقی دولتنك کلیاً منقرض اولدیغنی بیان ایتمکده‌در[٣]. هرحالده‌بالاده‌کی کتابه‌علاءالدین کیقباد ثالثك ٧٠٠ سنه‌سنده سلطنت ایتمش اولدیغنی اثبات ایدر. مشارالیهك ٦٩٩ سنه‌سی ظرفنده‌ده حکومت ایله‌دیکنی مؤیداولمق‌اوزره کندی نامنه‌برکتابه‌سی[٤] وینه ٦٩٩

[١] غالب بك ، تقویم مسکوکات سلجوقیه‌ده‌سلطان علاءالدین کیقباد ثالثك مدت حکومتی اولهرق ٦٩٧ ـ ٧٠٧ سنه‌لرینی کوسترمشدر.

[٢] توحید بك ، موزه قتالوغی ، قسم رابع ، ص ٣٤٣ ـ ٣٤٩ .

[٣] جزؤ ٣، سنه ١٣٢٦.

[٤] کتابهٔ مذکوره انقره‌دن کلمه اولوب بو مجموعه‌ده نشر اولنمشدر ، سنه ١٣٢٦ ، ص ١١٣

و ٧٠١ ده مضروب سكه‌لرى و ٧٠٠ تاريخنده مضروب وغازان محمود ايله مشترك برسكه [١] موزهٔ همايونده محفوظدر . معمافيه‌نه‌مذكور كتابه ونده‌سكه‌لر واسطه‌سيله‌مشار اليهك مختلف دفعه‌لرده‌كى سلطنتلرينه دائر قطعى برفكر حاصل ايتمك ممكن اولمديغندن بودورك وقايعنى تنوير ايده‌بيله‌جك بوكبى دها برچوق وثائقك بولنمسنه منتظر اولمق مجبوريتنده‌يز .

سلجوقى دورينه عائد كتابه‌سز آبدات

توقادده سلجوقيلر زمانندن قالمه فقط اوزرلرنده تاريخى كتابه بولنميان بر خيلى مبانى موجود اولوب بونلردن برى بالخاصه صناعات نفيسهٔ اسلاميه نقطهٔ نظرندن فوق‌العاده اهميتى حائز ومحافظه‌يه شايان آثاردن اولديغندن بوراده علاوةً تعريفى مناسب كوريلدى [٢].

كوك مدرسه

اوقاف اداره‌سنجه پروانه بكه عطف ايديلوب (كوك مدرسه) ناميله ياد اولنان بو بنايه محلنده (بيمارخانه) و (دارالشفا) دخى دينيور. حالبوكه طرز معماريسندن دخى اكلاشيلديغى وجهله بو برمدرسه اولوب بيمارخانه ايسه تحقيقاتمزه نظراً بونك اتصالنده بولنمقده ايكن صكره‌دن هدم ايديلش ايمش . اولياچلبى كوك مدرسه ايچون « سلاطين سلف بناسى اولوب متانت اوزره كاركير بنا ايديلش برمدرسهٔ رعنادر ، لكن وانى نام بريسى مشايخ زمره‌سندن كچينوب بومدرسهٔ قديم دارالتعليمى ايش ايدرك امرپادشاهيله تكيه ايتمشدر. قبه‌سنك اورته‌سى

[١] غالب بكك بوسكه‌يه دائر ١٨٩٥ ده استانبولده نشر ايلديكى فرانسزجه بررساله‌ده . — توحيد بك، موزه قتالوغى، قسم رابع ، ص ٣٤٨ — بوندن بشقه ٦٩٧ ده ارزنجانده مضروب بر كوش سكهٔ مشتركه توحيد بكك خصوصى قولكسيونده كوريلمشدر .

[٢] كتابه‌سز مبانى ميانده شونلرى دخى كوردك : (كودك مناره) نام ديكر (رستم پاشا جامعى) غايت قديم بربنادر . — (كعبه مسجدى) . —

آچیق اولوب زمینده برحوض مربعی واردر » دییور[١]. فقط بو محلك بیمارخانه اولدیغنه دائر برسوز سویله‌میور، حالبوکه آیروجه بر (بیمارخانه) تکیه‌سنی یاد ایدییور. دوقتور مورتمان ١٨٥٨ده توقاددن حین مرورنده کوك مدرسه‌یی کورمش اولدینی تعریفندن اکلاشیلیور. فضله اوله‌رق بو بنا ایله برابر بینه آثار نفیسه‌دن اوله‌رق بکدیکرینه مربوط ایکی بنادها کورمش وبونلرك غایت پریشان وخراب برحالده اولدقلرینی حتی آخور اوله‌رق قوللانلدقلرینی وقسم اعظمنك مائل انهدام بولندیغنی کمال تأسفله قیداتمشدر[٢]. دوقتور مورتمان بو ابنیه‌نك کرك هیئت مجموعه‌سنده کوریلن عظمت ولطافتی وکرك بونلرك (میدان) تسمیه اولنان واسع بر محلك کنارنده بولنمه‌لرینی نظردقته آله‌رق توقادده سلاطین سلجوقیه‌نك سرایلری بونلر اولمه‌سی احتمالنی درمیان ایدییور . بونك نه‌درجه شایان قبول اولدیغنی بیله‌میورز . بلکه سلجوقی سرایلریده بوجوارلرده ایدی . دوقتور مورتمانك اومحلده کوردیکی مبانیدن بری هرحالده کوك مدرسه دنیلن بنادرکه بواساساً برمدرسه‌ایدی . دیکرلریده اونك اوکنده‌کی (بیمارخانه) ، ودها ایلروسنده‌کی (ویوودخانی) تسمیه اولنان معظم کروانسرای اوله‌جقدر. بونلردن بیمارخانه بالاده‌سویله‌دیکمز وجهله، ازمنهٔ اخیره‌ده‌هدم ایدیله‌رك یرینه عادی برخان انشا اولنمشدر . ویوودخانی ایسه‌بك چوق‌بعدیلاتله

(قیچ قیچ حسن بابا) قصبه‌نك خارجنده برتپه اوزرنده‌در . اولیا چلبی‌ده (غز غز دده تکیه‌سی) دیه مذکوردر . — (ملك سیف‌الدین) تربه‌سی قلعه دیبنده جامع کبیر محله‌سنده اولوب متولیسی نزدنده ٨٨٧ تاریخلی بروقفیه کوریلمشدر . — (غریبلر جامعی) مناره‌سی صیرلی طوغله ایله مزیندر . بونلردن بشقه توقادده کوچك وبیوك پك چوق مبانی واردر . اولیا چلبی‌دخی برخیلی مبانینك اسملرینی درج ایتمشدر . بونلرك مجموعی شامل اولق اوزره محلنجه مفصل بردفترك تنظیم ونشری ازهر جهت موجب استفاده اولور .

[١] سیاحتنامه ، ج ٥ ، ص ٥٩ .

[٢] جزؤ ٣٤ ص ٥٧٩ ده درج ایتدیکمز بیبلیوغرافیاده دوقتور بارتك سیاحتنامه‌سی ، ص ٢٤ .

اوغرايه‌رق شكل اصليسنى و مزينات داخليه و خارجيه‌سنى محافظه ايده‌مه‌مشدر.

هر حالده كوك مدرسه ـ اكربوالآن موجود ايسه ـ توقادك اك نفيس بناسى دينمكه شايان اولوب سلجوقى طرز معماريسنه كوزل برانموذج تشكيل ايدر. مستطيل الشكل وايكى قاتلى اولان بوبنانك طولى تخميناً ٣٠ وعرضى ٢٠ مترودر. جبهه قپوسى استالاقتيتلرايله وكونا كون ايشلنمش طاشلرله مزين اولوب بالاسنده ايكى عدد پنجره‌يى حاويدر. بنانك وسطنده اوستى آچيق بر حولى بولنوب بونك ايكى يانندە مرمر ديركلى رواقلر وكرك بونلرك آرقه‌سنده كرك اوست قاتده اقامته مخصوص حجره‌لر بولنمقده‌در. مدخلك قارشوسنده يوكسك كمرلى برايوان يرلشديريلمشدركه بونك ديوارلرى داخلاً وخارجاً چينى موزاييقدن مصنوع خطوط ونقوش ايله مزين ايمش. فقط اورايى زيارتمز تاريخى اولان ١٣٢٢ سنه‌سنده ايوانك داخلنده‌كى چينيلرك كافه‌سى وخارجنده‌كى چينى مزيناتك قسم فوقانيسى محو وتخريب ايديلش اولديغنى چشم تاسفله مشاهده ايله‌دك[١]. ايوانك صاغ وصول طرفنده قبه‌لى برراواطه بولنيور. بونلردن صاغ طرفده‌كى برتربه اولوب يكرمى قدر يازيسز قبرى محتويدر[٢]. مدرسه‌نك طرز انشاسى قونيه‌ده‌كى صيرچه‌لى مدرسه‌يه ودها بر چوق ديكر سلجوقى مدرسه‌لرينه مشابهدر. بو بنانى محتشمك تاريخ انشاسنى وكيمك اثرى اولديغنى تحقيق ايده‌مدك. قپوسنك بالاسنده كتابه‌يه مخصوص اولان طاشك يرينه عادى ويازيسز برمرمر لوحه قونلمشدر. بوبنانك يدنجى عصر هجرينك نصف اخيرينه عائد بولنمسى محتملدر.

(مابعدى وار) خليل ادهم

---

[١] اليوم بوبنانك نه حالده اولديغنى بيله‌ميورز. ١٣٢٢ ده چيقارمش اولديغمز فوطوغرافيلرده تخريبـاتك درجه‌سى قسماً كوريليور. متولسى متولى اوغلى حاجى افندى اسمنده بر ذات اولديغنى سويله‌مشلردى. البت موميـاليهك نزدنده بروقفيه اوله‌جقدر. بونيده تدقيق ايتمك لازمدر.

[٢] بورايه (قرق قيزلر) تربه‌سى ديبورلر. چوجق خسته‌لقلرينه قارشى نذر اولنق اوزره برچوق يبك موضوع اولديغنى كوردك.

صوقوللو محمد پاشا ولهستان انتخاباتی

صوقوللو محمد پاشا آلتی سنه‌در مستقلانه ادارهٔ حکومت ایدییوردی. سکتوار سفرینك ظفر کونلرنده عثمانلی اردوسنی تدبیری ایله ، کیاستی ایله بویوك برعصیاندن قورتاران محمد پاشا ، سلطان سلیم ثانینك ذوق وصفا ایله کچن کونلرینی‌ده غالبیت نشئه‌لریله اعلاایدییور، عثمانلی سیاستنی واقفانه ، دور اندیشانه ، معقول ومنطقی برطرزده اداره ایله‌یوردی . محمد پاشانك صدارتی هنکامنده پارلاق بر ظفر ، قبریس فتحی ، الیم برفلاکت ، اینه بختی بوزغونلغی عثمانلی سیمالرنده بربرینی متعاقب ذوق والم حاصل ایله‌مشدی . صوقوللو بوألمی پك چبق ازاله‌یه موفق اولمق ایچون فرط متانتی ، عزم مردانه‌سنی غائب ایتمه‌دی . « دونمانك نکرلرین کمشدن، رسنلرین ابرشیمدن، یلکنلرین اطلسدن ایتمکده صعوبت» [۱] چکیله‌میه‌جکنه قانع اولان محمد پاشا بو عزمنی فعلاً ده اثبات ایتدی . ذاتاً بوزغونلغه، فلاکته، مشکلاته قارشی هیچ برصورتله پروا ایتمه‌مك، وظیفه‌سنی وجدانی وناموسکارانه ایفا ایلمك محمد پاشای طویلك اوصاف ممیزه‌سندندی . عثمانلی تورکلرینك حاکمیتنی ایران وتورکستان ایچلرینه قدر نشر ایتمك، هندستانه الك قیصه یولدن کیتمك ایچون برعصره یاقین زماندن بری هردرلو مناعبه کوکس کرمن اوروپالیلره اقتصادی وفیضلی بریول آچمق ایچون « قره دکزه آقان تن صوینی وینه بحرخزره آقان اتل ایرماغی مابینلرینی» [۲] برلشدیرمك ایسته‌دیکی زمان‌ده دوستلرینك ودشمنلرینك مشترك اهانتلرینه معروض اولمشدی ؛ او درجه‌ده‌که ، « سعادتلو پادشاهه عرض اولندقده وزراء عظام محضرنده صدر اعظمه

[۱] چجوی ، جلد ۱ ، ص ۴۹۹
[۲] کذا ، ص ۴۷۰

عتاب اولنوب جمله مصارف وضایعات کوریلوب سندن تضمین اولنملیدر» [١].
خطابنه دوچار اولمشدی . فقط صوقوللو یاپدیغی ایشك ، دوشوندیکی
املك عثمانلی دولتی ایچون نه بویوك منفعتلر تأمین ایده‌جکنی بیلیور ،
سلیم ثانینك صرف حاکمیت وسلطنت حسنه مستند عتابندن ذره قدر
متألم اولمیوردی .

صوقوللونك خارجی سیاستی عثمانلی حاکمیتنك هر طرفده مادی ومعنوی
نافذ اولماسی اساسنه مستند ایدی . ذاتاً عثمانلی پایتختی بو دورده بر
« آستان سلاطین پناه » ، بر « باب جلالت اکتناه » ایدی. عثمانلی حالت
روحیه‌سی بوتون قراللری، کائناتك بوتون حکمدارلرینی کندی دوننده
کورییور ، اونلرك جمله‌سنك‌ده « آستان کردون اقتدارینه اطاعت
وانقیاد اوزره اولماسن » امر ایدییوردی . مع مافیه بوتون قومشو
حکومتلرده عثمانلیلرك سطوت وشوکتنه قارشی احترازایدییورلردی. فقط
بو احتراز ظاهری ایدی ؛ حدذاتنده هپسی‌ده عثمانلیلرك زوالنه ارزوکش ،
هپسی‌ده عثمانلیلرك فلاکتنه منتظر ایدی . افلاق وبغدان وویوده -
لرندن اردل بکلرینه وارنجیه قدر عثمانلی تابعیتنه کیرن بوتون امرا ،
حاکمیتلری آلتنده یاشادقلری عثمانلیلرك زوالنی درت کوزله بکلیورلردی.
فقط ضعف ، اتحادسزلق ، عجز ، اونلری بوتون امللرندن محروم
ایدییوردی. مع مافیه کافه‌سی‌ده قومشو دولتلره یاردم ایتمکدن ، موسقوف
و بچ قراللرینك (آوستریا ایمپراطوری) عثمانلی حاکمیتنه قارشی تعقیب
ایله‌دکلری سیاسته ایجابنده آلت اولمقدن کری طورمیورلردی .

صوقوللونك صدارتی هنکامنده حدودیمزك شمالنده اك مهم دولتلر:
موسقوف قراللغی ایله بچ قراللغی ایدی . لهستان ، عثمانلی نفوذینه تابع،
عثمانلی یاردیمی ایله بویوك قومشولرینه قارشی موجودینی تأمینه قادر بر
حکومتدی . صوقوللو ، موسقوفلر ایله بچ قرالنه قارشی دائما برقوتدن

[١] کذا ، ص ٤٧٠

استفاده ایدییوردی ؛ اوده قریم خاننك جسیم سواری قطعه‌لریدی . لهستان ایسه موسقوفلرك عثمانلی طوپراغنه تجاوز ایتمه‌ملری ایچون آره‌ده برمانع وظیفه‌سنی ایفا ایدییوردی .

صوقوللو محمد پاشا قریم خاننك بویوك یاریملرینی کورمشدی. موسقوف چاری مدهش ایوان « تاتار صبارفتار » ك یاقیجی وییقیجی آقینلری قارشیسند اولانجه عجزینی اعتراف ایتمشدی . (قازان) ظفرینك قان سیلابه‌لریله سرمست اولان مدهش چار عثمانلیلری کندیسنه ازلی بر دشمن بیلیور ، اول امرده قریم تاتارلرینی محو ایتمك ارزوسنده بولونیوردی . بونك ایچون لهستانه طوغرو توسیع ممالك ایتمك ، لهستانده موسقوف نفوذینی تأسیس ایلهمك ، لهستانی روس طوپراغنه قاتمق ، مدهش ایوانك معزز امللرندن بری ایدی .

بودورده فرانسه‌ده قاته‌رین دومه‌دیچینك اوغلی طقوزنجی شارل قراللق ایدییوردی . سن بارته‌لمی فاجعه‌سی معصوم باشلرك کسیلمه‌سنه ، بدبخت انسانلرك تعصب تأثیریله قربان اولماسنه سبببیت ویرمشدی. بوقانلی هائله بوتون اوروپایی وحشت ایچنده براقدی . نمچه چاساری ماقسیمیلیان سن‌بارته‌لمی حادثه‌سنك قانلی تصویرینی دیکله‌دیکی زمان متأثر اولمش ، بر مکتوبنده : « فرانسه قرالنك بویله موجب عار برقان طوفانله سوروکلنمش اولماسنی درین بر تأثرله خبر آلدم . برکت ویرسین بونك ایچون بکاه بیشمادی ، بوصورتله حرکت ایتمه‌سنه قطعیاً مساعده ایتمزدم. دینی مسئله‌لر هیچ بر زمان قیلیجله حل ایدلمه‌ملیدر . اللهدن قورقان وصلحی سون هیچ برناموسلی آدم بونی تجویز ایده‌مز.» [١] دیمشدی.

بوحادثه استانبولده همان مسکوت کچدی . خصوصیله فرانسزلر عثمانلیلرله متفق کبی یاشایورلردی . صوقوللو، پچ‌قرالنه ویرکیلرینی تأخیر ایدر ایتمز تهدید آمیز نامه‌لر یازدیردینی حالده ، فرانچه پادشاهنه قارشی

[١] لوئی له‌ژه ، آوستریا ماجارستان تاریخی ، ص ٢٥٢

دائما وداد ومخالصتدن بحث ایدییور ، قانونی دورندن بری دوام ایدن فرانسز پولیتیقه‌سنی براقمق ایسته‌میوردی .

لهستانده یاکه‌للون خاندانلك صوکنجیسی، قرال ایکنجی سیکیزموند آوغوستوسك وفاتی (۹۸۰ ه) صوقوللویی فرانسه‌یه یکیدن تقریبه سبب اولدی . سیکیزموند زماننده پولونیا ایله لیتو آنیا برلشدی ، اوتاریخدن اعتباراً قراللق انتخابی اولمایه باشلادی. ورائتك بوصورتله تبدلی پولونیایه اجنبی نفوذینك کیرمه‌سنه ، پولونیا تاجنه رقیبلر ظهور ایتمه‌سنه میدان ویردی . آوغوستوسك وفاتی اوزرینه پولونیا قراللغنه اوچ حکمدار کوز دیکمشدی : موسقوف‌چاری مدهش ایوان ، نمچه‌قرالی ماقسیمیلیان ، فرانسه‌قرالی طقوزنجی شارل .

مدهش ایوان پولونیاده اسلاولر اره‌سنده اپی‌طرفدار تدارك ایتدی . حتی یوانك اوغلنی پولونیاقرالی یاپمق ایچون کندیسنه طرفدار زادکاندن مرکب برفرقه بیله واردی . ایوان ایسه پولونیا تاجنی اوغلندن زیاده کندی ایچون ایستیوردی. بوفکرینی پولونیادن کلن برمرخصه آچیقجه سویله‌مش ، وشو صورتله ادارهٔ افکار ایتمشدی :

— اکر بوکون قرالسز قالان بکلریکز بنی کندیلرینه قرال یاپاجق اولورلرسه، بنم ناصل برحامی، نه‌درلو برحکمدار اولدیغمی آکلایاجقلردر. سزده برچوقلری بنی ظالم طانیورلر ؛ بویك طوغرو . بن ظالمم ، هم پك چابق حدتله‌نیرم . بونی انکار ایتمم . فقط ، رجا ایدرم ، بن کیملره قارشی ظالمم ؟ بکافتاق ایدنلره قارشی . ایلره ، آه ! بلا تردد اوزرمده‌کی قوردونی‌ده، اتوابی‌ده فدا ایدرم . اهالیکزك بکلرینی سومه‌لری موجب حیرت دکلدر ؛ چونکه بکلریکزده اونلری اویله سورلر . بنمکیلرك آلمرندن کلسه بنی قریم تاتارلرینه تسلیم ایدرلر . وویوده‌لرم بکا دشمنك یاقلاشدیغنی بیله خبر ویرمه‌دیلر. احتمالکه عددجه بودرجه فائق بردشمنه غلبه چالمق کندیلرینه کوچ کلمش اولا بیلیر ؛ فقط بیکارجه آدم فدا

ایدوبده بکا بر تاتار قامچیسی کتیرمش اولسه‌لردی کندیلرینه ینه منتدار اولوردم . بن دشمندن قورقام ، کندی آدملرمدن قورقارم » [١] .

ایوان پولونیا تاجنی کوزینك اوکندن آیرامایور ، بونی روس حاکمیتنك توسعی ایچون الك مهم عامل تلقی ایلیوردی . صوقوللو بو ارزولرك کافه‌سنه واقفدی : چار ایوان عثمانلی سلطنتی ایچون بویوك بردشمندی . بوسببدن چارك نفوذینی قیرمق ، صوقوللونك دائما تعقیب ایتدیکی برسیاستدی . حتی (قازان) ایله (اژدرهان) موسقوف حاکمیتی آلتنه کیردیکی زمان ، صوقوللو چاره کوندردیکی نامه‌ده ، سلیم ثانی لساننـدن غایت تحکمکارانه برادا قوللانمشدی :

« مسقو قرالنه نامهٔ همایون یازله که ،

عتبهٔ علیهٔ عالمپناه وسدهٔ سنیهٔ سعادت دستگاهمزکه ، ملاذ سلاطین نامدار وملجأ عالیمقداردر ، آندریه کوزیکی نام ایلچیکوزله نامهٔ محبت مشحونکز وارد اولوب بوندن اقدم ولایت قبارتای بکی و اکا تابع اولنلر التماسیله بنا اولنان قلعه‌نك انهدامی خصوصنده کوندریلان نامهٔ همایونمزك موجبنجه عمل اولنوب (سمرقند) و (بخارا) جانبلرندن بوطرفه توجه ایلیان ابناء سبیله اهل فساد وشناعتدن مضرت ایرشدیرلمامك خصوصی محکم اصمرلندوغن وآستان کردون اقتدارمزه انواع صداقت واستقامتله عبودیت ودوستلق اوزره اولمکوزی اعلام واشعار ایلمش‌سز . ودخی هرنه‌که اعلام اولنمش ایسه مفصلاً پایهٔ سریر سعادت مصیرمزه عرض وتقریر اولنوب علم شریف عالم شمول خسروانهم محیط وشامل اولمشدر . ایله اولسه بن دخی بحمدالله تعالی سریر سلطنت جهانداری ومقر خلافت بختیاری‌ده انواع سرور و حبور اوزره اولوب اطراف و اکنافده اولان اعدای بدرأیك حقلرندن کلك ایچون حضرت حق جل و علانك علو عنایتنه توکل و سرور کائنات و مفخر موجودات علیه افضل الصلوة والسلامك معجزات کثیرة البرکاتنه توسل و اولیای عظام ذوی الاحترامك ارواح مقدسه‌لرندن استعانت ایدوب دخی عساکر مسلمین وجنود موحدینه یرار سردارلر تعیین ایلیوب طرف‌طرف ارسال ایلدوکده هربری علی‌الفور یریشوب عدوی خاکسارك بعنایةاه تعالی کرکی کبی حقلرندن کلوب مملکتلرنده واقع اولان قعله‌لرین قبض وضبط ایدوب انواع فتح وفتوح میسر اولوب خصوصا شمدیکی

حالده وندیکه متعلق اولان جزایر عظیمه‌دن (قبریس) نام جزیره‌که ، فتحی خصوصنده نجه سلاطین عالیمقام انواع سعی واهتمام ظهوره کتورمشلرکن میسر اولمامشدی ، بعنایة اه تعالی قوهٔ قاهرهٔ خسروانه‌مزله مراد شریفمز اوزره فتح وتسخیری میسر اولوب سایر ممالك محروسه‌مزدن بری اولمشدر ، بوندن غیری دخی نجه فتوحات عظیمه‌نك میسر اولماسی مصممدر ، امیددرکه خدای تعالی احسن وجهله مقدر ایتمش اولا . ایمدی باب سعادت مأمز علی‌الدوام مفتوح ومکشوف اولوب اکردوستلق واکر دشمنلك ایله کلانلره اصلا منع‌ورد یوقدر. قلعهٔ (اژدرهان) و (قازان) قدیم الایامدن اماکن اهل اسلام اولا کلمکین کیرو اسلوب سابق اوزره مقر طایفهٔ مسلمین اولمق ایچون قلعهٔ (اژدرهان) سدهٔ سعادتمز جانبنه وقلعهٔ (قازان) آستان سعادت بنیانمزه کمال اخلاص وفرط اختصاص ایله دوستلق اوزره اولان جناب امارت مأب ایالت نصاب دولت کرای‌خان دامت معالیه طرفنه تسلیم‌اولنماسی خصوصی وجیه‌ومناسب کورلمشدر . شویله‌که سز دخی عتبهٔ دولت پناهمزه کمال اخلاصله عبودیت اوزره اولمغی مراد ایدرسکوز ذکر اولنان قلعه‌لرك وجه مشروح اوزره تسلیمی امورنده اهمال وتکاسل روا کورمیه‌سز . شمدی‌یه دکین درکاه سعادت دستکاهمزه استقامتله طریق عبودیتده ثابت قدم اولنلر انواع رعایت وعنایتمزله خوش حال وسایهٔ سعادتمزده مرفه البال اولوب ولایت ومملکتلری اهالیسی هر وجهله دست تعدیٔ اعمادن مصون ومحفوظ اولیکمکین نجه مملکت صاحبلری اولبابده انواع سعی واقدام وحسن اهتمالرن ظهوره کتوروب تحت تصرفلرنده اولان مملکت و ولایتلرندن سدهٔ سعادتمزه دوستلق ارزوسیله نجه قلاع و بقاعدن فراغت ایدوب دائما اطاعت و انقیاددن تجاوز ایتمزلر . کرکدرکه نامهٔ همایونمز وصولبولدقده انوك کبی آستان کردون اقتدارمزه اطاعت وانقیاد اوزره اولمق اقصای‌مقصودکز ایسه ذکر اولنان قلعه‌لری بوجانبه تسلیمده تردد ایتیوب انواع مساعیٔ جمیله ظهوره کتوره‌سز که‌استحکام بنای دوستی خلل پذیر اولمیوب برفرده دوستلغه مغایرایش ایتدرلمك احتمالی اولمیه . اکا کوره سیزوك طرفکزدن دخی دوستلق شرایطی رعایت اولنوب اعلام و اشعاری لازم اولان خصوصلری سدهٔ سعادتمزه اعلام ایتمکدن خالی اولمیه‌سز . » فی ۱۷ جمادی‌الاول ۹۷۹ [۱].

فقط چار بو تهدیده اهمیت ویرمه‌دی . حتی لهستان تاجنك منحل اولدیغنی خبر آلیر آلماز لهستانه عسکر بیله کوندردی . صوقوللو موسقوفلرك تجاوزینی بغدان وویوده‌سی واسطه‌سیله خبر آلمش ،

[۱] دیوان همایون مهمه دفتری ، نومرو ۲۱

وویوده‌یه کوندریلن حکمده لازم کلن تدبیرلرك اتخاذ اولونماسنی امر ایتمشدی . نامه‌ده شویله دینیوردی :

« حالا سدهٔ سعادتمه مکتوب کوندروب لیه طرفندن آدم کلوب مسقو کافری لیه ولایتنه دخول ایدوب برمقدار یرین کندولره تابع ایلیوب ضبط ایلدکلرین خبر ویردوکارین بلدرمش‌سن . امدی بیوردمکه وصول بولدقده قدیمدن آستانهٔ سعادت آشیانه اولان عبودیت واخلاصك موجبنجه دایما اول جانبه وسایر اعدا طرفلرینه کوز قولاق طوتوب ویرار جاسوسلر کوندروب احوال واطوارین تتبع وتجسس ایدوب واقف اولدوقجه اخبار صحیحهٔ علی‌التوالی اعلامدن خالی اولمیه‌سز . » فی ٦ محرم ٩٨٠ [١] .

صوقوللو برطرفدن عسکری تدبیرلر اتخاذ ایدییور، دیکر طرفدن انتخاب اولوناجق قرالك عثمانلی دولتنك انضمام رأیی ایله اولماسنی ارزو ایلیوردی . اونك ایچون عثمانلی سیاستنه دشمن برقرالك لهستان تاجنه نائل اولماسی عثمانلیلرك شمال پولیتیقه‌لری ایچون بویوك بر مانعدی . مقصدی عثمانلی تربیه‌سی کورمش ، عثمانلیلرله انسیتده بولونمش برینی انتخاب ایتدرمکدی [٢] . صوقوللو ، جوار حکومتلرك لهستان تاجنه کوز دیکدکلرینی ، بوندن‌ده مقصدلری بالاخره اردل ، افلاق وبغدانه تعرض اولدیغنی بیلیوردی . اول امرده بو تهلکه‌نك اوکنی آلمق لازمدی . صوقوللونك لهستان تاجنه نامزدایتمك ایسته‌دیکی ذاتلر: روسقی وویوده‌سی بازلوچقی ، یاقوب اوهاسکی ، غونزان ، بانکرلی ، قسطنطین ایدی . بازلوچقی بردفعه مرخص صفتیله استانبوله کلمشدی . صوقوللو بو ذاتك دولت عثمانیه‌یه خدمتنی تقدیر ایدییوردی . اختیار وزیر عثمانلی سیاستنك نفوذینی محافظه ایچون هردرلو تدابیره توسل ایتمشدی . ایجابنده لهستانه بوآرزوسنی سلاح قوتیله‌ده قبول ایتدیره .

---

[١] دیوان همایون مهمه دفتری ، نومرو ٢١ ، ص ٢٠٧

[٢] « صوقوللو اورتودوقس روسلردن پرنس قسطنطین فون اوستروغی ترجیح ایدییور، اوندن پادشاه نامنه ویرکی آلمق امیدنده بولونیوردی» یورغا، دولت عثمانیه تاریخی ، جلد ٣ ، ص ٢٥٤

جکدی . حتی « ولایت مزبوره امراسی وسائر اعیانی مذکور قرالغه قبول ایتمیوب اولبابده صادر اولان فرمان قضا جریانه مطیع ومنقاد اولمایوب طریق عناد ومخالفته سالك وذاهب اولوب فتنه وفسادك ازدیادینه باعث» اولدقلری تقدیرده «کرکی کبی حقلرندن» کلمکه قرار ویرمشدی. بومقصده مبنی سلستره ، نیکبولی ، ویدین ، آقکرمان بکلرینه ، افلاق وبغدان وویوده لرینه قطعی امرلر کوندرلمش ، هپسنك لهستان جهتنی نظر دقتدن اوزاق طوتملری امر اولونمشدی. صوقوللونك یکانه املی ، خارجدن کیمسه نك ، از جمله روسیه و آوستریادن هیچ برفردك ، قرال انتخاب ایتدیرلمسنه مانع اولمقدی. قرالك لهلیلر اره سندن انتخابنه راضی ایدی ؛ ذاتاً نامزدلرینی ده لهلیلر اره سندن سچمشدی . محمد پاشا بو تدبیری اتخاذ ایتدکدن صوکرا قریم خانی دولت کرای ایله لهستان بکلرینه برر امر کوندردی . بوامرلر بروجه آتی ایدی :

« دولت کرای خان حضرتلرینه نامهٔ همایون یازله که ،

ممالك محروسه مز جوارنده واقع اولان ولایت لیهك قرالی قدیم الایامدن عتبهٔ علیهٔ عالمپناه وسدهٔ سنیهٔ سعادت دستکاهمز جانبنه کمال صداقت واخلاصله اظهار عبودیت ایلیانلردن ارلغین مرد اولالی اول جانبك بکلری دفعاتله آستانهٔ دولت پناهمزه کاغدلرین ارسال ایدوب کندولرن ارالرندن برینی قرالغه قبول واختیار ایدنجه عادت حسنهٔ شهریاری مستدعاسنجه ولایت مزبوره انظار عنایت علیهٔ پادشاهانه مزله منظور اولوب کتف همایتزده آسوده حال اولمری خصوصنی اعلام و اشعار ایدوب استدعای مرحمت و عاطفت ایلدکلری اجلدن اولبابده اولان التماسلری حیز قبوله واقع اولمشیدی . لکن قراللری مرد اولالی مدت مدیده مهور ایدوب ایچلرندن برکمسنه یی قرالغه قبول واختیار ایلمدوکلرندن ماعدا احواللری نیه منجر اولوب تأخیر وتعویقه باعث و بادی نه اولدوغن اصلا عرض واعلام ایلمدوکلری مابینلرنده رشتهٔ تعند وتعلل منقطع اولمایوب بربری ایله عدم اتفاق واتحاد اوزره اولدقلرندندر. حتی بارکاه عدالت پناهمز جانبلرینه اظهار عداوت اوزره اولانلردن بعض ولایت مزبوره یه قرال اولق سوداسیله اول طرف بکلرینك بعضلری ایله کمال مرتبه تحصیل اتفاق واتحاده بذل مقدور وسعی موفور ایلدوکلری اعلام اولنوب انوك کبی قرال اولوب مملکت وولایته دخول اتدوکدنصکره فکرفاسد وخیال کاسدلری ولایت

اردل وبغدان وافلاق سرحدنه دخل وتجاوز ایدوب ضرر وکزند ایرشدرمك ایدوکی استماع اولندی. امدی ذکر اولنان لیه بکلری شویلکه ولایتلرینه قرال نصب و تعیین ایتمك خصوصلرنده جادهٔ موافقت و اتحاددن عدول و انحراف کوستروب تعلل وعناددن خالی اولمایوب ایچلرندن برینی اختیار وقبول اتمدوکلری تقدیرجه روسـتی ویوده‌سی اولان بازلوچتی ویوده بوندن اقدم بر دفعه آستانهٔ سـعادت آشیانه‌مزه رسالت طریقیله کلوب ادای خدمت اتمش ایدی ، بهر تقدیر انوك ولایت مزبوره‌یه قرال اولمسی بابنده امر شریف واجب الاذعانمز صدور بولمشدر ، وکندویه‌اولبابده امرشریفمز کوندریلوب حقنده‌عواطف‌وافرهٔ شـاهانه‌مز ظهوره کتورولدوکی اعلام اولنوب شویلکه‌ولایت مزبوره امراسی وسایراعیانی‌مذکوری قراللغه‌قبول‌ایتمیوب اولبابده صادراولان فرمان قضاجریانمزه مطیع ومنقاد اولمایوب طریق عناد و مخالفته سالك وذاهب اولوب فتنه وفسادك ازدیادنه باعث ومباشر اولالر ، ولایت ومملکتلری بروجهله غارت و خسـارت اولنوب عنـایت حق‌جل وعلا ایله کندولرینك کرکی کبی حقلرندن کلنمك لازم اولمشدر . اول سببدن سـلستره ونیکبولی و ودین وآقکرمان بکلری قوللرمه وبغدان وافلاق وویوده‌لرینه احکام شریفهٔ ارسال اولنوب هربری سنجاقلرینه متعلق اولان عساکر نصرت مأثر و عموما صـاغ قولك آقنجیلری ایله جمعیت ایلیوب آلات جنك وجدال واسباب حرب وقتاللریله حاضر ومهیا اولوب ولایت مزبوره جانبلرنه ناظر اولماق امر بیورلمشدر . کرکدرکه سوالف ایام وسوابق اعوام‌دن آستان مخلد الاقبال ومشید الاجلالز جانبنه اولان صداقت واخلاصکز موجبنجه عساکر منصوره‌کوزله اول جانبه مترقب وناظر اولوب قدوة الامراء الکرام سلستره بکی دام عزه ایله خبر لشوب ولایت مزبوره‌نك هرنه طرفندن دخول اتمك وجیه ومناسب ایسه برآن تأخیر وآرام اولنمایوب برجانبدن‌عساکر اسلام نصرت پیـام وبر طرفدن بغدان ویوده‌سی طایفه‌سـیله مملکتلرنه دخول ایدوب حسن اتفاق و اتحاد اوزره باب غارت و خسـارتده دقیقه فوت اتمیوب مقابله ومقاتله‌یه قصد وجرأت ایلیان اهل فسـاد و شناعتك مهما امکن حقلرندن کلدرمك خصوصلرنده انواع مسـاعیٔ جمیله ظهوره کتوره‌سز و احوال نیه منجر اولورسه اخبار سلامتکزله حقیقت حالی وقوعی اوزره آستانهٔ سعادتمزه اعلام‌دن خالی اولنمیه‌کز باعث تمهید اساس مخالصت وسبب تجدید بنیان مصادقت اولدوغنه اشتباه اولنمیه » فی ٧ ذی‌القعده ٩٨٠

« لیه بکلرینه حکم‌که ،

مدت مدیده‌درکه قرالکز مرد اولوب ارادت علیهٔ حضرت واجب‌الوجود وجل شـانه ایله سردارلق کسنه‌یه میسر اولیوب قدیمدن مابینکزده استحکام

اوزره اولان اساس اتفاق واتحاد نوعاخلل پذير اولوب تمند وتعالل واقع اولمغله اطراف وجوانبده اولان قرالرك ليه ولايتنه اصلا علاقه‌يه حسبيه وذ يبه‌لرى يوغكن مجرد ممالك محميهٔ خسروانمز سرحدلرينه دخل وتجاوز ايتمك ايجون ولايت ليهه والى وحاكم اولمغه قصد ونيت ايلدكارى عتبهٔ عالم پناهمزه عرض واعلام اولندى ، وبوندن ماعدا بعض قرالر دخى سدهٔ سعادتمدن كيمى قرنداشن وكيمى توابعن قرالغه رخصت همايونم ازران قلنماق بابنده استدعا ورجادن خالى دكللردر. لكن ولايت ليه قديم الايامدن ممالك محميم جوارنده واقع اولمغله قصد وكزند ايلمكلرك دفع مضرتلرى خصوصنده انواع سعى واهتمام اولنوب دائما حفظ وحراستدن خالى اولنمايوب رعايا وبرايا سى دخى سايهٔ سعادتمده آسوده وخوش حال اوليكلمكين خارجدن كمسنه‌نك قرال نصب وتعيين اولنماسى وجيه ومناسب كورلميوب على اى حال ايجكزدن بريكز اولماق لازم اولمشدر . فى الواقع ولايت مزبوره‌يه خارجدن قرال قبول قلنماق ولايت بغدان وافلاق واردل وسائر اول جانبده اولان ممالك محروسه‌يه دخل وتجاوز اولنوب آتش فتنه‌نك ظهورينه سبب وباعث اولمقدر . اما شويلكه ايجكزدن بركسنه‌يى قرالغه قبول ايليوب باش وبوغ نصب وتعيين ايدوب ولايت مذكورده والى وحاكم اولوب اسلوب قديم اوزره انواع صداقت واستقامت ايله دوستلق وقوكشيلق شرايطى كركى كبى رعايت وصيانت اولنوب افلاق وبغدان واردل ويوده‌لريله يكدل ويكجهت اولوب حسن زندكانى اوزره اولمق جانبينك رعايا وبرايا سى كمال رفاهيت واستراحتده اولمغه سببدر . ان شاء الله تعالى اتمام مصالحده سعى واقدام ايدنلر انواع عنايت عليهٔ پادشاهانه‌مله بهره‌مند ومحصل الامال اولمق مقرردر ، اما بربريكزله حسن اتفاق واتحاد اوزره اولمايوب تعلل وعناددن خالى اولمامغله آخر ولايتدن قرال كتوريلوب باش وبوغ تعيين اولنماق رضاى شريفمه مغايردر ايله اولسه ايجكزدن يعقوب اوحاسكى وغنزان وبانقرلى وقسطنطين وبازلوجى نام بكلر برلر واصيل كمسنه‌لر اولمغين بهمه‌حال انلردن برين اختيار ايدوب كندوكزه باش وبوغ نصب وتعيين ايلمك مناسب واولى كورلمشدر . بيوردم كه واردقده مزبورلردن هرقنفى‌سن اختيار ايدرسكز باش وبوغ تعيين اتمكده تردد وتأخيرى مناسب كورميوب صفاى خاطر ايله قبول ايليوب مملكت وولايتك حفظ وحراستى امورنده ورعايا وبرايانك صيانت وحمايتلرى خصوصنده يكدل ويكجهت اولوب سوزندن تجاوز ايتميوب وامرينه مخالفت كوسترميوب تعظيم واكرامى بابنده دقيقه فوت ايتميه‌سز . شويلكه فرمان جليل القدريمه مغاير ايجكزدن برينك قبولى خصوصنده غفلت وتكاسل اولنوب ماينكزده احلال ظهور ايدوب رضاى شريفمه مغاير خارجدن كمسنه كتوره‌سز ، بروجهله عذريكز محل قبولده واقع اولمز .

اکا کوره مفید اولوب باب اقدام و اهتمامده انواع سعی و تدبیریکز ظهوره کتوروب ایچیکوزدن برین اختیار ایلمینجه اولیه‌سز . شو یلکه فرمان شریفمز اوزره ایچکوزدن بر یکز اختیار اولنورسه اسلام عسکرندن هرنه زمان که معاونت طلب اولنورسه کرکی کبی معاونت و مظاهرت اولنوب دایما رعایت وحمایت اولنورسز و مزبور چاوشی اکلندرمیوب معجلاً سدهٔ سعادتمه ارسال ایلیه‌سز . » فی ٧ ذی القعده ٩٨٠

صوقوللو محمد پاشا ، مدهش ایوان ، ایمپراطور ماقسیمیلیان لهستان تاجنه برر نامزد کوستردکلری صره‌ده ، هابسبورغ خاندانینك تاریخی دشمنی فرانسه‌ده بویوك بر ارزو اویاندی : فرانسز پولیتیقه‌سی بوتاجك آوستریا خاندانینه کچمه‌سنه تحمل ایده‌مزدی . بوفکر مدهش ایوانده‌ده موجوددی . بناء علیه هر ایکیسینك‌ده مقصدی فرانسه‌نك اوزوسنه مانع اولمقدی . ماقسیمیلیان دها شدتلی فکرلر بسلیوردی . اونك نقطهٔ نظرنجه، بو رقابتلره مانع اولمق ایچون یکانه‌چاره پولونیایی اورتادن قالدیرمق ، رقابتلرك سببنی ازاله ایتدکدن صوکرا ، دیکر دولتلرله برلکده عثمانلیلری روم ایلیندن چیقارمقدی . اودورده (١٥٧٣) یازیلان بر پروتوقولده بوفکر صراحةً کوستریلیوردی : « ایمپراطورك ارزوسی قراللغك (یعنی پولونیانك) تقسیم ایدلمسیدر . پولونیا تاجی ایمپراطوره ، لیتوآنیا بویوك برنسلکی موسقوه چارینه ویرلملی ، هر ایکیسی‌ده تورکیه‌حکمدارینه وتاتار بکلرینه‌قارشی اتحاد ایتملیدر » [١]

آوستریا ایمپراطوری ایله موسقوف چارینك بو المرینه قارشی فرانسه قرالی طقوزنجی شارلك والده‌سی قاتهرین دومه‌دیچی‌ده لهستانه اوغلی دوق دانژویی یعنی هانری دووالوایی قرال یاپمق ارزوسنده ایدی . قاتهرین اوغلی ایچون بویوك امللر بسلیوردی . حتی بر زمانلر ایکی قرالیچه‌نك دست ازدواجنی ، آوینیون حکومتنی ، ایتالیاده بر پرنسلك ، جزایر حکومتنی بیله ایسته‌مشدی . قاتهرین بونك ایچون

[١] صوره‌ل ، اون سکزنجی عصرده شرق مسئله‌سی ، ص ١٨ — مارته‌نس ، دروس معاهده‌لری ، جلد ١ ، فصل ١٢

والانس پسـقپوسى مون لوق لهسـتان دييەت مجلسـنه دوق دانژوپى التزام ايچون كوندردى . فرانسـەنك قانلى كونلر كچيرديكى هنكامده سـفير لهسـتانه كيردى . مملكتده بويوك برهيجان حكم فرما ايدى . پروتستانلر نافذ برآزلق تشكيل ايديبورلردى. مون لوق اولا مقصدينه نائل اولاميه‌جق كبى كورونديى. فقط مخالفلرينك خطالرى ، مدافعلرينك مهـارتلرى سـايه‌سنده عامەنك فكرلرينى جلبه موفق اولدى . لهليلر سن بارتەلمى فجايعندن نفرت ايديبورلردى . مون لوق ، دوق دانژوپى بووقايعدن تبريه‌ايتدى . حتى لهليلرك بوتون شرطلرينى قبوله راضى اولدى . بالطقده ملى بر بحرى قوت تشكيلى ايچون لازم اولان پاره‌يى بيله تدارك ايتمك وعدنده بولوندى . مون لوقك بو تكليفلرى اوزرينه پروتستانلر ايله وطنپرورلر لهسـتانه تعيـين اولوناجق قرالك نفوذينى آزالتمق تكليفنـده بولوندىلر . كله‌جـك قرال قاتوليك اولديغى جهتله مذهب حريتى ايچون قطعى تأمينـات آلديلر . مون لوق بو تكليفلرك كافه‌سنى قبول ايتدى ، نهـايت دوق دانژونك لهستان قراللغنه انتخابنى تصـديق ايتديرمكه موفق اولدى . فقط يالكز بو تصـديق كافى دكلدى ؛ بونى عثمانلى دولتنك‌ده تصويب ايتمسى لازمدى . او دورده فرانسز پوليتيقه‌سى شرقده پك نافذدى . فرانسزلر اسـتانبولده‌كى مأمورلرى واسطه‌سيله بوكاده موفق اولديلر [١] . صوقوللو محمد پاشا آرتق لهستانه ايچلرندن برينى قرال انتخـاب ايتدرمك فكرندن واز كچمشدى . فرانسزلرله عثمانليلر بينده موجود اتفاق اوكا لازم كلن اعتمادى تأمين ايديبوردى ؛ روسلرله آوسترياليلرك امللرينه مانع اولمق اونك ايچون كافيدى . بناءً عليه لهليلر ، خارجدن برينى قراللغه موافق كوردكلرى تقديرده « سـوالف ايام و سوابق اعوامدن آستان مخلد الاقبال و مشيدالاجلال جانبنه اباعن جدصداقت ودوستلق اوزره اولان

[١] لاويس ، فرانسه تاريخى ، جلد ٦ ، ص ١٣٩

فرانچه پادشاهنك » قاردشنی انتخابده برمحذور یوقدی . « لیه بکلرینه وپسقپوسلرینه » کوندریلن احکامده بوفکر صراحةً بیان ایدیلیوردی:

« لیه بکلرینه وپسقپوسلرینه حکم که ،

قرالکز مرد اولالی خیلی مدت مرور ایدوب هنوز برقرال قبول واختیار اولنمیوب تأخیر وتوقف اولندوغی آستانهٔ دولت آشیانه عداوت اوزره اولنلردن بری قرال نصب اولنمق مناسب کورولدوکی اعلام اولندی . امدی بومقوله خصوصه رضا کوسترملك ممالك محروسه سرحدلرینه دخل وتجاوز اولنمق ملاحظه سیله جادهٔ صداقت واخلاصدن عدول وانحراف ایدوب طریق فتنه وفساده سالك وذاهب اولوب قباحت وشناعته قصد ونیت اتمك در . ایله اولسه ولایت مزبوره ممالك محروسهٔ خسروانم جوارنده واقع اولمغین ولایت محمیهٔ پادشاهانم ملحقاتندن عد وقیاس اولنمغله اباء کرام واجداد عظام نوراللهٔ مراقدهم زمان شریفلرنده ولایت مزبوره انظارعنایت علیه لریله منظوراولمقدن خالی اولمیوب اول جانبه قصد مضرت وخسران ایدنلروك دفع ضرر وکزندلری خصوصلرنده باب اهتمامده دقیقه فوت اتمیوب صیانت و حمایت ایده کلمشلر ایمش . عنایت بیغایت حضرت واجب الوجود جل شانه ایله سریر سعادت خسروانی جناب جلالت مآبمه میسر اولدوقده مزید مرحمتمدن کما کان ولایت مذکوره مضرت اعدادن حمایت وصیانت اولنمق اوزره عهد نامهٔ همایونم صدقه و احسان اولنوب مادام که طریق عبودیت واستقامتدن خروج اتمیوب امرجلیل القدرمه مغایر و مخالف وضعك صدور وظهورندن صقنوب آستانهٔ سعادتمه مطیع و منقاد اولاسز ، ولایت و مملکتکز اوزرلرندن نظر فرخنده اثرم دریغ اولنماز دیو امرم اولمشدی . الحالة هذه شویلکه ایچکزدن برین قراللغه وباش وبوغ اولمغه قبول ورضا کوسترمیوب خارجدن برین کتوروب قرال نصب وتعیین اتمك جایز اولور ایسه آستانهٔ سعادت دستکاهمه اظهار عداوت ایدنلردن اولدوغنه اصلا رضای شریفم یوقدر. سوالف ایام وسوابق اعوامدن آستان مجلد الاقبال ومشید الاجلالم جانبنه اباعن جد صداقت و اخلاصله دوستلق اوزره اولان فرانچه پادشاهی نك قرنداشی ولایت مزبوره یه قرال نصب اولنمق اولی ومناسب کورلمشدر. بیوردم که واردقده مابینکزده وقوع بولان تعند وتعللی دفع ایلیوب فرمان شریفم مقتضاسنجه مشارالیهك قرنداشن قراللغه قبول ایدوب تعظم واکرام وتفخیم واحترامی بابنده بذل مقدور ایلیوب بصیرت وانتباه اوزره اولاسز . شویلکه امر شریفمه مغایر ایش ایده سز ، اصلا عذریکوز مقبول اولمامق لازم کلور . اکا کوره تدارك ایلیه سز . » فی ٧ ذی‌القعده ٩٨٠ [١] .

[١] دیوان همایون مهمه دفتری ، نومرو ٢٣ ، ص ١٩٣

بونامه‌دن صوكرا لهستان انتخاباتى مسئله‌سى تماميله حل اولونمشدى. صوقوللو محمد پاشا فرانسه قرالنك قاردشى هانرى دووالوايى موافق كورمكله برابر لهستان بكلرينه ، فرانسه قرالى طقوزنجى شارله ، يكى لهستان قرالى اولاجق هانرى دووالوايه آيرىجه نامه‌لر يوللادى. بونامه‌لرده روسلرله آوستريااليلرك لهستانه قارشى تعقيب ايتدكلرى سياست مفصلاً تشريح ايديليوردى . صوقوللو يكى قرالك لهستانده تاج كيمه‌سى ايچون‌ده هردرلو تدبيرلرى اتخاذ ايتمشدى ؛ اوصورتله كه ، طقوزنجى شارله يازيلان برنامه‌ده يكى قرالك لهستانه كلمك ايچون تعقيب ايده‌جكى يول حقنده بيله معلومات ويريليور :

« امدى مشار اليه قرنداشكز قراللغنه توجه ايداجك اكى طريق واردر . (زادره) دن چيقار ايسه (كليس) و (بوسنه) واندن (سرم) وآندن (طمشوار) و (اردل) ولايتلرينه كيدر . اكر (دوبرونيكده) دن چيقاريسه (هرسك) و (ازورنيق) وآندن (سرم) وآندن (طمشوار) ولايتندن (اردل) ولايتنه طرفندن كيدر » .

دنيليوردى . صوقوللونك بو تدبيرلرى فرانسه‌ـه عظيم بر ممنونيت حاصل ايتدى . دوق دانژو امين برحالده يوله چيقدى . فقط قرال سرايندن فرقه‌سندن ، دليجه‌سنه سوديكى پرنسس قونده‌دن كمال تأثرله آيرلدى . والده‌سى قاتەرين دومه‌ديچى آرتق افتراق آجيسندن باشقه برشى دوشونميوردى. پارسه كلن پولونيامرخصلرينك طور وحركتلرى كنديسنه له قومنك مستقل ومغرور مشربلى اولدقلرنى آكلاتمشدى . بوسببدن يكى قرالى دينى حريتلره رعايت ايده‌جكنه‌دائر برماده امضالامايه مجبور ايتمشلردى. قرال تردد ايدنجه، مرخصلردن يوآن زوبوروسكى اصرار ايتمش ، ايشته اوزمان قاتەرين ايله دوق وانژو يكى سعادتلرندن پشيمان اولمايه باشلامشلردى [١] .

فرانسه سراى قراليسى دينى انديشه‌لرله مشغول ايكن صوقوللو

[١] أرنست لاويس ، فرانسه تاريخى ، جلد ٦ ، ص ١٤٠

محمد پاشا سیاسی ظفرندن ممنوندی صوقوللونك بوموفقیت اوزرینه لهستان بکلرینه ، فرانسه قرالنه ویکی لهستان قرالی هانری دووالووایه کونددیکی نامه‌لر بروجه آتی ایدی :

« لیه بکلرنه حکم‌که ،

آستان‌دولت مدار ودرکاه کردون اقتدارمه مکتوبکز وارد اولوب قدیمدن عتبهٔ علیهٔ عالمپناهمزه عبودیت واخلاص اوزون اولان قرالکز مرد اولالدن برو کرکی کبی تدبیر وتدارك اوزره اولوب چکلان مشقت ومضایقه مقابله‌سنده امرشریفم مستدعاسنجه ایچکوزدن قرال اولغه مناسب کسنه اولمدوغی اجلدن مجرد رضای همایونم مقتضاسنجه حسن اتفاق واتحاد اوزره بالفعل (مرقومرسکی) اولان فرانچه پادشاهی قرنداشن قراللغه قبول اتمك میسر ومقرر اولدوغن ودایما آستانهٔ سعادتمزه عبودیت واخلاص اوزره اولوب فرمان همایونمزه مغایر وضع صدورندن احتیاط واجتناب اوزره اولدوغکزی واختیار ایلدوککز قرالکز ملاقی اولنجه ولایتکز کما کان حمایت وصیانت اولنماق خصوصنده انواع عنایت خسروانم ظهوره کلماسی استدعا واسترجا اولنوب قرال نصب وتعیین اولنماق تدبیر وتدارکنده موسقو طرفلرندن دخی ایاچی کلوب اولبابده اولان سوزلرنه اصلا التفات واعتبار اولنمدوغی اجلدن اوزرکوزه قصد توجه ومجوم ایچون بالفعل موسقو عسکرندن خیلی آدم حاضر ومهیا اولمشدر ، دفع مضرتلری ایچون جناب امارت‌مآب تاتار خانی دولت‌کرای خان دامت معالیه‌یه نامهٔ همایونمزارسال اولنوب بالفعل جمعیت اوزره اولان عساکر تاتاره بریرار سردار تعیین ایلیوب موسقو طایفه‌سی اوزرنه ارسال اتمه‌سی بابنده تنبیه اولنماسی اعلام اولنمش . بونلردن ماعدا هرنه‌اعلام واشعار اولنمش ایسه پایهٔ‌سریر سعادت مصیرمه عرض وتقریر اولنوب علم شریف عالم آرامز محیط وشامل اولمشدر . امدی چونکه قراللغه مناسب ایچکوزدن کسنه بولنامشدر ، آستان دولت مدارم جانبنه اولان اخلاص قدیمی واختصاص صمیمی وز موجبنجه امر شریفمه قدیم‌الایامدن سدهٔ سعادت دستگاهمه کمال مصادقت ومخالصت اوزره اولان دوستمز فرانچه پادشاهی‌نك مشارالیه قرنداشن قراللغه قبول اتمك خصوصی معقول وموجه تدارك ایتمش‌سز . سبزدن دخی اومولان بومقوله اوضاع ایدی‌که ظهوره کلمش . بوندن احسن واولی تدارك قابل ومناسب کورلسه اول اشارت اولنوردی . امدی ولایت ومملکتکزه قرالکز واصل‌وداخل اولنجه مضرت اعدادن مصون ومحفوظ قلنماسی امرنده شیمهٔ کریمهٔ جهانبانی‌من مستدعاسنجه اهتمام همایونم کما کان مقرردر . موسقو طرفلرنده جمعیت‌اوزره اولان عساکر مقهوره‌نك دفع

مضرتلرى خصوصنده احسن وجهله تدارك اولنوب حاضر ومهيا اولان تاتار عسكرينه يرارسردار تعيين‌اولنوب اوزرلرنه توجه وارسال اتمك بابنده مشاراليه خانلرنه‌نامهٔ‌همايونم يازيلوب تنبيه وتأكيد اولنمشدر . بيوردمكه وصول بولدقده قديمدن ايده كلدوكى‌كوز اوزره آستان كردون اقتدارمه اولان عبوديت واخلاصكز مقتضاسنجه كمال اتفاق واتحاداوزره تدبير وتداركده قصور ونقصان ايتميوب بصيرت وانتباه اوزره اولوب قرال مشاراليه كلوب ملاقى اولنجه مملكت وولايتكزك حفظ وحراستى خصوصلرنده بذل‌مقدور ايليوب مومى‌اليه تاتارخانى طرفنه كوز قولاق طوتوب انوك كبى موسقو طرفلرندن ولايتكزه قصد مضرت اولا ، اول جانبه آدم كوندروب معاونت طلب ايدوب اعداى بدرأيك هرنه طريقله اولورسه دفع فسادلرى بابنده دقيقه فوت ايتميه‌سز ومشاراليه خان جانى مابينى ايله دخى كمال مخالصت اوزره اولوب عادت قديمه اوزره ويرليه كلان ويركوكزى كما كان ادا ايليوب مابينده واقع اولان عهد وامانه مخالف وضع صدورندن احتراز اوزره اولاسز وسدهٔ سعادتمدن خبر كوز اكسك ايتميوب اعلام واشعارى لازم اولان خصوصلرى على‌التوالى عرض واعلامدن خالى اوليه‌سز » فى ١٥ صفر ٩٨١

« فرانجه پادشاهنه نامهٔ همايون يازلدكه »

بوندن اقدم آستان علية دولت مدار وسدهٔ سنيهٔ كردون اقتدارمزه ـ كه ملاذسلاطين عاليمقدار وملجأ خواقين نامداردر ـ ارسال وايصال اولنان معتبر ومعتمد ايلچيكوز مرادا تكوزى تقرير ايلدكده عتبهٔ عالمپناهمز جانبنه صداقت واخلاص اوزره اولان ليه قرالى مرداولوب ولايت مزبوره‌قراللغنه لايق‌ومناسب كمسنه‌لرى اولمدوغى وقرنداشكز سوالف‌ايام وسوابق‌اعوامدن آستان مخلدالاقبال ومشيدالاجلالزه اظهار موالات ومصافات ايدنلردن اولدوغن اشعار ايدوب ولايت مزبوره‌يه قرال نصب وتعيين اولنماسى خصوصن استدعاى عنايت ايدنلردن اولدوغن اشعار ايدوب ولايت مزبوره ممالك محروسهٔ خسروانه‌مز جوارنده واقع اولوب قديم‌الايامدن قوهٔ قاهرهٔ پادشاهانه‌مزله مصون ومحروس وبكلرى واعيان وسايرر اهاليسى ظل ظليل حمايتمزده مستظل اولوب مضرت اعدادن محفوظ ومأمون اوليكلمش اولمغين ذكر اولنان قراللرى مرد اولدقده بكلرى وجمله اعيانى آستان‌دولت‌مداريمزه مكتوبلرين كوندروب ولايت‌ومملكتلرينه قرال نصب اولنماق خصوصنده فرمان جليل‌القدرمزك صدور وظهورينه متوقف ومترقب اولدقلرين اعلام ايليوب اولبابده اجازت همايونمز رجا ايلدكلرنده ايچلرندن برى قرال اولمغه‌قابل دكل ايسه مشاراليه قرنداشكوز ولايت ليهه قرال نصب اولنماق اولى وانسب كوريلوب ونصب وقبولى خصوص وكمال تعظيم واكرامى بابنده

لایق ومناسب اولانیله عمل ایدوب امر شریفمزه مخالف وضع صدورندن غایت احتراز واجتناب اوزره اولاسز دیو امر عالیشانمز کوندریلوب انواع تنبیه وتأکید اولنمش ایدی . حتی اطراف وجوانبده اولان قراللرك هرری اوغللرین قرال تعیین اتدرمك سوداسیله مبالغه عسکر جمعنه وسیله وتدبیر وتدارکه مشغول و انواع اقدام واهتمالرین مصروف ومبذول قلدقلری معلوم اولدقده فرمان همایونمز موجبنجه قراللری ولایت مزبوره‌یه داخل اولنجه ضرر وگزند ایرشدرلمك بابنده (دشت قپچاق) و (دوزیبر) خانی اولان امارت مآب ایالت نصاب دولت کرای خان دامت معالیه‌یه نامهٔ همایونمز کوندریلوب عساکر تاتار صبارفتارایله بوطرفدن وبرو جانبدن امراء ذوی‌الاحترامز عساکر اسلام نصرت پیامله حاضر وآماده اولمق تنبیه اولنوب ولایت مزبوره کرکی کبی حفظ وحراست اتدرلمشیدی . حالا ولایت لیه بکلرندن طقوز یوز سکسان برمحرمنك اواسطنده سدهٔ سعادتمزه عبودیت نامه‌لری کلوب مشارالیه قرنداشکز امر شریفمز اوزره و لایت لیهه قرال نصب اولنمق رجا واستدعا ایلدکاری اجلدن حق سبحانه وتعالی حضرتلرینك علو عنایت بی غایتلری مقارنتلریله مشارالیه قرنداشکزی یوجه آستانمزه اولان وفور موالات ومحبتکز مقتضاسنجه ولایت لیهه قرال نصب و تعیین ایلدك . کرکدرکه سیز دخی مومی‌الیه قرنداشکزك اول جانبه واقع اولان لوازم ومهماتن تدارك اتدروب اول طرفدن ولایت لیهه عبور وسرور اتمکه قابل وممکن دکل ایسه عتبهٔ عالیمزه جانبنه کوندرلسه‌که قدیمدن مابینده ممهد ومشید اولان اساس موالات ومصافات مقتضاسنجه وجه ومناسب کورلدوکی طریقدن احسن اوانده ولایت وقراللغه ایصال اولنه ودایما ابواب مکاتبات مفتوح ومکشوف دوتلوب احوال مسرت مآلکزك اعلام واشعارندن خالی اولنمیه‌که ورودی سبب استحکام واساس ودادوباعث استوار بنیان مصافات اولدوغنه اشتباه اولنمیه . » فی ٤ ربیع‌الاول ٩٨

(بونامه‌نك برر نسخه‌سی‌ده فرانسه قرالنك برادری ایله تاتار خانشه کوندرلمشدر) .

« ولایت لیه قرالنه نامهٔ همایون یازله‌که

حالیا عتبهٔ گردون اقتدار وسدهٔ سنیهٔ سعادت مدارمزه ـ که ملجأ سلاطین عالمیان وملاذ خواقین رفعت عنواندر ـ نامهٔ مصادقت مشحونکز وارد اولوب بوندن اقدم ارسال اولنان نامهٔ همایون منقبت مقرونمز احسن اوانده وصول بولوب مضمون سعادت فزونده مندرج اولان خصوصلره تحصیل اطلاع ووقوف اولنوب ولایت مزبوره‌یه قرال نصب اولنمه کوز بابنده رأی جهان آرامز مقتضاسنجه ظهور وصدور بولان آثار ونتایج لطف واحسان

موجب امتنان فراوان واقع اولديغى اشعار اولنوب سوالف ايام خلوص انجامدن مايننده مؤكد ومشيد اولان صداقت اخلاص مقتضاسنجه ممالك محميهٔ خسروانمز داخلنده عبور ومرورى متعسر ودشوار اولايان مسالك ومعابردن امين وسالم قراللفكزه واصل اولمغله مقاصد ومرامكز حاصل اولمق خصوصلرنده شيمهٔ كريمهٔ شهريارى وعادت حسنهٔ تاجدارى موجبنجه انواع جد واقدام واصناف سعى واهتمامده عنايات وافرهٔ پادشاهانه وجوده كلمه‌سى استدعا واسترجا اولنمش وبالجمله هرنه‌كه اعلام واشعار اولنمش ايسه وقرنداشكز فراتچه پادشاهى‌نك يوجه آستان سعادتمزده الچيسى اولوب زياده اعتماد واعتقاد يكوز اولان (اقش) پسقپوسى سپارش ايتديككز اوزره هرنه‌كه تقرير وبيان ايلدى ايسه على سبيل التفصيل پايهٔ سريرِ عالم مصير خسروانمزه عرض اولنوب علم شريف عالم شمول پادشاهانمز محيط وشامل اولمشدر . امدى ذكر اولنان قراللفكزه واصل وملاقى اولماكوز خصوصلرنده لازم ومهم اولان تدارككده كمابغى بذل احسان بى‌پايان مقرر ومحققدر. اكر (دوبرونيك)دن كچوب كيتمك مناسب وجايز كورياورسه فبها ،والا (زادره) سمتنه توجه ايليوب (كاليس) و (بوسنه) ولايتلرندن كچوب وارمق لازم اولور . ذكر اولنان طريقلرك هرقنغى‌سندن كيتمك آسان ملاحظه اولنورسه اول طرفه توجه ايدوب بروجه مسارعت ولايت مزبوره داخل وواصل اولمق بابنده دقيقه فوت اولنميه . سرحدلرده اولان بكلر بكيلره وسنجاقبكارى قوللرمه و(اردل) ويوده‌سنه ، هربرينه مستقل مؤكد حكم شريف يازلوب اولاغله معجلاً ارسال اولنوب امين وسالم هربرينه ارسال وايصال ايتمكده وزاد وزواد وسايرِ لازم اولان مصالح ومهماتكز تدارككده اهمال وتكاسل اولنميوب مقيد اولمق فرمان اولنمشدر . كركدركه نامهٔ مسرت فزونمز وصول بولدقده سيز داخى اكا كوره تدارككز كوروب قراللفكزه معجلاً ملاقى اولمق خصوصنده باب مسارعتده انواع مساعئ جميله ظهوره كتورله . بارگاه دولت پناهمز طرفنه اولان صداقت واختصاصكز مستدعاسنجه احوالكز نيه منجر اولديغنى اعلام واشعاره مقيداولاسكز كه باعث تشييدبنيان مخالصت ايدوكنه اشتباه‌يوقدر. » فى شعبان ٩٨١ [١] .

صوقوللو، قرالك انتخابنى تأمين ايلديكى كبى لهستانه قدر امين بر صورتده كتيرلمه‌سنى‌ده امنيت آلتنه آلمايه موفق اولدى . بو انتخاب اوزرينه چار مدهش ايوانك بوتون اميدلرى قيريلدى . لهستانده پارلاق بر تاج كيمه مراسمى ياپيلاجقدى بومراسمده بولونمق اوزره

[١] ديوان همايون مهمه دفترى ، نومرو ٢٤ ، ص ٣٣

جوار بکلر کاملاً دعوت ایدلمشلردی . اردل وویوده‌سی باطوری اشتوان (ستەفان باطوری) ده کیتمك ایستیوردی . صوقوللو بوکا قطعیاً راضی اولمامشدی ؛ چونکه اردل ولایتی بوش براقق ایسته‌میور ، باطوری یه کوندریلن نامه‌ده ولایتنده بر دقیقه آیرلماسی تنبیه ایدیلیوردی :

« اردل ویوده‌سنه حکم که ،

حالا درگاه معلامه مکتوب کوندروب عتبهٔ علیه‌مزدن ولایت لیهه قرال نصب اولنان فرانچه قرالنك کوچوك قرنداشی افتخارالامراء العظام العیسویه هنرقو ختمت عوافبه بالخیر سکا مکتوب وآدم کوندروب یوز بیکدن عسکره لیه ولایتنه کیروب باشنه قورونه کیدرلمك اوزره اولوب اول جمعیته سنی بیله دعوت ایلدوکن بلدرمش‌سن . ایمدی سن ولایت اردلی خالی قوماق مناسب دکلدر . بیوردم که وصول بولدقده اول طرفه کندی جانبکدن یرار آدملرك کوندروب عتبهٔ عالیناهمزه اولان اخلاص واختصاصلرینه بناءً تعظیم وتکریمنده لازم اولدیغی اوزره اهتمام ایدوب وسن بالذات وارمیوب ولایت اردلك حفظ وحراستنده دقیقه فوت ایتمیوب علی‌الغفله اعدادن ضرر مترتب اولمقدن حذر ایلیه سن . ونه کونده مشارالیه قرال اردله داخل اولدوغن صحتی اوزره عرض‌ایده سن .» فی ۲۵ ذی‌العقده ۹۸۱

صوقوللو محمد پاشا آرتق املنه نائل اولمشدی . یکی قرال دائما خدمتنده بولونمایه مهیا ایدی . بو صره‌ده بغدان وویوده‌سی یوآن عصیان ایتمشدی . سببی ، اوزمانه قدر تعیین اولنان ویرکینك ۶۰۰۰۰ دوقه آلتوندن ۱۲۰ بیکه چیقارلماسی ایدی . بو عصیان صوقوللویی ایچه اشغال ایتدی . محمد پاشا لهستان قرالنك یاردیمندن استفاده ایتمك ایسته‌دی ، وموفق اولدی . یوآنك هانری دووالوایه مراجعتی هیچ بر ثمره حاصل ایتمه‌دی . لهستان قرالی واعیانی عاصی وویوده‌دن کاملاً یوز چویردیلر . یالکز قازاق خطمانی شیویرشه‌وسکی یوآنه یاردمده قصور ایتمه‌دی . باب عالی یوآنی الده ایتمك ایچون عسکری وملکی هردرلو تدبیرلری اتخاذایتدی . هرطرفه متعدد امرلر یازلدی ، یوآنك عسکرلریله برچوق نقطه‌لرده مصادمه‌لر وقوعه‌کلدی ، نهایت (روشچاتی) محاربه‌سی عاصی یوآنك فلاکتی ایله نتیجه‌لندی . یوآنك عصیانی

مناسبتيله وقوع بولان مخابرات باب‌عالى‌يى خيلى اشغال ايتمشدى . بو مخابره‌لرك اك مهملرى استانك يكى قرالى هانرى دووالوايه يازيلان نامه‌لردى . بو نامه‌لرده عصيانك بوتون صفحه‌لرى رسمى ومتحكمانه بر لسان ايله تصوير ايديليوردى . باشليجه‌لرى بروجه آتى ايدى :

« ليه قرالنه نامهٔ همايون يازله‌كه

بوندن اقدم بغدان ويووده‌سى اولان يوان جبلتنده مركوز اولان خيانتى موجبنجه عصيان وطغيان ايدوب مملكتنده مال جمع ايدوب موسقوه فرار ايتمك اوزره اولوب اله كتورمك ايچون بكلر قوللرم تعيين اولنمش‌در . اوزرينه واردقلرنده غيبت ايتديكى تقديرجه اكر موسقوه واكر بجه فرار ايدرسه ليه‌دن غيرى يردن كيره بيلمكه امكان يوقدر . سابقا خيانت ايليان بغدان دخى مرد اولان قرال زماننده فرار اتدكده ليه بكلرى معاونت ايدوب پول ويرمكله دارالحربه داخل اولوب دائما مملكتكزه وبغدانه قصد كزند ايتمكدن خالى دكلدر . ينه بكلرى مذكوره پول ويروب معاونت ايتدكارى ايچون انواع عقابه مستحق اولمشلر ايكن مزيد مرحمتمدن رعايا پايمال اولمسون ديوعفو اولمش ايدى. بودفعه مسفور فرار ايدوب اول جانبده موسقوه ويابجه كيتمك مراد ايدرسه مابينده اولان دوستلق وصلح وصلاح موجبنجه اله كتوريلوب سدهٔ سعادتمزه كوندرمك لازم اولغيله كركدركه نامهٔ همايونمز وصول بولدقده شويله‌كه مفسد مزبور فرار ايدوب اول جانبلره واررسه قديمدن سدهٔ سعادتمز ايله اولان دوستلق ومودت مقتضاسنجه مذكور وآدملرين اله كتوروب اسباب واموالى ايله سدهٔ سعادتمز طرفنه ارسال وايصال اتمك مابينده انواع مساعئ جميله‌كوز وجوده كتوريله .» فى ٢٩ ذى‌القعده ٩٨١

« حالا ولايت ليه قرالى اولان هنرقو قراله نامهٔ همايون يازله‌كه

اباء كرام واجداد عظامزك اناراه براهينهم ولايت ليه قراللريله وبكلرى واعيانى ايله سوالف ايام وسوابق اعوامدن امن‌وامان ودوستلق وصلاح‌اوزره اولمغين جناب جلالت مآبزدن دخى قديمى دوستلق وامن امانه رعايت اولنوب اول ولايتك واهاليسنك تعدئ اعدادن دخى مصون ومحفوظ اولمه‌سى اقصاى مرادمز اولمغين سابقا ولايت مزبوره قرال اولان قديمى دوستمز مرداولدقده اول ديارك قراللنى سوداسيله اطرافده بعض اعدانك هجومى‌مقرر اولدوغى‌استماع اولنمغين قديمى دوستلغمز ورضاى همايونمز مقتضاسنجه ارادتاه ايله اول ولايت قراللغنه سز نصب اولنوب كلنجه اول‌امرمز اوزره اول سرحدده اولان امراء عظام قوللريمز جمعيت اوزره حاضر واول جانبلره ناظر اولدوغن اعدانك

مسموعی اولمغین هربری اول دیار واهالیسنه عداوتی دوستلغه تبدیل ایدوب ایام سعادت انجامزده بریردن ضرر مترتب اولمیوب اهالیٔ ولایت تمام استراحت وامن وامان اوزره اولوب لکن اول اثنـاده بغدان ویوده‌سی ایکن عصیان ایدوب ولایت لیهه فرارلرنده بغـدان ویوده‌یی ولایت مزبوره بکلری قدیمی دوستلغه مخالف صیانت ایدوب أله کتوریلوب یوجه آستانمزه کوندرلمك ایچون دفعاتله احکام شریفمز کوندرلمش ایکن بکلراهال ایدوب نمچه ولایتنه‌کچوردکلری اجلدن قدیمی دوستلق بناسنه تزلزل کلمك مقرر اولمش ایکن محضا رضای‌هایونمز اوزره ارادت الهی متعلق اولوب ولایت مزبوره قرالغی سیزه نصیب اولغله خاطریکوزه رعایت واهالیٔ ولایت داخی صیانت وحمایت اولنوب صلح وصلاحه اولان مخالفتلری وکناهلری عفو اولمش ایدی . حالا مزبور بغداندن صکره ولایت بغدانه ویوده نصب اولنان یوان ویوده دخی عصیان وطغیان قصدیله ولایتك منعم ومالدار اولان بویارلرین واعیانن قتل ایدوب اموال واسبابلرین غصب وتاتار خانی جنـاب امارت مآب دولت کرای خان دامت معالیه‌نك نجه آدملرین قتل واسبابلرین غارت ایلدوکن مشـار الیه ایله افلاق ویوده‌سی یوجه آستانمزه عرض ایتمکین ویوده‌لینی آستان سعادتمزه ملازمت اوزره اولان افلاق ویوده‌سی قرنداشی پتره‌یه تعیین بیوریلوب مزبورك عصیانن دفعلری مقرراولمغین عاصیٔ مزبورك حقندن کلنمك ایچون مشارالیه خان دامت معالیه‌یه اشـارت اولنوب وروم ایلی بکلرندن خیلی بکلر ویکیچری قوللرم تعیین وارسال اولنوب واردل ویوده‌سی دخی عسکریله یوللرین‌سد اتمك ایچون‌امر شریفم کوندریلوب هنوز بوتاریخـه دکین عسـاکر اسلام ملعون مزبوری احاطه اتمدین ولایت لیه بکلرندن لاسق دیمکله ملعون ویوده وابلیس علیه‌اللعنه‌نك اغواسیله بغدان‌ولایتنه متوجه اولق اوزره اولدوغی اعلام اولندی . ایمدی سیزك وقرنداشکز فرانچه پادشاهی‌نك واباء واجدادکوزك سوالف ایامدن سـدهٔ سنیهٔ سعادت فرجامزه انتسـاب واختصاصی وموالات ومصـافاتی مقرر ومحقق اولمغین نامهٔ هایونمز وصـول بولدقده کرکدرکه یونجـه مدتدن سیزلر ایله اباء واجـدادکزله وولایت لیـه قرال وبکلری واعیـانی ایله منعقد اولان دوسـتلق وصلح وصـلاحك کما کان اسـتحکام واستقراری مراد کوز ایسـه بکلر ایله حسن مشاوره ایدوب بغدان ویوده‌لغی سـوداسیله خروج قصدین ایدن ملعونی معلوم ایدینوب دخی قدیمی دوسـتلق وصلح وصلاح مقتضاسنجه اله کتوروب سـائر اهل فساده موجب عبرت ایچون کرکی کبی حقندن کلوب وعصـیان ایدن یوان ویوده دخی عساکر منصوره‌مز الندن بروجهله فرصت بولوب اول طرفه فرار ایدرسـه امان ویرلیوب اله کتوریلوب قید وبند ایله بالذات کوندرلمك ویاباشی

كسيلوب يوجه آستانمزه ارسال اولنماقده انواع مساعئ جميله كوز ظهوره كتوريله‌كه يوماً فيوماً صلح وصلاحك وامن وامانك ازديادنه دوستلق ومخالصتك امتدادنه باعث ايدوكى اشتباه اولنميه .» فى ١١ صفر ٩٨٢

« ليه قرالنه نامهٔ همايون يازله كه

حالا عتبهٔ عليهٔ دولت پناه وسدهٔ سنيهٔ سعادت وستكاهمز كه ملجاء سلاطين عظام وملاذ خواقين ذوى‌الاحترامدر ، نامهٔ محبت مضمونكز وارد اولوب دركاه عالميناهمز طرفنه ايلچى كوندريلك خصوصن وسايز مملكت وولايتكه متعلق هرنه بيان اولمش ايسه پايهٔ سرير عالم مصير خسروانمزه عرض وتقرير اولنوب علم شريف عالم شمول شاهانم محيط وشامل اولمشدر . ايمدى دايما باب سعادتمز مفتوح ومكشوف والتجا واستناديدنلر حقنده لطف وعنايتمز مبذول ومصروف اوليكلوب قديم الايامدن كمسنه‌نك كلوب كيتمسنه منع ورد يوقدر . كركدركه نامهٔ همايون سعادت مقرونمز وصول بولدقده قديم الايامدن مابينده مقرر اولان دوستلق مقتضاسنجه معتمد عليه آدملركزله اخبار صحت وسلامتكز اعلام اولنه‌كه سبب تمهيد بنيان محبت وباعث تشييد مبانئ مودت ايدوكنده اشتباه يوقدر » فى ١١ ربيع‌الاول ٩٨٢

« ليه قرالنه يازيلجاق نامهٔ همايون صورتيدر :

افلاق ويوده‌سى آلكساندره ويوده سدهٔ سعادتمزه مكتوب كوندروب يوان لعينك منهزم اولدوغى اول طرفلرده استماع اولندقده قلعهٔ حوزيمده اولان مالن قاين‌آتاسى اولان ملعون سكزنفر بويار عورتلرى وچنكانه خدمتكارلريله ويوانك عورتى معاً يكرمى يدى عربه ايله (ليدلچ) نه واروب واقف اولدوغى اوزره يوانك عورتى عربه‌لرله واردوغن (يازلو) نام قصبه ضابطنه خبرويردكده ايكيوز مقدارى آدم كوندروب عربه‌لرى احاطه ايدوب مالى بر قلعه‌يه قويوب مهرليوب مشارإليه ويوده‌نك آدمى بنم مهرم ايله اولسون ديدوكده سنك مهرك لازم دكل ديو آدميسنه مهرلتمدوكلرين ومالى قبض ايدوب ويرمدوكلرين بلدردى. امدى مابينده اولان عهد وامانه وصلح وصلاحه دايما بوجانبده رعايت اولنوب اكر سيز دخى ولايتليهه داخل اولدين واكر دخى صكره ولايت مزبوره اعدا كوزدن حفظ وحراست اولنوب واول طرف رعاياسندن وغيردن بركمسنه بوجانبه التجا ايتسه مالى ورزقى ايله كوندريلوب وغفلت ايله اسير اولورسه بولندقده اطلاق اولنوب واوزريكزه دشمن هجوم ايتسه ياردم وريلور ، اما سيزك طرفكزدن ذكر اولنان خصوصلرك دايما خلافى ظهور ايدوب بودفعه يوان لعين عصيان اتدكده اول‌طرفدن بوجانبه معاونت اولنوب ياردم ويريليجك

ایکن اکا تقویت اولسون دیو یکرمی بش پاره شایقه دونادیلوب (آقکرمان) واروشی اوریلوب اهل اسلام غارت وخسارت اولنوب ولعین مزبوره یاردم ایچون ... نام کمسنه تعیین اولنوب درت بیك نفر آدم ایله کوندریلوب بعده لعین مزبورك حقندن کلندکده لیهلو حرامزاده‌لردن قلیجدن قورتلانلری غازیلر اسیرایدوب نیچه‌سی بوجانبه کلدکده محتی‌اوزره آستانهٔ سعادتمزه خبرویرمشلردر. خصوصا بکاریکزدن قسطنطین وملاستی نام بدبختلر مذکور جانبه مکتوبلر کوندروب مسافهٔ بعیده‌ده اولدوغمز اجلدن سکا یاردیمه واریمدق ، لکن سرحدده اولان بکلریمزه سنوکله مشاوره ایدوب سکا لازم اولان خصوصلرده معاونت ایتمه‌لری ایچون تنبیه وتأکید اولنمشدر دیویازدقلری مکتوبلر عینی ایله درکاه معلامه کوندرلمشدر . ولعین مزبورك رعایادن غصباً جمع اتدوکی مال ومنال وممالك محروسه‌مزدن قیون وصغیر آلمغه واران جلبلردن جبراً آلدوغی مال‌وبرییللق خراج‌قلعهٔ مزبوره‌ده اولوب حالاقین‌آتاسی وعورتی وخدمتکارلری وتوابعیله فرار ایدوب اول جانبه وارمشلر . امدی عهد وامان موجبنجه مذکورك اموال واسبابی ورعایادن وجلبلردن آلدوغی مال وخراج کذارمز اولان عورتی وقین آتاسی وخدمتکارلری جمیعاً درکاه‌سعادت دستکاهمزه‌ارسال اولنمق لازمدر . کرکدرکه نامهٔ همایون سعادت مقرونمز وصول بولدقده اکر دوستلقدن صفا کوز وارایسه قدیمدن مابینده‌منعقد اولان عهد وامان‌مقتضاسنجه عاصیٔ مزبورك اول جانبه واران عورت وقین آتاسی وخدمتکارلرین جمله مال ورزق وعربه وطوارلریله بیقصور درکاه جهانپناهمزه واران آدمز ایله ارسال ایدوب وصلح وصلاح وعهد امانه‌مغایر مابینده اولمقوله خیانت ومفسدلك‌ایدنلرك حقلرندن کلنه‌که اساس عهد وامانه تزلزل کلیوب جانبینك رعایا وبرایاسی‌حضور حال ایله آسوده اولالر . » فی ٣ ربیع‌الاخر ٩٨٢

صوقوللو محمد پاشا بو صورتله هانرینك معاونتندن چوق استفاده ایتدی . فقط یکی قرال لهستانده چوق قالمادی . سلفنك وفاتندن ایکی سنه صوکرا طقوزنجی شارلك وداع ابدیسی هانری دووالوایی فرانسه تختنه دعوت ایله‌یوردی . بوائناده استانبولده‌ده تبدللر حصوله کلمشدی: ایکنجی سلطان سلیمك حامده وفاتنی متعاقب اوغلی اوچنجی سلطان مراد پادشاه اولدی. یکی پادشاهك افکار وحسیاتی صوقوللونك علیهنده ایدی . فقط اختیار وزیر ، جلوسك ایلك سنه‌لرنده نفوذینی کوسترمکدن ینه خالی قالمادی . هانری دووالووا اوچنجی هانری نامیله

فرانسه تختنه اوطوردیغی زمان صوقوللو یکی مشکللر قارشیسنده قالدی . لهستان تاجی یکیدن منحل اولمشدی ، روسیه ایله آوستریا تکرار یاقلانمشلردی ، هرایکی طرفده حاضرلق کورمکه باشلایورلردی . صوقوللو بوتدبیرلری کاملاً خبر آلدی . (بدون) بکلربکیسی مصطفی پاشایه کوندردیکی دیکر امرده :

« کفار خاکسارك احوالنه صحتی اوزره مطلع اولق لازم‌در . ملاعین خاسرینك فکر فاسد ورأی کاسدلرنه واقف اولوب دخی اکا کوره نوجهله تدارك اولق لازم ایسه سدهٔ سعادتمه عرض ایلیه‌سن » [١]

دیدی . دشمنه قارشی بوتدبیر اتخاذ اولونمقله برابر آوستریا ایمپرا - طورینه‌ده آیریجه نامهٔ همایون کوندرلدی . بونامه‌ده ایمپراطورك لهستان تاجنه نامزدلکدن واز کچمه‌سی اخطار اولونمشدی . نامهٔ همایونك متنی بروجه آتی ایدی :

« بچ قرالنه یازیلجاق نامهٔ همایون صورتیدر :

معلومکزدرکه ولایت لیه بکلری وقراللری قدیمدن اباء واجدادمز ایله صلح وصلاح ودوستلق اوزره اولوب رعایاوبرایاسی کف‌حمایتمزده آسوده‌اولیکلمشدر . تقدیر ربانی مرله سابقا تراللری مرد اولدقده اوغلی قالمدوغی سببدن بوطرفك رضاسیله عتبهٔ عالمپناهمز ایله مودت اوزره اولان فرانچه قرالنك قرنداشی قرال نصب اولنمشکن مشارالیه فراغت ایدوب ولایتنه کتمکین مملکت وولایتلری برقاچ یبلدر خالی قالوب بوطرفدن مملکت وولایتلرینه ورعایالرندن برفرده کمسنه دخل وتعرض اتمیوب ایام سعادت وهنکام عدالتمزده آسوده حال وفراغ بال ایله کار وکسبلرنه اشتغال اوزره اولوب سریر سلطنت جناب جلالت مآبمزه میسر اولدقده ولایت مزبوره بکلری مهرلو مکتوبلریله سدهٔ سعادتمزه آدملرین کوندروب درکاه عزت دستکاهمز اختیار اتدوکی برمناسب کمسنه‌یی قرال نصب ایدرز دیو استجازه اتمکین بوطرفه صداقت وعبودیت‌اوزره‌اولنلردن برقاچ کمسنه ویاخود ایچلرندن مراد اتدوکلرین آیینلری اوزره قرال ایده‌لر دیو رخصت همایونمز ارزانی قلنوب حکم همایونمز ارسال اولنمشدی . حالیا موسقو قرالی وسیز عسکر چکوب جبراً اوغللریکزی قرال نصب اتمك مراد اتدوککز استماع اولنور . خصوص مزبور واقع ایسه مناسب دکلدر . موسقو قرالنك بوجانبه چندان

[١] دیوان همایون مهمه دفتری ، نومرو ٢٧ ، ص ٢٣٢ - نومرو ٢٨ ، ص ١٦٢

اطاعتی اولمیوب دایما سرحدلرنده اولنلرایله جناب امارت مآب تاتار خانی دولت کرای دامت معالیه وبعض بکلرمز فرصت دوشردکلرنجه دار وگیردن خالی دکللردر . اما سزوکله اباء واجدادمز صلح وصلاح اوزره اولدوغندن ماعهدا عهد قریبده جناب جلالت مآبمزله تجدید عهد وامان اولمش ایکن خلاف عد ولایت مزبوره‌یه دخل وتعرض جایز دکلدر . کرکدرکه نامهٔ همایون مسرت مقرونمز وصول بولدقده خصوص مزبور واقع ایسه‌عهد وامانه مغایر لیه‌ولایتنه اصلا دخل وتعرض اولنمیه‌که بکلری آیدنلری اوزره اختیار اتدکلرین قرال‌نصب ایده‌لر . موسقو قرالنك ولایت مزبوره‌یه‌دخل وتعرضی‌استماع اولنمغله مشارالیه خان دامت معالیه اوزرنه وارمق تنبیه اولنوب مشار الیه دخی کندو وایکیوز بیك یرار جبه‌لو تاتار ایله موسقو اوزرنه غزایه حاضر ومهیا اولمشدر . لیه طرفنه حرکتی واقع ایسه اوزرنه وارور، بعنایةاه تعالی‌حقلرندن گلمك مقرردر. وسزوك طرفکزدن دخی‌عهدوامانی‌نقض ایدوب‌لیهه ویاردله عسکر کوندریلورسه منی ایچون وزیر مصطفی پاشابدون بکلری وروم ایلی‌بکلری وآقنجی طایفه‌سیله وطمشوار بکلر بکیسی سنجاقبکلری ایله جمعیت اوزره اولالر دیو حکم همایونم ارسال اولنمشدر . ولایت لیه بکلری جمیع زمانده امر شریفمه مخالفت ایتمیوب اطاعت وانقیاد اوزره اولماغین واردل رعایاسی خراج گذار رعایامز ومملکتلری دخی سایر ممالك محروسه‌مز مثابه‌سنده‌در. بوجانب ایله صلح وصلاحدن صفا کوز وار ایسه اول طرفه وجهاً من‌الوجوه دخل اولنمیه‌که ایام سعادتمزده رفاهیت واطمینان اوزره اولالر . » فی ٢١ شوال ٩٨٣

صوقوللی بو تهدیدنده موفق اولدی . مقصدی آرتق لهستانه خارجدن کیمسه‌یی انتخاب ایتدیرمه‌مکدی . هانری زمانندہ پولونیانك عاصی یوآنه قارشی طرز حرکتی اونك ایچون برعبرت درسی اولمشدی. بوسفر، عثمانلی تابعیتنده وعثمانلی سیاستنه دوست برینی تعیین‌ایتمك ایسته‌یوردی . صوقوللو بومقصد ایچون بوتون قوتنی صرف ایتدی ، اردل وویوودەسی باطوری اشتوانی لهستان قرالی انتخاب ایتدیرمکه موفق اولدی . بوموفقیت صوقوللو ایچون سیاسی برظفر تشکیل ایدییوردی.

بویوك آطه ، ٢٤ کانون ثانی ٣٣١

احمد رفیق

بر وثیقه

خارجیه نظارت جلیله‌سندن مقام جلیل صدارته کوندریلوب انجمنه تودیع و ارائه اولنان ۲۳ مارت سنه ۳۳۲ تاریخلی و ۳۵/۸۰۴۷۵ نومرولی تذکره‌ده : اوستریا مجارستان خارجیه نظارتی مأمورلرندن ژوزف مالوتانام ذات طرفندن حضور شوکتموفور جناب تاجداریه تقدیمی استرحامیله ویانه سفارت سنیه‌سنه تودیع اولنوب باتحریرات نظارته ارسال اولنان و ۹۰۶ سنهٔ هجریه‌سنده وزیر اعظم احمد پاشا طرفندن راغوزه جمهوریتنه کوندریلن نامه‌نك فطوغرافیسنك عتبهٔ سنیهٔ ملوکانه‌یه تقدیمی و مندرجاتنك تاریخ عثمانی انجمنی مجموعه‌سنه درجی بیان اولنمشدر . مذکور فطوغراف صحیفهٔ آتیه‌یه قونلمش‌در . بونامه مومی‌الیه موسیو ژوزف مالوتا طرفندن اسلاوجه‌دن تورکجه‌یه ترجمه‌سی ایدیله‌رك فطوغرافك یانته یازلمش وبالاسنده دخی بروجه آتی افاداتده بولنمشدر :

۹۰۶ سنهٔ هجریه‌سنه عائد بروثیقهٔ مدنیه‌در که آینه‌روزده واقع کیلاندار وسنت پول مناسترلرینك باوصیت حق مشروعلری اولان عائدات سنویه‌لرینك راغوزه جمهوریتی طرفندن سنه‌لرجه کتمی صورتیله واقع اولان غدر صریح اوزرینه سلطان بایزید ثانینك وزیر اعظمی احمد پاشا طرفندن ایشه نه‌صورتله مداخله‌وخرستیان مناسترلرینك حقوقنك نه‌قدر عازمانه مدافعه ایدلدیکنی کوستررو عثمانلیلرك حس دقیق عدالت‌ومسامحهٔ مذهبیه‌لرینی بحق میدانه قویار .

الله عظيم الشانك عنايتى وخوزهٔ حكومتى باجمله سواحل ايله بلاد روم ايلى و قرمان و اناطولى وروماليايى وممالك كثيرهٔ سائره‌يى شامل اولان پادشاه جليل القدر عالى تبار افندمزك امر شريفيله حائز منصب وزارت عظمى و وكالت مطلقهٔ پادشاهى اولان احمد پاشا نخبة الاعيان راغوزه دوجى جنابلرينه و سائر اعيان اصالتعنوانه عرض سلام وخاطر شريفلرينى استفسار ايدر . بز صحت و عافيتده و جناب حقه عبادتله مشغولز اشبو شقه‌مزك و بونك كبى هر شقه‌نك يد اصيلانه‌لرينه وصولنده صحت و سلامتده بولنمكزى الطاف سبحانيه‌دن تمنى ايدر و ذات اصيلانه‌لريله سائر اعيانه انهاايدرزكه آينه‌روز طاغنده واقع كيلاندار و سنت پول ضرب مناستر لرينك رهبانى باب همايون شوكتمقرونه كلدرك نصل اولوب‌ده ايمپراطور استفان طرفندن قدس شريفده واقع بر كليسايه بر مقدار عوائد وصيت ايدلمش اولديغنى و مذكور كليسانك خراب اولمسى اوزرينه عوائد مذكوره‌نك طرف اصيلانه‌لرندن آنف الذكر ايكى مناستره كوندرلمسى ايمپراطوريچه ماره ايله بينكزده قرارگير اولوب بر قاچ سنه مدت كوندرلمش اولديغنى وبر ساحره‌نك نتيجهٔ تسويلاتى اولەرق برقاچ سنه‌دن برى تعويق ايدلمكده بولنديغنى على التفصيل عرض وحكايه ايتمك املنده بولنديلر بن محبكز صفتيله بوحاله مطلع اولوب مراجعت ايتمك ايستدكلرى مقامى درپيش ايدنجه پادشاهمز افندمزله كوروشملرينه رخصت ويرمدم سز دخى بنى دوست طانيوب نصيحتمى قبول ايدرسه‌كز مومى اليهمك ذاتاً جزئى اولان عائداتى ضايع اولمامق ايچون شمدى‌يه قدر ايشلمش اولان حقلرينك تسويه‌سى و آتياً دخى تأمين تأديه‌سى صورتيله تطييب خاطرلرينه همت بيوره‌سكز و بيلمش اولەسكزكه مومى اليهم يكيدن كلوب پادشاهمز افندمزه عرض حال طلبنده بولنورسه‌لر آليقونلماملرى مقرردر هروجهله موجب اطمئنان اولق اوزره سز دوستلرمه بندهٔ صادقم اولان (راديچ) ى اعزام ايلدم بو ماده حقنده هرنه سويلرسه اعتماد ايده‌سكز عينيله بزم سوزلرمزدر جناب حق سزلرى عز وسروردە بردوام بيورسون ..

اصلى ويانه‌ده خارجيه نظارتى سجلاتنده محفوظدر ـ اسلاوجه‌دن مترجمدر

نامه‌ده « حائز منصب وزارت عظمى ووكالت مطلقهٔ پادشاهى » اولان احمد پاشا » هرسكلى احمد پاشا اولەجقدر، معمافيه آنك ٩٠٦ تاريخنده صدراعظم بولنديغنه دائر عثمانلى تاريخلرنده قيديوقدر. بونلر اوزمان مسيح

پاشانك صدارتده اولدیغنی یازییورلر. نامه‌نك برطرفنه کشیده اولنوب سلطان بایزید خان ثانی یه عائد بولنان طغرانك فطوغرافیسی دخی آیریجه قونلمشدر.

بوطغرا ایله سلطان مشارالیهه عائد اولوب فطوغرافیسی موزهٔ همایونلر مدیر عمومیسی خلیل بك افندی تزدنده کوریلان منلا کورانی وقفیه‌سی وسرای بوسنه‌ده طبع ونشر اولنان « Glasnik » نامنده‌کی رسالهٔ موقوته‌ده مندرج اسلاوجه و تورکجه فرمانلر بالالرنده اولان طغرالر بربرینك عینی اولمیوب یکدیکرندن فرقلیدرلر، آرالرنده آنجق بردرجه‌یه قدر مشابهت بولنه‌بیلیر.

* * *

مرعش والبستانده ذوالقدر [دولغادر] اوغللری حکومتی

(٣٤ نجی نسخه‌دن مابعد)

ابراهیم پاشا بو بادرهٔ مؤلمه‌یی ایشتمسیله برابر معیتنده بولنان و مقداری آلتی بیك نفره بالغ اولهٔ بیلان عسکرله متهی حرکت اوله طورسون او صره‌ده (زادة‌البله فی‌الطین) قبیلندن اوله‌رق قلندرك درنکنه بر کتلهٔ عظیمهٔ مأیوسین دها انضمام ایلدی ، شویله که شهسوار اوغلی علی بکك اعدامی متعاقب دولغادرلی اولکاسی طوغریدن‌طوغری‌یه تحت اداره‌یه آلندیغی هنگامده یرلیدن برچوق آدملرك دیرلکی چالنمش ، یعنی دولغادر اوغللری زمانده متصرف اولدقلری تیمارلر الرندن آلنمش ایدی . حالبوکه روح بشریته تأثیرده قطع ارزاق قطع اعناقدن اشد اولدیغندن بونلر آچلق یوزندن هر فنالغی کوزه آلدیرمشلر ایدی که قلندرك ظهورینی کندیلرنجه دخی بر لطف معنوی صورتنده تلقی و همان آکا التحاق ایلدیلر . قلندر ایسه اشبو عونهٔ جدیده‌نك ظهور و التحاقندن معناً و مادةً نشئه‌یاب قوت اوله‌رق باشنده‌کی جمعیت عظیمه ایله برکرباد فساد شکل وشدتنده اوله‌رق دونه طولاشه البستانه‌طوغری ایلرولیور ایدی . ابراهیم پاشا بالنسبه پك آز اولان قوهٔ عسکریه‌سیله آرقه‌لرینی براقیور ایدیسه‌ده جمعیت اشقیاده‌کی کثرتی یقیندن کوردیکندن واشنای مخاصمه‌ده اتخاذ حسن‌تدبیر، اعدا ایچون اکثریا سلاحدن دها مؤثر بر واسطهٔ تدمیر اولدیغندن معیتی ارکانیله بو بابده مذاکره‌یه باشلادی . نتیجهٔ مذاکره‌ده محدودیت فکرونظر جهتیله ایشك صوکنی دوشونه‌میان کروه اشقیا حال حاضرده و دها طوغریسی ظاهرده کندیلرینی غالب و عدداً دخی فائق بیلدکلرندن دولایی کمی آزی‌یه آله‌رق عساکر پادشاهی‌یه عقورانه صالدیرملری

قطعیاً ملحوظ اولەرق بویله تهلکەلی رصواشه کیرشمکدن ایسه تدابیر حسنه اتخاذیله جمعیت اشقیانك تفریقی یکانه مدار موفقیت اولمق اوزره دوشونیلدی . بوده اللرنده کی نانپاره دن محرومیت الجاسیله مایوساً قلندره التحاق ایدن دولغادرلی خلقنك تیمارلرینك اصحابنه اعاده سیله قابل اولەجقدن مذکور تیمارلرك اعاده سنه قرار ویرلمش وقرار واقع کمال مهارتله آلتندن دولغادرلی بوی بکلرینه وآنلر میانده کی بشانلو وقرمجه لو بکلرینه تبلیغ ایدلدیکندن دولغادرلیلر درحال قلندردن آیریلیوردی . بناءً علیه قلندرك جمعیتی دوچار ضعف اولدیغندن ابراهیم پاشا بالذات حرکته بیله لزوم کورمکسزین معیتنده کی درکاه عالی چاشنیکرلرندن بلالی محمد اغا ودلی پروانه نام ایکی مرد شجیع قوماندا سیله کوندردیکی برقاچ بیك سواری البستانك (باش ساز) یایلاسنده جمعیت اشقیایه ملاقی اولەرق ایللك هجوم قلندرك وآنك هوادارلرندن اولان دولغادرلی بکزاده لرندن دلی (دوندار) بك نام دربدرك باشلری کسیلوب جمعیتلری پریشان ایدلدی [۱] .

ینه بو ییل شهزادکانك اجرای امر ختانلری ایچون درسعادتده آت میدانی سورکاه اتخاذ بیوریلەرق بومیدانك بر موقع ممتازنده قوریلان اوتاغ همایون صدرنده موضوع تخت عالیده قانونی سلطان سلیمان خان مربع نشین احتشام ایدی . تخت عالیسنك صاغ طرفنده شیخ الاسلام کمال پاشا زاده شمس الدین احمد افندی و آناطولی قاضیعسکری مولانا قادری افندی وصول طرفنده خواجهٔ شهریاری مولانا خیرالدین افندی ایله روم ایلی قاضیعسکری فناری زاده محی الدین افندی و تخت عالی قارشیسنده کی صفەنك بر جانبنده هیئت وکلا ایله صدارت معزوللری اوطورمشلر وبر دیکر جانبنده آق قیونلی فرخشاد بك ، بایندر اوغلی مراد بك ، سلطان غوری زاده محمد بك ، دولغادر اوغلی لطیف بك

[۱] بودوندار بکك دولغادرلی بکلرندن قنغیسنك اوغلی اولدیغی نظر تاریخده مجهولدر .

مسند نشين افتخار اولمشلردى [١].

٩٤١ سنه‌سنده سلطان سليمان خان قانونى تبريزى فتح ايتديكندن نزد ايرانيانده ملتجى اولان محمدوعلى بكلر پادشاه مشارالیه حضرتلرينه سلطانيه شهرنده دخالت ايلديلر . ترك عرق نجيبنك اوز اوغللرى اولان بونلرك دخالت واقعه‌سى نزد پادشاهيده موجب محظوظيت اولەرق محمد بكه يوز بيك اقچه نقد و ايكى خفتان و بش دلبند و بر مجوزه [٢] ايله ارضروم ، على بكه يكرمى بيك اقچه و بر چاتمه [٣] ايكى دلبند وبر مجوزه ايله جمشكزك سنجاقلرى توجيه بيورلدى [٤] .

على بكه بعده پاسين و خرپوت سنجاقلرى‌ده علاوه‌ايدلدى . كيدەرك قارص بكلر بكيلكى‌ده عهدهٔ درايتنه تفويض اولنمش ايسه‌ده ايرانيلرك برباصقينيله منهزم اولەرق آز مدت صكره پاسينده وفات‌ايلدى .

محمد بك ارضرومده اجراى حكومت ايتمكده ايكن شاه طهماسبك آنى ايران طرفنه جلب اتمك تشبثنده بولندينى محسوس اولمغله مأموريتى روم ايلى يقه‌سنه تحويل و آرپه‌لق وجهله عهده‌سنه نيكبولى و كوستنديل سنجاقلرى توجيه اولندى . محمد بك شو ايكى سنجاق عهده‌سنده اولدينى حالده قزانلق قصبه‌سنده [٥] مدت مديده اقامت ايدوب برچوق آثار خيريه ايله تزيين ايلديكى قصبهٔ مذكوره‌ده ٩٧٧ تاريخنده وفات

---

[١] بولطيف بكك دخى هويت صحيحه‌سى آكلاشيلەمدى . زيرا بوفقره‌سورى يازان صولاقزاده تاريخنده بولندن فضله برمعلومات كوريلەمەمشدر .

[٢] (مُجَوَّزَه) اسكى زمانده قوللانيلان رسمى آلاى قاووغى .

[٣] (چاتمه) وقتيله اسكداردە و بيله‌جك‌ده نسج و اعمال اولنان متين و ظريف ابيكلى ترك قطيفه‌سى .

[٤] آنلرله برابر بر بك‌دها كلەرك نائل التفات وتشريفات اولدينى تبريزه عائد منازلنامهٔ سليمانيده محرر ايسه‌ده اسمى ذكر اولنمديغندن بالطبع هويتى بيلنەمدى .

[٥] قزانلق اولوب شمدى بلغارستانده واقع برقصبه‌كل ياغى چيقارمقله مشهوردر .

ایلدیکندن عهده‌سندن انحلال ایدن سنجاقلر اوغلی (قره‌خان بك) ه ویرلدی . قره‌خان بکدن صکره اوغلی (علاءالدین) بك دخی متصرف اولمش ایدی .

سلطان سلیمان قانونی‌نك شهزاده‌لرندن اولوب بیوك برادری شهزاده سلطان سلیم ایله آره‌لرنده وقوعه کلن برمحاسدهٔ عادیه نتیجه‌سی اوله‌رق سوق انفعال ایله ایران شاهی طهماسب شاه نزدینه صاوشمش اولان شهزاده سلطان‌بایزیدك ٩٦٩ تاریخنده اوغرادیغی فلاکت معلومه اوزرینه شهزاده‌نك خواص بندکانی برر صورتله دوچار قهر و غدر ایدلدیکی صره‌ده بونلردن و اساساً فلك کوسکونلرندن دولغادرلی احمد بك طهماسب شاهك مظهر عفوی اوله‌رق ایرانده‌کی دولغادرلی اویماغی ایچنه کوندرلدی[١] .

١١٦٥ سنه‌سنده کلیس مالکانه‌سی عهده‌سنه توجیه بیوریلان رشوان زاده سلیمان پاشایه وکالةً دولغادر اوغلی محمود بك کلیس‌ویوده لغنه کوندرلدیسه‌ده اوچ آی‌صکره انفصال ایله‌مرعشه عودت ایلدی .

١٢١٠ سنه‌سنده عینتابده امیرلر یعنی‌سیدلر ایله یکیچریلر میانه‌سنده وقوعه کلان مقاتلهٔ شدیده‌دن دولایی عینتابك آسایش و انتظامنه خلل کلدیکندن عینتابجه حال سابقك اعاده‌سنه مرعش بکلر بکیسی دولغادر اوغلی عمر پاشا مأمور اوله‌رق عینتابه کیدر ایکن عینتابله پازارجق آراسنده‌کی (قره‌بیقلی) دربندنده قیلچلی عشیرتندن برشقینك آتدیغی قورشونله شهید اولدی ، نعشی مرعشه کتیریلوب بك جامعی مزارلغنه دفن اولندی . آغزدن آغزه طولاشوب کلان و مرعشده ایشیدیلان برحکایه‌یه کوره اول‌وقت عمر پاشانك قاتلی آرانمیه‌رق قانی هدر اولمش ایمش ، غریب شی .

صوکره‌لری مرعشده یتیشن دولغادر اوغللرندن مصطفی بك زاده

[١] ایرانك آذربایجان فطعه‌سنده ذوالقدرلی نامیله بیوك برترکمان عشیرتی واردر .

ابراهيم بك ايچه شهرت قزانمش ايسه‌ده حلب واليسى جبار زاده محمد جلال الدين پاشانك دوچار معاملهٔ جبارانه‌سى اولەرق ١٢٣٠ سنه‌سنده عينتابده اعدام ايدلمشدر . .

ابراهيم بكك مخدومى حاجى خليل بك دولغادرلى اوقافى توليتى درعهده ومرعشده عقل درايتيله واوقافه‌اولان حسن خدمتيله اشتهار ايده‌رك اساساً پك قيصه اولان اولو جامعنك مناره‌سنى برشكل موزونده ١٢٦٤ تاريخنده ترفيعاً انشايه‌موفق اولمشدر. وفاتى ١٢٦٨ سنه‌سنده‌در . وزرادن مرعشلى بايزيد زاده مرحوم سليمان پاشانك زوجه‌سى ومنشئ شهير رحمتلى كنعان بكك والده‌سى شريفه خانم خليل بكك (بى بى[١]) سى ايدى. بو خليل بكدن صكره دولغادرلى اوجاغنده بللى باشلى آدم يتشمه‌مشدر .

دولغادرلى اولكاسى

علاءالدوله بكك زمان اقبالنده يعنى دولغادرلى حكومتنك دور كمالنده دولغادرلى اولكاسى آشاغيده صايىلان يرلردن متشكل ايدى :

مرعش، البستان، كوكسون، اندرين، ظمانتى، قيصريه، قيرشهرى، آقره ، بوز اوق (يوزغاد جهتى) ، دارنده ، خرپوت، ملاطيه، بهسنى، حصن‌منصور ، كاخته ، كركر ، ديار بكر ، اورفه ، جرميك ، قلعة‌الروم ، عينتاب ، پازارجق ، هارنى (يعنى هارونيه ـ باغچه) . كوندزلى [٢] (شمديكى خاصه قضاسيله بيلانه تابع خوشلى ناحيه‌سى)، عميق‌اووه‌سى، آنطاكيه، طرابلس شام ، سيس ، قارص ذوالقدريه . عزيز (پياس) ، آياس .

دولغادر ورمضان اوغللرى اولكالرينك حدودى جيحان نهرينك

---

[١] (بى بى) ترجمه‌ده عمه معناسنه‌در . عمه مقامنده (خاله) كلمه‌سنك استعمالى غلط فاحشدر .

[٢] كوندزلى وقتيله مشهور برقصبه ايدى. شمدى بيلان قضاسى داخلنده وقرق ايكى ساعت جهت شماليه‌سنده وجبل بركت اتكنده خرابه‌سى موجوددر.

منصبندن باشلایه‌رق نهراً یوقاری چیقدقدن صوکره مسیسیك آز ایلریسنده نهری ترك ایله براً صوله یعنی سیسه طوغری بر زاویه یاپه‌رق وقارص ذوالقدریه‌ایله سیسی بوزاویه‌نك ایچنه آله‌رق اندرین جهتنه کیدر واورادن طاوروس سلسله‌سی شعباتندن ولی طاغنك صیرتجه نیکده سمتنه قدر اوزار ایدی .

وسعت ملکیه‌سنه نظراً دولغادرلی اولکاسنك اولوقتکی نفوسی تخمیناً برملیون ایکی یوز بیك راده‌سنده ایدی .

سرای

دولغادرلی اوغللرینك مرعشده کی سرایی قبوجق والای بکی وشکرلی محله‌لرینك اوکنده وغرب جهتنه ناظر برتپه‌ده وشمدی سرای آلتی جامعی دنیلن جامع شریفك اوستباشنده ایدی . بوسرایك درجهٔ جسامتی مجهول اولمقله برابر صنعت ومتانت معماریه جهتیله‌ده ابنیهٔ عالیه‌دن معدود اولمدیغی واوزمانه کوره بسیط برحالده یاپلدیغی بوکون تملکدن بیله اثر قالمامش اولمسندن آکلاشیلیور . سرایك عرصه‌سی الیوم محله حالنده‌در . برسرایلری‌ده البستانده وار ایدی .

مابعدی وار

عارفی

اسمسز وتاریخسز سکه‌لر ـ ساده نقشلی سکه‌لر

(٣٤ نجی نسخه‌دن مابعد)

نومرو
٥٧

٤ ط ١٠ ق

وجه و ظهرینك نقشنه نظراً ٥٥ نومرولی مانقره منسوب جریق مانقر در

نومرو
٥٨

بو سکه‌نك وجهنده‌کی نقش فاصل ایله ظهرنده‌کی مهر سلیمان نقشی نقوش عمومیه‌دندر . بویله خط مستقیم نقش فاصلی سلطان بایزید خان ثانی آچه‌لرینك عمومنده بولندیغی کبی سلاطین سائره مسکوکاتنه نظراً باقر سکه‌لرینه دخی چوق قونلمشدر . اکا نظراً بوسکه‌نکده خاقان مشارالیه مسکوکاتندن اولمسی و ٥٧ نومرولی کبی‌نه‌دور مزبوره منسوب برمانقرك جریقی بولنمسی مأمولدر .

نومرو
٥٩

١٠ ط ١٥ ق

ظهرنده‌کی نقش رومی ٥٣ نومرولی مانقرك حاوی اولدیغی نقشك عینی اولدیغندن طولایی بوسکه سلطان بایزید خان ثانی مسکوکاتندندر . مذکور نقشك زیر و بالاسنده یازی یازیله‌جق محلر برر نقش ایله قپاتیلیورمشدر. موزهٔ همایون مسکوکات عثمانیه قتالوغنده سلطان مشار الیه منسوب ٦٠٦ نومرو سکه‌ده دخی بویله یاپلشدر . وجه نقشنك خط مستقیمدن عبارت بولنمسی ٥٨ نومرولی سکه‌ده‌کی بیاناتی تأیید ایدر .

نومرو
٦٠

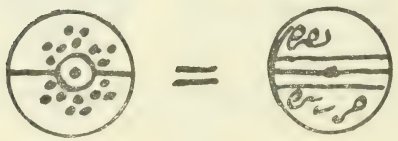

١٠ ط ١٥ ق

بو مانقرك ظهرنده‌کی نقش کذلك موزهٔ همایون مسکوکات عثمانیه قتالوغنده‌کی ٦٠٦ نومرولی سلطان بایزید خان ثانی مانقری ظهری نقشنك قباجه تقلیدی اولمغله بو سکه‌نکده سلطان مشار الیه مسکوکاتندن اولمسی مأمولدر .

بو و ٥٩ نومرولی سکه‌لرك خط وضربی پك اهتمامسزدر .

نومرو
٦١ [*]

٧ ط ٢٠ ق

بومانقرك ظهرنده‌كى نقش فاصل موزهٔ همايون قتالوغنده‌كى ٥٢٥ نومرولى سكه‌نك وجهنده كوريلور . نقشك زير وبالاسنده يازى يازيله‌جق محللر ديكر نقش ايله‌املا ايدلمشدر ، ٥٩ نومرولیده دخى بويله ياپلش ايدى . بناءً عليه بومانقرده ٥٢٥ نومرولى سكه‌كى سلطان بايزيدخان ثانى مسكوكاتندندر . وجهده‌كى ترتيب كلمات فاتح سلطان محمد خان ثانينك ٨٧٥ سنه‌سى مسكوكاتى كبيدر . مع مافيه سكه‌نك سلطان بايزيد خان ثانى زمانىنده ضرب ايدلديكنى گوسترمك ايچون وجهنه برخط مستقيم نقش فاصلى علاوه ايدلمشدر .

مذكور نقش فاصل حقنده ٥٨ نومرولى سكه‌ده تفصيلات ويرلمشدر .

نومرو
٦٢

٦١ نومرولينك عينى اولوب نصفى نقصان ونقشنجه براز فرقليدر .

نومرو
٦٣

٤ ط ١٣ ق

اناطولينك شرقنده‌كى ممالكده متنوع بالق تصويرلى سكه‌لر ضرب ايدلمشدر .

[*] ديكر برمانقرى ابطال صورتيله ضرب ايدلمشدر .

مذکور سکه‌لرده کی بالق تصویرلری قبارتمه صورتنده کوزل ومنتظمدرلر . سلطان بایزید خان ثانی زمانـنده بالق نقشـلری عثمانلی مانقرلرینده کچیرلمشدر . طاقمزده کی ۵۲ نومرولی مانقرده بولنان متحدالرأس اوچ بالق نقشیله موزهٔ همایون مسکوکات عثمانیه قتالوغنده کی ۵۷۹ نومروده قیورلمش بر و ۵۸۱ نومرولی سکه‌ده بربرینی قوغالیان اوچ بالق نقشلی سکه‌لر بونی مؤیددر . سلاطین سائرهٔ عثمانیه‌نك بالق نقشلی مسـکوکاتی هنوز کورلمامشدر . بناءً علیه تیره‌ده ضرب ایدیلوب ظهرنده بر بالق نقشی بولنان بوجریق مانقرکده سلطـان مشـارالیه زماننده ضرب ایدلمش اولمسی محتملدر .

نومرو
٦٤

٦٣ نومرولینك عینی اولوب یالکـز (تیره) کلمه‌سنده (ه) حرفی نقصاندر .

نومرو
٦٥

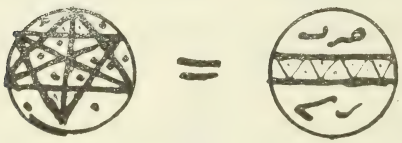

۱ م ۱۳ ق

بو سکه‌نك ظهرنده کی نقش موزهٔ همایون عثمانلی مسکوکاتی قتالوغنده کی ٦٠١ نومرولو مانقرك ظهری نقشنك عینیدر . وجهی نقش فاصـلیده ۵۵ نومرلی سکه نقش فاصلنك عینیدر . بناءً علیه بومانقرکده دیکرلری کبی سلطان بایزید خان ثانی مسـکوکاتندن اولهجنی مأمولدر .

بومانقرده ۵۵ نومرولی کبی غایت اهتمامسز ضرب ایدلدیکندن بلکه سکهٔ صحیحه دکلدر .

نومرو
٦٦

٥ ط ١٢ ق

بو جريق مانقرك وجهى نقش فاصلى ٥٥ و ٦٥ نومرولى سكه‌لرك وجهى نقش فاصلرينك عينى اولديغندن بونكده ديكرلرى كبى سلطان بايزيد خان ثانى مسكوكاتندن اولمسى محتملدر .

نومرو
٦٧

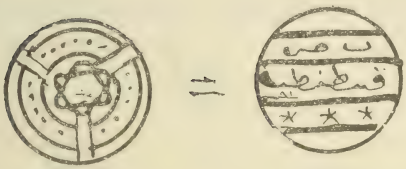

٧ ط ١٣ ق

٥١ نومرولى مانقرك ظهرنده‌كى نقش هندسينك ايكى « ساده نقشلى » مانقرلرده دخى كوريله‌جكى محلنده يازلمشيدى . ونقشك بروسه ضربخانه‌سنده متحدالرأس اوچ بالق نقشنه تبديل ايدلديكيده ٥٢ نومرولى سكه‌نك ظهرنده كورلمشيدى . استانبول ضربخانه‌سنجه‌ده يينه مذكور نقش بالاده‌كى بجق مانقرك ظهرنده كوريلان نقشه تحويل ايدلمشدر . بناءً عليه بوسكه‌ده ديكرلرى كبى سلطان بايزيد خان ثانى عهدينه منسوب مسكوكاتدندر .

وجهى افقى درت خط مستقيم ايله تزيين ايدلمش اولمسى سببيله يكانه مانقر اولديغى كبى يينه افقى اوچ بيلديز نقشى مشارالبهك ديكر برسكه‌سندن

ماعدا دیکر عثمانلی مسکوکاتنده کورلمامشدر [۱] . بوسکه‌ده هرنه‌دن ایسه (ضرب) کلمه‌سی (ب ص ر) صورتنده محرردر . نقشی اولدقجه فرقلی بولنان دیکر برقطعه‌سنده دخی بوکلمه‌نك ینه‌عین طرزده یازلدیغی کورلمشدر .

۵۱ نومرولی کبی بوسکه نقشنکده « ساده نقشلی » سکه‌لرده عینی کورلمکده‌در .

نومرو
٦٨

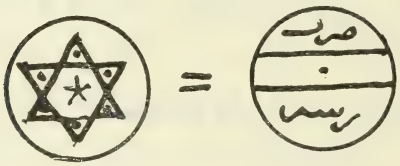

١٤ ط ١٦ ق

وجهنده‌کی نقش فاصل ایله ظهرنده‌کی مهر سلیمان نقشی موزهٔ همایون مسکوکات عثمانیه قتالوغنده سلطان بایزید خان ثانی عهدینه منسوب ٦٠٠ نومرولی سکه‌نك همان عینی اولمغله بومانقرکده مشارالیه دورنده ضرب ایدلمش اولمسی مأمول قویدر .

نومرو
٦٩

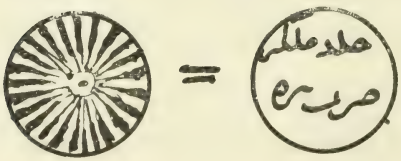

١٣ ط ١٧ ق

بو مانقرك ظهرنده‌کی نقش سائر عثمانلی سکه‌لرنده کورلمامشدر .

[۱] موزهٔ همایون مسکوکات عثمانیه قتالوغی ، سکه نومروسی : ٤٩٧

بناءً عليه زمان ضربى قياس طريقيله اوكره‌نيله‌مامشدر ، مع‌مافيه بوسكه‌نك عينى اولان ديكر بر مانقر ، بروسه‌ده عدم تداولنه مبنى سلطان بايزيد خانك ٥٣ نومرولى مانقرى ايله تكرار بروسه ضربخانه‌سنجه‌سكه‌لنديكى كورلديكندن بونكده سلطان مشارالیه زمانده ضرب‌ايدلمش وايدين ايالتنده رايج بولنمش مسكوكاتدن اولدقلرى آكلاشلمشدر .

نومرو
٧٠

٦٩ نومرولى مانقرك سلطان بايزيدخان سكه‌سيله بروسه‌ده تكرار سكه‌لنمشيدر.

مابعدى وار

ميرالاى متقاعدى
على

قتنه کتوردیلر ملك عدم خانلغنه کوندردی القصه چون بو اوچ خانی چنك قهرنه دوشردی استیلای غروردن اناولاغیری دعویسن ایتدی

مصراع

بللودر کرچه بودعوی نار عرفج کبیدر

وصیت بطش وسطوتی عالم پیما اولدی مصراع

دولت دنیا اکرچه برق خاطف کبیدر

شول حده یتشدی که سلطان ابوالفتح مقابله سی فکرن همخوابهٔ خلوت ایدنمشدی فهیهات بیت

انجا که کوس رعد بغرّد زطاق چرخ زنبوردر سبوی ادا کی کندنوا

طول قامتی قصوری غروردن بیلمدی که هر مغرور و مدهوش که خداوند عقل وهوشله معرض معارضه یه کله کندو اصلنك استیصالنه قصد ایتمش اولر وسك حرص وطمعی که نفس اماره سندن کنایتدر غلبهٔ نخوتندن طویمدی که هر خرکوش بی کوش که ببردمان وشیرژیان برله بربیشه ده همیشه اولمق ایستسه کندو جایکاهن خون جکریله رنکین ایتمك دیلر قصه یه کلالم اول وقت که قرمان اوغللری پیر احمد وقاسم قاچوب اوزون حسنه کتمشلردی قرمان اوغلی ابراهیم بکك اولو اوغلی اسحاق بکك اوغلی قلعهٔ سلفکه ده قالوب قلعه ایله ایچ ایله وقره طاشه حکم ایدردی پادشاه اشیکنه ایلچی کوندردی قلعه یی ویرمکه التزام کوسترردی پادشاه مظفر دخی کدك احمد پاشایه براز عسکر نامزد ایدوب سلفکه اوزرینه کوندردی و اسحاق اوغلی قدم قبوللله استقبال ایدوب مفاتح قلعه یی تسلیم ایتدی فی الحال احمد پاشا قلعه کدوکلرن برکدب وسایر قیدن کوردی پیر احمدك جماعتی واوغلی منیان قلعه سنده اولدغن ایشیدوب اوزرینه کوج ایتدی قلعهٔ منیانی محاصره ایدوب ضرب دسته فتح ایتدی پیر احمدك اهل وعیالن چیقاروب پادشاه اشیکنه کوندردی کندو للوه قلعه سی اوزرنه دوشب محاصره

ايتدى اول طرفدن قرمان اوغللرى چون[١]اخبار ضاردن خبردار اولديلر مدد ايسـتيو اوزون حسنك بعض امرا و ندماسن شـفيع طوتنوب محبت مسكرات اثناسنده عرض ايتديلر واستمداديوزلرن كوسترديلر اوزن حسن جواب ويرب ايتدى كه سلطـان محمد يمان غريمدر يخشى پادشاهدر انكله بولشـمغه نيتم واردر بلى وقتى واردر اما چون ملك زاده‌لر كلديلر اول وقت بو وقت اولسون ديدى دخى بكلر بكيسى امير بكه بعض عسكر نامزد ايدب ميرزا يوسـفى و قرمان اوغللرى پير احمد وقاسمى واسفنديار اوغلى قزل احمدى بله قوشدى ولايت قرماندن يكا عزم ايتديلر بوقصده كه احمد پاشايى قرمان الندن چيقارب قلعه‌لرى بركدالر و پير احمدى بكليـالر دخى مآرب آخرى نيسـه قيوره‌لر وقتى كه ارزنجـاندن كوچديلر سلطان بايزيدكه اكبر ابناى سلطـان محمددر و ايالت روم انك تحت حكومتنده ايدى انك اشيكنه ايلچى كوندرديلر كه بز قونشيلارز پادشـاه مملكتنه آيق بصمغه مأمور دكولز قلج ارصلان اوغلنى اتاسى يرنه نصب ايتمكه دوالقدر ايلنه كيدرز ديو كچمكه دستورصورتن وعذرخواخلق مراسمن كوسترديلر مكر شر ابدار حمزه‌بك روم بكلر بكيسيدى توقات شهرنده اوتردى تركمانك ايلچيسى اكا يتشدى سلطـان بايزيد اشيكنه عرض ايتمدن ايلچينك عذر غدر انجامنه اينانوب اراده ايل ايلاكى صورتى دخى واردى . ايكى مغلطه‌دن غلط فاحش ايدب دوستانه جواب واجازت ورب كندو غافل اوتردى بو اثناده كدوك احمد پاشا قلعهٔ سلفكه‌يى و منيانى فتح ايدب پيراحمدك اوغلن قزن اروغن طروغن پادشاه اشيكنه كوندرب وللوه قلعه‌سنى قهرله فتح ايدب ايچنده كى اغيارنى ياردن اوچردغى خبرى چون قرمان اوغللرينك وتركمانك قولاغنه يتشدى كلب كلبه‌دوندىلر الفتنة نايمة لعن الله من ايقظها وخامتندن متوقى اولمايوب هماما سيواس صانهاالله عن الباس

[١] آياصوفيه نسخه‌سنده فضله اولەرق (و) كلمه‌سيده واردر .

بوره‌سنه کلجك یورتب بر صباح علی حین غفلة شهر توقات‌که رشك روضهٔ جنات در اهلنه قدم تجاسرله دست تطاول اوزاتب ظلم فاحش وحیف صریح ایتدیلر ولاتحسبن‌الله‌غافلا عمایعمل‌الظالمون بو آراده نچه دما و اموال و اهل عیال اهل اسلام سفك و نهب وسبی و یغمایه دوشدی بیت

هل للحرار صون اذا و صلت ایدی الرعاع الی‌الخلخال والخدم

ترجمه

مصون‌اولام‌شول‌خوبان‌کم آنلك اتا کینه اریشه دست چوبان

وهر چند قدر رفیع سلطان بایزید بوندن متعالی ایدی‌که حوزهٔ حمایتی چوره‌سنه یورنمکه یاغینك قوة‌وحولی‌اولیدی وباغ دولتی حولیسندن آشرو طاغی وباغی آیق باصمغه طاقتی اولیدی اما چون اراده ایل ایللکی واردی توقاتده بکلر بکیسن قویب کندو مصالح انامچون بر طرفه عازم وسایر اولمشدی وحمامهٔ نامهٔ عدلی هرجانبه طایر اولمشدی وامرای اطرافه تأکیداتله بیورمشدی که ایقاد نار فتنه‌که نقض عهد اسبابندندر مباشرت ایتمیه‌لر ناکاه بوحادثهٔ حیرت انگیز پردهٔ امندن صورت کوستردی حکایت ایدرلرکه بو خبر وجیع سمع شریف پادشاهه یتشدیکی کبی لفظدرر پاشندن بو کلمات صادر اولمش‌که اوزون حسن[۱] نخوت وغروربندن وطول‌قامتی لوازمندن بوواقعه‌نك وقوع بولماسی احتمالی واردی الحمدلله‌که اول جانب ظالم بو جانب مظلوم کورندیکی یولدن اولدی والبادی اظلم اکر اول بدفعل خول و خشمنه و حول وقوتنه طاینرسه بنم اعتمادم حول وقوة حقه‌در

مصراع

لاحول و لاقوة الاباالله

عدم‌التفات یوزندن غایبانه خطاب ایتدیکه اوزون حسن‌طریق‌نامعقوله

[۱] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوکله (حسنك) در .

آب سلامتکی منهل زندکانکده بولندردك و آتش بلای بادخود رایی برله یلکلندردك بیت

اکر مرد کاری بیفشار پای من اینك رسیدم نکهدار جای

حاضر و آماده اول که بعون الله تعالی هر قطرهٔ خون یرنه که اول سلامت جوی مظلوملردن اقمشدر جوینه جوینی بلك جیحونی و سیحونی روان اولسه[۱] کرك وهر قیراطی که اول بی کناهلر مالندن النمشدر دینار بلك قنطارلر النه[۲] کرك سبحان الله بوسوز محض فراست بلك عین کرامت ایدی که هم وقوع بولدی چون قضیه بویله اولدی حمیت سلطنت مقتضاسنجه سلطان ابوالفتح فی الحال بالاستعجال[۳] وثائق[٤] دولت وفاقی اول اهل نفاق قصدنه معبر قسطنطنیه دن کچورب اناطولی طرفنه قوره لر تا کهبی توقف جزاءً بما کانوا یعملون قمع وقهر صورتلرن کوستره اما وقتده مضایقه کورنماکن ارکان دولت ومشاوران حضرت ترك استعجالی اولی کوردیلر اسباب والات تهیه سنه اقتصار ایتدیلر بو محلده حال اقتضی ایتدی که محمود پاشایی دخی ارضا ایدب قپوسنه کتوره بس کنه برقرار اول وزیر اعظم اولب کمر خدمتی میانه محکم ایدب برمقتضای کمال فراست اسبابك تهیه سنه وعسکر منصورك تجهیز وتکمیلنه مباشرت ایتدیلر وذلك فی سنه سبع وسبعین وثمانمایه حکایت چون اول احداث بوحادثهٔ توقاتی احداث ایتدیلر بونکله قناعت ایتمدیلر امیربك اموال واساریٔ[۵] مسلمینی که توقات شهرندن نهب وسبی ایتمشلردی آلب کتدی میرزا یوسفه که خواهرزادهٔ اوزون حسن در چریك نا منصور قوشدی واسفندیار اوغلی قزل احمدبله کوندرب پیر احمدی قرمان

[۱] آیاصوفیه نسخه سنده بو جمله (روان روان اولسه) در .
[۲] آیاصوفیه نسخه سنده بوجمله (دینارلربل که قنطارالنسه) صورتنده در.
[۳] آیاصوفیه نسخه سنك بوراسنده (امر ایتدی که) جمله سیده واردر .
[٤] آیاصوفیه نسخه سنده بوکلمه (وثاق) در .
[۵] آیاصوفیه نسخه سنده بوکلمه (اسارای) در .

ایلنه قویدیلر فاستخف قومه فاطاعوه طریقندن درم بستهٔ کره طلبنده دست ظلمی کشاده قلدیلر ونیچه نیچه ایادی ارباب ایادیٔ رنجهٔ اشکنجه‌یه چکوب اموال واهل وعیال مسلمینه ظلم‌الن اوزاتدیلر وعاقبة‌الظلم‌وخیم سرندن غافل‌اولدیلر بوجانبدن‌که سلطان مصطفی ایالت فرمان تصرفنده ایدی بعض عسکر اناطولیله حاضر ومهیا اولب بی‌تکلف دفع ظلم دشمن قصدنه عنان ظفر عیانی اول مخذول‌لر اوزرنه منعطف بیوردی اول‌عسکر مخالف شاهزادهٔ جوانبخت هجومنه تحمل ایدامیوب مصراع

بی آنك در مقابله خونبارشد حسام

پشت انهزام کوستردیلر واول قوم‌فجار عسکر جرار[۱] اوکنجه طرف طرف کریزان اولدیلر مصراع

چون مرغ‌زبون اوله چنگ قورتره شهباز

حاصلا سرخیل عفاریت مرزایوسف‌وایکی‌یوزنچه‌نامداربکلرینی کمنداسر وقهره دیزدیلر واکثر مخالفی اردندن یتشوب مانس حیاتدن محبس مماته صالدیلر بیت

چه نیکوتر ازنرهٔ شیر ژیان که پیش پدر بسته جان درمیان

وبقیهٔ عسکر مخالف‌که ورسقه ورسق قورتولوردق دینلر غنیمت ورسق اولدیلر یکرمی‌بیك‌چریدن‌بیك‌ار قورتلدی بوطرفدن‌دخی‌سلطان ابوالفتح شول حالده‌که شواهد نقل ودلایل عقل حکمنجه اوزون حسن‌انتقامی فکرن هم خوابهٔ شبستان ایدنمشدی هزیمت دشمن خبری یتشدی وعقبنجه مرزا یوسفی باقی بکلربله کردن ودست بسته‌پای سریر اعلایه یتشدردیلر مرزا یوسفی‌حبسه‌صالدیلر باقیسن تیغ آبداره طعمه قلدیلر چون فکر مال مقدمه‌سی بو حالی نتیجه وردی مصراع

هان تاجه کنی‌که نوبت دولت تست

---

[۱] آیاصوفیه نسخه‌سنك بوراسنده (ابرار) کلمه‌سیده واردر .

آوازه‌سی هاتف غیبدن سمع شریف پادشاهه یتشدی بس اقامت ناموس جهانبانی وادامت حمیت صاحب‌قرانی ایچون شرعا وعرفا وعقلا ونقلا واجب اولدی که سرپنجهٔ ان بطش ربك لشدید واسطه‌سیله مسلمانلر اوزرندن دفع ضر وقطع سر شرایدب انما جزاء الذین یحاربون الله ورسوله حکمنی امضی ایده بودواعی ظفرفحاوی برله قوة غضبیهٔ قهرمانی که آتش هیبت جهان سوزندن آفاقه برشعله ارسه طرفةالعین ایچنده عالم کأن لم تغن بالامس اولیدی هیجانه‌کلدی وفساد قهر هوالقهار ذوالقوة المتین نیش خونریز مصراع

ان المراهف للعداة مباضع

برله شرایین‌شر آیین دشمندن قان‌اقتمغه بلك جان آلمغه متشمر اولدی وشولدمده که چهره کشایان هوای ربیعی ونقش بندان قوای طبیعی نورسیده‌کان ازهاره تاریخ سنه ثمان وسبعین وثمانمائه خزینه‌سندن خلعت حسن‌حال ورب‌ارباب طرب‌نظرنده خوبترصورتله جلوه‌لر کوسترمشدی سلطان مظفرخلدالله‌سلطانه براسلوب‌طورجهانبانی روم‌ایلی محافظه‌سیچون اصغر شهزاده‌سی سلطان جمی ادرنه‌ده قویب کندوسی مصراع

برهنمونی فتح وبیاری اقبال

امرای دیوان آسمان ابهت وغلامان خاص وقلعهٔ روان یکیچریلریله معبر قسطنطنیه‌دن طرف آناطولی‌یه جواز بیوروب نصرت‌بالصبا هواسی اوکنجه مصراع

سپهر زیر رکاب وزمانه زیر عنان

روان اولدی و زبان فتح ظفردن مصراع

بر کاب تو روان شدشه ما روان مارا

بشارتی مسامع آفاقه دوشدی و روم‌ایلی بکی خاص مراده امر اولندی که روم ایلی عسکریله که هربری بر لشکردر مکمل ومرتب راکب‌مرکوب ازپای تابفرق غرق‌آهن اولدیغی حینده جوارکلیبولیدن عبورایدب اوردوی همایونه ملحق اولا القصه چون امواج دریا

متلاطم و افواج هوا کبی متصادم هرطرفدن عساکر کردون مأثر آناطولی وروم‌ایلی که هر بر سواری سوار ساعد شجاعت و منفرتارك مبارزت‌در حرکته کلوب قطرات غمام عمانه قارشوکبی اوردوی همایونه ملحق اولدیلر و میمنهٔ یمن آثار عسکر جرار روم سلطان بایزید اطال‌الله بقاه رکابنجه ومیسرهٔ یسر اشعار عسکر قرمان سلطان مصطفی روح‌الله روحه خدمتنجه متشمراً للحرب ومستعداً للطعن والضرب ترتیب جهانکشایی برله اعلام ظفر اعلام پرچم پرخم کشاده قلوب طبل خانهٔ خسرو آیین طنطنهٔ طنینله کوش فلکی مطنن ایتدی مصراع

نصرت قلاوزی و ظفر رهبری اولب

منزل بمنزل قطع مراحل بیوردی وقتی‌که نواحی سیواس صانها‌الله عن الباس که سرحد مملکت محروسه‌در مضرب خیام دولت و مرکز اعلام نصرت اولدی صیت سطوت سلطنت وهجوم عسکر پرجسارت و خبراقدام و اقتحام رجال ابطال انتشارندن اکرچه دشمن مخالف مجتمع و اماده اولمشدی اما[۱] تحسبهم جمیعاً وقلوبهم شتی حالیله حاللنمشدی غلبهٔ دهشتدن مصراع

انا لا نرید بکم وصالا

دیوب بوسپاه ظفر پناهه کورنمکی اصح تدبیر بیلدیلر بیت

کجا مقابله سازدبصدق وجه کذوب کنون که حاکم عدلست خان سلطنت

وبوجهتدن‌که موج‌طوفان خشم‌خدم وحشم‌حضیض سمکدن اوج سما که یتشمشدی اول مخالف قلبك قلبنه هول‌وهراس بروجهله واقع‌اولدی که عطفهٔ زمرهٔ غزات وهمندن سأوی الی جبل یعصمنی فحواسنه اقتفا ایدوب صرب طاغلره دوشب عسکر قتال اوکنجه مملکتی ایچنده غریب وسرکردان قاچدی یوردی وا کرچه خوف وحشیت ایچنده ایدی اما رجاء فرصتدن دخی خالی دکلدی بوصورتله عسکر ظفر رهبر آنلرك عقبنجه اوچه‌لرن باصب صماح جانلرینی صدای ان‌الموت

[۱] آیاصوفیه نسخه‌سنده (اما) کلمه‌سی یوقدر .

الذی تفرون منه فانه ملاقیکم برله ملاقن ایدوب قولقلرن طولدردی سلطان مظفر شویله امر ایتدی که عسکر مخالف نه یره قاچرسه اوزرنه یورییالر بووجهله کوشه بکوشه ارایب جنداللہ الغالب دشمنی طالب اولب عقبلرنجه یوردیلر ونه یره ونه مقامه اوغرادیسه ان الملوك اذا دخلوا قریة افسدوها سرن آشکاره قلدیلر فجنکم عسکر مخالفك تدمری امری قوتدن فعله کلمسی مرتبهٔ وجوبه یتشدی لکل قضاء جالب حکمنجه دست اذا اراداللہ امراً هیّأ اسبابه اول مخالفك دامن کشی اولدی قصه بویله اولدی که چون اوزون حسن سلطان مظفرك مقابله سنی خطرناك بیلدی الحرب خدعة ذیلنه تشبث ایتدی وشول کون که آب فرات مشرب خیول غزات اولمالو اولدی یعنی فرات کنارنده قونمالو اولدغی کون اوزون حسن بوصونك یقالری تکلرنده کزیده عسکریله کندو بصویه کرمش وقتی که پادشاه وثاق سعادته [۱] کلوب نزول بیورب آیین عثمانی اوزره قونمقده ایکن طلیعهٔ عسکر ظفر طالعه یعنی قراوله اول مخالف برایکی آلای کوستردی وبوجهتدن که برنجه کره قراول قراوله بولشب صیب طاغدرلردی ینه اویله تصور اوالندی اما بو دفعه ده دشمن آلایی متعدد کورلدیکی جهتدن بوطرفدن قراوله یاردم ایچون زیاده اهتمام اولنب محمود پاشا نجه کزیده بکلرله وروم ایلی بکی خاص مراد بعضی اورندو عسکرله دشمندن یکا چاپدیلر دشمن خود حیله ومکر آتنه بنمشدی آت باشن قفاسنه دوندردی و قاچدی عسکر جراردن بعضی طایفه یاغی یغما دیوب احتیاط یوللرن نامرعی طوتدیلر سرپندی متفرق یغماوغارت امرنده جسارت کوستردیلر محمود پاشا بوارادہ فراسله اوضاعدن مخالفك حیله سن اکلایب خاص مراده اشارت ایتدی که برمعین یرده صف بغلیب ثابت طوره کندو محمود پاشا الایله الارو بصویرلرن چالمغه روان اولدی چون محمود پاشا

[۱] آیاصوفیه نسخه سنده بوکلمه (سعادتنه) در .

الارو چاپدی های دشمن صندی آد محمود پاشانك اولدی دیوخاص مرادك مقربلری قولتقلیو وردیلر بی‌تأمل آلاین بوزدی ودشمندن یکاچاپدیلر بویدی که ناگاه اوزون حسن عسکریله بصودن چقوب عسکر مظفرك سرپندیسنی توسکرب محمودپاشا اوزرنه براقدی طرفیندن قلج قلمجه اولدی نچه ارلر آقدرلدی وباشلر کسلدی ودوندر- شمه‌لر اولدی ای نچه باشلر قان دکزنده قبق کبی یوزردی آب فرات بوغزارتیله[۱] قان آقدی عقاب سپرتیرکه زخمنه سپردویمز اثنای معرکه‌ده طیران ایتدی و بدنلر شاخلرنه قونب طواطی نفوسی تنلر قفسندن قابدی وکرزکران اسطکا کندن نچه باشلر بی‌خود اولب طیور حیاتلری اوکار مألوفلرندن رمیده اولب یرلرن بوم عدم طوتدی لمعان حسام بران ظلام قتام ایچنده برق‌شکلن کوستردی وسهیل‌خیول وصیاح نعرهٔ مردان تقاطر قطرات خونزار اسنده رعد وباران صورتن بیان ایدردی

بیت

نه‌قانلر آقیدبدرر روزکار ولیکن بوجنك اولدی بریادکار

حکایت محمود پاشایه تقریبا اعتراض اولندیکه نه عجب ترکمان قصورعقله متصفکن حاضر بولنب واصحابکز کمال‌فراستله موصوفکن غافل بولندی جواب وردی‌که عسی ان تکرهوا شیئاً وهو خیرلکم باریك بین ودور اندیش وزیر کاملدی بیلوردی‌که بونك کبی لشکر انجم کروه آسمان شکوه یاغی مملکت ایچنده چوق یورمك خطادر خصوصا کم خصم قوی اوله بس بولطیفهٔ‌ربانی‌یی مستجلب فوز مبین بیلدی‌که بو غروره ممکندر که خصم‌کندویی کوسترہ نتکم[۲] هم‌اولدی القصه چون‌دشمنله دکوشی دکوشی خاص مراد طوره‌جق یره کلدیلر ویرنده بولمادیلر اخد غزاسی نظیری اولدی باد غلبهٔ غرور بخش دشمن طرفندن اسدی بر حده‌که اول معرکه‌ده روم ایلی بکی خاص مراد

[۱] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوکله (غزارتله) در .
[۲] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوکله (نتا که) در .

چون مجتمع بولنمادی شهید اولدی واکرم نوع الانسان وامجد اصحاب الاحسان اشجع الفتیان واسخاهم حسیب ونسیب دولت نصیب اسعد وامجد قساری اوغلی احمد پاشانچه حملات مردافکنندن صکره آتی خطایله سورچدی غریم چوقلغندن اوزرنه چوقب زبون ایدب دست کیر ایتدیلر مصراع

ومحرق الفردماخوذاذا انفردا

بیت

دریغا دیدی هرصغیر وکبیر که دیوان الندہ ملك اولدی اسیر

واختیار الامرا ترخان بك اوغلی عمر بك وایدین بك اوغلی حاجی بکی کرفتار ایتدیلر وبو وجهله طرفیندن نبرد فتنه انکیزکه فی الحقیقه مصلحت آمیزدر واقع اولدی چون بویله اولدی سر ویقللکم فی اعینهم لیقضی الله امراً کان مفعولا آشکاره کورندی یعنی بوغلبه دن سر خیل ظلمه هنکام فرصتدر دیدی دخی ضرب و حربه متشمر اولدی بر قاچ کوندن صکره ترتیب صفوف والای ایتدی یوردی بر صباحی که قدر درزیلری اجال رجال خلعتلرن بجوب دیکمشلردی وخازن قضا الندن چاووشان حوادث اولشدرملو اولدی شعر

مشی برجلیه عمدانحو مصرعه لیقضی الله امراً کان مفعولا

یعنی زمرهٔ مخالف قضاسنه قارشویوردی وهمانا که حدمد بصردن عساکر کردون مآثرك ترصیف صفوفن که وصیف صفا کأنهم بنیان مرصوص انك شانندر وترصیص الاین واوضاع ثباتی[١] کوه ثباتی اق قلعهٔ روان یکیچری وجنبش قزل حصار پران عزبی وترتیب میمنه ومیسره که شاهزاده لرله بیت

شیران شیربچه که دربیشه شیرنر ازبیم تیغ شان بنهدتن بروبهی

بنیان فلك کبی استوار اولمشدی بونی که اوزن حسن مشاهده ایتدی اوزن وهم وخوف احاطه ایتدی اما رعایة للناموس المنحوس یقدم الرحل

[١] آیاصوفیه نسخه سنده بوکلمه (ثبات) در .

ویؤخر الأخری اسلوبنجه مقابله‌یه‌حرکت کوستردی بوطرفدن دخی سپاه ظفرپناه بحر مواج کبی قارشویوردی بیت

دوعسکر چو دریا زپولادوسنك هیاهی چغیرب دلرلردی جنك

میمنهٔ نصرت‌همه‌که سلطان بایزیدله مؤکداولمشدی میسرهٔ اوزن‌حسنه‌که مرزا اوغرلو محمد آلایی‌درمقابل‌اولدی ومیسره‌که‌مبشرهٔ نصردرسلطان مصطفی الاییله استوار اولمشدی میمنه‌که مرزا زین‌العابدین آلایی‌در مصادمه ومصادفه ایتدیلر و محمود پاشا روم ایلی عسکری وعزبیله و داود پاشا اناطولی لشکریله وعزبیله اوزن حسن قلبنك اوزرنه حمله قلدیلر حاصلا میمنه میسره‌یه میسره میمنه‌یه مقابل اولب قلج قلجه اولدقلری وقت بر قان دکیزی روان اولدی‌که آتش هیجانی منطفی اولدی سویندردی بوجهتدن‌که جنك اثناسنده میرزا زینلك باشی کسیلوب سلطان مصطفی ایاغنه کتوردیلر سکویه دیکوب پادشاهه کوندردیلر اوزن حسنك اول قولی باصلدی وزمان زبان منشیدن بو بیتی مناسب او قدی بیت

سرعدوت چوکربه‌برج توبرشد زهول پنجه شیرژیان سلطنت

چون میرزا زینلك‌باشی ثمرهٔ شجرهٔ رماح اولدی واول قول‌صینوب طاغلدی میرزا اوغرلو محمد دخی ادبنی رأس‌الذیب مثلنجه سلطان‌بایزید آلایی‌هجومنه‌طاقت کتورمیوب بیت

بی‌آنکه‌در نبرددرخشنده شدسنان بی‌آنکه‌در مصاف فروزنده شدحسام

قلج یرینه کلدن اوق نشانی یردن پشت انهزام کوستردی و سلطان بایزید قوة دولتله بازوی شجاعته عمل بیوردی عسکر مظفرله تعاقب ایدب‌ضربات پیاپی نیزه وتیغ مانند لمعات‌صاعقهٔ میغ برله خرمن امل دشمنه آتش قهرصالدی نظم

بتأیید دولت چوغرنده شیر بر آمد به پیکار اعدا دلیر
زترکان پرکینه چندان بکشت که کفی فلك تیغ دارد بمشت

بس بو صورت زیبای ظفرك چشم و ابروسن‌زمرهٔ منصورك حسام و

سنانی طایفهٔ مخالفـك پشتی صفحه‌سنده نقش ایتـكه باشلدی یعنی آردلرندن یتشب ارقالرنه قلیج وجدا واوخ یرالرن شولقدر اوردیلر که زبون ایتدیلر بیت

هرابروی که حسامت نهد بپشت عدو[١] هزار چشم بخشد سنان سلطنت

چون ایکی قول باصلدی وصدر لشـکرنه که کندو آلایی در محمود پاشا واناطولی بکی داود پاشا طایفهٔ عزبله حمله ایتدیلر کندو قلبنه دخی تفرقه دوشدی بیت

قلیج قیلجه و سکو سوکویه اولنمادن اول خان نه قورتردی جان

مجرد محمود پاشا و داود پاشا جرخه جیسندن روی توقف کورمیوب قفای هزیمت کوسترردی مثنوی

عجبدر بو شوکتله اوزن حسن نه خوش کوردی قماغی وجه حسن
ولی بیلدی که الله نه درسه اولر کمن اندرور و کمن قالدرر
برینی کتورب ورر پایکاه برینی فلکدن دوشورر بچاه
برینك قلور کوکلنی چون چراغ برینك ایچینه صالور دود وداع

القصه اوزن حسنك تثبت وقراری مغلوب وخوف وهراسی غالب اولدی مخذول دوشب الفرار ممالا یطاق من سنن المرسلین سنتنه ذاهب اولب قاچدی مصراع

زیرکی جای خود شناختن است

چون بعنایت الله تعالی [٢] زمرهٔ غزاته عید ظفر صورت کوسترردی وذبیحهٔ عید اولمغه اوزن حسن قابل کورنمدی اوغلی زین العابدین که رین المعاندین ایدی نعم البدل کورندی باقی عسکر مخذول طرف طرف رجال ابطال اوکنجه کأنهم حمر مستنفرة فرت من قسورة کریزان اولدیلر وچون جای معرکه اصعب امکنه ایدی اول قوم مخالف که انهم کانوا قوم سـوء فاسقین صـفت حاللری در اکثری غلبهٔ رعب

[١] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوکلمه (عدوت) در .
[٢] آیاصوفیه نسخه‌سنده (تعالی) کلمه‌سی یوقدر .

وهراسدن اتدن یقلدی وفریادمروت غازی اسمانه درندی لاجرم عسکر مخذول اوچ قسمه منحصر اولدی برقسمی طعمهٔ رمح وسیوف دوشدی وبرقسمی اسیر کمند بلا اولدی وبرقسمی چون کندولرن اهل قبلهیه نسبت ایدرلردی اهل اسلام انلرك قتلنه مبادرت ایتمیوب سلب ثیابنه قناعت ایدب صویب صالیوردیلر عریان و جکر بریان اودیهٔ خذلان اراسنده کریزان اولدیلر حکایت ایدرلرکه اوزن حسن اتبوینه دوشب قاچرکن دیمشلرکه خان اردو اوزرنه وارب کوچرمك کرك جوابنده ایتمش که کچه کچه ایچون عاقل باشمی وور خانمانی ترك ایدب جان قورترمق کرك مصراع

بهر چه جان بخرد شخص رایکان باشد

عسکر جرار طرفةالعین ایچنده یتشوب شمشیر آبدارله اطناب سرا - پرده لرنی حبل مودة کیمان کبی پاره پاره ایدب مصراع

اوردو یوردین جمله نهب ویغما ایتدیلر

بو آرالقده سابقا قید اسره دوشب کرفتار اولان بکلردن خلاص اولدیلر پادشاه حضورنده کسب مراتب ایتدیلر وفرمان قضا معنی شویله جریان بولدی که طوتساقلری دیوان کیوان مرتبهیه کتوردیلر اون بیك نچه یوز نفس سلسلهتعدیده کلدی بس سلطان عادل بعضی طوتساقلری که مظان فتنه وآشوبدی انهم لایمان لهم قبیلندن بیلوب القتل ابقی للخیر وانفی للشر دیوب امر ایتدی که چشمه سار تیغ یاسادن که یکادسنا برقه یذهب بالابصار آنك وصف ملایمیدر جرعهٔ زهرآب یتجرعه ولا یکاد یسیغه ویأتیه الموت من کل مکان تجریع ایتدیلر وبعضی که عددی اوچ بیکدن ارتوق محبوس وعلملرن منکوس شهر قسطنطنیهیه کوندردیلر وسلطان ابوالفتح مظفر وفور عواطفندن اول بدفعلك عملیله بونجه مؤمنین ومؤمنات پایمال عسکر جرار[۱] اولمسون دیو ولاتزر وازرة

[۱] آیاصوفیه نسخهسنك بوراسنده (قتال) کلهسیده واردر

وزراخری فحواسنه اقتدی ایدب [۱] تعاقب بیورمایب عنان العود احمدی قلعهٔ قره حصارکه اشهر قلاع اذربایجان دراوزرنه منعطف بیوردی وباوجود مناعت ومتانت قلعه‌که بیت

نه قلعه‌که هر برج چرخ برین خللدن مصون [۲] ضرردن امین

چون مرکز دایرهٔ عسکر مظفر اولدی برقاچ طوب فلك اندازکه قلعهٔ دوانزده برج آسمانه طوقنسه خاك شوارعله موازی قلیدی پرواز ایتدردیلر اهل قلعه‌دن فریاد آلامان آسمان ذیلنه یتشوب قرع باب استیمان ایتدیلر تسلیم قلعه ایتمکله باش و جانلرنه سلامت بولدیلر چون لطائف غیبیه‌دن بوموهبهٔ عظمی صورت کوستردی عالم یوزنه شادی و انشراح سریان ایتدی قلعه‌نك مایحتاجن قیورب ولایی وشابخانه‌سن ضبط وحفظ ایدب منصور ومظفردارالسلطنه قسطنطنیه‌دن یکا توجه [۳] بیوردی مثنوی

سوزه‌کل بینه ای مرغ شکر ریز دی بوندنصکره‌نتدی اول‌شاه‌ر وبز
فضایلدن نه فضلی قلدی اظهار نه‌معنی صورتندن قودی آثار
جهانه باب عدلی ایلدی فتح انك جودین قلدی هر کشی مدح
چوعدل وجود اولدی ایکیسی جمع قمو دشمنلرینی ایلدی قمع
شه اولنلر کرك دللرده محبوب اولا خلقیله خلقك کوکلی مجلوب
نظام الملك دیمش خان ترکه نصیحت صولریچون یاپدی برکه
که اخلاصیله خلقك انقیادن دلرسك سیم وزری دشمن ایدن
کوکللرده یراسترسك قل احسان که احسان قولیدردلر هرانسان
دل شه منبسط اولسا دنیلور که خلق اوزره‌در نعمت اچیلور
اکر قبض اولسه کوکلی اصلنه‌فرع دوشر نقصانه کسب‌زرع وکرضرع

ملکا پادشاها پروردکارا ذات همایون سلطانمز سلطان بایزید اعزالله انصاره حضرتی نتکه سبب صلاح احوال عالم ایلدك وقلب‌صافیسنی

[۱] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوکلمه (ایتدی) در .
[۲] آیاصوفیه نسخه‌سنك بوراسنده (و) حرفی دخی واردر .
[۳] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوکلمه (عود) در .

مدار مدارج حسن تعیشات بنی آدم ایتدك همیشه آینهٔ ضمیرینی دخی تجلیات عنایتکله منور طوتب هموارهٔ طریق رشادی ارشادایله ودنیا و آخرت سلطنتی جمعنه وسیله اولور افعالی حالنه مقارن قل آمین یاخیرالناصرین[۱] اللهم انصره و عساکره و ایدلواءه و نواکره

فتح قلعهٔ کفه

مفتاح کلید قصهٔ ماسیاتی بودرکه چون بویاری وعنایت باری عزشانه حصولدن آینه دل پادشاه منبسط اولدی فضای احوال خلق اوزره بساط نشاط و انبساط بسط اولنب کمال رفاهیت و حسن معاشرت صورت کوستردی بر مدة کندو قطب عالم کبی تثبت و قرار ایتدی عرصهٔ خافقینهٔ طرف طرف اقلر صالدردی و جنس سبایای انس صبیان و صبایادن مملکتنی بلك سایر ممالکی بله طولدردی وعسکرلر کوندرب مملکتلری وقلعه‌لری [۲] فتح ایتدرب ضبط ایتدردی وبونك مصداقی غزوهٔ لطیفه قلعهٔ کفه‌درکه جزیرة العشاق مقابله‌سنده قره‌دکزك اوته کنارنده ممالك مغول وتاتاره ملاصق جنویز کافرنه [۳] متعلق برمحکم قلعه‌درکه غایت مناعتندن خان تاتار و مغول انك حوالی حرمنه پای خیول ارکرممشدی برقاچ قلعهٔ فلك برجی کندویه لواحق ایدنمکله حاصلاتی موفور بر مملکت و سیعه حکم ایدردی ارباب الدول ملهمون وفقنجه ارادت عالیه‌سی بوکه متعلق اولدیکه انی دخی سایر مملکتنه اضافتیله جرایده وطرف اسلامدن والی نصب ایدب رسوم کفری رفع ایده بونیت و حسن طویت اوزره تجهیز سفن امر ایتدی بروفق امر حجاب کاردان و نواب کامران درحال برطوتمه ایتدیلرکه

[۱] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوکلمه (الناصر) در .
[۲] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوکلمه‌لر (مملکتلر وقلعه‌لر) در .
[۳] آیاصوفیه نسخه‌سنده (کافرنه) کلمه‌سی اولیوب (جنویزه) در.

نظم

اكركورسا آنى غازى اموربك ديا اولماه بو طونمه‌دن يك
موونالر قدرغالر بو اوزره صناسن طاغلر يورر صواوزره
جدادن هر برى اولدى نيستان قزل بيراقلردن بر كلستان

كدوك احمد پاشايى باش‌دكب عسكر نامزد ايتدى بوطونمه‌يله كفه اوزرنه صالدى و قضاى منزل كبى قره دكيزى كچوب وارب اوزرنه نزول ايتدى و اكرچه قلعه‌نك مناعتى مشهور عالمدر اما چون اسباب قلعه كشايى مهايدى آزمدت ايچنده نعمت فتحى مهنا اولدى بندكان دولت ضرب دسته فتح ايتديلر صبيح‌الوجه مليح الحسن فرنكى و رومى و روسى و مغولى محبوبلر و اموال و نقد و جنسدن

بيت

فرنك اوغلنلرى و رومى قزلر زر و سيم الى قيمتلو بزلر
مغولى قزلرك كم يوزلرى هپ قو كلر نكدى ايچمكدن قزلر

شولقدر حصوله‌موصول اولدى كه احصايه صغمز چون بو فتح مبين ميسر اولدى ساير قلاع وبقاع دخى كليدلرى قارشو كتورب ايل و منقاد اولديلر قلعه‌لرى بركدب ومجموع ايلن و ولايتن ضبط ايدب جزيهٔ شرعى و رسوم عرفى وضع ايتدكندنصكره اموال‌غنايم وسبايای كرايمله دست بوسه يتشديلر بو فتح سنه‌تسع وسبعين وثمانمائه تاريخنده واقع اولدى

كفتاردر غزوهٔ قره بغدان

قال‌الله تعالى فأن حزب‌الله هم الغالبون مالك‌الملك كه فلك نجات وهلك سعدا واشقيا انك بادمر حمته وغضبنه مربوط و منوطدر و معارج ومهابطنك رفع وحفظى آنك آثار لطف وعنفندن برائردر و اهل اقبال و ادبارك دولت و نكبتى ناحيه‌سنده رقم عزت و مذلت انك خط رضا و سخطى در بو كلام

بشنجی سنه
نومرو ٣٤

تاریخ عثمانی انجمنی

١ تشرین اول
١٣٣١

مجموعه سی

آناطولیده اسلامی کتابه‌لر

— توقاد —

توقاد شهری شمدی‌یه قدر تاریخجه معلوم اولان محاصره، استیلاء زلزله، سیلاب ویانغین کبی[١] کچیرمش اولدیغی درلو فلاکتلره رغماً الآن مبانیٔ قدیمهٔ اسلامیه‌سندن برچوغنی محافظه ایده‌بیلمشدر. کرك مبانیٔ مذکوره‌نك وکرك مقابرك اوزرنده کی کتابه‌لردن آلده ایده‌بیلدکلریمزی بعض معلومات تاریخیه‌علاوه‌سیله آتیده درج‌ایدییورز[٢].

---

[١] توقاد اوزون حسن طرفندن ٨٧٦ سنه‌سنده احراق اولندقدنصکره تکرار اعمار ایدلدی. بوندن صکره ینه بیوك یانغینلر وقوع بولدی. ازجمله ١٠١١ سنه‌سنده‌کی یانغین قیود رسمیه ایله ثابتدر (حسین حسام‌الدین افندینك بیانات شفاهیه‌سندندر). اوروپالی سیاحلردن اولوب آتیده‌کی بیبلیوغرافیاده اسمی کچن (طورن فور) ١١١٤ سنهٔ هجریه‌سندن آز اول و (بوره) ده ١١٨٩ و ١٢٠٧ سنه‌لرنده توقاددده پك مدهش یانغینلر وقوع بولدیغی قید ایتمشلردر. ١٤ حزیران ١٣٢٤ ده توقاددده وقوع بولان سیلابده پك عظیم ضایعات اولمشدر. بوندن یوز اللی سنه اول ینه بویله برفلاکتك ظهوریخ محلنده سویلیورلر.

[٢] ١٣٢٣ سنه‌سنده توقاده وقوع بولان سیاحتمده مذکور کتابه‌لری استنساخ ایتمش وبعضیلرینك أستامپاژ وفطوغرافیلرینی‌ده آلمش ایدم. توقاددده بولندیغم مدتجه اورا معارف کاتبی شوقی افندینك واقع اولان معاونتندن پك زیاده استفاده ایتدم. کرك کندیسنه کرك آماسیه تاریخی مؤلفی حسین حسام‌الدین افندینك واحمدتوحید بکك وموزه‌ده رفیقم‌عالی بکك ارشادات متوالیه‌سنه‌بالخاصه تشکر ایدرم.

فقط اولجه توقاد شهرينك احوال جغرافيه و تاريخيه‌سى حقنده برقاچ سوز سويله‌مكى مناسب كوردك .

توقاد شهرى سيواس ولايتنه مربوط اولان توقاد سنجاغنك مركزيدر. سطح بحردن تخميناً ٦٢٠ مترو مرتفع اولان قصبه‌مذكوره‌نك موقع جغرافيسى سيواسك شمالنه و آماسيه‌نك جنوب شرقيسنه وچاملى بل ايله آق‌طاغك اتكلرينه تصادف ايدوب بربحق كيلومترو قدر شمالندن، ازمنهٔ قديمه‌ده (ثيريس) نامنى طاشيان يشيل ايرماق كچركه اورالرده بونهره طوزانلى ياخود توقاد چايى ديرلر . نفس توقادك درونندن مرور ايدرك يشيل ايرماغه آقان كوچك برصويه‌ده حضرلق صويى تسميه اولنوركه بوصويك اوراده تشكيل ايلديكى طار وادىلرك اراسنده قصبه بولنور . بووادىلرك نقطهٔ تقاطعلرنده موجود اولان يالچين قيادن عبارت مرتفع وسيورى تپه‌لر وبونلردن برينك زروه‌سنده‌كى قلعه خرابه‌سى شهره برمنظرهٔ مخصوصه بخش ايدر .

توقاد يقين وقتلره قدر ايچرى آناطولينك اك برنجى تجارتكاهى اولمغله برابر استانبول ايله عجمستان آراسنده‌كى شاهراهك اوزرنده‌ده بولندىغندن اورادن برخيلى اجنبى سياحلر دخى كچمشلر واثرلرنده ازچوق بوقصبه‌دن بحث ايتمشلردر [١]. بونلر توقادى كوزل وتميز برشهر

[١] ارباب تتبعه برخدمت اولمق اوزره توقاد حقنده معلوماتى محتوى بولنان بعض آثارك اساميسنى بروجه‌آتى جمع ايتدك . كتب مذكوره‌ده سيواس وآماسيه وحواليسى حقنده دخى معلومات بولنور :

شريف ادريسى ، نزهة المشتاق فى اختراق الآفاق ، نورعثمانيه كتبخانه‌سنده ٣٠٣٧ نومرولى روماده ١٥٩٣ سنه‌سنده مطبوع نسخه‌ده ، ص ٢٨١ .— ياقوت ، معجم البلدان .— ابى الفدا ، تقويم البلدان كتبخانهٔ عموميده آورو پاطبعى ، نومرو ٧١٢٩ ، ص ٢١١ ، ٢١٣ .— طريق الرشاد ، كتبخانهٔ عموميده يازمه ، نومرو ٤٦٨٩ ، ورق ٥٣ .— سيهى زاده ، اوضح المسالك ، اسعد افندى كتبخانه‌سنده‌يازمه ، نومرو ٢٠٣٩ ، ص ١٤٩ .— عاشق‌چلبى ، مناظر العوالم ، آياصوفيه كتبخانه‌سنده يازمه ، نومرو ٣٤٦٦ ، ورق ٢٣٤ .— كاتب‌چلبى ،

اولمق اوزره تعریف ایدرك پك مهم اولان باقر قالخانه‌لرندن وقامه‌سندن بحث ایدییورلر . هله اولیا چلبی سیاحتنامه‌سنده بو قصبه‌نك لطافت ونظافتنی سویلیه سویلیه بیتیره‌میور . « جامع وسرای و عمارتلری اول قدر متین ومستحسن اولورکه جامعلرینه و اولرینه انسان کیرنجه حیران اولور » دییور واهالیسنی حسن اخلاق صاحبی و چالیشقان اولمق اوزره بیلدیرییور . بوکون دخی توقاد صامسون ایله ایچری آناطولی آراسنده مهم بر شاهراهك اوزرنده بولندیغی کبی سیاحلرك تعریف ایتدکلری اوصافك بر چوغنی‌ده محافظه ایتمش وهرنه قدر تجارتی اسکی اهمیتی الیوم حائز دکلسه‌ده ایلرووده اورادن برتیمور یولی کچه‌جکندن بیوك براستقبالی اوله‌جغنده شبهه یوقدر .

جهانما ، استانبول طبعی ، ص ۶۲۲ .— اولیاچلبی سیاحتنامه‌سی ، استانبول طبعی ، ج ۵ ، ص ۵۴ — ۷۱ .— سیواس سالنامه‌لری .— سامی‌بك ، قاموس‌الاعلام .

اوروپا لسانلری اوزرینه محرر آثاردن مراجعت ایتدکلریمز ، تاریخ انتشارلری صیره‌سیله شونلردر :

Tournefort, Relation d'un voyage du Levant (Paris 1717) II, p. 431.—**Tavernier**, Voyage en Turquie etc. (Rouen1724) I, p. 12.—**Pococke**,Beschreibung desMorgenlands,aus d. Englischen übersetzt (Erlangen 1755) III, p. 135.—**Morier**, Voyage en Perse etc., traduit de l'Anglais (Paris 1813) II, p. 136. — **Kinneir**, Journey through Asia Minor (London 1818) p. 556 — **Boré**, Correspondance et Mémoires d'un voyage en Orient (Paris 1840) I, p. 324. — **Hamilton**, Researches in Asia Minor (London 1842) I, p. 351. — **Texier**, Asie Mineure (Paris 1842) p. 600. — **Ainsworth**, Travals and researches in Asia Minor (London 1842) II, p. 17.—**Jaubert**,Relation de voyages en Orient (Paris 1843) II, p. 387.—**Juchereau de St.-Deny**, Histoire de l'Empire Ottoman (Paris 1844) I, p. 170, 195.—**Ritter**, Klein-Asien (Berlin 1858) I, p. 119-133.—**Vivien de St.-Martin**, Asie Mineure I.—**Barth**, Reise von Trapezund nach Scutari (Ergaenzungsheft zu Petermanns Mittheilungen 1860) p. 21 —**Van Lennep**. Asia Minor London 1870) I, p. 206. — **Cuinet**, Turquie d'Asie (Paris 1890)I, p. 703. —**Andersen**, A Journey of Exploration in Pontus (Bruxelles)p. 63.—**Cumont**,Voyage dans le Pont (Bruxelles 1906) p 237.— **Moltke**, Briefe aus der Türkei (7. Aufl. Berlin 1911) p. 216.

غايت عجيب الشكل اولان قلعه‌سى توقاده ايلك كلنلرك نظر دقتنى جلب ايدر . بو قلعه‌نك پك آز اقسامى خرستيانلق زماننندن وباخود بوندن اولكى ادواردن قالمه‌در . ديوارلرينك و قله‌لرينك قسم اعظمى دور اسلامه باخصوص عثمانليلرك زمانته عائددر . يوكسك بر قله‌شكلنده اليوم خرابه‌سى كورينن بنانك تاريخ عثمانيده (چارطاق بدوى) ناميله‌پك چوق اسمى كچن محبس اولديغى ظن ايديليور[1] .

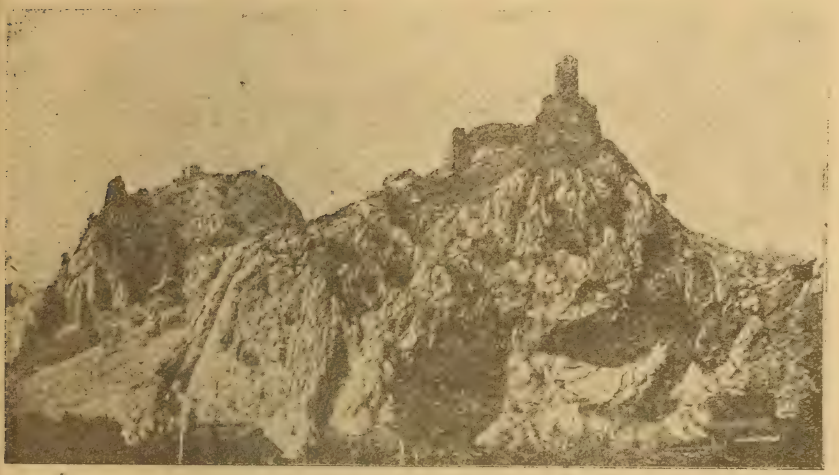

توقاد قلعه‌سى

قلعه‌نك زروه‌سندن قيايه اويولمش مرديونلى بر تونل ايله درونته اينيله‌بيلن درين صو قويوسنك موجوديتى بو محلك ازمنهٔ قديمه‌ده دخى

[1] اوليا چلبى كندى زمانننده (سنه ١٠٦٦) قلعه‌ده «ملك غازى جامعى» ناميله بربنابولنه‌رق بونى يلدرم سلطان بايزيد خانك بعدالفتح تعميراتمش اولديغنى وقلعه دزدارى و نفراتى دخى بولنديغنى سويليور . اون اوچنجى عصر هجرى اوائلنده‌ده قلعه‌ده دها عسكر بولنمش وحتى عصر محاربه‌سنده اسير ايديلن فرانسز عسكرلرينك برقسمى بورايه نقل اولنمش ايمش . سياح (بوره) توقادن كچديكى ١٢٥٥ سنه‌سنده قلعه‌ده بربكجيدن بشقه كيمسه كورمديكنى سويليور . اليوم توقادقلعه‌سى تماميله متروك وخراب برحالده‌در .

مستحکم اولدیغنه دلالت ایدر[۱] . بو حوالینك اقوام قدیمه‌سنه عائد انشاآتدن اولدیغنده شبهه‌اولمیان بوکبی قویولره دیکر برچوق قلعه‌لرده، ازجمله آماسیه ، تورخال ، زیله ، الخ ده تصادف ایدیلوب بونلره اورالرده (جیلانبولی) تسمیه ایدیلور[۲] .

توقادك برقصبه‌اوله‌رق تأسیسی انجق خرستیانلغك ظهورندن صکره وقوع بولمشدر. اوندن اول بومحلك التی کیلومترو قدر شرقنده(قومانا) نامیله برشهر عظیم بولنیوردی‌که قاپادوکیاده ینه بو نامله موجود اولان دیکر بر شهردن تفریق ایچون (قومانا پونتیقا) تسمیه ایدرلردی . اشته قومانا اسمندن محرف اوله‌رق محل مذکوره الآن (قومنات) وبین‌العوام (کومنك) دیرلر[۳] . پت پرستلك زمانینده بوراده زهره

---

[۱] بوقویویه اینن تونلك آغزی تخمیناً اوچ مترو عرضنده و ایکی بچق مترو ارتفاعنده اولوب آشاغی طوغری مائلاً بوابعاددده دوام ایدرسه‌ده انجق یمش قدمه قدر محلی قابل مرور اولوب اورادن اشاغیسی طاش و مولوز ایله طولمش وطیقانمشدر . (جیلانبولی) نك وجه تسمیه‌سنی تحقیق ایده‌مدك. حسین حسام‌الدین‌افندینك آماسیه تاریخنده (ج ۲ ، ص۱۸۸)بو بابده‌ویردیکی معلومات صرف‌بر فرضیه‌دن عبارت اولمق کرکدر. اولیا چلبی بوکا (جیلان‌یولی)دیبور.

[۲] عالی ، مرقاةالجهاد ، نزدمده‌کی یازمه نسخه‌ده « کومنك شهری معمورهٔ عظیمه ایکن نامی (سیسیه) در اما ملك دانشمند غازینك بد دعاسیله سیل آلوب خراب اولوب برمحله‌سی قالدقده (قومنات) نامنی قویمشلردرکه بقیهٔ شهر معناسنه‌در. حالا (کومنك) آندن غلطدر .— هزار فن‌حسین ، تنقیح التواریخ‌الملوك ، موزهٔ همایون کتبخانه‌سنده یازمه ، (فصل فی‌ملوك دانشمندیه ملوك بلاد روم) ملك دانشمنداحمدك ٤٦٠ تاریخندن صکره‌کی فتوحاتندن‌بحث ایتدیکی صیره‌ده « . . بعده سیسیه شهری اوزرینه یعنی قومناته توجه ایلدی (قومنات) عظیم اسکی شهرایدی آنی ایرج بن فریدون تعمیر ایتمشدی وآنده اوچ یوز التمش کنیسه وارایدی انی‌فتح ایدوب الخ » .— هزار فن‌دن مترجم اوله‌رق: A. O. Mordtmann, die Dynastie der Danischmende, Zeitschrift d. Deutsch. Morgenl.Ges. XXX, p. 467.—Casanova, Numismatique desDanichmendites,Extr. de laRev.Numism (1894, 1895, 1896,)p.25.

بوصوك‌اثرده (سیسیه) برینه آماسیه یازیلمشدرکه ترجمه‌ده بر خطادر .

مذهبنك برنوعى اولان (آناهيتيس)[١] مذهبى هربرمعناسيله حكم‌فرما اولوب معابد دينيه‌سى وبونلرده خدمت ايدن نسوانك عددى پك كثير ايدى . خرستيانلغك ظهورندن صكره اهالينك قسم اعظمى، اساسى فحشياتدن عبارت اولان بويله برمذهبه پرستش ايتمكى الك بيوك اخلاقسزلق عد ايتدكلرندن قومانايى ترك ايله مجدداً بر شهر تأسيسى ايچون احوال طوپوغرافيه‌سى ازهرجهت موافق اولان توقادك موقعنى انتخاب ايتمش وبلكه‌ده قومانانك معابدينى تخريب ايله انقاضنى قصبهٔ جديده‌ده قوللانمش اولمارى اغلب احتمالاتدندر .

الك صوك تدقيقاته نظراً توقادك موقعنده اولجه (دازيمون) Dazimon نامیله يالكز بر حصار بولنديغى ظن اولنيور وهرنه‌قدر آناطولينك جغرافياى قديمى ايچون الك مهم مأخذ اولان آماسيه‌لى استرابون اثرنده بويله براسمله برموضع قيد ايتميورسه‌ده توقادك غربنده وبشيل ايرماغك سواحلنده بولنان وبوكون قاز اووا تسميه اولنان غايت منبت قطعهٔ اراضيه(دازيمونيتيس) Dazimonitis نامنى ويرييور. برقصبه‌اسمى اولەرق (دازيمون) ايلك دفعه اولمق اوزره دردنجى عصر ميلاديده برحيات اولان اعزهٔ نصارادن قيصريه‌ميتروپوليدى واسيليوسك مكتوبلرنده كوريليور. طقوزنجى عصر ميلاديده يعنى ٨٦٠ سنه‌سنده بيزانتين ايمپراطورى ميخالك دازيمون جوارنده اسلام اردوسى طرفندن منهزم ايديلديكنى بيزانتين مورخلرى يازييورلر[٢] . سنهٔ مزبوره ٢٤٥ و٢٤٦ سنهٔ هجريه‌لرينه توافق ايدييور . عرب مورخلرينك مضبوطاتنه نظراً بو تاريخدن دها چوق اول حتى ٨٩ سنهٔ هجريه‌سنده اميرمسلمه توقاد اوزرندن آماسيه‌يى

---

[١] « آناهيدا » فارسيده زهره ديمك اولان « ناهيد » كلمه‌سندن كلور .

[٢] Ramsay, Historical Geographie of Asia Minor, p. 329. — كومون، بالاده مذكور اثرده .

محاصره و ۱۰۸ ده معاویه بن‌هشام قیصریه‌دن حرکتله دارنده وتوقادی فتح ایتمشدی[۱] . فقط توقادك بو فتحی موقت اولوب شهر مذکورك اهل اسلام طرفندن صورت قطعیه‌ده ضبط و تسخیری دانشمندیه حکومتنك بدایت تأسیسی عد اولنان ٤٦٤ سنی متعاقب ملك دانشمند احمد غازی واسطه‌سیله حصوله کلمش اولدیغی ظن ایدیلیور[۲] .

اسلام تاریخلرینك هیچ برنده توقادك نام قدیمی اولان (دازیمون) تعبیرینه تصادف ایتمدك. یالکز بعض ترکجه کتابلرده[۳] بوراسی اسکیدن (بریزا) ، (بریسه) یاخود (قومانه پونتیقه) نام قصبه‌نك عینی ظن اولندیغی محرر ایسه‌ده بو بر خطادن عبارتدر . زیرا قومانانك قومنات اولدیغنی بالاده کوردك. (به‌ریزا) Veriza ایسه توقادك جنوبنده واقع

---

[۱] ابن‌الاثیرده وابی‌الفداده بوسنه‌لرده متعدد روم سفرلری مقید ایسه‌ده توقادك اسمی کچمیور . بالاده‌کی معلوماتی حسین حسام‌الدین افندینك آماسیه تاریخندن (ج ۲ ، ص ۲۰۷ ، ۲۰۸) اقتباس‌ایتدك. حسین افندی مأخذلرینی خبر ویرمیور .— اهل‌اسلامك ۲۰ الی ۱۲۵ سنهٔ‌هجریه‌لرنده ممالك رومه‌وقوع بولان غزالرینی عرب تاریخلرندن اقتباساً شو اثرده مندرجدر : Brooks, The Arabs in Asia Minor from arabic sources ; Journal of Hellenic Studies, XVIII (1898) p. 182-208 ; XIX (1899) p. 19-33. — آل‌حمدانلدن سیف‌الدوله‌نك ۳۳٦ سنه‌سیله ۳٤۹ سنه‌لری‌اراسنده‌دیارروم‌ه وقوع بولان متعدد سفرلرنده مورخلر آماسیه‌نك دیکر براسمی اولمق‌اوزره (خرشنه) دن بحث ایدییورلرسه‌ده توقادك اسمنه هیچ تصادف اولنمدی . (خرشنه) تعبیری ایچون دوقتور مورتمان بالاده صحیفه ۵۸۱ ، نوط ۱ ده مذکوراثرنده بیزانتینلرطرفندن‌مستعمل اولان Kharsianum دن محرف اولدیغنی ظن‌ایدییور .

[۲] مراجعت ، عالی ، فصول حل عقد .— هزار فن حسین ، تنقیح التواریخ الملوك .— حسین حسام‌الدین افندی ، آماسیه تاریخنده (ج ۲ ، ص ۲٦۹) تاریخ آل دانشمند ، مرقاة الجهاد وجنابی تاریخی اولان العلم‌الزاخر نام اثرلردن اقتباساً توقادك ٤٦٦ سنه‌لری ایچنده قومنات ونیکسار قلعه‌لریله برابر امیر ابوالنصر التفانی طرفندن فتح اولندیغنی بیان‌ایدییور .

[۳] رفعت افندی، لغات تاریخیه‌وجغرافیه .— سامی‌بك، قاموس‌الاعلام، توقاد کلمه‌سنده .

چفتلك قريه‌سنك قربنده وبوكون (بولوس) تسميه ايلنان موقعده بولنور ايدى [١] .

مؤخر بعض اوروپالى مؤلفلر توقادك موقعنده اولجه (أودوقيا) Eudokia ياخود (أودوقسيا) Eudoxia وياخود (أودوقسيانا) Eudoxiana ناميله برشهر بولنديغنى وبورايه قرون وسطاده ارمنيلرك اسم مذكورك عينى اولەرق (يوتوغيا) ديدكلرينى و (توقات) ك اشته مذكور (أودوقيا) كلمەسندن محرف اولديغنى سويليورلر [٢] . مورخ عالى مرقاة الجهاد ده توقاتك سابقا اسمى (دوكيه) در دييور . ظنمزه كوره ابتدا (أودوقيا) يى توقاتك اسكى اسمى اولەرق كوسترن . اورايه ١٧٠١ سنەسنده (١١١٢ هجرى) سياحت ايدن (طورن فور) اولوب سياحتنامەسنده « .... توقادده سؤال ايتديكمز روملرك هپسى بورايه اولجه (أودوقسيا) ياخود (أوتوخيا) تسميه اولنديغنى تأمين ايتديلر . عجبا بوبطلميوسك (غالاتيا پونتيقا) ده اولەرق كوستريديكى (أودوقسيانا) اولمسون ؟ ... » [٣] دييور . بالآخره آناطولينك جغرافياسى حقنده اجرا ايتديكى تتبعاتيله اشتهار ايدن كيپرت دخى توقادى قديم (أودوقسيانا) اولمق اوزره كوسترمشدر . انجق اشبو قوللرك هيچ برى صاغلام اساسلره مستند اولميوب يتون سهودن عبارتدر . تدقيقات جديده‌يه نظراً (أودوقسياس) مراد طاغنك شمالنده‌كى اتكلرنده وكوتاهيه‌نك

---

[١] مراجعت، بالاده مذكور پيبليوغرافياده، رامزه ، ص ٣٢٩ . — كومون، ص ٢٣٨ .

[٢] مراجعت بالاده مذكور پيبليوغرافياده ، ريتر، ج ١ ، ص ١١٢ . — بوره ، ج ١، ص ٣٣٥ و ٣٥٧ . — تكسيه ، ص، ٦٠١ . — كوينه ، ج ١ ، ص ٧١٢، هيچ مأخذنى سويله‌ميه‌رك بواسمى دردنجى عصرميلاديده ايمپراطور تئودوسيوسك والده‌سى أودوقسيانك ويرمش اولديغنى درميان ايتديور.

[٣] مراجعت، بالاده‌كى پيبليوغرافياده مذكور (طورن‌فور)ك سياحتنامەسى ج ٢ ، ص ٤٣٦ .

جنوبنده واقع ایدی و (أودوقسیانا) حقنده‌کی یکانه معلومات ایسه بطلمیوسك لاتینجه ترجمه‌سنده مندرج بولنوب أنده بشقه هیچ بروثیقه اولمدیغندن بوافاده‌نك بزانتینلر زمانینده اثر مذکوره علاوه و ادخال ایدلمك صورتیله مدسوس اولدیغی اکلاشیلیور[۱] .

بوحالده (توقاد) ك وجه‌تسمیه‌سی نه‌در ؟ یقین وقتلره قدر بواسمی (توقات) املاسیله یازارلردی [۲] . ایلك دفعه اولهرق بواسمه شریف ادریسی‌نك جغرافیاسنده (تخاط) شکلنده‌تصادف ایدیلیور [۳] . شریف ادریسی‌نك ٤٩٣ ده تولد و ٥٦٠ ده وفات ایتمش اولدیغی مروی اولدیغندن هرحالده مؤلفك زمانینده قصبهٔ مذکوره‌نك اسمی (توقات) کلمه‌سندن محرف اولمسی لازم کلن (تخاط) صورتنده قوللانیلدیغی استدلال اولنیور .

اولیا چلبی بوراسی عمالقه قومندن و آماسیه‌یی بنا ایدن (دوق‌عاد) نام‌شخصك اسمنه نسبت‌ایدیلدیکنی ویلدیرم بایزیدخانك فتحندن‌صکره (دارالنصر) تسمیه اولندیغنی وعربستانده بوقلعه‌یه (دوقات) ولسان عجمده (کان‌جوه) وارمنیلر طرفندن (توحات) وقدیم اتراك‌طرفندن (طوت آت) دنیلدیکنی یازییور [٤] .

---

[۱] Pauly-Wissowa, Real-Encyclopädie (1907) .— رامزه، بالاده‌کی پیبلیوغرافیاده مذکور اثرنده ص ١٤٦ و ٣٣٠ .

[۲] معجم‌البلدان .— ابوالفدا ، تقویم‌البلدان .— کاتب چلبی ، جهانما الخ .— مسکوکات ایلخانیه‌ده دخی « توقات» املاسیله‌در (مبارك بك، موزه قتالوغی ،قسم‌ثالث ، ص ٤٤ ، ١٢٢). ارتنااوغللرینك برسکه‌سنده «طوقات» محکوکدر (توحید بك ،موزه قتالوغی، قسم‌رابع ، ص ٤٣٣). مسکوکات‌قدیمهٔ عثمانیه‌ده‌ده‌هپ«توقات» املاسیله‌محکوکدر(غالب، بك‌تقویم مسکوکات‌عثمانیه، ص ١٦٠ ، ١٧١) .— احمد وفیق‌پاشا ، لهجه‌ده توقات وطوقات ، لایجی کبیر و سامی بك لغات ترکیده ال ایجی کبی آچیق یر ، دیه تعریف ایدییورلر .

[۳] نزهة‌المشتاق .

[٤] سیاحتنامه ، ج ٥ ، ص ٥٤ و ٥٦ .

مورخ عالى‌ده مرقاة الجهاددە توقات كلمه‌سى حقنده موجب استفاده بعض ايضاحات ويرييور : « امدى خفى اولميه كه رباط ديو قلعه اطرافنده‌كى شهره اطلاق اولنوركه روم ايللرنده اكا واروش وآناطولى ولايتنده توقات وجورم ديرلر ولفظ توقات صرف تركى اولوب (توق قات) دن غلطدركه توق يعنى قالين يعنى اينجه وضعيف اولميوب قوى ومستحكم معناسنه ، قات ايسه بر طبقه ديمكدركه قلعه اطرافنه ديزيلن بيوت دكاكين وسكنى قوت اوزره‌در ، صيقدر ، ضعيف وباريك ويالين قات دكلدر ، ديمك اوله‌كه توقات يالين قاته مقابل اولور » .

توقاد قصبه‌سنك غزاة مسلمين طرفندن حين فتحنده هانكى اسمله موسوم اولديغى بالاده‌كى تفصيلاتدن اكلاشيلەميور . ظنمزه كوره‌اورايه ايلك كلن تركلر سيورى قلعه‌سيله‌اطرافنده‌كى شهرى كوره‌رك (توقات) نامنى ويرمشلردركه بوكلمه‌نك معناسى مورخ عالى‌نك بالايه نقل ابلديكمز تعريفاتندن پك كوزل منفهم اوليور . ذاتاً توقات كلمه‌سى اصطلاحات عسكريه‌مزه داخل اولمش وعثمانلى مورخلرى بونى بر نوع استحكام معناسنه اوله‌رق استعمال ايتمشلردر . بناءً عليه توقادك وجه تسميه‌سنك بوندن عبارت بولنديغى اقواى ملحوظاتدر .

توقاد شهرينك ٤٦٤ سنه‌سنى متعاقب دانشمنديلر طرفندن فتح اولنديغنى بالاده سويله‌مش ايدك . اوندن صكره شهر مذكور صورت دائمه‌ده حكومات اسلاميه‌نك يد تصرفنده قالمشدر . دانشمنديلرى اوراده استخلاف ايدن روم سلجوقيلرى زمانىنده توقاد فوق العاده كسب اهميت ايدرك برچوق مبانئ نفيسه وعاليه ايله تزيين اولنمشدر . حتى عزالدين قليچ ارسلان ثانى ممالكنى اولادى آراسنده تقسيمى ايلديكى اثناسنده بيوك اوغلى ركن الدين سليمانشاه توقاد ملكى نصب اوله‌رق قونيه تختنه جلوس ايتمه‌دن اول اوراده حكومت ايتمشدى[١] .

[١] بوزمانه دلالت ايتمك اوزره نيكسارده بركتابه‌سى واودر .

سلجوقیلردن صکره ایلخانیلر و ارتنا اوغللری و قاضی برهان الدین توقاده مالك اولمشلر ونهایت ییلدیرم سلطان بایزید خان زماننده ممالك عثمانیه‌یه الحاق ایدیلمشدر .

شمدی توقادك کتابه‌لرینی مطالعه ایده‌لم :

— سلجوقی دوری —

— ۱ —

عزالدین کیکاوس (؟) زمانی

چوقور مدرسه ، نام دیکر یاغیبسان مدرسه‌سی .

جسیم برقبه‌سی اولوب بالاسی منهدم اولدیغندن بنانك درونده بولنان ایکی بیوك آغاجك دالاری قبه‌نك زروه‌سندن دیشاری چیقمشدر . عین حالی ۱۸۵۶ ده دوقتور بارت ایله دوقتور مورتمان کورمشلردر (بالاده مذکور سیاحتنامه‌ده، ص ۲۳) . قپوسی بالاسنده‌کی اوچ سطرلق مرمر کتابه قبا وقالین نسخ ایوبی ایله محرردر (طولی ۱،۰۰ ، عرضی ۰،۴۸) . ایکی طرفی نقصاندر. أستامپاژ[۱] .

۱) ... المعبود هوالله المصطفی رسول الله ...

۲)...[عز] الدنیاوالدین کیکاوس ظل الله وواقف هذه المدرسة ...

۳) ... الملك نظام الدین یاغیبسان رحمه الله والساعی فی احیاء عمارته...

بو کتابه‌نك یان طرفلری نقصان اولمغله برابر مندرجاتی اکلاشیلیور : ملك نظام الدین یاغیبسانك وقف ایتمش اولدیغی مدرسه سلطان عزالدین کیکاوسك ایام حکومتنده [اسمی کتابه‌ده نقصان اولان] برذات طرفندن تکرار احیا ایدیلمشدر . کتابه‌نك تاریخی دخی اکسك اولدیغندن کیکاوسلردن هانکیسنك زمانینه عائد اولدیغی صورت قطعیه‌ده کسدیریله‌مز.

[۱] استنساخ اولنان هر کتابه‌نك أستامپاژی ویاخود فوطوغرافیسی بولندیغی حالده بویله‌جه اشارت اولنه‌جقدر .

عزالدين كيكاوس اول بن كيخسرو اول ٦٠٧ دن ٦١٦ سنه‌سنه قدر وعزالدين كيكاوس ثانى بن كيخسرو ثانى كرك ايكى دفعه اولمق اوزره منفرداً وكرك ديكر ايكى قرداشلريله برابر مشتركاً ٦٤٢ ايله ٦٥٨ سنه‌لرى آراسنده جالس سلطنت اولمشلردر . نفس سيواسده مدفون اولان عزالدين كيكاوس اولك كرك سيواسده كرك او حواليده بعض انشا آتنه تصادف ايدلديكى كبى كيكاوس ثانينك‌ده كتابه‌لرى واردر . بناءً عليه بوجهتك تعيينى مطلق مدرسه وقفيه‌سنك تدقيقنه وابسته‌در .

مدرسه‌نك بانئ اولى اولان نظام‌الدين ياغيبسان سيواسده حكومت ايدن ملوك دانشمنديه‌دن اولوب ٥٣٧ دن ٥٦٢ سنه‌سنه قدر سلطنت ايتمش اولديغى مورخلرجه قبول اولنيور[1] . ياغيبسان كندى وقتنده انقراضه تقرب ايتمش اولان دولت دانشمنديه‌نك احوالنى بردرجه‌يه قدر تكرار تنظيمه موفق اولمشدر . مشارالهك نيكساردە وتوقاددە برر مدرسه انشا ايتديرديكى وبو مبانينك هزارفن حسين افنديسنك زمانىنده دها معمور بولنديغى تنقيح التواريخده مندرج اولوب بوراده موضوع بحث اولان مدرسه اشته اونلردن برى اولمق لازم كلور .

ياغيبسانك وفاتندن صكره دولت دانشمنديه كمال سرعتله انقراضه طوغرى كيدرك نهايت ٥٦٩ ده مملكتلرينه سلجوقيلر مستولى اولمشلردر . ياغيبسانك خلفى اولمق اوزره تاريخلر اوغلى ملك مجاهد ابوالمحامد جمال غازى‌يى قيد ايديورلرسه‌ده بونك مدت حكومتى پك جزئى اولديغندن سكه‌سى موجود دكلدر . ابن بيبى ياغيبسانك اوغللرى اولمق اوزره مظفرالدين محمود و ظهيرالدين ايلى وبدرالدين يوسف اسملرينى تعداد

[1] (ياغيبسان) اسمى بعضاً كتابه وسكه‌لرده (ياغى‌بسان) وبركتابه‌ده (ياغيبصان) صورتيله كورىلور ، مراجعت توحيد بك ، قتالوغ ، قسم رابع ، ص ٨٨ و ٥٢٣ . — بومجموعه‌نك ٣٢ نجى جزؤنده (سنه ١٣٣١ ، ص ٤٤٩ - ٤٦٧) نشر ايتديكم « ملك غازى » سرلوحه‌لى مقاله‌ده سلسلهٔ دانشمنديه حقنده بعض معلومات وبرقاچ كتابه‌لرى مندرجدر .

ایله بونلرك غیاث الدین کیخسرو اولی ۶۰۱ ده ایکنجی دفعه اوله‌رق تخته اجلاسه موفق اولدقلرینی حکایه ایدییور مختصر سلجوقنامه‌نك ترکجه‌سنده یاغیبسان (اوج بکی) اولق اوزره کوسترپلدیکندن بونك دانشمندیلر ایله برمناسبتی اولمیوب بتون بتون بشقه بر شخص اولمسی وارد خاطر اوله بیلور [۱] . انجق قیصریه‌ده جامع کبیرك قپوسنده موضوع اولوب محلنده استنساخ ایتدیکمز ۶۰۲ تاریخلی کتابه‌ده جامع مذکورك بانیسی اولق اوزره (مظفر الدین محمود بن یاغیبسان) اسملرینك محرر بولنمسی و جامع مذکورك همان اتصالنده بولنان بر مدرسه‌ده دانشمندیه‌دن ملك محمد غازیه نسبت ایدیلن بر تربه‌نك ده موجود اولمسی مظفر الدین محمودك بوعائله‌یه منسوب اولدیغنده شبهه براقماز ظن ایدرز. بنه قیصریه‌ده واقع کوللك جامعنك قپوسنده‌کی کتابه‌ده‌ده بانیه‌سی اولق اوزره (أتسوز ألتی خاتون بن محمود بن یاغیبسان) اسملری و ۶۰۷ تاریخی یازیلیدرکه بوده یاغیبسانك حفیده‌سیدر [۲] .

بالاده‌کی یاغیبسان مدرسه‌سی کتابه‌سنده تاریخ سنه‌سی موجود اولمدیغندن کیکاوس اولك یاخود کیکاوس ثانینك زمانینه‌می عطف ایدیله‌جکی بیانه‌مه‌مکله برابر سلجوقیلردن اقدم توقادده حکومت ایدن آل دانشمنددن برینك نامنی محتوی اولق اعتباریله دانشمندیلر دورینه عائد بر خاطرهٔ مهمه تشکیل ایلدیکندن توقاد کتابه‌لرینك ابتداسنه درج ایدیلمشدر .

— ۲ —

علاءالدین کیقباد اول زمانی ، سنه ۶۳۱

ابوالقاسم بن علی الطوسی‌نك تربه‌سی

توقاد ده « شیخ طوسی » تربه‌سی تسمیه اولنان بو بنا صولی زقاقده

[۱] هوتسماطبی، ترکجه سلجوقنامه، ص ۶۲ ؛ فارسی مختصر سلجوقنامه، ص ۲۴ .

[۲] بوایکی کتابه مجموعه‌مزك ۳۲ نجی جزؤنده (سنه ۱۳۳۱)، ص ۴۵۷ ، مندرجدر .

بولنوب جبهه‌سنده غایت کوزل نقوش عربیه ایله مزین ایکی عدد چینیلی پنجره‌سی واردر [۱] . بونلرك اوست طرفنده‌ده ماوی رنکده قبارتمه چینیدن اوله‌رق ایکی سطر نسخ ابوبی ایله کتابه‌سی بولنیور (طولی تخمیناً ۲٫۵۰ مترو) . فوطوغرافی.

۱) امر بعمارة هذ[ا] المشهد فی ایام دولة السلطان الاعظم علاء الدنیا والدین ابو الفتح کیقباد بن کیخسرو

۲) قسیم امیر المؤمنین العبد المذنب المحتاج الی رحمته ابو القسم بن علی الطوسی غفر الله له ولجمیع المسلمین بتاریخ سنة احدی ثلاثین ستمایة

اشبو کتابه‌نك چینیدن وقبارتمه اوله‌رق مصنوع بولنمسی صناعات نفیسهٔ اسلامیه ایچون آیریجه براهمیتی حائزدر. جبهه‌ده کی ایکی پنجره‌نك تزیناتی ایسه بتون بتون بشقه برطرزده اولوب بنایه غایت لطیف برمنظره بخش ایدر . پنجره پارماقلقلرینك اوزرینه تصادف ایدن کمرلی وحجره کبی محلده صاری رنکده آلچیدن برزمینك ایچنده ماوی صیرلی طوغله ایله نقوش عربیه ترتیب اولنمشدر . بونلرك اوزرنده ینه عین صورتله وآزقبارتمه اوله‌رق کوفی خط ایله سورة الرحمن دن ایکی آیت کریمه محرردر:

صاغ طرفده کی پنجره‌ده : « کل من علیها فان ویبقی »

صول طرفده : «وجه ربك ذو الجلال والاکرام»

تربه‌نك درونندهکی مرقدده یازی کوره‌مدك . آتیده کی کوپری کتابه‌سنده اوقونه‌جنی وجهله اوغلنك پروانه منصبنی احراز ایلمش اولمسی وکندیسنك بویله آثار نفیسه‌دن اولان برتربه‌ده مدفون بولنمسی

[۱] دوقتور مورتمان بالاده مذکور بارتك سیاحتنامه‌سنده (ص ۲۲ ونوط ۱) بو بنایی (مشهد) نامیله یاد ایدوب چینیلی بر مناره‌سی اولدیغنی سویلیور . تاریخی طوغری اوقومشدر . کیقبادك لقبی اولان (علاء الدین) یرینه (عز الدین) یازیلی اولدیغنی قید ایدییورسه‌ده یدیمزده بولنان فوطوغرافیده دخی کورولدیکی وجهله هیچ شبهه‌سز (علاء الدین) محرردر .

عصرینك رجالندن اولدیغنه دلالت ایده‌بیلور . کتابه متننك هردرلو تفاخردن عاری وغایت‌ساده براسلوبده تنظیم اولنمش بولنمسیده ابوالقاسمك محویتنه برنشانه‌در. (شیخ‌طوسی) نامی ویریلن بوذات‌حقنده محلنجه هیچ برمعلوماته دسترس اولهمدق . ابن بیبی‌نك مختصر سلجوقنامه‌سنده (نجم‌الدین ابوالقاسم طوسی) نامنده برامیردن بحث اولنیور که علاءالدین کیقباد اولك جلوسنی متعاقب خلفای عباسیه‌دن ابوالعباس احمد الناصرلدین‌الله طرفندن ٦١٧ تاریخلرنده سفارتله آقسرایه ورود ایدن شیخ ابو عبدالله بن محمد السهروردی‌یی اثنای عودتنده تشییع ایچون‌امیرقراطای ایله برلکده مأمور ایدیلمش ایدی[١] . سلطان کیقباد اولك اواسط سلطنتنه طوغری ارزنجان منکوجکلرندن ملك علاءالدین داود شاه ، پادشاه مشار الیهه عرض عبودیت ضمننده قیصریه‌یه‌ورودنده، بنه‌ابوالقاسم آنك‌خدمتنه‌تعیین‌وسلطانك هدایاسنی ایصاله مأمورایدیلمشدر. بوصیرده ابن بیبی‌امیرمومی‌الیهی «ملك الزعماء»عنوانیله‌یاد ایدییور[٢] .اشته کتابه‌ده‌اسمی محرر بولنان ابوالقاسم‌طوسی‌بوذات‌اوله‌جقدر ظننده‌یز .

(مابعدی وار) خلیل ادهم

---

[١] هوتسمانك نشرایتدیکی سلجوقنامه‌نك فارسی قسمنده ، ص٩٦ ، ١٤٤ - ١٤٦ ، ١٥٣ وترکجه قسمنده ، ص ٢٢٥ ، ٣٧٨ - ٣٧٩، ٣٨١ .

[٢] (ملك الزعما) عنوانی مختصر سلجوقنامه‌نك فارسی قسمنده بولنمیوب یالکز ترکجه قسمنده مندرجدر . مترجمك بوتعبیری نره‌دن آلدیغنی بیله‌میورز. قونیه‌ده عنبر رئیس نامیله متعارف اولان تربه‌نك ٦٦٣ تاریخلی کتابه‌سنده (زعیم الدار) تعبیری کوریلیور . ممالیك مصر زمانلرنده جاری اولان القاب و عنوانلر میانده (زعیم الدوله) و (زعیم الجیوش) تعبیراتی دخی واردر . (مراجعت وان برخم ، قورپوس ، برنجی قسم ، ص ٤٥٣) . — معلوم اولدیغی اوزره عثمانلیلرده سپاهی عسکرینك بیوکلرینه، باشلرینه (زعیم) تسمیه ایدرلردی (مراجعت ، احمد وفیق‌پاشا ، لهجه ... ثریا افندی، سجل‌عثمانی) . — ترجمهٔ قاموسده ، زعیم دیه بر قومك رئیس و سرکارینه و علی قوله امور ومصالحلرنده جمله‌طرفندن‌تکلم ایدن‌سوز صاحبلرینه‌تسمیه اولندیغی‌دخی مندرجدر.

بوندن بشقه تعدد اسما شرف ذات و آبایه دلالت ایتدیکنه مبنی مشار الیهك خواجکان دیواندن طاهر افندی نامنده بر ماده‌یه لیاقت واستعدادی اولمیه‌رق مجنون لایعقل براوغلی اولوب شفقت ابوت مقتضاسنجه ولد کرامیلرین ایشه صوقمق و آدم ارا سنه قارشدیروب کندویه بئس الخلف ایتمك اعتقادیله باروتخانه نظارتنه قائممقام و بوخلالده قپوکتخدالغی استحصال ایله صیدا وشام والیلرینك امورلرینی تلویث ایتمك امرنده استخدام ایدوب و «ابوقوف» فی الاصل «ابوالوقوف» دن تحفیف اولنمش اولدیغی و «قوف» ترکیده ایچی بوش، تهی مغز ودرون نسنه‌یه اطلاق اولنمغله مشار الیهك ولد ارجمندلرینك دخی کاسهٔ دماغ رشاد فراغی اعنی مواهب الهیه‌دن اولان عقل ونهی‌دن وارسته وخالی اولمغله قاعدهٔ عرب اوزره «ابوقوف» دیو تلقیب اولنمشدر.

دولتلو آغا افندمزك اوتەدن برو مرکوز عقیدهٔ فاسده‌سی مشایخ طریقت نامنه بر طاقم جهله وسحره‌دن توجه و تقویت امنیه‌سیله کیمنه مخصوص تکیه‌لر بنا وکیمنه عمارات واوقاف ومحال سائره‌دن مأکولات و وظائف تعیینی ایله بوطائفهٔ فیوضات خاسره باطناً اتکا وعالم علویدن دخی استمداد ایله تشکلات اجرام فلکیه وتحدثات اخبار کونیه‌یه وانف اولوب بربو .. بصمامق اجتهاد سخافت آیاتیله عرفانزاده مقوله برمخنث ..... یه وسائرفن مذکوره منسوب ادبارپانه التفات وابتلاوباخصوص جرخجی وحلاج بابالر[۱] کبی تهوه دکانلرنده پیکپیرای ژاژخایی و کرامت اولان مجانین بیشموردن استغاثه واستعانت ایله درلو درلو البسهٔ فاخره

[۱] اسکداردہ چارشی بوینده تکیه‌سی واردر .

وعطایای زاخره بذلیله کویا طائر اولی اجنحهٔ قلب عرش دائرلرین صید ایله مجبول اولدیغی ظلم وستم وتعدیات اثمنه زعمنجه تاب وتقویت ویروب و باشنی خرقه‌یه چکوب الی ماشاالله تعالی موسملریله قوناقده ویالیلرده وبالدعوه قابلیجه و سائر تنزهکاهلرده درت اوستنه ذوق ایتمك وکندی ایرادینه قناعت ایتمیوب مفطور اولدیغی طمع طبعی لازمه‌سنجه زید وعمروك وعلی الخصوص نظام جدید مقاطعاتنك تمسکلرینی عنوةً و جبراً استحصال واوزرلرینه مال میریلری قدر آقچه ضمیله اکتساب فیض حال داعیه‌سنده ایکن مغائر قوهٔ مفکره‌سی واخترشناسلرینك خلاف احکام ذائچه‌سی اوله‌رق شاه اوندن برکیش دلریش کلدکده کندویی شامده بولوب آندن عزم حجاز بیوردقلرنده بشیوز سنه‌دن برو جاده‌سی دولت عثمانیه اهالیسنه بالوضوح مکشوف اولان زیارت بیت الحرامی فیض وبرکت قدومی بوسنه امت مرحومه‌یه حسرت و حرام وظلم ورشا ایله پرورده وجود خبث آلودینی اراضیٔ مقدسه قبول ایتمدیکندن یاری یول یردن خائب وخاسر عباداللهی عودت ایتدردیکنی وبوسنه حجازه اعتزامی حجاجه بومقوله ایقاع خیبت و خسار ایتمش اولدیغی صورتده اون سکز یکرمی سنه متمادی استانبولده اقامتی برکتی دولت علیه‌یی بوهیئته وثغور اسلامیه داخلنده اولان عباد وامامی بو قیافته قومق حق بیلور چوق دکلدر. لعنة الله علیه وعلی اخوانه وعلی من ظلم الناس بتبعیته آمین!

دارالسعادة الشریفه آغاسی حضرتلرینك خلیفه‌لرندن ایکنجی خلیفه احمد افندینك اطرافه نشر رشا ایله تعلقی برکمال اولدیغنه اغتراراً جربزه صورتنده اوکینه کلانی قاپمق وآردینه وارانی دپمك وبوکونه طور سفیهانه‌یی کارکذارلق عد ایتمك مألوفاتیله هرکسی تکدیر حال وشعاری اولمغله ادرنه‌ده مرحوم سلطان سلیم خان طاب ثراه حضرتلرینك بنا بیوردقلری جامع شریفك نظارتی حرمینده اولمق ملازمه‌سیله بلدهٔ مزبوره اهالیسی جامع مرقومك وجوب تعمیری امرنده کرةً بعد مرة

عرض و محضر ايتدكلرندن بشقه حقى پاشا و بلدهٔ مزبوره‌يه آمد شد ايدن وزراء كرامه بالدفعات رجا و نياز ايله محضرلرينى تأكيداً تحرير ايتديرمشلر ايكن مرحوم احمد افندى وقف مزبور متوليسى اولوب پوخلالده وفات ايدن دارالسعاده آغاسنه شدت اتصالى حسبيله هردفعه‌سنده مانع اولديغى واصحاب وظائفدن جامع مرقوم مدرسى شرط واقف اوزره ايكيبوز سنه‌دن برو يومى يوز يكرمى آقچه وظيفه‌سى وار ايكن وظيفهٔ مرقومه‌يه متصرف ادرنه علماسندن قيامى‌زاده افنديدنك بش آلتى سنه‌دن برو آلتمش آقچه‌سنى مرقوم احمد افندى تنزيل ايله قطع كفاف وارزاق وباقى‌سنى سنه بسنه ويرمك اوزره عهد ميثاق ايتمكله مومى‌اليه قيامى بيچاره‌سى دخى رضادن غيرى چاره اولمديغنه مبنى بالضرور راضى اولمشيكن مزبور آلتمش آقچه وظيفه‌سنى مرقوم احمد افنديدن بودفعه طلب واسترحام داعيه‌سيله خانه‌سنه واردقده شتوم مغلظه ايله شتم وسب وانواع ذل وهوان ايله طرد ايتمكله مومى‌اليه قيامى افندى علماء عامليندن بر ذات كروبى صفات اولوب اول‌مقوله اوغلان كندوبى تحقير وتذليل ايتديكنى انكسار فوأد ايله بر عرضحال ترقيم و ركاب همايونه تقديم ايتدكده مرقوم احمد افندى نشهٔ اولى‌سندن بروجيفهٔ دنيايه استغراق ايله كوزى دنيايى كورميوب خلقه عنف وازدرا وتعديات وجفا ايله انكسار آلمقدن وعهده‌سنده قمى چوق امور والتزام اولماقله خانمان يقمقدن خالى اولمديغى وانكسار يرده قالمديغى احاديث شريفه وتجاريب صحيحه ايله ثابت ومتحقق اولان مواد مجربه‌دن اولديغندن بشقه جامع صاحبى مرحومك روحانيتى دخى ماده‌يه اعانت ايتمكله ماه مزبورك طقوزنجى جمعه كونى بلا امان فرونده خنقاً جزاسى ترتيب اولنمشدر .

ماه مزبورك اون ايكنجى كونى طوپجيلر قشلاسنه متصل دوكمخانه‌ده طوپجى طائفه‌سندن يكرمى قدر كسنه فشنك بغلمغه مشغوللر ايكن ايچلرندن برى تتون چبقى طشره‌ده سيلكوب آتش قالمدى ظنيله ايچرو

کیردکده قضاء ربانی ظهر کبی اولمیوب اوکلرنده اولان باروته آتش اصابت و آندن یانلرنده طوران رقاچ وارولە دخی سرایت ایله اول دقیقه برقاچی فوت واکثرینك دخی جوارح واعضالری قاوریلوب حیاتلرندن امید یوق کبی برحالت فاجعه واقع اولمشدر.

ماه مزبورك اون بشنجی خمیس کونی معاذالله تعالی قمر عقربده ایکن رکاب همایونده کتخدای صدر عالی وکیلی راغب‌شامی افندی حضرتلری وزرات عطاسیله فرمان ایالتی توجیه بیورلدقده یرینه حبوبات ناظری واستانبول دخان گمرکی امینی مخطوبهٔ زیبا خرام سلانیکی ممش افندی کتخدای رکاب وبوك یرینه سابقا حبوبات ناظری مصطفی افندی ینه حبوبات ناظری اولمشدر.

ینه ماه مزبورك اون بشنجی کونی سابقا جزار پاشا مرحومه ووزراء سائره‌یه دلیل باشیاق ایله بنام اولوب اشبوسنهٔ مبارکده امیر الحاج پاشا طرفندن شامده متسلم نصب اولنان میللی کنیج یوسف آغایه بارتبهٔ سامیهٔ وزارت شام ایالتی ومیر الحاجلغی توجیه بیورلمشدر. پاشای‌مشار الیه میللی عشیرتی اهالیسندن اولمغله بحسب العسکر ذی قدرت واولدقجه دولت علیه‌نك خیر و منفعتنده کزر برآدم اولدیغنی احوال و اطواریله واقف اولانلر شمدیلك حسن شهادت ایده‌یورلر جناب حق توفیق وتأیید احسان ایلیه آمین.

پورسیالو طرفندن برایلچی تصمیم وشکل تبدیلده اولا افلاق ویوده‌سی فراری قسطنطین ملعونی ایله افلاق طرفلرنده تلاقی و تزدنده مدت وافره اقامت ایله زهرینی اموپ تمام تعلیم خبث شیطانی ایتدکدن صکره ایزنی غائب ایتمك خوایاسیله بالعوده نمچه‌یه واروب آنده دخی ایلچی لکنی هیچ فرده افشا ایتمیه‌رك پاسارپوت تعبیر اولنور فقط برقره بر قطعه مرورکاغدی استحصالیله بازرکان صورتنده استانبوله کتورمك ایچون بریساقچی ایله بازار ایتدکدن صکره یوله راهی ولسان بیلمیوب ویانده

خدمتكارى دخى اولمديغندن يساقجينك اثناى راهده جانى صيقديغندن يساقجى دخى بياغى بر آدم ظنيله اشكار كبى دوكدكجه صمت و سكوت ايله تجرع ايده‌رك طوپخانه‌يه وصولنده اسكله باشنده يساقجينك كوزندن نهان وفرار وآندن بك اوغلنده واقع خنزيرخانه‌سنهٔ دخولنده يساقجى بى بولديروب مقاوله ايتديكى آچه‌يى تماماً ويردكده ايلچى اولديغنى اظهار ايتدكده يساقجى به تلاش ويرن ايلچىٔ مسفور بوندن آللى آلتمش كون اول ورودنده فرانچه‌لويى تكذيب ودرلو ودرلو حوادث واراجيف نشرندن خالى اولمديغندن ماه مزبورك اون دردنجى كونى بك اوغلنده اولان خنزيرخانه‌سندن لف اثاث ثقلت وكلديكى سمته عودت ايلمسى امرنده كندويه تأكيد اولنمشيدى. ايلچىٔ مسفوره ويريلن جواب با صوابك برايكى ماده‌سى بودركه : اولا بر دولتدن دولت آخره مأموراً كيدن ايلچيلرسنك كبى جاسوس صورتنده تكوتنها كليه‌جكى وبوندن قطع نظر دولت عليه‌نك اباعن جد نان ونعمى ايله پرورده اولوب عسكره كفران حق نعمت ايله فرار وبالطبع دشمن ديرينمز اولان مسقولويه التجا ايله دولتمزه اظهار بغى وطغى اوزره اولان مسفور قسطنطين ملعونك مدت مديده باتنده اقامت و آرام ايله تعليم ايتديكى مفاسد وخيانتك رايحهٔ كريهه‌سى هنوز آغزندن استشمام اولنديغندن بشقه دولتمز ديو ادعا ايتديكك دولتك اورمانه قاچوب نام ونشانى يوغيكن عادت وقاحت افرنجى ايله ايلچيلك ادعاكز جاى استغرابدر ديه‌رك وبوكا مماثل اجوبهٔ مسكته ويريله‌رك كلديكى سمته كيتمشدر.

سابقا كوتاهيه واليسى اولوب دفع طوغ وعلمى ايله بر مدتدنبرو صربجيب ازواواقامت اوزره اولان فلبلى عمر پاشانك بو خلالده وزارتى ابقاسيله لمنى جزيره‌سى محافظه‌سنه تعيين بيوريلوب بروجه مأموريت جزيرهٔ مرقومه‌يه وصولنك اوچنجى كونى اجل موعوديله وفات ايتديكنك خبرى ماه مزبورك اون بشنجى كونى واصل اولمشدر.

رئیس الکتاب اسبق عاطف افندینك بوندن ایکی ماه اول بقضاء لله تعالی قوناغندن آتش ظهوریله خلال چیقرممق اوزره محترق اولوب بعنایة الله المتعال جوارینه سرایت ایتمیوب وبر فرده مضرتی اولمیوب افندیٔ مومی الیه فی الاصل بدمست بر عیاش قلاش اولمغله بوکدر الیم ایله برقات دخی سرخوشلغه اوروب بوندن بر آی اول وفات ایتمشدر.

انکلتره‌لو قزیل آطه‌لر اوکنده لنکر اندازو اولیاء امور دولتلو افندیلرمز اول ایامده طابیه‌یاپمق وعقللرنجه اسکله‌لری محافظه ایتمك قیدوغوائلی ایله زیر وبالایه پروازاوزره ایکن قم قپو باشبوغی دولتلو شجاعتلو سابق کتخدای صدر عالی ابراهیم افندی حضرتلری ایکی نفر خدمتکاری ایله بر قایغه واوچ نفر خدمتکارلری دیکر اوچ چفته بر قایغه سوار ومعاً یان یانه کیدرلر ایکن بالق خانه‌نك اوست طرفنده سرای همایون بورننده یدك یرینه وصوللرنده غیرت دیانت اصحابندن برقوی همت صدق نیت ایله افندیٔ مشارالیهك اورته‌سی بودر دیه‌رك قبا قارننه بریاغلی تللی ششخانه قورشونی عشق ایتدکده بقضاءالله تعالی هدف مقصوددن تخلف ایله یاننده همعنان بولنان دیکر قایغك صوغوریاده اولان قایقجی‌یه اصابت ودقیقه‌سیله عازم دار آخرت اوله‌رق مشارالیه افندمزك یولنه قربان کیتمکله جناب رب متعال درکاه عزتنده قبول ایلدیکی قربانلردن ایلیه آمین.

محرم الحرامك اون سکزنجی جمعه ایرتسی کونی درکاه عالی یکیچریلری وپازار کونی جبه‌جی وطوپجی و عربه‌جی وپازار ایرتسی کونی صدراعظم سایهٔ علم نبویده علما ورجال وقپوسی خلقی ایله آلای ایدوب داود پاشا صحراسنده ضرب اوتاد خیام ایله قیامی اثناسنده دفتردار شق اول عثمان افندی حضرتلری سهیل افندی محلولندن برمقاطعه‌یی اوچ بیك غروش معجله ایله کندی قپادوب عهده‌سنه برات ایتدردکدن صکره درحال اوچ بیك غروش فائض ایله الزام ایتدیکنی ضربخانه ناظری دلی بکر استخبار وبکرمی بش بیك غروش معجله ایله طالب اولدیغنی رکاب همایونه عرض

ايتدردكده مقاطعهٔ مزبوره عثمان افندى اوزرندن رفع ويكرمى بش بيك غروش معجله ايله مومى اليه دلى بكر اخذ ايتديكى اشبو تهمت وارتكاب سازى ضمننده ماه مزبورك يكرمى اوچنجى خميس كونى دفتردارلقدن عزل وركاب نصب اولنمش اولان حسن تحسين افندى يرينه باش دفتردار وركابده چاوش باشى بولنان سعدالله افندى ركاب دفتر دارى وسعدالله افندى يرينه شاهسوار زاده حمدالله بك ينه چاوش باشى اولمشدر .

مابعدى وار

سلطان عبدالمجید خانك سرایندہ

(دوقتور شپیتسہرك خاطراتی)

عثمانلی تاریخنك یك مهم ، بونكله برابر یك نقصان برجهتی واردر : پادشاهلرك حیات خصوصیهسی . عثمانلی تاریخی یازاجق بر مؤرخ ایچون حیات اجتماعیهمزك بو صفحهسنی تنویر ایتمك غایت مشكلدر ؛ چونكه مؤرخلریمز حیات خصوصیهیه هیچ اهمیت ویرمهمشلر. خاطرات طرزنده اثرلر وجوده كتیرمهیی تصور ایتمهمشلردر . تاریخلریمزك اكثرنده پادشاهلرك حیات خصوصیهسی، افكار واقوالی تصادفاً قید ایدلمش برایكی جمله یه منحصردر .

عثمانلی تاریخنك بو نقصانی اكمال ایچون یكانه وثائق ، اوروپالی سفیرلرك سیاحتنامهلری ، پادشاهلریمزی بالذات كورهن و حضورلرینه چیقان سفیرلرك رسمی سفارتنامهلری، بعض سیاحلرك خصوصی اثرلریدر .

اون اوچنجی عصر هجری ابتدالرینه كلنجیه قدر بویولده یازلمش مهم اثرلر موجوددر . دها صوكرا دولتكه ، عثمانلی خدمتنده بولوندیغی صرهده ، عثمانلیلرك حیات اجتماعیهسنه دائر (شرق مكتوبلری) ندہ سلطان محمود ثانیه دائر برطاقم معلومات ویرمش ایسهده ، بو تصویرات سلطان محمود خان ثانینك حیات خصوصیهسنه عائد اولمقدن زیاده زمانینك احوال اجتماعیه وعسكریهسنه متعلقدر.

بوطرزده ، سلطان عبدالمجید خانك حیات خصوصیهسنه دائر یازلمش مهم بر بوثیقه واردركه ، اوده خاقان مرحومك خصوصی طبابتنده بولونان و كندیسنك صوك درجه توجه و اعتمادینی جلبه موفق اولان دوقتور شپیتسهرك مكتوبلریدر . بومكتوبلردن نشر اولونان قسملرینك مقدمهسنده دوقتور شپیتسهر حقنده ایجه معلومات واردر :

دوقتور شيپيتسه‌ر آوسترياليدر . ١٨٣٩ ده عثمانلى خدمتنه داخل اولدى؛ او زمانلر يكرمى آلتى ياشنده ايدى. استادى دوقتور (هيرتل)ك توصيه‌سى اوزرينه مكتب طبيه‌يه تشريح معلمى تعيين ايدلدى. مأموريتنك ايلك سنه‌لرنده مسلمان اهالينك تشريح عملياتنه قارشى غلياني يكمكه چاليشدى . تشريح آلات و ادواتى تدارك خصوصنده عظيم مشكلاته معروض قالدى [١]. ١٨٤٤ ده سريريات قسمنى‌ده عهده‌سنه آلديغى زمان، سلطان عبدالمجيد خانى تهلكه‌لى بر خسته‌لقدن قورتارمايه موفق اولدى ، بو خدمتنه مكافاةً ذات پادشاهى‌يه طبيب خصوصى تعيين ايدلدى . ايكى سنه صوكرا مكتب طبيه‌يه مدير نصب اولوندى . دوقتور شيپيتسه‌ر ، بوصورتله ، سلطان عبدالمجيد خانك توجه و اعتمادنى قازاندى ، عمومك نظر دقت واهميتنى جلبه موفق اولدى. بو وجه ايله، ١٨٤٥ دن ١٨٥٠ تاريخنه قدر سلطان عبدالمجيد خانك طبيب خصوصيلك وظيفه‌سنى ايفا ايتدى ، حرمه متعدد دفعه‌لر كيروب چيقدى ، پادشاه ايله برلكده تفرجلرده ، بوش زمانلرنده اوزون مصاحبه‌لرده بولوندى ، دورينك رجالنى ، وكلاى دولتك طبايعنى غايت ياقيندن تدقيق ايتدى . نهايت ١٨٥٠ ده استانبولدن مفارقته مجبور اولدى . دوقتورك سبب مفارقتى مكتوبلرنده شوطرزده نقل ايديليور :

١٨٥٠ سنه‌سى ايلك بهارنده سلطان عبدالمجيد خان ترسانه‌ده اجرا ايديله‌جك مراسمده حاضر بولونمق ايستر . فقط اوكون بردنبره خسته لانير ، مراسمده بولونمق ممكن اولاماز . خلق ، پادشاهك خسته‌لقدن زياده ، كنديسنه سوء قصد وقوع بولماسى احتمالندن قورقارق ترسانه‌يى تشريف ايتمديكنى استدلال ايدر . فى‌الحقيقه اوكوندن اعتباراً سلطان عبدالمجيد خانك افكارنده برتهيج حاصل اولور ، دوقتوره همان دائما ،

[١] مسموعاتمزه كوره مكتب طبيه طلبه‌سى يكى كومولش جنازه‌لرى چيقاريرلر ، بوصورتله تشريح عملياتى ياپارلردى .

هر کوروشوشنده ، کندیسنك برفلاکته دوچار اولاجغندن قورقدیغنی آکلاتیر ، یانندن آیرلمامسنی تنبیه ایدر . بوصره‌ده دوقتور شیپیتسه‌ره‌ده متعدد تهدید مکتوبلری کوندریلیر ، درقتور بو مکتوبلری صاقلایارق کیمسه‌یه بوشی سزدیرمز . نهایت ١٨٥٠ سنه‌سی تشرین ثانیسنده ، سرای ارکانندن برینك رجال دولتدن بری طرفندن سلطان عبدالمجید خان زهرله‌مکه مأمور اولدیغنی خبر آلنجه ، درحال صدر اعظم رشید پاشایی کورر ، مسئله‌یی اطرافیله آکلاتیر . رشید پاشا غایت عمیق تحقیقاتده بولونور ، تشبثك حقیقت اولدیغنی آکلار ، بومنفور وظیفه‌یی درعهده ایدن شخصی تجزیه ایدر. دوقتور شیپیتسه‌ر مسئله‌یی بالذات پادشاهه‌ده آکلاتیر ، فیما بعد خدمت شاهانه‌لرنده بولونامیه‌جغنی کمال تأسفله عرض ایدر ، وَمساعده‌لرینی طلب ایلر . سلطان عبدالمجید خان دوقتوره رخصت ویرر ، فقط ینه کندیسنی خدمت عثمانیه‌دن آیرمق ایسته‌مز ، دوقتوری ویانه سفارتی مستشارلغنه تعیین ایدر .

١٨٥٧ ده سلطان عبدالمجید خان خسته‌لانیر ، دوقتوری استانبوله جلب ایدر ، خسته‌لغی شفایاب اولدقدن صوکرا صالیوبرمه‌مك ایستر ، شیپیتسه‌ر وکلای دولتك أنتریقه‌لری آره‌سنده یاشامق ایسته‌مز ، طرف پادشاهیدن ناپولی‌یه مأمور ایدیلیر .

١٨٦٠ ده سلطان عبدالمجید خان ینه راحتسزلانیر ، دوقتوری تکرار استانبوله کتیرتمك ارزو ایدر ؛ فقط چکدیردیکی تلغرافنامه‌لرك هیچ‌بری دوقتورك ألینه دکمز . سلطان عبدالمجید ، معیتی ارکانك بو حرکتندن صوك درجه متأثر اولمش ، حتی أولوم دوشکنده ایکن شهزاده مراد افندی‌یه شکایتده بولونمش ، کندیسنی الك صادق دوستندن آیرمق ایسته‌ینلره قارشی قلباً حس ایلدیکی نفرتی احساس ایتمشدر .

سلطان عبدالمجید خانك وفاتندن صوکرا دوقتور شیپیتسه‌ر عثمانلی خدمتندن چیقمش ، حیاتنك صوك سنه‌لرینی پارسده وَویانه‌ده کچیرمش ،

نهايت ١٨٩٥ ده سكسان ايكى ياشنده اولديغى حالده ترك حيات ايله‌مشدر.

شيمبيتسه‌رك سلطان عبدالمجيد خانك طبيب خصوصيلكنده بولوندبغى صره‌ده يازديغى مكتوبلر عائله‌سى نزدنده كاملاً حفظ ايدلمش ، وفاتندن صوكرا اك مهم وَ اسرار سياسيه‌دن معدود اولميان قسملرى بر آلمان مجموعه‌سى طرفندن نشر اولونمشدر . بومكتوبلر سلطان عبدالمجيد خانك افكار خصوصيه‌سنى ، رقت طبعنى، اوروپا سياستى حقنده‌كى ملاحظاتنى، بالخاصه ذات حضرت پادشاهينك والدهٔ محترمه‌لرى كل جمال قادين افندى حقنده‌كى فرط حرمت ومحبتنى آكلامق ايچون اك مهم وناثقدن معدوددر. سلطان عبدالمجيد خان ، نزاكت طبعى ، انسانيت پرورانه فكرلرى ، حريت مذهبيه‌سى ، قادينلره فرط حرمتى ايله ، بومكتوبلرده، نظردقت اوكنده تجسم ايدر. عثمانلى پادشاهلرندن هيچ برينك افكار وملاحظاتى، بومكتوبلرده اولديغى قدر ، مفصل ومدققانه قيد وضبط ايدلمه‌مشدر .

اسكيشهر ، ١٦ تموز ٣٣١

احمد رفيق

— ١ —

١٠ آغستوس ١٨٤٥

دون سرايه كيتديكم زمان ، ذات شاهانه‌نك حضورينه براقيلنجيه قدر تمام آلتى ساعت بكله‌دم ... نهايت حضوره براقيلدم . سلطانك ايلك سوزلرى شواولدى :

— ديمك ، بنم مهم برمجادله‌ده بولونديغمى بيليورسك ؟

— اوت ، هم ده ذات شاهانه‌لرى مظفر اولمشسكز .

ديدم. سلطان عبدالمجيد سوزينه دوام ايدرك صوردى :

— خارجده بونك ايچون نه‌دييورلر ؟

بويوك دره‌ده بومسئله‌يه دائر يكى حوادث آلديغمى سويله‌دم ، ديدم كه :

— پاپانك وكیلی یالكز بوحادثه‌یی ذات شاهانه‌لرینك ایكنجی وحقیقی جلوسلری اولمق اوزره تلقی ایدییور . چونكه مستقلانه عزمكزله كندیكزه سربست بریول آچمش اولیورسكز .

بوسوزلر ذات شاهانه‌نك پك خوشنه كیتدی، دیدی كه :

— فقط بوقراریمك بكا نه یه مال اولدیغنی ده بیلمكز لازمدر . آلتی یدی آیدن بری قطعیاً آكلادم ، دولتك حالی پك فنا . فقط احوال صحیه‌مك مختل بولونشی دولت ایشلریله مشغول اولمامه فرصت ویرمه‌دی . تمام بش آلتی آی مدت (صحتم تكرار دوزه‌لوبده كندمده یكیدن برقوت حس ایدنجیه قدر آنجق بوقدر زمان كچدی) رضا پاشایی ایشدن اوزاقلاشدیرمایی دوشوندم (رضا پاشانك یرینه اصلاحات طرفداری رشید پاشا كچدی) . نهایت سكز اون كون ایچنده بوقرارم تقرر ایتمكه باشلادی ، فقط بونی ده قطعاً عظیم بر مجادله‌ده بولونارق اجرا ایتدم . قراریمی هرلحظه تأخیر ایدرك اوزون برمجاهدهٔ نفسیه‌ده بولوندم . كیجه كوندوز راحتم قاچدی، دائما رؤیالر كوردم. هیچ كیمسه حالمی بیلمیور، كیمسه قراریمه واقف بولونمیوردی . نهایت قراریمی موقع فعله قویمق زمانی كلدی. رضا پاشا كندی منافعنی بنم ضعفمده آرادیغی ایچون احوال صحیه‌مله هیچ علاقه‌دار اولمق ایسته‌مزدی .

فی‌الحقیقه رضا پاشانك بندن دائما اوزاقلاشدیغنی ، ذات شاهانه‌لرینی تداوی شرفنه مظهر اولدیغم مدتجه ، برگره اولسون، صحت ملوكانه‌لرینی بندن سؤال ایتمدیكنی پادشاهه سویله‌مكدن كندیمی آلامادم . سلطان عبدالمجید سوزیمه دوام ایتدی :

— بنی شمدیه قدر چوجق یرینه قویورلردی . بوندن صوكرا كندم حكومت ایتمك ایسته‌رم . بیلیرسك ، بنده حسن نیت واردر ، تبعه‌مك دائما اییلكنی ارزو ایدرم ، وبونك ایچون ده جناب حقك عون وعنایتیله موفق اولاجغمه امینم .

— ٢ —

مایسك یدنجی کونی ، کوزل برایلك بهار صباحی ، قافله‌من یوله دوزولدی . قافله‌نك اوکنده وَ آرقه‌سنده ایکی مزراقلی آلایی ، متعدد موزیقه طاقمری ، ذات شاهانه‌نك همان بش یوز کشیدن مرکب سرای خلقی کاملاً حربیه ناظرینك اوکندن کچدی . ناظر قافله‌یی دیزیلره آیردی ، مهم ذوانك هر برینه عسکری محافظلر ویردی . بکا آلتی بارکیر تخصیص ایتدی ، معیتمه برملازم ایله ایکی مزراقلی نفر آیردی. شوق وشطارتله ، درت نعل قوشارق ، کیتدك . رشید پاشا چفتلکی بوینجه تمام اوچ ساعت یورودك ؛ اوکله یمکی بوراده ینه‌جکدی. ظریف برقورونك ایچنه پادشاهك چادیری قورولمشدی. کویلولر غلبه‌لك برحالده بورایه طولمشلردی؛ اوراده ایلك دفعه اولارق چوجقلر آشیلاناجقدی. اوکون وَدها صوکرا کی کونلر ، هرموله موقعنده ، چوجقلر پادشاهك حضورنده آشیلاندی ، هربرینه هدیه‌لر ویرلدی . ذات شاهانه، غیرقابل ازاله اثرلری کندیسنده‌ده موجوداولان بر خسته‌لقدن تبعه‌سنك حیاتی بویله ضرر سزجه برعملیات ایله قورتاردیغندن طولایی پك ممنون اولیوردی. بنی چادیره چاغیردی :

— ئه‌ی ، ناصلسك بقالم ؟ یورولدکمی ؟ بارکیرله بوجیلغه تحمل ایده بیلدکمی ؟ کندیکه بر آرابه بولامادکمی ؟

ذات شاهانه‌نك بوسئوالنه‌قارشی ، آته بینمکه ذاتاً آلیشغین اولدیغمی، سایهٔ شاهانه‌لرنده هر درلو مشاقه‌ده تحمل ایتمکه کندمده قابلیت حس ایلدیکمی سویله‌دیکم زمان ، کمال صفرتله کولدی . بعده بو سیاحتی سایه‌سنده تبعه‌سنك رفاه وسعادتی تأمینه موفق اولدیغی دوشوندکجه تصویری غیر قابل برمحظوظیت حس ایتدیکنی آکلاتدی :

— پك چوق شی یاپیلماسی ایجاب ایدن بر مملکتده حکمدارك حسن نیتی هرایشده لازمدر . بیلیرسك، که بنده بوخاصه موجوددر .

جناب حقك عنایتی ایله حسن نیتمك ثمره‌لرینی اقتطاف ایده‌جکمی امید ایدییورم . .

آقشاملین ، اوزاقده ، طاتلی میللی برتپه‌اوزرنده ، قونولاجق محلی کوردك . (بیوك چکمجه) قصبه‌سی ایله دکزی کوزل بر کوله ربط ایدن کوپروبی کچدکدن صوکرا چالغیلرله قارشیلاندق ، ایکی کومه‌یه آیرلمش حسابسز یشیل چادیرلر کوردك . بونلرك برقسمی عسکرلره ، برقسمی ذات شاهانه ایله معیتنه مخصوصدی . ایکنجی کومه‌نك اوکنده ایکی مطنطن چادیر واردی : هریری مختلف بیچمده وغایت ظریف خالیلرله تزیین ایدلمشدی . اطرافنده برچادیر سپرواردی که ، کنیش برساحه‌یی احاطه ایدییوردی . چادیرك بری ذات شاهانه‌نك کرندوز اوطورماسی ، دیکری‌ده کیجه یاتماسی ایچوندی . چادیرك اطراف سپری خارجنده ، یاقین بر محللده ، مابین مشیری ایله ماینجیلرك چادیرلری واردی . بو چادیرلرك تپه‌لری هلال ایله مزین ، ایچلری طوقوما ایپکلرله دوشه‌لی ، اطرافی خدمتکارلره مخصوص برقوریدورله محاطدی . سرای ارکانینه مخصوص لااقل اوتوز مزین چادیر واردی . براز اوتده ، سرای ارکاندن اولمایان معیته مخصوص ایکیوزقادار چادیرده برصره اوزره هلال تشکیل ایدییوردی . شمدی شوجانلی منظره‌یه برمایس آقشامی ، طراوتدار بروادی ، صاغده دکز ، صولده برکول علاوه ایده‌جك اولورسه‌کز ، بزم‌مدنی غربمزده آنجق تیاتروصحنه‌لرنده کورولهبیله‌جك جاذب برشرق سیاحت منظره‌سی وجوده کتیرمش اولورسکز . مطبخ عامره‌دن کوندریلن یمکاری یدکدن ، قهوه‌لریمزی ایچدکدن صوکرا ، بوکوزل اقشامك دنیوی حظلرینی اکمال ایچون چوبوقلره صاریلدق . اوزاقده ، آغیللرینه دونن سورولرك شهرلیلر ایچون جاذب مهله‌یشلری ، یاقینده ، ذات شاهانه‌نك چادیرندن ایشیدیلن اوپرا صدالری ، شرقی سسلری ، حتی برمارسه‌یه‌ز ، چادیریمزده‌ط، پلامان اوفاق جمعیت ارهسنده عظیم برشوق وآهنك، ایشته

بو ایلك سیاحت آقشامنك بنده براقدیغی اونودولماز تأثیرلر . یالکز ، حسابسز فشنکلرك متمادیاً پاطلاییشلری بزه غربك ذوق صنعتنی اخطار ایدرك صرف طبیعی اولان شو تأثیراتی اخلال ایتمسه‌ایدی !

— ٣ —

ذات شاهانه خفیف برصوغوق آلمش، باجاغنك صول مفصلنده شدتلی آغریلر حس ایتدی . اوکون جمعه . اوکله‌ین جامعه کیده‌جك . آت اوزرنده بوحالده جامعه کیتمك پك مشکل اولاجغنه ذاهب اولمش . کندیسنه ممکن اولدیغی قدر چار چابق برقولایلق یاپمقلغمی امر ایتدی . آغری‌یی طوردیراجق برمرهم یاپوب درحال کتیره‌جکمی وعد ایتدم... مرهمی سوروب بیتیردیکم زمان، دیواره طایالی بر رسمی ایضاح ایتمکلکمی ایسته‌دی . آلتنده‌کی انکلیزجه یازی‌یی اوقودم ، لیوه‌ربول مانجسته‌ر شمندوفرینك مختلف تره‌ن رسملری اولدیغنی کوردم . سلطان عبدالمجید کندی مملکتنده‌ده بویله شمندوفرلر بولوندیغنی کورمك ارزو ایتدیکنی سویله‌دی ؛ فقط بویله بویوك ایشلر ایچون لازم اولان پاره‌نك خزینهٔ حکومتدن ویرلمسی مشکل اولدیغنی‌ده علاوه ایتدی . صوکرا سوزینه دوام ایده‌رك آوروپاده اولدیغی کبی بوراده‌ده بوکبی ایشلر ایچون خصوصی شرکتلر تشکل ایتمسی شایان تمنی بولوندیغنی سویله‌دی . بن‌ده جواباً بوکبی تشبثلرده منفرد کیمسه‌لرك ثروتی ، حکومته اعتماد وامنیت شرط اصلی اولدیغنی ، هرکسك کمال اعتماد ایله مأمول ایتدیکی اوزره اموالك مصونیتی حقنده‌کی فرمانلری سایه‌سنده ثروت عمومیه‌نك بر قاچ سنه ایچنده آرتمش اولدیغنی، ذات شاهانه‌لرینك حب عدالتلرینه قارشی پرورده ایدیلان اعتمادك بوکبی تشبثلرك قوه‌دن فعله ایصالی ایچون بردرجه‌یه قدر حکومته‌ده شامل اولماسی لازم کلدیکنی آکلاتدم . جواباً شو مطالعه‌ده بولوندی :

— امین اولکز ، بو اعتمادی حاصل ایتمك ایچون طرفدن هرشی یاپیلاجقدر . زمان سلطنتمده کیمسه‌نك اموال مشروعه‌سنه تجاوز ایدیله‌مز . یالکز بزم بانکرلریمزده منافع عمومیه نامنه اتحاد، مسلمان اهالیمده ایسه چالیشمایه‌هوس یوقدر. بانکرلریمز اوتەدن بری سرمایه‌لرینی پاشالریمه فائضله ویرمکه آلیشمشلردر .

بوانناده ایچری‌یه برقاچ ماینجی کیردی ، ذات شاهانه سوزی باشقه جهته انتقال ایتدیردی :

— بو آقشام سرایه کلیکز. راپیو براویون ویره‌جك ، قومپانیه‌سی جانلی هیکللر کوستره‌جك . بکا بو هیکللرك اصللری رومادەدر دیدیلر . ناصل اولیورده بوبت پرست معبودلری خرستیانلغك مرکزنده بودرجه رغبته مظهر اولیور ؟

کندیلرینه ایضاحات ویردم . سوز ادیانه ، عقائد دینیه‌نك اساسی ایله ظاهری عباداته انتقال ایتدی . ذات شاهانه بو خصوصده از جمله شو مطالعه‌ده بولوندی :

— بیلیورزکه ، جناب حق هریرده حاضر وناظردر. الك بسیط علم هیئت قواعدی‌ده بزه کوستریبورکه ، دنیا کونش اطرافنده دونیور . شوحالده، یر یوزنده یاشایانلرایچون یوقاری‌ایله آشاغی یوقدر. بونکله برابر خلق جناب حقی‌بنه سماده آرایور، بزده بونی تصویب‌ایدیبورز (بوصره‌ده اوطه‌یه سرای مقلدلرندن حسن افندی کیردی) . حتی حسن افندی‌ده کویا هرایسته‌دیکی شی کندیسنه کوکدن دوشه‌جکمش کبی دعا ایدرکن الارینی سمایه قالدیریور. فقط کچنده باشنه برفلاکت کلدی. دعا ایدرکن آری صوقدی . اوکا جهنمك طادنی طاتدیردی ، جنتك کوك یوزنده بولوندیغی حقنده‌کی اعتقادنی یوزدی .

صوکرا ، کوله‌رك حسن افندی‌یه امرایتدی :

— حسن افندی ، کوستر دوقتوره پارماغکی !

حسن افندى آلينى چارچابق صاقلادى ، صورتى اكشيتدى :

— آرى بنى كناهلرم ايچون سوقدى . انشاالله پارماغم كنديلكندن ايى اولور ، ديدى .

سلطان عبدالمجيد جديتله سوزينه دوام ايتدى :

— بكا بوندن اول عبادت ايله مقدس رسماره حرمت بيننده كى فرقه دائر سويلدكلريكز برچوق نقاط نظردن طوغرو كليور . بناءً عليه مختلف قوملرك دينى تلقيلرنده حس اولوناجق درجه‌ده ترقى كوره ميورم . وحشيلر عناصره ، آتشه وكونشه طاپيور ؛ مدنى مصرليلر عبادت ايچون كنديلرينه نافع حيوانلر ، ذكى يونانيلرده عبادت وحرمت ايچون ظريف وقوى انسان هيكللرى ياپيورلر . حضرت موسى قابانى اسرائيلى برخالقه عبادت ايتديريبور ، فقط حضرت موسانك ذكى دماغى زمانى پك زياده تقدم ايتمش كورونيور ، قومى تكرار مصرليلرك حيوانه عبادتلرينه رجوع ايديبيور ، آلتون بوزاغى يه طاپينيور . حضرت عيسى جناب حقه عبادتى ، الوهيتى كندى شخصى شكلنده تشخيص ايدرك تثليث ايله تأمين ايديبيور . نهايت پيغمبريمز حضرت محمد (ص . ع) ميدانه چيقيور ، قومنى يالكز برخالقه عبادته تشويق ايديبيور . صوكرا بزمسلمانلر حيات اجتماعيه مزده ودينده توقف حالنده بولوندينمز صره‌ده ، وولتير موحدلكه و بعضلرك تعبيرى وجه ايله ملحدلكه رجوع ايدنجيه قدرده تثليث نظريه‌سى وبو نظريه‌نك مختلف صورتلرله تفسيرى برچوق جماعتلرى خريستيان زمره‌سنه داخل ايديبيور . براز صوكراده فرانسزلر اللهدن ، بالطبع قرالدنده اوزاقلاشيورلر ... ايشيديبيورم ، يافين زمانلرده اشترا كيونك مهلك نظريه‌لرى كتدكجه توسع ايديبيورمش . بكا اويله كليور كه ، بركون كله‌جك فرانسه اوروپانك سونوك بربت پرست اوجاغى اولارق قالاجق . جناب حق هركسى جسماً وفكراً عين اوصافده ياراتمامشدر ؛ وهيچ برقانون بشرده حيات اجتماعيه‌مزك شرائط اساسيه‌سندن برينى تشكيل ايدن بو فرقى

اورتادن قالدیراماز . اوفاق برتجربه یاپالم .

سلطان عبدالمجید ، حسن افندی‌یه دوندی ، لطیفه طرزنده سوزینه دوام ایتدی :

— سنك ، ارقداشلرکدن فضله اولارق صاقالك وار . بونی بن حسز کوریبورم ، حضورمده صاقالکی کسمه‌کی امر ایدیبورم .

براسلام ایچون صاقالی کسیلمك بویوك عیب صایبلدیغی جهتله زوالی حسن افندی پادشاهی بوقرارندن وازکچیرمك ایچون نه ممکنسه یاپدی . برنتیجه حاصل اولمادی . بربر چاغیرلدی ، حسن افندینك وجهی تزییناتی، کولونج طورلر ارەسنده ، بیقلرینه قدر تراش ایدلدی.

صوکرا ذات شاهانه بکا دونەرك :

— بنم زوالی حسن افندیمه فنا براویون اویندم ، فقط فدا کارلق درجەسنده‌ده مکافات لازم . بونك ایچون کندیسنی مابینجی ایتدم ، دیدی .

بختیار حسن افندی صرورندن آغلایارق عالیجناب ، بعضاً ده شقه‌جی حکمدارینك آیاقلرینه قاپاندی .

— ٤ —

اوکونك آقشامی، ترتیب ایتدیکم علاجك تأثیرینی آکلامق ایچون سرایه کیتدم . ذات‌شاهانه‌نك افطاری باغچه‌ده ایتمك ایسته‌دیکنی، و بنم‌ده اورایه کیده‌جکمی خبر آلدم ... برآغاج کومه‌سنك آلتنه اوطوردم ، کیمسه‌یه کورونمه‌دن اطرافده‌کی فعالیتی تماشا ایتدم. غایت مزین برچمنلك اوزرنده سرای رجالندن تقریباً اللی کیشی بر خلقه تشکیل ایتمشلر ، یمکلری آلوب وبریبورلر، اره‌ده صره‌ده لقمه‌لرندن پك خوشلاندقلری زمانده بیورلر. رمضانده اون آلی ساعتلك بر اوروجدن صوکرا بشری خطالره باقیلمیور . خدمت کورمه‌ین مابینجیلرك برقسمی بو مطالعه‌یی

بهانه ايديورلر ، چنلر اوزرينه اوطورمشلر ، چوبوقلرينى ايچيورلر ، بشوشانه كوله‌رك اطرافلرينه باقينيورلر . ذات شاهانه‌نك غايت مطاطن برچيچك جامكانى ايچنده اوفاق بر ماصه‌نك اوكنه اوطورمش ، يالكز باشنه يمك ييديكنى كوردم ... نهايت حضورينه كيرمكلكم امر ايدلدى. پادشاهى سياه و صيرمه ايشلەمەلى بر مندر اوزرنده ، اطرافى چيچك دمتلريله محاط بولدم . بكا دها اوزاقدن فرانسزجه سسلندى :

Entrez, cher docteur, je me porte très bien —

(كيريكز ، عزيز دوقتور ، چوق أيى يم) . علاجلرك چوق أيى تأثير ايتدى .

مايەنجيلرندن برى نار كيله‌سنى كتيردى . نار كيله‌يى بر كوشه‌يه قويديردى ، كندندن اوزاقلاشدردى ؛ كمال حظوظ ايله بر قاچ نفس چكدكدن صوكرا بنده يره اوطورتدى ؛ يره اوطورمايى بجرمه‌ديكمى كورونجه ، محمد بكى چاغيردى ، بكا غايت كوچ ، فقط پك زياده راحت اولان آلاتورقه اوطورمق اصولى اوكرەتمه‌سنى امر ايتدى . صوكرا صوردى :

— حيوانلرى مانياتيزمه نه‌در ، بكا آكلاتيرميسكز ؟ سائر فى‌المناملر حقنده ايشتدكلرم طوغرو ايسه ، بوكا قناعت تامه حاصل ايتمه‌يى پك زياده ارزو ايدرم . قلب بشرى آكلامايه فوق‌العاده احتياجى اولان وكندينسنه حقيقت احوال نادراً اكلاتيلان برحكمدار ايچون حالت وجد ايچنده كندينسنه الك مهم مقرراتى غير اختيارى اولارق بيلديره‌جك برخاصه‌يه مالك اولمق نه‌قدر فائده‌ليدر !

بعده برمانياتيزمه عملياتى كورمك آرزوسنده بولوندىغنى سويله‌دى. وازكيرمك ايچون پاديغم تشبثلر بيهوده اولدى . هيچ بر نتيجه حاصل اولماسه يله يالكز عمليـاتى كورمك ايسته‌ديكنى آكلاتدى ، ودرحال اندرونالرلردن برينى چاغيردى .

اندرونلیلردن عارف، کوزلرینی اوکه‌آکمش ، قوللرینی قاووشدیرمش ، ایچری کیردی .

— عارف، شورادن ایکی صندالیه آل . دوقتورك قارشیسنه‌او تور . ایسته‌دیکنی یاپ ، هیچ قورقما .

زواللی جوجق ، کندیسنه یاپیلاجق شیدن بی‌خبر ، تتره‌یه‌رك قارشیمه اوطوردی ، بن‌ده بو مشکل ایشه باشلادم . ذات‌شاهانه اوزون مدت کمال هیجان ایله بوخارق‌العاده عملیاتی تماشا ایتدکدن ونارکیله‌سنك دومانلری آره‌سنده برینی متعاقب : — عجائب ! دیدکدن صوکرا طورمقلغمی امر ایتدی . مکر ماینجیسی محمد بکده بنم یانمده بوعملیاتی یاپدیرمق ایسته یورمش . محمد بك ، پادشاهك چاغیرماسی اوزرینه ، شرابله قیزارمش قرمزی چهره‌سی ، پارلاق کوزلریله ایچری کیردی . بوانساده کوردیکی شیلر اونك ایچون حلی مشکل برمعما ایدی .

اندرونلینك قورقه قورقه حکمدارینك قارشیسنده اوطوروشی ، کوچوك حکیمك شیطانه اوزلاشمش کبی فوق الطبیعه ایشلر یاپیشی ، پادشاهك استفسار کارانه باقیشلری ، بوتون بوحالار اوکا خوارقدن ، آکلاشیلماز برشی کبی کوروندی . نهایت سلطان عبدالمجید کندیسنه سسلندی :

— محمد بك . باق ، بزم دوقتور مانیاتیزمه‌ده بیلیور ، بوکوزل صنعتی سکاده اوکره‌تجك . هایدی جابق باقالم ، اونك نه‌یاپدیغنی کوردکسه ، سن‌ده عینی یاپ .

درحال کندیسنی یرینه اوطوردم . اثوانی چیقاردی ، کمال وقارایله دیز چوکدی . شیشمان محمد بك چپلاق قوللری ، صارقیق قارنی یله مانیاتیزمه عملیاتی اویله برقوت وشدتله یاپدی که ، زواللی اندرونلینك آلتدن ترلر آقمایه باشلادی ، پادشاه ایله بن قهقهه‌مزدن بایلدق .

— ٥ —

آيك اون برنجى جمعه كونى ذات شاهانه‌يى حسن اولوناجق درجه‌ده متهيج كوردم . اسبانى سؤال ايتديكم زمان ، متأثر برسسله جواب ويردى :

— كچنده سكا اوچنجى قادينك خسته‌لغندن بحث ايتمشدم . اوده ، اوغلى‌ده پك فنا حالده‌لر . هله اوغلى ، رشاد افندى ، قور - تولاميه‌جق برحالده . فقط والده‌سنك قورتولماسى ايچون يينه اولدقجه اميدلر وار . مريم خانون ايله اونك توصيه ايتديكى دوقتور س ... كنديسنى برقاچ آيدر بلا فائده تداوى ايدييورلر . فقط بن هرشيئه باش اورمق ايسته‌يورم ، بالخاصه سنك‌ده كورمه‌كى ارزو ايدييورم . چونكه بيلمش اولكه ، بوقادين كنديسنه قارشى قلباً اك حقيقى برمحبت حس ايتديكم يكانه زوجه‌مدر . اونكله عمرمى برلكده كچيرديكم ايچون كنجاليكمدن برى كنديسنه بوتون قلبمله مربوط اولدم شايد قورتولماسنى ممكن كورييورسه‌ك ، تداويسنى اوزريكه آل. اكر هيچ برامكان موجود دكلسه ، بكا بلا تردد سويله . اوزمان بوألم حالده ، خسته‌يى اوزمه‌مك ايچون اوزمانه قدر دوقتورلر نه‌كى شيلر قوللانمشلرسه سن‌ده اونلرى تصديق ايت ، كنديسيله آرتق مشغول اولما . فقط هرشيدن اول بكا طوغرو سنى سويله‌كى ارزو ايدرم .

صوك جمله اوزرينه كوزلرى ياشاردى ، اوزمان خسته‌ده كوره‌جكم ترددلى علائمى صاقلامق لازم كلديكنى حس ايتدم . حرم آغانه حرم قاپيسنى آچماسنى امر ايتدى ، قاپى آچيلنجيه قدر بنى صالونه كوتوردى ، حرم آغاسى كلنجيه قدر صبرسزجه‌سنه ، عجله عجله بنمله برابر بر يوقارى برآشاغى طولاشدى . نهايت حرم آغالرى قاپيى آچديلر ، بز كيرر كيرمز تكرار قاپاديلر . بر قوريدوره كلدك ؛ ظن ايدرم ، بندن اول

بورایه هیچ بر اجنبی کیرمه‌مشدی . چونکه بو آنه قدر حکیم وسائره کبی بورایه کیرن قادینلر حرمه سلاملقدن کتیرلمه‌مشلردی .

جابجا طولامباجلری احتوا ایدن بو قوریدوردن کچمك ایچون تقریباً اون دقیقه صرف ایتدك . ایکی حرم آغاسی اوکدن کیتدیلر ، آرقه‌دن پادشاه کیدییوردی ، بن‌ده کوزلرم اوکده براز کریدن تعقیب ایتدم . نه زمان برطولامباجه کاسه‌ك ، پادشاه کوله‌رك فرانسزجه :

— Restez (طوریکز) !

دییه سسله‌نیوردی . اکثریا اوکزه چیقان ، متلاشی صدالری ، اوابلرینك خشیردیلری ، حیزله‌قاپادقلری قاپیلرك کورولتولری قولاقلره عکس ایدن باشلری اورتوسز قادینلرك قاچالری ایچون برقاچ دفعه طوردم . پادشاه ، قلباً هیجان ایچنده بولوندیغی حالده ، خسته‌ده کوره‌جکی یکی حالدن محظوظ کبی کورونه‌رك :

— Avancez (یوروییکز) !

امر ینی ویرر ویرمز بورودم . بوصورتله قوریدورك نهایتنده کی ایکنجی قاپیه کلدك ، بوراده قیزلر آغاسی پادشاهی استقبال ایتدی ، بکاده کوزلرینی آچارق باقدی . صالونه کیردك ، بزم کلدیکمز تکمیل حرمه یاپیلنجیه قدر بوراده برمدت بکله‌دك . صوکرا تکرار ایلریله‌دك پادشاه اوکده ، بن آرقه‌ده ، کوزینی کوزلرمدن آیرمایان قیزلر آغاسی‌ده یانمده دیوارلری یالدیزلی محتشم بر اوطه‌دن کچه‌رك غایت مطنطن ، حقیقةً شاهانه ، تپه‌سندن ضیادار ، طاوانی ایکی صره جسیم مرمر ستونلره مستند بر صالونه کیردك . صالونك ایکی طولانی جبهه‌سنده نهایته قدر صره‌واری قاپیلر کوردم که ، بونلر آغر وقرمزی پرده‌لریله بوساحه‌یه رسامانه برلطافت بخش ایدییوردی . قاپیلرك هربری بر دائره‌نك . صولدن برنجیسی والده سلطانك . اوندن صوکرا قادین افندیلرك ، دها صوکرا اقبالللرك دائره‌لری . ذات شاهانه بوقاپیلردن دردنجیسنه یاقلاشدی ، پرده‌یی قالدیردی ، پرده‌نك آرقه‌سندن درحال

اوطه‌یه کیریلیوردی، اوطه‌لردن ایکنجی پرده ایله آیرلمش اوفاق برکچید واردی . پادشاهك ارقه‌سندن کیده‌رك بو اوطه‌یه ایلك آدیمی آتمق ایسته‌دیکم اثناده قیزلر آغاسی قولدن برطوتش طوتدی که ، اطرافنده باقینه‌رق بنی براقمق ایسته‌مدیکنی ایما ایتدی . تام بوصره‌ده باشی آچیق کنیج برقیزك صالوندن کچدیکنی کوردم ، قیزلر آغاسی قیزه حدتلی نظرلر فیرلاتدی . بوائناده سلطان اوطه‌یه کیرمشدی ، بکاده کیرمکلکمی اشارت ایتدی. مزین براوطه‌نك دیوارلرندن برینك اورتهسنده (فضله تفصیلاتده بولونمق بالطبع قابل اولاماز) غایت صنعتکارانه برلاهور شالی اورتولو بریاناق کوردم . بویاناقده ، اوزری یئه عین قماشدن برجینلك آلتنده ، یوزی شال ایله اورتولو خسته قادین افندی یاتیوردی . ذات شاهانه خسته‌یه یاقلاشدی ، غایت نازکانه برسسله صوردی :

— راحتسزلغکز ناصل ، افندم ؟

طاتلی ، غایت سویملی برسس جواب ویردی :

— کندمده ایلك حس ایدییورم ، افندمز .

پادشاه سوزینه دوام ایتدی :

— دوقتورمی کتیردم ، کندیسندن بن چوق فائده کوردم . ایستیورم ، سزی‌ده تداوی ایتسین .

خسته جواب ویردی :

— امر ایدرسکز .

پادشاه خسته‌یه بکا نبضنی کوسترمسنی رجا ایتدی . بوسوز اوزرینه غایت نازك ، صوك درجه متناسب ، فقط اوزوجی برخسته‌لغی کوسترن ضعیف رأل اوزاندی. بعده سلطان خسته‌نك دیلی‌ده کورمك ایستیوب ایسته‌مدیکمی صوردی . موافقت جوابم اوزرینه خسته‌نك یوزینه اورتولو شالی کندی آچدی ، ایشته او زمان فارشیمده اویله کوزل برقادین باشی کوردم که ، عمرمده بویله‌سنی کورمه‌مشدم . اضطرابك

تأثیری ، چهره‌نك صولغونلغی، خسته‌لق تأثیریله کوزلرك پارلاییشی بیله غایت جاذبدی . ایجاب ایدن معاینه‌یی بیتیردکدن صوکرا ، سلطان شالی ینه اسکی وضعیتنه کتیردی. بوائناده معهود مریم‌خاتون اوطه‌یه کیرمشدی. آره‌مزده اوزون برمکاله باشلادی. مریم خاتون قادین افندینك احوال صحیه‌سی حقنده بکا ایضاحات ویرمکه بلته‌یوردی بومکاله اثناسنده قابینك طیشنده‌کی پرده‌نك آغر آغر آچیلدیغنی ، بوصورتله پیدا اولان آره‌لقدن بر صدانك ارمنی قاریسنه خطاب ایتدیکنی ایشتدم :

— سن مسئله‌یی کوزل آکلاتامادك . دوقتور صوکرا بکا کلسین!

بالآخره اوکرندم که ، بو، والده سلطان ایمش. چونکه بر خسته‌نك اوطه‌سندن چیقنجه ذات شاهانه بزی والده‌سنك اوطه‌سنه کوتوردی ، فقط کندی کیرمدی . آره‌مزده برپرده اولدیغی حالده کندیسیله خسته‌یه دائر مرشیده اوزون اوزادی ، کمال حرارتله بحث ایتدك . بوائناده مریم خاتون دوقتور بس ... نك تداویسی ایله مؤثر برایبلك حاصل اولمادیغه دائر والده سلطان‌طرفندن بیان‌ایدیلن فکره بویوك برسرعتله قارشی طوردی . بعده ذات شاهانه نك بویوك صالوندن یوقاریده ذکری کچن کوچوك اوطه‌یه کوتوردی ، بوراده کمال استعجال ایله فکریمی صوردی . اوته‌دن بری عادتم اولدیغی وجه‌ایله ، معاینه‌نك تکمیل مسئولیتی اوزریمه آلامیه‌جغم ایچون ذات شاهانه‌یه طبی‌معاینه‌مك کندی حضورلری سایه‌سنده وَمراسمك مساعده‌سی درجه‌سنده تمام اولدیغنی ، فقط بوبابده درحال برحکم ویره‌میه‌جکمی ، شمدی‌یه قدر تداوی ایدن دوقتورلرله‌ده برقونسولتاسیون یاپمق لازم اولدیغنی سویله‌دم .

— ٦ —

١٦ ایلول

دون بکلر یکنده سلطانك حضورینه چیقمازدن اول باش مابینجی حمدی بکه تصادف ایتدیکم زمان ، تکرار حرم‌ایچون بروظیفه‌م اولدیغنی

سويله‌دى ، فقط بودفعه امتناعمده اصرار ايتمه‌مكلكمى‌ده توصيه ايتدى . بوصورتله حاضرلانارق حضوره كيردم ، ذات شاهانه سوزى درحال بومسئله‌يه انتقال ايتديرردى ، ديدى كه :

— بيليورم ، بوكبى وظيفه‌لرى ممنونيتله درعهد ايتميورسك . عاداته مغاير برحركتده بولونورم ديمه قورقيورسك . قادينلرله چوق ايش كورولهميه‌جكنى ظن ايدييور ، تداويكدن مطلوب نتيجه حاصل اولمازسه كوجنه‌جكمدن چكينيورسك . بوخصوصده تماماً مستريح اولابيليرسك . سكابن بركره صوك درجه اعتماد ايتدم . سن‌ده بيليرسك كه ، علاجلرك هيچ برضرر ويرمز . جناب حقك عنايتيله دائما شفايابايدرم . باشقه دوشونجه‌لريكه كلنجه ، شوحالده بونلر پك نابمحل . چونكه سنى بن كنيج قادينلردن برينه كوندرميورم ، والده‌مه يوللاييورم ، كنديسى غايت ساكن ، وذكى‌در . اونك ياننده صنعتكى تطبيق ايچون هيچ برمشكلانه ، هيچ برمعنته معروض اولمازسك . برمدتدن برى راحتسزلاندى ، شو كونلرده كنديسنده او درجه فنالق حس ايدييوركه ، اوده ـ بن‌ده ـ آجى آجى آغلايورز (صوك جمله اوزرينه كوزلرى ياشاردى) .

ذات شاهانه حرمك مدخل قاپيسندن اوزاقلاشدى ، بعده والده سلطانك چراغانه طوغرو كزمكه چيقديغنى خبر ويردى . بكاده اورايه كيتمكلكمى امر ايتدى ، يانمه برحرم آغاسى قاتدى ، والده سلطانه كندى طبيبى اولمق اوزره تقديم ايدلكلكمى ، كنديسنى بكا تداوى ايتديرمسنى رجا ايتديكنى ، ايجاب ايدرسه بنم‌ده محجوبيتمى ازاله‌يه چاليشمامسنى تنبيه ايتدى .

چراغان سرايىنه كلديكم زمان ، اوزاقده بر قولتوق صندالیه‌سى كوردم ، اوزرنده اورتولى وفراجه‌لى برخانم اوطورييوردى بوخانم ، والده سلطان ايدى . اوكمده قلاغوزم حرم آغاسى اولديغى حالده كمال احترام ايله ياقلاشدم . حرم آغاسى پادشاهك سوزلرينى سويله‌دكدن

صوکرا ، والده سلطان بی غایت صمیمانه قبول ایتدی، یره اوطورمقلغمی تکلیف ایلدی ، اوطوراجق یردن باشقه برشی کورمه‌دم . نیم شفاف اورتونك آلتنده ، شاطرانه بر حرکت یاناقلرنده جوشان اولدیغی کورولیوردی، کندیسنه محترم اوغلنك محترلری حقنده ابراز بیوردقلری نازکانه اهتمامدن بحث ایتدم . بعده طبی سؤاللریمه کمال سکونت وسهولتله جواب ویردی . بوانناده ، تقریباً ٣٦ یاشنده ، وجودینی غایت ایی محافظه ایتمش اولان بو کورجی قیزینك کوز قاماشدیراجق درجه‌ده بیاض ونازك آللرینك خارق‌العاده کوزللکی، خطوط وجهه‌سنك انتظام ومتانتی نظر دقتمی جلب ایتدی . چیقارکن بکا صوك درجه لطفکار طاوراندی ، کندیسنه ایجاب ایدن علاجلری بالذات یاپمقلغمی امر ایتدی . فراجه‌سنك جیبندن بر کیسه آلتون چیقاردی ، یوقاریده ذکری کچن حرم آغاسیله بکا کوندردی .

معاینه‌مك نتیجه‌سی حقنده معلومات ویرمك ایچون درحال بکلر بکلرینه، پادشاهك یانه کیتدم والده‌سی دقتله معاینه ایدوب ایتمدیکمی قلبی سؤال ایله‌دکدن صوکرا ، متأثرانه برسسله :

— شمدی آرتق چیچك آچاجق ویکی میوه‌لر ویرمه‌جك بر آغاجه باقق دکل ، بو آغاجك قوروماسنه میدان ویرمه‌مك ایجاب ایدییور . دیدی . والده‌سنه‌ده کندیسنك دائما کمال موفقیتله قوللاندیغی علاجلردن ویروب ویرمدیکمی بشوشانه برصفوتله سؤال ایتدی ، وشو سوزلری سویله‌دی :

— بوقدر صیقلمایه لزوم‌وارمی ایمش؟ اوروپالیلر بزم عائله حیاتمزی دائما یاکلش بر نقطهٔ نظردن محاکمه ایدییورلر . نزده هپ سنك کبی انسانلر دکلمیز ؟ بندن ویا آدملرمدن خوشه کیتمیه‌جك هیچ بر معامله کوردکمی ؟ آرتق مستریح اول، بر ریمزی طانیمایه اینی برفرصت بولدق، دوست اولدق .

— ٧ —

— ناصلسکز ؟ سزی چوق کوره‌جکم کلدی .

برکون حضورینه کیردیکم زمان ذات شاهانه‌یه بکا بو صورتله خطاب ایتدی . یانده، مندرك اوزرنده ، (ایلوستراسیون) ك برچوق یاپراقلری واردی. بونلردن برینی بکا اوزاتدی ، اوزرنده اسپانیا قرالیچه‌سنك رسمی کورولیوردی .

— بورسملر ایچنده بنی‌اك زیاده علاقه‌دار ایدن ، اوروپالی قادینلرك قیافتلری . بونلری پك جاذبه‌دار بولیورم ، بزم قادینلر کندیلرینه پك زیاده ترجیح ایدییورم . اکر بوقادینلرله معاشرت‌ده ظاهری کورونشلری کبی ایسه ، سزفرنکلرك جنس نسوان ایله سربست معاشرتده بولونمانکزی عادتا قیصقانیورم . واقعاسزك اجتماعی معاملاتکز نزده قادینلرك دیناوعرفاً قاپادلماسنه کلیاً مغایر ایسه‌ده ، شونی‌ده ادراك ایلایورم که ، تربیه‌لی قادینلرله کوروشمك ارککی حد مشروعنه ارجاع ایده‌جکی کبی اونك قابا طبیعتنه‌ده برنجابت ونزاهت بخش ایلیه‌جك . بز ، چوجق طبیعتلی قادینلریمزه نزاکتدن باشقه صورتله معامله ایتمه‌مکی شرف وحیثیت مقتضاسی بیلیرز ... بن حرمه کیرنجه قادینلرم هپ اوزریمه صچرارلر ، یالکز براوموزیمه چیقمادقلری قالیر، قلبلرینی اینجتمه‌دن اللردن کوچ بلاقورتولورم . حیاتمده یالکز برقادین سودم ، مصاحبه‌سنك جاذبه‌سیله بنی تسخیر ایتدی . فقط بیلیورسك ، اوده مع‌التأسف ارتحال ایتدی (بو ، اوچنجی قادین افندی ایدی . وفاتندن برقاچ کون‌اول کورمشدم . برچوق حکایه‌لری شعراً ونثراً آکلاتمقده پك ماهر ایدی) . جناب حق اونی بکا باغیشلاسه ایدی ، یالکز بوقادینه مالکیتله قناعت‌ایدردم . فقط اکثریا ، دیرلریا ، جناب‌حق ایکی مسعوددن دائما برینی کندیسنه جلب ایدرمش (بوسوزلر اوزرینه آغلامایه باشلادی) .

دهابعض ملاحظـاتدن صوکرا ، سوزی قادینلرك نائبهٔ حکومت اولارق ناصل برموقعی حائزاولاجقلرینه وناصل یتشدیریله‌جکلرینه انتقال ایتدیردی ، تکرار قرالیچه‌ایزاباللادن بحث‌ایتدی . سوزینه شوصورتله دوام ایلدی :

— بوقادین ، کوزل مونپانسیه‌نك همشیره‌سنه دوشدیکنی کوردکدن صوکرا ، طالعندن ممنون اولماسه کرك . مونپانسیه‌دن پك حظ ایتدم :

صوکرا ، کوله‌رك علاوه ایتدی :

— یازیق ، براز قنبور اولماسه .

حیرتله یوزینه باقدم . بعده دوق دومونپانسیه‌نك حضوره ناصل کیردیکینك تقلیدینی یاپدی . بن‌ده دوق بوو ضعیتك علامت حرمت‌اولدیغنی بیلمزسه‌ده ناصلسه بوبله ایشتمش اولدیغنی ڤاوسیدن بووجه‌ایله حرکت ایتمش بولوندیغنی ایضاح ایتدم .

سلطان سوزینه دوام ایتدی :

— بن اونك دائما ایلکنی ایسترم . فقط انکلتره بوکا سس چیقارمیه‌جقمی ؟ ظن ایدرم ، لوئی فیلیپ ذکاسنه رغماً بودفعه خاندانلك منافعنی آرتدیرمق ظننه قاپیلارق خاندانی تهلکه‌یه القا ایتدی . انکلتره‌نك اورله آن خاندانله قارشی صمیمیتی زائل اولاجق اولورسه ، بونك عاقبتی وخیم اولور . اویله ایشیدییورم ، فرانسه‌ده مخالفلرك فکری‌ده بو مرکزده ایمش (à propos) سز ، اودیلون بارروبی‌ده تداوی ایتدیکز ؛ زمان حکومتم حقنده‌کی فکری نه‌در ؟ قرالنه قارشی علناً مقاومته جرأت‌ایدن بوآدمك قرال‌ارکان سفارتی ایله حضوریمه کلدیکنی کورمه‌یی صوك درجه ارزو ایدییورم .

بعده مشروطی حکومتلرله قرالك وظیفه‌سنه دائر بندن معلومات ایسته‌دی ، قرالك محدود صلاحیتله ، مجلس مبعوثانده اکثریتی قازانمق ایچون حیله‌لره وخدعه‌لره مراجعت مجبوریتنده بولونماسنه قارشی حیرت

ايتدى . لوئى فيليپك بارلاق طالعى تسليم ايتدى وديدى كه :

— بويله غايت ساده برمقصد ايچون بو درجه فكر وَ قوت صرف ايلمك ، هركسجه مسلم بر ايلكى طولامباجلى واسطه‌لرله آلده ايتمك جداً آليدر . فرانسه قرالارى دائما لوئى فيليپك طالعنه مظهر اولاجقلرمى ؟ آوستريانك قانون اساسيسى بنم دها زياده خوشمه كيدبيور. بوراده آز سوز سويله‌نيور، چابق وعزمكارانه ايش كورولبور. بنم فكرمجه ، مشروطيت وَمطلقه صورتيله اداره اولونان حكومتلر بينندە اختلاف شراره‌سى دائما كوللر آلتنده حاضردر . بن اوروپانك ايكى بويوك آدمنك ، لوئى فيليپ ايله مه‌ترنيخك بقالرنى شدتله ارزو ايدرم . نقصانلريمزى تلافى ايچون بزه صوك درجه لازم اولان جهان مسالتى ، انجق بو آدملرك حياتنه باغليدر .

— ٨ —

سلطان عبدالمجيد پدرندن صيقى بر تربيه كورمش . ازجمله مكمل برمسلمانه لزومى اولان شيلرى هرشيدن اول تحصيل ايتمش . غايت ظريفانه سوز سويلر ويازار . كيمسه‌نك كورمه‌ديكنى بيليرسه ، مكمل صورتده آته‌ده‌بيتر . اهالينك قارشيسنه چيقديغى زمان طبيعى بشاشتنى ، جسمانى متانتنى نه‌سبيه مبنى صاقلاديغنه بر درلو عقلم ايرمه‌دى . بوكبى حاللرده نظرلرينك بيتابلغى و فرسزلكى ، وضعيتنك اهمالكارانه اوليشى پك چوق دفعه‌لر نظر حيرتمى جلب ايتدى ... سلطان عبدالمجيد امور بيتيه‌ده غايت اداره‌لى وخير خواهدر؛ ظلم آلندن كلمز. اوغللرينك تحصيل وتربيه‌سنه صوك درجه دقت ايدر . وفاتندن صوكرا قاردشى (عبدالعزيز افندى) تخته كچه‌جك اولورسه ، اوغللرينك باشنه كله‌جكى كمال تأثرله دوشونور . كرك بو فكر وكرك يكرمى ايكى ياشنده ، جسور وانه وَفقط غدارانه طبيعته مالك و غايت قوى البنيه قاردشنك بوتون ارزولرينى

طبیعی برصورتده ایفا ایتمیه جکنی دوشونمك ، حیاتی زهرلر .

۱۸۵۰ سنه‌سی مایسنده ذات‌شاهانه (قندیه) یی زیارت ایتدی ... برادرینی والك بویوك اوغلی مراد افندی‌یی آنسزین برلکده کوتورمسی برچوق‌شایعه‌لره سبیت ویردی . قامارم‌سلطانك ودیکرایکی شهزاده‌نك قاماره‌لرینه متصلدی . دکتره آچیلیر آچیلماز ، سلطان بنی چاغیرتدی. کندیسنی نشئه‌سز ومکدر کوردم . بکا شوسوزلری سویله‌دی :

— دکتره آچیلدقجه، قلبم تهییج ایدییور. هرکس اویله ظن‌ایلیورکه، بن قاردشمی قورقومدن وکندیسنه پك زیاده متمایل اولان خلق اره‌سنده یالکز براقق ایسته‌مه‌دیکمدن برابر کوتوریبورم . حال بوکه حقیقتی اپی بیلمیورلر . بو چوجق آله آووجه صیغماز ، اونی کوز اوکنده بولوندیرمایی دها موافق بولیورم . سیاحت تصورنده اولدیغمی خبر آلیر آلماز ، حدتندن تتره‌یه‌رك یانمه کلدی ، کندیسنی بویله ابدیاً محبوسمی‌طوتاجغمی سوآل‌ایتدی. کندی‌ده دنیا یوزی کورمك مستقبل تبعه‌سنی‌طانیمق‌واونلره کورونمك ایسته‌دیکنی‌سویله‌دی. بوجرأتکارانه‌سوزلر باشقه دورده ، باشقه قاردشه‌قارشی تهلکه‌لی اولوردی . فقط بن کندیسنه آجیدم ، ممکن اولدیغی قدر محبتی قازانمق ، بنم أکیکم ویا الده ایتمکه چالیشدیغم منافعی بالآخره محوایتمه‌مسی ایچون اونی‌عصر حاضر افکارینه واقف ایتمك فکریله یانمه آلدم . اویله حس‌ایدییورم‌که ، هیچ برلطف اونی ممنون ایتمیور . هرکون باشقه بر فکره قاپیلیور . مثلا بوکون بنمله برابر جامعه کیتمسنه مساعده ایتمکلکمی ارزو ایدییور ، ایرته‌سی صباح صدراعظم اولق ایستیور ، دها صوکرا ، کندیسنی ولایته والی نصب ایتمکلکمی طلب ایدییور... کوبیورسك یا ، دوست اولمامز غیرقابل. اونك ایلریده اوغللریمی تضییق ایده‌جکنه ، هر درلو عصیانلره سبب اولاجغنه قناعتم وار . بنی استقلالله وسلطنته یکانه مانع عدایدییور .

پادشاه بوسیاحت اثناسنده ، برکره‌ده بکا شو سوزلری سویله‌دی :

— قاردشم قونسولوسلرك زیارتلرینی نه صورتله تلقی ایدر ، بیلیرمیسك ؟ اکثریا باغیرارق : « بو کاوورلرسزه نه قدر دوست کورونورلرسه کورونسونلر ، ینه هپسی بزم متفق دشمنلریمزدر . الیمده اولسه ، هپسی بردن قایغه بیندکلری زمان طوپلری اوزرلرینه چویرتیر ، کبردکلرینی کمال ذوق ایله تماشا ایدردم » دیر .

بعده سوزینه شوصورتله دوام ایتدی :

— سن ده دوچار اولاجغك تهلکه‌دن قورتولمق ایسترسه‌ك مسلمان اول . بیلیرسك که ، بن هردینه قارشی مسامحه‌کارم ، فقط سنی یانمدن آییرمق ارزو ایتمم .

بونك اوزرینه ، وظیفه‌می کمال دقتله ایفا ایتمك ایسته‌دیکمی ، حمایه‌لرینه مظهر اولدقجه خدمتلرنده قالاجغمی ، فقط هیچ برفکره بناءً اعتقادیمی فدا ایتمیه‌جکمی ذات شاهانه‌یه آکلاتدم . سلطان عبدالمجید هیچ سسنی چیقارمادن یانندن چیقمامه مساعده ایتدی .

علی بك ابن شهسوار بك

طرف دولت علیه‌دن (ذوالقدریه) ایالتنه حاکم اولنجه ایلك جمعه‌ده خطبه‌یی سلطان سلیم خان حضرتلرینك نامنه اوقوتدیره‌رق خاندان آل عثمانه اولان کمال حرمت وصداقتی مأموریتی اوزرنده‌ده کوسترمکه باشلادی. آنجق بوصره‌ده برادرلرندن وعمزاده‌لرندن برچوق بکلرك محضا محافظهٔ اقبال ایچون قانه کیروب بومیانده شاهرخ بکك اوغللرندن محمد خان ایله کوچوك برادری علی بك دولغادرلیدن بیوجك بر اویماقله برابر فرجه‌یاب فرار اوله‌رق شاه اسماعیل صفویه التجا ایتمشلر ومظهر حسن قبول اولمشلردر . علی بکك عادات مشئومهٔ عصریه‌دن اولان شوقانلی باشلانغیج ایله اجرا آته کیریشمسی حیات حکومتنجه مسعود بر استقباله دلالت ایتمیوردی .

۹۲۲ سنه‌سی مصر سلطانی غوری ظاهر ده ابراز مواخات صورتیله وباطنده اجرای معادات نیتیله حدود عثمانیه‌یه متوجها مصردن حرکت ایده‌جکی هنکامده وقتیله کوکسوندہ اسیر اولوب فتوت عثمانیه مقتضاسنجه عفو بیورلمش وآنجق بیوك برادری علاءالدوله‌نك براقدیغی ایزه اقتفاءً مصره قاچه‌رق سلطان غوری یه دخالت ایلمش اولان عبدالرزاق بکه ترکمنلردن عسکر جمعیله عثمانلی سنورینی کچمسی ایچون اون بیك عدد دینار ویردی . عبدالرزاق بك‌ده همان یوله چیقدی . سلطان غوری مرج دابقه کلدکده مصر اردوسنده عبدالرزاق بکله متوفی شاه بوداق بکك اوغلی وسلطنت مصریه طرفندن حمص نائبی (متصرفی) (ملك

ارسلان بك) وبرچوق تورك اوشاغى موجود اولوب چركسلر حسابنه خاقان اعظم ياوز سلطان سليم خان اردوسيله دوكوشمكه حاضرلنمشلر ايدى . غريبدركه مصر اردوسندن ميدان مبارزه‌يه ايلك اوكجه تك باشنه آت سورن ملك ارسلان بك اولوب قارشوسنده عثمانلى بندكانندن عمزاده‌سى شهسوار اوغلى على بكى بولمغله على بك برقيلجده ملك ارسلان بكك باشنى كوده‌سندن آيردى [١] . عبدالرزاق بك دخى اله كچوب آنجق عثمانليلغه مخصوص بيوكلك مبتغاسنجه حقنده ينه عفوله معامله بيوريلهرق كوستنديل سنجاغنه مأمور ايدلدى [٢] .

على بك مصر سفرنده ركاب همايونده خدمتده بولنوب چالديرانده مسبوق اولان فداكارلقلرينك فوقنده اولهرق بك بيوك بهادرلقلر كوسترديى . هله يوقاريده ذكر اولنديغى اوزره صوك مصر سلطانى اولان طومانبايى مصرده باب زويله‌ده صلب ايده‌رك باباسنك انتقامنى آلدى .

٩٢٦ سنه‌سى على بكك برادرى قاسم بكه سلطان اوكى يعنى قره‌جه حصار سنجاغى بكلكى توجيه بيورلدى . ينه بويله سيواسده ترحالده بوزاوقلى جلال نامنده بر قزلباش توره‌يوب مهديلك دعواى باطليله باشنه طوپلادينى يكرمى بيك حدود ايله آناطولى‌يى ياقوب ييقمقده ايكن شهسوار اوغلى على بك آقشهرده بونلرك باشنه شاهين كبى چوكهرك درنكلرينى طاغتمش ومخدومى (اويس بك) ك طوتوب كتيرديكى [٣] جلالك‌ده باشنى كسه‌رك آناطولى‌يى برپيوك غائله‌دن قورتارمشدر . بوشخص لئيمك اسمنه اضافتله آندن صكره ايكيده برده باش كوسترن اصحاب خروج وشقاوته جلالى دينمشدر .

---

[١] سليمنامهٔ شكرى .
[٢] فريدون بك منشاآتى ، مرحله نامهٔ سليمى ، ص : ٤٥٠ .
[٣] سليمنامهٔ شكرى .

علی بك ٩٢٧ سنه‌سنده علم‌افراز عصیان اولەرق حلبی محاصره ایدن شام والیسی جانبردی غزالی اوزرینه ییلدیرم کبی یتشدیکندن پك زیاده بویوك استعدادنده اولان آتش فتەیی اوجاغنده باصدیردی .

علی بکك آقشهرده و شامده واقع اولان خدمات فوق‌العاده‌سی حقنده‌کی توجه پادشاهینك تضاعفنه سبب اولمش ایدی ، بوخصوص عین سفرلرده اردوی همایونله برابر بولنمش اولان سردار (فرهاد پاشا)ده بر حس محاسده اویاندیردیغندن فرصت بولدقجه نزد سلیمان خانیده علی بك علیهنده بولنیوردی . اتفاقات غریبه‌دن اولەرق حضرت پادشاه بر آرالق علی بکه کوجنمش ایدی . مجلسنده نام‌نامیٔ پادشاهیی ترکمانجه‌سنه بر قبالق ایله ذکر ایتمش ایمش. تام بویله برزمانده فرهاد پاشا مقام سعایتده طاشی کدیکنه سوردیکندن زوالله علی بکك قتلی اراده‌سنی آلدی . ٩٢٨ سنه‌سی شعبانینده توقادده (ارتق‌اووه) ده اوغلی (صاری ارسلان شاه) و (دیوانه ولد) واویس بکلرله‌برابر ـ استعمال لطائف الحیل صورتیله ـ مدعواً بولندقلری کندی چادرنده بوغدیروب کله‌لرینی استانبوله کوندردی [١] وزوالله‌شهسوارلی اوجاغنی سوندیردی. اوصره‌ده قانونی سلطان سلیمان قره‌دن ردوس فتحنه کیتمکده ایکن آیدین جهتنده (جینه) محراسنده رؤس مقطوعه آرقه‌دن اولاشوب حضور سلیمانیه عرض اولندی .

دولت عثمانیه‌یه اولان فرط صداقتنی عمیسی علاءالدوله وقعه‌سنده دخی ابراز ایدرك اوزی سوزی طوغری وصوبی وصوبی آری برعثمانلی آدمی اولدیغنی اثبات ایدن علی بکدن بیلمامزلك سیئه‌سیله بویله برخطا صادر اولمش اولسه بیله (رسورچن آتك‌باشی کسیلمز) دستور حکمتی ایجابنجه علی بکك لایق اولدیغی معامله عفو وسماح ایله مقابله ایدی . طوغریسی یا

[١] عالی تاریخی علی بکك بش اوغلیله برابر قتل ایدلدیکنی یازیپورسه‌ده اولادی بش اولیوب اوچدر .

فرهاد پاشا کبی برغرضکارك تأثیر سعایتیله صافدرونلی قدرده صادق اولان بوقهرمانه قیلمامالی ایدی . تاریخك بو آجیقلی وقعه‌یه عائد مؤاخذه‌سی ابدیاً باقیدر . واقعا فرهاد پاشادهی ۹۳۲ تاریخنده اکسیکنی بچدی ، آناطولیده ، سمندره‌ده اهالیه یاپدیغی ظلملردن دولایی ادرنه‌ده بوغی اورلدی . من حفر بئراً لاخیه فقد وقع فیه .

علی بك وقعه‌سنه عائد محاکمه‌لرینی قارئین کرام استدکاری وجهله یوریتمك ایچون کتب تاریخیه‌نك بوبابده‌کی فقراتنی صره‌سیله ایشته یازییورز :

نشانجی محمدپاشا تاریخی دییور[۱] که: ۹۲۶ میرمیران ذوالقدر شهسوار اوغلی علی بك ظاهراً اطاعت ووفاق وباطناً خیانت وشقاق اوزره اولمغین فرهاد پاشا مأموریتیله ارتق آباده باشی کسیلوب دردولته کوندرلدی .

پچوی تاریخی یازییور[۲] که: پادشاه عالمپناه سفره متوجه اولمغله فرهاد پاشا اوته یقه‌لری محافظه بهانه‌سیله کوندریلوب مقصود اصلی شهسوار اوغلی علی بکك ازاله‌سی ایدی میرمشارالیه ذوالقدریه مملکتنده مستقل اولوب جانب پادشاهیدن هربارمرعی اولمغله خیلی مغرور اولمشیدی دفعاتله شاکیلری کلوب دفعنه اوامرشریفه کوندرلدکچه انقیادایتیوب تجاوزنی آرتیرر ایدی فرهاد پاشا سیواس قربنه وصولنده مشاوره بهانه‌سیله جلب ایلدیکی مشار الیهی اوغللریله برابر اوطاغنده بوغدیردی .

منجم باشی تاریخی تحریرایدییور[۳] که: بوانباده فرهادپاشا استانبوله کلوب علی بکك ظلمی حددن افزوندر وعصیان ایتمك اوزره دردیه افاده ونیجه کلات ایله عاقبت خاطرهمایونی تغییر وقتل واستیصالنه اذن الوب یکرمی بیك عسکرله اوزرینه متوجه اولوب وارتق آباده قونوب علی بك طرفنه عجم سفرینه مأمورم دیه حیله ایله خبر ارسال ومشاوره ایچون

[۱] ص ۲۱۷ .
[۲] ج ۱، ص ۷۳ .
[۳] ج ۳ ، ص ٤٧٨ .

دعوت ایدوب علی بك اولادیله برابر کلدکده جمله‌سنی کشتهٔ تیغ (انتقام) ایلدی .

صولاق زاده تاریخی سویلیور[۱] که: ۹۲۸ ذوالقدریه ایالتی والیسی اولان شهسوار اوغلی علی بکك رعایایه پك زیاده ظلم ایلدیکی سمع عالیه ایصال ایدلدیکندن فرهاد پاشایه برمقدار یکیچری وبلوك خاتی قوشیلوب عجم سفری نامیله علی بك اوزرینه کوندرلدی فرهاد پاشا واروب لطائف الحیل ایله علی بکك واوغللرینك ایشنی بیتیردی .

عالی تاریخنك بیاناتی ده شویله در [۲] : ۹۲۸ وزیر فرهاد پاشا ایران سفری بهانه‌سیله آناطولیه کوندرلدی وبرای مشاوره فرهاد پاشا ایله برلشمسی ایچون علی بکده امر شریف ارسال اولندی ارتق اووه نام منزله وارلدقده مشارالیه علی بك صاری ارسلان شاه و دیوانه ولد وغیریسی بش نفر یرار اوغللریله معسکر پاشایه واصل اولدی کرچه اولادی (مجموعمز بردن کیتمك علامت خیر دکلدر سز کیدرسه کز بز قالهلم) دیدیلر اصلا مفید اولمدی (بن آل عثمانك طوغریسی یم کیمدن نه باکم واردر) دیو جواب ویردی واردینی کبی بش اوغلیله برابر قبض وقتل اولندی ذوالقدر لودن بك نامنه برکیمسه قورتلمدی .

نجبة التواریخ بیان ایدیور [۳] که : بو ایامده ولایت آناطولی محافظه‌سنده اولان وزیر فرهاد پاشا برمقدار قپو قولنه وروم وذوالقدر عسکرلرینه سردار تعیین اولنوب سرحد عجم محافظه‌سی نامیله اول بهارده اول جانبه ارسال اولندیلر حدود ولایت ذوالقدریه واروب شهسوار اوغلی علی بك توابعیله واولادیله کلوب ملاقی اولدینی حینده اولدیرلدیلر .

---

[۱] ص ٤٤٠ .
[۲] ج ٤ ، ص ٤٤ .
[۳] ص ٥٦ ، ٥٧ .

عبدالرحمن شرف افندى تاريخ دولت عثمانيه سنده‌شويله يازييور [١]: فرهاد پاشا ايله شهسوار اوغلى على بك مقدماتى جلال اختلاله دخى مأمور ايدلمش اولوب ميرمشـارااليه سرعسكر پاشـانك ورودينه انتظار ايتمكسزين جمعيت اشقيايى پريشـان ايديوردىكندن نزد دولتده رفعت وشان قرائمش وفقط فرهاد پاشانك كين وحسدينى دعوت ايتمش ايدى بوكره پاشاى مشاراليه على بكى برطاقم عزويات بدخواهانه ايله و بالجمله ال واولاديله قتل ايتديرمشدر . ميرمشاراليه سلطان سليم خانه خدمت مشـكوره‌ده بولنمش جسور بر ذات ايدى . انعاميله ذوالقدر خاندانى سوندى لكن بر مدت صكره فرهـاد پاشانك مفتريات غرضكارانه‌سى ومأمور اولديغى ولايات حقنده معاملات غدارانه‌سى تبين ايتمكله اودخى مقتولاً جزاى سزاسنى بولدى .

استطراد

عالى تاريخنك ذوالقدرليدن بك نامنه كيمسه قورتلديغى وعبدالرحمن شرف افندى تاريخنك على بكك انعاميله ذوالقدر خاندانك سوندىكى حقنده‌كى بياناتى شهسوارلى شعبهٔ خاندانك انقراض كليسنه معطوفدر . چونكه بوكونكى كونده مرعشده ويوزغاددە موجود اولان دولغادرليلر علاءالدوله بك زاده شاهرخ وسليمان بكلرك نسلندن اوره‌مشدر . انتهى

٩٣٢ سنهٔ هجريه‌سنده حاجى بكتاش ولى سلاله‌سندن (قلندر) بر مدتدنبرو ايشيق نامياله آناطوليده توره‌ين بد مذهب وديوانه مشرب برسوزى خذله اغواسياله ومهديلك دعواسياله علم افراز طغيان اولمش

[١] ج ١ ، ص ٢٣١ ، ٢٣٢ .

ایدی. کرچه بوحریفك علماً وعملاً هیچ برقیمت شخصیه ی یوقسه‌ده حاجی بکتاش ولینك قادینجق انادن بورنی قانی داملهسیله نفس اوغلی اولان حبیب افندی [۱] اولادندن اولمق حیثیتیله نظر عوامده طهارت نسب وحسب ایله طانینمش اولدیغندن آز مدتده بایراغی آلتنده اوتوز بیکدن متجاوز حشرات طوپلانمش و آناطولینك باشنه پوسکوللی بربلا کسیلمش ایدی. شکل طغیانندهکی بشقه‌لق قانونی سلطان سلیمان خانك نظر دقتلرینی جلب ایلدیکندن دامادی وصدراعظمی ابراهیم پاشا سردارلغیله درحال استانبولدن آناطولیه اوچ بیك یکیچری وایکی بیك بلوك خاقی سوق واطاره و آناطولی ایالاتی بکلربکیلرندن و سنجاق بکلرندن استدیکی ذواتی استصحاب واستخدام ایلمسنی‌ده اراده بیورمش ایدی.

ابراهیم پاشا سیر سریع ایله آناطولیه کلوب اول باول آناطولی بکلربکیسی بهرام وقره‌مان بکلربکیسی محمود پاشالری ایالتلری عسکریله شقی مرقوم اوزرینه سوق ایتدی. بوز اوق سمتنده وقوعبولان محاربه‌ده بونلر منهزم و قرمان بکلربکیسی محمود پاشا ایله علائیه و آماسیه وبیره‌جك بکلری سنان وقوچی ومصطفی بکلر شهیداً دار اخرته متعازم اولمسیله قلندرلی طاقمی اردوی عثمانینك متروکاتی اوزرینه قوندیلر. برکون اول چیرل چیپلاق آچ قارنه وفقط پیر عشقنه طبان چالان قلندرلیلر متروکات میانندهکی اللرینه کچن البسهٔ فاخره ایله کینوب قوشانمش اولدقلرندن هرقلندر طورلاغی کورکلی بورکلی ادیکلی جدیکلی بر بوی بکی طاسلاغی کسیله‌رك بوزغون اوردونك محتشم چادرلرینه کلوب قورلمشلر ایدی.

مابعدی وار

عارفی

---

[۱] بچوی تاریخنك یازدیغنه کوره سلسلهٔ نسب شویله یوروییور: قلندر ابن اسکندر ابن بالم سلطان ابن رسول چلبی ابن حبیب افندی .

اسمسز وتاریخسز سکه‌لر ـ ساده نقشلی سکه‌لر

(۳۳ نجی نسخه‌دن مابعد)

نومرو
۳٤

نومرو
۳۵

نومرو
۳٦

جریق مانقر اولدقلری جهتله بو اوچ سکنك قطعه‌لری کوچکدر ، ۳۲ و ۳۳ نومرولی مانقرلرده‌کی ترتیب کلمات بونلرده جزئی تخالف ایتمشدر . بناء علیه اوجیده فاتح سلطان محمد خان ثانی دورینه عائددر .

نومرو
۳۷

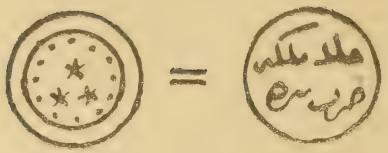

۱۲ ¼ ط ۱۷ ق

بو سکه‌نك ظهری ۲۸ و ۳۱ نومرولی سکه‌لرك ظهری کبیدر . آنلرده مرکزه وضع ایدیلان بر بیلدیز نقشی یرینه بو سکه‌ده اوچ بیلدیز قونلمشدر . بناءعلیه بو مانقرده دیکرلری کبی فاتح سلطان محمدخان ثانی عهدینه منسوب مسکوکاتدندر .

قدیم عثمانلی سکه‌لری میانسده ظهری مرکزنده مجتمع اوچ بیلدیز نقشلی بویله ایکی سکه دها واردر، فاتح مشارالیهکدر [۱] .

نومرو
۳۸

۳۷ نومرولینك ترس ضرب ایدلمشی‌در .

نومرو
۳۹

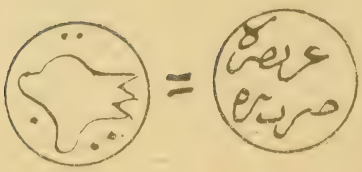

۱۴½ ط ۱۶ ق

ایاثلوغده ۸۵۶ سنه‌سنده ضرب ایدلمش بر مانقرك ظهرنده اژدر نقشی کوریلور [۲] ، بو سکه‌ده کی نقش مذکور اژدرك یالکز باشندن عبارتدر ؛

[۱] بریسی طاقمزده‌کی ۲۲ نومرو سکه، دیکری موزهٔ همایون مسکوکات عثمانیه قنالوغنده ۲۷٤ نومرولی مانقردر .

[۲] موزهٔ همایون مسکوکات عثمانیه قنالوغی ، سکه نومروسی : ۲۲۶

آكا نظراً بو سكه‌نكده فاتح سلطان محمد خان ثانى مسكوكاتندن اولمسى مأمولدر .

نومرو
٤٠

وزنى ٧ ط قطرى ١٣

٣٩ نومرولينك عينى ايسه‌ده بجق مانقردر .

نومرو
٤١

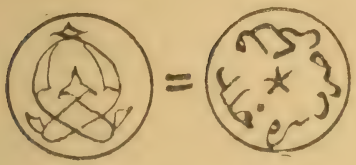

وجهنه نظراً بومانقرك سلطان محمد خان ثانى مسكوكاتندن اولمسى مأمولدر ، ٤٢ و ٤٣ نومرولى سكه‌لرده بوبابده ايضاحات ويرلمشدر .

نومرو
٤٢

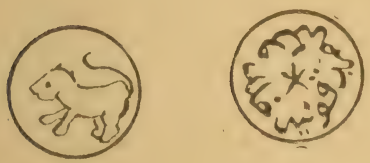

نومرو
٤٣

فاتح سلطان محمد خان ثانینك ٨٦٥ سنه‌سندن ٨٧٥ سنه‌سنه قدر ضرب ایتدیردکلری آقچه‌لرك یازیلری دوراً تحریر ایدیلوب مرکزلرینه بر بیلدیز نقشی قونلمشدر . سلطان مشارالیهك معاصری اولان قرمان اوغلی پیر احمد بك طرفندن ضرب ایتدیریلان آقچه‌لرده دخی بوطرزك تقلیداً قبول ایدلدیکی کوریلور[١]. قونیه‌ده باصیلان مذکور ٤٢ وقرمانده ضرب ایدیلان ٤٣ نومرولو ماقرلرك وجهلریده طرز مذکور اوزره مرتب اولدقلرندن میر مشارالیهك زمانه عائد مسکوکاتدن اولدیغی شبهه‌سزدر .

نومرو
٤٤

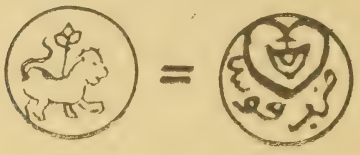

وجهلرنده خط فاصل ایله هلال شکلی تشکیل ایدیلان قدیم سکه‌لرك فاتح سلطان محمد خان ثانی زمانه عائد اولدقلری ١٧ نومرولی سکه‌نك ایضاحاتنده بیان ایدلمشیدی. قونیه‌ده ضرب ایدلمش اولان بو سکه وجه‌مزبور اوزره مرتبدر، مع مافیه هلالك وسطنه موضوع نقشك فاتح مشارالیهك تیره‌ده مضروب برماقرینك مشابهی اولدیغی کورلمکده‌در[٢]. بناءً علیه بوماقرده ٤٢ و ٤٣ نومرولیلرکی قرمان اوغلی پیر احمد بکك اولدیغی شبهه‌سزدر .

مذکور ٤٢ و ٤٣ نومرولیلرایله بوماقرك خط وضربندن یکنظرده عثمانلی سکه‌لری اولدقلری آکلاشیلور .

[١] توحید بك : موزهٔ همایون مسکوکات قدیمهٔ اسلامیه قتالوغی ، قسم رابع: صحیفه : ٣٧٠ ، سکه نومروسی: ٧٨١ و ٧٨٢ .
[٢] موزهٔ همایون مسکوکات عثمانیه قتالوغی، صحیفه: ١٢٠، سکه نومروسی: ٣٩٩

نومرو
٤٥

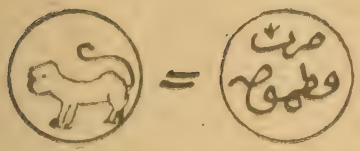

نومرو
٤٦

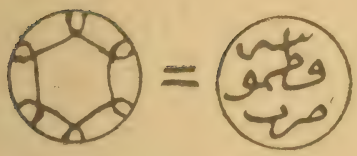

نومرو
٤٧

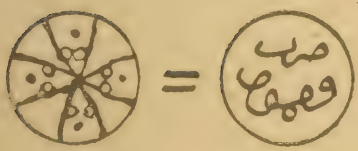

محل ضربلرينك صورت املاسيله خط و ضربلرينك آشورى اهتمامسزلغندن بو اوچ مانفرك اسفنديار اوغللرى مسكوكاتندن اولدقلرى آكلاشيليور [١] . اسفنديارلره عائد باقر سكه‌لرك الده ايديله‌بيلانى بش نوعى تجاوز ايتمز. بو سيبدن طولايى بالاده كوريلان سكه‌لرك زمان ضربلرينى قياساً تعيين ممكن دكلدر .

آماسيه ضربخانه‌سى فاتح سلطان محمد خان ثانى نامنه ظهرنده ارسلان

[١] طاقمزده‌كى ٣١ نومرولى سكه‌ده تفصيلات ويرلميدى

تصویرلی بر مانقر ضرب ایتمشیدی [١] . قرمان اوغلی پیر احمد بك ده ٤٢ ، ٤٣ ، ٤٤ نومرولرده کورلدیکی اوزره بویله ارسلان تصویرلی سکه‌لر ضرب ایتدیرمکده تأخر ایتمدی .

اسفندیار بکك نزدمده محفوظ بر باقر سکه‌سنك ظهری سلطان مرادخان ثانینك ٨٣٦ تاریخلی مانقرینك ظهرنده‌کی (ضرب برسه) نك یرینه (قسطمونیه) یازلمق اوزره تماماً عینیدر و کذا ابراهیم بك سلطان مشارالیهك آچمه‌سی طرزنده آچمه ضرب ایتدیرمشدر [٢] . بو ایکی اسفندیار اوغللرینکده قرمانیلرکی عثمانلی سکه‌لرینی تقلید ایتدیردکلری آکلاشیلیور. شو قیاسله ٤٣ نومرولی وظهری ارسلان تصویرلی سکه‌یی فاتح سلطان محمد ثانی معاصری اولان اسفندیار اوغللرندن اسماعیل بکك ضرب ایتدیرمش اولمه‌جنی مأمول قویدر .

٤٦ و ٤٧ نومرولی مانقرلرك حاوی اولدیغی نقش عثمانلی مانقرلرنده عیناً کورلمدیکندن زمان ضربلری تخمین ایدیله‌مامشدر . بونلر ایچون آق قیونلی سکه‌لرینی تدقیق ایتمك ایجاب ایدر .

نومرو

٤٨

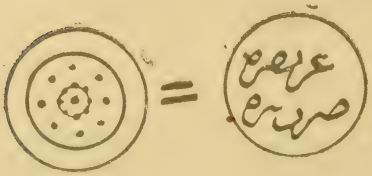

بومانقر موزهٔ همایون قتالوغنده‌کی ٤٤٦ نومرولی سکه‌کبی فاتح سلطان محمد خان مسکوکاتندندر، ظهری مرکزنده‌کی کل بورادہ نقطه‌لرله رسم ایدلمشدر .

[١] موزهٔ همایون مسکوکات عثمانیه قتالوغی، سکه نومروسی: ٣٢٣

[٢] موزهٔ همایون مسکوکات قدیمهٔ اسلامیه قتالوغی قسم رابعی، سکه نومروسی: ٨٦٢

نومرو
٤٩

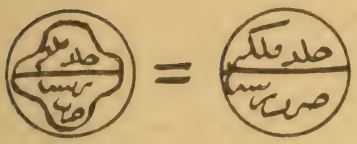

١٦ ط ١٣ ق

فاتح سلطان محمد خانك ایلك دفعه تخت عثمانی یه جلوسلری ٨٤٨ سنه‌سنه مصادفدر، بو سنه‌ده نام عالیسنه طرز نوینده آقچه‌لرو مانقرلر قطع وضرب ایدلمش ایدی. آنلردن بروسه‌ده ضرب ایدیلان مانقرلرك ظهری هر صورتله بالاده‌کی مانقرك ظهری کبی اولمغله بوسکه‌لرکده مذکور سنه‌ده ضرب ایدلمش اوله‌جغی درکاردر [١]. مع‌مافیه (خلده‌لکه ضرب برسه) کلمه‌لرینك آیری قالبله وجهه‌دخی سکه‌لنمسی ضربخانه‌جه وقوعبولمش خطانتیجه‌سی اولمسی ماموللدر.

سلطان بایزید خان ثانی

نومرو
٥٠

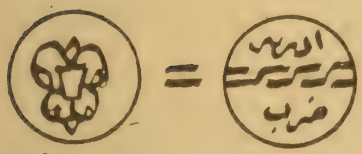

١٢ ق ٦ ½ ط

بو مانقرك وجهنده‌کی نقش فاصله « بسیط نقش رومی » دینلور. مذکور نقش ابتدا مصر آلتونلرنده سطرلر آراسنه قونیوردی. دولت

[١] موزهٔ همایون قتالوغنده ٢٤٠ نومرولی سکه‌یه مراجعت.

بایندریه جهده حسن قبول کورهرك آنلرده مصرلیلر کبی قوللاندیلر [١].

فاتح سلطان محمد خان ثانی زمانندده تیره ضربخانه‌سی ابتدا بویله نقشلی برمانقرضرب ایتدی[٢] . بسیط نقش رومی سلطان بایزید خان ثانی دورنده استانبول و طشره ضربخانهلرنده باقر مسکرکانه کرك نقش فاصل وکرك دوره وکنارنقشی اولهرق متنوع صورتده قونلمشدر ، بوجهتله مذکور نقش عادتا سلطان محمد شارالیه مسکوکاتنه علامت فارقه کبی قبول ایدیلور [٣]. بوحالده نقش مزبوری حاوی اولان بوادرنه مانقرینه‌ده سلطان بایزید خان ثانی مسکوکاتندندر دیمکده تردد ایدیله‌مز .

نومرو
٥١

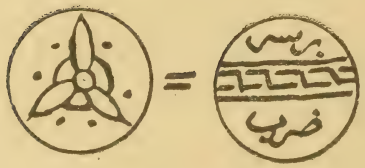

١٥ ق $10\frac{3}{4}$

بوسکه ، وجهی نقش فاصلنه نظراً سلطان بایزید خان ثانی مسکوکاتندندر. تفصیلات ٥٠ نومرولی سکده ویرلمشدر. ظهری نقشی برنقش هندسیدر. بو نقشك عینی آتیده ایکی مانقرده‌دها کوریله‌جکدر، ایکیسیده « ساده نقشلی سکهلر » دندر.

---

[١] موزهٔ همایون مسکوکات قدیمهٔ اسلامیه قتالوغی قسم رابعی، صحیفه: ٤٧٩، ٤٨١ ، ٤٨٧

[٢] موزهٔ همایون مسکوکات عثمانیه قتالوغی، سکه نومروسی: ٤١٦

[٣] کذا ، سکه نومروسی: ٤٩٧ و٤٩٩ و ٥٠١ و٥٠٢ و٥٠٣ و٥٠٤ و ٥٨٦ و٥٨٨ و ٥٩١ و ٦ ٨

نومرو
٥٢

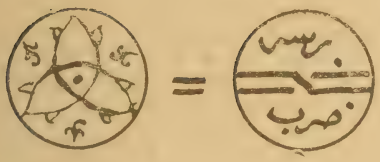

٨ ½ ط ١٥ ق

بو سکه‌نك وجهنده‌کی نقش فاصل بر خانه‌لی نقش رومیدر، موزهٔ همایون مسکوکات عثمانیه قتالوغنده ٤٩٩ نومرولی و آنی تعقیب ایدن سکه‌لرده عیناً کوریلور ؛ بناءً علیه بو سکه‌ده آنلر مثللو سلطان بایزید خان ثانی مسکوکاتندندر .

ظهری نقشی ٥١ نومرولی مانقرده‌کی نقش هندسینك تنظیراً ترکی به تحویل ایدلمشیدر . بویله متحد الرأس اوچ بالق نقشی آق قیونلی مسکوکاننده دخی کورلمکده‌در .

نومرو
٥٣

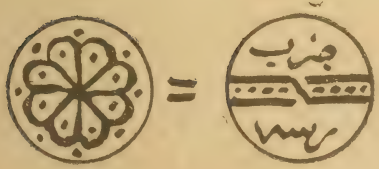

١٣ ط ١٥ ق

بو مانقرك وجهنده‌کی نقش فاصل ٥٢ نومرولی سکه‌ده کوریلان نقشك نقطه‌لرله تزیین ایدلمشیدر. بوده آنك کبی سلطان بایزید خان ثانی مسکوکاتندندر .

نومرو

٥٤

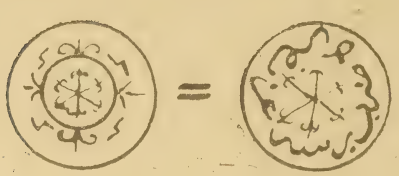

۱۲$\frac{3}{4}$ ط ۱۷ ق

بومانقرك وجهی قتاوقده‌کی [۱] سلطان بایزید خان ثانی مسکوکاتندن ٥٠٨ نومرولی (بروسه) سکه‌سی ظهرینك تماماً عینیدر ، یونکده مشارالیه سکه‌لرندن اولدیغی شبهه‌سزدر . ظهر سکه‌نك مرکزینه وجهك مرکزنده‌کی نقش قونیلوب دوره‌سی نقش رومی ایله تزیین ایدلمشدر .

نومرو

٥٥

وجهده‌کی نقش ، رومی نقش‌مقامنه قونلمش ترکی نقشدر . بناءً علیه بومانقرده سلطان بایزید خان ثانی مسکوکاتندندر . ظهرنده‌کی نقش ٥١ نومرولیده اولدیغی کبی برنقش هندسیدر .

بو نقش هندسینك تماماً عینی سلطان مرادخان ثالثك برسکه‌سنده دخی کورلمکده‌در [۲] . یونکله برابر اشبو سکه مشارالیهك دکلدر . زیرا آنك زمانده سکه‌لرك وجهی نقش فاصل ایله ایکیه آیرلمز ایدی وکذا سکه‌ده کوربلان

[۱] موزهٔ همایون مسکوکات عثمانیه قتالوغی ، صحیفه ۱۵۲ .
[۲] موزهٔ همایون مسکوکات عثمانیه قولکسیونده ۱۱۸٤ نومرولی سکه .

(برسه) املاسيده سلطان سليمان خان اول اواسط حكومتنده (بروسه) صورتنده تحول ايتمشيدى . بوايكى دايل سكه‌نك اولجه بيان ايدلديكى مثللو سلطان بايزيد خان ثانى زمانندده ضرب ايدلديكنى اثبانه كافيدر . آنجق خط ونقشنك صوك درجه‌اهتمامسزلغى مسكوكات صحيحه‌دن اولمديغنى كوسترمكده‌در. مع مافيه براصلى اولهجغى جهتله طاقمزه كچيرلمشدر[١]

نومرو
٥٦

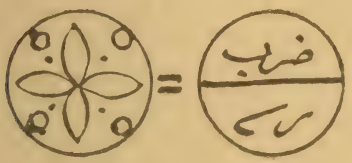

١٢ ق ٧ ½ ط

٥٥ نومرولى سكه‌نك بحق مانقرى اولديغى وزندن آكلاشلمقده‌در. بومانقرده نقش رومى يرينه ترجيحاً وضع ايديلان نقش (صو) ديديكمز نقوشدندر .

ذيل

نقشك صويه تشبيه اولنمسى مجراسى اكرى بوكرو اولان ايرمق ونهرلره بكزه‌تلسندناشيدر . اسكى مصرليلرك هيروغليف خطنده مذكور نقشك صووتهره اشارت اولهرق قوللاندقلرينه باقيلورسه بو تشبيه قديمدر[٢]. عثمانلى نقشجيلرى پيننده صويك انواعى وهر برينك آيرى اسملرى واردر [٣]. مسكوكات عثمانيه‌ده بوسكه‌ده كورلديكى كبى بسيط اولانلرندن ماعدا متناظر وملتفلريده نقش ايدلمكده‌در .

[١] ٦٥ نومرولى‌يه‌ده مراجعت .
[٢] محسن بك : مطبوع هيروغليف رساله‌سنده .
[٣] لهجهٔ عثمانى، صو كلمه‌سنه مراجعت .

مابعدى وار

متقاعد ميرالاى
على

بیت

صوت طوپ ادخنهٔ نفطك ایچنده صانسین شمشك اویزقره بولوتده غریو ایلر رعد
اشتری آیتی یازدیره خون عدو یعنی بونده اولنه ایلدی حق جنتی وعد

آخر چون حصولنده سهولت کورنمدی الامور مرهونة باوقاتها دیوب اوزرنه سنجاق بکی منت اوغلی محمد بك حواله قونلب سلطان ابوالفتح دشمن اوزرنه یوردی دشمن دخی چون کندوزنی معارضه یه قابل کورمدی رجع القهقرا اسلوبنجه دونب اول عظیم بی حساب عسکرله ازورنق قلعه سی اوزرنه یوردی بوسیبدن میخال اوغلی اسکندر بکه بیش یوزیرار یولداش قوشلب قلعه یه یاردمجی کوندرلدی وپادشاه سعادتله سوفیا شهرنه چیقوب اول دیاری خیام سعادتله مخیم قیلدی

ذکر فرستادن محمود پاشارا برقصد قمع دشمن وقرار کردن پادشاه درشهر سوفیا

اتفاق بواثناده قیش دخی یتشدی بیت

هوا روی رقیبه بکزر اولدی صوقدن کرتودرسك یره دوشمز

پادشاه فضل الهی بی همنشین ایدنب سوفیاده توقف بیوردی روم ایلی عسکرنی محمود پاشایه نام زدایدب دشمن اوزرنه کوندردی کافر لعین دخی قلعه یه طوپلر قورب قلعه یی غایت زبون ایتمشدی بیت

طوپ جفا که نجاقاتلم ای بی وفا طاش دکلدر یورك برج دکلدر بدن

چون محمود پاشا اوچ کونلك یوله یقین واردی صعوبت مداخلن ودربندن شویله وصف ایتدیلر که مثلا ایله لك یولدر که سپاه ظفرپناه کجاجك یولك برطرفی اوچرم طاغدر وبرطرفی درین صوی در قیسقدر که بربر کچلور بو جمله ایله کافر لعین صویك اوته یقاسنده هربرقیسق یرلرده طوپلر

قورب حاضر ایلمش وطایفهٔ اقلاق که کافرك چتاغی در یاغی وعاق اولب دربندی باغلمشدر قوش اوچرمزلر بوبابده مشاوره یه احتیاج کورندی روم ایلی بکلرن ارنود ایلی بکی نصوح بکی و یانله سنجاغی بکی دولی اوغلی امور بکی و اسحاق بك اوغلی عیسی بکی و مخال اوغلی علی بکی دخی نجه بکلری جمع ایدب مشاوره اولندی اکثر بکلر اول یرلری بیلرلردی عسکر پادشاهه بویولدن وارمق ممتنع در دیدیلر واکر معدن سربرنك طرفندن واریلرسه بعد مسافت واردر قلعه یه ضرر یتشمك احتمالی کورنر دیدیلر بیت

صوردم دهنی سرن در سرحفیدر مشکل برکن وردی خبر مشکل ایکی اولدی

چون بکلر عجز خبرن ورب امر ممکنی ممتنع صورتنده کوستردیلر بکاره دستور وردی کندو خلوتنه کیرب باشنی یره قویب یاشنی آهنه دمساز ایتدی حقه تضرع ونیاز کوستردی بیت

یاری ازحق بجوکه [۱] فضلش عقدهٔ مشکلات نکشاید
هرچه خواهی ازوطلب که جزاو ره بکنج مراد نماید

آخر نتیجهٔ ضراعت وابتهال بواولدی که ملقن عنایت الحرب خدعه دامنه تشبث ایتمکی ارشاد ایتدی بس برطور عقل کامل بوتدبیره مباشرت ایتدی که برمرتلوس کافر که کار آزموده وروز کار دیده بریدبادن جابکتر بولوب قاتنه کتوردی وکندونك بر یر ارندن چالا کتر قولن قوشدی وایوتیمارلر وعده ایتدی وبیوردی که نه صورتله ممکن ایسه اورمان وچنکلستان ارالغندن سرتب وارهلر قلعه بوطرفده اولان طاغ قله سندن اواز ایدب چاغرهلردیلر که اوچ کونه دکن نه زحمت چکرسکوز چکك محکم طورك اوشده پادشاه کلدی یتشدی بیت

یانماجکر بودردله فریادرس کلور اولما کوکل فراقله عیسی نفس کلور

برمقتضای امر واردیلر یتشدیلر چون بو آواز کافر قلاغنه ارشدی

[۱] آیاصوفیه نسخه‌سنك بوراسنده (جز) کله‌سی‌ده واردر .

وقلعه ارنلری کلبانك الله الله ایدب شادلق طبلن ونفیرن چالدیلر کافر اراسنه بو ولوله دوشدیکه ترك صولت اوزنکوسنه برك باصوب اوچ طرفدن اوش کلدی یتشدی بو مهابت خبردن و قذف فی قلوبهم الرعب فحواسی ظهور بولوب صنغون دوشدیلر چون ارکان اذلال ومذلت یعنی مشاوران قرال بی دولت عسکرلرنك بوصنغونلغن واضطرابن کوردیلر قراله خبر وردیلر وایتدیلر که نفس امرده بوخبر واقعه ترکه مقاومت ایتمك ممتنع در وارچه ترکه یی براغوب باش قورترمق کرك واکر واقع دکلسه چریمز صنغوندر خصوصا قلعه محاربه سندن غایت زبوندر شمدنکرو طورمق فایده ورمز بیت

صید ایتمکانکارم کرچه درشصتم چونکه مساعد اولمدی دولت نه فایده

قرال ایتمش که چون بویله در یارن یوریش اولسون مسخر ایدرسم یاقم یقم کوچم خلاف مراد کورنرسه ینه کوچمك ممکن بس بوصنوقلغله قلعهٔ فلك قله یه یوریش ایتدی نجه قلعه بلك کروسنه یوریش کرستردی

بیت

وقت اولمینجه هرایشك ایشلرسه برکشی ابتر قلورالارویه وارمز انك ایشی

حاصلا کافر بوکلدی اوازه سندن بوکلدی طوریش ورمیوب طوپلرن واکثر عربه لرن ویرالو وخسته یم مرده مرده سن واثقال واحمالن براغوب جان قورترمغه راضی اولوب قاچدی بیت

رقیب خرده چون یوق قوت قلب بی کوردکجه دیر قوسقونه قوت

قلعه ده اولان اردن بعضی کیجه قومیوب اردن چقوب آردن باصدی ودرحال پاشایه خبر یتشدی الله اکبر دخی صالت اوچ کونلك یولی برکیجه ده

مصراع

چون باد در تحرك وچون سیل در تحدر

یورتوب یتشدی کمی حاضر بولنمدی که عسکر منصور صودن عبور ایده اما بعضی یکیت یکیل آت یوزدرمکله وطوار دریسن یوزدرب

صال ایتمکله واواق کمیلر بولوب کچمکله بیك ارکچوب کافرك آردندن یتشدی چوق کافرلر قردیلر و دری طوتدیلر محمود پاشایه دخی کمی یتشوب قلعه اوزرنه کچدی وکافر ساوه صوین کچدی جان قورتردی کچمك ازدحامنده اکثری صویه غرق اولدی غایت یغمورلو وچاموورلو یردر عربه لری یراقلریله باتوب قالدی وسلاح ویراغ دوکندوسندن نجه عربه لر طولدی القصه شولقدر عربه ویراغ آلندیکه حسابه صیغمز طوپلرن ویراغن قلعه یه قویدیلر قلعه نك یراغن ویولداشلرن قیورب کندو منصوراً مراجعت ایتدی اما ازوق تدارك ولنمشدی کلوب یتشمدیکی سبیدن کمینه قولنی مخال اوغلی اسکندر بکله که قلعه بکیدی ومردانه لقلری ظاهر اولمش بکیدی قلعه ده قویب ازوغی ضبط ودفترایدب دزداره تسلیم ایتمك امر ایلدی برمقتضای امر مصلحت قیورلدقدنصکره پاشا اردنجه یوردك اتفاق غایت قیشدی شویله که بیت

شرابك جرعه سن آتسك هوایه برودتدن عقیق اولب اینردی

مخال اوغلی اسکندربك مرافقیتله وایکی حوری شکل جاریه ورمشدی انك حرارتی سبیله شدة شتا طویلدی بوقطعه اول حالده بدیهی دنلدی

قطعه

بو تصور واریدی کوکلده که جنانمی حصار ازورنیق
ایکی حوریسی اردی باکه نصیب صوردم آنلردن ایتدیلر تصدیق

پاشا دخی سوفیاده عتبه بوسه ملحق اولدی اسیر کفره بی عن عرضه یتشدردی تیغ یاسایه همدم ایتدیلر پادشاه نظرنده پاشانك سعی مشکور وفعلی مبرور کورنب عواطف پادشاهیدن نصیب اوفر وحظ مستوفی ابله کرامت التفات بولدی اول قیش کلوب ادرنه ده تنعمه مشغول اولدیلر چون فرنك خرچنکه وانکروس مأیوسه مرادنجه تمام انتقام ایتدی ارئود کنود استیصالنه اهتمام کوستردی

گفتار در عزم کردن پادشاه ابوالفتح بولایت ارنود وقمع کرد نکشان ایشان واستیناء قلعهٔ البصان

سنه سبعین وثمانمائه بهارنده که انجمن چمن اراسنده بلبل چکاوك حسن آوازله فانظروا الی آثار رحمة الله کیف یحیی الارض بعد موتها آیتن ترتیل ایدردی نیت غزای ارنود دیوب خوش صفایله هر غازی قلج قوشندی رایات فتح آیات ادرنه دن حرکت ایتدی چون مناسترشهری صحراسنه خیام سعادت سایه صالدی هرطرفدن عسکر ظفر رهبر کلوب اولو ارماقلر دکزه دوکلور کبی اوردوی همایونه ملحق اولدی وامواج دریا کبی تلاطم وتصادم کوسترب ارنود النه آقدی بیت

شول آلبلرکه هربیری بیگردر بهادرلرکه هربیری بیك اردر

وهاتف حال کفرهٔ فجره نك آذانندن تحوف[۱] آیه [۲] یا ایها النمل ادخلوا مساکنکم لایحطمنکم سلیمان وجنوده صداسن یتشدردی بو صیت مهابت ظاهره وسطوت قاهره دن کفرهٔ ملاعین دنك وحیران اولوب ضرب طاغلره و صعب دره لره بجنه لر اولوب دربندلر کسوب مدافعه و ممانعه امورنده اولمکه مقدورلری در صرف ایدب غایت شقاوتدن تمرد ایدب عناد اوزره اصرار کوسترديلر اما عسکر سلطانی ملاحظهٔ ثواب غزا وامید نصاب غنایم عظمی فکریله اقدام اقدامی شویله باصدیلر[۳] هرکوه منیع وهر وادی عمیق بونلره صحرای ماسا لاتری فیها عوجاً ولا امتا کورندی هربجنه یه که اشدیلر[٤] بعنایت الله تعالی فتح ایدب مال ناطقدن وصامتدن شو لقدرنهب ویغما ایتدیلرکه اوچ درت بیك اقچه لق فرشته

[۱] آیاصوفیه نسخه سنده بوکلمه (تخویف) در .
[۲] آیاصوفیه نسخه سنده (آیه) کلمه سی یوقدر .
[۳] آیاصوفیه نسخه سنك بوراسنده (که) اداتیده واردر .
[٤] آیاصوفیه نسخه سنده بوکلمه (اوشدیلر) در .

شکل اوغلان وحوری منظر جاریه‌لر بیت

شو حوریلرکه چادرده کورنلر بدیهی حکم ایدردی کم جنان‌در
قویوب قوینومه یاتدقده کوریدك صانیدك بر بنده ایکی جان‌در
شول اوغلنلرکه آندن ایلرو حسن اولور درلرسه والله یلان‌در

بوصفتلو محبوبلرکه یوزنه باقن حیران اولور اوچر یوزه دردریوز اقجه‌یه ویرلردی وصغرلرکه صفر آفاقع لونها تسرالناظرین نوعندندی دردربشر اقچه‌یه آلنردی و[۱] سرکله‌قیون که ذبیح‌الله‌قوچندن خبرورردی ایکیشر اقچه‌یه آلنمزدی هرچادر مال غنایمدن مالامال اولمشدی اما شولکه ارکك خوریاد کافردر امراولندی‌که بکلکه کتوره‌لر بوسبیدن هرمنزله زنجیر زنجیر کتورب پادشاه مظفر حضورنده یکیت یکیل قلج اوشرب شارق شارق قیررلردی اوجاغلرنه صوصامشلره چشمه‌سارتیغ آبداردن شراب بوارمطاندررلردی منزل اولدی‌که اوچ‌بیك درت‌بیك ویدی بیك کافر تیغ یاسایه ملحق‌اولدی عمیق دره‌لر کشته‌دن پشته‌لر کورنردی و عراص عریض صحاری خوندن جیحون اولب آقدی بوتدمیردن صکره تدبیر تقدیر تأثیر شویله اولدی‌که یونداواسنده‌که مملکت ارنود کوبکی‌در قلعهٔ منیع یاپدرله درحال ملازمان حضرت بر نهج امر مربع‌الاضلاع برمحکم قلعه بنیادن اوردیلر بیت

کرشکل مربع دنلر انحس اشکال کفار نظر اولدوغنه یوقدرر اشکال
نسبت ایدجك طالعنه شاه جهانك شك یوق‌که بودرکروارسه‌احسن اشکال

وآزمدتده اتمامه یتشدردیلر بیت

حصاری کم بولوتلردن سچلمز که برجی ابری یاخود بدنمی

واول یرك دایره‌سی صرب طاغلر ودربندلردر اما اول صریك کفره‌سنك بواوایه شدة احتیاجی واردر هم نفس امرده آب روانی وافروکشت زاری مناسب فرح بخش یردر معمور اولمسنه خلقك

[۱] آیاصوفیه نسخه‌سنك بوراسنده (بر) کله‌سی‌ده واردر .

تیقی اولدغی اجلدن هریردن اهل اسلامدن کلوب یورد ومسکن طوتب ساکن اولدیلر وحالنه مناسب آدن البصان قودیلر الی یومناهذا شویله معموردرکه نزهت بیت‌المعمور آثارن کوسترر وهنوزترقیده‌در ترقیسی تضاعفده اولسون چون قلعه امری تمام اولب دزدار نامداروحفظهٔ جان سپاره سپارش ایتدیلر اوخری سنجاغنه ملحق ایتدی سنجاق بکنه اصمرلنوب کندو منصوراً ومظفراً دارالسلطنه ادرنه‌یه کلدی

گفتار در عزم کردن حضرت جهانبانی بمملکت ارنود درکرهٔ ثانی

بیت

دیدم دلداره‌کم نیجا بوجورك دیدی بونکله قورمیم سنی بن
دیدم‌کم بوندن ارتق نیلیاسن دیدی جانك آلورم قال قروتن

تنظیم‌دررلطیفه‌دن‌غرض بوکه‌ارنود ولایتی کورنلره [۱] قوت‌حسیله صریلغی معلوم در کورمینلره بوقدر معرفت و علم یترکه اول دیار پر اشرارك وعورت مصاعد و مهابطی و صعوبت مداخل و مخارجی بو مرتبه‌ده درکه اسکندر ذوالقرنین کرامشدر دیرلر سلطان ابوالفتح روح روحه مرهٔ اولیده بر وارمده تمام مسخر ایتمشدی وذکر اولندغی کبی محکم قلعه‌یله‌تأکید [۲] دشمنی مدمر قیلمشدی اما ایکنجی کره ارنوده عزیمتنه باعث بو اولدیکه طائفهٔ ارنود شرت وتجلد وعصیان تمرد اوزره یرادلمشدر وما بالذات لایزول بالعرض اول‌خنزیرلر بوقدر اطاعت و انقیاد شمشیر خونریز پادشاه هولندن ایتمشلردی چون

[۱] آیاصوفیه نسخه‌سنك بوراسنده (خود) کلمه‌سی‌ده واردر .
[۲] آیاصوفیه نسخه‌سنك بوراسنده (ایدب) کلمه‌سی‌ده واردر .

لمعات تیغ کوزلرندن بر قاچ کون طولندی اسکندر خاین که مبدأ طفولیتدن پرورده خاك درکاهکن فساد معادی اختیار ایدب بر بولك کفرهٔ فجره یه سرخیل اولمغچون لباس ارتدادی که اردهٔ کسوت دربوبنه ردا ایدنب دولت اشیکندن قاچوب ارالرنه کرمشدی بکوکیز اوغلیم دیو اول شیطان غوایت اغواسیله اشرار ولایت جابجا یاغی اولب اول یاغی اوکلرنه دوشب قلعهٔ البصان که همسر آسمان در اوزرنه دوشمك قصد ایتمشلر فهیمات عقاب تیز مخلب قچن شکار زاغ و زغن اولسر واکرچه اول قلعه انك کبی غریمدن ذروجه رخنه پذیر دکلدر وسنجاق بکی امداد ایتمکله دفعی ممکن ایدی اما حمیت ناموس پادشاهی مقتضاسنجه همت بویله اولدیکه قلعه اوزرنه دخی کتورلمیه قرعهٔ تدبیر بویله تدویر کوستردی که اول طرفه نوع توجه کوسترله وقلبه شهرنده قیشلانه اتفاق اول قیش غایت یاوز قیشدی اما ایام عشرت وعیشدی اول قیش باعتبار مأیول ارنود محبوبلری خیالیله هرکشی محبته ویمکه ایچکه شروع ایتدی بیت

سنکله کل برو ای دل بوحالی خوش کورلم ال ارکرنجه وصاله خیالی خوش کورلم

وقتی که بهار سنه احدی وسبعین وثمانمائه بهشت برین اثرلرن اظهار ایتمکه باشلدی رایت ظفر سرایت همعنان فتح ونصرت اولب حرکت کوستردی بیت

یولنی پاك ایتمکه سیر ایتدکنجه اول شهك ابرسفا[۱] اولدی وبادصباجاروب کش[۲] بودفعه بلغراد طرفندن کریلکی وجه کوردیلر بیت

سپاه شیر صولت مور تعداد جیوش پرخروش وجوش منقاد

هرطرفدن کلوب اوردوی همایونه ملحق اولب سیل عرمرم کبی ولایت ارنوده منحدر اولدی برسیلی که طوفان نوح کبی قلل جبال وهاد وتلال فضای غبرایله برابر اولدی اول دیار پراشراری تمامی غرقه ویردی

[۱] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوکلمه (فراش) در .
[۲] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوترتیب (صبادن جاروکش) در .

هریرکه اول مرده طغات آنك فتحنی ممتنعاتدن صانورلردی واکاتحصن ایدرلردی بعنایت الله‌تعالی بریوریشه‌دویش ویرمدی وادی بزرشك که اصلا غازی ایاغی باصمش دکلدی بروادی‌درکه ایکی طرفی‌اوج هواده یوجه طاغ‌در دره‌سی حضیض ثراده وایجی طلو اشرار کفار اوّل وارشده طرفینی تمام غارت اولمشدی اما ایچنده‌کی کفره طوغا ایل اولمق کوسترد کیچون ایچنه عسکر کرمیوب توقف اولنمشدی چون بینه تجلد وتمرددده مصر اولدی لازم اولدی که جزالری اولنه بو اوزره برطرفدن اناطولی عسکری وبر طرفدن روم ایلی سپاهی یوریوب اوزرنه هجوم ایتدیلر چون کافر طاقت سکون ومقاومت کورمدی برکیجه ایله اناطولی عسکری اوزرنه سکون ایتدی غازیلر اله آلدیلر شولقدر قردیلرکه حسابه‌صیغمز اوغلانلرن‌وقزلرن عورتلرن اسیر ایتدیلر دخی نچه‌بونك نظیری‌دره‌لر وبجنه‌لرکه تفصیل‌اولنرسه‌بومختصر مطول اولورسپاه ظفر پناه الندده مسخر اولدی بو وجهله تمام مملکت ارنودی‌مسخرایتدی برقوار [۱] سنت‌اوّل‌اوزره ولن‌تجدلسنت‌الله تبدیلا صبیان وصبایاسنی باسرهم سبی واسرا ایتدیلر وخوریادن زنجیر زنجیر کتورب هرمنزلده حسابه‌صیغمز کافرلره قلیج اوشرب پادشاه حضورنده قرارلردی بومهابتدن باقی قالان کفرهٔ ولایت ایل ومنقاد اولب جزیهٔ شرعی ورسوم عرفی ادا ایتمکه ملتزم اولدیلر چون‌دشمن غدرنك شطرنجی پادشاه جهان تمام شهمات ایتدی مات صویندن کچوب میل مراجعت کوسترد کی محمود پاشایی اسکندریه قلعه‌سی‌که فرنکه متعلق‌در اوزرنه اقین ایتمکه کوندردی وارب قلعه‌یه یوریش ایدب شهرن آلیب یغمالیب اوده اوردی وبو یانه صویندن‌که کچدورمز صودر یوزدرمکله کچوب آقین صالدی خوش طیوماغله بینه کلوب شرف عتبه بوسله مشرف اولدی اسکندر باغی دخی بغا کی

[۱] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوکله (برقرار) در .

صدمهٔ صاعقهٔ تأثیر عسکردن قاچوب دکزه کتدی شمشیر همت پادشاه اکا دخی ملك عدم مفشورن ویردی چون که ارنود باشنه بو عذاب واقع اولدی وشیطانلری جهنمدن یکا کتدی قلعهٔ البصان اطرافنك صرب طاغلرنده ساکن اولن کفره یرلرنه الوداع ایدب قلعه اواسنه اندیلر کویلر و مزرعهلر اولب معمور ودارالامان اولدی مملکت ارنود تمام ضبط اولنب سنجاق بکنه تفویض اولنب کندو سعادتله دارالخلافه استنبوله کلدی

گفتار درعزم پادشاه بسوی ولایت قرمان وطرد کردن پیر احمدرا

چون روم ایلی طرفندن دشمن دین ودولتی تمام قهر وانتقام ایدب ضررلری یوللرن مهابت تیغ آبداری سدایتدی ارادات عالیه سی بو که متعلق اولدی که سلطنت مصری دست تصرف چراکسه دن استنزاع [۱] ایدب تخت یوسف نبی علیه السلام بخت بیدارنك تحت تصرفنه منصرف قیلا بنابرین معنی امر ایلدی که عسکر عثمانی که دشمن اوزرنه قضای ربانی درمهیاو مرتب اوزاق سفر یراغیله چیقوب کلالر اوردوی همایونه واصل اولالر امتثال امر اوزره هرطرفك عسکری دخی جمع اولب تمام اهبت وکمال ابهت اوزره ملك عرب طرفنه یونلدی بو نیتله که قرمان اوغلی پیر احمد نته که عهدنامه سنده مثبت در عسکریله کلوب اوردوی همایون امانته داخل اولا عسکر ظفر رهبره قلاوزدوشه چون قره حصار مخیم خیام سلطنت اولدی بوامر دعوته کوندرلن ایلچی کلدی پیراحمد نقض عهد ایدب کلدی دیو خبر وردی لابد پیر احمدك صفحهٔ حالنه فمن نکث فانما ینکث علی نفسه فحواسندن بر حصه ثبت اولندی که ترتیب مقدماتدن

[۱] آیاصوفیه نسخه سنده بوکله (انتزاع) در .

فقطع دابرالقوم الذین ظلموا مضمونی نتیجه کورندی وقتی که قصه
بویله اولدی پیر احمد کلدی پادشاهك آتش غضبی هیجان بولدی
بیوردی که اول مملکت قرمان که فاصله در بین الدارین ضبط اولنب پیراحمدی
طرد ایده وبونی مقدمهٔ فتح مصر وشام قیله بس بوعسکر کالطّود
العظیم که فیافی مصره صیغمز چون مملکت قرمانی لکدکوب پای
مرکوب ایتدی پیر احمد قاچدی باشن آلب قره طاش صرینه صیغندی
پادشاه ابوالفتح کوه له[۱] قلعه سنی محاصره ایدب ضرب دسته فتح ایتدی
و قلعهٔ قونیه که تخت آل قرمان در ولارنده بی وسایر قلاعن وبقاعن
استخلاص ایدب مملکتن تمام ضبط ایدب ایالتن شاهزاده سی سلطان مصطفی یه
ارزانی بیورب کندو سعادتله استنبوله عودت ایتدی چون قرماندن
چیقوب قره حصاره کلدی محمود پاشایه قره خبر اردی که عزل ایتدم
قیومه کلماسون سبب ظاهری دخی بو که هر اثنای مشاوره ده که پیراحمد عهده
وفا ایدب کلمی دیدکجه محمود پاشا البته کلور دردی چون اول سیاه بخت
جنبر طاعتدن باش چکدی کلدی آنك شقاوتی اهل سعادت حالنه
دخی اختلال صالدی بوحادثه سنه اثنی وسبعین وثمانمائه تاریخنده
حادث اولدی وسنه ثلاث وسبعین وثمانمائه بهارنك فراشی بساط بزم
ونشاطی بسط ایدجك پادشاه مظفر قرینا بالسعاده مستقر دولتنده استنبولده
مقرر اوتراب عیش نوشه مشغول اولدی قرمانه مرةً بعداخری عسکر
جرار کوندردی بقیهٔ اهل تمرددن نه بولدیلرسه خاندان عالیها سافلها
قبلندن قیلدیلر

کفتاردر فتح قلعهٔ اغریبوز وجزیرهٔ او

شولدم که نسیم صبای سنه اربع وسبعین وثمانمائه تنسمندن ازهار صحرا

[۱] آیاصوفیه نسخه سنده بواسم (کوله) صورتنده در .

امواج دریاشکاف کوستردی جزیرهٔ اغریبوز فتحنه عزیمت ایتدی اطراف عسکرك استرکابنه احکام صالندی واولوطونمه امراولندی کلیبولی سنجاغی محمود پاشایه ارزانی بیورمشدی انك کبی عاقل وکاردان چون دکز بکی وقپدان ایدی رای زرین وفکر متین ارشادیله بردونمه ترتیب ایتدی که غازی امور بك روحندن آوازهٔ افرین هرعقل وهوش کوشنه یتشدی رایات همایون بردن وطونمه بحردن عزم قلعهٔ اغریبوز ایتدی وجزیرهٔ اغریبوز ولایت موریله ممالك محروس اراسنده برواسع جزیره در نجه قلاعی وبقاعی وبیك نجه یوز کویلری محتوی مثلا شویله درکه دریا براقلیمی احاطه ایتمش جانب غربیده دارالاسلام طرفنده برازیر تیسلوب عرضی برارماغ عمیق مقداری اولمشدی قلعهٔ اغریبوز بعضی دکیزه و بعضی جزیره قروسنه محکم بنیاد اولمش قلعه در وقلعه قپوسندن دارالاسلام قروسنه کچر بر چکمه کپرو یاپلمش چون سلطان مظفر طرف بردن ومحمود پاشا بحردن کلدی درحال بحر وبردن محاصره اولماغچون کثرت اسباب مساعده سیله کمیلر اوزرندن کپرولر چاتدیلر عسکر منصور جزیره قروسنه عبور ایتدی وکمیلر کلدیکی طرف خود دشمن کلماکندن مصون اولمشدی امابر طرفندن کلماسی احتمالی اولماغن صنعت جر اثقالله قرودن کمیلر یوردب دکز اوستنده کمیلر چاتب اول طرفی دخی مسدود ایتدیلر ورجال ابطالله کمیلری مؤکدایتدیلر چون دایرهٔ قلعه محط رحل خیل سیل کردار واقع اولدی برطور قلعه کشایی یرپر مترسلر قورب طوپلر یرلشدرب عمل بیوردیلر اما بو جهتدن که خندقك عرضی فکره عرض اولنسه درکنه طول زمان ایستر عمقی خود غور اندیشه دن عمیقتر بوخندق واسطه سیله [۱] برج وبارو متانتی وقلعه مناعتیله قلعه نك عنق ثابت ومرده سنك تجلدی مستمر اولدی شول مرتبه ده کی وزراء

[۱] آیاصوفیه نسخه سنك پوراسنده (و) حرفی ده واردر .

حضرت استخلاصنك امتناعنه حکم ایدب پادشاهی کوچرمك تدبیرن یتدیلر پادشاه مظفر سوزلرنه التفات ایتمدی ومحمود پاشا بو رای سخیف وتدبیرلرنی ضعیف کوسترب قلعه‌نك فتحی بعنایت الله ممکن الحصولدر دیوب پادشاهی کوچرمکه وجه کورمدی اتفاق کافر طونغاسی کلمی توهم اولنان طرفدن ناکاه کلدی یتشدی اما چون قلعه‌یله آنلرك اراسنده سابقا ذکر اولندغی کبی کیلر اوزره محکم کپرو که سد اسکندر دن احکم [۱] یاپلمشدر بیت

صو یوزنده بویله کم یاپلدی جسر لوحهٔ سیم ازره صانور [۲] یازلدی سطر

اول سببدن قلعه‌یه کلمایوب قرشوسنده لشکر صالوب ساکن اولدیلر وزراکه فتح ممتنع الحصول دیمشلردی حسدا محمود پاشایه تشنیعلره باشلادیلر محمودپاشا خود کندو طوپی قرشوسندغی قلعه‌نك برج وباروسنی بروجهله یقمشدی که حسودلری خانه‌سنه دوندرمشدی بو سببدن فتحنه جزم مرتبه‌سنه یتشمشدی حق تعالی لطفندن استخاره ایدب پادشاهدن استیجازه ایتدی چون یوریش و یغما امر اولندی کافر کیلرنك کوزنه قارشو هرطرفدن کابانك الله الله‌یوقه یتشدی وطنطنهٔ طنین طبل خانهٔ خسرو آیین کوش فلکی مطنن ایتدی طرفیندن داروکیر شول حده یتشدی که قلجلر کدلدی سکولر اوفندی یایلر صندی مسلم وکافر قلج و سکوبی قویب صاچ صاچه صقال صقاله اولدی آخر الامر وکان حقا علینا نصر المؤمنین ماوراسندن جمال عنایت فتح تجلی ایدب محمود پاشا طرفندن کافری صیدیلر کمی کافرلری باقرکن توسن زورله شکن قلعه‌یی کمند فتحه دشردیلر کمی کافرلری لایستطیعون نصرهم وهم لهم جند محضرون آیتنه مصداق واقع اولدیلر وناخن تغابنله قرایوزلرن طرملایب یلکنلرن قرایه

[ ] آیاصوفیه نسخه‌سنده (احکم) کلمه‌سی یوقدر .
[۲] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوکلمه (صان) در .

بویادب قرانخلرنه همرنك ایتدیلر وخایب وخاسر مرادلری عکسنه سرن چویرب نابدید اولدیلر مصراع

بجایی که هرگز نکردندازان

وشول جهتدن که قدیم قلعه وفتحی کافرلعین ممتنع تصور ایدردی فرنکستانك اولو بازرگانلری واموال بی حسابی سیما جنس محایب سیم سیمابرله مملویدی مال غنیمتدن ناطق وصامتدن ونقد وجنسدن ومحایب انسدن قزدن واوغلاندن شولقدر الندی که عسکر دریا وافواج سبایا امواج کبی کورندی بیت

شولد کلوحاصل اولدی محایب اغربوس کم خیمه قالممشدی کم اولماز کنار وبوس

قلعه‌نك معابد اصنامی مساجد اسلام اولنوب هرقلعه وبقعه‌سندن دبدبهٔ پنج نوبت محمد [۱] اسماع ملاء اعلایه یتشر الحمدلله علی دین الاسلام چون بوفتح اغرواعز ملك وهاب قیلندن پادشاهمزه موهبهٔ عظمی اولدی بوقلعه‌نك فتحیله تمام جزیره قلاع وبقاعیله ربقهٔ فرمانی رقبه‌لرنه هیکل تعویذامن وامان ایتدیلر جزیهٔ شرعی وضع اولنب اجرای احکام شرع ایچون قاضی وسنجاق بکی نصب ایدب کندو منصوراً ینه دارالخلافه استنبوله کلدی ابواب احسانی فتح ایدب علما ومشایخ واصرا وفقرا ازرنه فیض واحسان وصدقات ایتدی سنه خمس وسبعین ونمانمایه تاریخنده کندو سعادتله سکون وقرار اختیار ایدب فرمان جانبنه روم محمد پاشایی وآندن صکره اسحاق پاشایی صالدی بقیهٔ متمردیندن اول مملکتی تخلیص ایتدردی ومرطرفدن عجمدن وعربدن وچهدن وانکروسدن وغیرلرندن ایلچیلر کلوب عادت پادشاهی اوزره اولوضیافتلر اواب یمکلر و[۲] ایچمکلر چوق واقع اولدی

[۱] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوکلمه (محمدی) در .
[۲] آیاصوفیه نسخه‌سنده (و) حرفی یوقدر .

ذكر فتح علائيه

سنه‌ست وسبعين وثمانمايه تاريخنده كدك احمدپاشايه عسكر قوشب وكمى طوتانماسين ايدب بحردن وبردن علائيه اوزرنه كوندردى وارب بكنى محاصره ايتديلر نوكرلرى وشهر خلقى مهابت عسكر كردون مأثردن هولناك دوشب قرع حلقه باب استيمان ايتديلر علائيه بكى چيقوب احمد پاشايله ملاقات اولدى قلعه ومملكتى ضبط اولنب برسنجاق قيلندى احمدپاشا موافقتيله سدهٔ كردون عده ترابنه كلوب يوزاوردى عواطف پادشاهانه‌دن كملجنه زعامتى لواحقيله منصب ويروب سايهٔ دولتى آلتنده آسوده‌لردن اولدى

آغاز قصهٔ هزيمت ازون حسن وغلبهٔ سلطان محمدابوالفتح بعنايت ذوالمنن

نظم

كل اى دل بلبلى سويله حكايت حديث فوز وفتحى قيل روايت
تعز من تشانك سويله سرن تذل من تشايه قيل اشارت
زهى سلطان كه قسمت قوللرينه كما عزت قيلر كيمينه ذات
كمينه علم وحكمت كمينه جهل ورر بير نه دولت بير نه لت
بو اسرار الهى در كه بونده دوشر عجزه عقول اهل حكمت
تصرف قدرتكدر كمسه بيلمز سبب بوكا ندر يا آكه علت

فرد

اكرچه سويلنر عقل ايردكنجه تعالى شانه عما يقولون

چون سلطان ابوالفتح فتح قسطنطنيه عطيه‌سندن غيرى اعادى دولت الندن يكرمى نچه مستقل مملكتلر استنزاع ايدب ملك موروثنه ضم ايتدى نام صاحب قرانى قزاندى واظهار آثار اسكندرى قيلدى قلجى سد ياجوج فتن دوشدى بيت

بکیق فتنه‌که بنفق از پای اکر نه‌تیغ توکفیتش اولتر

حکمی بر و بحره روان اولدی بیت

عسکری جیش اسکندردر مکرکم ایدر فتح نه‌بحردر نه بر

ودریا بوغزن کسدی مصراع

بو سوزه مصداق اولبدر قلعهٔ بوغز کسن

وبملکت قیدافه‌یی کم مصراع

بر کنایتدر ستنبول کشور قیذافه‌دن

در یای اهینته یعنی که عسکره غرقه وردی ونجه مناقب جهانکیری ومآثر جهانکشایی که تفصیلی بیان اولنسه کتاب بغایت بدیع اولوردی فهیهات لو کان البحر مداد الك تحریرنده منتهی اولیدی لابد نظیر و مثلدن و مقابل و معارضدن میرا اولدی بیت

سکا معارض اولنلردن اولدی خالی جهان برین قومدی قهرایتدی قهرمان سلطنتك

اما بوحیثیتدن که اظهار غلبه و قهر وتجدید و تجعید طرهٔ فتح ونصر اعلام ظفر اعلامه وصف لازمدر بولزومك تحققنده مدبران امور ماسیکون بامرکن فیکون مطارح آرایه و مسارح انظاره عمل بیوردیلر وچونکه مظهر قهر پادشاهی به قابل برمقابل که آنك مغلوبیتندن شان عظیم سلطانه نسبت سبب مدح اوله برشخص مخالف بولنمدی فعال مایشا امریله که تعز من تشاء وتذل من تشاء الك نعوت الوهیتندن در ازون حسن حالنه که سرخیل آق قیونلو یدی دولت ناکاه منضم ایتدیلر بخت نژندی بر مرتبه‌ده بلندی بولدی وقوتلو بلندی که جهانشاهی که خان ایران وتوراندی بازیچهٔ تقدیر غریبه نتکه مشهوردر صیوب باشن کسدی وایکی اوغلنی اسیربند وبلاقیلدی وخانمانن تالان ایتدی جهانشاه عقبنجه اوغلی حسن علی مستقل پادشاه اولدی اکادخی غلبه‌ایدب صیوب کردن بسته قتنه کتورب عذاب الیمله قتل ایتدی دخی اردنجه سلطان بوسعید که خان ترکستاندی اوزرنه‌بی حدجری چکوب کادی تفصیل حاجت دکل مجملا بوکه آنی دخی صیوب طاغتدی طتوب کردن بسته

بشنجی سنه
نومرو ۳۳

تاریخ عثمانی انجمنی

۱ اغستوس
۱۳۳۱

مجموعه سی

آناطولیده اسلامی کتابه‌لر

— قراءای خانی —

آناطولینك قصبه وکویلرنده ویاخود اصسز محللرنده کثرتله کورینن مبانیٔ عتیقهٔ اسلامیه میانندہ خانلر وکاروانسرایلر قیمت معماریه وتزیینیه‌لرندن بشقه محتوی اولدقلری کتابه‌لردن طولایی تاریخ نقطهٔ نظرندن‌ده بك مهم بر موقع اخذ ایدرلر . بو خانلرك حسن محافظه‌لرینه چوقدن بری قطعیاً اعتنا اولنمدیغندن ، اوقافی اولسون اولمسون ، همان کافه‌سی شایان أسف برحال خرابیده‌در دینه‌بیلور . جسامت ومتانجه بعضاً عادتا برقلعه‌یه مشابه اولان بومبانینك انواع نقوش وخطوط منحوته ایله مزین اولان عالی جبهه‌لری وعلی الاکثر حولیلری اورته‌سنده بولنان غایت ظریف برطرزده مبنی کوچك مسجدلری ایلك اول نظردقتمزی جلب ایدر. قونیه‌دن آقسرایه کیدن یولجیلرك هانکیسی سلجوقیلر زمانندن قالمه اولان سلطان خانینك قارشوسنده آنك هیبت و عظمتنه حیران قالمامش و ارائه ایتدیکی حال خرابی‌یه‌ده چشم تأسفله باقمامشدر[۱] ؟ الك چوق روم سلجوقیلریله عثمانلیلرك آثاری اولان آناطولینك بوخانلری،

[۱] آناطولیده بوکبی خانلرك عددی همان حسابسز کبیدر . سلطان خاننده بشقه سلجوقیلر دورینه عائد اولق اوزره ینه او حوالیده آغزی قره خان ، آق خان ، زازاتین خانی ، آلای خانی ، حای واسحاقلی قصبه‌لرنده‌کی خانلر ، دکزلی‌نك قربنده‌کی آق خان ، توقاد قربنده واقع پازار خانی الخ الخ الك معروف کاروانسرایلردندر. قیصریه‌نك شمال شرقیسنده واقع وبتون بتون متروك برحالده بولنان دیکر سلطان خانینك حولیسی اورته‌سنده‌کی مسجدی طرز معماریٔ سلجوقی ایچون بك مهم وتدقیقه شایان بر اثردر .

پلانلرى نقطهٔ نظرندن يكديكرندن پك تخلف ايتميوب باشليجه ايكى بيوك نوعه آيريله‌بيلورلركه برنجيسى مربع و ياخود مربعه يقين برمستطيل شكلنده اولوب اوزرلرى دائما اورتوليدر ، قونيه قريندهكى خوراسلى خان كبى . ديكر نوعى ايسه ايكى قسمدن مركب اولوب اوكدهكى قسمك اورته‌سنده آچيق برحولى واطراف اربعه‌سنده يوكسك حجره‌لر ، و مسجد و سائر دائره‌لر بولنوب بونك آرقه طرفنده‌ده بورايه ملاصق فقط بر قپو ايله مربوط اولمق اوزره حيواناته مخصوص آخور محللرى واردركه بونك اوزرى تماماً اورتوليدر .

بالاده مذكور سلطان‌خانى وبوراده تعريف ايده‌جكمز قراداى خانى بو ايكنجى نوع خانلره انموذج اولمق اوزره كوستريله‌بيلور .

« قراداى خانى » سيواس ولايتنك بنيان حميد قضاسى مضافاتندن ضمانتى ناحيه‌سنه تابع قراداى قريه‌سنك ايچنده بولنور . محل مذكور قيصريه‌نك شرقنده واقع اولوب اورايه ٤١ كيلومترو وبنيان حميدقضاسنك مركزى اولان صارمساقلى‌يه ٢٩ كيلومترو وضمانتى ناحيه‌سنك مركزى اولان ايل‌باشى قريه‌سنه‌ده ٧ كيلومترو بعد مسافه‌ده‌در[١] . سطح بحردن ١٤٧٠ مترو قدر ارتفاعده اولان قراداى كويى برواسع اووانك اورته‌سنده بولنوب جهت جنوبيه‌سندن كچن ايل‌باشى صويى ديكر برصو ايله برلشدكدن صكره شرق طرفندن آقان ضمانتى چاينه منصب اولور . هرنه‌طرفدن بو كويه طوغرى كلينسه كرپچدن قورولمش وهردرلو انتظامدن محروم اولان خانه‌لرينك اوستندن كويا ارجيشك قارلى مخروطنه بر نظاره اولەرق پيلمش كبى خانك ديوارلريله مرتفع كلاهى مشاهده اولنور[٢] . تكميل خان ارجيشك اتكلرنده چيقان قرمزيمتراق اسمر

[١] بوراده محرر اولان تقسيمات ١٣٢٢ سنه‌سنده جارى اولان تشكيلات اداره موجبنجه‌در .

[٢] ارجيش آناطولينك الكمرتفع طاغى اولوب سطح بحردن ارتفاعى ٤٠٠٠ مترو قدردر .

رنکده برنوع تراخیت طاشندن کسمه اوله‌رق انشا ایدیلمشدر . مدخل جبهه‌سیله درونده‌کی ایکنجی قپوسی وخارجاً خانك کوشه‌لرنده‌کی قله‌لری فوق‌العاده مصنعدر . هیئت مجموعه‌سی اعتباریله مقطعی مستطیل‌الشکل اولوب بالاده بیان اولندیغی اوزره ایکی قسمدن متشکل اولان خانلر زمره‌سنه داخلدر . اوك طرفده‌کی قسمك ضلعلری تخمیناً ٤٨ مترو اولدیغندن بونك مقطعی همان برمربع کیبدر . بوقسمه جنوبه ناظر اولان محتشم برجبهه قپوسندن کیریلوب اون اوچ مترو طولنده وصوم طاشدن مبنی اولان مرتفع کمرلی بردهلیزدن کچیلورکه بونك صاغ طرفنده چله‌خانه تسمیه ایدیلن کوچك برمسجد وصول طرفنده‌ده برایوان ایچنده برتربه واردر[1] . بوایوانك درت متروعرضنده‌کی کمری فوق‌العاده مزین اولوب بونی احاطه‌ایدن مستطیل‌الشکل چرچیوه‌ده قوش، ارسلان ، فیل وسائر حیوانات رسملری منحوتدر . خانك سقفنه چیقمق ایچون صول طرفدن دیواره برطاش مرديون استناد ایتدیریلمشدر . تکمیل خانك سقفی ، اورالرده عادت اولدیغی وجهاوزره ، برنوع طوپراق‌ایله مستوردر . خانك اورته‌سنده واسع برمیدان بوانوب صاغ طرفده یعنی شرق جهتنده اوطه‌لروحجره‌لر وصول طرفده ایکی صیره دیرکلی واوستی کمرلی برمحل واردر . بوخانك حولیسی اورته‌سنده سلطان‌خاتنده اولدیغی کبی مسجدیوقدر . قارشی طرفده ایسه مزین برقپو دهابولنوب بورادن آرقه قسمی تشکیل ایدن جسیم فقط لوش برمحله کیریلورکه تخمیناً ٣٦ مترو طول و ٢٨ مترو عرضنده اولوب اوستی درت صیره اولق اوزره ٢٤ کمر ایاغنه استناد ایتدیریلمش قبه‌لر وطونوزلر ایله اورتولیدر . بر قاچ مازغال دلیکندن آیدینلق آلان بو محلك آخورلر اولدیغنده شبهه یوقدر . طیشاریدن کوریلن مرتفع

[1] بوتربه‌ده امیرقراطایك مدفون اولدیغنی سویلیورلر . حالبوکه قونیه‌ده‌کی مدرسه‌سنده دخی واقف مشار الیهك مدفنی اولق اوزره برتربه کوستریلیور . بوجهت تدقیقه محتاجدر .

طاش مخروط ايشته بو قسمك تام اورته‌سنده بولنور . تكميل خانك مساحهٔ سطحيه‌سى تخميناً ٣٣٠٠ مترو مربعدر .

بو امثالسزبنانك ١٣٢٢ سنه‌سى اغستوسنده ارائه ايلديكى حال أسف اشتماله كلنجه ، جهات اربعه‌سنه وباخصوص مدخلنك طرفينه كريجدن كومس كبى برطاقم خانه‌لرياپشديرلمش وجبهه‌لرندن برچوق كسمه‌وايشلنمش طاشلر سوكوله‌رك بشقه يرلره قوللانلمش وملاصق اولان مذكور خانه‌لردن خانك ديوارى برچوق محلده دلينه‌رك حجره‌لرى مسكن وصمانلق اوله‌رق استعمال اولنمقده بولنمش ايدى. والحاصل خيلى اوقافى ومتوليلرى دخى موجود ايكن صاحبسز دينلمكه سزا بر حالده بولنديغى مشاهده اولنمشدر .

قراداى خانده ايكى كتابه واردر . برى طيش قپونك جبهه‌سى بالاسنده مرمرلوحه اوزرينه طرز سلجوقيده جلى خط ايله محرر اولان شو كتابه در :

١) الملك لله

٢) الواحد القاهر الباقى الدايم هوالله

٣) السلطان الاعظم شاهنشاه المعظم ظل‌الله فى العالم غياث الدنيا و الدين

٤) ابى الفتح كيخسروبن كيقباد قسيم امير المؤمنين فى تاريخ سنة ثمان وثلثين وستماية من الهجرة

ايكنجى كتابه داخلده‌كى قپونك بالاسنده بولنوب اسمر رنكده بر طاش اوزرينه عين طرزده خط ايله محكوكدر :

١) هوالله

٢) الملك لله الدايم الباقى

٣) السلطان الاعظم شاهنشاه المعظم مالك رقاب الامم سيد

٤) سلاطين العالم علاء الدنيا والدين ابو الفتح كيقباد بن كيخسرو

٦٣٨ تاريخلى اولان برنجى كتابه سلاجقهٔ رومدن ٦٣٤ دن ٦٤٤ سنه‌سنه قدر حكومت ايدن غياث الدين كيخسرو ثانينك نامنه‌در . ايكنجى كتابه‌ده ايسه تاريخ‌سنه‌سى موضوع اولميوب يالكز « علاء الدين كيقباد بن كيخسرو » نامى محرردر . فقط معلوم اولديغى اوزره روم سلجوقى سلطانلرندن ايكيسى « علاء الدين كيقباد » نامنى طاشيديغندن وبونلرك هرايكيسينك پدرلريده تصادفاً « غياث الدين كيخسرو » اسمنده اولديغندن بوراده محرراولان « كيقباد » آنلردن هانكيسى اولديغى صورت قطعيه‌ده كسديريله‌ميوب آنجق بوبابده ايكى فرضيه‌وارد خاطر اوليور [١]. برى خانك آرقه قسمنك ٦١٦ دن ٦٣٤ سنه‌سنه قدر جالس سلطنت اولان علاء الدين كيقباد اول زمانلنده انشا واوك قسمك‌ده بالآخره مشارالهك اوغلى غياث الدين كيخسرو ثانى زمانلنده و ٦٣٨ تاريخنده علاوه ايديلش اولمسى. ايكنجى فرضيه ايسه ابتدا اوك قسم پايله‌رق صكره‌ده غياث الدين كيخسروك اوغلى اولان علاء الدين كيقباد ثانى زمانلنده آرقه قسمك انشا وعلاوه ايديلش بولنمسيدر . علاء الدين كيقباد ثانى ٦٤٧ دن ٦٥٥ سنه‌سنه‌قدر ديكر قرداشلرى اولان عز الدين كيكاوس ثانى وركن الدين قيليج ارسلان رابع ايله مشتركاً حكومت ايتمش ، فقط برآرالق يعنى ٦٥٢ ده ركن الدين ايله علاء الدين ديكر برادرلرى اولان عز الدين دن

[١] برده كتابه‌نك آلت طرفى دور زمان ايله دوشمش وياخودبالالتزام قالديرلمش اولمسى خاطره كلهبيلورسه‌ده محلنده اجرا ايتديكمز تدقيقاتده بوجهتى مؤيد برشى كورمدك .

آیریله‌رق قیصریه‌ده ایکیسی برلکده آیروجه حکومت ایتمشلردر[١] . بومشترك حکومتلر اثناسنده سلاطین مشارالیهمك کرك مشترکاً ، کرك منفرداً ناملرینه اوله‌رق مبانی انشا اولندیغی معلومدر . بناءً علیه تاریخ سنه‌سنی محتوی اولمیان کتابه حقنده قطعی برفکر درمیان ایتمك جائز اولمیوب بلکه قرادای خانی وقفیه‌سنك تدقیقیله بومسئله حل ایدیله‌بیلور.

هرایکی کتابه‌ده‌ده خانك بانیسی کیم اولدیغنه دائر برصراحت یوقدر. کتابه‌لرك متنندن وطرز تحریرندن دخی خانك مذکور کتابه‌لرده اسملری کچن حکمدارلر طرفندن انشا ایتدیریلمش اولدیغیده آکلاشلماز . زیرا بویله اولسه ایدی مطلقا متنلر « امربعمارة » ویا « امرببناء » و یاخود « أسس ببناء » کبی برسوزله باشلاردی . فقط بویله اولمدیغندن طولایی خانك ارکان دولتدن بری طرفندن انشا ایتدیریلدیکی و محضا بر اثر تواضع اوله‌رق یاخود کندیسنك پك معروف برذات اولمسنه مبنی اسمنی حك ایتدیرمدیکی اکلاشیلور. اوحالده خانك بانیسی کیم ایدی ؟ خانك بولندیغی قریه‌نك اسمی بزه بانیسنك کیم اولدیغنی بیلدیرییور . محلنده « قرادای » و « قرادایی » کبی تلفظ اولنان بو اسمك « قراطای » دن محرف اولدیغنه کیمسه شبهه ایده‌مز[٢] . فی‌الواقع مذکور خان قونیه‌نك

---

[١] اوچ قرداشلرك مشترکاً حکومت ایتدکلرینه دائر معلومات تاریخیه بولندیغی کبی مشترك سکه‌لری دخی واردر ، مراجعت غالب بك ، تقویم مسکوکات سلجوقیه ، ص٦٥ - ٦٧ . — توحید بك، موزهٔ همایونك مسکوکات قدیمهٔ اسلامیه قتالوغی ، قسم رابع ، ص ٢٤٩ - ٢٦٩ . بومسکوکاتدن باشقه ینه اوچ قرداشلر نامنه اولمق اوزره توقادده ٦٤٨ تاریخلی مهم برکوپری کتابه‌سی موجوددر. — ایکی قرداشلرك یعنی رکن‌الدین قیلج ارسلان رابع ایله علاءالدین کیقباد ثانینك حکومت مشترکه‌لرینی مشعر اولمق اوزره ینه غالب بکك مذکور اثرنده (ص ٦٩) قیصریه‌ده مضروب ٦٥٢ تاریخلی برسکه مندرجدر .

[٢] کیپرتك صوك انتشار ایدن بیوك آناطولی خریطه‌سنده « قراداغی » اوله‌رق و دیکر بعض سیاحلرك خریطه‌لرنده ینه بویله و یاخود « قرادای » صورتنده قید اولنمشدر. مختصر سلجوقنامهٔ ابن بیبی‌ده « کاروانسرای قراطای » یازیلیدر (هوتسما طبعی ، ص ٣٢١) .

الك کوزل و بالجمله آثار سلجوقیه‌نك الك مهم بنالرندن معدود اولان مشهور « قراطای مدرسه‌سی » نك بانیسی بوانان وزرای سلجوقیه‌دن « جلال‌الدین قراطای » طرفندن انشا ایتدیریلدیکی متولیلرك أیلنده‌کی وقفیه‌ایله مؤیددر . وقفیهٔ مذکوره آناطولیده کثرتله تصادف ایدیلن وثائق مهمهٔ تاریخیه زمره‌سندن اولوب ۱۳۲۲ ده سیواسدن کچدیکم صیره‌ده بر دعوادن دولایی اورایه کلمش اولان وقرادای قریه‌سی اهالیسندن بولنان متولیلرك نزدنده بولونیور ایدی[۱] . بر قاچ مترو طولنده اولان مذکور وقفیه‌یی مع‌التأسف اطرافلیجه تدقیقه موفق اولهمدق ایسه‌ده متنده « قراطای بن عبدالله » و « عزالدین کیکاوس بن غیاث‌الدین کیخسرو » اسملری محرر اولدیغنی ونهایتنده « وقد صدر هذا الوقف من الواقف المذکور فی غرة ذی‌الحجة سنة ثلث واربعین وستمایة وحررت هذه الوقفیة فی‌منتصف ربیع الاول سنة خمس واربعین وستمایة والحمد لولیه » عباره‌سی مندرج بولندیغنی کوردیکمز کبی وقفیه‌نك زیرنده محرراولان شهود میانده « اسحق بن‌شهنشاه بن سلیمن » اسمنده بر شاهدك امضاسیده نظر دقتمزی جلب‌ایله‌مشدرکه بو ذاتك دیوریکی‌ده حکومت ایدن « منکوجك » عائله‌سنه منسوب اولدیغنده شبهه یوقدر[۲] .

---

[۱] بو کبی وقفیه‌لرك آناطولیده تاریخ اسلام ایچون الك مهم والك صحیح وثائقدن اولدقلری معلوم اولوب بونلرك بر چوغی دور زمان ایله پارچه پارچه بر حاله کلمش ، حتی بعضاً جاهل آدملرك اللرنده قالدرق عباره‌لرینك تحریف ایدیلش‌اولدیغی دخی کورولمش اولدیغندن بونلرك حسن محافظه‌لری حقنده اوقاف نظارت جلیله‌سنك مسموعمز اولان مقرراتی پك مصیبدر . قرادای خانك‌بالاده تعریف ایتدیکمز حالی متولیلرك عدم تقیدندن ایلری کلدیکنی و وارداتندن بر مقداری صرف اولندیغی تقدیرده کلیاً خراب اولمقدن قورتاریله‌بیله‌جکنی اوزمان سیواس ولایتنه و مکرراً اوقاف همایون نظارتنه تحریراً بیلدیرمش ایدم . خانك شیمدی نه‌حالده اولدیغنه دائر معلوماتمز یوقدر .

[۲] وان برخمك چیقاردیغی عربجه کتابه‌لره دائر قورپوس‌ده « سیواس ودیوریکی کتابه‌لری » (فرانسزجه)، ص ۹۰ ، نوط ۲ .

خانك اوزرنده‌كى كتابه‌لرده بانيسى اولان قراطايك اسمى محرر بولنمديغى جهتله كنديسنك ترجمهٔ حالنى بشقه بر وسيله ايله يازمق دهـا موافق اوله‌جغندن بوراده يالكز بوبابده بر قاچ نقاطى درميان ايتمكله اكتفا ايده‌جكز .

جلال‌الدين قراطـاى ٦١٦ دن ٦٣٤ سـنه‌سنه قدر حكومت ايدن ليقبـاد اول زمانـده اعاظم رجال سـلجوقيه‌دن معدود اولوب سـلطان مشارالیهه تمام اون‌سكز سنه مدت سفر وحضرده ليلاً و نهاراً ملازمت ايتمش و صـكره دخى ناوفاتنه قدر منـاصب عاليه‌ده بولنمشـدر[١] . امير قراطـايه عائد اولمق اوزره مشهوديمز اولان الك اسـكى وثيقه كنديسنك قونيه‌ده‌كى مدرسه‌سنده اولجه محفوظ بولنان مصحف شريفك باشـنده‌كى ورقده اسميله برابر ٦٣٦ تاريخنك محرر اولمه‌سيدركه بوده غياث‌الدين كيخسرو ثانى زمانيدر. مذكور مدرسه‌نك قپوسى بالاسنده‌كى كتابه ٦٤٩ تاريخى محتوى اولوب بو ايسـه ٦٤٦ دن ٦٥٥ سنه‌سنه قدر امتداد ايدن اوچ قرداشلرك حكومت مشتركه‌لرينه مصـادفدر . كتابهٔ مذكوره‌نك متنده «قره‌طاى بن‌عبدالله»[٢] يازيلى اولديغى كبى «علاءالدين كيكاوس بن كيخسرو الخ» اسملرى كورولمكده ايسه‌ده كيكاوس ثانينك لقبى «عزالدين» اولمغله دقتله‌باقيله‌جق اولورسه كتابه‌لوحه‌لرندن بعضيلرى بالآخره دكيشديريله‌رك «عزالدين» لفظنك يرينه بالالتزام «علاءالدين» قونلمش اولديغى‌تعين ايدر[٢] . قونيه‌ده قراطاى مدرسه‌سنك وقفيه‌سى

---

[١] ابن بيبى مختصر سلجوقنامه ، (هوتسما طبعى ، ص ٩٣) .

[٢] كتابه‌ده بواسم « قره طاى »، مختصر سلجوقنامهٔ ابن‌بيبى‌ده «قراطاى» صورتنده محررد . قونيه‌ده‌كى مدرسه‌نك وقفيه‌سنده ايسه « قراطايى » اوله‌رق يازيلى اولوب فى‌الواقع قونيـه‌ليلرده بو اسـمى بويله تلفظ ايدرلرسـه‌ده وقفيهٔ مذكوره‌نك بالاخره استنساخ ايديلمش برصورتى اولديغى ملحوظ اولمغله بواملانك خطاسى آشكاردر . مدرسهٔ مذكوره‌يه قونيه‌ده « قراطايىٔ كبير » و قارشوسنده بولنان برادرينك مدرسه‌سنه‌ده « قراطايىٔ صغير » تسميه‌ايدرلركه‌بويكى بربنادر .

۶۵۱ سنه‌سی جمادی‌الاولاسنك ایچنده تنظیم ایدیلمش اولوب زیرنده جمادی‌الآخره ۶۵۲ تاریخی محتوی بولنان ذیلده « . . . جلال‌الدین قراطایی بن عبدالله قدس‌الله روحه و نور ضریحه » دیه محرر اولمغله تاریخ مذکورده قراطایك آرتق برحیات اولمدیغی مستبان اولیور . بو حالده مشار الیه جمادی‌الاولی ۶۵۱ ایله جمادی‌الآخره ۶۵۲ تاریخلری آراسنده وفات ایتمش اولهجقدر . قرادای خانك کتابه‌سی تاریخی ۶۳۸ اولمغله قونیه‌ده‌کی مدرسه‌دن اون بر سنه اول انشا ایدیلمشدر .

قرادای خانی مورخلرجه‌ده معلوم بر محلدر . « فندقدار » یاخود « بندقدار » لقبیله مشهور اولان مصرده سلاطین اتراکدن ملك‌الظاهر رکن‌الدین بیبرسك آناطولی‌یه ۶۷۵ سنه‌سنده اجرا ایلدیکی سفردن برآز اول، مغول‌امراسندن اولوب دولت سلجوقیه خدمتنده بولنان شرف‌الدین ابن خطیرك عصیانی وقوع بولوب امیر مذکور کویا محافظهٔ حدود ایچون برمقدار روم ومغول‌عسکریله‌ابلستانه (البستانه) توجه‌ایدرك پیکارباشنه [۱] نزول ایلمش ایسه‌ده ناکاه شام عسکرندن برجم‌غفیر ظهور ایتمکله بونلره قارشی قویه‌جق قوتلری اولمدیغندن ایرتسی کون قیصریه صحراسنه کچمك اوزره « قراطای کاروانسرایینه » نزول ایتمش اولدقلرینی ابن بیبی حکایه ایدییور [۲] . قرادای خانی حقنده بوله بیلدیکمز دیکر بر معلومات تاریخیه‌دخی شودرکه « سلطان‌بیبرس بالاده مذکور آناطولی سفرنده قیصریه‌یه ورودندن اول اوجوارده فتح وتسخیر ایلدیکی مواقعدن

---

[۱] قیصریه‌نك شرقنده واقع «عزیزیه» قصبه‌سنك اسکی اسمیدر، مراجعت بوجموعه‌نك ۳۲ نجی جزوی ، ص ۴۴۹ .

[۲] مختصر سلجوقنامه ، هوتسماطبی ، ص ۳۱۱ . — ابن خطیرك عصیانی حقنده مراجعت ، نجیب عاصم ، تورك تاریخی ، یالکز برنجی جلد چیقمشدر ، استانبول ۱۳۱۸ ، ص ۴۳۷ .

بريده‌كوش معدنلرينى محتوى بولنان « صاروس العتيق » در[١] . بورادن بيبرس « سمندو قلعه‌سى[٢] » قريبنده واقع « قراطاى خاننه » واصل اوليور . قرمزيمتراق رنكده برطاشدن مبنى اولان بو خان غايت واسع أكين تارلالريله محاطدر . سلطان بيبرس بوموقعك محافظه تسليم اولمسى ايچون برمكتوب كوندرمسى اوزرينه محافظ كلوب عرض مطاوعت ايتديكندن كنديسنى تلطيف ايتمش و بورادن قيصريه‌يه متوجه اولمشدر...[٣] » .

قراداى خانى « سره‌سك » قريه‌سنك بر ساعت شرق شماليسنده بولنيور . سره‌سك ايسه قديم « آراساق‌سا » قصبه‌سنك موقعيدر . بوراسى قبل الاسلام قيصريه ايله ملاطيه آراسنده‌كى جادهٔ كبيرك اوزرنده

---

[١] بوموقع عزيزيه‌نك جنوب شرقيسندن آقوب كوك‌صو چاينه قاريشان صاران (ياخود ساريس) صوينك كنارنده واقع وعزيزيه قضاسى نواحيسندن « ساريس » قريه‌سى اولق لازم كلوب قريهٔ مذكوره قيصريه ايله البستان آراسنده‌كى شاهراهك اوزرينه تصادف ايدر . بعضاً « ساريز » و « صارز » املالريله دخى يازارلر . سلطان سليم خان اول مصر سفرينه عزيمت وعودتنده بورادن كچمشدر (منشأت فريدون‌بك ، برنجى‌طبعى ، ج ١ ، ص٣٩٨ و ٤٠٥) . روم سلجوقى مسكوكاتنده « ساروس » محل ضربى معلومدر . توحيدبك بالاده مذكور قتالوغده (ص يا ، ٢٧٩-٢٨٠) بورايى ديكر برمحل ضرب اولان آطنه ولايتنده واقع « ساروقواق » اولق اوزره قبول ايتمك استه‌يورسه‌ده ظنمزه كوره بروجه محرر « ساروس » ايله « ساريس » موقعنك عين محل اولديغنده شبهه ايديله‌مز .

[٢] بوقلعه‌نك موقعى واسمى حقنده بوبحموعه‌نك ٣٢ نجى جزؤنده (ص ٤٥١) « ملك غازى » سرلوحه‌سيله نشر ايلديكم مقاله‌يه مراجعت اولنه .

[٣] مقريزى‌نك « كتاب السلوك فى معرفة دول الملوك » نام تاريخنك فرانسزجه‌يه ترجمه‌سنده ابوالمحاسن‌نك ونويرى‌نك آثارندن اقتباساً مترجم قاترمه‌ر معلومات مذكوره‌يى علاوه ايلمدركه بز اختصاراً آندن آلدق (برنجى جلد ، ايكنجى قسم ، پارس طبعى ١٨٣٧ ، ص ١٤٢ ، نوط ١٧٨) .

بولنوردی[۱] . اوزمان اردولر بورادن کچدیکی کبی فتح اسلامدن صکره‌ده حرکات عسکریه‌ده بوشاهراهك تعقیب ایدیلمش اولدیغی بالاده کی معلوماتدن مستبان اولیور . آناطولیده کوردیکمز او جسیم خانلر یالکز عادی یولجیلره مخصوص اولمیوب بلکه اردولرك سفره عزیمتلرنده قرارکاه اولمق مقصدیله یاپلمش اولدیغنده شبهه ایدیله‌مز. هم معماری ، هم تاریخی وهم عسکری نقطهٔ نظرندن فوق العاده اهمیتی اولان بوسالخورده کاروانسرایلرك حسن محافظه‌سی عجبا ممکن اوله‌بیله‌جکمی ؟

خلیل ادهم

---

[۱] إسته‌رت ، آسیای صغراده سیاحت (انکلیزجه) ، ص ۳۰۶ . — رامزه ، آناطولینك جغرافیای تاریخیسی (انکلیزجه) ، ص ۲۷۱ . — ژرفانیون و ژالابر ، آسیای صغری کتابه‌لری (غیراسلامی کتابه‌لردر) ، بیروت‌ده فاکولته اوریانتال رسالهٔ موقوته‌سنده (فرانسزجه) ، ج ۳ ، ص ٤٦٠ .

علاءالدين جامع شريفى ـ قره‌طاى مدرسه‌سى

علاءالدين جامع شريفى قونيه‌ده موجود جوامع شريفه‌نك اك بويوكيدر . اكثريسى اسكيدن قالمه و بر قسمى صوكره‌دن يابلمه مختلف الاشكال ستونلر وباشلقلر اوزرينه استناد ايتديرلمش و اكثر اقسامى طام وطوپراقله اورتولمش اولان بوجامع كبيرى اولا اوچ قسمه آيرمق لازمدر.

برنجى قسم بويوك محراب ايله قبه‌نك بولنديغى محلدر . ايكنجيسى بونك صول طرفنه تصادف ايدوب كوچوك برمحرابى محتوى اولان قسمدركه بومحراب بويوك محرابه موازى دكلدر . اوچنجيسى‌ده بويوك محرابك صاغ طرفنده‌كى قسمدر .

برنجى قسمك اساساً كليسادن مبدل اولديغنى كوسترر بعض امارات واردر . اوده علاوه ايديلن قسملرله قبله‌نك تصحيح ايدلمش اولماسى و ۱۳۰۷ تاريخنده اجرا ايديلن تعمير اثناسنده بويوك محرابك بولنديغى محلده وبومحرابك طيش‌طرفنه تصادف ايدن تمل طاشنده خاچ شكللرينك كورلمه‌سيدر. كليسادن مبدل اولان بوقسمك اوزرنده‌كى چينيلى قبه‌نك سلطان ركن‌الدين مسعود طرفندن بنا ايدلديكى قوياً محتملدر. بو احتمالى تأييد ايدن دليل ايسه جامع شريف مذكوردەكى مصنع منبرك مشارالیه طرفندن اعمال ايتديرلديكنه دائر جبهۀ منبرده كوريلن و آشاغيده عيناً نقل ايديلمجك اولان برنجى كتابه‌در .

شو حالده سلطان مسعود مذكور منبرى ، تبديل صورتيله تأسيس ايتمش اولديغى مذكور جامعه قويديرمق اوزره ياپديرمش ايسه‌ده عمرى مساعد اولمادينى ايچون وضعنه موفق اولهمامش ومؤخراً مخدومى‌ايكنجى قلج ارسلان كندى نامنه عائد اولان ايكنجى كتابه‌يى مذكور منبره

علاوه ايتديره‌رك پدرينك بو آرزوسنی يرينه كتيرمشدر .

ايكنجی و اوچنجی قسم ايسه عزالدين كيكاوس اول طرفندن آلتمش آلتی سنه صوكره توسيعاً انشاسنه باشلانمش و بر سنه صوكره برادری علاءالدين كيقباد اول طرفندن اتمام ايدلمش‌اولان محللردر. جامع شريف مذكورك مشـارالیه علاءالدينه نسـبت ايدلمسی ايسـه يالكز بو ايكنجی انشـا آتی اكماله موفقيتی جهتيله‌در . يوقسه بانیٔ اول وثانيسی اولمالری اعتباريله دكلدر .

قاپوسی جامع شريف داخلنده بولنان و سلاطين سلجوقيه‌دن سكز ذاتی آغوش ابديتنه آلان اهرامی تربه‌نك ايكنجی قلج ارسلان طرفندن بنـا ايدلديكنده هيچ شبهه يوقدر . چونكه ترنك خارج كمرنده‌كی كتابه قلج ارسلان نامنه محرردر . مذكور كتابه‌نك تاريخی احتوا ايدن قسمی دوكولمش وديكر اقسامنك‌ده دوكولمك اوزره بولنديغی مع‌التأسف كورلمشدر . سلطان علاءالدينه نسبت ايديلن تربهٔ مذكوره‌نك ايكنجی قلج ارسـلان طرفندن بنا ايدلديكنی صراحةً كوسترمكده بولنـان بو كتـابه‌يی وثائق مهمهٔ تاريخيه‌دن عد ايدييور و شو نسـبت مشهوره‌يی تصحيحه مداراولديغی ايچون قيدوضبطنه موفق اولديغمز پارچه‌لرينك‌ده عيناً نقلنی موافق بولويورز :

(امر بعمارة السلطان المعظم عزالدنيا والدين ركن الاسلام والمسلمين فخر الملوك والسلاطين سلطان بلادالروم و الشـام ابوالفتح قلج آرسلان بن مسعود بن قلج آرسلان ناصر اميرالمؤمنين اعدالله‌له . . .)

كتابهٔ مذكوره‌دن بردرجه‌يه‌قدر تربه‌نك تاريخ انشاسنی‌ده اوكرنمك ممكندر . مشـار اليه قلج ارسلانك ۵۵۱ تاريخنده قونيه تختنه جلوس واوتوزسكزسنه اجرای حكومت ايتديكنه كوره تربه‌يی‌ده هر حالده بومدت ايچنـده وجوده كتيرمه‌سی لازم كلير .

شماله ناظر پنجره‌نك اوزرنده‌كی كتابه‌يه نظراً بو تربه‌نك (يوسف بن

عبدالغفار المرجى) نام معمار طرفندن ياپيلديغى آ كلاشيلمقده‌در . كتابه عيناً شودر :

(عمل يوسف بن عبدالغفار المرجى غفرالله له ولجميع المسلمين)

تربهٔ مذكوره‌نك اثناى تعميرنده مدفنلرك چيقيلرى سوكولمش ويازيلرك ترتيباتى تماميله بوزلمش اولديغندن مدفون اولان سكز ذاتدن دردينك كيملر اولديغى بيلنه‌مه‌مش ويالكز ركن الدين مسعود ، عزالدين قلج ارسلان ثانى ، غياث‌الدين كيخسرو اول ، علاءالدين كيقباد اولك اسملرى الحالة هذه موجود اولان كتابه پارچه‌لرنده كورلمكده و بو درت ذاتك تربهٔ مذكوره‌ده دفين خاك غفران اولدقلرينه حكم ايدلمكده‌در . تربه‌ده محفوظ ٣٨٣ تاريخنده يازلمش ايكى جلد اوزرينه مرتب بر مصحف شريف ايله كوموش قاقمالى غايت كوزل بر شمعدان و سلچوقيلره عائد قرمزى و يشيل بزلردن معمول و اوزرنده كلمهٔ توحيد محرر برده بيراق واردر .

جامع شريفك خارجنه كلنجه : جبهه‌سى وحيد الاشكال و مستوى دكلدر . ايلك نظرده مكرراً تعمير كورديكى مشاهده اولنمقده‌در . جبهه‌ده آلتى عدد كتابه واردركه صول طرفندن صره ايله شونلردر :

برنجى كتابه : (امر بتمام هذا الجامع المبارك السلطان المعظم علاءالدنيا والدين ابوالفتح كيقباد بن السلطان الشهيد كيخسرو بن قلج ارسلان برهان امير المؤمنين)

بو كتابه سلاطين سلچوقيه‌نك يدنجيسى علاءالدين اول نامنه يازلمش و (تمام) كلمه‌سندن‌ده جامع شريف مذكورك كنديلرى طرفندن اتمام ايديلديكى آ كلاشيلمشدر . بو كتابه‌ده پدرى كيخسروك شهيد صفتيله توصيف ايدلمه‌سى ايسه مشارالهك آلاشهر تكفوريله ايتمش اولديغى بر محاربه‌ده احراز شهادت ايتمش اولماسندندر .

ايكنجى كتابه : (المتولى ايازالاتابكى عمل محمد بن حولان الدمشقى)

بوراده‌كى (اياز) ايله دردنجى كتابه‌ده كى (اياز) ك زا ايله يازلمسى اثر سهودر . طوغروسى اوچنجى كتابه‌ده كورولديكى وجه ايله سين ايله (اياس) در . (اميراسدالدين اياس) نامنده امراى سلجوقيه‌دن بر ذاتك بولنديغى وحتى بو ذاتك اردو قوماندانلقلرنده‌ده استخدام اولنديغى تاريخ كتابلرنده تصادف ايدلمشدر . معمارينك سوريه‌لى اولديغى‌ده بو كتابه‌دن آ كلامقده‌يز .

اوچنجى كتابه : (بسم الله الرحمن الرحيم امر بعمارة هذا الجامع السلطان الغالب عزالدنيا والدين سلطان البر والبحرين ابوالفتح كيكاوس بن كيخسرو بن قلج ارسلان برهان اميرالمؤمنين فى شهور سنه سته عشر وستمائه بتولى العبدالمحتاج الى رحمة الله اياس الاتابكى)

بو كتابه عزالدين كيكاوس نامنه‌در . مشاراليه سلاطين سلجوقيه‌نك آلتنجيسى وسلطان علاءالدينك بويوك برادريدر . سيواسده ارتحال ايتمش واوراده كندى بنا كرده‌سى اولان تربه‌يه‌دفن ايدلمشدر . (السلطان الغالب) كنديلرينه مقام خلافتك ويرديكى برعنواندر . مشاراليه سينوبى فتح ايتمش ومژدهٔ فتحى ايصال ايچون علماى محليه‌دن شيخ مجدالدين اسحاقى برچوق هديه‌لرله طرف خلافته اعزام ايله‌مشدى . جواباً كلن منشورده كنديسنه السلطان الغالب عنوانى ويرلمشدر .

دردنجى كتابه : (بسم الله والسلام على رسول الله تم هذا بيت الله السلطان المعظم علاء الدنيا والدين ابوالفتح كيقباد بن السلطان الشهيد كيخسرو بن قلج ارسلان بن مسعود ناصر امير المؤمنين على يدالعبدالفقير المحتاج الى رحمة الله اياز متولى الا تابكى سنه سبع عشر وستمائه)

بو كتابه‌ده عزالدين كيكاوسك ٦١٦ تاريخنده توسيعاً تعميرينه مباشرت ايتديكى جامع شريف مذكورك برسنه‌صوكره برادرى علاءالدين طرفندن اتمام ايدلديكنى اثبات ايتمكده‌در .

بشنجى كتابه : (امر ببناء هذا المسجد و التربة المعتبرة السلطان

« الد ب » .الدنيا والدين ابوالفتح كيقباد ابن السلطان الشهيد كيخسرو بن قلج ارسلان ناصر امير المؤمنين بتولى العبد اياز الانابكى من سنه ستة عشر وستمائه)

بو كتابه‌ده سلطان علاءالدينك ٦١٦ سنه‌سنده بو مسجد ايله تربه‌نك بناسنى امر ايتمش اولديغى كوريليور . حالبوكه بوراسى مسجد دكل جامعدر . . . مسجد حرام ، مسجد اقصى كبى جامعه مسجد اطلاقنك وقوعى اثبات ايدلسه بيله بو جامعك علاءالدين طرفندن بناء ايدلمش اولمسى طوغرى دكلدر . چونكه جامع شريفك آلتمش آلتى سنه اول ركن‌الدين مسعود طرفندن تأسيس ايدلمش اولديغى اولجه بيان ايدلمشدى . تربه‌نك‌ده كذا علاء الدين طرفندن بنا ايدلمه‌سى طوغرى اولهماز . چونكه تربه‌نك كمرنده‌كى كتابه‌ده بانيسنك ايكنجى قلج آرسلان اولديغى صراحةً كورلمكده‌در . بومباينتى رفع ايده‌بيلمك ايچون ايكى جهت وارد خاطر اوليور:

برنجى جهت بو كتابه‌نك علاءالدين طرفندن تحريف ايدلمش اولماسيدر. حقيقةً بو كتابه‌ده‌كى كيقبادك كيكاوسدن بوزمه اولديغى ايلك نظرده كوزه چارپمقده و برده خليفهٔ اسلام طرفندن كيكاوسه ويرلمش اولان سلطان الغالب عنوانك‌ده عين تجاوزه معروض اولديغى حس اولنمقده‌در . بوندن بشقه كتابه‌نك تاريخى اولان ٦١٦ سنه‌سيده كيكاوسك زمان سلطنتنه مصادف بولنمقده‌در. بو كتابه‌ده تحريف كيفيتى قبول ايتمكله برابر اوچنجى كتابه بزى يينه دوچار مشكلات ايدييور . اكر سلطان علاءالدين بويوك برادرى كيكاوسك اسمنى جامع شريفك جبهه‌سندن قالديرمق واوقوتمامق ايسته‌مش اولسه‌يدى عين جبهه‌ده اوچنجى كتابه‌دن‌ده قالديرمسى وتحريف ايتمه‌سى لازمكليردى . حالبوكه مذكور كتابه‌يه هيچ طوقونمامش واونى عينيله محافظه ايتمشدر .

ايكنجى توجيه ايسه ؛ مذكور كتابه‌نك بوجامعه عائديتى قبول

ايتمه‌مكدر . هرحالده كيكاوس طرفندن ٦١٦ تاريخنده ياپديرلمش وصوكره بيقلمش باشقه برتربه ومسجده عائد اولان مذكور كتابه مؤخراً بوجامعله مناسبتدار اولديغى ظن ايديله‌رك اثناى تعميرده بورايه كتيريلوب وضع اولنمشدر. تحريفك محقق اولديغنه كوره ياسلطان علاءالدين طرفندن اصل عائد اولديغى تربه ومسجد اوزرنده ايكن تحريف ياخود بورايه كتيروب وضع ايدنلر طرفندن علاءالدين نامنه تصحيح ايدلمشدر .

آلتنجى كتابه : صاغده‌كى قبونك اوستنده مدور برچينى اوزرينه بياض حرفلرله يازلمش وبونك اطرافى صنعتكارينك نامنى وتاريخ اعمالنى كوسترن ديكر بركتابه ايله دائراً مادار چورلمشدر .

(السلطان المعظم علاءالدنيا والدين) (عمل كريم‌الدين اردشاه درشهور سنه سبع عشر و ستمائه ازهجرت پيغامبر عليه‌السلام)

بوكتابه‌نك ده صوكره‌دن بورايه كتيريلوب قونمش اولماسى اغلب احتمالدر. يالكز چينى اعمال ايدنلرك ايرانلى اولديغى كوستريدكى ايچون حائز اهميتدر .

غرب جهتنده ايكى كتابه واردر . بونلردن بريسى ديواره كوملمش ، ديكرى‌ده بلاشبهه باشقه بريردن كتيريلوب اورايه قونمشدر .

برنجيسى : (السلطان المعظم علاءالدنيا والدين ابوالفتح كيقباد بن كيخسرو بن قلج ارسلان)

ايكنجيسى : (السلطان الد . . . عزالدنيا والدين ابوالفتح كيقباد بن كيخسرو برهان اميرالمؤمنين)

شو صوك كتابه‌ده‌كى سلطان غالب ده كيكاوسه عائد اولديغى حالده كيقباد نامنه تحريف ايدلمشدر. بو تحريف كرك علاءالدين طرفندن اجرا ايدلسون و كركسه باشقه‌لرى طرفندن ياپيلسون مذكور كتابه‌ده هرحالده بو مؤسسه‌يه عائد دكلدر .

جامع شريف داخلنده‌كى مصنع منبره كلنجه قونيه‌ده‌كى آثار اسلاميه‌نك تاريخاً اك اسكيسى بودر . باشقه باشقه يازيلرله اوزرنده اوچ مهم كتابه واردر :

برنجى كتابه سلطان مسعود نامنه اولوب خط كوفى ايله يازلمشدر :
(عزالدنيا و الدين ابو الفتح مسعودبن قلج ارسلان ناصر امير المؤمنين)
مسعود سلاطين سلجوقيه‌نك دردنجيسيدر . ياريم عصره قريب اجراى حكومت و ٥٥١ ده ارتحال دار آخرت ايتمشدر . عنوان مشهورى « ركن الدين » اولديغى حالده بوراده « عزالدنيا والدين » كورولمكده‌در .

اسلام كتابه‌لرى ايله متوغل برذات بوكا اثر سهو ديو رسمه‌ده دوغرى دكلدر. چونكه كمال اعتنا ايله ترتيب وتحرير اولنمش بر كتابه‌ده كى عنوان حكمداريده سهوك وقوعى مستبعددر. بزه قالير سه ركن الدين، عزالدين، غياث الدين، علاء الدين كبى عنوانلر ثابت بر شى دكلدر . بونلر دولت عثمانيه‌ده كى القاب رسميه كبى بعضاً ترفيع وترقى ايله تبدله معروض اولهبيلير. سلطان مسعوداوچنجى كتابه نهايتنده‌كى تاريخدن مستبان اولديغى وجهله مذكور منبرى ارتحالندن برسنه‌مقدم اعمال ايتديرمشدر. اولجه‌عنوانى ركن الدين اولديغى حالده صوك زمانلرنده مقام خلافتدن عزالدين عنوانى آلمش اولماسى احتمالى دها معقول وموافقدر .

ايكنجى كتابه: (السلطان المعظم شاهنشاه الاعظم سيد سلاطين العرب والعجم مالك رقاب الامم عزالدنيا والدين ركن الاسلام والمسلمين فخر الملوك والسلاطين نصير الحق بالبراهين قاتل الكفرة والمشركين غياث المجاهدين حافظ بلادالله ناصر عبادالله معين خليفة الله سلطان بلاد الروم والارمن والافرنج والشام ابوالفتح قلج آرسلان بن مسعود بن قلج آرسلان ناصر امير المؤمنين ادام الله سلطانه وضاعف اقتداره)

منبرك انشاسندن بر سنه صوكره جالس سلطنت اولان ايكنجى قلج ارسلان بو كتابه‌يى ثلث قيرمه‌سى بر يازى ايله منبرك چارچيوه‌سنك اطرافنده‌كى چوقور سيلمه‌نك اوزرينه حك ايتديرمشدر . كتابه ، مشار اليهك اوزمان اخذايتمش اولديغى بوتون القاب واوصافى احتوا ايتمه‌سى اعتباريله اهميت مخصوصه‌يى حائزدر .

اوچنجى كتابه : (عمل استاد مكى [دونى] الحامى الاحلاطى وفرغ منه فى رجب سنه‌خمسين وخمسمائه) .

بو كتابه پك عادى وغير منتظم بريازى ايله يازلمشدر . نقطه‌سز حرفلرله محرر اولماسندنطولايى اشارت ايچنه آلنان كلمه‌نك ناصل اوقونمسى لازم كله‌جكى بيلنه‌مه‌مش ويالكز عاملنك مكه‌لى ومؤخراً اخلاطلى اولديغى واصلاً بدايع پروران عربدن بر استاد ماهر بولنديغى تعين ايده‌بيلمشدر . منبرك ٥٥٠ تاريخنده اعمال ايدلمش اولديغنه وقلج ارسلانك‌ده ٥٥١ سنه‌سنده جلوس ايتديكنه نظراً ركن‌الدين مسعود بومنبرى صوك كونلرنده اعمال ايتديرمش ديمكدر .

منبرك قاپو قنادلرندن بريسى اولجه سرقت اولونمش ديكرى ايسه استانبولده‌كى عمومى موزه‌يه كوندرلمشدر . آبونوسدن معمول اولديغى ارباب اختصاص طرفندن سويلنمكده‌در .

شرق جهتنده‌كى قاپونك اوزرنده جامعك صوك تعميرينه عائد مملكتمز اشرافندن مجيدى زاده طاهر پاشا مرحومك شو منظومهٔ تاريخيه‌سى محرردر :

حضرت عبد الحميد خان ديانتپرورى — تخت اجلالنده دائم ايله‌سون رب رحيم
ايدئ تأييد و توفيقيله ملك و ملتى — مركز عمرانه ايصال ايتدى برنهج قديم
رخنه‌لرپيدا ايدوب دست شئون وأزمنه — مندرس اولمشكن ايشته بونمازكاه قديم
قونيه‌واليسى سرورى بنده‌سى عرض ايله يوب — ايلدى تجديدينه فرمان خاقان حكيم
سويله‌دى طاهر قولى تاريخ جوهردارينى — بوعبادتكاهى تجديد ايتدى سلطان كريم

قونيه‌ده موجود مؤسسات اسلاميه ميانندە شايان ذكر و زيارت بر مؤسسه‌ده قره‌طاى حضرتلرينك مدرسه‌سيدر . بوكون قره طاى كبير مدرسه‌سى ديمكله معروف اولان بو دائره‌يى زيارت ايدنلرك مرمردن معمول و غايت مصنع اولان قاپوسنه توجه ايدركن اورادە بر قاچ دقيقه وقفه كزين حيرت اولماسى قابل دكلدر . بوقاپونك جبهه‌سنده و صاغ ،

صول جهتلرنده قابارتمه اوله‌رق حك ايدلمش اولان (رب اوزعنى ....) آيت جليله‌سيله جوامع الحكم اطلاقنه سزاوار اولان بروجه‌زير احاديث شريفه بوتون علويت وروحانيتله نظرلره چارپمقده‌در : (الاعمال بالنيات والمجالس بالامانات ، المستشار مؤتمن ، العدة عطية ، العدة دين ، الحرب خدعة ، النوم نوبة ، الجماعة رحمة ، الفرقه عذاب ، الامانة غنى ، الدين النصيحة ، الحسب المال ، الكرم التقوى ، السلام قبل كلام ، السؤال نصف العلم ، الدعاء هو العبادة ، الدين شين الدين ، التدبير نصف العيش ، التودد نصف العقل ، الهم نصف الهرم ، الخير عادة ، الشر لجاجة ، السماح رباح ، العسر شوم ، الحزم سوء الظن ، الولد منجلة لجنبه ، البنداء من الجفاء ، القرأن هو الدعاء)

مدرسه‌نك بانيسيله تاريخ بناسنى وسلاطين سلجوقيه‌دن يدى ذاتك اسملرينى احتوا ايدن شو كتابهٔ مهمه‌ده قاپونك بالاسنده محرردر :

(قال الله تعالى ان الله لايضيع اجر المحسنين . امر بهذه العمارة المباركة فى ايام دولة السلطان الاعظم ظل الله فى العالم علاء الدنيا والدين ابو الفتح كيكاوس بن كيخسرو بن كيقباد بن السلطان الشهيد كيخسرو بن قلج ارسلان بن مسعود بن قلج ارسلان قره‌طاى بن عبدالله فى شهور سنه تسع واربعين وستمائه غفر الله لمن اعمره)

بو كتابه مدرسهٔ مذكوره‌نك ايكنجى كيكاوسك زمانينده و ٦٤٩ تاريخنده (قره‌طاى بن عبدالله) طرفندن انشا ايدلديكنى وسلطان مشار اليهك‌ده برنجى قلج ارسلانه قدر صره‌سيله اجدادينك كيملر اولديغنى كوسترمه‌سى اعتباريله حائز اهميتدر . بو محتشم قاپودن ايچرى يه كيرينجه اولدجه كنيش بر بوشلق كوريلير كه بونك برقسم مهمنى صوكره‌دن پاپيلان مدرسه‌نك عادى حجره‌لرى اشغال ايتمكده‌در . بو بوش محلك‌ده وقتيله قاپالى اولديغى وحتى بويوك قاپوايله بويوك قبه آراسنده بشقه‌جه مزين برقبه دها بولنديغى آثار باقيه‌سندن استدلال ايدلمكده‌در . بويوك قبه‌نك

داخلنه کلنجه بونك هرطرفی چینی ایله قاپلانمش واوزری برطاقه نقوش بدیعه وخطوط قرآنیه‌ایله تزیین ایدلمش‌در . هرزاویه‌سندن مرکزه عمود اولمق اوزره رسم ایدیلن درت بویوك مثلث کوشه بندلره خط کوفی ایله نام حضرت پیغمبری وجهاریار کزین حضراتنك اسامیٔ شریفه‌سی اوقدر صنعتکارانه یازلمشدرکه انسان قولای قولای یازی اولدیغنی فرق وتمیز ایده‌مز . قدیم حجره‌لردن بوکون هیچ برائر قالمامش وقبه داخلنده‌کی قاپو محللری‌ده تمامیله قاپادلمشدر . قبه‌یه متصل مسجدك چینی تزییناتی‌ده هردرلو ستایشك فوقنده‌در . یالکز اتصالنده‌کی قره طایك مدفون اولدیغی تربه پریشان بر حالده وقبرینك اوزرنده‌کی صندوقه‌ده علی‌العاده‌در . بانیٔ مدرسه قره‌طای حضرتلری اعاظم وزرای سلجوقیه‌دن اولوب امیرجلال‌الدین عنوانیله معروف برذات‌عالیقدر ایدی. مشارالیهك علاءالدین اوله‌ده بر مدت خدمت ایتدیکی مشهور وقایع کتابلرنده مذکوردر .

قره‌طایك مذکور مدرسه‌یی ٦٤٩ تاریخنده یاپدیردیغنه وعلاءالدین اولك‌ده ٦٣٤ سنه‌سنده ارتحال ایتدیکنه باقیلیرسه امیر قره‌طایك اوزون بر عمرسوردیکنه ومدرسه‌یی‌ده حیاتنك صوك کونلرنده وجوده کتیردیکنه حکم ایدیلیر. قره‌طایك اساساً زه‌لی اولدیغی بیلنمیور. یالکز آنطالیه‌ده الآن نامنه‌مضاف برمحلهنك بولنماسی ومدرسهٔ مذکوره‌یه عائد تنظیم ایتمش اولدیغی وقفیه‌ده آنطالیه‌ده کندی بناکرده‌سی اولان بر (دارالصلحا)دن بحث ایتمش اولماسی کوستریبورکه مشارالیهك موقع مذکور ایله هرحالده برمناسبتی واردر . آنطالیه یاکندیلرینك وطن اصلیلریدر ، یاخود ولایت وسائر مأموریت مناسبتیله اوراسنی وطن ثانی اتخاذ ایتمشدر .

مشارالیهك ایکی برادری دهاواردی . بونلرك اکبویوکی (کمال‌الدین) نامنده بر ذات اولوب هم وزرادن ، هم‌ده مشاهیر اطبادن ایدی . بومدرسه‌نك قارشوسنده‌کی کوچك قره‌طای دیمکله معروف اولان دیکر

مدرسه‌يى ده مشار اليه كمال الدين ياپديرمشدر . بونك دها مقدم انشا اولنديغى جلال الدين قره‌طايك وقفيه‌سنده بالمناسبه ذكر اولنمش بولنمسيله مثبتدر و اوچه‌پك مصنع ومزين اولديغى روايت ايدلمكده بولنمشدر .

ايكنجى وكوچوك برادرى (سيف الدين سپهسالار) نامنده‌كى ذاتدركه بوده رجال مهمهٔ سلجوقيه‌دندر . اصل اسمى (قره‌سنقربن عبدالله) ايدى .

مشاهير علماى اسلاميه‌دن (جلال الدين رومى) ، (شمس الدين ماردينى) كبى برچوق اعاظمك بوراده كرسئ تدريسه‌كچمه‌لريله قره‌طاى مدرسه‌سى وقتيله پك پارلاق دورلر كچيرمشدر .

قونيه حمدى زاده

عبدالقادر

قونيه‌نك پك قديم برعائلدسنه منسوب اصيل وفاضل برذات اولان مدرس حمدى زاده عبدالقادر افنديمك « قونيه‌ده مؤسسات اسلاميه » نامياه يازدقلرى كايتدن بر مقاله‌يى مجموعه‌مزده نشر ايدييورم . قونيه‌ده حسب المأموره اقامتم اثناسنده كنديلرينك نفس قونيه‌ده سلجوقيلره و قره‌مان اوغللرينه عائد آثار حقنده نه‌قدر مهم تتبعاتده بولونمش اولدقلرينه واقف اولمش ايدم . بوراده شو برنكى سطرله بوفاضل ذات حقنده دويديغم حرمتك بيانى وجيبه‌دن عد ايتدم .

عثمان فريد

مرعش والبستانده ذوالقدر [دولغادر] اوغللری حکومتی

(۳۲ نجی نسخه‌دن مابعد)

علاءالدوله بك انشته‌سی فاتح سلطان محمد خان حضرتلرینك تربیتکرده‌سی اولوب چراغ اقبالی‌ده فرزند ارجمندلری سلطان بایزید ولی حضرتلرینك سایهٔ عنایتنده اویانمش ایکن شو ایولکلری اونوده‌رق ودها طوغریسی چقور اووه جهتنده عثمانلیلرله‌مصرلیلر آره‌سنده وقوعه کلن مساجلات حربیه‌ده مصرلیلره دها مساعد کی کورینن طالع حربی مصرلیلرك تفوق قوتنه ویره‌رك درت کونلك اقبالنك محافظه‌سی ایچون سلطنت مصریه‌یه عرض تمایلاته باشلامش ایدی. بوصره‌ده شامده‌محبوس بیوك برادری وعدو اکبری شاه بوداق بك نصلسه فرار و درکاه عالیٔ عثمانی‌یه التجا ایتمسنه مبنی بو بیوك قپویه باش‌اورانلر حقنده اسیرکنمیان لطف جلیل عثمانی‌یه بالطبع شاه بوداق بك دخی مظهر اولدیغندن عهده‌سنه ویزه سنجاغی توجیه بیورلدی . ذاتاً دونکلکنی اظهارایچون وسیله آرایان علاءالدوله بکك، برادری حقنده‌کی‌شو لطفکارلق خوشنه کیتمدیکندن ولی‌النعمتی اولان دولت علیهٔ عثمانیه‌یه قارشو اعلان کفرانه جرأت و سنوی ویرکو ویرمك صورتیله مصر سلطانته عرض عبودیت ایلدی . بوندن بشقه بر قزینی مصرده امیرکبیر مجلس اوز بکك اوغلنه ویردیکی کبی بر اوغلنی‌ده رهینهٔ صداقت اولهرق مصر سلطانلنك خدمتنه کوندردی .

دولت عثمانیه ایسه بنلکنه یدیره‌مدیکی شو نانکورلق وکستاخلق اوزرینه دولغادرلی امارتنی ۸۹۵ سنه‌سنده شاه بوداق بکه ویروب مظاهرتنده سیواس والیسی حضر بك زاده محمد پاشا ایله قیصریه بکی

ميخال اوغلى اسكندر بكى مأمور ايتدى و لدى الحاجه معاونتده بولنمسنه دائر قرمان بكلربكى محمود پاشايه‌ده امر ويردى . شاه بوداق بك امراى مأمورەنك اجتماعى بكلمكسزين يالكز اسكندر بكله برلشەرك وايكى يوزلى تورکمن بكلرينك كنديسنه ايتديكى وعد معاونته اينانەرق مخاصمانه باشلادى . قيرشهرى بكى و علاءالدولەنك بيوك اوغلى شاهرخ بكى طوتوب كوزلرينه ميل چكدى . اول وقتك حكمنجه سياسى بر عادت و آنجق قانون انسانيت نظرنده بيوك بر جنايت اولان اشبو معاملهٔ غدارانه حس شفقت ابوت الجاسيله علاءالدوله‌يه قان آغلاتديغندن تورکمنلردن ومصرليلردن كليتلى عسكر استصحاب ومقابلهٔ خصمه شتاب ايتدى ، طرفين بينده قانلى بردوكوش اولدى . ايلك مصادمه‌ده شاه بوداق بك قاچدينى جهتله ميدان محاربه‌ده يالكز قالان اسكندر بك قوتدن دوشونجه‌يه وبراوغلنى كوزينك اوكنده قربان ويرنجه‌يه قدر دشمندن يوزچويرمدى . نهايةالامر ديكر بر اوغليله برابر دوچار اسارت اولەرق علاءالدوله طرفندن مقيداً سلطان قايدبايه كوندرلدى . علاءالدوله بو خصوصه دائر سلطان قايدبايه يازديغى ظفرنامه‌ده عثمانليلرى استحقار و آناطولينك ضبطى ايچون سلطانى تشويقه بيله اجتسار ايلمش ايدى .

علاءالدولەنك ياغلى باللى تشويقاتنه قاپيلان سلطان مصرك امير كبير اوزبك قوماندا سيله سوق ايتديكى جنود مصريه دولغادر ليلرله برلشەرك قيصريه‌يه قدر ايلرولەمش ايسه‌ده دولت علية عثمانيەنك بوكا قارشو غايت اطرافلى اولەرق پايدغى ترتيبات و تداركات حربيه مصرليلرك نظر انتباهنى آچمغله برابر تونس سلطانى (عثمان الحفصى) نك آره‌يه كيره‌رك صرف ايلديكى مساعئ خيرخواهانه سلطان قايدبايى ارشاد ايلدى ، درحال استانبوله آغير پيشكشلرله فوق العاده بر ايلچى اعزامنه مسارعت و طلب صلح ومسالمت ايلمسى اوزرينه شو ايكى دولت معظمهٔ اسلاميه آره‌سنده (كولك) بوغازى سنور اتخاذ اولنەرق بر مصالحهٔ مباركه پايلدى . بو صره‌ده

علاءالدوله شاه بوداق‌ك اوغلی (شاه قباد)ی طوتوب کوزلرینه میل چکدی و صانکه اوغلی شاهرخك اوجنی آلدی .

آرتق درکاه عثمانیه دونمکه یوزی قالمیان شاه بوداق بك ینه بوییل مصره عزیمت ایلمسی حسبیله معززاً مصر علیانك (منغلوط) قصبه‌سنده اقامه ایدلدی. زواللی شاه بوداق بك وادیٔ املده دال بوداق صاله‌میه‌رق امید موفقیتله استانبول و قاهره آره‌سنده دائر ومتحیر اولدیغی حالده سوریه‌نه سوربنه بوعالم فانیی ترك ایدوب کتدی .

اعاظم امرای مصریه‌دن (اق بردی[۱]) ۹۰۳ سنه‌سنده حکومت متبوعه‌سنه قارشو روی تمرد اظهار ومصردن شامه فرار ایده‌رك شام اطرافنی تالان، تالان ایتدکدن صکره حلبه کلوب قلعه‌یی محاصره ایلدی. حلب والیسی (اینال السلحدار) معناً متوافق اولمق حسبیله قلعه‌یی اق بردی یه تسلیمه قالقمش ایسه‌ده حلبلیلر اینالی طاشه طوته‌رق حلبدن قوغدقلرندن اق بردی و اینال هوادارلریله برابر مرعشده علاءالدوله‌یه التجا ایلدیلر . مصر سلطانی (ملك الناصر محمد بن قایدبای) بوایکی عاصینك تنکیلی ایچون ترتیب ایلدیکی قوهٔ عسکریه‌یه شام والیٔ جدیدی (کرتبای [۲]) ایله کذلك حلب والیٔ جدیدی (جنبلاط [۳]) ی ترفیق ایلدیکندن هیئتجه حلبه کلدیلر . بری طرفدن اق بردی ایله متفقلری دخی مرعشدن عینتابه عزیمته مسارعت ایلدیلر . عینتابده ایکی طرفك تقابلیله وقوعه کلن جنکده مصر عسکری غالب کلدیکندن اینال ایله علاءالدوله‌نك ایکی اوغلی مقتول اولدی . اق بردی فرات نهرینك اوته یقه‌سنه جان آته‌رق قورتیله بیلدی .

متوفی قره‌مان اوغلی ابراهیم بکك برادری (ایمرزه [میرزا]) بکك مخدومی (حاجی حمزه) نك (مصطفی) نامنده براوغلی چوقدنبری عجم ایلنده قاجغین بولنیوردی . سلطان بایزید ثانی حضرتلرینك موره فتوحاتیله مشغول

[۱] اق بردی : حق ویردی ،
[۲] کرتبای : کرد بك
[۳] جنبلاط : جان پولاد

بولندقلری برصره‌ده[١] و٩٠٦ سنه‌سنده مرقوم مصطفی اولمق اوزره قره‌مان ایلنده برشخص مجهول توره‌یوب قره‌مانلی اوجاغنی یکی باشدن شنلندیرمك اوزره طاش ایلنده برجمعیت عصیانیه تشکیل ایلدی. بوخصوص موره‌ده مسموع پادشاهی اولدقده آماسیه والیسی شهزاده سلطان احمد ایله قونیه والیسی شهزاده سلطان شهنشاهك مخدومی بکشهری سنجاغی بکی اولان سلطان محمدی قوهٔ کافیه ایله اشبو آتش فتنه‌یی اطفایه مأمور بیورمش وعینی زمانده علاءالدوله بك دخی اوغلی شاهرخ بکی دوالغادرلی عسکریله شهزاده‌لر خدمتنه مأموراً لارنده‌یه کوندرمش ایدی . اشبو ترتیبات وسوقیات عسکریه‌دن حائف وخائب اولان شخص مرقوم برمدت طاش ایلنك صرپ طاغلرنده اختفا واخیراً حلبده‌کی مصر والیسنه التجا ایلدیسه‌ده یوز ویرلمدیکندن بردها اوزی وایزی بیلیرمامك اوزره اورته‌دن بیتدی کیتدی .

علاءالدوله بك ٨٩٥ تاریخندنبرو دولت علیه‌نك شدتله خلافکیری اولدیغی حالده آره‌ده اون برسنه کچدکدن صکره شوصورتله دولت

---

[١] خیرالله افندی تاریخنك طقوزنجی جلدینك یوز یکرمی ایکنجی صحیفه‌سنده محرر اولدیغی اوزره پادشاه مشارالیه حضرتلری ٩٠٦ تاریخنده موره یارم آطه‌سنده واقع (موتون) قلعه‌سنی محاصره وجنکاوران امرای عثمانیه قدرغه‌یه راکباً لیمانده‌کی وندیك دونمامسنه هجوم ومحاربه ایتدکلری اثناده ذوالقادر خاندانندن (شادی) بك دخی زمرهٔ مجاهدین بحریه آره‌سنده بولنمش ایدی . اول‌وقت قارشوسنده طاغلر طیانمیان همت بهمتای عثمانیان آز مدتده دشمن دونمامسنی بوزمش وقاچیرمش اولدیغی کبی موتون قلعه‌سی اوزرنده‌ده رایت ظفر آیت عثمانی‌یی طالغه‌لندیرمش ایدی . شادی‌بك علاءالدوله‌نك برادرزاده‌لرندن اولدیغی مشهور ایسه‌ده هویت صحیحه‌سی آکلاشیله‌مامشدر. شادی بکك مرعشده (دلی علیلی) محله‌سنده مناره‌لی برجامع شریفی اولوب آنجق قپوسی اوزرنده کتابهٔ تاریخیه‌سی بوقدر . بوجامع ١١١٩ تاریخنده مرعش مفتیسی علی افندی طرفندن تعمیر ایدلدیکی جامعده موجود دیکر برکتابه‌دن معلومدر . تعمیره سبب ایسه مذکور جامع شریف داخلنده‌کی مدرسه‌نك شمدی‌ده اولدیغی کبی اوته‌دنبرو فتواخانه اولمسیدر .

علیه‌یه بتکرار عرض خدمت ایلمسی کندی زعمنجه عثمانلیلری آووتمق وبو آره‌ده اکنی بللی ایتمکسزین یوقاریده بحث کچن اق بردی مسئله‌سنك مصرجه موجب اوله‌جغی انفعاله وبالطبع اویاندیره‌جغی حس انتقامه قارشو محضا خدمت واقعه‌سی مقابلنده ایمشجه‌سنه مظاهرت عثمانیه‌یی قزانمق ایچون کندوسنه مخصوص بر قورنازلق اوله‌جغی آشکاردر . شاهرخ بك نعمت بصردن محروم ایکن باش بوغلقله موقع حربه کوندرلمسی تورك عنعناتنك برحرمت مخصوصه ایله قارشولدیغی اولونی اعتباریله عسکره قوة القلب ایچوندر . بیچاره شاهرخ بك آشاغیده بیان ایدیله‌جکی وجهله عینی محرومیت ایچنده دیاربکره‌ده سوق اولنه‌رق کورکورینه عجملرك تیغ غدرینه قربان اولمشدر .

مصر مملکت وسلطنتی بر درلو پایلاشه‌میان ممالیك چراکسه آره‌سنده تحدث ایدن پوست غوغاسی اوزرینه علاءالدوله‌ینه بوییل شامه عزیمتله طومانبایك غیرتی کودمش اولدیغندن اوده (الملك العادل) عنوانیله سلطان مصر اولدی .

علاءالدوله بویله لکله تزییدنفوذ ایلیه‌رك سیس ، پیاس ، طرابلس شام جهتلرینه پای انداز استیلا اولمش وبرطرفدن ده آنقره وروم قلعه طرفلرینه طوغری اوزانمش ایدی .

علاءالدوله ایله ایران حکمداری شاه اسماعیل صفوینك آره‌سی ۹۰۸ سنه‌سنده آچلدی . شو آچیقلغه سبب ایسه سیلمنامهٔ شکری بك یازدیغنه کوره دولغادر بکلربنك بر آرالق وضع یدایلمش اولدقلری ارزنجانی شاهك ضبط ایلمسی وینه علاءالدوله‌نك (بکلی خاتون) ی اوله کندی موافقیتله شاه اسماعیله نشانلمش ایکن صکره‌دن مغایرت مذهب طولایسیله بوندن جایمش اولمسی ایدی وسبب ثانی باعث کمال خصومت ایدی . چونکه علاءالدوله حنفی المذهب سنی ، شاه اسماعیل آزغین برشیعی ایدی . بکلی خاتون ایسه اوعصرده پارمقله کوستریلان یکانه ملکهٔ حسن و آن ایدی . بوندن اوتوری

كوجه‌نن وطالعنده‌كى قوته كوره‌نن شاه اسماعيل توقاد اوزرندن عساكر كليه ايله دولغادرلى اولكاسنه يوريدى . علاءالدوله بادى امرده طاغلره چكيلوب كنديسنه چكى دوزن ويردكدن صكره شاه اسماعيلك اوزرينه آتلمش ودرجنك اول غلبه چالمش اولديغندن نه‌يه‌اوغرايغنى بيلمين شاه اسماعيل صولوغى آذربايجانده آلدى .

آنجق برقاصرغه سرعتيله كلوب كچن شاه‌اسماعيل البستان ومرعش شهرلرينى ياقوب يرر كومه كول حالنه كتيردى . وبوميانده دولغادرلى حكمدارلرينك تربه‌لرينى هدم ايله زير خاكنده آسوده نشين اولان كيكلرينى چيقاروب ياقق كبى برجنايت شنيعه‌ده بولندى [١] .

اول‌وقت آسيانك اك كوجلى حكمدارلرندن صايبلان شاه اسماعيل ايله بوى اولچو شمسى علاءالدوله‌ده قورونتيلر اويانديردى . نعم التصادف اوله‌رق بوصره‌ده شاه اسماعيل بغداددده حكمفرما اولان آق قيونلى (مراد ميرزا) اوزرينه يورييوب بغدادى آلمش ايسه‌ده مراد ميرزا بالذات مرعشه قدر كلدركك علاءالدوله‌يه مراجعتله آلديغى وبرلكده كوتورديكى قوة امداديه مظاهرتيله و شاه اسماعيلك بشقه طرفده مشغول اولمسى حسبيله استرداد بغداده موفق اولدى. كرك بو وكرك ديار بكرده‌كى آق قيونليلرك آره‌لرنده‌كى اختلافدن طولايى كندى مداخله‌سنى طلب ايتمارى كبى بعض اسباب مؤثره‌نك ذاتاً مساعد اولان طالعنه يارديم ايتمسندن بالاستفاده ديار بكر شهريله ملحقاتى علاءالدوله‌نك يد استيلاسنه كچدى .

آق قيونلى پادشاهلرندن (ميرزا الوندخان) ٩١٠ تاريخنده ديار بكرده حلول اجل موعوديله وفات ايلدكده ايكى بولوك اولان اركان حكومت واعيان مملكتدن بربولوكى مرحومك ديوان بكى (اميربك) ى مقام حكومته كتورمك فكرنده وايكنجى بولوكى شخص وموقعنجه حائز قدرت دولغادراوغلى علاءالدوله‌نك

[١] آنك ايچون بوكونكى كونده نه البستانده و نه‌ده مرعشده ٩٠٨ تاريخندن اوله عائد ودولغادرليلره مخصوص برتربه يوقدر. شوجنايت تخريبيه‌دن لصلسه علاءالدوله‌نك يالكز مرعشه‌كى اولوجامعى قورتيله بيلمشدر.

زدنده مسافرةً مقیم آق قیونلی (اوغورلی احمد بك) زاده (زینل بك) ی حکمدار نصب ایچون علاءالدوله‌دن طلب ایلمك تشبثنده بولندی . ایکنجیلر بو بابده علاءالدوله‌یه مراجعت ایتدکلرندن اوده برادری (عبدالرزاق بك) و اوغلی (احمد بك) رفاقتیله زینل بکی دیاربکره کوندردی .

عبد الرزاق و احمد بکلر دیار بکره ورودلریله برابر امیر بکی درزنجیر ودیاربکر وماردین وحسنکیف قلعه‌لرینی تسخیر ایتدیلر ، بعده امیر بکی مستصحبا اورفه‌یه کیتدیلر . دیار بکر حکمدارلغنده قالان زینل بك عبدالحی نامنده برظالمی دیاربکره والی نصب ایتمش ایدی . علاءالدوله بعده بایندرلیلرك اختلافدن بالاستفاده دیاربکره وضع یدایتمش ومرقوم عبدالحی یی منصبنده ابقا ایلمش ایدی . بو عبدالحی هرنه صورتله اولورسه اولسون پاره قزانمقدن بشقه بردوشونجه‌سی اولمیان طمعکاران زمره‌سندن معدود ومحبت دینیه ووطنیه‌دن محروم برشخص لئیم اولمسیله تورك نسل پاکندن اولوب اوصرده وطن اصلیسی اولان دیار بکرده بولنان پیر طریقت کاشفی (شیخ ابراهیم کاشفی) حضرتلرینك فیوضات ارشادیه‌سیله فوج فوج داخل دین اسلام اولان خرستیانلری ـ جزیه یوزندن واردات خزینه‌یه خلل کلمه‌بیلمسی ملاحظهٔ سقیمه‌سیله ـ اسلامه کلمکدن منع ایدر ایدی . عینی خطا وقتیله بزجه‌ده آق دکز آطه‌لرنده ارتکاب ایدلمش ایدی . شیخ مشارالیهك شفاعتیله اورفه‌ده اولومدن قورتیله‌رق دیاربکره کلن وبلده‌یی الهکچیرمن خصمی امیر بك طرفندن بوظالم قتل ایدلدی .

ایشته‌اواثناده صفویلرك نظر طمعی دیاربکره انعطافه‌باشلادی ، چونکه امیربك علاءالدوله‌نك سیف انتقامندن باشنی قورتاره‌میه‌جغی بیلدیکندن صفویلره عرض میلان ایتمك حیتسزلکنده بولنمش ایدی . ٩١٢ سنه‌سنده صفویلرك عساکریله‌ایله‌دیاربکره متوجهاً حرکت ایلدکلری خبرینك شیوعی

اوزرینه امیر بك استقبالارینه شتابان اولوب برادری (قیتمر[١]) بکی شهر آمده وکیل براقش ایدی . امیر بکك وحدت عرق ومذهبه مغایر اولان شو مناسبتسز لکندن طولایی متأثر اولان مشارالیه شیخ ابراهیم کلشنی حضرتلری فرط تأثرله دیاربکردن قدس شریفه هجرتی قورمشلر ایدی. عساکر صفویه‌نك اوستاجلو اوغلی قجار محمدخان قوماندا سیله وبشقه برفکرله دیاربکره کلمکده اولدیغی خبرینك تأیدی ایشیدیکی عاقبت وخیمه‌یی قیتمر بکه احساس ایلدیکی جهتله عبدالوهاب نامنده‌کی معتمدینی علاءالدوله‌یه اعزام ایله استمداد وبرادری امیر بکك ذهول ایلدیکی عرقه‌اشلق اساسنه استناد ایلدی. مراجعت واقعه‌نك ثمره‌دار اولدیغی برصره‌ده حضرت شیخ دخی عزم سفر بیوردقلرندن قیتمر بك مدرس عبدالرحمن چلبی‌یی استزادهٔ توجه ومظاهرت ایچون حضرت شیخك رفاقتیله یوله چیقاردی .

اولوقت علاءالدوله دیاربکر احوالنی یقیندن ترصد ایچون اورفه‌ده بولنیوردی. حضرت شیخ اورفه‌یه حین مواصلتنده مدبدب براستقبال ایله لایق اولدقلری حرمته نائل اولدی ، علاءالدوله حضرت شیخك زیارتیله تشرف ایتدکده حقنده‌کی قدردانلغنی تمامیله ابرازو آنك دلالتیله وبرادری عبدالرزاق بك وکالتیله برقزینی قیتمر بکه تنکیح ایلدی . بروجه محرر قیتمر بکك مراجعتی اوزرینه علاءالدوله اوغلی (صاری قیلان قاسم) بك که فرط جلادت وشجاعتنی بالدفعات میدان تجربه‌ده کوسترمش ایدی آنی ودیکر اوغلی (اردیوانه) بکی عسکر کافیه ایله دیار بکر امدادینه کوندرمش ایدی . بو اثناده عجم سرداری موصی‌الیه محمد خان ماردین قشلاغنده اولوب یانده بك آز عسکر وار ایدی . صاری قیلان قاسم بك بونلری بر قوهٔ فائقه ایله مشتالرنده باصمش ایسه‌ده مساعدهٔ طالع ایله محمد خان غالب وصاری قیلان قاسم وبرادری اردیوانه بکلر ایله بر چوق دولغادرلی امراسی مقتول اولدی . صولاق زاده تاریخنك بیانه کوره

[١] قیتمر : قیا دمیر .

عجملر سوق غرور ایله کاسه کاسه (چاقر [١]) لر ایچه‌رك سرمست اولمشلر وبیچاره صاری قپلان قاسم بکله برادرینك اتنی کباب ایده‌رك یمشلردر .

جنوارلری بیله صولده براقان شو مردمخوارلق سباعانه بر حرکت اولمقدن زیاده نامردانه بر دنائت اولوب بووقعهٔ دلسوزی اورفه‌ده خبر آلان علاءالدوله آتشلر پوسکورمکه باشلامش ویکیدن قوتلی براردو ترتیب ایلمك اوزره همان مرعشه عزیمت ایتمش ایدی . حضرت شیخ دخی هم دیار بکره اولان قربیتی جهتیله عائله‌سندن خبر آلمق وهم ده مجروح الفؤاد اولان علاءالدوله‌یه قارشو بر معاملهٔ مواستکاری اولمق اوزره وآنك آرزوسی وجهله حصنمنصوره عزیمت ایتدی . علاءالدوله‌نك اوغلی (طوراق بك) حصنمنصور بکی ایدی و برادری احمد بك دخی برابرنده ایدی .

حضرت شیخ بر مدتجك حصنمنصورده آرامساز اقامت ومظهر کمال حرمت اولدقدن صکره علاءالدوله‌نك دعوت مخصوصه‌سی اوزرینه مرعشه کیتدی . اوراده‌ده احترامات فائقه ایله قارشولانان حضرت شیخ علاءالدوله‌نك کندی بنا کرده‌سی اولان جامع کبیر اتصالنده‌کی مدرسه‌یه قوندرلمش وشو محترم قونوق هر صورتله آغرلنمش ایدی . علاءالدوله حضرت شیخ ایله ملاقاتنده دیاربکر سفرینه عائد تشبثنده‌کی عزم وقطعیتی آکلاتدیغی صره‌ده دیاربکرك سقوطیله قیتمر بکك وقوع شهادتی قره‌خبری‌ده کلدی یتیشدی وبوندن دولایی علاءالدوله بر آتشپارهٔ غضب کسیله‌رك وبرمدت صکره بعض امراسنه قارشی مستبدانه معامله‌سی وقوعه کله‌رك حضرت شیخی کوجندیردیکندن عزم قدس ایچون اجازت طلب ایلدی . علاءالدوله حضرت شیخك شو آرزوسنی طوردیرمق ایسترسه‌ده ممکن اولمدیغندن نهایت سراینده خصوصی برضیافت ویره‌رك

---

[١] چاقر تورکجه‌ده شراب دیمکدر .

شیخك مرعشده قالمسنی شدتله تمنی وآره‌لرنده شویله بر محاوره جریان ایلدی :

علاءالدوله — سنزه قارشی بر قصورم وارسه عفو بیورك . سنزه مرعشده بر خانقاه یاپه‌یمده قالکنز وبزی فیضیاب بیوریکنز . مع‌هذا اقلیم عربده سنزی عرب شیخلرینه قیاس ایدرلر . اورالرده همزبان آز اولدیغندن غریب اولورسکنز .

شیخ ابراهیم کلشنی — بن شیخلك عنوانله تنزل ایتم وبوکوچك مملکته صیغمم . بنم برخزینه‌م واردرکه نه‌قدر صرف ایتسه‌م توکنمز ، کیتدکجه موجودی آرتار .

علاءالدوله — خزینه نه‌در ؟

شیخ ابراهیم کلشنی — علم وقناعت .

آرتق علاءالدوله حضرت شیخك عزم قطعیسنی آکلاینجه : شو شرطله کیتمکنزه جواز کوسترهبیلیرمکه اقلیم عربده چوق قالیوب بنه بزی مشرف بیورملیسکنز دیدی وحضرت شیخی‌بالذات‌تشییعه چیقوب دعاسنی آلدی . حضرت شیخ بوصورتله عزم قدس ایلدی [۱] .

علاءالدوله بر مدت صکره تدارکات سفریه‌سنی اکمال ایده‌رك اوغلی اعمی شاهرخ بك ایله کوچك اوغلی احمد بکی اون‌درت بیك آتلی ایله علی‌جناح الاستعجال اخذثار ایچون دیاربکر طرفنه یوللادی . بونلر واروب دیاربکر جوارنده قوردقلری اردوکاهده مذاکرهٔ حربیه ایله مشغول ایکن بر امر غریب ظهور ایلدی . شویله‌که کیجه‌لری اجرای حراست ایچون هر ایکی اردو رفاقتنده بولندیریلان کوپکلر بو صره‌ده قارشولقلی خرلاشمغه دیدیشمکه باشلایه‌رق محمد خان اردوسنك اینلری اوته‌کی طرفك کوپکلرینی صیندیردیغندن شو غریب وقعه ونتیجه محمد خان اردوسنك قوهٔ معنویه‌سنی تشجیع ایلدی . آنی متعاقب وقوعه‌کان

[۱] مناقب ابراهیم کلشنی .

حربده شاهد ظفرعجمله عرض دیدار ایدهرك شاهرخ واحمد بکلرله برابر برچوق دولغادرلی بکلری قیلیچدن کچیریلوب باشلری درحال محمد خان طرفندن شاه اسماعیله یوللانلدی[١]. آزیلی بردشمنك غلبه سیله قوجه مان بر ایالتك النمدن کیتمسی و آز بر مدتده غایت آجیقلی اولوملرله درت اوغلی غائب ایلمسی علاءالدوله نك بالطبع حضور و شعورینی سلب ایلدیکندن عباسی باشنه چکهرك تام اون سنه عزلت نشین اولمش ایکن کونك برنده ینه میدان مجادلاته آتلدی . مشهور درکه قورد خویندن کچمز . فقط شو آتیلش دولغادرلیلرك دور کمال وزوالی زمان امارتنده برلشدیرهرك حکم قدردن غافل اولان علاءالدوله یه بوکره کندی مزارینی کندی الیله قازدیرمشدر .

شاه اسماعیل کبی کندیسنك دشمن جان وخاندانی اولان برتوریدی یه قارشو سیف شریعتك حکم صارمی کوسترمك و مذهبداشلرینك انتقامنی آلمق اوزره یوزلرجه ساعتلك مشقتلی بر سفری کوزه آلهرق ترتیب ایلدیکی بیوك برارډونك قسم اعظمیله شرقه متوجهاً استانبولدن حرکت ایدن یاووز سلطان سلیم خان حضرتلرینه قارشو عرقاً و مذهباً وحساً مکلف اولدینی خدماتده بولنهرق سایهٔ شوکت عثمانیه ده دشمندن قولایلقله انتقام آلمسی علاءالدوله جه لازم ومتحتم ایکن بالعکس شاه اسماعیلك غیرتکشلکنی التزام ایله عامیانه و باغیانه بر جرأتله اردوی همایونك ایلری حرکاتنه انکل اولمق ایسته مشدر. تفصیلی شودرکه: ٩٢٠ سنه سنده یاووز سلطان سلیم خان حضرتلری شاه اسماعیل اوزرینه کیدرکن آقره ده چبوق اووه سنه مواصلتلرنده وحدت عرق ومذهبدن بحثله معیت سنیه لرینه دعوتی متضمن علاءالدوله یه مخصوص اولاقله برنامه یوللادی . اولاق عودتله علاءالدوله کندیسی کبی طقسانلق برپیر ناتوانی ذات شاهانه نك رکابنده سوروکله مسندن بر فائده حاصل اوله میه جغندن دعوت واقعه یه اجابت

[١] جامع الدول .

ايده‌مديكى جوانبى خاكپاى شاهانه‌يه عرض وابلاغ ايلدى.

عين زمانده مقدما عمبسى علاءالدوله‌دن كوردبكى امنيتسزلك سببيله قاچمش وجنتمكان سلطان بايزيد خان ثانى حضرتلرينه التجا ايتمش اولان مرحوم شهسوار بكك اوغلى على بك چرمن سنجاغى بكى اولوب سنجاغى عسكريله وعمزاده‌سى (پيربنده بك) ايله برابر معيت شاهانه‌ده ايدى. حضرت پادشاه علاءالدوله‌نك شوصايغيسزلغندن دولايى بالطبع صيقلمش وتاديبنى قورمش ايسه‌ده الده‌كى دها همبتلى ايش مسئلهٔ تأديبيه‌يى وقت مرهونه براقمق لزومنى كوسترمش ايدى . مع‌هذا علاءالدوله دهازياده طاشقينلق ايده‌رك حدود عثمانيه‌يى تجاوز ومرعش وعينتاب جهتلرنده اردوى همايونه ذخيره صاتلمسنى منع ايده‌رك آچلقدن انسانجه وحيواناتجه برخيلى تلفات وقوعنه سببيت ويرمكله برابر بعض اتباعى‌ده اردونك مهمات قافله‌لرينه تعرض ايتمك جرأتنده بولندى . علاءالدوله‌نك شو جرأتكارلغندن بحثله مر صورتله باغلى بولنديغى (قانصو [١] غورى) يه شكايتى حاوى برنامهٔ همايون يازلدى. غورى علاءالدوله‌نك كنديسنه قارشى دخى سركشلكندن طوتديره‌رق (اكر مقتدر ايسه كز حقندن كليكز) يولنده وكويا مقام اعتذارده اداب ملوكه ياقيشماز برجوابنامه كوندردبكى كبى علاءالدوله‌يه دخى محرمانه ومنافقانه برمكتوب يازه‌رق مسلك متخذنده توصيهٔ ثبات ايتمش وبو بابده شاه اسماعيله‌ده معلومات ويرمش ايدى. شو ايكى يوزلى پولتيقه ايسه حلب واليسى چركس خيره باى [٢] طرفندن پيدر پى عتبهٔ شاهانه‌يه اخبار اولنيوردى .

شاه اسماعيل اوزرينه كيتمكده اولان اردوى همايون پاسين دوزنده واقع (سوكمن) قريه‌سى جوارنده ارامساز بيتوتت اولديغى هنكامده كورجى بكلرندن ميرزا چاپك مخصوص ايلچى اعزاميله قيون

---

[١] چركسجه قان (قآن) ، صاو دخى (زاده) معناسنه اولديغندن قانصو قانصاودن غلط اوله‌رق مستعملدر.

[٢] خيره‌باى : خيرى بك.

ویاغ وبال کبی ارزاق تقدیم ایلمش ایدی. علاءالدوله‌نك کندی ویاخود ارکك ویا قزقرنداشی اوغللرندن ایکی کنج بکك دخی بوایلچی ایله برابر کلهرك خاکپای شاهانه‌یه یوز سوردکلری بعض تواریخده محرردر. مشارالیهما علاءالدوله‌نك اوزاوغللریمیدر؟ یوقسه ارکك ویا قز قرنداشی اوغللریمدر؟ بوحقیقت محتاج فحص وتنویر کوریلیور. چونکه تاج‌التواریخ: اردوی همایون‌مذکورسوکمن قریه‌سی جوارنده خیمه‌نشین ایکن کورجستان خانلرندن میرزاچاپك خان طرفندن مخصوص ایلچی اعزامیله اردوی همایونه ارزاق وهدایا تقدیم ایدلدیکی صره‌ده علاءالدوله‌نك برادر زاده‌لرندن اولوب بر مدتدنبری شاه اسماعیل نزدنده بولندقلری حالده فرار وخان‌مشارالیهه التجا ایدن ایکی نوجوان بهادر دخی ایلچیٔ مومی‌الیهله برلکده کلوب بساطبوسیٔ همایونه تشرف ایتدکلرنده مظهرالتفات پادشاهی اولدیلر » دییور.

چالدیران سفرینه دائر وقتیله قلمه آلنوب فریدون بك منشا آتنك برنجی جلدینك ٤٥٨ نجی صحیفه‌سنده مندرج رساله‌ده دخی : شهر جمادی‌الاخره‌نك اون سکزنجی کونده میرزا چابوقك ایلچیسی کلوب علاءالدوله بکك بعضی اولادی که قزلباشه کیتمشلردی بعده کورجی‌یه کلمشلردی بیله کلدیلر وایکی بیك قیون وعسل وروغن کتیردیلر) قیدی کوریلیور. ینه فریدون بك منشاآتنك برنجی جلدینك ٣٩٦ نجی صحیفه‌سنده مندرج چالدیران منزلنامه‌سنده دخی : ١٧ جمادی‌الآخره ٩٢٠ پاسین‌توابعندن سوکن‌نام‌خرابه قریه قوناغنده کورجی‌بکارندن میرزاچاپکك ایلچیسی کلوب ایکی بیك‌رأس‌قیون وبرمقدارروغن وعسل پیشکش کتیروب وشهسوار اوغلی علی‌بك لواءجرمن سپاهیلریله دیل آلمغه واروب وعلاءالدوله‌نك قرنداشی‌اوغللری میرزاچاپك ایلچیسی‌ایله قزلباشدن‌رو کردان اولوب‌در دولته کلدیلر) دیه یازیلیور [١] .

٩٣١ تاریخنده قلمه آلنمش اولان سلیمنامهٔ‌شکری‌ده‌ایسه : اردوی همایون

[١] شوایکی‌فقره عیناً آلنمشدر .

سوكمن كوينه كلدكده كورجى بكلرندن ميرزا چاپكك ارزاق كتورن ايلچيسى ايله ايكى كوزل دليقانلى چيقه كلدى كه بونلر علاءالدوله‌نك همشيره‌زاده‌سى اولوب نزد شاهيدن فراراً ميرزا چاپك يانده قرار قيلمشلردى، دينيور . شهسوار اوغلى على بك مأموريتى وجهله ديل يعنى حركات اعدادن خبر آلمق خصوصنده احراز كمال موفقيت ايلديكندن شهر مذكورك يكرمى بشنجى كونى كنديسنه اوچ بيك عدد فيلورى آلتون سكه ايله مرصع اكر ولجام زر ايله دونادلمش بر عرب آتى وايكى قات كرانبها خلعت وآلتون قينلى ومجوهر قاقه‌لى غايت قيمتدار بر قلنچ احسان بيورلمشدر. بعده سالف الذكر منزلنامه بيانانده شويله جه دوام ايدييور : ٢٥ جمادى الاخره ٩٢٠ الشكرد توابعندن (اوچ كليسا) چايرى قوناغنده مشارالیه على بكك عمیسى اوغلى (پيربنده) بك قزلباشدن اون ايكى كيمسه‌نك باشنى كسوب سم سمندهمايونه كوندردى) وسليمنامه‌نك قولنجه پادشاهدن احسانلر آلدى . شيمدى ايجه دوشونيلير ايسه اولوقتك ثقاة رجال تاريخيه‌سندن برى اولوب على الدوام نزد پادشاهيده بولنان وبو سفره عائد جميع وقايعك شاهد العينى اولان شهسوار اوغلى على بكله معيت شاهانه‌ده قپوجى باشى اولان وعلى بكك قتلندن صكره مشارالیهه خلفاً طرف دولت عليه‌دن مرعش واليسى نصب ايديلن قوچى بك بن خليلك روايانى اوزرينه شاعر شكرينك مرعشده تأليف ايلديكى اشبو سليمنامه مندرجاتى روايات سائرهٔ تاريخيه‌يه ارجح اولمغله شو ايكى بكك علاءالدوله‌نك همشيره زاده‌سى اولديغنه شبهه قالمامش ايسه‌ده پدرلرينك اسمى مع التأسف آكلاشيله‌مامشدر. شوحالده بونلر على بكك عمه‌زاده‌لريدر يعنى (بى بى) اوغللريدر.

سلطان سليم خان حضرتلرى چالديران غلبه‌سنى قزاندقدن صكره آماسيه‌يه عودت بيورورلر ايكن بركون ، ركابدارلق خدمتيله نزد پادشاهى يه تقرب ايدن مشارالیه شهسوار اوغلى على بكك يقيندن منظور عالى اولان بابا يكيتلكى ، حقنده‌كى فيض نظر ملوكانه‌يى تضعيف ايلديكندن عهده‌سنه

قیصریه سنجاغی بکلکی توجیه بیورلمش ایدی . مشارالیه علی بك عمیسی علاءالدوله‌نك اوغلی وبوزاوق سنجاغی بکی سلیمان بکله محاربه ایده‌رك سلیمان بکی اولدردیکندن بوکا مکافاةً بوزاوق سنجاغی دخی کندیسنه توجیه بیورلمشدر .

ذات شاهانه آماسیه‌ده قیشلایوب ایلك بهارده (کماح) قلعه‌سنی فتح ایده‌رك علاءالدوله‌نك حقندن کلمك عزم همایونیله وسیواس طریقیله مرعشه طوغری یوریمکی قرارلشدردی .

تاج التواریخ یازیبورکه : پادشاه حضرتلری اماسیه‌دن کماحه کیدرکن (قرجه‌بك چایری) قوناق یرینه مواصلتلرنده مصر سلطانی قانصو غوریدن ایلچی ونامه کلوب نامه‌نك مقدمه‌سنده تأکید مراسم مصافات ایدلدکدن صکره متنندہ شهسوار اوغلی علی بکه قیصریه وبوزاوق سنجاقلرینك توجیهی چوقسونیله‌رق وپدری شهسوارار بك سلاطین روم وعرب آره‌سنه القای نفاق ایلمش اولمسی حسبیله مقدما جزاسنی کورمش اولدیغی حکایه ایدیله‌رك شو ایکی سنجاغك مشارالیهك عهده‌سندن رفعیله برابر سابقده اولدیغی کبی دولغادرلی اولکاسنده اسمنك یا خطبه‌ده ذکری ویا سکه‌ده رسمی طلب اولندی . بوندن منفعل اولان ذات شاهانه : قوجه چرکس ارایسه مصرده خطبه وسکه‌سنی محافظه ایتسون) جوابیله مصرایلچیسنی صاودی .

اولکی قراره بناءً روم ایلی والیسی خادم سنان پاشایی قوماندان وشهسوار اوغلی علی بکی قلاغوز اوله‌رق اون بیك سواری وپیاده عسکر واوچ بیك یکیچری ایله طلیعه اوله‌رق سوق برکون صکره کندیلری‌ده اردوی همایونله حرکت بیوردیلر . سنان پاشا کوکسونه مواصلت ایدنجه پادشاه حضرتلری‌ده اینجه صو مرحله‌سنه کلشلردی . علاءالدوله باشی صیقلدیغنه اندرین‌ده‌کی غایت صارپ طورناطاغنی کندیسی ایچون دارالامان بیلدیکندن بودفعه‌ده عائله‌سنی وخزینه‌سنی مذکور طاغه چیقاره‌رق اوتوزبیك آتلی ،

يايا تورکمن ايله مقابله‌يه حاضرلنمش و دولغادرلى جهانديده‌لرى كنديسنى شو چيقماز يولدن دوندرمكه چالشدقجه يعنى مرحمت شاهانه‌يه دخالت ايتمسنى سويلدكجه : بنم عثمانليدن نه پاكم وار) كبى ياوان لافلرله خيليجه اسمش صاورمش ايدى . لكن ايزنى براقميان سنان پاشا كوكسون اووه‌سنك طالغه‌لى اندرين اراضيسى ايله برلشديكى اوردكلى نام محلده قارشوسنه چيقيويرمكله ٩٢١ سنهٔ هجريه‌سى شهر ربيع‌الاخرينك يكرمى طقوزنجى صالى كونى وقوع بولان قانلى وسوركلى بر محاربه‌ده علاءالدوله‌نك عسكرى بوزيله‌رق كنديسى بعض آت اوغلانلرى بدنده مقتول اولديغى كبى ميدان حربده‌ده درت اوغلى و اوتوز نفر بوى بكى طعمهٔ شمشير وبرادرى عبدالرزاق بكله پك چوق دولغادرلى امراسى اسير اولدى .

علاء الدوله‌حين قتلنده طقسان ياشنده ايدى ياردى ، آق صقاللى ، ال يناق برآدم ايدى . ميدان حربدن باشنى آلوب كتورن آت اوغلانلرنك شهسوار اوغلى على بك هوادارلرندن واندرينلى چنقل اوغللرندن بر كنج اولديغى الى يومنا هذا مرعشده عنعنةً مرويدر . علاء الدوله‌نك باشى آشاغيده بيان ايديله‌جكى وجهله مصره كوندرلديكندن اورادە و جسدى مرعشده‌كى جامع كبير مزارلغنده مدفوندر .

سنان پاشا كسيلمش باشلرله اسيرلرى ذات شاهانه‌يه كوندرردى . بونلرى ايصاله مأمور بولنانلر كوكسون اووه‌سنده (چپنى) قلعه‌سى اوكنده اوتاغ همايونه تصادف ايتدكلرندن سنان پاشانك عسكرجه اولان ايرمغانلرى عرض حضور عالى ايدلدى . علاء الدوله‌نك سر مقطوعى عربجه يازلمش بر نامه ايله و بندكاندن حسن بك وداعتيله علاء الدوله‌نك كنديسنه دحى كردنكش مخالفت اولديغنى اولجه مقام شكايتده جواباً يازان مصر سلطانى غوريه اسرا وبوصورتله سنن سلاطينده برى اولميان ايكى يوزليلكك نتيجهٔ مردودەسى تلميح و ايما بيورلدى .

غورینك بویله ایکی یوزلی برپولتیقه‌ده تعقیب ایتدیکی غایهٔ امل کندیسنجه صاییلی ایکی فورتنه حکمنده اولان شوایکی حکمداری یکدیکریله چارپیشدیروب بریسنك ویاخود مساعدهٔ نیك بختی ایله ایکیسنك زوال وجودیله ایلروده صولت محتملهلرندن مصون قالمق دوشونجه‌سی ایدی. فقط مکتوبات لوح محفوظ ینه باقی ومحفوظ قالدی . علاء الدوله‌نك کسیلمش باشی غورینك منظوری اولدقده بر حس قبل الوقوع قبیلندن اوله‌رق کندی زوال دولتی حقنده یورکنك غایت درین بر آجی طویدیغنی شیخ احمد المحلی تاریخنده یازییور. زیرا دولت علیهٔ عثمانیه‌ده اول وقت کوریلن قوهٔ نامیهٔ ترقی‌یه قارشو ادارهٔ مصریه‌ده بیوك بر دوزنسزلك رونما ایدی . بو بابده علاء الدوله‌نك یابدیغی صوك یاکلشـلق ایسه غوری کبی بر یادرغی[١]یه اویمسی وبل باغلامسی اولمشدر .

ثم انقضت تلك السنون واهلها فکأنهـا وکأنهم احـلام

کوکسونده سنان پاشـایه مکافاةً وزارت رتبه‌سی احسان بیورلدی. مظفریت واقعه اوزرینـه دولغادرلی الکاسنده‌کی قلعه‌لر محافظلری قلعه آناختارلرینی حضور همایونه کتیردکلرندن قلاع مذکوره‌یه یکیدن محافظلر تعیین ودولغادرلی الکاسی برایالت اعتبار اولنه‌رق سکه وخطبه‌نام پادشاهی به اولمق اوزره حکومتی وعد مسبوق شهریاری وجهله مشارالیه علی بکه توجیه بیورلدی.

علاءالدوله‌نك خزینه‌سنده ظهور ایدن نقود وجواهر ونفائس کمیةً وقیمةً شاه اسماعیل‌دن آلنان غنائمك فوقنده ایدی هرعسکر نفرینه النه کچن اموالدن بشقه علاءالدوله مغتنماتندن بیکرآقچه احسان بیورلمشدر. علاءالدوله قرق سنه قدر مقام حکومتده بولنوب کلیتلی دنیالق ایدنمش حریص وشجیع برامیر ایدی. فقط تلون مزاجی حسبیله ثابت برمسلك

[١] یادرغی اجنبی کلمه‌سنك ترکجه مقابلیدر .

سیاست‌طوته‌مدیغندن زمان امارتنده کنیشجه برنفس آله‌مدینی کبی یدی نفر یتشمش اوغلنك محاربه میدانلرنده مقتولاً وفاتی فلاکتی‌ده کوردی نهایت کلله‌سنی‌ده ویردی .

اسلافی کبی علاءالدوله دخی موقع جغرافیسی اعتباریله آوروپالیلر ایله هیچ برکونا مناسبتده بولنمامش اولدیغندن بوحهتجه آزاده‌سراولەرق یشامشدر .

علاءالدوله مرعشده ، عینتابده ، آنطاکیه‌ده ، هارونیه‌ده (باغچه قضاسنده‌در) ، قارص ذوالقدریه‌ده ، اندرینده ، ظمانتی‌ده، بوزاوقده، البستانده ودیکر بعض‌یرلرده جامع ، مسجد ، مدرسه ، دارالحدیث ، عمارت ، زاویه ، تربه‌کبی برچوق مؤسسات دینیه وجوده کتیرمشدر . باقیات صالحاتدن‌معدود وقسم کلیسی معمور وموجود اولان آثار مبرورهٔ مذکوره،حقنده متمادیاً وابدیاً جالب رحمتدر .

مابعدی وار

عارفی

مؤرخ عاصم افندینك متروکات تاریخیه‌سندن برقاچ پارچه

دارالفنون ادبیات شعبه‌سی مدرسلرندن فرید بك افندی عاجزلرینه تاریخجه پك مهم بعض اوراق اعاره‌سی لطفنده بولندیلر .

طولانی اوله‌رق ایکی‌یه قیورلمش درت طبقه‌دن عبارت اولان بوکاغدلرك هر ایکی یوزی یازلمشدر .

بوکاغددن بریسنك اوزرنده « کانی » امضاسی کورینیور ایسه‌ده ، مشهور شاعر کانی بحث اولنان وقایعدن چوق زمان اول ارتحال ایتمش اولدیغندن بونك مشارالیهه اسنادی طوغری دکلدر . اولسه اولسه ، ستر هویت ایچون دکلسه اسلوب افاده‌سنه باقه‌رق یانیشدیرمه قبیلندن اوله‌رق بردیکری طرفندن اویله‌برقید دوشولمش اولمجق .

قارئلرمزك‌ده تدقیق‌ایله تسلیم ایده‌جکلری وجه ایله بویازیلر مؤرخ احمدعاصم افندینك‌در . واقعا آرادن بعض‌کاغدلرغائب‌اولمش‌ایسه‌ده عاصم و جودت تاریخنده مختصرجه کچیلن بعض وقایعی عنعنه‌سیله تفصیل ایلدیکندن تاریخ عثمانینك او صحیفه‌لرینی تنویر ایچون بونلرك نشری تنسیب ایدلمشدر . کاغدلرك بعض یرلری فرسوده‌لشمش اولدیغندن بالضروره بعض اهمیتسز بوشلق قالمشدر . دیکر طرفدن عاصم افندی هر نه‌دنسه بعض رجاله نزاهت قلمیه‌یه یاقیشمیه‌جق درجه‌ده دیل اوزاتمش اولدیغندن اورالری‌ده بالضروره نقطه‌لرله کچیلمشدر . کاغدلرك مندرجاتی شودر :

انکلیزلرك چناق قلعه‌دن مروری ، سید فیضی افندینك اعدامی وترجمهٔ حالی ، ابوقوف شامی راغب پاشانك ترجمهٔ حالی ، حج یولنك انسدادی ، دارالسعاده آغاسنك ایکنجی یازیجیسی احمد افندینك اخناق ،

طوپجيلر دوكمخانه‌سنده اشتعال ، بعض توجيهات ، پروسيه ايلچيسنك متكرراً كليشى وقبول ايدلمه‌سى ، بعض توجيهات ، بعض وقايع غريبه ، بوزجه آطه‌نك موسقوفلر طرفندن اشغالى ، بعض توجيهات ، اردوى عثمانينك ادرنه‌دن حركتى ، بغدان بكى موزيرى و عائله‌سنك نقيلرى ، انكليز محمود افنديسنك قتلى ، غزات شرقيه (لاز اوشاقلرى) نك ات ميدانى وقعه‌سى ، سلطان سليم ثالثك خلعى وسلطان مصطفاى رابعك جلوسى .

اشبو اوراق آراسنده برطاقم مباحث مكرراً وبرى ديكرينى اكمال ايده‌جك وجه ايله يازلمش و بريسنده استعمال اولنان تعبيرات غليظه ديكرنده برآز دها تخفيف ايدلمش اولديغنه باقيلرسه عاصم افندى مرحوم مسوده‌لرنده درجه درجه حدتنى اسكات ايتدكدن صوكره وقايعى جريده‌سنه ادخال ايلديكى آكلاشيليور .

فريدبك افنديه كوسترديكلرى عنايت معارفپرورانه‌دن طولايى عرض شكران ايلرم .

نجيب عاصم

انكليز طائفه‌سى فى الاصل كبر وغرور ايله مجبول ومالك اولديغلرى حرف و صنايعلرين كتم و دريغ ايله موصوف برخشين و بخيل ملت اولوب لكن ادعا ايتديكلرى غرور و نخوتلرين اجراده دقيقه فوت ايتميوب اولياى امور دولتلو افنديلرمز كبى تنفيخ كلوته ودستار وتلبس پوستين بيشمار ايله قفتان قالبى و اشكال رصديه كبى بر قالب بى‌روح مثابه‌سنده بر كوتورمز چوقداران سمين سرين ايله اينوب بنميوب و كاغددن فيرقه دپه‌لى پليج وچقشيرلى خروس مانند ايچ آغاسى نامنه برطاقم قاطر آباده التفات ايتميوب و ناقصة العقول اولديغلرى آيات واحاديث ايله ثابت اولان طائفهٔ خائفهٔ نسوانه تشبه و تقليد ايله مناكارى متعدد قوطيلر و مجوهر ساعت و بيچاقلر و البسهٔ مزركشتار وسائر

احتشامات كاذبهٔ نسوان فريبه مائل اولميوب هر دولتك مابه‌الافتخاری اوله‌جق جنك اربابی وغالبيت مطلقه اسبابنك اعداد واستحصالی امرينه صرف ذهن وهمت و بذل ماحصل مقدرت ايده‌كلدكلرندن هريرده دعوی ايتدكلری كبر وجبروتلرين اجلاو اثبات ايده‌كلدكلری اوروپا دولی احوال و احكامنه واقف اولان اهل نهيه خفی و نهان دكلدر. وبوندن اقدم مصروقعه‌سنده انكلتره ومسقولو طائفه‌لريله اتفاق اولنوب وانكلتره‌لو ايله اتفاقك ثمره‌سی هرنه‌قدرمشاهده اولنمش ايسه‌ده‌مسقولونك بالاستقلال‌جزاير سبعه‌يی ضبط وتصرفی وسائر آق دكز آطه‌لرينه‌تسلط واستيلاسی انجق‌انكلتره‌لونك اغماض‌وحمايه‌سنه‌مبنی اولمغله انكلتره‌لونك دولت عليه ايله اولان اتفاقی ثمره‌سی مسقولولردن كوريلان ضرّ وضرر ايله موازنه اولنسه دولت عليه‌نك اوميانده كلی خسارت وزيانی‌اولديغی ارباب وقوفه ظاهر واشكاردر. برمقتضای وقت وحال دولت‌عليه دخی فرانچه دولتی ايله اتفاق ايدوب مسقولو وانكلتره‌لويی ترك وفدا ايتمك جملهٔ امورندن اولمق ملابسه‌سيله‌فرانچه‌لو ايله عقداتفاق اولنديغنه‌دولتين مسفورتين تهور وانفعال ايتملريله اوخلالده ايكی آی‌متمادی هفته‌ده ايكی اوچ دفعه رئيس الكتاب قوناغنده ومحال سائره‌ده مكالمه‌لر اولنوب نهايت كار مسقولويه جواب ويرلمكله ايلچيسی برسفينه‌يه راكب وبوندن التی ای اقدم آق دكزه راهی اولمشيدی . بوبابده انكلتره‌لو عنادنده اصرار ايله ايلچيسی اولان مجنون لايعقل برايكی آی بالمكالمه‌معارضه‌دن خالی‌اولميوب نهايت‌كاركندويه قطعيجه جواب ويريله‌جكنی تيقن وادراك ايتمكله برآی اولدن طوپخانه پيشكاهنده لنكراندازاولان برقطعه انكليز فرقتينه كيجه ساعت‌بشده خفيةً سوار وحتی لنكرينی آلمغه‌دخی‌وسوسه‌يه تبعيت ايله قطع وترك ايتديكی فرداسی شماندیره تعبير اولنان لنكری نشانندن معلوم اولمشيدی .

انكلتره‌لو ايله سابق‌الذكر مكالمه‌لر اثناسنده دولت عليه ايله

شقاق ونفاق حدوث ایده‌جکنی اولیاء امور دولت قرق اللی کون اول تفرس وایقان ایتملریله « اکین ایتی » دیدکلری سید فیضی افندی کمال خبث وخیانتنه مبنی بیك کیسه‌یی متجاوز نظام جدید مقاطعاتندن رشوت آلدیغنه وسرقت ایتدیکنه مبنی شق‌ثانی دفتردارلغندن عزل واوچ بش کون مرورنده هیچ کار وصنعتی اولمیه‌رق بوغاز قلعه‌ینك استحکاماتنه تعیین‌بیوریلوب محل‌مأموریته وصولنده قطعا مادهٔ مأموریتنه صرف‌ذهن ودماغ ایتمیوب «خادم اوغلی» دیدکلری لعین‌بی‌دین‌ایله عیش وعشرت وذوق وصحبت اوزره ایکن قپودان دریا صالح پاشا دخی قلاع مزبوره‌یه واروب عقل سخیف ترکانه‌سیله کویا اطراف وانحایه دقت و اقتضا ایدنلره تنبیه و تأکید ایلمیچون مومی الیه اکین ایتندن یکرمی بش کون صوکره ارسال و پاشای مشار الیهك بوغازه وصولندن صوکره درت بش کون مرورنده انکلیز ایلچیسی دولت علیه‌دن وسوسه یه تبعیت ایله استانبولدن فرار وچناق قلعه‌سنه وصولنده قاعدهٔ بحریه اوزره ایکی طرفی سلاملمق امرنده طوپلر آتوب چناق قلعه‌سندن کذار وسکز اون کون اول سدالبحر وقم قلعه‌لرندن دوستانه کچوب صکره چناق قلعه‌سندن باروت قالدرمق وسائر اشارات دور باش ایله دخولنه ممانعت اولندیغندن ایچرویه دخوله جسارت ایده‌مدیکندن سد البحر ایله چناق قلعه‌سی میانند. واقع کپز بورنده لنکر انداز اقامت اولان صغیر وکبیر درت قطعه انکلیز کمیلرینه التحاق ایله دمور آتوب وباش ترجمانی اولان پیزانی‌یی دخی برابر آلوب فرار ایتمش اولمغله ترجمان مسفوری کپز بورندن بر صندله یوکلدوب یدی قلعه‌ده‌حبس اولنمق وسوسه‌سنه تبعیت ایله فرار ایتمش اولدیغنی ترجمان مسفور وساطتیله‌مشار الیه‌قپودان‌پاشایه‌افاده‌واخبار ایتدکده قپودان پاشانی حیرت استیعاب ایدوب « اکر دولت‌علیه‌نك ایلچی بکه‌برسوء نیتی‌اولمش اولسه بزده واقف‌وآکاه اولوردق » دیوهرچند اعاده والزام داعیه‌سنده

اولدى ايسه مفيد و كارگر اولميوب ومقدما قلعه‌لرك استحكامنه «اكين ايتى» و«خادم» وغلى صرف ذهن واقتدار ايتمدكلرندن بر قاچ كون وقت قزانمق ملحوظيله ايلچئ مسفور ايله بوغازده بر قاچ دفعه مكالمه اولنوب «استانبوله يازه‌لم» مطلوبك اولان اتفاق سابقمز كاغدينى تمهير وامضا ايتديرمك خصوصنه سعى واقدام ايده‌رز» ديو سكز اون كون امرارايله كويا قلعه‌لره ممكن مرتبه تقويت ويرلمش اولديغى اثناده بوزجه آطه‌سى پيشكاهنده اون بش يكرمى كوندن برو لنكر انداز اولان اون سكز يكرمى قطعه صغير وكبير انكليز دونمماسى آمير الى برصيقى لدوس اسرسه البت بوغازدن ايچرى كيره‌جكنى مردانه دليرانه پاشاى مشارالىهه خبر ويردكده قلاع مرقومه محافظه‌سنه مأمور اولانلرك ارباب درايت وعقولى تصديق وتسليم وانكنار بينلى مسلوب لشعورلرى عدم امكان واحتمال ايله مجادله اوزره‌لر ايكن ماه ذى الحجه‌نك اونجى چهارشنبه كونى ساعت اوچ صولرنده بحكمة‌الله تعالى دشمنك طبق مطلوبى اوزره بر صيقى لدوس آلوب دونمماى مذكوردن ايكى قطعه اوچ انبارلى و درت قطعه قپاق قالدرر وبش قطعه فرقتين وقوروت جمعاً اون قطعه سفائن افراز و انتخاب وماعداسنى يينه بوزچه آطه اوكنده ترك ايله طورنا قطارى بوغا ، هجوم واول امرده قم وسدالبحر قلعه‌لرينك طوب منزلنه وصوللرنده قلعتين مرقومتينden آتيلان طوبلره قطعا نكاه التفات ايتميوب و قلعه عدادندن صايمديغندن برطوب دخى آتميوب نازان و خرامان كيز بورنى وقرشو روم ايلى طرفنده انشا اولنان طابيه‌لرين پيشكاهنه ورودلرنده مذكور طابيه‌لردن آتيلان كله‌لر كويا قار ويا حلوا طوپ كبى اولمق جلادتلريله مذكور طابيه‌لره دخى ايپ طاقميوب وباروت قالدرميوب چناق وكليدالبحر قلعه‌لرينك طوب منزلنه دخولرنده قلعتين مذكورتين قم وسدالبحر كبى اولميوب اولدقجه قوى ومتين ودكزى تنك و طار اولديغندن انداخته اولنان طوپلرك دود وطومان وصيت وغلغله‌لرى عيوقه

چيقارق هرنه‌قدر غيرت‌واهتمام اولنديسه ينه‌مفيد وكارگر اولميه‌رق قلعتين مرقومتينك مقابله‌سنه ورودلرنده‌انكليز كيلرى روزجزاده مصير ومأوالرى اولان جهنم‌قپولرين ايكى طرفلرندن اچوب برفرده‌باش كوسترتميه‌رك قلعتين مزبورتينى كذار ونعره‌بورننه‌وصوللرنده هنوز طابيه‌سى اكين ايتنك اهمال و تكاسلندن ناشى تكميل اولميوب اكثر طوبلرى يرده‌وقوندای اوزرنده‌بولنان درت بش پاره‌طوپه بردفعه آتش ويريلور ويرلمز اول طرفه‌دخى برطاقم زنجير وپلانكته وسائرادوات آتشين صاغدقلرنده محافظه‌سنه مأمور چارپاره‌لى پلاصقه‌لرنده خادم اوغلنك كوچكجى تركلرى «امان غاردش كاوُرك غلامباره‌سنه ...ت دايانميو!» ديه‌رك طاغلرى كيوب وصولوغى كويلرنده آلوب يتمش ايكى درده دوا اولمق اعتقادنده اولدقلرى يوغورت آيرانى باشنه چوكوشمشلردر .

مذكور نعره بورننده اولان لفظى مراد طابيه وسپدلرينى وطوب قوندقلرينى ياقوب نابود ونا پيدا ايتمك وطوپلرينى چيويلك تنبيهاتى ايله محل مزبورده بر قطعه قوروت تعيين ايتدكدن صكره نعره بورننك اوست طرفنده كويا ولوج دشمنه باعث ممانعت اولمق اعتقاد نافله‌سيله لنكرانداز بولنان ريباله ويدى قطعه فرقتين وقوروتدن عبارت دونمامز اوزرينه امالهٔ سكان هجوم ايتدكلرنده مقدمايلكن اوزرينه قالقماملرينه قپودان پاشا طرفندن تأكيد اولنمغله قپودانلر دخى ، امتثالاً للامر المعكوس ، دمور اوزرنده بولنملريله بر طرفدن طوب انداخته باشلر باشلمز دونمامزه برطاقم آتش صاووردقلرنده كيمى دمورلرين قطع ايله قاره‌يه‌شتاب وكيمينك دمورى دشمن طرفندن آتيلن ادوات حربيه ايله مقطوع اولمغله جمله‌سى قاره‌يه دوشوب وكندیلرينى شاشيروب كيمى كندوبى بحرة‌القا وكيمى سفينه‌ده قالوب دهشت وحيرت اوزره طوررکن دشمن طرفندن بوحالت هزيمت انتما مشاهده اولندقده صندالله‌رايله دونمامزه هجوم وصعودايدوب ، لكن كيلرك برحبه وخلالنه

وضعيد ايتيوب وبرفردى اسير ايتمك داعيه‌سنه دوشميوب كيلرده قالان عساكر اسلاميه‌يى صندللر ايله قاره‌يه‌طاشديغى اثناده « اصلندن مصر وقعه‌سنده انكلتره‌لو صادق دوست وايو ادملرايدى ، شيمدى فنامى اولدى؟» ديه‌رك وغزات غضنفر صفاتك يوزلرينه‌توكوره‌رك عسكرك اخراجى تمام اولدقدن صكره آلتى قطعه‌سنى احراق بالنار وبرقطعه قوروتمزى اسيرايتمشدر. ذلك تقدير العزيز العليم .

نعره بورننده موجوددونمامز سفائندن ايكى ديركلى برقطعه مكتوب سفينه‌سى كه بوندن اقدم مسقو ايلچيسنه طرف دولت عليه‌دن خلاف ملحوظى يأساً جواب ويرلمكله آق دكز جانبنه روبراه جحيم اولديغندن مسقو دولتنك خبرى اولمديغنه بناءً بعض تحريرات تبليغنه مأموراً قره دكزدن كلوب بوغازه ولوجنده يقه‌يى أله ويرمكله ترسانه‌دن ضبط وباندير ه‌سى تبديلى ايله قپودانلغى تونبك قپودانك اوغلنه ويرلمشيدى . سفينهٔ مذكوره دخى نعره بورننده دونمامز ايله ياتوركن انكلتره‌لونك قم وسد البحر قلعه‌لرينى وكپزپورتى كچوب چناق قلعه‌سنى دخى برق خاطف كبى بى محابا كچه‌جكنى تفرس وايقان ايتمكله سائر دونمامز سفائنه باقمايوب درحال صالپادمور ايدوب يلكنه قوت لدوسه بركت اوكينه كوچوك تونبك زاده قپودان ماه مزبورك اون ايكنجى جمعه كيجه‌سى ساعت درتده طوپخانه اوكينه لنكرانداز وماوقع حالى كورديكى كبى ترسانه امينه اخبار ايتدكده امين مومى اليهك جان باشنه صيچرايوب ودرحال باب عالى‌يه كوندروب دولتلو صدر عالى افندمزى حرمدن طشره اخراجى ايله افادهٔ حال اولندقده مشار اليه حضرتلرى « كتخدا بك ورئيس الكتاب افنديلر هنوز قپوده اولميوب كيجه‌وقتى بونلرى يتاقلرندن قالديروب بحضور ايتمك بروجهله جائز كلدر، صباح اوله خيرى بيسمله كله! » ديو حرمده جامه‌خوابلرينه عودت وفرداسى دخى جمعه كونى اولمغله هر نه‌قدر جناب پادشاهى‌يه عرض وانهـا اولنمش ايسه‌ده قبل اداء الجمعه خلقه برخدشه وخلجان

اولمامق ملاحظهٔ وارده‌سيله نمازدن صكره‌يه تأخير ومصلحته واقف اولان اولياء امور دولت حضراتنك يوركلرندن بلغور اسه‌رك يلاپ شاب جمعه‌يى ادا ودفتردار عثمان افندى حضرتلرى خزينه‌ده اولملريله نمازى ايصوفيه‌ده قيلوب برده كوزلرين يمان كورمسون جبه‌جك براسبه سوار واردندن بددعا يتشميه‌رك ات ميدانندن درت نعل ايلغار ايله چاتلدى قپويه ورئيس الكتاب افندى‌قنادلرين آچوب اوردكانه پرواز ناساز ايله مع بكلكجى‌عزت‌بك آخور قپويه وكيخداى صدرعالى جنابلرى مدرسلكدن دونمه رامز افنديله يكى قپويه ، وسابقا كتخداى صدرعالى ابراهيم افندى قم قپويه وحالا باروتخانه ناظرى ابوقوف راغب مغربى باروتخانه‌ده موجود باروتلرى باركير وقاطر وعربه‌لر ايله ممكن مرتبه استانبولك بعض مأمن محللرينه وقصورينى داودپاشا سراينه نقل ايلسيچون باروتخانه‌يه وكوسه كتخدا چلبى افندى مع كمركجى حسن اغاحرم اسكله‌سندن شمسى پاشايه وارنجه وسائر رجال دولت بروجه محرر يالى كوشكندن يدى‌قله‌يه منتهى اولنجيه‌قدر سواحللره طاغيلوب وطزيجى باشى ايله فرانچه‌واسپانيا ايلچيلرى طوبخانه وقورشونلى‌مغزه وسائر مقتضى اولان محللرده طابيه ياپمق وطوب خمبره تعبيه ايتمك امورلرينه اشتغال ومقدما اولور اولمز كمسنه‌لره سلام ويرمكه ارتكاب ايتمين وه فلكه‌كلك سميرغه‌سكك ، ديمين اولياء امور وپريشان كن مناظم جمهور افنديلرمز حضراتى اللرنده ميناكارى عصاء افرنجى وپالدم تعبير اولنور جبه‌بند دلرنجى ايله قومانده ايده‌رك وبوخلالده يكيچرى وجبه‌جى نامنه اولان خركله وحشراتى طابيه ياپمق امرنده رعايا جمعنه تعيين ايله فقراء رعاياى فردا فردا تجريم‌ورميده‌ايدوب «امان . قنى‌قازمه كورك‌وزنبيل‌سپد،غيرت كونيدراوغللرم آخبارلرم !» مخاطبات‌رقت اياتى ايله‌خلقى تلطيف‌ايلدكلرى اثناده مزبور جمعه كونى ساعت اون صولرنده اسكله‌لرده يوم محشردن نمونه‌تماقات اندرقات دوربين بدست انتظار اولان ناس حماقت استيناس

انكليز دونمماسنى چكمجه آچيقلرندن تخيل وتشخيص ايدوب كويا كسوف شمس كوستركبى واويلا كويان « ايشته بربابافينغو كورندى ! » ديو هربرى قرينه ارائت داعيه سنده ايكن وقت يسيرده يدى قله آچيقلرى پيشكاهنه وصوللرنده يدى قله بيچاره سى كندوبى جزائر وياخود قنديه قلعه لرى كبى برمتين قلعه ظنيله برطوب ايله اوزاقدن مرحبا ايدوب لكن انكليز سفائنى بوغازقلعه لرينى هنوز قلعه عدادندن صايمديغندن طوب مذكوره ايپ طاقيوب و جارطه سنه بيق طوتميوب قاعدهٔ بحريه اوزره بهرسفينه بربرلرندن برر قومانه بويى مباعدت وانفصال ايله بى قيد وبى پروا قزيل آطه لر اوكينه صره واردى لنكر انداز اولدقلرى معلوم سعادتلرى اولمق امر نده على وجه الايجاز افاده يه اغاز اولندى. بوندن صوكره كيدرظهور نده استانبول اهاليسنك عقلاسنك و « مصائب قوم عندقوم فوائد » اعتقادنده اولان سفها واشقياسنك احواللرى تحرير وتسيير اولنور .

انكلتره لونك چهارشنبه كونى بوغازه هجوم وولوجى اثناسنده باش ترجمانى اولوب ايلچيسى ايله برابر فرارايدن پيزانى ملعونى چناق قلعه سنده بولنمغله صالده قالمش قلفاتجى كوپكى كبى درت يانى دكز اولمغله اخذ اولندقده هرنه قدر استانبوله كلوب دولت عليه ايله انكلتره لو بينه كويا توسط ايله تأليف ذات البين ايتمك طلبنده اولمش ايسه ده قولنه احالهٔ سمع اعتبار اولنميوب چناق قلعه سندن كوتاهيه يه نفى واجلا اولنوب حالا آنده اقامت وارام اوزره در .

∴

ماه محرمك يكرمى بشنجى كونى سرمقطوعى باب همايونه كلن اكين ايتينك يافته سى صورتيدر

بحرسفيد بوغازينك برمقتضاى وقت وحال لازم كلان استحكاماتنك

اجراسى ضمننده مقتضى اولان محللره طابيه انشا ايتمك وبوغاز قلعه‌لرينك طوپلرينك قونداق ومالزملريى يابدره‌رق شروشور اعدادن محافظه‌يه اعتنا ايلمسيچون بالاستقلال بوغاز مذكوره مأمور وتعيين قلنوب جميع مطلوباتنه مساعده ايله درسعادتدن كليتلو طوب ومهمات وجبه‌خانه واڤچه وسائر مالزم ارساليله تقويت بازوى اقتدارينه دقت اولنمشيكن صورت مأموريتنه قطعا دقت ايتميوب مأمور اولديغى طابيه‌لرى يابدرميوب و ارسال اولنان طوپلرى ومهماتى محافظه ايتميوب هر برى برطرفده پريشان اولديغندن وقلعه‌لرده اولان طوپلرك قونداقلرينى تجديد وتعمير ايتديكندن انكلتره كيلرى استدكلرى كبى بوغاز مذكورى مرور ايتملرينه سبب مستقل اولمغله ارادهٔ قاطعهٔ شاهانه ايله عبرةً جزاسى ترتيب اولنان سابقا شق ثانى دفترداري سيد فيضى افندينك سر مقطوعيدر .

∴

مرقوم فيض الله افندى يكسما تجى باشى ديدكلرى ذات خبائت سمات دفعاتيله بصقينلر ويرمش وحبسلرده ياتمش وانواع ذل و حقارت كورمش عارسز و عرضسز بر . . . . . اوغلى اوله‌رق هنكام شباب و امرد ديسنده قتى چوق . . . . . خراب ايتمش و متعدد . . . . كومش بر . . . . . اولوب روز كارك پاكدامنلر چكر سرپنديسين قنده بر آلوده دامن وارايسه سرپر چيقر مفادى برمدتدن برى زن قحبه فلكك اصول احكام ذائجه‌سندن املق ملازمه‌سيله بغاكيرىٔ لوث دامان وياورىٔ طالع شقاوت نشان ملتحق عداد اولياء امور اولدقدن صكره كويا خلقه كبر ونخوت وعرض جبروت وعظمت ايتمك لازمهٔ شان ثروت ومتحتم ذمت كارفرمايان اولمق اعتقاد فاسده‌سيله هربرى بركونه طور دل ازارايله خلقى بيزار وبو تقريب تنفر قلوبى كندولره سرمايهٔ افتخار عد ايده كلدكلرندن مرقوم فيضى افندى بو صفت ذميمه ايله تام الاتصاف اولديغندن فضله بر طور ناديده پيداسيله قفاسنى دائما جانب سمايه

رفع واعلا ايتديكندن اكين ايى لقبيله تلقيب ايتمشلرايدى . زيرا جنس كلاب برمزرعهٔ سنبله داره كيروب كزديكى حالده بشقلرين ديكنى غالبا كندويى رنجيده ايتديكندن صوده يوزركى چكمسنى يوقرو ديكمك بالطبع خصائص كلابدن ايديكى اهل ديد ودقته ظاهر وبديددر .

تحقيق كنيهٔ ابوقوف راغب مغربى اشبو كنيه ولقب ايله مكنى وملقب اولان ذات كرامى صفاتك سابقاً بين الانام نسبتى مسقط رأسى اولان شامه عزو ايله راغب شامى اولوب جزار پاشا وفاتنده مخلفاتنه تعيين بيورلدقده مرحوم مشارالهك يرده مدفون مالنى بعض نيرنجات وعزائم اعانه سيله محلى كشف وتحقيق اولندقدن صكره خفر واخراجى البت استاد لغمجيلره محتاج اولمق ملاحظاتيله عكديه بركمى طولوسى لغمجى كوتورديكى وبومقوله مال مكنوز اخراجى امرينه صرف ذهن ايدوب صكره صفرالبد خائب وخاسر قالانلر اكثر عرب طائفه سندن ومغرب زمين اهاليسندن اولملريله ظرفاء استانبول شامى لفظنى مغربيه تحويل ايله راغب مغربى وبعضاً راغب دفينه كشا ايله تنبيز وتلقيب ايلمشلر ايدى .

مابعدى وار.

وفیات

توفیق پاشا

توفیق پاشا ارتحال دار بقایتدی : تاریخ عثمانی انجمنی اعضای معاونه‌سندن مهم برعضوینی ، اردومز امکدار ، فکر وذکاسیله ،

علم و عرفانیله کنجلکه و اردویه خدمت ایتمش قیمتدار بر رکنی غائب ایله‌دی .

توفیق پاشا اردومزك دکرلی سیمالرندندی . حیاتی وآمالنی

مملكتك فكرى ترقيسنه، علمى تعاليسنه حصر ايتمش، مسلك عسكريسنده بيله الك زياده بونقطه يه عطف اهميت ايله مشدى. مكتب حربيه دن پارلاق وكنج برار كان حرب اولارق چيقديغى زمان، فرانسزجه يه حقيله واقف، كمال بك مسلك ادبيسنه مفتون، دها طوغروسى او زمانك ادباسى ميانده يتشمك لياقت و استعدادينى حائزدى. طرز تحريرينه، اسلوبنه، صورت تفكرينه بودورك پك بويوك تأثيرى اولمشدى. توفيق پاشا، زمانك الك پارلاق اركان حربيه سى ميانده حرمتله كوسترلديكى زمان عسكرى بر اثر ترجمه ايله مشدى: بلومه نك (سوق الجيش) ى. اون اون بش سنه صوكرا قيمتى تقدير ايديله مك لسانمزه تام برصورتده ترجمه ايديلن بو اثر اوزمانلر توفيق پاشا طرفندن، كيم بيلير نه درلو برمشغوليته مبنى، يارم براقلمشدى. فقط صوك ترجمه ايدن ذات محترم توفيق پاشانك حسن انتخابنه، نفوذ نظرينه عرض تقديرات ايتمكدن كرى طورميور، بو تقديراتنى كتابك مقدمه سنده ده تكرار ايدييوردى.

فاتحلى توفيق پاشا فطرةً عسكر لكه مجلوب، ظريف، وطنپرور، حساس اركان عسكريه مزدندى. مسلكاً عسكر لكه، حساً تاريخه بويوك وقلبى انجذابه مالكدى. همان الك كزيده، الك وطنپرورانه اثرلرى تاريخه دائردى: (انيبال) ايله (مختصر تاريخ عثمانى) توفيق پاشانك مطنطن، طمطراقلى براسلوبده يازديغى انافس آثاردندى. خصوصيله (تاريخ عثمانى) سى بوتون مكتبلرده تدريس اولونيور، عثمانلى پادشاهلرى حقنده كى حرمتكارانه، قهرمانانه فكرلرى كنج عسكرلرك حافظه سنه نقش ايديليوردى. اردومزك امراسى صيراسنه داخل اولان همان بر نسل، عسكرى اعداديلرنده كاملاً توفيق پاشانك تاريخنى اوقومشلردى. بناءً عليه ضابطانك قسم اعظمى ايچنده توفيق پاشا نامنى طانيميان يوق كبيدر.

توفيق پاشا ٩٣ ده مكتب حربيه يه داخل اولدى. ٩٧ ده اركان

حرب يوزباشيلغيله نشأت ايتدى . حياتنك همان قسم اعظمنى ممالك اجنبيه‌ده اجرا اولونان مانوره‌لرده ، آتاشه‌ميليته‌رلكلرده كچيردى. لسانه وقوفى ، ظرافت‌افعالى ، وضع كبارانه‌سى، لوندانه اطوارى اونى پارسك اك كبار جمعيتلرنده حرمتله وتقديرله مظهر ايديبوردى . خصوصيله ادبياته وقوفى ، حسنه وصنعته مجلوبيتى توفيق پاشانك بوحرمتله لياقتنى تأييد ايده‌جك اسبابدندى . « كوزل توفيق پاشا » هرجمعيتده مظهر توقيرات اوليور ، فكرى ، ذكاسى ، علمى ايله كندينى سوديريبوردى.

توفيق پاشا اوروپاده كچيردىكى حياتدن پك‌زياده استفاده ايتدى . يكانه دوشونجه‌سى ، عثمانليلغى محافظه ايتمكله برابر اوروپاليلاشمقدى . تورکلك ايچون اك‌زياده لسانى نظردقته آليور ، ساده برلسان اله ، هركسك آكلايابيله‌جكى براسلوبده كتابلر ، غزته‌لر نشر ايده‌رك عوامك فكرى تربيه‌سنه چاليشمق ايسته‌بوردى . آرتق كمال بك مكتبنك اك پرستشكار شاكردى بولسانى برآريستوقرات لسانى عد ايديبوردى . واقعا بوطرزده يازى يازمقدن ينه تجريد نفس ايده‌ميوردى ، فقط ساده برلسان اونك فكرنجه خلقك تحصيل وتربيه‌سى ايچون اك‌امين برلساندى. ملتى يتشديرمك ايچون خلقى فكراً يوكسلتمك لازمدى . بونك ايچون مشروطيتى متعاقب اوروپادن استانبوله كلديكى زمان درحال اسكى (تاريخ عثمانى) سنى آلينه آلدى . بواوفاق ، فقط كزيده اثرى آچيق برلسان ايله تفصيلاً يازمايه قويولدى . اوصره‌لرده تربيه وتدريسات عسكريه مفتشلكنده بولونيوردى . وظيفه‌سندن بوش‌وقت بولدقجه بوكتابله‌مشغول اوليوردى . نهايت آمالنه موفق اولدى ؛ فقط اسكى اسلوبده اثرلر يازمقدن‌ده خالى قالمادى . بربروسه‌سياحتى‌اوكا بدبخت جمك‌عاشقانه مناقبنى الهام ايتدى . (شهزاده‌جم) حقنده اوفاق بررساله يازدى . دهاصوكرا يازديغى كتاب، توفيق‌پاشانك‌صوك‌ومعظم‌براثرى‌ايدى: (اساطيريونانيان). توفيق پاشانك بواثرى يازمايه تشويق ايدن حس ، خلقمزه ازمنهٔ قديمه‌ده

يونان مدنيتنك اويناديغى رولى ، دور انتباه اوزرنده يونان تأثيراتى ، صنعتده و ادبياتده يونان حسياتى كوسترمكدى . بويوك شاعريمز عبدالحق حامد بك افندينك كنزيده تقريضلريله انتشار ايدن بو اثردن كندى پك ممنوندى . آطه‌نك كلكون و مائى سماسى التنده ، چاملرك و ليلاقلرك ، صاريشين غازييه‌لرك ، آتشين كللرك كوكل آچيجى رايحه‌لرى آره‌سنده ، طبيعتك كوزللكلرينه ، سمانك متبدل وجاذب رنكلرينه معكس اولان صاف وآسوده بر دكزك رنكين موجه‌لرى قارشيسنده توفيق پاشا آفروديتك كوپوكلرايچنده ظريف وعريان تصويرى ، پوزيدونك افعالى ، كوبيدونك كوكلره الهام ايلديكى عشقلرله مشغول اولمشدى .

توفيق پاشا ايكنجى ويانه محاصره‌سنه دائر ده براثر حاضرلامق اوزره ايدى ؛ كذا (پيام) ده انتشار ايدن فتح قسطنطينيه‌نك‌ده باش قسملرينى ترجمه ايتمشدى ؛ فقط حياتده يكانه املى عوامه مخصوص برغزته چيقارمق ، عوامه مخصوص علوم و فنونه دائر بركتبخانه تأسيس ايلمك ايدى . بو املنى صلحدن صوكرايه صاقلايور ، بو پارلاق اميد قلبنده انشراح حاصل ايدييوردى .

توفيق پاشا فكراً هپ بومشغوليتلرله امرار اوقات ايدردى . اخلاقاً صاحب كمالى . لطيف اندامى ، حدى طورلريله حقيقى بر عسكر اولديغى كوسترن توفيق پاشا قلباً ضعيف وحساسدى . مرحمت و شفقت حسلرى بوتون موجوديتى تشكيل ايدر ، اوفاق بر سفالت مظهرسنه قارشى كوزلرى ياشاريردى . توفيق پاشا اوصاف و مزياتى ايله همان هركسى كنديسنه مجلوب ايتمشدى .

*
* *

توفيق پاشايى صوك دفعه كورديكم زمان ، مدهش برمنظره قارشيسنده بوتون وجوديمك تتره‌ديكنى حس ايتدم . قارشيمده باشقه بر وجود ، باشقه برسيما ، باشقه برشكل كورويوردم . پارلاق و جوال كوزلرك

نوری سونمش ، دائما پرطراوت طوران سیما قورقونج بر صورتده صارارمشدی .

بنی کورر کورمز متأثر اولدی ، قوللرینی بیتابانه طایایارق طوغرولدی ، کوز یاشلریمی کوچ ضبط ایده‌بیلیوردم . صحتلرینی سؤال ایتدم : براز ایبلشدیکنی ، آیاغه قالقار قالقمازچالیشمایه باشلایه‌جغنی سویلیور ، حیاتنك صوك کونلرنده بیله الك معزز املندن بحث ایدییوردی ؛ توفیق پاشا بومدهش خسته‌لکدن قورتولاجغنه قانعدی . حتی آطه‌نك طراوتدار چاملری آلتنده مسعودانه بر حیات تصور ایدییوردی . فقط بو املی بویوك والیم بر فلاکت تعقیب ایله‌مشدی . زواللی توفیق پاشا، برایکی کون صوکرا ، ارتحال داربقا ایتمش ، یشیل چاملرك پر سکون سایه‌لرینه بدل قاره طوپراقلرك مظلم آغوشنه کومولمشدی . . .

احمد رفیق

*
* *

مرحوم مشارالیهك ترجمهٔ حالی بروجه آتیدر :

تموز سنه ١٢٩٣ تاریخنده مکتب‌فنون حربیه‌یه داخل اولەرق ١٤ تموز سنه ١٢٩٧ تاریخنده‌ارکان‌حربیه یوزباشیلغیله‌نشئت وآناطولی‌استحکاماتی کشفیاتنه و ١٠ مایس سنه ١٢٩٨ تاریخنده قطور حدودینه مأمور ایدلدی .

٢٢ تشرین ثانی سنه ١٢٩٨ تاریخنده ارکان حربیهٔ عمومیه دائره‌سی ایکنجی شعبه‌سنه تعیین و ١ تموز سنه ١٢٩٩ تاریخنده قول آغاسی نصب اولندی .

٨ تموز سنه ١٣٠١ تاریخنده فرانسه جمهوریتی برنجی وایکنجی اردولری بویوك عسکری مانورالرینه ومؤخراً معیت سنیهٔ ملوکانه ارکان حربیه‌سنه مأمور ایدلدی . ١٩ تموز سنه ١٣٠١ ده دردنجی رتبه‌دن مجیدی نشانیله تلطیف و ١٩ آغستوس سنه ١٣٠٢ تاریخنده بیکباشی نصب اولندی .

٢٥ ایلول سنه ١٣٠٤ ده حدود یونانیه استکشافه مأمور اولەرق عزیمت وعودت‌ایلدی، ٢٧مارت سنه ١٣٠٤ده اوچنجی رتبه‌دن مجیدی‌نشانیله تلطیف و ١٣ کانون ثانی سنه ١٣٠٥ ده قائمقام نصب اولندی . ٢٩

تموز سنه ١٣٠٦ده پارس سفارت سنیه‌سی آتشه میلیترلکنه تعیین اولنه‌رق ٢٦ آغستوس ١٣٠٦ ده پارسه مواصلت ایتدی . و ٢١ مارت سنه ١٣٠٨ ده لوندره آتشه نوالیله برلکده فرانسه‌ده اجرا اولنه‌جق سریع آتشلی توپ ایجاد طوپ تجربه‌سنه مأمور ایدلدی .

٩ آغستوس سنه ١٣٠٧ ده ایکنجی رتبه‌دن عثمانی نشانیله تلطیف و ٢٤ آغستوس سنه ١٣١٠ تاریخنده میرآلای نصب اولندی .

ممالك محروسهٔ شاهانه‌نك تقسیم اراضی‌فننه تطبیقاً خریطه‌سنك اخذوترسیمنده قوللانیلمق اوزره پارسده اعمال ایتدیرلمکده اولان آلات وادواتك اعمالاتنه نظارت ایتمسی خصوصنه بالاستیذان ٤ ایلول سنه ١٣١١ تاریخنده ارادهٔ سنیهٔ ملوکانه شرفصادر اولدی و ٢٩ تشرین ثانی سنه ١٣١١ ده میرلوالغه ترفیعاً مکتب حربیه درس نظارتنه تعیین بیورلمسی اوزرینه پارسدن درسعادته عودت ایله‌دی .

٢٧ کانون‌ثانی سنه ١٣١٢ده بروکسل سفارت سنیه‌سی آتشه میلترلکنه تعیین بیورلدی و ١ مارت سنه ١٣١٣ ده بروکسله مواصلت‌ایتدی .

ایران‌حکومتی طرفندن اعطا اولنان ایکنجی رتبه‌دن شیرخورشید نشانك قبول و لدی‌الایجاب تعلیق خصوصنه بالاستیذان ٢٦ تموز سنه ١٣١٩ ده ارادهٔ سنیهٔ ملوکانه شرفصادر اولدی و ٢٦ کانون ثانی سنه ١٣٢١ده برنجی رتبه‌دن مجیدی نشانیله تلطیف و١٣ آغستوس سنه ١٣٢٠ ده ارکان حربیهٔ عمومیه دائره‌سنه نقل وتعیین اولندی .

٢٩ ایلول سنه ١٣٢٤ ده فریقلکه ترفیعاً عتیق ایکنجی اردویه مذوب نظامیه یکرمی برنجی فرقه قوماندانلغنه و ١٠ تشرین‌ثانی سنه ١٣٢٤ تاریخنده اردوی مذکور نظامیه اوچنجی فرقه قوماندانلغنه و ١٣ مارت سنه ١٣٢٥ تاریخنده مکاتب‌حربیه نظارتنه و٦ کانون ثانی سنه ١٣٢٠ ده تربیه وتدریسات عسکریه مفتشلکنه تعیین و ٨ تموز سنه ١٣٢٦ ده آلتون وگوش امتیاز مدالیه‌سیله تلطیف بیورلدی و ٢٤ کانون اول سنه ١٣٢٩ ده اجرای تقاعدی خصوصنه ارادهٔ سنیهٔ‌ملوکانه شرفصادر اولدی .

توفیق پاشا حیاتنك صوك زمانلرنده سیاسنه بر حزن طاری اولمشدی . نهایت صاریلق علتنه مبتلا اولدی ، اجرا ایدیلن برعملیهٔ جراحیه‌دن صوکرا ٤ کانون اول سنه ١٣٣١ تاریخنده ، آنجق اللیسنی متجاوز اولدیغی حالده ، ارتحال داربقا ایلدی. وفاتی ضایعاتندر . رحمة‌الله‌علیه رحمةً واسعه

اسمسز وتاريخسز سكه‌لر ـ ساده نقشلی سكه‌لر

(۳۲ نجی نسخه‌دن مابعد)

نومرو
۱۸

۱۵ ق　　　　۱ . ¾ ط

بو سكه فاتح سلطان محمد خان ثانی مسكوكاتندندر [۱] . وحتی موزهٔ همايون مسكوكات عثمانيه‌قسمنده ۳۹۹ نومروده محرر فاتح مشار اليه عهدينه منسوب تمره سكه‌سنك مماحه قسمنده مندرجدر [۲] .

نومرو
۱۹

۱۰ ق　　　　٤ ط

وحتی بو نقدك ضربی ۸۵۷ سنه‌سنده ... ضرب ايدلمش ايسه‌ده بهلك خط فاتح سلطان محمد خان ثانينك ۸۵۵ سنه‌سی آقچه‌لری طرزنده اولمغله شبهه‌سز مشار اليه مسكوكاتندندر .

---

[۱] تفصيلات ۱۷ نومرولی سكه‌ده‌در .
[۲] زيرده ٤٤ نومرولی سكه‌يه‌ده مراجعت .

نومرو
٢٠

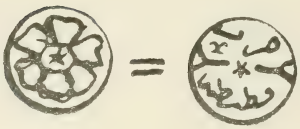

وزن وقطرینه نظراً بوسکه جریق مانقردر . فاتح سلطان محمد خان ثانینك ٨٧٨ تاریخلی مانقرینه منسوبیق ظن ایدیلور . چونکه بونك وجهیله مذکور مانقرك ظهری تماماً بربرینك عینیدر . حتی مانقرده (ضرب) کلمه‌سنك زیرینه موضوع چفته پیراق نقشی دخی بوکوچك سکه‌ده کورلمکده‌در[١].

نومرو
٢١

٢٠ نومرولینك عینیدر ، آنجق (ضرب) کلمه‌سنك زیرنده‌کی نقشی ٨٠٨ کبیدر .

نومرو
٢٢

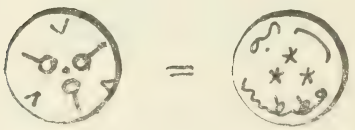

٧ ط ٣/٤ ١٣ ق

وزن وقطرینه نظراً بحق مانقردر . فاتح سلطان محمد خان ثانینك ٨٨٦ تاریخلی مانقرینه منسوبدر . بونك وجهیله مذکور مانقرك ظهری تماماً بربرینك عینیدر [٢] .

[١] موزهٔ همایون مسکوکات عثمانیه قتالوغنده ٢٧٣ نومرولی مانقره مراجعت .
[٢] موزهٔ همایون مسکوکات عثمانیه قتالوغنده ٢٧٤ نومرولی سکه‌یه باقیکز .

نومرو
٢٣

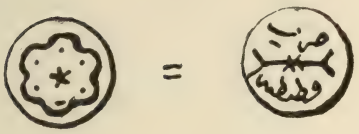

٤ ½ ط ١٠ ق

بو جريق مانقرك وجهى ٢٠ نومرولى سكنك عيفيدر . بناءً عليه بوده آنك كبى موزهٔ همايون قتالوغنده‌كى ٢٧٣ نومرولى مانقر اقسامندن اولمسى مأمولدر .

ظهرى نقشنه كلنجه بونك نقشى ٢٠ نومرولينك ساده ومستحسن برطرزه افراغ ايدلمشيدر . مذكور نقش سلطان بايزيد خان ثانى زمانندە ديكر شكله افراغ ايدلمشدر [١] .

نومرو
٢٤

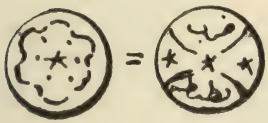

٦ ¾ ط (برازكسيك) ١٤ ق

نومرو
٢٥

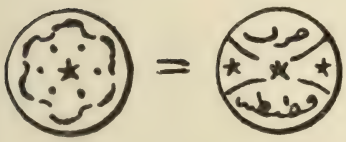

٤ ½ ط ١٠ ق

[١] موزهٔ همايون مسكوكات عثمانيه قتالوغنده ٥٩١ نومرولى سكه‌يه مراجعت.

نومرو
٢٦

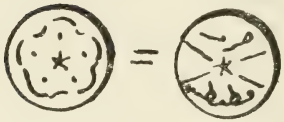

٤ ½ ط ١٠ ق

نومرو
٢٧

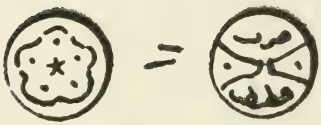

٤ ½ ١٠ ق

٢٤ نومرولی بچق مانقرله دیکر جریق مانقرلرك وجهلری ٢٣ نومرولی سکه وجهنده‌کی خط فاصلك ایکی اوجنده بوش طوران تاریخ محللرینك بیولتیله‌رك برر بیلدیز ونقطه نقشیله تزیین ایدلمشیدر. بوصورتله خطوط فاصله‌سی سلطان مراد خان ثانینك ٨٣٤ سنه‌سی ضرب ایدیلن آقچه‌لرینه بکزه‌تلمشدر .

ظهرلری نقشی ٢٣ نومرولینك ظهری نقشی کبیدر . بناءً علیه جمله‌سنك فاتح سلطان محمد خان ثانی مسکوکاتندن اولدقلری ظن ایدیلور.

نومرو
٢٨

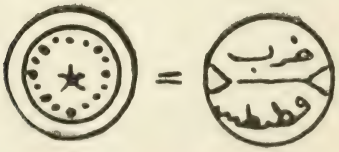

وجه وظهرينك ٢٣ نومرولى سكه‌يه پك زياده مشابهتى و خط فاصلنك ايكى اوجنده تاريخ محللرينى حاوى خط مستقيمدن عبارت نقش فاصلك سلاطين سالفهٔ سائره‌نك استانبولده مضروب سكه‌لرنده امثالى كورلمامسى و دها بوكى كوچك نشانه‌لر بومانقرى فاتح سلطان محمد خان مسكوكاتندن عد ايلمكه برذهاب حاصل ايلمكده‌در .

بومانقرك ٨٧٥ سنه‌سندن مقدم ضرب ايدلديكى سكه‌لرك مقايسه‌سندن مستبان اولمقده وجوق مقداردە قطع اولنديغيده ضربلرينك اهتمامسزلغيله اليوم موجودى چوقجه بولنمسندن استدلال ايدلمكده‌در[١] .

نومرو
٢٩

٢٦ نومرولينك براز فرقليسى اولوب (ضرب) كلمه‌سى بويله نقطه‌ليدر .

نومرو
٣٠

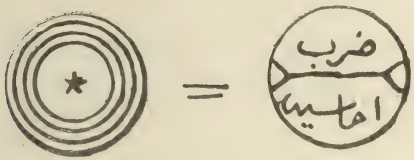

بومانقر ٢٨ نومرولى سكه‌نك عينى اولوب آنك كبى سلطان محمد خان ثانى مسكوكاتندندر . ظهرى مركزنده‌كى بيلديز نقشنى محيط برى نقطه‌لى ايكى دائره يرينه بوسكده اوچ دائره رسم ايدلمشدر . ٨٧٥ سنه‌سى آماسيه‌ده مضروب آچه‌نك اطرافيده بويله اوچ دائره ايله احاطه ايدلمش ايدى[٢] .

[١] ظهرى مركزنده‌كى بيلديز نقشى يرينه كل نقشى قونلمش سكه موزه قتالوفنده ٤٤٦ نومروده‌در .

[٢] موزهٔ همايون مسكوكات عثمانيه قتالوغنده ٣١٧ نومرولى سكه‌يه مراجعت .

نومرو

٣١

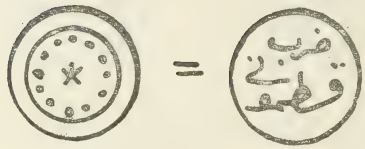

بو مانقرك ظهری نقشی ٢٨ نومرولی مانقرك عینی اولوب آنك کبی فاتح سلطان محمدخان ثانی مسکوکاتندندر. قسطمونیده ضرب ایدیلان ایلك عثمانلی سکه‌سی فاتح مشارالیه نامنه‌در. بو سکه‌ده شهرك اسمی مانقرده کورلدیکی وشمدی بزم یاردیغمز کبیدر [١] . اسفندیار اوغللرینك سکه‌لرنده بو اسم (قسطمونیه) صورتنده محرردر[٢].

مؤخراً الده ایدیلان برسکه سلطان بایزیدخان ثانی‌نك موزهٔ همایون قتالوغنده کی ٤٦٢ نومرولی سکه‌سنك هرصورتله عینیدر . آنجق (قسطنطینیه) یرینه (قسطمونیه) یارلدیغی کورلمکده‌در . بوراده سکه‌لر نصل بربرینك تماماً عینی ایسه اسملرکده بربرینه مشابهتی ظرافت عد ایدیله‌رك نام قدیم اختیار ایدلمشدر . سلطان مشارالیهك آقچه‌لرنده‌یه (قسطمونی) صورتنده محرر در . [٣]

---

[١] بو آقچه الیوم چینی فابریقهٔ همایونی مدیری مسرور عزت بکك قولکسیوننده کورلمشدر .

[٢] موزهٔ همایون (مسکوکات قدیمهٔ سلامیه قسم رابع) قتالوغنده اسفندیارلیلر مسکوکاتنه مراجعت .

[٣] موزهٔ همایون (مسکوکات عثمانیه) قتالوغنده ٥٦١ نومرولی سکه‌یه مراجعت .

نومرو
٣٢

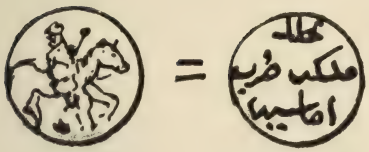

١٥ ق ١٥½ ط

یوسکده کورلدیکی کبی برنجی سطرده (خلد) ایکنجیده (ملکه ضرب) اوچنجی سطرده محل ضرب محرر اولان باقر وکموش سکه‌لرك کافه‌سی فاتح سلطان محمد خان ثانینك اولوب ٨٧٥ ایله ٨٨٠ سنه‌لری آراسنده ضرب ایدلمشلردر . بوترتیب کلمانده سلاطین عثمانیه‌دن هیچ برینك سکه‌سی یوقدر . ظهر سکده‌کی سواری تصویری طرز سلجوقیده‌در .

نومرو
٣٣

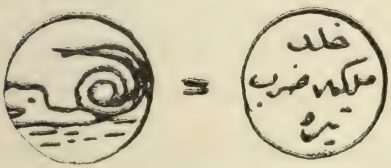

١٦ ق ٧½ ط

فاتح سلطان محمد خان ثانی دورینه منسوب بچق مانقردر. ایضاحات ٣٢ نومرولی سکده ویرلمشدر .

مابعدی وار

متقاعد میرالای

علی

الله اکبردن آواز ناقوس وصدای چاك باطل اولدی بیت

ازرهم این بود کریز رقیب چون حق آیدهمی رودباطل

الحمدلله علی دین الاسلام

کفتار در فتح مملکت بوسنه وکرفتن قرالش وبراذر او

اشعهٔ آفتاب هدایت انتساب وحی آسمانیدن که آسمان معانی بیان آیه[۱] ومن یهاجر فی سبیل الله یجد فی الارض مراغماً کثیراً وسعة افقدن صحرای ادراك واقفان اسرار تنزیل اوزره لمعان ایدر روشن درکه هر دولتمند موفق که خدای بی همتا تقدس وتعالی رضاسیچون مرارت مهاجرت اوطانی حلاوت مواصلت خلاّندن احلی کوروب اسفار بعیده اخطارنه ارتکاب ایدر ومقاسات شداید السفر قطعة من النار مضمونندن اجتناب ایتمز لابد اول ذات موفقك مواقف هول وخطرده خوف جان وسردن حصه‌سی اولمز الا انّ حزب الله هم المفلحون وهر آینه غنایم وابتغوا من فضل الله قسمتنده سهام عظام فتوحات دنیوی وقداح کرایم دخایر مثوبات اخروی امرنده فایز اولور

بیت

کمك کم صدق اولوبدر همعنانی بویوله اول بولیسر کامرانی

بحمدالله که اول شه وصفدر بو که اولوردی خاك کورسه تیمور آنی

بوسیاقت نظایرندندر که چون سلطان ابوالفتح طاب ثراه سال کذشته‌ده ذکر اولندغی کبی غزوهٔ افلاقی قلعهٔ مدللویه تذییل ایتدی دیدی که ایام ظفر فرجام سنه سبع وستین وثمانمائه طراز فتح[۲] مملکت بوسنه یله مطرز اولا وولایت بوسنه برمملکت وسیع اکثری جبال راسیاندر طاغلری رفیع وقلاعی منیع معادن فضه وذهبی مشتمل برمملکتدر آب وهواسی لطافتندن منیع محابیب جنس انس اولمشدرکه هرکه که تشبیه

[۱] آیاصوفیه نسخه‌سنده (آیه) کله‌سی یوقدر .

[۲] آیاصوفیه نسخه‌سنده (فتح) یوقدر .

محابیب اولنمالو اولسه مشبه‌به انی ایدرلر بوسنه محبوبنه بکزردرلر مثل سائردر محبوب اوغلانلر ومحبوبه جاریه‌لری قامت بالا وصورت زیبا وطلعت بیضا میلا شهلا صفتلریله عالمده کونش کبی مشهورلردر [۱]

بیت

قامت رعنالرندن اوتانر سرو سهی اول دیارك باغ وراغینه بودرکه اورمز قدم
شرم ایدرشمشادقدندن صنوبرشك ایدر سالمزلر باغه طاغلرده اولدیلر ثابت قدم

بوممالکتك شمالیسی طایفهٔ بنی اصفر انکروس وغربی وجنوبیسی دریای مغرب زمین که انتهاء طولی اقصای ارض غربدر شویله که غایت بعدندن کنایتدر بوسوزکه اتراك روم ارا سنده مثل سائردر چونکه اوغلان توسنیه کوندرآنی بوسنه‌یه وآنك قرالی اکرچه برسم جزیه خزینهٔ عامره‌یه مبالغه مال وررردی ودرکاه فلك اشتباهه نسبت عهدی واردی امادسپوت فرتوتك [۲] قزی قیدزوجیتله اول بدبختك تختنده بولنماغن قلعهٔ سمندره اوزرنده دعوی باطل ایدب دسپوت فرتوتك [۳] قزی [٤] ملکیدر دیوفتحنك تأخیرنه وتسویفینه سبب اولدی ونجه آثار نقض عهد اظهار ایتدی بردخی بوکه اول مدبر بد فعال بوجهتدن که آتاسن اولدیرب قرال اولمشدی خیانت عقوق ابوت حقوق ریاستدن اکا نصیب قومامشدی بس رأی پادشاه مظفر بونی منجر اولدی که ماله قناعت اولنمیه اسلامه دعوت اولنه وقتی که قرال ابوجهل اصل ابا ایتدی تاریخ مذکورده استیصالی قصدنه عنان ظفر عیانی صوب صواب بخش بوسنه‌یه منعطف بیوردی وهرچند مملکت بوسنه بعیدالمسافه ومحتمل لبعض الآفه سفردر

---

[۱] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوکلمه (مشهور) در .
[۲] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوکلمه (فرتوت) در .
[۳] آیاصوفیه نسخه‌سنده (فرتوتك) کلمه‌سی یوقدر .
[٤] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوکلمه (قزینك) در .

بوجملهٔ ملاحظه اخطار اسفارله آنك كرايم غنايمی و ذخاير مثوباتی ملاحظه سيله اهل اسلام حسن صفايله توجه كوسترديلر شو[۱] لشكرله

مصراع

برى اون اونى يوزدر يوزى بيك

بيك بيك جوق جوق مرد مرد افكن صف شكن تمام اهبت وابهتله مثنوى

صناسن كه برطاغ قوپدى يورر يه مواج دريا كه موجى دمر
اولوردى توزندن يدى كوك سكيز قيلردى خيولى يرى ريزه ريز
سكو بيرغندن هوا كلستان اولور خيمه لردن زمين بى نشان

منزل بمنزل كاه ييلاق وكاه سهل قطع مراحل ايتديلر تقريبا ايكى ايده وثاق دولت اتفاق سرحد مملكت اوزره قورلدى مقدمهٔ جيش ظفر بخش چون قلعهٔ ببوفجه يه كه طليعهٔ مملكت بوسنه در اوزرنه كلديلر طرفيندن جنك عظيم وحرب عجيب اولدى آخر بونجه متانت ومناعتله پادشاه عالم تماشاسنه كلدن بعون الله بندكان پادشاه[۲] ضرب دستله بادصبا غنجهٔ غناج جبينى فتح ايدركى قلعه يى فتح ايتديلر بوصيت مهابت وقهر چون اسماع كفره يه يتشدى قلعهٔ وسوقه نك دخى نجه قلعه لرك كليدلرى قرشو كلدى نواحيلريله ايل اولوب جزيه يه مطيع اولديلر وبعض كفار اهل بوار كه قوت منعه وصعوبت امكنه يه اعتماد ايدوب عصيانه اصرار ايتديلر صرب يرلرده بجنه لر اولديلر اماشول عسكره كه قلعه لردويش ورمز بجنه آنلره پنجه دك دورش وره حاصلا يالكز بوسنه وارنود[۳] مملكتلرنده كه اوج واسع معمور حاصللرى موفور مملكتلردر سپاه ظفر پناه پادشاه ابوالفتح ايتديكى غزوات وصورت جنك غزات تقرير اولنورسه بوختصر تنك كورنر تيمور كه صاحب قران زماندى ممالك هندوستانده ايتديكى غزالردن كه تاريخنده مفصلدر آندن چوق زيادهدر ديباجهٔ كتابده

[۱] آياصوفيه نسخه سنده بوكله (شول) در .
[۲] آياصوفيه نسخه سنده بوكله (شاهنشاه) در .
[۳] آياصوفيه نسخه سنك بوراسنده (وموره) كلمه سى ده واردر .

دعوی اختصار اولندغنه بنااولنوب طریقهٔ ایجازدن برقاچ نوعنك بیانیله اقتصار اولندی مثلا برنوع بجنه وارکه بریوجه طاغ اتکنده یالم قیادر اوستی اشاغیسنه حواله وایکی یانندن ارقوری برزدبان شکل یول ایتمشلرکه بربر چیقلور واول قیانك اورته سنده بر واسع این وارکه [۱] مغاره دن عبارت در وبرنوع بجنه که جبال راسیات اراسنده بروادیٔ عمیق که همان برایکی فرسخ مقداری یولی واردر طرفینی اوستی یالم قیا اشاغیسی اوچرم چنکلستاندر تشابك اشجاردن اسحارده ولیالی نهارده یله مجال کذار بولنمز وبرنوع قلعهٔ خذابی که بر قیادر کله سی قلهٔ فلکه درنمش اوستی واسع صحن اطرافی اوچرم سور وبروجدن مستغنی همان بریولی وارکه قلب لئیمدن اضیق بونك امثالی صرپ یرلره و حصین طاغلره هربرنه بر ناحیه نك [۲] کفار اشراری مجتمع اولوب برابلیس بئیس رئیس طوتنوب تمرد وعناد اوزره اصرار کوسترب عسکر ظفر رهبرله ممانعه ومدافعه قصدن ایدرلردی بس بو متمردینك تدمیرنه تدبیر بو اولوردی که اوردوی ظفر روی اول بجنه قربنده قونوب وثاق دولت اتفاق قورلردی کاه اولردی ابتغاء لمرضاة الله پادشاه ظل الله کندو نفس شریفیله اسب ظفر غرهٔ یه سوار اولب بجنه منساعتنه غره اولمش اهل بوار اوزره واروب طبل باز ظفر طره سن اوردی ویغما دیوبیوردی الله اکبر دخی غلغلهٔ تکبیر وکلبانك تهلیل که طاغه طوقنردی و بر اولقدر [۳] دخی طاغدن یکنغو و صدا منعکس اولوردی اول قوم کنود اوزره قصهٔ صیحهٔ ثمود صورت کوسترردی وکاه محمود پاشایه یاخود سایر بکلردن برنه امر ایدردی قوة عنایت الله واسطه سیله جنداللهه هرنه بجنه اوزره واررسه فتحی میسر اولوردی کمن دخاله زبون ایدرلردی وکمن صوین یه قارن آلمغله وکمن محضا

---

[۱] آیاصوفیه نسخه سنده بو کله (واردرکه) در .
[۲] آیاصوفیه نسخه سنده بو کله (ناحیتك) در .
[۳] آیاصوفیه نسخه سنده بو کله (اولقدر) در .

یوریش قوتیله فتح ایدرلردی بیت

بعون‌الله هر یره‌که واردی سپاه ظفر رهبر اولدی ونصرت پناه

وچون هربجنه‌ده برمملکت قومی جمع ومتحصن اولمشدی شولقدر اسیرچیقاردلردی‌کم دبیرچرخ پیرتحریر منها ومن‌ذلکندن عاجز اولوردی وغرایب جنکدن بوکورولوردی که‌طاغه ملاصق اوچرم‌قیا دیبنده چون قوة‌اسلامله کافرسرسام توسکرلردی نردبان شکل طاشدن یونمه یولنده دوکوشو دوکوشوبجنه اغزنه چیقرلردی و بو جهتدن که کافر آنده مجتمع بولندی[۱] وغازیلر برن برن واردی کافرخیلی‌زمان‌تجلدایدب ممانعه‌ایدردی جنك غریب شویله واقع‌اولوردی‌که مغاره اغزنده چون غازیلرنوع ظفر بولوب قلج قلجه[۲] صاچ صاچه صقل صقله اولورلردی بوجنك اراسنده مسلم‌وکافرقوجقلاشوپران اولورلردی براز قوجقلشمش هوا یوزنده کلورکن ایکی شخص غریب هیأتله کاه اياق کاهی باشی یره دوشوب اعضالری‌متلاشی بل‌لاشی‌اولوردی نهب‌ویغمایه ظفربولندقدن صکره خود چون[۳] کافروکافره وغلمان وجواری واطفال‌ترك‌الماسون دیو ترك جان ایدب کندویی اختیاریله پران ایدردی بیت

دخان‌طوب‌تفك‌دن‌بلوط‌بلیردی‌ظهور که خلق کوده‌لری طولوقاندی یغمور

الحق مدح تیموردہ حضرت شرف‌الدین یزدی‌که مبالغه‌بیورمشدر بیت

که‌نبودچنین‌پادشاه دکر مکرهم زاعقاب این تاج ور

مصراع

وجودیله بوشه سکندر درك

ابلغ‌الشعرا کذبه قبیلندن دوشمشدر قصه‌یی قصه ایده‌لم عسکرظفررهبر هرنه قلعه‌یه وبجنه‌یه اقدام اقدامله یوز طوتدیسه بعنایت‌الله تعالی فتحی آسان الوردی بوطنطنه ایله سپاه ظفر پناه اول واسع‌ومعمورمملکت

[۱] آیاصوفیه نسخه‌سنده بو کلمه (بولنردی) در .
[۲] آیاصوفیه نسخه‌سنك بوراسنده (بلکه) اداتی‌ده واردر .
[۳] آیاصوفیه نسخه‌سنده بو کلمه (چوق) در .

ایچنده دریای مواج کبی یایلوب نهب ویغمایه الاوزاتدیلر وذکر ایتدکمز کبی سرو قامت قمر طلعت آهوان هر غازی طزاغنده بیشدن اوندن اون بیشدنا کسك اولمزدی ومال ناطق وصامتله وغنایم کثیرة تأخذونها آیتنه ماصدق اولمشلردی بفال نیك چون ترونیك آدلویره خیمهٔ حشمت صالدی دل کتوردیلر قرال قندهلغندن صورلدی یایجه قلعه سنده اولدغی تمام بلندوکندن عسکره فرمان قضا سریان شویله جریان بولدی که محمود پاشا روم ایلی عسکریله اوزرنه الغار ایده بیت

نه عسکرکه هربیرسی شیر وببر شجاعتده رستم وغاده هزبر

بوقصده که قرال لعینك هنوز غفلت وغرور هخوابهٔ حالی ایکن قلعه ده محصور ایدهلر وقتی که محمود پاشا یایجه ناحیه سنده درباوصوبی کنارنه یتشدی دل طوتلدی خبر آلدیلرکه قرال دون اکندو وقتنده قپوسی خلقیله صقول قلعه سندن یکا کتدی چون بوخبرمعلوم اولدی بی توقف صقول قلعه سی اوزرنه هجوم اولندی وصعوبت مکان سبیله کافر خیلی مدافعه یه ومقاتله یه مقابله ایتدی آخر دل الندی خبروردی که قرال بلی کیجه کادی بزه استمالت ایتدی چیقدی قلعهٔ کلوجدن یکاکتدی چون بو خبر دللردن حد تواتره یتشدی وکلوجله صقول اراسنده صرپ دربند واردر مشورته احتیاج کوسترلدی اثنای مشاوره ده بکلر ایتدیلرکه چون قرعهٔ تقدیرخلاف تدبیر تدویرن کوستردی یعنی قرال قلعهٔ یایجه ده محاصره اولنمق میسر اولمدی یاری صاحب حیله کافردر برنجه مرده سیله طاغدن طاغه یورمك الندن کلور پادشاهك بوانبوه عسکرن بونك کبی مخاطره دربندلره قویمق اصابتدن کورنمز وارهلم یایجه قلعه سن محاصره ایده لم دیدیلر سوزبورایه کلجك محمود پاشا بورایه التفات ایتمدی فراست کامله سیله ایتدی چون کافرن خبرن الدم اوقلنمش شکارمدر تعاقب ایدرن ایل کافری هنوز عسکرك صیت بطشی دهشتندن عورتن اوغلانن صر پلندر مقده باشلری قپوسی در دربنده کلو دکلدر

دیدی [۱]چون بواقدامی وموجه تدبیری بوندن کوردی اذهب انت وربك فقاتلا انا ههنا قاعدون دمك قچن اولور جان و[۲]دلدن مصراع

بشمغك دشدوكه يرده [۳] باشمز دوشمك كرك

دیدیلر دخی الك اخشامدن کوچوب دربنده کردیلر مشعله‌لر یاندی اول قرا کوکیجه‌ده طاغ ودره که قلب منافقدن تاریکتر در کثرة مشاعله روز نورانیدن روشنتر اولدی نماز صبحی دربند اغزنده اداایدب حضرت بی نیازه چوق تضرع نیاز ایتدی بیت

یوزوکی یره سوروب ایله طلب که ویرر مرادن کشیبه چلب

چون کلوج حوالیسنه یتشدیلر ترخانه‌بکی ترخان بك اوغلی عمر بکدن که ایلروکوزجی صالنمشدی خبر کلدی که قرال قلعه‌ده غافل هماندم کندو آلایلرن بغلیوب قلعه‌دن یکا یوردی چرخه جیسی درحال ایلرو آت سچراتدی اراده کچید ورمن بر نهر عظیم اولوب کافر کوپروسن کسدیکی سبیدن یکت یکیل یوزدرمکله کچوب قلعه اوزرنه واردیلر قرال سپاه ظفر پناه پادشاهی هنوز ایراقده بلماکن کوردیکی ترکی اقنجسی صاندی استصغارغریم ایدب قلعه‌ده اوترب قدح دور ایتدردی هزبردیو شکل کافرنه اون ترك باشنه بر طولو ایچردی و تماشای جنکچون بر عالی برج اوزرنده اوترب بلسنجه بولنان چریکندن آتلوسن پیاسن بر محکم آلای ایتدی صدرنی چکره‌زنلر وتفك اندازلر و ضرب زنلرله برکتدی شهراوجنده طورغردی کندو برجدن تماشاجی اولدی چون ایلرو آت سچرادب یتشن یکید یکیل بونلره مقابل اولدی[٤] غلغلهٔ تکبیری عرش استعانته کوندرب آت صالدیلر بواوزره اوکات مقاتله ودندرشمه اولوب

[۱] آیاصوفیه نسخه‌سنك بوراسنده (بکار) کلمه‌سی‌ده واردر .
[۲] آیاصوفیه نسخه‌سنده (و) حرفی یوقدر .
[۳] آیاصوفیه نسخه‌سنده بو کلمه‌لر (دوشدکی یره)در .
[٤] آیاصوفیه نسخه‌سنده بو کلمه (اولدیلر) در .

ار اخترلدی و یاره‌لندی نظم [۱]

قلجلر کدلدی وصندی سکولر طلوبدردی میدان‌قانیله‌سراسر
قوآن آروسیدی صنیدك تفکلر مصون آندن اولدرکه الله بکلر
اوچر زنبرکلر چکرکه مشالی کمه قونسه‌جانندن‌ایدردی‌خالی

حاصلا قلعه اوکنده برنبردکرد انکیز و جنك عظیم اولدی که کافرلعین دخی آفرین ایتدی اخر بعون الله تعالی هنوز محمود پاشا کلدن کافرن یوزن دوندروبن صیوب قیردیلر بقیهٔ قلیلی قلعه‌یه دوشدی حضرت محمود پاشا دخی یتشدی قلعه مرکز دایرهٔ عسکر مظفراولدی شهرنه اوداورلدی باد ظفر موافقت ایتدی قلعه زبون اولوب ایمان‌یأسله امان دیلدی قرال باشی خلاصی جمیع قلعه‌لرن وخزینه‌سن ویرمکه تعلیق ایدب جیقدی قرالی درکاه ظفر پناهه کوندردی وکندو محمود پاشا قرالك کچی قرنداشی ازوچای نام قلعه‌ده اولدیغن ایشدب اوزرنه یورتدی چون قلعه‌یی محاصره‌ایتدی اهل قلعه مقاومته طاقت کورمیوب قرع باب استیمان‌ایتدیلر قرالك قرنداشن دخی چیقارب وردیلر فوز ظفر مقارنه سیله اول شاه ابوالفتح قلعهٔ پایجه‌اوزرنه قونمشدی آنده وارب عتبه بوسه ملحق اولدی چون قرال و قرنداشی طوتلدی قلعهٔ پایجه دخی اکرچه مناعت و متانتده نظیری یوقدر طوعا ایل اولوب کندولرن پادشاهك ارادتنه تسلیم ایتدیلر پادشاه مظفر دخی اول قلعه‌ده اولن اسرایی که بی حد و پایاندی چیقارب بعضنی امرا و متجندیه بخش ایتدی و بعضنی قلعه‌ده ابقا ایتدی القصه بوملکت‌واسع بقلاعها وبقاعها تسخیر تیغ خونبار پادشاهه داخل‌اولدی اندنصکره محمود پاشایی هرسك اوزرنه یورتدی[۲] که اول‌دخی قرال نظیری برملکت بکی‌در اول هرسك سك خوب دکزه دوشدی سپاه ظفر پناه آنك دخی اکثر قلعه‌لرن وملکتن فتح واستخلاص ایتدیلر آخر

[۱] آیاصوفیه نسخه‌سنده بو کلمه (مثنوی) در .
[۲] آیاصوفیه نسخه‌سنده بو کلمه (یورتدردی) در .

اوغلنی آستان دولت خدمتنه کوندروب طالب عنایت وعفو اولدی اوغلی دخی آستانهٔ سیادت مقبوللرندن اولوب عنایت مصاهره ایله اناطولی بکی اولدی کاه دکز بکی اولدی بر ایکی ییلدن هرسك سك دخی ملك موروثی ملك مکتسبنه که جهنم درمتبدل [۱] ایدوب دونمز سفره کیتدی وآنك دخی جمیع مملکتی ملحقات ممالك محمیه دن اولدی و بوندن غیری دارالاسلامله بوسنه مملکتی اراسنده قواج اوغلی وپاولی اوغلی دیمکله ایکی مشهور کافر [۲] بکجوکزلری واردی هربری بشقه بکلك ایدردی ایکیسن دخی بندکان دولت طوتوب کردن بسته عتبهٔ علیایه کتردیلر قلعه لری وولایتلری تمام استخلاص اولوب ممالك اسلامیه یه ملحق اولدی فی الجمله بومبارك سفرده درت ولایتی فتح واستخلاص ایدب سنجاق بکی وقاضیلر نصب ایدب معادنلری اوزره امینلر قونلوب رعایایه جزیهٔ شرعی وضع اولندی بوفتح مبینله غنایم عظایم بی نهایتله مراجعت بیوردی و دارالسلطنه استنبوله کلدی

مقاله در رسیدن خبر وفات ابراهیم بك ابن قرمان

بیت

وفات دشمن دولت چو نفع در هموار بو نفع فتح مبین نعمتینه در سربار

تنظیم در [۳] دن غرض بو که بومبارك غزادن مراجعت ایتدیکی اثناده صفحهٔ روز کاردن استرجاع وفات ابراهیم بك ابن قرمان اوقندی یرنه ازون حسن اطانیله اولو اوغلی اسحاق قرمان ملکنه مالك اولدی ایکنجی اوغلی پیر احمد بك تجوب دولت قاهره یه التجا ایدب بارکاه کردون اشتباه خدمتنه کلدی عواطف سلطانیدن استمداد ایتدیکی سببدن مراحم

[۱] آیاصوفیه نسخه سنده بوکلمه (مبدل) در .
[۲] آیاصوفیه نسخه سنده (کافر) کلمه سی یوقدر .
[۳] آیاصوفیه نسخه سنده بوکلمه (درر) در .

پادشاهی لازمندن که اغاثت ملهوفین درانك اعاتی ایچون انطالیه سنجاغی بکی کوسه حمزه بکه بعضی عسکر منصوردن نام زد ایدب پیر احمد بکله ولایت قرمانه کوندردی اسحاق بك کندوده طاقت مقاومت کورمایب اوغلی واهلی سلفکه قلعه‌سنه قویوب محکم بکدب کندوافتان وخیزان ازون حسنه کریزان اولدی پیر احمدبك ملك قرمانه‌بك اولدی پیر احمددخی بو عنایتك شکری ایچون بعض ولایتی جناب پادشاه اشیکنه پیشکش چکدی حمزه بك هدایای ظفرعطایایله کلوب شرف عتبه بوسه ملحق اولدی بو واقعه سنة ثمان وستین و ثمانمائه تاریخنده صورت کوستردی

بیت

خلقك تبدلات حدوثن قیلر بیان اولدر قدیمکه انك اولمز تبدلی

کفتار در اتفاق کردن کفار بدکردار وهجوم نمودن ایشان بر اطراف ممالك محروسه وقمع وقهر شدن ایشان

ارباب ذکانك محفوظی درکه سابقافتح مملکت بوسنه قصه‌سنده بوسنه ولایتنك بر طرفی بنی اصفر انکروس مملکتنه ملاصق اولدغن دیمشدك بو قرب مکانیدن قرال لعینه چوق ضررلر کورندیکی سببدن مصراع

انی لاارید بکم وصالا

دیدی دخی بو قربك ضررنی کندو مملکتندن بعیدایتمکچون کفرهٔ اطرافله مراسله واتفاق ومواضعه‌ایتدی چون اهل شرك ونفاق اجماع واتفاق ایتدیلر بوطرفدن فرنك خرچنك لعین مبالغه کمیلرله اسباب واراغید بی حساب کتورب موره ولایتنك کرمه‌سنی که اهل اسلام یقوب طاش [۱] دکزه اتمشدی یاپماغه اقدام ایتدی موره مملکتنده اولان اهل اسلام قلعه‌لره تحصن ایدب جزیره‌ده محصور اولوب قپاندیلر وبرطرفدن انکروس لعین مأیوس

[۱] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوکله (طاشن) در .

بیدین عسکر بی‌حدله بوسنه مملکتنه یوریوب یایجه قلعه‌سنك محاصره‌سنه قصدایتدی وبرطرفدن طایفهٔ ارنود کنودیریر یاغی اولوب فسـاداته تجاسرایتدی بواراده مطارح ارای‌الهام‌نمای آینهٔ‌ضمیرنده بوصورتلری تصویر ایدب شویله‌تقریر ایتدی که‌ارنودخود همیشه‌لکد کوب‌خیول خیل سلطنتمدر ادنی‌التفاتله قمی میسردر وبوسنه قلعه‌لرنك مناعت ومتانتی برحیثیتده‌در که دست غریم ذیل حصانتنه ارشمز امامملکت موره‌که واسطهٔ شمشیر آبدارله مستخلص اولوب نور اسلامله‌منور اولمشدی ینه ظلمات کفر مملو اولمق قطعا جایز دکلدر خصوصا ایچنده قیاب‌محصور اولن اهل اسـلامك حالنه عنایت یتشـدرمك اوزرمه واجب‌در بس انلرك خلاصی ومملکتك تکرار استخلاصی اهم کورب بوسنه وارنود اوجلارنده اولان اوج بکلرنه کما ینبغی امداد واسعاد تدبیرندنصکره محمود پاشای روم ایلی عسکریله مصراع

قو فلك تن کیوان دل شهاب سنان

واقنجسیله بیت

که چپاده یلدرکه صحرا درر ویغماده‌اوددرکه سازه‌دوشر

موره طرفنـه دشمن قمعنه صالدی وغایت اهتمامدن وحمیت غـیرتدن سلطان ابوالفتح دخی قپو خلقیله ویکیچریله اردلارنجه متعاقب اولدی تلاطم موج هایل کبی منزل بمنزل یوردی فرنك لعین چون بی‌درنك کرمه‌یی محکم یاپدی آسیب عسکر اسلامدن امن حاصـل ایدب بربر قلعه‌لر محاصره‌سنه شروع ایتدی کرمه‌یه یتاجکجه بکجی‌قویب کندو رئیس بئیس ابالیس اسباب‌وعددبی عددله قورتوش[۲] قلعه‌سنه دوشدی محـاصره ایتدی واکرچه قلعـهٔ قبهٔ نه طبقدن اعلی‌در اما طوپ چیقمق احتمالی‌اولمدغی یرنه صنعت جر اثقـالله اول لعین بی دین طوپ چیقردی واندن قلعه‌یی دوکدی طوپ آلی یازدی یرصریلغنه اکتفـا

[۲] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوکله (قورتوس) در .

اولنوب دیوار قلعه محکم قیلنامش اولدوغچون آز مدتده اول قلعهٔ محسودك سورنی خانهٔ حسود دیوارنه دندردی یقین اولدی که اهل اسلام الندن استنزاع ایده‌لر الوان بك اوغلی سنان بك که سنجاغ موره انك تحت یدنده ایدی قلعه یچنده محصور ایدی ومحکم مردانه‌لق ایتدی چون مناعت قلعه‌دن فایده قالمدغن کوردیلر اولم اری اولدیلر متهورانه باشلرن اتکلرنه صارب برکیجه اتفاق ایدب براوغرو قیودن که کافرلعین اول طرفدن وهم ایتمزدی التمش یکیدردل وپر یراق چیقوب دیوارصره کافره یقین کلدیلر وشولدم که رطوبت غواشی عصبانی اول اهل شرك وعصیانی تمام احاطه ایدب مداخل دماغلرنه دوشنب کندولرده اثر حسن[۱] قومامشدی یعنی الك اویقوده قالقان دنکقردادب بره قومه های [۲] هایقردیسندن کافر لعین قیامت قوپدی صانوب صنوب بربرن باصدی اول اغیار اشرارك اکثرنه یاردن اوچق قپوسی اچلدی وکمی میان معرکه‌دن قعر [۳] جهنم کنارنه دوشدی طوپن آلی قودیلر صنغون ومغبون کرمه اوزرنه که واردی بوطرفدن هجوم عسکر اسلام خبری دخی قولقلارنه ارشدی خبر هجوم سلطان سلاطین رجوما للشیاطین واقع اولب فرنك لعین قاچدی دکزه جان آتدی اول که نامدار کمیلری درکمیلرینه دوشدیلر باشلری قورتلغه راضی اولدیلر . بیت

دیدم جانمدن ازکه جمله سانك دیدی که اصی دررجان قورترسك

وشول کفرهٔ فجره که ارغاد و اراذل درکمی یه کرامایب اسباب یراغن دوکب ایل ایچنه طاغلدیلر چون کافرك قاجدوغی محمود پاشایه معلوم اولدی بی توقف کیجه یمایب اوزرنه الغارایتدی بویورتمه اوزرنده کینه بی اولاغله آستانهٔ دولته بشارت فوز ظفرله کوندردی ومکتوب عرض حالچون چون وقت مساعد دکلدی لفظ مبارکندن ارسل

[۱] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوکلمه (حس) در .
[۲] آیاصوفیه نسخه‌سنده (های) کلمه‌سی یوقدر .
[۳] آیاصوفیه نسخه‌سنده (قعر) کلمه‌سی یوقدر .

حکیماولاتوصه صادر اولدی چون خیام سلطنت حوالی شهرازدینی که حسن صحنی شکل فرورذینی کوستردر مشرف ایتدی کمینه دخی اوردوی همایونه یتشدم وزیردوم که مرحوم اسحاق پاشا یدی اکه بولشدم حضورپادشاهه یتشدردیلر ماوقع که تقریر اولندی بوخبرك نشاطندن اوردو اردبهشته دوندی و بومژدهٔ غلبهٔ اسلامچون انعام پادشاهدن واحسان کرام اهل دولتدن شولقدر نقدوجنس حاصل ایتدم که یوقسللغه توبه ایتمشدم اماندم که پیرلکده توبه شکن دوشدم مصراع

وای اکا کم پیر لکده توبه صر

ودولت آستانه‌سندن ینه محمود پاشایه اول مملکتك مصالحنی رای رزینه تفویض ایدب کندو سعادتله مصراع

سپهر تابع وروزگار منقادی

مراجعت بیوردی و حکم جهان اراشویله امضا بیورلدی که بعنایت‌الله تعالی چون ینه باد صولت سلطنتم اول اهل سفینهٔ پرضغینه‌نك مرادی کیلرن غرقاب هلاکه صالدی واول مملکت حرم آبادایچنده کی محزون ومحصور اولان اهل اسلام غمدن آزاد اولدیلر کرکدر که اول طایفهٔ خایفه‌نك ایله طاغلنلرندن عسکر ظفر رهبری طیورب قلعه‌لرك مصالحن کما ینبغی قیوره‌سن ورای صائبك مقتضاسنجه ایله حسن قرار ورمسن وعسکر ظفر یابه دستور ورب آستانهٔ دولتم ترابی تقبیلنه مسارعت ایده‌سن بوحکم واجب‌الامتثال اشارتیله مهام تمام مملکت وقلاع کما یقتضی العقل والطباع تمام [۱] اولنب کلوب شرف بساط بوسه ملحق اولدی

ذکر سبب عزیمت حضرت جهانبانی بصوب مملکت بوسنه درکرهٔ ثانی

مکر بو اثناده کارکاه قضادن برامرنامتوقع وقوعه کلدی شول

[۱] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوکلمه (اتمام) در .

وقت که قرال انکروس مأیوس بوسنه یه عازم اولدی یایجه قلعه سنك دزداری و ویوده سی مختلق ایدب دائرهٔ امانتدن طشره قدم اورب خیانت خبایثه [۱] جسارت ایتدیلر قلعهٔ عذاریی انکروسه بلاجنك ولاجدال وردیلر اکرچه ولایت وسیعهٔ بوسنه باقی قلاعی وبقاعیله تحت تصرف بندکان دولت ایدی اما بو قلعه معتبر اولب کافر النه دوشدکندن واجب اولدی که ینه رایت ظفرسرایت بوسنه یه متوجه اولا بوتدارکده ایکن فرنك لعین که موره یه ظفربولمایب مأیوس وعلم وطاالمی منکوس ومرادی معکوس دوشدی جزیرهٔ مدللویه قصدایدب قلعهٔ مدللواوزرنه مبالغه کیلر کوندرب محاصره ایتدیلر کثرت اسباب واهبتله قلعه یه خیلی غلبه کوسترديکندن آستانهٔ فریادرس ترابنه فریادجیسی کلدی

ذکر محاصره کردن فرنك لعین قلعهٔ جزیرهٔ مدللورا وارسال کردن محمود پاشارا وهزیمت شدن کفار

چون حال بویلجه دوشدی فرنك دنی [۲] تدبیری اهم کورنب بوسنه یه کوچك امرنده توقف بیورلدی حکم قضا مضی شویله صدور بولدی که افتخار صدورالوزرا محمودپاشا طونمه ترتیب ایدب دفعنه وقمعنه یوریه مقتضای امرعالی اوزره محمودپاشا کلیبولی یه وارب کمال اهتمامندن اون ایکی کون ایچره بردونمه ترتیب وتجهیز ایتدی که صفت مهابتی خبرندن قلعه اوزرنده کی کافر بونجه اظهار غلبه ایله نیم شکست اولدی وقتی که متوکلاعلی الله دشمن اوزرنه [۳] هجوم ایتدی کافرلعین ضربه دویمیوب مرادی عکسنه سرنچورب قلعه یی قویب قاچدی محمودپاشا چون قلعه

---

[۱] آیاصوفیه نسخه سنده بوکلمه (جنایته) در .
[۲] آیاصوفیه نسخه سنده بوکلمه لر (بونك دنی) در .
[۳] آیاصوفیه نسخه سنده بوکلمه (اوزره) در .

اوزرنه کلوب دشمنی بولمدی اول صیدك فوتندن منفعل اولدی دیلدی که تعاقب ایده اما اهل کشتیدن اصحاب تدبیر ورای عن عرضه یتشمردیلر که دریا خاطرناك در خصوصا پادشاهك دخی امر اهمی واردر وقتده مضایقه واقع اولر دیو کافر اردنجه تعاقبی وجه کورمدیلر قلعه‌نك مهماتن قیورب یقوغن یاپب محکم ایدب مراجعتی وجه اولی کوردیلر بواوزره اوچ درت کونده قلعه‌رخنه‌لرن محکم یاپدرب قیدن قیورب منصوراً ومظفراً وارب ادرنه‌ده آستانهٔ دولته یوزسوردی اوچ کون دخی انده توقف اولندی دردنجی کون ربیع‌الاول سنه تسع و ستین و ثمانمائه آیینك اون ایکیسنده روز پنجشنبه ان‌الخمیس منتج الآمال وفقنجه شولدم که امیرسپهر یعنی مهرمنیر افق اوزره صعود ایدب لمعان انواری عدل سلطان عادل کبی منور ایتدی رایات همایون طرف بوسنه‌یه پرچم پرچم که مطیعه‌ترحم وعاصی‌یه تدمر آنك حرکاتی وسکناتی لوازمندن در دیرتدی برطور جهانگیری وقاعدهٔ جهانکشایی منزل بمنزل یوریب تعب مقاسات مسافهٔ بعیدیله قلعه اوزرنه قضای اسمانی کبی نازل اولدی چون قلعه مرکز دایرهٔ عسکر ظفر رهبر اولدی فی‌الحال استادلر وپیشه‌کارلر حاضر اولب اژدها کردار رعدآواز آتش بارکه مرکهٔ [۱] سنکی نچه فرسنك یردن آتلوب طوقنسه کوه قاف هزار رخنه وشکاف اولیدی بوصفتلو طوپلر دوکدیلر ویریر مترسلر چاتوب قلعه‌یی محکم دوکدیلر وبرطرفدن نقبه قابل یرکورب نقابلره ایش بیوردیلر مردهٔ اشرار کفار صعوبت مکان ومناعت قلعه واسطه‌سیله محکم تجلده وعناده اصرار [۲] کوسترديلر بروجهله قلعه‌یی دوکدیلر که قلهٔ قلعه که مسامت سماك کورنردی موازی خاك اولمغه یقین ایتدیلر مکرر برکون بی‌وقت یوریش بیورلدی بعضی امرای مملکت و اعیان درکاه فلك ابهت عن عرضه

[۱] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوجمله (آتش‌باز که مرکزهٔ) در .
[۲] آیاصوفیه نسخه‌سنك بوراسنده (وتثبت) کلمه‌سی‌ده واردر .

یتشدر دیلر که اگرچه قوت دولته نسبت بو قلعه‌نك فتحی که اساندر اما لکل دورباب قضیه‌سنجه اسباب ظاهره نظر قلعه‌یرهفته دخی دوکلا. لودر دیدیلر پادشاه‌بوامراوزره ثبات کوستردی بوثقات‌سوزنه‌التفات ایتمدی ماورای تدبیر تقدیر دخی واردر دیدی مکر بونك سری بویمش که خلقه معلوم دکلدی شول وقت که انکروس قرال لعین بیلدی که قلعهٔ بایجها کر متانت ومناعتی بومرتبه‌ده‌در که اورانی بریاغی ایاغی حوالیسنه باصمز اما سطوت سلطنت قاهره‌یه نسبت بر یوریشه دیمز [۱] لابد دفعی تدبیرن ایتدی بو وجهله که عسکر بی‌حد آتلو ویایه ترتیب ایدب حرکت خذلان عادت کوسترب ساوه صویندن که کثرت وغزارتله نیل کوزنه میل تقلیل چکر اول نهر عظیمدن کچدی آزورنق قلعه‌سندن که‌رشك خورنقدر معدن سربرنك طرفندن پادشاه مظفرك یولنه آرقوری کلمك صورتن کوستردی بوامر پادشاهه و ارکان‌دولته معلوم اولمشدی وخلقك معلومی دکلدی چون مقتضای وقت تصریحدن [۲] صریح بکلرینه سویلدی که بو قلعه‌نك فتحی اگرچه بعنایت الله تعالی ادنی قلوم مباشرتیله میسر ایدی امانفس شریفمله مباشرت ایتمکدن غرضم بویدی که جرذیل دشمن ایدب یقاسن مردان جنك ازمایان چنکنه دوشرم چون بحمدالله بو مقصود حاصل اولب دشمن کندو آیاغیله مهلکنه قرشو یورودی عسکر کوه ثبات دریا حرکت بر سنجاق بکیله حصولی آسان اولان قلعه‌ده مجروح و یرغون اولمقدن دشمنه قرشو یورمك اولی دردیدی اما فی‌الجمله یوریش اولماق دخی اولمز بس قاعدهٔ قلعه کشایی طوپلر آتلدی و محکم یوریش اولدی طرفیندن تیرباران کبی یاغدی و تفك وضربه‌زن قوان آروسی کبی آرا یرده اویناندی و ناوك چکرده چکرکه‌لك هیأتنده دمشقی ودربندی کیملراوزرنده‌قلقیشدی

---

[۱] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوکله (دویمز) در .
[۲] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوکله (تصریحدی) در .

تاریخ عثمانی انجمنی

بشنجی سنه
نومرو ۳۲

۱ حزیران
۱۳۳۱

مجموعه‌سی

آناطولیده اسلامی کتابه‌لر [۱]

— ملك غازی —

ملك غازی قریه‌سی سیواس ولایتنك قسم جنوبیسنده واقع عزیزیه قضاسنه تابعدر[۲]. بوقضانك مرکزی اولان « عزیزیه » قصبه‌سی اسکی اولیوب آنجق ۱۲۷۷ سنه‌سنده جنتمکان سلطان عبدالعزیزخانك جلوسلرینی متعاقب تأسیس واوراده مهاجرین چراکسه اسکان ایدیلمشدر [۳]. سطح بحردن ۱۵۳۰ متروقدر مرتفع اولان قصبهٔ مذکوره‌نك موقعی فوق العاده کوزلدر. قصبه‌نك کنارنده واقع « پیکارباشی » تسمیه اولنان محلده[٤] برچوق صولر نبعان ایدرك براریاق حالنی آلدقدنصکره قصبه‌نك جهت شمالیه‌سندن کچن ضمانتی صوینه ملحق اولور. پیکار باشنده الآن ابنیه بقیه‌سی ودیرك پارچه‌سی کبی بعض آثارعتیقه کوریلوب قدیم « آریاراتیا » شهرینك موقعی بوراسی اولمق اوزره قبول اولنمشدر[٥]. بومحله عزیزیه نامی

---

[۱] مراجعت، تاریخ عثمانی انجمنی مجموعه‌سی، جزو ۲۷، سنه ۱۳۳۰، ص ۱۳۵.

[۲] بورایه ۱۳۲۲ سنه‌سی آغستوسنده سیواسدن قیصریه‌یه سیاحتم اثناسنده اوغرامش ایدم. اوزماندن بری آناطولی ولایتنك تقسیمات اداریسنجه برچوق تعدیلات اجرا اولنمشدر.

[۳] سامی بك، قاموس الاعلام، عزیزیه کلمه‌سنده.

[٤] پیکار باشی تسمیه اولنان موقعی خلیل رفعت پاشا مرحوم سیواس والیلکی اثناسنده بالاشترا تملك ایتمشدر.

[٥] قپادوکیا قرالرندن اولوب قبل المیلاد ۳۳۳ دن ۹۷ سنه‌سنه قدر حکومت ایدن « آریارات » لردن برینك نامنه نسبت ایدیلمشدر، مراجعت، پروفسور رامزه، « آناطولینك جغرافیای تاریخیسی » (انکلیزجه)، ص ۳۱۰ الخ. پروفسور رامزه ضمانتی قلعه‌سنی بوراسی ظن ایدییور، ایلروده کی تفصیلاته مراجعت، ص ٤٥١

ویرلمه‌دن اول « پیکار باشی » دینور ایدی [١] .

عزیزیه‌دن ملك غازی قریه‌سنه کیتمك ایچون اولا برمقدار قیصریه شوسه‌سی تعقیب اولنور وضمانتی صوبی [٢] برکوپریله کچیله‌رك متمادیاً غرب جهتنه طوغری یوریتور . اطراف سیرك چاملقدر . یول اوزرنده أمکیل ، تخته‌لی ، آق پیکار و قیز قاچیران کویلرندن کچیلیر . یوکسکده بولنان ملك غازی قریه‌سیله بونك اوست طرفنده وسیوری برتپه‌نك بالاسنده‌کی « تربه قلعه » بورالردن مشاهده اولنمغه باشلار . متمادیاً یوکسه‌لن یول آرابه ایچون قسماً غیر قابل مرور اولوب بعض محللری اوچوروم وتهلکه‌لیدر . بوبول قلعه‌نك اتکلرنده طولاشه‌رق نهایت موقعی غایت لطیف و آغاجلق ایچنده بر کوچك کویه واریلیرکه اشته « ملك غازی » بوراسیدر [٣] . سطح بحردن ارتفاعی تام ١٨٣٠ مترودر . « تربه قلعه » تسمیه اولنان موقع بورادن برقاچ یوز مترو دها مرتفعدر وبرواسع قلعه خرابه‌سنی حاویدر [٤] .

ملك غازی موقعنك اسکی اسمنه دائر هیچ برمعلوماته دسترس اوله‌مدق. ذوالقدر اوغلی علاءالدوله‌نك ٩٠٦ تاریخلی وقفیه‌سی مندرجاتنه نظراً بوراسنك ضمانتی مضافاتندن اولدیغی ظن ایدیله‌بیلور . تاریخلرده اسمی کچن « ضمانتی » قلعه‌سنك موقعی بزجه دها معلوم دکل ایسه‌ده سیواس ولایتنك بنیان‌حمید قضاسنه تابع برضمانتی ناحیه‌سی الآن موجود

---

[١] مولتکه‌نك آرقداشلرندن اولان فون فینقه‌نك جغرافیا نوطلرندن اقتباساً ربتر ، « آناطولی » (آلمانجه) ، جلد ٢ ، ص ١٣٩ الخ .

[٢] « ضمانتی صوبی » سیحان نهرینك مهم قوللرندن بری اولوب منبعلری عزیزیه‌نك شمالنده واقع ویران شهر جوارلرنده‌در . بو صویه ازمنهٔ قدیمه‌ده «قارمالاس» وبیزانتیلر زمانلرنده اشك بوغدیران معناسنه کان «اونوپنیقدس» تسمیه ایدرلردی . ضمانتی صوبی تعبیری اوجوارلرده بولنمش اولسی ملحوظ اولان ضمانتی قلعه‌سندن مأخوذ اولدیغی ظن اولنور. ضمانتی کلمه‌سی حقنده مراجعت، ص ٤٥١

[٣] عزیزیه‌دن بورایه آرابه ایله بش وآلت ایله اوچ ساعتده کلینه بیلیر.

[٤] وقتك عدم‌مساعده‌سندن طولایی بوقلعه‌یه قدر چیقه‌مدم .

اولوب مرکزی قیصریه‌نك شرقنده واورایه ۳۷ کیلومترو بعد ومسافه‌ده وسرسك قریه‌سنك شمالنده واکرك قریه‌سنك غربنده واقع « ایلباشی » قریه‌سیدر . حتی سلاجقهٔ روم وزراسندن قره طائی‌نك انشا کرده‌سی اولان مشهور « قره‌دای » خانی محتوی بولنان قره‌دای قریه‌سی دخی ضمانی ناحیه‌سنه ملحقدر . ملك غازی ایله ایلباشی آراسنده‌کی مسافه ۲٦ کیلو مترودر . دها بیزانتین تاریخلرنده دخی « جماندوس » شکلنده اسمی کچن وفتح اسلامدن بری درلو درلو املالر ایله کوریلن، فقط الیوم قیود رسمیه‌ده «ضمانی» املاسیله یازیلان قلعه‌نك اوحوالیده بولنمش اولمه‌سی بالاده بیان اولندیغی وجهله اورادن کچن بیوك برنهرك الآن «ضمانی صویی» نامیله یاد اولنمسیله دخی مدلدر [۱] .

او حوالیده خیلی سیاحت ایتمش اولان انکلیز عالملرندن پروفسور رامزه بعض ملاحظات طوپوغرافیه‌یه مستنداً قلعهٔ مذکوره‌نك موقعی

---

[۱] بو اسم حقنده تصادف ایلدیکمز مختلف املالری بروجه آتی الفبا ترتیبی اوزره جمع ایلدك : زمانتو (تاریخ سلجوقیان روم ترکی ، هوتسما طبعی، ص ۳۹٤) — زمانتی (عالی ، کنه‌الاخبار ، ج ٤ ، جزؤ ۳ ، ص ٤۲ ؛ فصول‌الحل‌والعقد، امرای ذوالقدریه بحثی) — زمنتو (تاریخ سلجوقیان روم ترکی، ینه اوراده) — زمنتی (قاموس‌الاعلام ، سیحان کله‌سنده) — زمندو (مختصر ابن‌بیبی ، هوتسما طبعی ، ص ۱۱۵ ، ۲۱۰ ، ۲۲۰) — زمنوطو (ابن‌ایاس ، مصر طبعی ، ج ۲ ، ص ۱۳۵) — سمندو (دیوان متنبی ؛ معجم‌البلدان ؛ مراصد الاطلاع ؛ قاموس ترجمه‌سی « سمند » کله‌سنده ؛ مقریزی‌نك « کتاب‌السلوك فی‌معرفة دول‌الملوك » نام اثرینك (قاترمه‌ر) طرفندن فرانسزجه ترجمه‌سنده نوط اولهرق نویری وابوالمحاسنه عطفاً ، ج ۲ ، قسم ۲ ، ص ۱٤۲ ، نوط ۱۷۸ ؛ قاموس الاعلام ؛ حسین افندی ، آماسیه تاریخی ، ج ۱ ، ص ۵۵ الخ ؛ ج ۲ ، ص ۳۰۳ الخ) — ضمانتو (ذوالقدرلی علاءالدوله وقفیه‌سنده ؛ منشئات فریدون بك ، ایلك طبعی (۱۲٦٤) ج ۱ ، ص ٤۰۵ ، سلیم خان اول مصر سفرندن عودتنده صارز بعده ضمانتو قلعه‌سی اوکنه بعده صارمسقلو بعده قیصریه قوناقلرینه اوغرامشدر.) — ضمانی (تاج‌التواریخ ، ج ۱ ، ص ۵۷۱ هامشده ؛ منشئات فریدون بك ج ۱ ، ص ۳۹۸ ؛ تاریخ معیارالدول ، اسعد

عزيزيه اولديغنى قبول ايدييور [١] . احمد توحيد بك ايسه ملك غازى قلعه‌سنك ضمانتى اولديغنى برچوق سنه‌لردن برى ظن ايتمكده ايدى . سياحه ميس بل دخى ضمانتى قلعه‌سنك ملك غازى ده آرامه‌سى لازم كلديكنى وپروفسور رامزه‌نك بورايى كورمه‌مش اولديغندن عزيزيه‌يى ضمانتى اولمق اوزره قبول ايتديكنى سويليور [٢] . مع‌مافيه بزجه ضمانتى قلعه‌سنك نه عزيزيه نده ملك غازى اولديغى بالاده ذكرى سبق ايدن ذوالقدر اوغلى علاءالدوله وقفيه‌سنده ملك غازى موقعندن بحث اولنديغى كبى آيريجه «ضمانتى قلعه‌سى» وعزيزيه‌نك نام قديمى اولان «پيكارباشى» نك دخى ذكر اولنمه‌سيله مثبتدر . بناءً عليه ضمانتى قلعه‌سنك موقعى دها آرامق لازمدر [٣] .

افندى كتبخانه‌سنده ال يازيسى ، نومرو ٢١٠٩ ، ذوالقادريه بحثنده ؛ على صائب ، جغرافياى مفصل دولت عثمانيه (مطبوع) ص ٢٠٦ ؛ عارفى پاشا ، ذوالقدريه حكومتى ، بو مجموعه‌ده منتشر ؛ سيواس سالنامه‌سى ، سنهٔ هجريه ١٣٢٥ ، ص ١٠٤) — ظمانتى (احمد وفيق پاشا ، لهجه : قيصريه‌يه ملحق بر قضادر ؛ عارفى پاشا ، ذوالقدريه مقاله‌سى) — ظمانطه (قاموس الاعلام ، قيصريه سنجاغى بحثنده) — ظمنتو (عاشق پاشا زاده تاريخى ، مطبوع ، ص ٢١١) — ظمنطين (تاج التوارخ ، ج ١ ، ص ٥٧١) .

[١] آناطولينك جغرافياى تاريخيسى (انكليزجه) ، ص ٢٨٩ الخ .

[٢] «أمراد طو أمراد» ناميله ١٩١١ده منتشر سياحتنامه‌سى (انكليزجه) ، ص ٣٤٥ .

[٣] اسبق قونيه واليسى عارفى پاشا مرحومك متروكات قلميه‌سندن اولوب بودفعه مجموعه مزده نشر ايديلمكده اولان «مرعش والبستانده ذوالقدر اوغللرى حكومتى» نام مقاله‌سنده : «ضمانتى قيصريه جوارنده وسيواس ولايتى حدودى داخلنده برقلعه‌در ، شمدى خرابه‌سى موجوددر» دينلمش ايسه‌ده دها زياده تفصيلات ويرلديكندن موقعى تعيين اولنه‌مازه . — حسين افندى آماسيه تاريخنده ، ج ١ ، ص ٥٥ ، ٦٠ ، ١٤٠ ، و ج ٢ ، ص ٣٠٣ ، ٣١٣ ، ٣٣٠ ، آماسيه جوارنده وقتيله «سمندو» (زياره ، زمندو) ناميله برقصبه بولنديغنى ومتنبى‌نك اشعارنده بحث ايتديكى محلك بوراسى اولديغنى وبونك بالآخره دانشمنديه نامنى آلديغنى سويليور . حالبوكه موضوع بحث اولان ضمانتى قلعه‌سنك قيصريه جوارنده بولنديغى معلوم اولديغى كبى ضمانتى صويى قربنده كائن اولمسى دخى لازم كله‌جكندن آماسيه تاريخنده محرر اولان موقعك بونكله برمناسبتى اوله‌ميه‌جغى آشكاردر .

ملك غازی قریه‌سی طاغك بر یماجنده واقعدر. همان اوست طرفنده کی دوزلکده سقفی کرمیت ایله اورتیلی مربع الشکل بربنا کوریلور که ضلعلری ۷ مترو و ۳۰ سانتیمتروطولنده ودیوارلری ۸۰ سانتیمترو ضخامتده‌در. دیوارلر خارجاً بعض اشکال هندسیه رسم ایتمك اوزره صیرلی طوغله ایله اورولمشدر. فقط تخمیناً اون ایکی مترو قدر مرتفع اولان بنانك یاریسندن زیاده‌سی صکره دن تعمیر وانشا اولنمش واوراجه اوستنده بولنمسی ملحوظ اولان کارگیر قبه‌نك یرینه براخشاب سقف قونلمشدر.

اشته ملك غازی تربه سی دیدکاری بوراسیدر. شرق طرفنه ناظر اولان برمتروعرضنده‌کی برقپودن تربه‌یه کیریلیر. قپونك تام قارشوسنده ملك غازینك مرقدی اولمق اوزره بر اخشاب صندوقه ارائه ایدیلیور. دها برقاچ صندوقه‌لر موجوددر. هیچ برنده یازی یوقدر. دیوارلر داخلاً مجدداً بویانمش وبعض خطوط ایله تزیین اولنمشدر[1].

تربه‌نك دوشمه‌سنده بولنان قاپاقلی بردلیکدن برمردوان واسطه‌سیله التنده‌کی مخزنه أنیلیر. اوزری کمرلی اولان بومحلده کوریلن متعدد تابوتلرك کافه‌سی یره موضوع اولدقلری حالده یالکز بردانه‌سی غرب جهتنه تصادف ایدن دیواره متصل برسدرك اوزرینه موضوعدر. شکلاً دخی دیکرلرندن فرقلی اولان بو صندوقه غایت منتظم صورتده کچمه آغاجدن

[1] ملك غازی مرقدینك آیاق اوجنه تصادف ایدن دیوارده اوزمان سیواس والیسی بولنان ادیب محترم رشیدعا کف پاشانك خط دستیله محرر شو نظم بلیغی استنساخ ایلدك :

وارمیدر بیلمم جهانده بویله برق انداز فیض
کوکدن ایمش خاکه قونمش برملك غازی کبی
چار اطراف مزار پاکنه باقدقجه هپ
کورینور چشمانمه یر یر فلك غازی کبی
بنده رومالم درنده والئ سیواس ایکن
ای رشید اول ذات پاکك محرم رازی کبی

۳۰ حزیران ۱۳۱۹

معمول اولوب دور زمان ايله مجلا برحاله كلمشدر . درونده تحنيط ايديلمش وبالمومى كبى صارى بزرنك اخذ ايتمش برجسد ياتمقده در كه ملك غازينك جسدى ايمش . آياق اوجنده ويرده بولنان بر صندوقه ده يته مومیا حالنده يالكز بر قفا واردر . بوده « هركل زاهد » ك باشى ايمش[١] . ديكر صندوقه لرده كى اجسادك دخى بعضيسى مومیا ، ديكرلرى چورو - ديكندن يالكز كميك حالنده بولنيورلر[٢] .

تربه‌نك نه‌داخلنده‌كى صندوقه‌لرده ، نه‌ده قپوسنده ملك غازى يه دائر بركتابه يوقدر . تربه‌نك غرب جهتنده‌كى ديواره خارجاً صكره‌دن يرلشديريلمش اولان وآتيده عيناً درج اولنان كتابه پارچه‌لرينك هيچ برى دانشمنديلر دورندن قالمه دكلدر . يالكز عنعنات قبيلندن اولەرق اوراده ملك غازى دانشمندك مدفون اولديغى ظن ايديليور . تربه‌نك برزاويه‌سى وبرشيخى واردر . شيخ افندى هرنه قدر كنديسنى دانشمنديلر احفادندن عد ايتمكده ايديسه‌ده آلنده بولنان ٨٤٣ تاريخلى بر وقفيه‌نك سلطان محمود خان ثانى زمانىنده يازيلمش صورتندن آكلاشيلديغنه كوره وثيقهٔ مذكوره ذوالقدر اوغلى « سليمان بن ناصرالدين محمد بن خليل بن زين‌الدين بن الدلقادر» زمانىنده تنظيم اولنمشدر . فى‌الواقع ذوالقدر اوغلى علاءالدوله‌نك ٩٠٦ تاريخلى وقفيه‌سنده ملك غازى قبه‌سى قربنده مسجد وزاويه بنا وملك غازى ايله جدى امير خليل بن امير زين‌الدينك روحلرى

---

[١] عالى‌نك «مرقاة‌الجهاد » نام غيرمطبوع اثرنده فى‌الواقع دانشمنديلرك اوائلنه عائد حكايا تدن اولق اوزره ملك دانشمند غازى زمانىنده « خرقيل‌زاهد» نامیله‌اهتدا ايتمش برراهبك برمحاربه‌ده شهيد اولديغى مذكوردر . فقط بو وقايع سيواس حواليسنه وملك غازينك باباسى دانشمند احمدك زمانىنه عائد اولق لازم كلديكندن مومى اليهك سرمقطوعنك بورايه نصل كلمش اولديله جكى آكلاشيلەميور .

[٢] قديماً مشاهير اسلامك دفننه مخصوص اولان تربه وكنبدلرك همان على‌العموم كافه‌سنك آلتنده برر مخزن بولنوب بورايه اموات بعدالتحنيط صندوقه‌لريله وضع ايدرلردى . قونيه‌ده ومحال سائره‌ده بوحال مكرراً كوريلمشدر .

ایچون برچوق اوقاف تأسیس ایله‌دیکی مندرجدر[١] .

اشته بوقیددن طولایی امیر خلیلك قبری دخی بوراده بولندیغی ظن ایدیله بیلور[٢] . باخصوص ملك غازی تربه‌سنك قارشیسنده بر کوچك طاش قبه بولنوب بونك « امیر خلیل تربه‌سی » دیمکله معروف اولدیغنه نظراً امیر مومی الیه عائد اولمسی احتمالدن بعید دکلدر . فقط تربه‌نك داخلنده قبر کتابه‌سی کوریله‌مدیکی کبی خارجاً قپو دیوارینه موضوع اولان اوچ کتابه‌دن هیچ بری صاحب تربه‌یه دائر معلومات ویرمیور .

ملك غازی تربه‌سنك بردیوارینه خارجاً یرلشدیریلمش اولان کتابه پارچه‌لری :

— ١ —

... فی ایام ... عزالدنیاوا [لدین] ... کیکاوس بن کیخسرو . .

بربنائك انشاسنه عائد بر کتابه‌نك پارچه‌سی اولوب سلاجقهٔ رومدن عزالدین کیکاوس اول یاخود عزالدین کیکاوس ثانی زمانینه منسوبدر .

— ٢ —

هذا قبر | امیرزه ابن ابرهیم

برمزار طاشی پارچه‌سیدر .

— ٣ —

انتقل فی شهر جمادی | الاول سنة ستة واربعین وستمایة

بوده ٦٤٦ سنه‌سندن بر مزار طاشی پارچه‌سی اولوب ٢ نومرولی کتابه‌یه عائد اولوب ارلمدینی معلوم دکلدر .

---

[١] عارفی پاشامرحومك بالاده مذکور مقاله‌سنك نهایتنده وقفیهٔ مذکوره‌نك عیناً درج اولنه‌جنی بیلدیریلیور .

[٢] شیخ افندی ، امیر خلیل ایچون ملك غازینك عمی اولان سید صلاح‌الدینك اوغلیدر دییور . سید صلاح الدینك تربه‌سیچون آتی‌یه باقلسون ، ص ٤٥٨

— ٤ —

هذه (بويله‌در) قبر | المرحومة مصر خاتون | الى رحمة الله تعالى | بنت سليمان بك

بومزار طاشى پارچه‌سنك تاريخ قسمى يوق ايسه‌ده ذوالقدر اوغلى سليمان بكك قيزينك قبرى اولمسى محتملدر [١].

امير خليل تربه‌سى قيوسنده‌كى كتابه‌لر :

---

[١] بودردنجى كتابه‌ده كورىلن « مصرخاتون » اسمى « مقرخاتون » كبى دخى اوقونه‌بيلير سه‌ده قافك نقطه‌سى بولنمديغندن وذاتاً «مصر» اسمى ذوالقدريه عائله‌سنده موجود اولديغندن بوراده دخى اوصورتله قرائتى مرجحدر. فى الواقع ذوالقدر اوغلى ناصرالدين محمد بكك زوجه‌سنك اسمى دخى « مصر خاتون » اولديغى مومى اليهانك قدسده حرم شريفك شمال كنارنده كندى نامنه اوله‌رق ٨٣٦ ده تعمير ايتديردىكى «الغادريه» مدرسه‌سنك كتابه‌سندن مستبان اوليور. بزه بومعلوماتى ويرن مستشرق وان برخم شمدى كتابه‌سنك قسم اعظمى بوزولمش اولديغنى ده سويليور. مجيرالدينك « الانس الجليل بتاريخ القدس والخليل » نام اثرنده (مصر طبعى ، سنه ١٢٨٣ ، ص ٣٩١) مدرسهٔ مذكوره شووجهله تعريف اولنمشدر :

« المدرسة الغادرية بداخل المسجد (الاقصى) واقفها الامير ناصرالدين محمد بن دلغادر بعدان عمرتها زوجته مصر خاتون ولم يوجدلها كتاب وقف فكتب محضرمن ماله يوقفها وثبت فى عصرنا فى سنة سبع وتسعين وثمانمائة (كتبخانهٔ عموميده ٤٨٩٦ ـ ٢٢ نومرولى يازمه نسخه‌ده ، سبع وسبعين وثمانمائة ، محرردر) وبنا وها فى سلطنة الملك الاشرف برسباى فى شهور ربيع الآخر سنة ست وثلاثين وثمانمائة ». ناصرالدين محمد بكك مصرده موقوف اوغلى فياضى قورتارمق ايچون زوجه‌سنى مصره سلطان برسبايك نزدينه يوللاديغى تاريخجه معلومدر. « مصر» اسمنك ارككاره دخى ويريلديكى كورولمشدر . (مصر بك ، مراجعت « بزم ورزم » مناقب قاضى برهان‌الدين لعزيزابن اردشيرالاسترآبادى ، آياصوفيه كتبخانه‌سى ، نومرو ٣٤٦٥ ، فصل ٦٩) . ملك غازى كتابه‌سنده سليمان بكك قيزى اولديغى مصرح بولنمغله اكر بونك تخمیناً ٨٥٨ سنه‌سنده وفات ايدن ذوالقدر اوغلى سليمان بك اولديغى قبول ايديلير سه قبزينه كندى والده‌سنك اسمنى ويردىكى آكلاشيلور . فقط بوبرفرضيه‌دن عبارتدر .

— ٥ —

فی ایام سلطان الاعظم | غیاث الدنیای (بویه‌در) والدین ابو | الفتح کیخسرو بن کیقباد | قاسم (بویه‌در) امیر المؤمنین هذا [١] لعما | رة عمره بن حزانکور پاسا (؟) | سنة ستة . . . ستمیة (؟)

غایت فنا یازی ایله محکوك اولان بو کتابه‌نك تاریخی همان غیر قابل قرائت بردرجه‌ده بوزوق ایسه‌ده مندرجاتندن ٦٣٤ دن ٦٤٤ سنه‌سنه قدر حکومت ایدن سلاجقهٔ رومدن غیاث الدین کیخسرو ثانی زمانیده انشا اولنان بربنایه عائداولدیغی آکلاشیلیور. بانینك اسمی دخی صورت محققه‌ده حل و قرائت اولنه‌مدی . بو کتابه بشقه محلدن بورایه نقل اولنمشدر .

— ٦ —

هذا قبر | المرحوم المغفور شهید ... ن | بن ملك محمود

قیصریه‌ده استنساخ ایتدیکمز ایکی عدد دانشمندیه کتابه‌لرنده یاغی بسانك اوغلی «محمود» ك اسمنه تصادف ایدیلیور[١] . بو محمودك اسمی

[١] بو کتابه‌لردن بری قیصریه‌ده جامع کبیرك شمال طرفنده‌کی قپوسنك دیوارنده بولنوب عباره‌سی شویله‌در : « فی ایام السلطان المعظم | کیخسرو بن قلج ارسلان عزنصره | عمره مظفرالدین محمود بن | یاغیبسان فی سنة اثنتین وستمایة» .

ایکنجی کتابه ینه اورادہ واقع کوللك جامعنك قپوسی بالاسنده‌در : « عمر فی سبیل رب العالمین فی ایام دولة مولانا السلطان | المعظم عزالدنیا والدین ابوالفتح کیکاوس بن کیخسرو قسیم امیر | المؤمنین اضعف عبادالله الستة المعصومة اتسوز التی خاتون بنت محمود بن یاغیبصان سنة سبع وستمایة » .

یاغیبسان اسمنك بو کتابه‌لرده بردفعه (س) وبردفعه (ص) ایله یازیلیشی جالب دقتدر . مورخلر دخی بواسمی درلو درلو املالر ایله قید ایلمشلردر . حتی « یغبسان » صورتنده دخی کوریلمشدر . کرك بو ایکی کتابه‌یی کرك آتیده ... صحیفه‌ده مندرج ملك یاغی بسانك ٥٥٢ تاریخلی کتابه‌سنی اولجه مستشرق وان برخم تبلیغ ایتمش ایدم ، مراجعت «آثیربیولوغی رسالهٔ موقوته‌سی» (آلمانجه) ، سنه ١٩١٢ ، ج ٢٧ ، ص ٨٦ الخ .

بعض كتب تاريخيه‌ده دخى كچيورسه‌ده حكومت ايتديكنه دائر برمعلومات بوله‌مدق[١] . بلكه بالاده‌كى مزار طاشى اشته بونك اوغلنه عائددر .

بوامير خليل تربه‌سنك قپو ديوارنده براوچنجى كتابه دها وارسه‌ده متنى غايت فنا وبوزوق يازى ايله محرر وازمنهٔ جديده‌ده حك اولمش ترجكه برنظمدن عبارتدر . حل وقراءتى ممكن اوله مدى .

ملك غازى تربه‌سنك اوست طرفنده ديكر بر تربه دها موجود اولوب زاويه شيخى افنديسنك افاده‌سنه كوره ملك غازينك عمى سيد صلاح الدينك تربه‌سى ايمش(؟). بوتربه‌نك قپوسنه موضوع برمزار كتابه‌سى پارچه‌سنده هيچ براسم بولنميوب بروجه آتى يالكز تاريخ محرردر :

— ٧ —

تحريراً فى الا | .... عشرين | من شهر ربيع الاول سنة | ... وخمسين وثمانمايه

مع مافيه ذوالقدر اوغلى علاءالدوله‌نك بالاده مذكور وقفيه‌سنده « سيدصلاح الدين » و « شيخ صلاح الدين » اسمى برقاچ كره كچديكندن معروف برذات اولمق لازم كلير .

بوتربه‌نك خارجنده سلجوقى طرزنده برمرمر صندوقه بولنوب اوزرنده كتابهٔ آتيه محكوكدر :

— ٨ —

هذاقبرالمرحوم المغفور الشهيد السعيد نورالله | قبره ...

[١] مختصر ابن بيبى (بالاده مذكور نسخه‌ده ، ص ٢٤) «ياغى بسان» كه « مظفرالدين محمود ، ظهيرالدين ايلى و بدرالدين يوسف » نامياله اوچ اوغلى اولديغنى قيد ايدييوركه ترجكه تاريخ سلجوقيانده دخى (بالاده مذكور نسخه ، ص ٦٣ و ٦٥) « ياغبصان » بكك ، بواوغللرى كوستريليورسه‌ده بدرالدين يوسف يرينه سنان‌الدين يوسف يازيليدر . بونلر غياث‌الدين كيخسرو اولك « هوادار وخدمتكارلرى ايدى » .

امیرابدال ابن سید شیخ ابن سید محمد حاج | کبیرفی تاریخ شهر شوال المعظم سنة ستین وثمانمایة

بالاده مذکور کتابه‌لرك هیچ برنده بومحلده ملك غازی نامنده برذاتك مدفون بولندیغنه دائر برسوز بیله یوقدر . یالکز اولجه سویله‌نیلدیکی وجهله ذوالقدر اوغلی علاءالدوله‌نك ٩٠٦ تاریخلی وقفیه‌سنده ملك غازی موقعنك وشخصنك اسمی مندرجدر . فقط بوملك غازی کیمدر ؟ اسکیدن بری محلنجه موجود اولان برعنعنه‌یه باقلیرسه ملوك دانشمندیه‌دن بری ایمش . فقط هانکیسیدر ؟ اشته بونی تعیین ایتمك بك مشکلدر ، زیرا آناطولیده دهادیکر محللرده « ملك غازی » نامیله تربه‌لره تصادف اولندیغی کبی [١] ملوك دانشمندیه‌نك بر چوغنه « ملك غازی » عنوانی ویریلدیکی دخی آکلاشیلیور [٢] . فقط بوعنوانك بعض مؤلفلره کوره ملوك مذکوره‌نك ایکنجیسنه و دیکرلرینه کوره اوچنجیسنه مختص ایدوکی منفهم اولیور [٣] .

قیصریه ده جامع کبیرك مؤسسی ملك محمدغازی اولدیغی روایت اولنوب مشارالیهك تبریده ملك غازی مدرسه‌سی نامیله یاد اولنان بنا داخلنده‌کی تربه‌ده کوستریلیور (کتابه‌سی یوقدر). بونی مؤید اوله‌رق کندی وطنی اولان قیصریه‌یه دائر بر چوق تتبعات مفیده اجرا ایدن نظیف افندی اورا محکمهٔ شرعیه‌سی سجلاتنده قیصریه‌یه تابع کرمیر قریه‌سی قیصریه

---

[١] ازجمله قیرشهرنده وآماسیه‌ده بونامله تربه‌لر موجوددر .

[٢] دانشمندیلر دائمی برحرب وغزاده اسرارحیات ایتدکلری جهتله « غازی » عنوانی اکتساب ایتمشلر وبناءً علیه جمله‌سنه‌ده « ملك غازی » دینلمش اولدیغنی حسین افندی آماسیه تاریخنده (ج ٢ ، ص ٣٢٥) بیان ایدییور .

[٣] اسکی مورخلر وقازانووا ایکنجیسی وتوحید بك اوچنجیسی اولق اوزره کوستریبورلر . بومؤلفلرك اثرلری حقنده صحیفه ٤٦١ ده کی نوطه مراجعت .

فاتحى اولان ملك محمد غازى نورالله قبرينك اوقافندن اولوب قوزپيكار ديمكله معروف مرعاده قومارلى وجرقلان قريه‌لريله كرمير قريه‌سى اهاليسنك اغنامى مشتركاً رعى اولنمسى قاعدهٔ قديمه‌سنك محافظه‌سى امرينى شامل برفرمان بولنمشدر[١] .

بوجهتلرك تدقيقى شمديكى حالده ألميزده بولنان وسائط قليله ايله ممكن اولميوب آنجق ايلرووده بر دانشمنديه تاريخى يازاجقلرك شوبرقاچ نقطه اوزرينه نظر دقتلرينى جلب ايتمك استرز :

احمد توحيد بك سيواسده ٤٦٤ دن ٥٧٠ سنه‌سنه‌قدر حكومت ايدن ملوك دانشمنديه‌نك سلسله نامه‌سنى بروجه آتى تنظيم ايلمشدر[٢] :

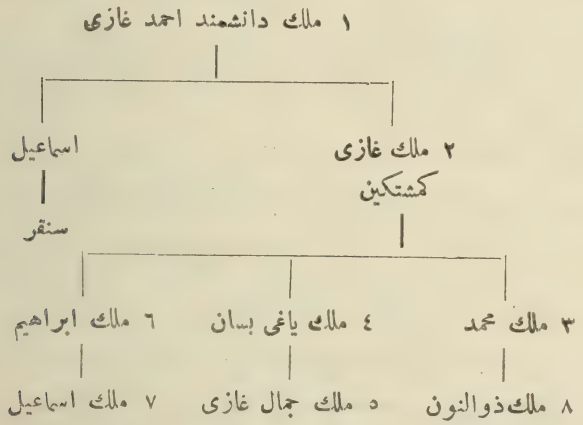

توحيد بكه كوره ملك ذوالنون ايكى كره حكومت ايدوب دفعهٔ اولاده « عمادالدين » و دفعهٔ ثانيه‌ده « ناصرالدين » عنوانى آلمشدر .

---

[١] نظيف افنديئك برمكتوبنده مندرجدر . حسين افندى ايسه آماسيه تاريخنده (ج ٢ ، ص ٣٢٢) ملك محمد غازى بكك تربه‌سى عزيزيه قصبه‌سى جوارنده اولديغى مشهوردر ديبور .

[٢] موزهٔ همايونك مسكوكات قديمهٔ اسلاميه قتالوغى ، قسم رابع ، ص ٨٢ — توحيد بكك بوسلسله‌نامه‌يى نره‌دن اقتباس ايتديكى محرر دكل ايسه‌ده « كمشتكين » لقبى ابن‌الاثيرده وابوالفداده ومنجم باشينك جامع‌الدولنده مذكور بولنديغندن يونلردن مأخوذ اولديغى آكلاشيليور .

توحید بکدن برمدت اول قازانووا مسکوکات دانشمندیه‌یی هیئت مجموعه‌سیله تدقیق ایدرك بو مناسبتله عرب وارمنی و بزانتین وسریانی ولاتین مورخلرینه وهزار فن تاریخنه ودوقتور مورتمانك « دانشمندیلر سلاله‌سی » نام رساله‌سنه وسائره‌یه مراجعت ایدرك مختصر بر دانشمندیه تاریخی تحریر ونتیجه‌ده حکومت مذکوره‌نك سیواس شعبه‌سی ایچون شو سلسله‌نامه‌یی ترتیب ایله‌مشدر[١] .

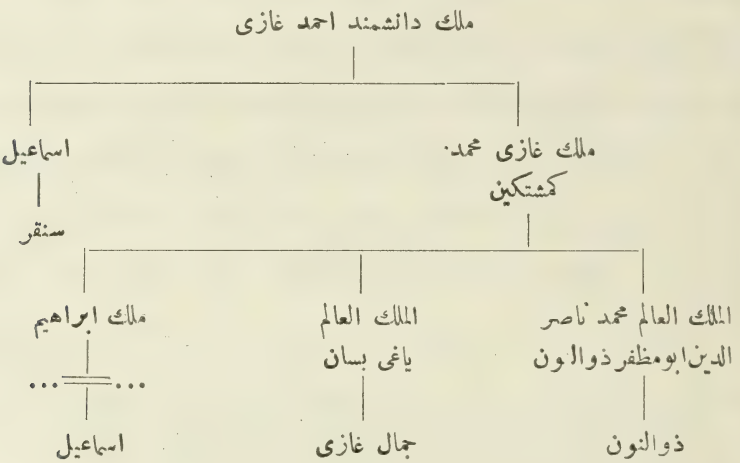

[١] فرانسه علم مسکوکات رسالهٔ موقوته‌سی ، سنه ١٨٩٤ و ١٨٩٥ و ١٨٩٦ . بومقاله‌ده دانشمندیه تاریخنه دائر اسلام مؤلفلری مستثنا اولمق اوزره اولدجه مکمل بر بیبلیوغرافیا واردر . اسلام مورخلرندن ایسه یالکز ابن الاثیر وابوالفدا وباخصوص هزارفن حسین افندی کبی الك معروفلرندن برقاچی کوستریلمشدر. هزار فن حسین افندینك « تنقیح التواریخ الملوك » نام اثری دانشمندیه تاریخی ایچون مهم برمأخذ اولوب « فصل فی ذکر الدانشمندیه ملوك بلادالروم » و « فصل فی ذکر شعبهٔ ثالثهٔ سلجوقیان در ولایت روم وانتهاء دولت ملوك دانشمندیه » تاملریله ایکی فصلی حاویدرکه بونلر قسماً عالی‌نك « فصول الحل والعقد واصول الخرج والنقد » نام اثرندن مقتبسدر . — اسعد افندی کتبخانه‌سنده ٢١٠٩ نومروده « تاریخ معیارالدول » نام اثرده کوریلن دانشمندیه بحثی‌ده هزار فن تاریخندن همان عیناً نقل اولنمشدر. — دوقتور مورتمان آلمان جمعیت شرقیه‌سی رسالهٔ موقوته‌سنده (ج ٣٠ ، سنه ١٨٧٦) نشر ایلدیکی مقاله‌ده

كوريليوركه توحيد بك ايله قازانووانك سلسله نامه‌لرى بيننده بيوك بر فرق اولميوب يالكز قازانووا « ذوالنون » اسملى ايكى حكمدارك موجود اولديغنى قبول ايدييور .

دانشمنديه تاريخى حقنده مورخين قديمهٔ شرقيه قطعياً اتفاق ايده‌ميوب مضبوطاتلرنده مباينت وتضاد كوريلكده‌در .

اخيراً حسين حسام الدين افندى طرفندن نشر اولنان « آماسيه تاريخى » دانشمنديلره دائر مهم بر فصلى محتوى بولنوب على الاكثر قيودات عتيقه‌يه مستنداً افندىٔ مشارالهك اجرا ايله‌ديكى تدقيقات نتيجه‌سنده دانشمنديه تاريخى بسبتون آلت اوست اوليور . اثر مذكورده آيريجه برسلسله نامه مندرج دكل ايسه‌ده بحثك مطالعه‌سندن آماسيه‌ده حكومت ايدن دانشمنديلره عائد اولمق اوزره آتيده‌كى سلسله‌نامه استخراج اولنه بيليور [1] .

يئه هزار فنك دانشمنديه بحثنى آلمانجه‌يه ترجمه ايلمشدر . — نجيب عاصم ، تورك تاريخى ، يالكز برنجى جلد انتشار ايتمشدر (١٣١٨) ، ص ٣٩٨ - ٤٠٦ ، بعض علم مسكوكات كتابلرندن وهزار فن تاريخندن وقازانووانك اثرندن اقتباسا دانشمنديلرك هرايكى شعبه‌سنه دائر برفصلى محتويدر . — « محيط الاسلام » ك آلمانجه‌سنده « دانشمنديه » كلمه‌سنده يوحان مورتمانك مقاله‌سى مفيد برخلاصه‌در . وان برخمك نشر ايتديكى « عربى كتابه‌لر » مجموعه‌سنك سيواس وديوريكى‌يه عائد اولان اوچنجى جلدنده (صحيفه ٣ ، نوط ١) دخى دانشمنديلره دائر بريبليوغرافيا مندرجدر .

[١] حسين حسام الدين افندى ، آماسيه تاريخى ، شمدى‌يه‌قدر يالكز برنجى وايكنجى جلدلر انتشار ايلمشدر (سنه ١٣٣٠-١٣٣٢ هجرى)؛ مراجعت ج ٢ ، ص ٢٧٨ الى ٣٤٢ الخ . — سلسله‌نامه‌نك ترتيبى حقنده افندىٔ مشارالیه ايله شفاهاً دخى تعاطىٔ افكار ايديلمشدر . بو سلسله‌نامه بر آز دها توسيع ايديله بيلورسه‌ده متشابه اسملردن بعضلرينك تعيينى قابل اولهمامشدر .

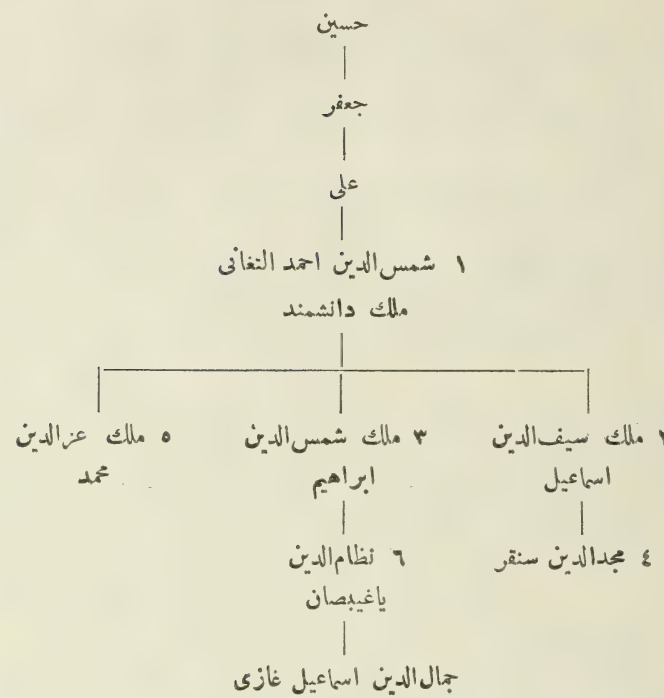

حسین افندینك جمع ایلدیکی دانشمندیلر تاریخی بکی برشی اولدیغندن بعض نقاطی بوراده عیناً درخاطر ایتمك فائده‌دن خالی دکلدر :

« ملك دانشمند احمد غازینك حفیدی اولان (الملك مجدالدین یاغیبصان الدانشمندی) نك ٥٦٠ تاریخلی وقفنامه‌سنده (الملك المجاهد احمد بن علی بن جعفر بن حسین) دیه‌مسطوراولوب ... الخ » (ج ٢ ، ص ٢٧٨) .

« ... قیصریه امیری اولان (کومشتکین غازی) اکثر تواریخ عربیه‌ده ابن الدانشمند ، یعنی ملك دانشمند احمد غازینك اوغلو اولمق اوزره مذکور ایسه‌ده اوغلو دکلدر ؛ بلکه اوغوللغی در ، یعنی کوله‌سی اولدیغی حالده اوغلو درجه‌سنده سودیکی امیریدر ، چونکه کومشتکین غازی قیصریه امارتنده ایکن عبدالحمید شروانی اولادینه تخصیص ایلدیکی اوقافی مبین ٥٠٠ تاریخلی وقفنامه‌سنده (الامیر الکبیر المجاهد علم‌الدین

كمشتكين بن عبدالله) ديه مسطور بولنمقده‌در » (ص ٣٠٠) .

« آماسيه اميرى ملك نظام‌الدين ياغيبصان‌الدانشمندى اسبق آناطولى حكمدارى اولان سلطان ابراهيم خانك مخدومى اولديغى ٥٦٠ تاريخلى وقفيه‌سنده مسطوردر . ملك محمد غازى بكك ، ياخود امير كومشتكين غازينك اوغلو دكلدر . هرحالده بوياغيبصان غازى ٤٩١ ده شهيداً وفات ايدن آنطاكيه اميرى ياغيبصان بن محمد بن‌الب ارسلانك قيزندن حفيديدر . (ياغيبصان بن اسماعيل بن الدانشمند) ناميله دخى قيدى كورولمشدر » (ص ٣٢٠) .

« ... نظام‌الدين ياغيبصان غازينك ٥٦٠ ذى‌الحجه‌سى اواخرنده تنظيم ايديلن وقفنامه‌سنده (الملك‌المرحوم نظام‌الدين بن‌الملك ابراهيم بن الملك دانشمند احمد غازى) محرر اولديغنه نظراً ارتحالندن آز صوكره تنظيم ايديلديكى آكلاشلمقده‌در » (ص ٣٤٢) .

«دانشمنديه حكمدارى ياغيبصان غازى.... چوق كچمكسزين ٥٦٠ ذى‌الحجه‌سنده نيكسارده وفات ايدرك بويوك يكنى (الملك تاج الدين ابراهيم غازى)[١] دانشمنديه حكمدارى اوليور » (ص ٣٣٨) .

« جمال‌الدين اسماعيل غازى بك دانشمنديه حكمدارى نظام‌الدين ياغيبصان غازينك مخدومى اولوب ... الخ » (ص ٣٣٦) .

« آماسيه قاضيسى جلال‌الدين عبدالرحمن المصلحى‌نك ويرديكى اعلام شرعيده جمال غازينك آدى اسماعيل اولديغى محققدر . بوجهتله دانشمنديه حكمدارى برنجى اسماعيل خان ياغيبصانك پدرى اولمديغى صورتده قاين پدرى اولديغى شبهه‌سزدر» (ص ٣٣٦ ، نوط ١) .

« دانشمنديلرك آماسيه‌ده حكومتى ٤٦٧ – ٥٣٨ تاريخنه قدر تام

---

[١] « تاج الدين ابراهيم غازى جمال الدين اسماعيل غازينك عمزاده‌سى اولديغى صحيفه ٣٣٩ ده محرردر . جمال‌الدين اسماعيل غازى ايسه نظام‌الدين ياغيبصانك اوغلى اولەرق كوستريليور (ص ٣٣٦) .

یتمش برسنه دوام ایدوب (ملك احمد ، اسماعیل ، ابراهیم ، سونقور ، محمد ویاغیبصان نامله‌ریله آلتی نفر ذوات ادارهٔ حکومت ایتمشلردر » (ص ٣٢٤) .

« قتالوغده [یعنی موزهٔ همایون قتالوغنده] « سیواسده دانشمندلولر » عنوانی التنده ملوك دانشمندیه‌نك صره ایله یازلمسنه کوره بونلرك مرکز حکومتی قیود تاریخیه خلافنده سیواس اولدیغنی اشراب ایتمکده‌در . حالبوکه ملوك دانشمندیه‌نك مرکز حکومتی آماسیه شهری اولدیغی ، تاریخ آل دانشمندك افاداتندن مستبان و آماسیه‌ده موجود اولدیغی عرض ایدیلن آثار دانشمندیه دخی بونی مؤید در. آماسیه‌حکومت دانشمندیه‌نك مرکزی اولمسیدی سلطان مسعود سلجوقی بوتون دانشمندیه‌یی استیلا ایتمك ایچون آماسیه‌یی مرکز حکومت اتخاذ ایتمکه لزوم کورمزدی . کذلك امیر کومشتکین سلالهٔ دانشمندیه دن دکلدر » (ص ٣٢٦) .

آماسیه تاریخندن استخراج اولنان بالاده‌کی بر قاچ مثالدن مستبان اولهجنی وجهله حسین افندینك حکومت دانشمندیه حقنده‌کی تدقیقاتی هپ بوکی یکی وشایان تعمیق مسائلی میدانه چیقاریبورکه بونلر اسکی بیلدیکمز دانشمندیه‌تاریخیله مقایسه ایدیله‌جك اولورسه بینلرنده‌اوچوروملر اولدیغی تظاهر ایدر .

مقاله‌مزك موضوعی اولان « ملك‌غازی » یه عائد فقراتك مقایسه‌سنی تسهیل ایچون ارباب تتبعه ایکی وثیقه عرض ایتمك استرز. بونلردن بری ١٣٢٢سنه‌سنده نیکسار قلعه‌سنده یرده بوله‌رق ملك دانشمند احمدغازی تربه‌سنه[١] نقل ایله‌دیکم ملك‌یاغی‌بسانك بربناسنه عائداولان‌شوکتابه‌درکه

---

[١] حسین افندی آماسیه تاریخنده (ج ٢ ، ص ٢٨٠) ملك دانشمند احمدغازینك تربه‌سی بوراسی اولمیوب‌بونك‌تام شرقنده واوست طرفنده‌بولندیغنی وقیوسی‌بالاسنده خط کوفی ایله‌محرراولان کتابه‌سنده « شمس‌الدین ابی المغازی احمد بن علی » عباره‌سی کوریلدیکنی سویلیور .

آناطوليده تاريخ اسلام ايچوك الماسكى والكمهم وثائق محكوكه‌دن بريدر[١] :

امر بانشاء [ه]ذه البقعة المباركة

الملك العالم العادل نظام الدنيا والدين

ابو المظفر [ياغ]ى بسان بن ملك غازى

[بن ملك دانش]مند ظهير امير المؤمنين بتاريخ سنة

اثنين وخمسين وخمسماية

ايكنجيسى ياغى بسانك برسكه‌سنده‌كى شوعباره‌در[٢] .

الملك العادل

نظام الدين ياغى بسان

بن ملك غازى

بن ملك [دانشمند] ظهير امير المؤمنين

هزار فن تاريخنك دانشمند يلره عائد فصلنده ملك غازينك اوغلى ياغى بسانه «ملك عالم وعادل نظام الدنيا والدين ابو المظفر» القاب وعنوانلرى ويريلديوركه كندى عصرندن قالمه اولان وبناءً عليه صحتلرينه اصلا شبهه ايديله‌مين بالاده‌كى ايكى وثيقه‌نك عباراتيله مطابق كليور. بو اوچ مأخذده‌ده ياغى بسانك باباسى «ملك غازى» اولمق اوزره كوستريليور. فقط «ملك

[١] ٥٥ سانتيمترو طولنده و٣٨ سانتيمترو عرضنده سياه برطاش اوزرينه محكوك اولان بوكتابهٔ قديمه‌نك يازيسى برنوع ثلثدر وآلتنجى عصر هجرى يه عائد اولق حسيله علم خط ايچون ده مهم بروثيقه‌در .

[٢] توحيدبك ، بالاده مذكور قتالوقده ، ص ٨٨ و٥٢٣ — قازانووا ، بالاده مذكور اثرنده ، ص ٤ .

غازی » عنوانی حسین افندینك قولنجه دانشمندیه حکمدارانك همان جمله‌سنه خاص اولمغله یاغی بسانك باباسی اوله‌رق قید ایله‌دیکی ملك شمس الدین ابراهیمك دخی بو عنوان ایله یاد ایدیلمش اولمه‌سی یعنی بالاده‌کی کتابه‌وسکه‌نك متنده‌کی « بن ملك غازی » دن مقصد « بن ملك ابراهیم » اولمه‌سی وارد خاطر اوله بیلور .

دانشمندیلره عائد مسکوکات وباخصوص کتابه‌لر غایت نادردر . دانشمندیه تاریخنك بردرجه‌یه قدر تنور ایده‌بیلمه‌سی ایسه بوکبی وثائقك تعدد وتکثرینه متوقف اولوب قیودات وقفیه وسجلاتك ویردیکی معلومات والسنهٔ مختلفه‌ده محرر اولان تاریخلرك مضبوطاتی دخی بونلرله تطبیق ومزج ایدیلمیه‌رسه بلکه او زمان حکومت مذکوره تاریخی حقنده نتایج صحیحه استحصال ایدیلمش اولور[1] .

خلیل ادهم

[1] مسکوکاتك بوبابده نه‌درجه اهمیتی اولدیغی شوندن دخی آکلاشیلورکه دانشمندیلرك ملطیه شعبه‌سی حقنده یکانه مأخذ تخمیناً ١٢٠٠ سنهٔ میلادیه‌سنده یعنی آلتنجی عصر هجری اواخرنده تولد ایتمش اولان ابوالفرج الملطی‌نك سریانی لسانی اوزره براقدیغی برتاریخ اولوب ازمنهٔ اخیره‌ده او شعبه ملوکنك کشف ایدیلن مسکوکاتی سایه‌سنده تاریخ مذکورك بونلره عائد مندرجاتی بر آز کسب وضوح ایده‌بیلمشدر .

قاضی برهان‌الدین احمد

(۳۱ نجی جزء صحیفه ۴۰۹ ـ ۴۰۵ دن مابعد)

بوانناده تیمورلنگك حرکاتنه دائر خبرلر تعاقب ایدییور ومیردین (ماردین) سلطانی حبس ایله‌دیکی ، آمد شهرینی ضبط ایتدیکی « قلعهٔ آب‌نیك » ی وسائر قلعه‌لری آلدیغی حوادثی دوبولیور ایدی . سلطان برهان‌الدین احمدجه تأثراتی موجب اوله‌جق وقایعدن امیر مطهرتنك امیر تیمور نزدینه کیدوب اتباعی میانه کیرمه‌سی وسکه وخطبه‌یی تیمور نامنه تبدیل ایله‌مسی [۱] وامیر یلان‌ده اکا اقتفا ایده‌رك ایکیسی بردن ممالك رومك تسخیرینی متعهد اولملری ایدی .

قرامان اوغلی امیر علاءالدین تیمورك حمایه‌سنی طلب ایتمش وشامه توجه ایتدیکنده اوغلی امیر محمدی کوندره‌جکنی واکر عثمانلی مملکتنه توجه ایده‌جك اولور ایسه بالذات ملحق اوله‌جغنی بیلدیرمش و « تحت تصرفنده بولونان برقاچ قلعه‌یی زاویه یابدم . درویشلر ، مسافرلر وسائر کیدوب کلنلر ایچون هرقلعه‌ده سفره حاضرلاندم . اکر قبول‌بیوریلورسه جمله‌سی مهیادر . اکر صدقاتکز اوله‌رق بنه بکا ویرر ایسه‌کز اراده سزکدر . » مآلنده برمکتوب یازمش ایدی .

دلقادرسولی [۲] شام طرفنه دایل اوله‌جغنه دائر دائما تیموره ایلچی کوندریر ایدی . مصردن سلطان برهان‌الدین احمده ایلچیلر کلییور ، مشاوره‌ده بولنییور ایدیلر . ایلچیلرك اداره ایتدکلری لسساندن مصر حکومتنك سلطانه پك اعتمادی اولمادیغی آکلاشلمقده ایدی . برمدت

---

[۱] فی‌الحقیقه امیر تیمور نامنه اوله‌رق ارزنجان‌ده ضرب ایدلمش کموش مسکوکات واردر .

[۲] ذوالقدر حکمدارلرندن اولان سولی حقنده مرحوم عارفی پاشانك ۳۰ نجی جزده مندرج مقاله‌سنده معلومات واردر .

صوکره تیمورلنك طرفندن قتلوشاه اسمنده بر ایلچی کلدی . سلطان برهان‌الدین احمد تیمورلنکك وقوعه کله جك هجومنه مقاومتی قرارلاشدیرمش اولدیغندن ایلچیی آلی قودی . مصر سلطانته کیفیتی اعلامله اتفاق تکلیف ایتدی وشام عسکرینك ملطیه یه کوندرلمسنی واورادن متفقاً ومتحداً ارزن‌الرومه (ارضرومه) کیدیلهرك تیمورلنکله حرب اولنمسنی‌ده یازدی . مصردن بوکا مقابلةً کلن ایلچی سلطان برهان‌الدین احمدك تیمورلنك طرفداری اولمادیغنی اکلامق ایچون تیمورلنك ایلچیسنی طلب ایتدی . محضاشبهه‌یی ازاله‌ایچون قتلوشاهی مصره کوندرمك دنائتی ارتکابده سلطان برهان‌الدین احمد بأس کورمه‌دی . مصر سلطانی برقوق قتلوشاهی مصرده قالمق ویاخود تیمورلنك نزدینه کیتمکده تخییر ایتمش ، اوده مصرده قالمایی ترجیح ایلهمش ایمش .

تیمورلنکدن برقاصد کلوب قتلو شاهك اعادهسنی معالتهدید طلب ایدن برنامه‌سنی کتیردی . نامه‌نك جوابی ایله قاصد اعاده اولندی .

تیمورلنك مجینکرد وارجیشی ضبط ایتدیکی ، اب‌نیك قلعه‌سنی‌ده قهراً آلوب اهالیسنی قلیجدن کچیردیکی ، سیواسه متوجه بولوندیغی ، والیٔ ملطیه‌نك فراره متهی اولدیغی ، دوریکی حاکمی ، دارنده امیری فرار ایتدکلری ، مغول ، کرد ، ترکمانلر یوکسك طاغلره چیقدیغی ایشیدلمکده ایدی . سلطان برهان‌الدین احمد متانتله خلل کتیرمیه‌رك تدابیر احتیاطیه ایله مشغول ایدی .

تیمورلنك طرفنی التزام ایتمش اولان قرامان اوغلی بوفرصتلری قاچیرمایه‌رق سلطان برهان‌الدین احمدك ممالکنی غارته باشلایوب قیصریه‌یه قدر کلدی .

تیمورلنك چوبان کوبریسنه کلوب ارضرومه کیردیکی وسیواس ضبط اولونور ایسه بتون ممالك مصر وشام وروم ضبط ایدیلور فکرنده بولوندیغی استخبار ایدلدیکندن اهالیٔ سیواسه خلجان کلدی . اما سلطان برهان‌الدین احمد متانتی غائب ایتمدیکی بزم ورزم صاحبی نقل ایدییور .

تیمورلنگك کرجستانه کیتدیکنی ایشیدن سلطان مشارالیه راحت اولا بیلدی.

اولجه مصر سلطانی دولت عثمانیه ایله سلطان برهان‌الدین علیهنه متفق ایکن تیمورلنگك توجهی اوزرینه دوستلغه باشلادی.

تیمورلنگك عودتندن طولایی جناب حقه چوق شکرلر ایدن سلطان برهان‌الدین احمد، تیمورك غیرتی کودن قرامان اوغللریله امیر مطهرتن‌دن انتقام المق ایسته‌دیکندن قیصریه‌یه عزیمت واورادن قرامان ممالکنه متوجهاً حرکت ایلدی. اقسرای، زنجیرلی، قلعهٔ سالمه ضبط ایدلدکدن صکره حسن طاغنده وقوعه کلن حربده قرامان عسکری مغلوب اولدیغندن فرارله نیکده‌یه تحصن ایتدی. سلطان برهان‌الدین احمد نیکده‌یی ضبط ایده مدیکندن محصورلرله مذاکراته کیریشه‌رك وکویا آنلرك تضرعلرینه مرحمت ایده‌رك اقسرایه عودت وبرقاچ کون ذوق وصفا ایله استراحت وبوراده ایکن اوحوالیده بولنان امرا ورؤسایی دعوت ایله‌دی. بابوق اوغلی علی پاشانعلل ایدوب دعوته اجابت ایتمه‌دیکندن لاجل التأدیب اوزرینه کیدلدی اموال واولاد وعیالنك بولوندیغی قلعه ایکی کون محاصره ایله حرباً ضبط اولوندی. سلطان نه‌سبیه مبنی ایسه اموالنی علی پاشایه اعاده ایتدیکی مثللو اولاد وعیالنی‌ده یاننه کوندردی. انجق قرا حصاری آلوب اکا مقابل دکحصاری ویردی.

بوموفقیتی متعاقب اقسرایه وبعده قیصریه‌یه کلوب بتون قیشی بوراده راحت کچیرمش وبالآخره سیواسه عزیمتله عسکرینی تفتیش ایتمش ایدی. مقصد تیمورلنك طرفنی التزام ایدن ارزنجان ملکی امیر مطهرتندن اوج آلمق ایدی. سیواسدن حرکتله امیر مطهرتن ممالکنه بالدخول ازبیدیر، سیس [۱]، برطلوس قلعه‌لرینی ضبط ایتدی ایسه‌ده امیر مطهرتن محاربه‌یه کیرشمك اوزره کلمکده اولدیغنی خبر آلان ازبیدیر وسیس قلعه‌لری محافظلری سلطانه خیانتله امیر مطهرتنه تسلیم اولدیلر. معتبر مأمورلرندن

[۱] اطنه ولایتنده‌کی سیسدن غیری اولوب قره‌حصار شرقی ملحقاتندندر.

اولوب سیسدن ارزنجانه کوندریلن حاجی یوسفك اسارتی خبرندن غضبناك اولان سلطان برهان‌الدین احمد ، امیر مطهرتن اوزرینه یورویوب بونی قاچیردی . بو اثناده بوزطغان اوغلی سعدالملك حدود شامدن کلمکله سلطان بوکا اکراملە اقشهر [١] وصوشهری ملحقاتیله برابر اکا تفویض ایتدی . کندیسی قیلو حصاری محاصره ایدوب باغلرینی باغچه‌لرینی خراب ایتدیردی . قره حصار شرقی ده بو تخریبات اوغرادی . ایام بهار اولدیغندن کوسه طاغنده قونیلوب تفرج ایدلدی . یوقاروده ذکری کچن آق قیونلو احمدبك وکماخ والیسی حاجی حسن هدیه‌لریله سلطان برهان‌الدین احمده کلدیلر . ارزنجان جواری برآی مدت یغما ایدلدی . سلطان خدمات واقعه‌سنه مکافاةً بایبورد حدودینه قدر اولان یرلری احمدبکه تفویض ایدوب قراحصار شرقی یولندن سیواسه کلدی . قراحصاربکی ملك احمد شمدی یه قدر امیر مطهرتنه کوکنمکده ایکن مشار الیهك مغلوبیتی اوزرینه هدایا ایله اوغانی سلطانه کوندره‌رك عذر دیله‌دی . کماخ والیسندن قاصد کلوب امیر مطهرتنك مظالمندن شکایت ایتدیکندن سلطان اوجهته توجه ایتدی . برقاچ منزل قطع ایتدیکدن صوکره والیٔ کماخدن دیکر برقاصد کلوب آق قیونلو امیرعثمان برادرینه مخالفت ایله ولایت کماخه هجوم ایتدیکی خبرینی کتیردی . سلطان بونك اوزرینه یونولدی . عثمان قاچدیغندن واره‌ده بر خصومت بولنمادیغندن سلطان خواصندن برینی کوندروب امیر مشارالیهه استمالت ویردی . بعده ارزنجان طرفنه دونوب امیر مطهرتنی صیغیندیغی طاغلردن اووه‌یه ایندیرمك ایچون بایبورد طرفنه کیدوب اوجوارلری یغما ایتدیردی . امیرمطهرتن پلورده حربه کیریشدی . سلطان برهان‌الدین احمد فنا حالده مغلوب اوله‌رق اوچ یوز سواری ایله وبیك درلو مشقتله سیواسه دونه بیلدی . حتی اوغلی علی‌بی کوچ قورتاره بیلدی . اقشهر

---

[١] قونیه ولایتنده‌کی اق شهر اولمایوب بوده قره‌حصار شرقی مضافاتندن الیوم آقشار دنیلن قریه‌در .

مطهرتن الله كيردى . قره‌حصار شرقى صاحبى ملك احمد ، سلطانك بوزغون عسكرينى صويدى .

بومغلوبيت اوزرينه ارتق بزمه جرأت ايده‌مه‌ين سلطان برهان‌الدين احمد كشف حقايق اسرار عباداته دائر «اكسير السعادات فى اسرار العبادات» نامنده عربى برر ساله تأليف ايتدى .

بهار اولونجه عسكر طوپلايوب براى اخذ انتقام امير مطهرتن اوزرينه يورودى . امير مطهرتن تعمير ايتديرمكده اولديغى اقشهر قلعه‌سنك مرمتندن صرف نظرله ارزنجانه تحصن ايتدى . اقشهر محافظى امير ضياء الملك اولاد واحفاديله سلطان برهان‌الدين احمد حضورينه كلوب اظهار اطاعت ايتمكله سلطان قلعهٔ اقشهرى بعد التعمير اكا تفويض ايتدى .

همشيره‌زاده‌سى شيخ مؤيد سلطانه عصيانه حاضر لانمقده اولديغى حس ايدلمكله باشلاندى قره‌حصار شرقى صاحبى ملك احمد له عقد صلح ايدن سلطان، امير مطهرتن حربنى على حاله براقه‌رق كاخ واليسنى تأديب ضمننده جيت صحراسنه قوندى . بو اثناده قرامان اوغلى بر طرفدن وقنق واواجق تركلرى ديكر طرفدن قيصريه ولايتنى خراب ايتمكده اولدقلرى خبر آلنديغندن سلطان بونلرى براى تأديب قيصريه يه كلش وتنكيللرينى متعاقب آق قيونلى احمد بكك هجومندن خوف اوزره بولنديغندن سيواسه دونمش ايدى . اصول فقهدن «ترجيح التوضيح» نام اثرينى بوصيره‌ده يعنى يدى يوز طقسان سكز سنه‌سى شعبانك عشر اوسطنده يازماغه باشلايوب ۷۹۹ سنه‌سى شعبانده برسنه‌ده ختامه ايرديردى .

شيخ مؤيد قرامان اوغلى ايله اتفاق ايده‌رك دايسى بولونان سلطان برهان‌الدين احمده قارشو عصيانى اعلان ايتدى . مأخذم اولان بزم ورزمده شيخ مؤيدك اسباب عصيانى تصريح ايدلمه‌مكده‌در . سلطان برهان‌الدين احمد، شيخ مؤيدى تأديب ايچون سيواسدن حركت ايدوب قوروق جرغلان موقعنه قوندى . آق قيونلى عثمان بك عسكريله كلدى . سلطانك عسكرى

چوغالدی . قیصریه‌یی شدتله محاصره ایتدی . شهر ضبط اولندیغندن شیخ‌مؤید « احمدك وسطانی » یه قاچدی. بوراسی‌ده تضییق ایدلدیکندن استیمانه مجبور اولدی اولا حبس بعده یدی یوز طقسان طقوز سنه‌سی محرمنك یکرمی بشنجی کونی قتل اولوندی .

صیره‌قرامان اوغلنك تأدیبنه‌کلدیکندن وحال بوکه‌بونلر قلعه‌لره‌تحصن ایدوب میدانه چیقمادقلرندن برآی قدر قرامان ممالکنی سلطان یغما ایتدیردی . مغوللردن وسائر عشایردن‌عصیان‌ایدنلری استیصال ایتدی . قیصریه ایله برابر اون ایکی‌شهر وقلعه‌یی اوغلی علاالدوله علی‌یه بالتفویض کندیسی قراحصار بهرامشاهه کلدی . امیر مطهرتن سلطانك ورودینی خبرآلنجه اقشهر طرفندن ارزنجانه دوندیکندن اوطرف امین اولدی . سلطانك‌قراحصار بهرامشاهه ورودی‌تاج‌الدین‌اوغللرینی واماسیه ولایتنی اضطرابه دوشوردی .

عسکری‌مجتمع‌اولونجه سلطان قرامانه متوجهاً قیصریه‌یه‌کلدی. انجق قلت اسعاردن ناشی‌قرامان ملکنه عزیمتنی تأخیر ایتدی . امیر مطهرتنه تاج‌الدین اولادینه وملك احمد قراحصاری‌یه ایلچی کوندروب جمله‌سنی صلاحه دعوت ایله‌دی . بایزید قیلوحصاری اطاعت ایتمکله تنبیه ایله کچیشدیرلدی . کماخ والیسنه وحکام‌وامرای اطرافه مکتوبلر کوندردی . خلاصه قوت بازوایله‌برایش کوره‌میه‌جکنی آکلایان سلطان برهان احمد قوت‌زبان وقلمله تدویر مصالح طریق بجاسنی اختیار ایتدی .

امیر سلیمان فیجی کراسون (کیره‌سون) قلعه‌سنی طربزون‌ایمپراطورلغندن ضبط ایتدیکی خبری بواثناده وارد اولمغله بوفتحی تهنیه ایچون امیر مشارالیهه برنامه کوندرلدی .

امرای الوسك التماسیله سلطان ییلاغه توجه ایتدی .

اغاج اری ترکمانلری قطع طریق ایدوب ییلاغه کیدوب کلنلره مانع

اولدقلرندن سلطانك امريله برقاچ قلعه بناسنه باشلانلدى . ايكى قلعه از زمانده يابيلدى .

مساوئ سائره‌سنه رغماً تجار حقنده سلطان برهان‌الدين احمدك حمايت وصحابتى وارايدى . برمضايقه زمانده زنكين برتاجرك مصادره‌سى كنديسنه عرض اولندقده كمال نفرت ايله رد ايتمش ايدى . بوصيره‌ده تجاردن برجماعت سلطانه كلوب حراميلر مالارينى غارت ايلدكارينى عرض ايتملريله مشارالیه معتمدلرندن برينى دلقادر اوغلنه كوندروب مالارينى استرداده اهتمام ايتدى .

مغول وتركمان وسائر قبائل وعشائر رؤساسنى دعوته آدم كوندردى بونلرك ورودلرينه انتظارده ايكن ارزنجانه كوندرديكى معتمدى عودتله امير مطهرتن اقشهر كنديسنه اعاده اولنمادقجه صلح اولمايه‌جغى خبرينى كتيردى . بونكله برابر مطهرتنك‌ده برايلچيسى كلمش ايدى . بوكا كوز داغى اولمق ايچون امرای‌الواسك وصولنه قدر انى آلى‌قودى .

سلطان برهان‌الدين احمد قراحصار كغونيه [١] حدودنده برقلعه يايماسنى آق قيونلى اميرعثمانه امر ايتدى . اميرمشارالیه بوايشله مشغول اولدى . برهان‌الدين امير « سعدالملك » ى كاخ اوزرينه محاربه‌يه مأمور ايتدى وارزنجانك ضبطنى تصميم ايله عسكر حاضرلاتدى .

امير مطهرتن طالب صلح واتفاق اولوب پلور محاربه‌سنده آلدينى اسيرلرى ، سلاح وحيوان ومالارى تماماً اعاده‌يى درعهده ايتديكى كبى هر سنه‌ده اوچيوز بيك اقچه كوندرمه‌يى تعهد ايتدى . سلطان راضى اولمايوب بابرت يعنى بايبورد طرفنى يغمايه آدم كوندردى امير مطهرتنك برادری پير محمد اوطرفك واليسى ايدى . امير مطهرتنك عقل كهياسى اولان على اغا ايله برابر پيرمحمد آقينجيلرى قارشولديلر اما

---

[١] اليوم شابين قره‌حصار وقره‌حصار شرقى ديديكمز شهردر .

مغلوب واسیر اولدیلر . سلطان انلری سیواسه کوندردی . برمدت صوکره صالیوروب یرلرینه کوندردیکندن امیر مطهرتن بوکا مقابلةً محبوس طوتدیغی امیر سعید ایله دیکر اسرایی صالوبرمکله بونلرده سیواسه عودت ایتدیلر .

عزیز ابن اردشیرالاسترابادی « بزم ورزم » نام اثرینك برنجی جلدینی بووقعه‌ایله سکزیوزسنهٔ هجریه‌سنده ختامه‌ایردیرمشدر . عزیز اثرینك ایکنجی جلدینی یازماغه میدان بولامامش اولسه کرکدر . چونکه عین سنه‌ده سلطان برهان‌الدین احمد آق‌قیونلی عثمان النده مقتول اولدی . بوعثمان بك سلطانه صورت انتسابی یوقاروده ذکر اولوندی . قیصریه محاصره‌سنده بولندقدن وبالآخره سلطان طرفندن قراحصار شرقی حدودنده برقلعه بناسنه مأمور ایدلدکدن صکره عاصی اوله‌رق فرار ایتمش وسلطان یلدرم از آتلی‌ایله انی تعقیبه قویلمش ایدی . دار بریرده عثمان کیرو دونوب سلطانی قتل ایتمشدر . منجم باشی تاریخنده عثمانك سبب عصیانی شو صورتله نقل ایدیلیور :

« قاضینك همشیره زاده‌سی شیخ مؤید عصیان ایتمکله اوزرینه واروب قیصریه قلعه‌سنده انی محاصره قیلدیلر ظفر عسیر ایکن عثمان بك سعی وتوسطی ایله مؤید صلح وامان ایله قلعه‌دن نزول ایلدی . قاضی برهان انی غدر ایله قتل ایتمکله عثمان بك بوماده ایچون انك طرفندن روکردان اولوب التی یوزمقداری اتباعی‌ایله دیورکی‌یه طوغری کیتدی . قاضی برهان‌الدین مکمل عسکر ایله انك اردندن ایریشوب عثمان بك اول شرذمهٔ قلیله ایله تثبت ایلدی . ومحکم جنك ایدوب بالآخره برهان معرکه‌ده مقتول وعسکری منهزم [٢] » اولدی .

اولا قاضی ثانیا وزیر ثالثا نائب حکومت ونهایت غاصب سلطنت

[٢] منجم باشی تاریخی جلد ثالث صحیفه ١٥٥

اولان سلطان قاضى برهان‌الدين احمد داهى دينه‌جك قدر ذكى ، عالم ، فقيه ، السنهٔ ثلاثه‌ده (تركجه ، عربجه فارسيجه) شاعر و فقط خونخوار ، حريص اولديغندن اون سكز سنه دوام ايدن تسلطنتنده نه كندى راحت ايده‌بيلمش نه‌ده خلقه حضور وراحت ويرمشدر . مقام سلطنته كچمك ايچون بالذات اليله قلچ ارسلانى وكيخسروى قتل ايتديكى كبى فريدونى وحتى يكنى شيخ مؤيدى بواغورده افنا ايتدى . اقصاى آمالندن اولان آماسيه‌نك فتحى اغورنده عثمانليلردن يديكى ضربه‌دن بلى‌طوغرولته‌مامش و بومغلوبيتى پلور حربنده امير مظهرتنك مظفريتى تشديد ايتمش وسبب اضمحلالى اولمشدر .

سلطان برهان‌الدين احمدك قتلندن صوكره اوغلى علاءالدوله على بر مدت يسيره پدرى مقامنه كچمش ايسه‌ده اهالئ سيواس برطرفدن تيمورلنكه تابع اولان ارزنجان ملكى امير مظهرتندن ديكر جهتدن آق قيونلى عثماندن خائفاً سيواس حكومتى دولت عثمانيه‌يه تسليم ايتمك كبى معقول برحركتده بولوندىلر . عثمانلى تاريخنده زين‌العابدين اسميله محرر بولنان قاضى برهان الدينك اوغلى على بر خيلى زمان ممالك عثمانيه‌ده يشامش ، نهايت ٨٤٦ تاريخنده وفات ايتمشدر . [١]

مسكوكات

قاضى سلطان برهان‌الدين احمدك مسكوكاتى نادر بولونمقده‌در . موزهٔ همايون قتالوغنده بونلردن ايكيسنك تعريفى محرر اولمقله بورايه نقل ايدلدى :

سيواس تاريخى سيلكدر .

وجهى : ظهرى :

---

[١] تاج‌التواريخ ، خواجه سعدالدين افندى . جلد اول صحيفه ٣٧٢ منجم باشى تاريخى جلد ثالث صحيفه ٣٥٦

ابوبکر

السمی العالمی
العادلی البرهانی
[خلدالله ملکه]

[نو ٦ ٧]

وزنی ٦ ½ ط قطری ٢٩

وجهی :

بالاده کینك عیفیدر

ظهری :

[السمی العالمی]
العادلی البرهانی
خلدالله ملکه

نو ٦ ٧

وزنی ٧ ¼ ط قطری ١٨

بوایکی سکه‌نك ایکیسی ده سیلك اولدیغندن برنده نقصان بولنان کلمات دیکریله اتمام ایدلمشدر .

قتالوغك نشرندن برقاچ سنه صوکره بومبای باش شهبندر سابقی محروقی زاده جعفر بك افندینك قولکسیونده قاضی برهان‌الدینك معدنده مضروب دیکر کموش برسکه‌سی منظور عاجزی اولدی. بوسکه‌نك وجهی سیواسده ضرب ایدلمش اولانلرك عینی‌اولوب انجق ضرب‌سیواس یرینه ضرب معدن یازیلیدر . ظهری ایسه شویله‌در :

الملکی العادلی
العاملی البرهانی
خلدالله ملکه

تاریخی یوقدر .

کتابه‌لر

قاضی سلطان برهاالدین احمدك نامنی حاوی کتابه‌لردن شمدی‌یه قدر نشر ایدیلنلر موزهٔ همایون مدیر عمومیسی خلیل بك افندینك مجموعه‌مزك ١٦ نجی جزئنده نشر ایتدیکی قیصریه‌ده قپان خانی دینلن بمبوق خانی جوارنده‌کی چشمه کتابه‌سیله ینه میر مشارالیهك سیواس و دیوریکی عنوانیله فرانسزجه اوله‌رق نشر ایتدیکی کتابده مندرج و سیواس شهرینك جنوب غربیسنده شهره ایکی یوز مترو مسافه‌ده کائن قاضی برهان تربه‌سی دنیلن تربه داخلنده بش عد قیریق سنك مزاردن اوتونه‌بیلنلردن قاضی سلطان برهان الدین احمدك اوغلی محمد چلبینك ٢٩ شوال ٧٩٣ تاریخلی قبر طاشی و ینه سلطان مشارالیهك کریمه‌سی حبیبه سلجق خاتونك ٨٥٠ تاریخلی کتابهٔ سنك مزاری ایله ٢٤ ذی‌الحجه سنه ٠٠٠ ؟ تاریخلی یازیلری نقصان دیکر بر قادین مزاری کتابه‌سندن عبارتدر .

ختام احمد توحید

احمد ثالث دورینه دایر

مادام مونته کونك مکتوبلری

میله‌دی *** یه ، بك اوغلی ، ۱۶ مارت ۱۷۱۸

عزیزم میله‌دی ، نهایت بکا ارزوکزه کوره ایفا ایده‌بیله‌جکم بر سپارشده بولوندیغکزدن طولایی مفتخرم؛ فقط بو، ظن ایتدیککز قدر قولای دکلدر . بوراده‌کی اجنبیلرك قسم‌اعظمندن دها زیاده تحریاتمده فعال اولماسه ایدم، سزه بوبابده معذرتلر درمیان‌ایدردم . نته‌کیم کندیکز ایچون برروم جاریه آلمقلغمی رجا ایتدیککز زمان بویله اولمشدی . فقط ممنون اولاجقسکز . تورکجه برمحبتنامه آله کچیردم . برکوچوك قوطونك ایچنه قویدم ، (سیمیرنییوط) کیسنك قابودانینه ویردم ، یازدیغم مکتوبله برابر سزه ویره‌جك . بومکتوبده‌ده محبتنامه‌نك سزه حرفیاً ترجمه‌سنی یازدم ، چانطه‌دن چیقار اجغکز ایلك شی ، اوفاق بر (په‌رل) در ؛ بوکا تورکجه (اینجی) دییورلر ، شومعنایه کلیور :

اینجی ، سنسك کوزللرك کنجی .
قرنفیل ، قرنفیلسك قرارك یوق .
غنجه کلسك تیمارك یوق .
بن‌سنی چوقدن سوه‌رم ،
سنك بندن خبرك یوق .

پول ، دردیمه درمان بول .
کاغد ، بابیایرم ساعت ساعت .
آرمود ، ویرینزه براومود .
صابون ، درد کدن اولدم زبون .
کومور ، بن أولیم ، سزه عمر .
کل ، بن آغلارم ، سن کل .
حصیر ، اولایم سکا اسیر .

چوخه ، اوستكه بولونماز بها .
دارچين ، سن كل ، بن چكيم سنك خرجك .
چيرا ، عشقكله اولدم چيرا .
صيرمه ، كوزيكى بندن آييرما .
صاچ ، باشمه‌سك تاج .
اوزوم ، بنم ايكى كوزوم .
تل ، اوليورم ، تيزكل .
ببر ، بزه بريوقمى خبر ؟

كورييورسكز يا ، بو محبتنامه برشعر پارچه‌سى، وَطن ايدرم ، بزده بو طرزده اولانلرك اك مكمليدر . تورككرده بويله بر ميليوندن زياده مصرع وار. اونلرده ، رنك، چيچك ، اوت ، ميوه ، طاش پارچه‌سى، توك اولماسين كه اونك برمعناسى وكندينه مخصوص برمصرعى بولونماسين. ايشته بو صورتله مركب قوللانمادن ، شتم ، تكدير ، محبت ، مخالصت ، حتى حوادثله طولو مكتوبلر كوندره بيليورلر .

اويله تصور ايدبيورم كه شمدى سز بنى برعلامه تلقى ايدييورسكز. فقط ، عزيزم ميله‌دى ، شمدى كندى مملكتلرنده فسادلر دوندريكى حالده ، اوزاق فتحلرله مشغول اولان حريص فاتحلر كبيم . قورقارم انكليزجه‌يى اونوتاجغم. انكليزجه‌يى برسنه اولكى قدر قولاى برصورتده يازاميورم ؛ تعبيرلر او درجه قولاى خاطريمه كليور . كندى لسانمى اوكرنمك ايچون اوبركيلرى كاملاً براقمايى التزام ايده‌جكم . شوئى بيلملى كه ، انسانك درايتى قوت واقتدارى درجه‌سنده محدود . حافظه ، آنجق محدود شكللرى حفظ ايده بيليور. ناصلكه بركشينك اون كيشيى يرندن دوكمه‌سى وياخود بر حكمدارك اون قراللغى مكمل بر صورتده انقياد ايتديرمسى غير ممكنسه ، اون مختلف لسانى مكمل صورتده اوكرنمك‌ده فكر بشر خارجنده .

صوكنده هيچ برلسانى اوكره‌نميه‌جكم . بولونديغم يرى براز (بابل قوله‌سى) نده‌كى حالى آكديرييور . بك اوغلنده تورككه ، روميجه ،

یهودیجه ، ارمنیجه ، عربجه ، فارسی ، روسجه ، اسلاوونجه، اولاجه ، آلمانجه ، فلمنکجه ، فرانسزجه ، انکلیزجه ، ایتالیانجه ، ماجارجه کوروشولور . أویمده بو مختلف دیللردن اونی ایشیتمکدن صیقیلیورم . ضابطلرم عرب ؛ اوشاقلرم انکلیز ، فرانسز ، آلمان ؛ چوجغمك سود ننه‌سی ارمنی ؛ اوطه خدمتنده‌کی قیزلر روس ؛ یاریم دوزینه‌ده روم خدمتجم وار. یمك مدیری ایتالیان، یکیچریلرم تورك. متمادیاً قولاقلریمه کلن بومختلف سسلر ، آدملرم اره‌سنده غریب بر تأثیر یاپیور . بونلر یازوب اوقویامامقله برابر بومختلف لسانلری اوکره‌نیورلر . بوراده عین شیٔ مختلف بش ویا آلتی لهجه ایله ادا ایدمیه‌جك ارکك، قادین وَحتی چوجق پك آز . حاصلی اوچ درت یاشنده چوجقلر کورولیورکه ، ایتالیانجه ، فرانسزجه ، روجه ، تورکجه وَ روسجه قونوشیورلر . سود ننه‌لرك همان کافه‌سی موسقوف اولدیغی ایچون روسجه‌یی اونلردن اوکره‌نیورلر . بو سزه شهه‌سز اینانیلمیه‌جق کبی کلیر ؛ فقط سزی تأمین ایدرم که بوحقیقت. حتی بنجه، بوممکنده الك شایان حیرت کورولن شی‌ده بو . فرانسزجه ویا ایتالیانجه‌یی سطحی برصورتده قونوشدقلری زمان کندیلرینی یوکسك بردهایه مالك ظن ایدن بزم انکلیز قادینلرینك بوحال عزت نفسلرینه طوقوناجق .

انکلیزجه‌یی دیکر لسانلرك کافه‌سنه ترجیح ایتدیکم ایچون، کوندن کونه اونوتدیغمه پك متأثر اولیورم . سزه کمال تأثرله اعتراف ایدرم ، عقلمده اوقدر آز کلمه وارکه، مکتوبمی بتیرمك ایچون بیله مناسب برجمله بولمقده کوجلك چکیورم. سوزی بردنبره کسمکه مجبوراولدیغمی بیان ایدر ،وَ..

***

قونتس دو ب *** یه .

عزیزم میله‌دی ، نهایت بر خبر آلا بیلدم . بکا مکتوب یازمش اولدیغکزه امین ایدم ؛ فقط مکتوبلریکزی آلامامق بدبختلغنه دوچار اولدم . صوك مکتوبمدن بری الآن استانبولده‌یم . سزه بو شهرك

براز مفصل برتصويرينى يازمق وظيفه‌مدر . شمدى‌يه قدر سياحلرك استانبول حقنده سويله‌دكلرى‌شى، يا يا كاش وياطرفكيرانه‌در. برچوقلرينك استانبولى كورمدن بك اوغلنده وقت كچيردكلرينه شبهه يوقدر ؛ بونكله برابر اونلرينه استانبولى تصوير ايتمك جرأتنده بولنورلر . خريستيانلرله مسكون بولونان بك اوغلى، طوپخانه ، وغلطه محلاتى هيئت عموميه‌سيله كوزل برشهر وجوده كتيرييور . بونلرى استانبولدن بردكز آيرييور ، دكزك كنيشلكى (تايمس) ك الك كنيش يرينك ياريسى قدر. فقط ، بر جهتدن خريستيانلرعلى العموم لوندرلرك حقارتنه معروض اولمق ايسته‌مزلر؛ بو آدملر بزم قايقجيلردن دها قابادر . ديكر جهتدن‌ده قادينلر يوزلرينى اورتمه‌دن سوقاغه‌چيقامازلر؛ وبواورتودن‌ده صوك درجه نفرت ايدرلر . بك‌اوغلنده قويدقلرى‌اورتوكندىلرينى اودرجه كوزللشديرييورلركه ، بونك استانبول جهتنده‌ده قونولماسنه‌مساعده ايتميورلر. ايشته هركسك‌استانبولى كورمسنه‌مانع اولان شى. حتى، ظن‌ايدرم، فرانسه سفيره‌سى‌ده استانبولى كورمدن مملكتنه دونه‌جك . بنم صيق صيق استانبولده بولوندىغمى اوكره‌نجه ، بالطبع حيرت ايده‌جكسكز . تورك قادينلرينك اورتوسندن براز خوشلانيورم. حتى خوشمه كيتمسه‌ده الك حاكم احتراصاتمدن اولان مراقبى يرينه كتيرمك ايچون بوكا قاتلانه‌جغم . فى‌الواقع استانبوله كيتمك ايچون دكزدن كچمك، (شه‌لزه آ) يه كيتمك ايچون (تايمس) ى كچمكه بكزه‌ميور . بوغاز ايچندن اينركن ، يكرمى ميل قدر مسافه‌ده نظارت اودرجه‌ده لطيف ومتنوع كه، امثالى دنيا‌ده بولونماز. كاملاً ميوه اغاجلريله طولو اولان آناطولى ساحلى ، نظره غايت لطيف برمنظرهٔ روستائيانه وجوده كتيرن‌قريه‌لر عرض ايدييور ؛ روم ايلى ساحلنده‌ده ، يدى تپه اوزرنده استانبول كورولييور. استانبول پك‌بويوك برشهر. تأسيس‌اولونديغى موقعك برسويه‌ده اولماسى شهرى اولديغندن دها بويوك كوسترييور . بوراده بربرينه ظريف بر صورتده قاريشمش باغچه‌لر ، چاملر، سرولر،

سرايلر ، جامعلر، خلاصه بربوفه‌ده مختلف قابلر ، پورسلنلر، شمعدانلر، و سائر ادوات ناصلكه نظامله قونولورسه ، بوراده‌ده اونلر طبقى عين انتظامله بربرى اوزرنده كورولييور . بومقايسه ، واقعا غريب ايسه‌ده ، اولدقجه طوغرودر . نه‌قدر كوره‌بيلمك قابلسه ، سرايى اوقدر كوردم. سراى دكزه طوغرو اوزانمش بردبل اوزرنده . شكلى غيرمنتظم، فقط غايت واسع . باغچه‌لرى بويوك ، وهپسنده‌ده خارق‌العاده يوكسك سروار ديكيلى. ايشته كوره‌بيلدكارم . بنالر بياض طاشدن ؛ اوزرلرنده اوفاق قوله‌لرك واهرامارك يوكسلديكى كورولييور؛ وَبو، اولدقجه لطيف برتأثير حاصل‌ايدييور. بوتون خريستيانلق عالمنده بونك ياريسى بويوكلكنده برسرايه مالك قرال يوقدر صانيرم. سرايك آغاجلرله مزين، كاركير غاله‌ريلرله محاط آلتى بويوك وَمدور آولوسى وار. بو آولولرك برنجيسى بكجيلر، ايكنجيسى كوله‌لر ، اوچنجيسى آشجيلر ، دردنجيسى سايسلر ، بشنجيسى ديوان ، آلتنجيسى حضوره قبوللر ايچون. سرايك قاديناطرفندن اشغال‌اولونان قسمنده‌ده‌همان بوقدر آولو دها وار . حرم آغالرينك ، ضابطلرك ، آشجيلرك‌بوراده‌ده داثره‌لرى آيرى .

سرايدن صوكرا الك مشهور بنا ، آياصوفيه . فقط برخريستيان بورايى كورمكه كوچ موفق اوليور . استانبول قائمقامندن اوچ دفعه مساعده ايسته‌تدم ، نهايت بللى باشلى افنديلرى ، علمايى طوپلامش ، مطلوبمى لطف ايتمك قابل اولوب اولماديغنى مفتيدن سؤال ايتمش . بو ايش اونلره او درجه مهم كلمش‌كه ، تمام اوچ كون مذاكره ايدلمش ، نهايت مكرر اصرارلريمه موافقت كوسترلمش. ديكر جامعلره خريستيانلر بلا مشكلات براقيلديغى حالده تركلرى بوجامع حقنده قوشقولانديران سببى بردرلو آكلايامادم. بوراسى وقتيله بركليسا اولديغى ايچون ، غالبا، الآن موزاييق حالنده كورولن وزمان ايله خرابه يوز طوتان عزبزلره

دعا ايديلوبده جامعك قدسيتنه خلل كتيرلمه‌سين ديه چكينيورلر . عمومیتله ظن ايدلديكى كبى، تورکلرك استانبولده بولدقلرى تصويرلرى كاملاً تخريب ايتدكلرى قطعياً يالان . آياصوفيه‌نك ١١٣ قدم قطرنده اولديغى سويله‌نن قبه‌سى خارق‌العاده جسامتده مرمر ديركلره مستند كمرلر اوزرينه انشا ايدلمش. طاشلرى ودوشمه‌لرى ده مرمردن. مختلف رنكده مرمر ديركلره مستند ايكى دهليز كورولیور . قبه موزاييقله سوسلى ؛ فقط قسماً خرابه يوز طوتمش . بكا بونلردن برآووج كتيروب كوسترديلر ، جام كبى ويا آوانتورين پاپيلان تركيب كبى كورونديى . ايمپراطور قسطنطينك مزارينى ده كوسترديلر ، تورکلر بوكا پك زياده حرمت ايدييورلر .

سزه آياصوفيه كبى غايت مشهور بربنايى ناتمام برصورتده تصوير ايدييورم ؛ فقط صنعت معمارى يه پك از وقوفم اولديغنى بيلديكم جهتله هيچ تفرعاته كيريشميورم. استانبولده اوله جامعلر كوردم كه، آياصوفيه‌دن زياده خوشمه كيتدى ؛ احتمالكه بو بنم خطامدر. مثلا سليمانيه جامعى منتظم برمربع . كوشه‌لرنده ، درت كوزل قبه وار . اورته‌سنده غايت كوزل منتظم مرمر ديركلر اوزرنده ظريف برقبه ؛ ايكى اوجنده ، اورته‌ده كى قبه كبى طوتديرلمش، ايكى قبه دها كورولیور. جامعك اطرافى طولاشان دهليزلرده مرمر ، دوشه‌مه‌سى ده . بويوك قبه‌نك آلتنده برچشمه وار ؛ ستونلرى اوقدر لطيف كه ، بونك طبيعى مرمردن اولديغنه اينانامیه‌جغم كليور . برطرفده بياض مرمردن برچشمه ، اوبر طرفده يالديزلى قفسله محاط، پادشاهه مخصوص برمحفل كورونيور، بورايه ظريف برمرديوندن چيقيليور . جامعك يوكسك يرنده ، جناب حقك اسمى يازيلى برنوع محراب وار ، اوكنده عادى برآدم يوكسكلكنده، بزم مومله‌يمزك اوچى قالينلغنده مومله‌ايكى شمعدان موجود. يره قيمتدار خاليلر سريلمش ، بوتون جامع برچوق قنديللرله دونادلمش . اوكده‌كى آولو غايت بويوك . ايشته بوتصوير سزه استانبول جامعلرى حقنده برفكر ويره‌بيلير . بوجامعلر

هپ عينى مولده ، يالكز بويوكلكلرى وزينتلرى اعتبـاريله بربرندن آيريليورلر . والده سلطانك جامعى هپسندن بويوك . كاملاً مرمردن وَخارق‌العاده ظريف . بوجامعى محمد رابعك والده‌سى جنسمزك شرفنه ياپديرمش . سـوزآره‌مزده ، لوندره‌نك سن‌پول كليسـاسى بوكامقيس اولامديغى كبى ، الكظريف ميدانلريمزده آت‌ميدانيله قابل‌قياس اولاماز . بوميدانك بولونديغى‌ير ، بيزانس ايمپراطورلرى زمانىنده (هيپودروم) ايمش . ميدانك اورتاسنده آغزلرينى آچمش وبربرينه صاريلمش اوچ يىلاندن مركب برستون كورولىيور . بوخارق‌العـاده ستونك نه‌ايچون ركز ايدلديكى طوغرو اولارق بيلنميور. بوبابده روملره سؤال ايدلديكى زمان برسوروماصالار آكلاتيورلر، هيچ برى‌ده اودرجه‌قناعت‌بخش اولميان حكايه‌لر سويليورلر . واقعا بونك‌ده اوزرنده هيچ يازى يوق . ميدانك يوكسك‌بريرنده ، پورفيردن‌بردبكيلى طاش‌وار ، غالبا مصردن كتيرلمش . اوزرنده الآن كورولن كتابه‌لر معمادن باشقه برشى‌دكل . بوطـاش ، مربع شكلده يونمه طاشدن برآياق اوزرينه موضوع درت طونج ستون اوزرنده طورييور . بوآياغك ايكى طرفنده ، قابارتمه اولارق ، برمحاربه وبرمجلس‌رسمى‌وار. ديكر ايكى‌جهتنده‌ده روجه‌ولاتينجه يازيلر كورولىيور . لاتينجه‌سنى دفترىمه يازدم . ايشته :

Difficilis quandam Dominis, parere ferenis.
Yussus et extinctis palmanre partare tyrannis.
Omnia Théodosia cedunt, sobolique perenni.

ميلورد سزه بومصرعلرى ترجمه‌ايدر . صاقين كنديسنه اعلان‌عشق ايچون برشعر يوللادم‌ظن‌ايتمه. قابارتمه‌نك‌بوتون شكللرى‌تمام . سياحلرك ، بونلرى تفاسير ديمه‌لرى‌صاچمه . تأمين‌ايدرم‌كه بونلرى‌ياهيچ كورمه‌مشلر، ويا‌توركلرى باتيرمق لازمكلديكى‌زمان كندى كوزلرينى‌بيله تكذيبه‌جرأت ايدن روملرك سوزلرينى نقل ايتمشلر . روملرك فكرنجه ، اسـتانبولده آياصوفيه‌دن باشقه كورولەجك برشى‌يوق . حال‌بوكه نيچه‌جامعلرك برچوغى

طرز انشا وبويوكلك جهتيله اوكا فائق . سلطان احمد جامعنك قاپيلرى هپ طونجدن . على العموم هرجامعده اوفاق تربه‌لر وارکه بونلر بانيسنك وبوتون عائله‌نك مرقدى ؛ بوراده دائما موم ياقيليور .

چارشيلرك بنالرى غايت ظريف . بوراده هپ ديركلى دهليزلروار. ايچارنده تميزلكه فوق العاده رعايت ايديليور . هرتجارتك كنديسنه مخصوص بردهليزى وار . امتعه ، لوندره چارشيسنده كى كبى تشهير ايديليور. بزازستان يعنى قويوجيلر چارشيسى ألماسلر ، هردرلو طاشلرله اودرجه طولوكه ، كوزقاماشيور . بوراده غايت پارلاق ايشلمه‌لرده كوروليور . برچوقلرى ايشدن زياده كورمك ايچون بورايه طوليورلر . چارشيلرك قسم اعظمى غايت ظريف مربعلردن عبارت . هپسى احتمالكه دنيانك هر مملكتنده كندن زياده ذخيره ايله طولو .

جاريه‌لر حقنده بالطبع بندن خصوصى برفكر بكارسكز . فقط ، خريستيانلرك يابدقلرى كبى ، سزه بونلرك حالى مدهش تصوير ايتميه‌جكم . تورك دكلم ؛ بدبخت جاريه‌لره كوستريلن انسانيتى تقديردن ده كنديمى آلامام . فقط جاريه‌لردوكوليور ، اسارتلرى نجه هرمملكتده كندن فضله زحمتلى ده دكل. واقعا كنديلرينه تأمينات پاره‌سى ويرليور ؛ فقط بونلرك البسه‌سنه ايديلن مصرف بزم خدمتجيلريمزه ويرديكمزى كچبور . احتمالكه بكا ، بوراده ارككلرك قادينلرى فاسد برفكرله صاتين آلدقلرينى سويليه‌رك اعتراض ايدرسكز. فقط خريستيانلغك بويوك شهرلرنده ، بوندن دها آزعموميمى ، دها آز آچلجقه بر صورتده‌مى صاتين آليورلر ؟ استانبولك تصويرينه شونى ده علاوه ايده‌يم ، بوراده اومشهور تاريخى ستون كوروليور[١]. بن كلزدن ايكى سنه اول بيقلمش . كورديكم يكانه آثارعتيقه ، خارق العاده جسيم صو كمرلرندن عبارت ؛ ظن ايدرم ، بونلر بيزانس ايمپراطورلرندن قالمه اوله‌جق . تركلر بو بويوك انرلرك شرفنى كنديلرينه عطف ايمك

[١] تەئودوزيوس ستونى

ایسته‌دکلری ایچون ، اورالره کندی مدحلرینی حاوی برقاچ ایری‌طاش قویمشلر ؛ فقط بو قورنازلغی کشف ایتمك کوچ برشی دکل. دیکرمبانیٔ عمومیه‌ده خانلروتکیه‌لردن عبارت. خانلراولدقجه بویوك بنالر، عددلری‌ده چوق. تکیه‌لرك عددی آز، ظرافتلری‌ده‌یوق . بونلردن برینه‌درویشلرك عبادتلرینی کورمکه کیتدم ؛ بکا پك غریب کلدی . اثوابلری قبا وَبیاض برقماشدن ، باجاقلری وقوللری آچیق ، هپ‌بوقماشه صاریلیورلر . بونلر أولنمکده سربست . تابع‌اولدقلری یکانه‌قاعده ، هرچهارشنبه‌وجمعه کونلری بعض کولنج آیینلر یاپمق . بونك‌ده نفرعاتی شوندن عبارت : بویوك بر صفه‌یه طوپلانیورلر ، کوزلری اوکده ، قوللری قاووشمش ، هپسی‌ده آیاقده طورییورلر . اورنالرنده برکرسی وار، اوزرنده براماموياواعظ، قرآندن بعض پارچه‌لر اوقیور . اوندن صوکرا ایچلرندن سکز اونی نایله‌حزین هوالر چالیورلر. هوالرحقیقةً حزین، فقط اولدقجه آهنکدار. صوکرا امام اوقودیغنی خلاصه ایدییور. اوندن صوکرا بوتون درویشلر دونیورلر ، یشیل اثواب کین شیخلری آیاغه قالقوبده اولدقجه وقورانه بردوره‌باشلایجه‌یه‌قدرچالیورلر. اوزمان‌هپسی‌ده‌کمال‌انتظام‌ایله‌اونك‌اطرافنه دیزیلیورلر . بعضلری نای‌چالیورلر ، بعضلری علی‌العموم اولدقجه‌کنیش اثوابلرینی برکمرله باغلایورلر ، شایان حیرت برسرعتله‌ودائماموزون برصو- رتده ، یعنی‌زمانینه‌کوره آزچوق‌برسرعتله‌دونیورلر . ایچلرندن‌هیچ برینك باشی دونمه‌دن ، بویله‌جه‌برساعتدن فضله دونیورلر . مع‌مافیه‌بونلردهاپك کوچك ایکن آلیشدقلری ایچون باشلرینك دونمه‌مسنه حیرت ایدیله‌مز . ایچلرندن برچوغی آنالرندن‌طوغارطوغماز بوحیاته‌وقف‌وجود ایدییورلر. یدی سکز یاشنده مینی مینی درویشلر کوردم ، بونلرده اوبرلری کبی دونیورلر ، واونلردن فضله زحمت چکمیورلر . بومراسم ختام بولونجه یوکسك سسله : [لااله‌الاالله محمدالرسول‌الله] دییه باغرییورلر. صوکرا صره‌ایله ، فوق‌العاده برادبله‌شیخلرینك آلینی اوپیورلر، وکری چکیلیورلر .

کوزلری دائما اوکده اولدیغی ایچون الک عمیق تفکراته مستغرق کورونیورلر. آینلری بکا نه‌قدر کولنج کورونورسه کورونسون ، بونلرك ریاضتلرینی وَ اطاعتلرینی بکنمدم . بومکتوب پك اوزون دوشدی ؛ اوقومایه جانکز صیقیلیرسه ، آتشه آتارسکز .

***

قونتس دو *** یه

استانبولدن آیرلمق اوزره‌یم . بونك کمال تأثرله اولدیغی سویلرسه‌م ، حسیاتمی صاقلادیغمه حکم ایده‌جکسکز . فقط سزی تأمین ایدرم ، بوراده تنفس اولونان هوایه آلیشدیغم ، سویله‌نن لسانی اوکرندیکم ایچون بورادن پك خوشلانیورم . سیاحتلردن فوق‌العاده حظ ایتدیکم حالده ، غلبه‌لك برعائله‌ایله ، همده برچوجقله یاپیلاجق بوجیلقده معروض اولاجغمی حس ایتدیکم قضالردن قورقیورم . مع مافیه حیاتمده دوچار اولدیغم مشکل حاللرك کافه‌سنده نه‌درلو حرکت ایتدیسه‌م ینه اویله یاپاجغم ؛ یعنی مراقبی یرینه کتیرمك ایچون ممکن اولدیغی قدر استفاده‌یه چالیشه‌جغم . ایشته بوفکرله هرکون استانبول سوقاقلرینی چارشافله طولاشیورم ؛ موجب مراق هرنه وارسه کورمك ایستیورم . شبهه‌سز ، بواعترافدن صوکرا ، کوردکلرم حقنده تفصیلات امید ایدرسکز . استانبولك اسکی بیزانس اولدیغنه ، شمدی سیتلره منسوب ظن ایدیلن برقومك اداره‌سنده بولوندیغنه، درونده آلتی بیك جامع موجوداولدیغنه، آیاصوفیه کلیسانك ایمپراطور ژوستینیانوس طرفندن بنا اولوندیغنه دائر پك چوق دفعه‌لر سویله‌نن شیلری بن‌ده‌تکرار ایتمیه‌جکم. بونلردن بحث ایتمه‌مکلکم ، شبهه‌سز ، معلوماتسزلقدن دکلدر . سزه پادشاهلرك اسامیسنی یازا بیلمك ایچون (قنول) ك ویا (پول‌ریقو) نك کتابنی‌ده‌اوقویابیلیرم . فقط بومملکته دائر یازی یازان هرمؤلفك کتابنده بولابیله‌جککز شیئی سزه سویله‌مك بیهوده‌در ظن ایدرم . بنم مقصدم ، قادینلره خاص برفکر تضاد ایله ، بونلرك سویله‌دکلری شیلردن برچوغنك یاکاشلغنی سزه

آکلاتمقدر . مثلا معروف موسیو هیل ، آیاصوفیه‌ده تره‌ین ستونی کوردیکنی ، بودیرکدن آقان ترك باش آغریلرینه مؤثر بردوا اولدیغنی کمال جرأتله تأمین ایدییور . سزی تأمین ایدرم بویله بر حادثه حقنده اوفاق برعنعنه بیله موجود دکلدر . اویله ظن ایدرم ، بو ، موسیو هیلك مصرده‌کی یرآلتی قبرستانلرینی کوردیکی زماندن قالمه خیاللردن بری اولسه کرك . چونکه قطعیاً امینم ، بوراده بویله برخارقه‌دن بحث اولوندیغنی بیله ایشتمه‌مشدر . موسیو هیل ایله رفقاسنك ، سیاحتنامه محررلرینك ، دنیانك بوتون قادینلرندن اك حر یاشایان تورك قادینلرینك اسارتنه آجیدقلرینی کورمك بکا تحف کلیور . بوراده عمرلرینی هیچ برقید ایله مقید اولمادن، متمادی اکلنجه‌لرله کچیرن انسانلر وارسه، اونلرده قادینلردر. بوتون ایشلری قومشویه کیتمك، حمامه کیرمك، بول‌بول مصرف ایتمك، دائما یکی یکی مودەلر ایجاد ایله‌مکدر . زوجه‌سندن اك اوفاق براقتصاد طلب ایدن برزوجه مجنون‌نظریله باقیلیور. بوخصوصده‌یکانه حاکم ، قادینك هوساتی . خلاصه پارەیی قازانمق زوجك ، اسراف ایتمك ده قادینك وظیفه‌سی. اك عادی طبقه‌یه منسوب قادینلر بیله بوکوزل‌حقوقه مظهر بولونیورلر . صرتنده ایشلمه چوره صاتان اوفاق بر تاجرك زوجه‌سی بیله صیرمه‌سز اثواب کیمیور. اونك‌ده قاقم کورکلری ، باشنی سوسله‌مك ایچون برالماس طاقمی وار . تورك قادینلرینك واقعاحاملردن باشقه برلشدکلری یر یوق، وَ بورایه ارککلر کیرەمیورلر؛ فقط بوراده‌ده قادینلر پك کوزل اکله‌نیورلر .

اوچ کون اول ، شهرك اك کوزل حاملرندن برینه مراق ایدوب کیتدم. اوکون حمامه یکی برکلین کله‌جکمش. بومناسبتله یاپیلان مراسمی کمال‌ذوق ایله سیر ایتدم. بومراسم بکا تەوقریطوسك (ئەبیطالامده‌له‌ن) تی خاطرلاندی. بکا اویله کلدی که، بومراسم اوزمانلرناصل ایدیسه شمدی‌ده طبق‌اونك عینی. یکی صهریت پیدا ایدن ایکی عائله‌نك دوستلری، اقرباسی

حتى طانيدقلرى، هپ حمامه‌كليورلر. برچوقلرى‌ده سيرايچون بولونيورلرمه خلاصه اوكون حمامده ايكى يوزه يقين قادين واردى . قادينلردن أولى بولونانلرى ايله طوللرى حمام دائره‌لرينه‌ك كنارلرنده‌كى مرمر سدلره اوطوردىلر . قيزلر چارچابق صويوندىلر ، يكانه اورتولرى ايچيلر وقورده‌له‌لر مزين اوزون صاچلرى اولديغى حالده چيرچيپلاق ميدانه چيقديلر . ايچلرندن ايكيسى يكى كلينى قارشيلامق ايچون قاپيه طوغرو كيتدى . كلين ، آناسى واقرباسندن برى واسطه‌سيله كتيريليوردى . غايت كوزلدى، ياشى اون يديسندن فضله دكلدى. اثوابلرى‌هپ مجوهرلرله مزين ، قيمتدار بر قماشدن ايدى . كلينى چارچابق صويديلر ، آنادن طوغمه برحاله كتيردىلر . اوزمان بوتون كنج قيزلردن مركب بر آلاى پيدا اولدى . قيزلرك ايكيسى اوكده كيديور ، آل قابلردن اطرافه قوقولر سرپيوردى . ديكر اوتوز قدر قيزده ايكيشر ايكيشر آرقه‌دن كليورلردى . آلايك اوكنده كيدنلر برشرقى سويليورلر ، ديكرلرى بونى نقرات كبى تكرارلايورلردى. الك كريده كلن ايكى قيز كلينك يانندە ايدى. كلين، كوزلرينى اوكه‌أكمش، بروضع متواضعانه ايله يورويوردى. بو ، پك خوشمه كيتدى . قيزلر بوصورتله حمامك اوچ بويوك صالونى طولاشديلر. بومنظره‌نك كوزللكنى سزه تصوير ايتمك پك كوچ . همان بوتون قيزلر صوك درجه متناسب وجودلى . تنلرى كوز قاماشديراجق درجه‌ده بياض . حمامه صيق كيتمكدن لطافت پيدا ايتمش . بو آلاى بيتنجه ، كلين معتبر خانملرك هپسنه تقديم ايدلدى ، هرخانم التفاتكارانه برايكى سوزله مجوهرات، قماش، منديل ويابوكا مماثل هديه‌لرتقديم‌ايتدى. كنديسنه كيم هديه ويررسه كلين اونك الينى‌اوپيور وقبول ايدييوردى . بومراسمى كورديكمه پك ممنون‌اولدم . آرتق بوسوزلرم اوزرينه ، تورك قادينلرينك هرحاله فكرلى، نازك وبزم قدر حر اولدقلرينه اينانه‌بيلير سكز . واقعابرجهتدن اعتيادات ، شايد قابلرنده وارسه، كوتو تمايللرينى

اجرا ایتمکه کندیلرینه فرصت ویرییورسه‌ده ، دیکر جهتدن زوجلره‌ده بویله برشیئ کشف ایدنجه قادینلردن مدهش برانتقام آلمق حقنی بخش ایدییور . ایکی آی اولیور ، اوطوردیغم أوك یانی باشنده ، شفقله برابر، کنج برقادین جسدی بولوندی . جسد قانلر ایچنده ، یالکز قوجه براورتویه صاریلی ایدی. بری بوکرندن ، اوبری ممه‌سندن ، ایکی یرندن قامالانمشدی . جسدك حرارتی هنوز صوغومامشدی . مستنی رکوزللکك بقیه‌سنی الآن محافظه ایدییوردی . بك اوغلنده بوکا باقمادق برارکك قالمادی. فقط قادینلر اصلا ارککلره کورونمدکلری ایچون قادینی کیمسه طانیامادی. جسدك کیجه استانبولدن کتیرلمش اولدیغی دوشونولدی . قاتل اوقدر آرانمادی . کیجه‌لین جسدی سسزجه کومدیلر . بوراده ، بزده‌کی کبی، جنایتلرعدلیه ضابطه‌سی واسطه‌سیله هیچ برزمان آرانمیور . تعقیباتی مقتولك یاقین اقرباسی ایفاایدییور . پازه‌ایله اویوشمق ایسترلرسه ـ که اکثریا واقع اولیور ـ قاتل هیچ‌راحتسزایدلیور. اویله‌عقله کلیرکه، بوکوتوعادت حکومتده صیق صیق جنایتلره‌سبیت ویرر؛ حال‌بوکه‌بوراده جنایت پك نادر. بوده کوستریییورکه، تورك‌ملتی طبعاً ظالم دکل. بناءً علیه، کندیسنه ویردیکمز وحشی‌عنوانه‌پك‌چوق نقاط نظردن‌مستحق دکلدر . تورك قوجه‌یه وارمش کبار بر خریستیان قادینله دوست اولدم . غایت فکرلی ، مزیتلی برقادین. سرکذشتی پك‌غریب ؛ اودرجه‌ده‌که ، سزه‌نقل ایتمکدن کندیمی آلامادم . ألمدن کلدیکی قدر صحتله آ کلاتاجغم .

بوقادین اسپانیول . ناپولی قرالنی اسپانیوللرك اداره‌سنده ایکن ، عائله‌سیله برابربوراده اوطوریییورمش. مملکتلرینه دونمك ایچون قاردشیله برابر کمی ایله دکزدن کچرکن بر تورك آمیرالنك هجومنه اوغرامشلر ، طوتولمشلر ، اسیر ایدلمشلر ... حسیات عفیفانه‌یی رنجیده‌ایتمدن ، بیلمم ، سرکذشتك آشاغیسنی ناصل آ کلاتایم ؟ بوقادین‌ده کوزل لوقره‌چیانك سنه‌لرجه اول کوردیکی فلاکته اوغرامش . فقط قادین ، او پك پرست

قيزك يابديغى كبى، غير اختيارى برجنايتله نفسنى جزالاندير ميه‌جق درجه‌ده متعصب بر خريستيان ايمش. آميرال، دلبر اسيرينك كوزللكنه، لطافتنه اودرجه حيران اولمش كه، كنديسنه ايلك هديه اولمق اوزره قاردشنى، وبوتون خدمتكارلرينى صاليويرمش. قاردشى ايكى آى صوكرا اسپانيايه كلنجه، همشيره‌سنك فديهٔ نجاتى اولمق اوزره درت بيك انكليز ليراسى كوندرمش. عاليجناب تورك پاره‌يى آلمش، قيز قاردشنك الينه تسليم ايدرك كنديسنى سربست براقمش. فقط بوكنج مادموازل مملكتنده اقرباسندن كوره‌جكى معامله‌يى دوشونمش، باشنه كلن فلاكتدن صوكرا حياتنك متباقى كونلرينى مناستر كوشه‌لرنده كچيره‌جكنى آكلامش... سوكيليسى، مسلمان ايسه‌ده، ياقيشيقلى، حساس، سودالى. تورك احتشامنى كاملاً قادينك آياقلرى آلتنه سرپيور. خلاصه قيزجغز حريتنك كنديسنه ناموسندن دها آز قيمتدار كورونديكنى، اخلال اولونان عفتنك آنجق كنديسنى تزوجله اعاده‌سى ممكن اولديغنى آكلاتمش. فديهٔ نجاتى جهاز اولارق قبول ايتمسنى وزوجندن ماعدا هيچ برار كلك كندى حسفندن ذوقياب اولمامش بروضعيتده بولونمق سعادتنه مظهر ايلمسنى رجا ايتمش. آميرال فوق العاده برمحظوظيتله تكليفنى قبول ايتمش. فديهٔ نجاتى عائله‌سنه يوللامش، قيزلرينه نائليتدن طولايى پك مسعود اولديغنه دائر كنديلرينه خبر كوندرمش. قيزله أولنمش، واوندن باشقه‌ده هيچ برقادين آلمامش. قيزه كلنجه، اتخاذ ايتديكى بوقراردن ذره‌قدر نادم اولماديغنى سويليور. برقاچ سنه‌صوكرا قادينى استانبوللك الكزنكين برطولى اولارق براقمش. فقط برقادينك عفتيله ياپ يالكز ياشامسى قابل اولماديغى ايچون، تكرار بر قپودان پاشا ايله، يعنى باشقه برامير ال ايله أولنمش. اوده ايلك قوجه‌سنه خلف اولمش. محبه‌مك ايلك زوجنه مفتون اولديغنه و بوراده قالماسنه يكانه سبب بو اولديغنه اينانيرسكز ظن ايدرم. بن بوخصوصده كندى سوزلرينى نقل ايدييورم: تأمينآ ديدى كه عفتندن باشقه برشيئ رهبر اتخاذ ايتمه‌مش. مع مافيه،

بوراده هر هانکی طبقه‌یه منسوب اولورسه اولسون ، بوتون تورکلره خاص اولان علوجنابه مجلوب اولدیغندن طولایی بن کندینی معفو کورورم .

طوغرویی سویلمکده برعلویت روح واردر ، برتورکك کمال جرأتله یالان سویلدیکی نادر کورولور . بوبابده ، اخلاقسزلغی قدرجهالت ایچنده یاشایان آحادناسدن بحث ایتمیورم . تورکلر ارهسنده‌ده یالانجی شاهدلر خریستیانلرکیکی قدردر ؛ چونکه بونلرده قباحتلری ثابت اولنجه لایق اولدقلری جزایی کورمیورلر .

تورکلرك قانونلری حقنده‌ده سزه بر فکر ویره‌یم . سزه صرف تورکلره مخصوص بر عادتدن بحث ایتمدم ظن ایدرم : اولادلق آلمق . بوعادت تورکلر بینده اولدیغی کبی ، رومالر وارمنیلر بینده‌ده منتشر . بومملکتده اموالنی پادشاهك خزینه‌سنه قایدیرمامق ایچون اقرباسندن و یا دوستلرندن برینه براقمق ممکن اولامادیغندن علی‌العموم اولاد صاحبی اولامیه‌جقلرینی آکلایانلر ، عوامدن براولادلق آلیورلر . بونی ابوینی ایله برابر قاضینك حضورینه کوتوریورلر ، کندیلرینه وارث تعیین ایتدکلرینی سویلیورلر . اوزمان چوجغك ابوینی اولادلری اوزرنده‌کی حقلرندن وازکچیورلر ، وبوضبطك‌ده شاهدی اولیورلر . چوجغی اولادلق ایدینن ، آرتق بر دها اونی میراثدن اسقاط ایده‌میور . مع‌مافیه بوبابده برچوق دیلنجیلرك بویوك برشفقت پدرانه اظهار ایتدکلرینی کوردم . اولادلق آلان بابالر اولاد ایدیندکاری چوجقلره فوق‌العاده محبت کوسترد کلری حالده ، بونلرالك زنکین رومالره بیله چوجقلرینی ویرمکدن اجتناب ایدییورلر . بواولادلقلره آخرت اولادی دییورلر . بوعادت بزده کندن زیاده خوشسمه کیتدی . بز ، نامزی ایقا ایچون ، اکثریا مالزی ، آنجق حسب‌المنفعه بزه یازمایه مجبور اولدیغی بر قاچ مکتوبله کندیسنی طانیدیغمز اوزاق اقربامزه براقیورز . بنجه ، تورکلرك دیدکاری کبی ، دیزیمزك دیبنده ذوقزه کوره بویوتمجکمز بر چوجغی مسعود ایتمك دها

معقول. مادامكه سزه ارمنيلردن بحث ايتدم ، ظن ايدرم، كلياً طانمامش اولان بوملت حقنده سزه برقاچ شى سويليه‌يم . مملكتلرينك تعريفات جغرافيه‌سيله جانكزى صيقمه‌جغم . بوبابده خريطه‌لردن‌ده استفاده ايده‌بيليرسكز. اسكى شوكتلرينى‌ده تصويرايدرك سزى يورمه‌جغم ؛ بونى‌ده روما تاريخنده بولابيليرسكز. شمدى اونلر تورکلرك اداره‌سنده تجارتدن پك كوزل آكلادقلرى وَ نفوسلرى‌ده چوق اولدينى ايچون مملكتك هر طرفنه طاغيلمشلر. كنديلرينه خريستيانلغى قبول ايتديرن‌سن غره‌غووار اولديغنى ادعا ايدييورلر. بونلردنياده موجود خريستيانلرك الكمتعصبلرى. پاپاسلرينك الك زياده اوكرتدكلرى شى، پرهيزه صوك درجه رعايت‌ايتمك. پرهيزلرى لااقل سنه‌نك يدى آيى مدتنجه دوام ايدييور ، بونى الك مبرم براحتياج ايچون بيله بوزاميورلر . پرهيز زمانى سبزه ، زيتون ياغمز كوك وَقورو اكمكدن باشقه‌برشى يمك‌غيرقابل عفو بركناه تلقى‌ايدييور . ميليوردم *** ك ترجمانى ارمنى ايدى . زواللى آدم پرهيزدن اوقدر بيتاب دوشمشدى‌كه ، حياتندن اميد قالمامشدى . بونكله برابر نه افنديسنك امرلرى ، نه‌ده دوقتورلرك اصرارى اونى ايكى اوچ قاشيق آت صوبى ايچمكه مجبور ايده‌مه‌دى : حتى اولومدن قورتولمق ايچون كنديسنه بوندن‌باشقه‌چاره‌اولماديغنى‌ده سويلندى . بونقطه‌دن ، دينلرى‌براز بزمكنه‌بكزييور. فى‌الحقيقه‌بونلر (وايسطون) ك مذهبنه پك‌ياقلاشيورلر ، فقط ظن ايدرم ، مذهبلرى رومالركگندن‌ده اودرجه فرقلى دكل . بونلر ، روح القدس مادامكه آنجق بابادن يعنى اللهدن ظهور ايتمشدر، اوحالده اوغل اوكا تابعدر فكرنده بولونييورلر . هرنه‌قدر پول ريقو ، هيچ شبهه‌سز ، انكلتره سراى قرالبسنه يارانمق ايچون دها ١٦٧٩ ده ارمنيلرك تناسخ جوهره اعتقادلرى اولديغنى سويله‌مش ايسه‌ده ، اونلرك بوكا دائر هيچ برفكرلرى يوق . ايچلرنده روما مذهبنى قبول ايدنلردن نفرت ايدييورلر . اره‌لرنده ازدواج خارق‌العاده برطرزده . ظن‌ايدرم ،

دنيانك هيچ بر يرنده بونك بكزرى يوق . ارمنيلر دها پك كنج ايكن بربرينى آلمايه سوز ويرييورلر؛ فقط، نكاحدن آنجق اوچ كون صوكرا، يكديكرينى كورييورلر. كلين، باشنده باصيق ويوارلاق برسرپوش اولديغى حالده كليسايه كوتورولييور، سرپوشك اوزرنده آياقلرينه قدراينن ابيكلى برقرمزى تول‌وار. پاپاس نشانلى يه ، (ايستر صاغير، ايستركوراولسون) قيزى آلمايه راضى اولوب اولماديغنى صورييور . تعبيرلر طبق بويله . نشانلى : اوت! ديه جواب ويرر ويرمز ، ايكى طرفك خصملرى وَدوستلرى اوينايارق، تورکى چاغيرارق كلينى دامادك أوينه كوتورييورلر. كلين بورايه كانجه، كلينى مندرك كوشه‌سنده برياصديقه اوطورتيورلر. فقط هيچ كيمسه كلينك دوواغنى آچميور؛ بوحقى زوجى بيله حائز دكل. بوحقيقتى بكا ارمنيلردن برچوغى اعتراف ايتمه‌لردى، بويك غريب عادته اينانميه جقدم. ازجمله بونلردن بردليقانلى والده‌سنك كنديسنى برقيزه وعدايتمش اولديغنى ، اونكله بوصورتله أولنه‌جكنى بكا آغلايارق نقل ايتدى . فقط بويله بر ظلمه قاتلانه‌دنسه أوله‌جكنى ، چونكه كنديسنه انتخاب ايديلن قيزده هردرلو بيچمسزلكلرك موجود اولديغنى تأمينـاً سـويله‌دى . شومسئله‌يى اوقوركن دهشتدن تتره‌ديكز ظن‌ايدرم . مكتوبم بوندن‌دها شايان حيرت برحكايه ايله بيتيرله‌مز. فقط پك‌معزز همشيره‌م، سزى تأمين ايدرم ، بواودرجه طوغرودركه ..

*
* *

راهب *** يه ، استانبول ، ١٧ مايس ١٧١٨

مكتوبكزى آلديغمه پك محظوظ اولدم . عالمانه سـؤاللريكز غروريمى اوقشـادى ؛ غرورده ، معلومكزدر ، انسـانلرك اك حاكم حسياتندر. معمافيه بن، سزه جواب ويره‌جك براقتدارى حائز دكلم. اوقليديس قدربيله رياضيه بيلسه‌م، هوا وبخارات حقنده طوغرومشاهداتده بولونا بيلمك ايچون بو مملكتده لااقل بر عصر اوطورمالى‌يم . حالبوكه

كله‌لى دها برسنه اولمادى ، ياقينده‌ده مفارقت ايتمك اوزره‌يم . حياتم سرسريلكه محكوم . حيرت ايدرسكز ؛ فقط بوكا ينه بنم قدر حيرت ايدن اولاماز . استانبولدن مفارقت اوزره بولنديغمى ، باب عالى حقنده سزه هيچ معلومات ويرمديكمى كوره‌رك بنى تنبللك ويا بوش كزمكله ، بلكه هرايكيسيله‌ده اتهام ايدرسكز . سزه بوخصوصده جوابم : شواليه ريقونك كتابنه بر كوز كزديريكز ، اوراده وزيرلر ، بكلربكيلر ، حكومت جسمانيه وروحانيه ، سراى ضابطانى حقنده اولدقجه طوغرو معلومات واردر . بوبابده اولدقجه طوغرو (خاطرات) كتابلرى‌ده‌الده ايتمك ممكندر . كيم بيلير ، مؤرخلرده واردر ... فقط هركس كندى مطالعاتى ايسته‌ديكى كبى يازبيور .

برقومك عادتلرى دائماً كيشه‌بيلير ، بعضيلرى‌ده برسياحك مشاهداتندن قاچابيلير . فقط بو ، حكومتلر حقنده‌اولاماز ، معمافيه سزه حكومتلردن بحث ايتميه‌جكم ، چونكه يكى هيچ برشى سويليه‌ميه‌جكم . ترسانه‌يى ، يدى قوله‌يى‌ده مسكوت كچه‌جكم . جامعلردن اولجه بحث ايتمشدم ، حتى الك مهملرندن برينى‌ده تصوير ايلمشدم . فقط (جه‌مه‌للى) نك كتابنده موجود برخطايى تصحيح ايتمكدن كنديمى آلاميه‌جغم . بونكله برابر بوتون سياحلر ايچنده الك زياده بكنديكم اودر . كتابنده ، اسكى (خالكه‌دوان) (قاضى كوى) دن هيچ اثر قالمامش ديبيور . آلدانيور . دون اورايه كيتدم . برقايغه بيندم ، استانبول ايله قاضى كوى آره‌سنده‌كى دكزى قايقله‌كچدم . خالكه‌دووان الآن‌بك بويوك ، برقاچ‌ده جامعى وار . خريستيانلر اسكى اسمنى محافظه ايديبيورلر ، تورکلرده باشقه براسم‌سويليبورلر . اما اونوتدم ؛ فقط بوده عينى اسمك‌بوزولمشى . امينم كه اونك بوخطاسى رهبرندن ايلرى كلمش اولسه كرك . بومملكتده يك آز قالماسى‌ده خطاسنى‌تصحيح ايتمسنه مانع اولمش . چونكه‌بوادعامك طوغرواولديغنه برچوق دليللرم وار . استانبول ايله‌خالكه‌دووان بينندەكى

دکز اوقدر لطیف که، تورکلر ساحللرینه صیفیه‌لر یاپدیرمشلر، اورالردن آ ناطولی‌یه وروم ایلی‌یه کوزل برنظارت‌وار. بوراده، یان‌یانه‌یوزی متجاوز ظریف‌سرایلر موجود. هربرده اولدیغی کبی ، بوراده‌ده طالع دائما دونك اولدیغی‌ایچون ا کثریاو ج طوغلو برپاشانك وارثلری بابالرینك کندیلرینه براقدیغی أوی اداره‌دن عاجز بولونیورلر . بوسببدن تورکیه‌ده الکوزل سرایلرك چوق کچمه‌دن خراب اولدقلری کورولیور . پته‌روارادینده شهید اولان [١] صدراعظمك سرایی کورمکه کیتدم . شمدیکی پادشاهك قیزی [٢] سلطان ایچون یاپیلمش ؛ بوشرفه نائل اولمایه عمری وفا ایتمه‌مش . سزه‌بورایی تصویر ایتمك ایستیورم . فقط بوتون مساعیمه رغماً سزه ینه‌طوغرو برفکر حاصل ایتدیره‌میه‌جکمدن قورقدیغم ایچون جسارت ایده‌میورم . سرای ، دکز کنارنده ، بولونابیله‌جك موقعلرك الکوزلنده. موقعه آغاجلق برتپه حاکم . جسامتی غایت واسع . قاپوجی سکزیوز اوطه‌دن فضله دیدی . بوقدر بولوندیغنه امین دکلم ، اوطه‌لری صایمادم . یالکز شونی دیه بیلیرم که ، مقداری فوق‌العاده . هپسی‌ده خارق‌العاده برزینتله مزین. مرمر، یالدیز ، بویانك الکایچه‌لری بول بول صرف ایدلمش. پنجره‌لرك جاملری انکلتره‌نك الکبرنجی بلورندن. زینت ودبدبه‌یه مستغرق ، واسع ومحتشم برایمپراطورلغك بوتون ثروتلرینی امرینه آماده بولوندیراجق ، محترص برکنجك‌سراینده کورولهبیله‌جك عظمت واحتشام بوراده تمامیله مشاهده اولونیور . حمام دائره‌لری قدر ذوقی هیچ بریر اوقشامادی. قارشیلقلی ایکی حمام وار ، ایکیسی‌ده عین‌طرزده یاپیلمش . قورنه‌لر ، چشمه‌لر، طابانلرهپ بیاض مرمردن . طاوانلریالدیزلی ، دیوارلر چینی‌قابلی . بودائره‌لرك یانده ایکی‌صالون‌وار . الیوکسکی برنوع سد شکلنده . درت کوشه‌سنده طاوانلدن صولرك

---

[١] شهید علی پاشا .

[٢] فاطمه سلطان. بالآخره نوشهرلی ابراهیم پاشایه‌تزویج ایدلمشدر .

بیاض مرمر قورنه‌لره دوکولدیکی ، اطرافی کوچوك بورولرله محاط کنیش برحوضده طوپلاندیغی ، بورادن بنـانك بوینجه فیسقیه‌لر تشکیل ایتدیکی کورولیور . دیوارلر چیچك پارمقلغی شـکلنده ، خارجدن اطرافلرینه خانم اللری ، آصمه‌لر دیکیلمش ، بونلر بریشیللك قالیچه‌سی تشکیل‌ایدییور ، بوظریف دائره‌لری کولکه‌لندیریور . سزه‌مراقکزی جلبه جداً لایق دیکر دائره‌لری‌ده تصویرایدردم ؛ فقط تورك سرایلرینی تصویر ایتمك هرشیدن زیاده مشکل ؛ چونکه بونلر علی‌العموم غیرمنتظم صورتده بنا ایدلمش . نه‌جبهه ، نه‌جناح‌وار . واقعا بوانتظامسزلق نظره خوش کورونیور ، فقط تعریف‌اولوندیغی زمان آکلاشیلامیور . یالکز شونی‌علاوه ایده‌یم ، قیزینی کورمکه کلدیکی زمان‌ایچون پادشاهه مخصوص اوطه ، هپ صدف قاقه‌لی ، چیوی مقامنده زمردلرله مزین . بوراده ، دیوارلری صدف وزیتون آغاجی قاقه‌لی‌دهابرچوق دائره‌لروار . بعضلری چینی قاپلی . متعدد صوفه‌لروار ، هپسی‌ده غایت کنیش . دیوارلرنده‌کی رسملر چیچك صاقسیلری ، هردرلو یمشلرله طولو چینی قابلر . هپسی‌ده آلچیدن . طرز ترسیملری اوقدر اینجه‌که ، بونلرك براثر صنعت اولدیغنه بردرلو اینـانیلامیور . باغچه‌لرده احتشـامجه سرایلردن کری دکل . یشیل قمریه‌لر ، آغاجلر وحوضـلر وار ، هپسی‌ده ظریف بر آهنك تشکیل ایدییور . یالکز هیکللر اکسیك . ایشته باقیکز ، بو ملت اویله ظن ایتدیکمز کبی وحشیمی ایمش ! تورکلرك ذوقی کندی ذوقمزدن آیری اولماسی بوذوقك فنالغنه‌می دلالت ایدر ؟ بنجه ، تورکلر حیاتدن استفاده‌نك یولنی بیلیورلر . عمرلرینی موسیقی ایله ، باغچه‌لرده ، شرابله ، ای یمکله کچیریورلر ؛ بز ایسه یکی براصول سیاست بولاجغز ، بالآخره تعمیق ایتمیه‌جکمز ویاخود موفق‌ده اولسـه‌ق هیچ کیمسـه‌یه تقدیر ایتدیره‌میه‌جکمز برفنی تدقیق ایده‌جکز دییـه قفا پاطلادییورز . واقعا حسك ذوقدن باشقه، شهرت کبی ، بوتدقیقاتك قیمتی حقنده‌کی مدحلر

کبی ، حقیقی ذوقلرده واردر. فقط بونلره نائل اولمق زمانه، صحته وابسته‌در . اکثریا انسان چالیشماسنك میوه‌سنی طوپلامادن آنسزین اولوم ویا اختیارلق باصیور. حیات بشر اوقدر قیصه‌که، انسان آنجق وقتنی خوش کچیرمکه باقمالی . ملاحظاتمی دها ایلری کوتورمکه جسارت ایده‌میورم . حتی قورقارم ، فضله بیله کیتدم . فقط قلبم سزه او درجه معلومدرکه ، بوبابده کندیمی تأمین ایده‌بیلیرم ؛ وَ بویله برحالده باشقه‌لرندن کوره‌جکم مناسبتسز لطیفه‌لری سزدن اصلا بکلهم . بیلیرسکزکه بن ، محاکمه‌دن محروم انسانلرك یاپدقلری کبی ، ذوقی اخلاقسزلقله اصلا قاریشدیرمام . مکتوبمی بتیررکن سزی براز کولدیره‌یم : بن ، بوتون علمیله برایساق نوتون اولمقدنسه ، بوتون جهالتیله زنکین برافندی اولمایی ترجیح ایدرم ...

اسکیشهر ، ٧ حزیران ، ٣٣١

صوك احمد رفیق

اسمسز وتاریخسز سکه‌لر ـ ساده نقشلی سکه‌لر

(۳۱ نجی نسخه‌دن مابعد)

سلطان مراد خان ثانی

نومرو
۱

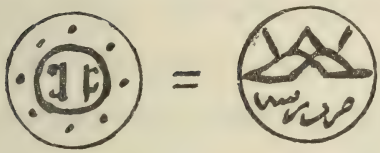

۸ ½ ط ۱۶ ق

نومرو
۲

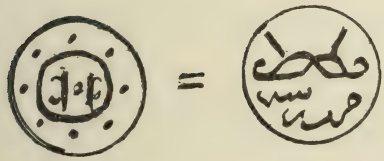

۶ ½ ط ۱۴ ق

نومرو
۳

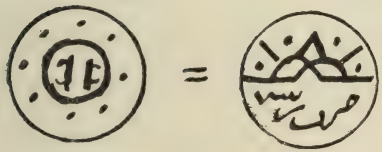

۵ ½ ط ۱۴ ق

موزهٔ همایون قتالوغنك[١] ٢٢٥ نومرسنده محرر سلطان مراد خان ثانی

سکه‌سنك وجهنده‌کی شو نقش مراد اسمنك مثنی یعنی

چفته دیدیکمز صورتده یازلمشیدر . بو یازینك چفته و متناظر اولدیغنی

کوسترمك اوزره زیرینه بو اشارت قونلمشدر .

صانکه وسطده‌کی علمی حاوی عمودك صاغ وصول طرفنده‌کی نقشلر نصل

یکدیکرینك عینی و متناظری ایسه بالاسنده‌کی نقش صورتنده محرر

مراد اسمی‌ده اویله‌جه چفته و متناظر دردیمك ایسته نلمشدر [٢] .

مذکور ٢٢٥ نومرولی سکه‌نك ظهری مرکزینه کذا وجه سکه‌ده‌کی

تناظری ایما ایتمك اوزره بو علامت نقش ایدلمشدر .

بالاده‌کی ١ ، ٢ ، ٣ نومرولو سکه‌لرك ظهرلری بو طرزده در .

وجهلری‌دخی مذکورقتالوقده وجهلرنده چفته مراد محرر ١٥٩ و١٩٣

نومرولی سکه‌لر طرزنده‌در . ایشته بو قدر مشابهته استناداً مذکور اوچ

سکه‌یه سلطان مراد خان ثانی مانقرلرندندر دیمکده تردد ایدلمامشدر .

نومرو
٤

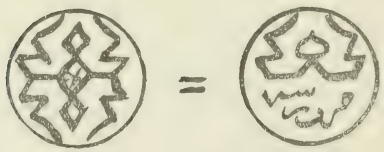

١٣١ ط ١٦ ق

بوسکه‌نك وجهی سلطان مراد خان ثانی مانقرلرندن اولدیغی بیان

[١] اشبو قتالوغ دردست نشردر .

[٢] بوسکه حقنده دها زیاده معلومات موزهٔ همایون قتالوغنده‌در .

ايديلان ١ و٢ و٣ نومرولى سكالرك وجهلرى طرزنده‌در . ظهرى نقشى‌ده وجهى نقشنك چفته صورتده ترسيمندن حاصل اولمشدر . بناءً عليه بونكده مشارالیه‌دورينه‌عائدمسكوكاتدن بواندينى مأمول‌قوبدر .

نومرو
٥

درت نومرونك عينى وجزئى فرقليسيدر .

نومرو
٦

درت نومرولى مانقرك جريغيدر .

نومرو
٧

آلتى نومرولى جريغك جزئى فرقليسيدر.

نومرو
٨

درت نومرونك عينى اولوب ظهرى نقشى‌شوصورتده‌در :

٣ ٣/٤ ط ١٠ ق

نومرو
٩

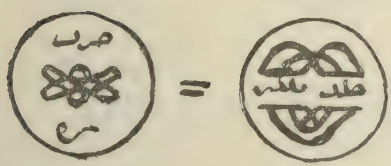

٤ ط ١٣ ق

بوجریغك وجهنده محرر (خلدملکه) جمله‌سنك زیر وبالاسنده بر نقش واردر . بویولده ترتیب ایدلمش شمدیه‌قدر ایکی سکه کورلمشدر . بونلردن بری موزهٔ همایون قتالوغنده ۴۰۲ نومروده محرر برمانقر اولوب کذلك تیره قصبه‌سنده ضرب اولنمشدر ، سلطان محمد خان ثانی زمانینه عائد در. آکا استناداً بوجریق سکه‌نك ده مشارالیه زمانینده ضرب ایدلمش اولمسی ظنی حاصل اولور، لکن و جهنده کی (خلدملکه) جمله‌سنك بالاسنده کی نقش ۱ و ۲ نومرولی سکه‌لرده کنه مشابه اولدیغی کبی ظهرنده کی نقش فاصله کذا سلطان مراد خان ثانینك ۸۳۶ تاریخلی بر مانقرینك ظهرنده کی شو

نقش فاصلك [*] طرز دیکری اولمسندن طولایی

اشبو جریغك مشارالیه سلطان مراد خان ثانی مسکوکاتندن عد ایدلمسی دها مناسب کورلمشدر .

نومرو
۱۰

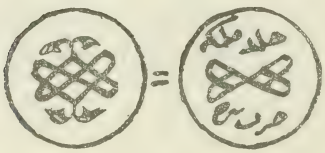

نومرو
۱۱

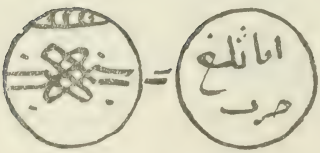

شو شکل حلزونی بردَورلی آصمه‌فیلیزی اولوب

[*] موزهٔ همایون مسکوکات عثمانیه قتالوغی ، سکه نومروسی: ۱۸۶

بوده آنك ایکی دَورلیسیدر. بوفیلیزلرا کثریتله مثنی وملتف ، نادراً منفرد رسم ایدیلور. اوته‌دنبرو ممالك شرقیه مسکوکاتی تزیین ایدن مذکور نقش‌عثمانی سکه‌لرینه سلطان مراد خان ثانی زمانده انتقال ایلمشدر . مذکور فیلیز نقشلری ۹ نومرولی سکه ایله ایضاحنده کورلدیکی کبی ۱۲ و ۱۳ نومرولرده دخی کوریله‌جکدر. موزهٔ همایون قتالوغنك ۲۵۳ نومروسنده محرر بر (تیره) سکه‌سنك وجهی آصمه دالیله اوچه تفریق ایدلدیکی مثللوظهری‌ده بردال و بر فیلیز ایله آیرلمشدر.

بالاده‌کی ۱۱ و ۱۲ نومرولو سکه‌لرك وجهلری و ظهرلری فیلیز نقوشندن عبارت بولنمسی و ۹ نومرولی سکه طرزنده اولمسی حسبیله بونلر دخی سلطان مراد خان ثانی مسکوکاتی میانه ادخال ایدلمشدر .

نومرو
۱۲

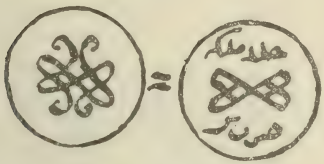

نومرو
۱۳

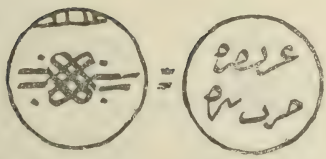

ظهری نقشلری بربرینك عینی اولان‌بوایکی مانقرك برزمانده ضرب ایدلدکاری درکاردر . مثنی فلیز دنیلان مذکور نقشلرك عینی سلطان مراد خان ثانینك ادرنه‌ده ضرب ایدلش برمانقرنده دخی کوریلور[۱].

[۱] موزهٔ همایون مسکوکات عثمانیه قتالوغی ، سکه نومروسی : ۱۵۵

بوسبیله ایکیسنك‌ده مشارالیه زمانینده ضرب ایدلدکلری شبهه‌سزدر . نقشلرك بالاسنده وسکه‌لرك کنارنده کوریلان اشارت سلطان مشار الیهك مانقرنده موجود دکلدر وکذا عثمانلی سکه‌لرنده (ایاثلق) صورتنده یازیلان محل ضرب بوسکه‌ده (ایاثلغ) املاسیله‌در . بومباینت سکه‌لرك طوغریدن‌طوغری یه‌طرف‌دولتدن ضرب ایدلدکلرینی ایماایلرعلامتاردر .

سلطان مراد خان ثانی‌نك اوائل سلطنتلرنده آیدین اوغلی احفادندن مصطفی بك ایله ازمیر اوغلی جنید بك آیدین امارتنده بولنمشلردی . مصطفی بك‌چلبی سلطان محمد خاك فلج ایله مصاب بولندیغی زمان آیدین امارتی ضبطایتمش، ازمیراوغلی‌ده برسنه‌صکره آلدن نزع ایلمشیدی [۱]. سلطان مراد خان ثانی بروسه‌ده تخت عثمانیه شرفبخش اولدقلری سنه مصطفی چلبی حادثه‌سندن طولایی، ادرنه‌یی، تشریف بیورمدقلری واوراده سکه ضرب ایتدیرمدکلری مورخین روایتندن و او تاریخلی (ادرنه) آقچه‌سی بولنمدیغندن معلومدر .

آیدین اوغلی مصطفی بك ۸۲۵ سنه‌سی وبلکه دوزمه‌جه مصطفی چلبیدن دها مقدم وفات ایلدیکنه مبنی سلطان مشارالیهك بعده ادرنه‌ده ضرب ایتدیردکلری برسکه‌نك نقشنی کندی سکه‌سنه قوپیه ایتدیره‌میه‌جکی آشکار در، اوحالده بو ایکی یکتا و بی‌همتا سکه‌لرك جنید بکك اوله‌جغی

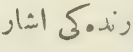

هویدادر. سکه‌لرك نقشلی وجهی کنارنده‌کی اشارت‌شو وجهله نقطه‌لانیرسه جنید اوقونه‌بیله‌جکندن بوده آنك تمغاسی عد اولنه‌بیلیر. میر مشارالیه ۸۲۵ سنه‌سنده نامنه آقچه دخی ضرب ایتدیرمشدر [۲] . جنید بکك بونلردن ماعدا سکه‌سی کورلمامشدر .

سلطان‌مراد خان‌نامنه ۸۲۷ سنه‌سی بروسه‌ده ضرب ایدلمش برمانقر،

---

[۱] محمد عطا ـ هاشمر ترجمه‌سی، جلد: ۲، صحیفه : ۱۷۸ ـ ۱۷۹

[۲] غالب ـ تقویم مسکوکات ساچوقیه، صحیفه: ۱۳۰. سکه‌نومروسی: ۱۷۹

ظهرنده‌كى (حمل عسر الباب) جملهٔ عربيه‌سى حسبيله اشتهار ايلمشدر [١] . مذكور سكه عينيله آياثلوغده دخى ضرب ايدلمشدر [٢]. آنجق محل ضرب (ايناثلق) املاسيله‌در. جنيد بكك امارتى ٨٢٥ سنه‌سندن ٨٢٩ سنه‌سنه قدر ممتداولمسنه نظراً آياثلوغ سكه‌سنك حين ضربنده بوذات امارتده بولنيوردى.

موضوع بحث آياثلوغ سكه‌سنك موجوديتى بزه ايكى فكر القا ايدر. ٨٢٥ سنه‌سى آياثلوغك جنيدبك يدنده اولديغى شبهه‌سزدر ، نه‌صورتله الده ايتديكى دخى هامەر ترجمه‌سنده مسطوردر [٣] ؛ مذكور سنه‌ده نامنه سكه ضرب ايتديرديكى‌ده قابل رد دكلدر . بو حالده ٨٢٧ تاريخلى آياثلوغ سكه‌سى يا سلطان مراد خانه مماشات و جمله ابرازى مقصديله جنيدبك طرفندن ضرب ايتديرلدى [چونكه مذكور سكه سلطان مشار اليهك بروسه‌يه عودنله برادرى مصطفى چلبى‌يه غلبه‌سى خاطره‌سى اوزره ضرب ايدلمشدر]، ياخود عاشق پاشازاده تاريخنك ٨٢٩ سنه‌سى وقايعى صره‌سنده « تيره و ايناثلوغ نواحيسيله آل عثمان تصرفنده اولمشدى [٤] » ديه بيان ايتمسنه نظراً جنيدبك دها ٨٢٧ تاريخنده آياثلوغى ادارهٔ دولته تركايتمش بولنيور ايدى وبوحالده مذكور سكه‌ده طوغريدن طوغرى‌يه دولت عثمانيه طرفندن ضرب ايتديرلمشدى

نومرو

١٤

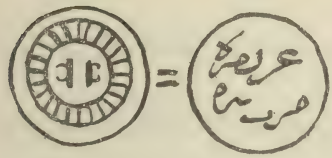

بومانقرك ظهرى مركزنده‌كى نقشك سلطان مراد خان ثانى سكه‌لرينه

[١] موزهٔ همايون مسكوكات عثمانيه قتالوغى، سكه نومروسى: ١٨٢
[٢] عين قتالوقده، سكه نومروسى: ١٧٢
[٣] محمد عطا ـ هامەر ترجمه‌سى ، ج: ٢، ص: ١٧٨-١٧٩
[٤] عاشق پاشا زاده تاريخى ، مطبوع ، صحيفه : ١٠٧

خاص اولدیغی ونه سبیه مبنی وضع ایدلدیکی ۳۰۲۰۱ نومرولی مانقرلرك ایضاحی صره‌سنده بیان ایدلمش ایدی . بناءً علیه بومانقرك‌ده آنلرکی سلطان مشارالیه مسکوکاتندن اولدیغی شبهه‌سزدر .

نومرو
١٥

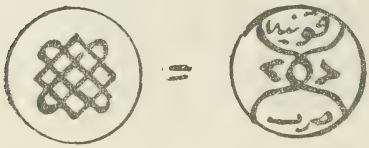

قونیه‌ده ضرب ایدلمش اولان بومانقرك وجهی سلطان مراد خان ثانی آقچه‌لری طرزنده وظهرنده‌کی نقشك عینی‌ده مشارالیهك وجهی طغرالی برمانقرنده کی ریلور [١] . بناءً علیه بوسکه نك سلطان مشارالیه ایله معاصر اولان قره‌مان اوغللرندن ابراهیم بکك اولدیغنده شبهه‌ایدیله‌مز

نومرو
١٦

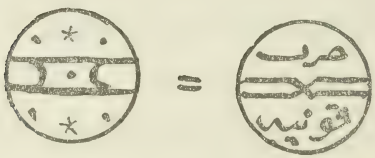

بومانقرك وجهنده وظهرنده‌کی خطوط فاصله سلطان مراد خان ثانی مسکوکاتنك عینی اولغله محل ضربنه نظراً بوسکه‌نك‌ده مشارالیه حضرتلرینك معاصری قره‌مان اوغلی ابراهیم بکك اوله جغی درکاردر [٢] . ١٥ نومرولی سکه ایله بو مانقرك عثمانلی سکه‌لری اولدیغی بکنظرده فرق ایدیلور .

[١] موزهٔ همایون مسکوکات عثمانیه قتالوغی ، صحیفه : ٦٧
[٢] موزهٔ همایون مسکوکات عثمانیه قتالوغی ، سکه نومروسی : ١٧٨ و ١٨٦ و . . .

فاتح سلطان محمد خان ثانى

نومرو
١٧

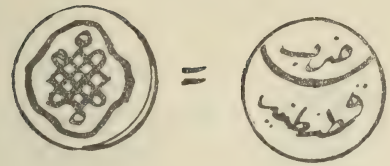

٥ ط كسيك ١٠ ق

وجهلرنده هلال شكلنى حاوى بوكونه قدر ظهور ايدن قديم باقر سكه‌لرك جمله‌سى سلطان محمد خان ثانى مسكوكاتندن در . موزهٔ همايون مسكوكات عثمانيه قتالوغنده‌كى ٣٨٨ و ٣٩٩ نومرولى سكه‌لر بوكا مثالدرلر. بو طرز خط فاصل ، مشارالهك ايلك دفعه جلوسلرنده ضرب ايتديردكلرى آقچه‌لردن اقتباس ايدلمشدر [١] .

بالاده‌كى مانقرك وجهنده‌كى خط فاصله برهلال شكلى ارائه ايلديكندن بونك فاتح مشارالیه مسكوكاتندن اولديغنه شبهه ايديلەمز . ظهر سكه‌ده‌كى سكز قوسدن عبارت كتابه‌بونى مؤيد ديكر بر وثيقه‌در. ٨٤٨ سنه‌سى بروسه‌ده ضرب ايدلمش مانقرلرك ظهرندن بشقه سائر مسكوكات عثمانيه اوزرنده بوكا تصادف ايدلمامشدر [٢] .

مابعدى وار متقاعد ميرالاى
على

---

[١] موزهٔ همايون قتالوغنده ٢٢٣ نومرولى سكه‌يه مراجعت
[٢] مذكور قتالوغده ٢٤٠ نومرولى سكه‌يه مراجعت

علاءالدوله بك بن سلیمان بك

اصل اسمی (بوزقورد) اولوب عنوان امارتی علاءالدوله در. شاه بوداق بك بودفعه‌ده حکومت مصریه‌دن طلب معاونت ایلدیسنده تحکیم موقع اقبال خصوصنده کوزنی بوداقدن صاقینمیان علاءالدوله بك آنچه وبوغجه کبی ایرمغانلرله مصرلیلری الده ایتدیکندن زواللی شاه بوداق (قودیسونلر شاه بوداغك باغی وار، اوزومی یوق یاپراغی وار) ضرب مثلنه ماصدق اولان زوکورتلکی جهتیله برشی بجره‌مدکدن بشقه‌شامده زندانه آتلدی.

شهزاده جم مسئله‌سندن طولایی سلطان بایزید ثانی ۸۸۷ سنه‌سنده عثمانلی ایردوسنی قوماندانسنه آله‌رق قره‌مانه کلدیکی صره‌ده علاءالدوله بك تقبیل دست کریم پیوست پادشاهی ایله مشرف اولمش ایدی. جناب پادشاهی (لارنده) ده اقامت واستراحت بیوردقلری مدتجه علاءالدوله بك شرف مصاحبت پادشاهی ایله مستفیض و بر چوق عطایای سنیه ایله‌ده مستفید اولدی. شهزاده‌جمك ردوسه کجمسیله کندیلکندن سونن نائرهٔ فساد اوزرینه آرتق اردو ایچون بر ایش قالمدیغندن علاءالدوله بك معززاً مملکتنه اعاده بیورلدی.

علاءالدوله‌بك ۸۸۸ سنه‌سنده عساکریله ایله ملاطیه‌یه یوریدیکندن سلطنت مصریه‌طرفندن برای‌مدافعه حلبده‌درحال‌برارده ترتیب‌وبواردویه مصردن دخی لزومی قدرامراوافرادسوق وتسریب‌ایدلدی. بری‌طرفدن

سلطان بایزیدك علاءالدوله بكه معاونت عسكریه‌ده بولندیغی دیوان قاهره‌یه عكس انداز دهشت اولمسیله ۸۸۹ سنه‌سنده اولكی اردویه تردیفاً مصرده برایكنجی اردودها حاضرلنه‌رق همان حلبه كوندرلدی. بناءً علیه علاءالدوله بك ایله مصرلیلر آره‌سنده سرزدهٔ وقوع اولان محاربه‌ده مصرلیلر تلفات كلیه ویره‌رك عظیم بر بوزغونلغه اوغرادی. بوندن طولایی حلب والیسی (وردیش) طوپلایه بیلدیكی عساكر ایله بالذات علاءالدوله بك اوزرینه كلدیسه‌ده اولكی مصراردوسی كبی بوده مرارت هزیمتی طاتمش وكندیسیله حلب امراسندن (ازدمرالاشرفی[۱]) میدان معركه‌یی طولدیران مقتولین مصریه عدادینه قاتلمش ایدی.

علاءالدوله بوهنكامده دوچار اسارت اولان عینتاب وروم قلعه وبیره‌جك بكلریله دیكر بعض امرای مصریه‌یی مقیداً استانبوله كوندردیكی كبی الهكچن مصر تیراندازلرینك اللرینك باش پارمقلرینی دخی كسدیكندن شودهشتلی خبرایوان دیوان قاهره‌یی چین چین چینلاتدی. مصرجه‌ویریلان قراروپایلان ترتیب موجبنجه مشاهیرامرای مصریه‌دن اولوب ذاتاً حلبده اتخاذقرارگاه ایتمش اولان سردار (امیرتمراز) ایله امیر مجلس (ازدمر) قوماندا سیله حلبدن چیقاریلان اردومز عشه طوغری حركتله وقوع بولان بر ساعتلك محاربه‌ده علاءالدوله بك ایله عسكری مغلوب وپریشان اولهرق مصرلیلرك النه غنائم كثیره ایله برابر بعض عثمانلی سنجاقلری كچدی، اردو مظفراً حلبه دوندی[۲].

سلطنت مصریه عثمانلیلرك علاءالدوله بكه دوام معاونتندن قوشقولانه‌رق ۸۹۰ تاریخنده آتابك[۳] اوزبك قوماندا سیله دولغادرلیلر علیهنه

---

[۱] ازدمر: اوزدمیر

[۲] تحف الانباء فی تاریخ حلب الشهبا

[۳] آتابك كلمه‌لرندن مركب ترجمه برتركیب اولهرق (بك بابا) معناسنه ایسه‌ده اولوقتلك منصب وتشریفات دیوانیه‌سنجه مدیر امورسلطنت، پادشاه مولاسی دیمكدر.

یکیدن سوق قوت ایچون تدارکاته ابتدار ایلدی. بونك اوزرینه علاءالدین بك آدم ارسالیله بروایته کوره‌ده بالذات استانبوله کیده‌رك مصر لیلردن بیانه یاقیله شکایت واستزادهٔ لطف وحمایت ابلدیکندن سلطان بایزید ولی حضرتلرینك قلب رحیم ملوکانه‌لرینی قزاندی . ایش بومرکزده ایکن دیکر طرفدن دخی حلب والیسی اوزدمر شفاعتیله قاید بادن بازیشیق دیله‌دی . آنجق شو متنزلانه مراجعتده نائل امل اوله‌مدی. وقایدبای‌جه مشارالیهك بردالده طورمیه‌جغی طوتومندن آکلاشلمغه باشلادیغندن بروجه محرر ترتیب ایلدیکی اوردویی آتابك اوزبك قوماندا سیله اوزرینه سوق ایلدی[۱] .

آتابك اوزبك قوماندا سیله سوق ایدیلان مصر اردوسنه قارشو دولت علیهٔ عثمانیه طرفندن دخی وزیر اعظم داود پاشا قوماندا سیله چیقاریلان اردوی همایون ۸۹۳ تاریخنده آطنه جهتنده‌کی آلا طاغ اتکنده واقع اوچ قویی یایلاسنده‌رکز خیام سطوت ایتمشیدی. اردوکاهده داود پاشا ایله برلشن علاءالدوله مصر لیلرله چاربیشمقدن ایسه‌ده قره‌مان اوغللرینك یکنی اولوب قره‌مان ملکنه وارث ومصر لیلره طرفدار کچینن طورغود اوغلی محمود بك ایله عونه‌سنك تنکیلی دها خیرلی اوله‌جغنی اخطار ایتدی، داوود پاشا بوکا حوالهٔ سمع اعتبار ایله وارساق ایلنی حوزهٔ حکومت عثمانیه یه ادخال ایلدی. بونك اوزرینه طورغود اوغلی محمود بك تبدیل قیافتله وعائله‌سی خلقیله حلب جهتنه فرجه‌یاب فرار اولدی . علاءالدوله بکلك بوندن مقصدی تورکلك عالمنده صویلی ، صویلی بربهادر اولق اوزره اونلنمش اولان طورغود اوغلنك شمع اقبالنی سوندیرمکدن عبارت اولسه بیله بومثللولرك کندی باشنه دره بکلکی ایتمك ایسته‌مسی کوچك آسیانك آتیاً یکانه سکنهٔ نجیبه‌سی اولق استعدادنده بولنان تورکلرك عصبیت قومیه‌لرینه رغماً اتحاد ومحبتلرینه وازدیاد قوتلرینه

[۱] تحف الانباء فی تاریخ حلب الشهبا

مانع اولمق جهتله علاءالدوله بكك داود پاشايه ويرديكى اوكوت تاريخ نظرنده جداً شايان تقدير وتذكيردر .

علاءالدوله بك ايكيده برده شخصى ، ملكنى ازعاج واضرار دن خالى قالميان مصر ليلردن آرتق اوصانج كتيرمسيله بودفعه ده طرف دولت عثمانيه‌دن استمداد ايلديكندن قره‌مان بكلر بكيسى يعقوب پاشا برمقدار عسكرله امداده مأمور بيورلدى . علاءالدوله بك مصر ليلرله قانلى برجنك ايده‌رك عساكر مصريه مغلوب اولمش ايدى . علاءالدوله فطرةً بولدقجه بو نامق فكر احتراصنده اولديغندن بوزغون مصر عسكرينى كمال شدتله تعقيبه قويولمش وقاچان دشمنك ايانغنك آلتنه چوحه دوشه‌مسنى توصيه ايدن آتالرسوزينى اونوتمش ايدى . طار بربوغازده بش بيك قدر جنود مصريه‌نك پوصو طوتديغنه بوصره‌ده علاءالدوله بك واقف اولديغى حالده هرنه‌دنسه مددرس اولان عثمانلى عسكرينى خبردار ايتمكسزين صاوشمسنه مبنى زوالله عثمانليلر مصر ليلرك پوصوسنه دوشه‌رك آره‌ده قانلى بر محاربه يوز كوسترديلر . برچوق عثمانليلرك بيهوده يره قانى دوكيله‌رك يعقوب پاشا كوچ حال ايله قورتيله‌بيلدى . علاءالدوله بك حقنده قلوب عثمانيه‌ده بر طوتان ايلك نقطهٔ اغبرار بو اولدى .

(مابعدى وار)

عارفى

کفتاردرفتح ولایت اسفندیار واطاعت نمودن اسمعیل بك والی آن دیار

بویل که سنه اربع وستین وثمانمائه یلیدر سال ذوالفتحین اولدی بوندن صکره کمی یراغنه مباشرت ایدب اوزاق سفر یساغی اعلان اولندی چون سنه خمس وستین وثمانمائه بهاری خزینهٔ قدرتدن خلعت بهاریله متزین اولدی غزای مملکت ترابزون آدنه کیلری دکزدن اشدردی کیلرکم هربری بیت

اکرچه برقناتلو قوشدر اما اوچوشنه باقرسك یللر ارمز

و اسفندیار اوغلی اسمعیل بکه که ملك ملك اسفندیاردی حکم قضی مضی کوندرلدی که بعنایت‌الله ترابزون غزاسنه نیت ایتدم کیلرم سینوبه واردغی کبی لیمون وه‌رسن واطرافلریله نه حاجتلری وارسه قیوره‌سن وکندو پادشاه مظفر عسکر ظفر رهبرله اناطولی یقاسنه کچوب بردن منزل بمنزل [۱] بیت

برعسکر بی‌حد یوردی بحرله بردن صان قالدی عالمده دخی فاجر [۲] بردن

الابوعسکرده متشمر ضرب وحرب بومهابت وشوکتله وقتی که انقره شهرنه سایهٔ دولت صالدی دیوان اولدی قرمان اوغلی قاسم بك واسفندیار اوغلی حسن چلبی که رکاب دولت خدمتنده اولمشلردی هرا یکیسی وهمده ایکن ناکاه اسمعیل بك اوغلی حسن چلبی طوتلوب چاوشلره اصمرلدی وعزیمت قدر قدرت اسفندیار ایلنه یقین اولدی

[۱] آیاصوفیه نسخه‌سنك بوراسنده (بیوردی) کلمه‌سی واردر .

[۲] آیاصوفیه نسخه‌سنك بوراسنده (و) حرفی‌ده واردر .

فتح سینوب ومملکت اسفندیار

بیت

بر صباحی که چراغندن النیردی دلیل که فتوحات مضاعف ورسر رب جلیل

رایت ظفر سرایت مملکت اسفندیار صوبنه پرچم صواب دپرتدی اسمعیل بك چون اوغلی طوتلدغندن [۱] وسطوات قهرمانی عزماتندن خبردار اولدی خرمن جانشه شرر حیرت دوشوب قلعهٔ سینوبه تحصندن غیر چاره بلدی اهل وعیالیله وخزاین واموالیله وخواص و نواکریله اکثری کربیله طاشنوب سینوبه که جزیرة العشاق اشتهاریله قلعهٔ نامداردر اکا متحصن اولدیلر وقتی که قلعهٔ قسطمونیه که قدیم تخت اسفندیارلردر سایهٔ دولتله شرف پذیر اولدی بر مقدار عسکر صف شکن مرد افکن سچوب اعظم وزرا محمود پاشایه نامزد ایدب سینوب محاصره سنه بر طور الغار متسارع قیلدی محمود پاشا که ایل آراسنه کیردی سپاهی ورعایا منقاد وایل اولوب دوکلوب کلدیلر آنلر که نوکر واهل عسکردر یازلوب دفتر اولدیلر وبی توقف سینوب اوزرنه حواله اولدیلر وکیلر خود ارکندن کلشدی دکزدن وقرودن آرایه الدیلر کینه کاتب دیواندم امر ایتدی که اسمعیل بکه مکتوب یازله ومضمون منطوقی بوکه صورت مکتوب ارشدك الله الی الخیر فی الدارین بحرمة سید الکونین وامام الثقلین بعد دعاء مستجاب لصلاح البین وثناء مستجلب الحضور [۲] الجانبین ضمیر منیره که زمور قضا وقدردن خبیردر مخفی دکلدرکه بوصحبکزك جناب شریفکزه نسبت محبتی والفتی بونی مقتضی دکل که بوصورتله ملاقات ملحوظ یامظنون اولیدی اما حدیث قدسی که

---

[۱] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوکلمه (طوتلدغن) در .

[۲] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوجمله (مستجلب لحضور) در .

بیورلمش انا ملك الملوك وقلوب الملوك بیدی اقلبها کیف اشآء وفقنجه بوامر برنادره در واقع اولدی بیت

از زمانه نمی کنم گلهٔ تابدانسته ام که مجبورست

بس الاسلام نصیحة قضیه سنجه قدیم دوستلغمزك ثمره ونتیجه سی بزدن سزه نصیحتدر فان الذکری تنفع المؤمنین خود محسوسکزدر بحروبردن سزی عسکر ظفر رهبر محیط در فرجهٔ خلاص متصور دکلدر وجه بودرکه عرضکز واهل عیالکز عرضنی صاقلیاسز واهالیٔ مملکت که حقیقتده عیال اللهدر هنوز لکدکوب خیول خیل سیل کردار اولمادن حالارنه ترحم ایده سز عزت واحترامکز له چیقاسز قلعه یی وایلی تسلیم ایده سز مقابلنده عواطف پادشاهیدن مملکتکز بدلی مملکت تعیین اولوب سایهٔ دولتنده آسوده [۱] خوش حال اولاسز والا بیت

بیك کوه اولورسه دیمیه برطوب ضربنه اول قلعه قاتلنام بوعسکر [۲] مجومنه

بو عسکر جراره قلعه مانع اولمز نعوذ بالله من سوء الحال بیت

هل للحرایر صون اذا وصلت ایدی الرعاء الی الخلخال والخرم

بو نصحی اداء حق مودتدن عد ایده سز که بلغ ماعلیك فان لم یقبلوا فما علیك کلم حکم آمیز حکمادندر لطف ایده سز قبل ان ینکشف الغطا ویحل علیکم منا الخطا جواب صواب بیوره سز والسلام چون مکتوب اسمعیل بکه واصل اولدی مضمونندن مطلع اولدی وخلاص تدبیرنده قرعهٔ تقدیرلات حین مناص شکلن کوسترددی ناچار قبول نصیحت ایدب چیقوب قلعه او کنده مرحوم محمود پاشایله عهد وپیمان وسوکند وثیق ایدب چیقدی وثاق عالی قورلوب قوندردیلر شاه ابوالفتح دخی کلدی نواحیٔ سینوبه سایبان راحت قوردی ارکان دولت

---

[۱] آیاصوفیه نسخه سنك بوراسنده (و) حرفی دخی واردر .
[۲] آیاصوفیه نسخه سنده بوکلمه (لشکر) در .

اسمعیل بکی عزت وا کرامله پایهٔسریر سلطنته یتشدردیلر پادشاه دخی[۱] وثاقدن طشره برقاچ قدم استقبال ایدب مصافحه معناسی اولدی ینه احترامله وثاقنه یتشدردیلر اهل وعیالن واتباع واموالن چیقارب قلعه یی وایلی تسلیم ایتدی کندویه یکی شهری مملکتیله تیمار تعیین ایدب [۲]قوشلوب تیمارنه کوندرلدی مملکت اسفندیار بعنایة الملك الجبار بقلاعها وبقاعها ومعادن مس تمام ضبط اولنوب سنجاق بکی وقاضیلر ودزدارلر نصب اولنمغله ایلی وقلعه لری بکتدیلر بوندن عنان عزیمتی اوزون حسن اوزرنه منعطف بیوردی

فتح قویلوحصار وکو شمال کردن اوزون حسن

چون قویلو حصارکه سر حد مملکت در مخیم خیام دولت اولدی قلعه مناعتنه اعتماد ایدب تسلیمدن باش چکوب امتناع ایتدی بندکان دولت اوچ کونه قومایوب ضرب دسته فتح ایتدیلر بوندن کوچب مملکت ارزنجان اوزرنه یوردی چون ارزنجان اواسنه مشرف یصی چن نام بیلاقده که ارتهسی ارزنجان اوامی پایمال خیول اقبال اولسه کرا کدی قونولدی اوزون حسن اناسنی کوندرب برنچه معتمدلریله کیجه ایچنده مرحوم محمود پاشایه بولشوب استشفاع ایدوب النه ایاغنه دوشدیلر پادشامرحوم دخی همان کیجه ده اوزون حسنك استغفاری واستعفاسی خبرن سلطان ابوالفتح سمعنه یتشدردی انی لغفار لمن تاب اثرلرندن صفحهٔ ناحیه سنه قلم عفو جمیل چکوب کناهن عفو ایتدی اما فرمان قضاء مضی شویله جاری اولدیکه چون کندو اوزون حسن بك رکاب دولتك خدمتنه کلوب ثواب غزادن وعواطف خسروانمدن بهره مند اولمدی والدهسی معتمدلریله رکاب کامیابك یانجه بله اولسونلر بوامره امتثال ایتدیلر

---

[۱] آیاصوفیه نسخه سنده (دخی) کلمه سی یوقدر .
[۲] آیاصوفیه نسخه سنك بوراسنده (اغاله) کلمه سی ده واردر .

مصراع

برصباحی که صباحت یوزن ایلردی اظهار

پیاده وسوار حرکته کلوب امواج بحار زخار کبی آلایلر باغلیوب ترابزون طرفنه آقدی مقرردر که مرزبوم ترابزون اصعب ممالك روم‌در تخت نوشین روانه نسبت ایدرلر وضعی قورلمش و چکلمش پایه بکزر که کیرشی قره دکز در و قوسی جبال راسیات‌در مداخل ومخارجی صعب ومتین یری حصن حصین‌در وقتی که سپاه ظفرپناه بایبرد یولندن کوه فلك شکوه برقار پرقاردن عروج وهبوط واقع اولوب سرحد ترابزونه قریب وارلدی محمود پاشایه عسکر مظفر نصرت رهبر نام‌زدایدوب‌ره‌میسره‌دن ترابزون‌اوزرنه الغار ایتدردی شول قصده‌که تکور مغرور نزول عذابدن وقوف بولوب تدارك فرار ایتمدن حصارده محاصره ایده‌لر وکندو قپوسیله اناطولی جریسیله کالطودالعظیم طرف میمنه‌دن یوریدی ومراد پادشاه اوزره تدبیر تقدیره موافق اولدی یعنی چون همت پادشاه صاحب قران زمان حال محمود پاشایه یولداش اولدی اول یولدن‌که قوش اوچغله وارلماسی ممتنع کورلدی کثرت اسباب واسطه‌سیله قازماجیلر وبالتاجیلر آچه آچه وطایفهٔ ووینق طلوع صبح صادقدن تابین الصلاتین طاغ تپه‌سندن دیبنه هزار زحمت وتعبله ایندلدی سفاین نصرت خزاین خود مقدما کلوب محاصره‌ایتمشدی اما کفار بدکردار بوسببدن‌که پادشاهك اول‌مملکته وارماسن ممتنعاتدن عد ایدردی هر کون محاصره ایدن اهل کشتیله ضرب‌وحرب ایتمکی لعب ولهو ایدنوب قلعه‌ده‌غافل‌اوتوردی ناکاه‌حماحم خیول‌سپاه‌ظفرپناه‌جماجم کوهساردن‌که سمع کفاره یقشدی والغار چرخه‌جیسی ارشدی مجال فرار بولمایب قاپوسن یاپوب باش‌قیوسن کورمکه باشلدی القصه چون سپاه ظفرپناه کلوب بحر وبردن قلعه‌یی قوشتدی وعقبنجه پادشاه ابوالفتح وافواج

عسکر دریا مواج قلعه‌یه قارشو کلوب وثاق سلطنت بارکاه کردون اشتباه قورلدی کافر بیلدی که مجال خلاص قالمدی طوپلر چکلوب یرلشدیکی کبی مهابت وابهت وقوت سطوتدن کفار اشرار قلوبنه رعب وهراس شویله غالب اولدیکه مغلوبیتندن طوپه وتفنکه یوریشه احتیاج کورلمدی تکور کندو جانله وخانمانله امان دیلیوب قلعه‌یی واقلیمی تسلیم ایتدی کندو شرف عتبه بوسه ملحق اولوب عواطف پادشاهدن خلعت فاخر ووظیفه وادرار بقدر المصلحه تعیین اولنوب اهل وعیالیله ومال ومنالیله دارالامان چون جنان استنبوله کوندردی قلعه ومملکت باسرها ضبط اولنوب سنجاق بکی وقاضیلر ودزدار وحفظه نصب اولندی وکفرهٔ قلعه‌نك اوغلنلرن وقزلرن بکلك ایدب باقی مالرن واسبابلرن کندو اللرنده ابقا ایدب یرلرنه مقرر قونلدیلر جزیهٔ شرعی ورسوم عرفی ربقه‌سنی رقبه‌لرنه محکم قیلدی آندنصکره بعض اساراي واثقال واحمالی مراکب بحریه‌یه تحمیل ایدب دریا یوزندن کیلر مشحون ایدب استنبوله کوندرلدی کندو سعادتله عودت ایدب دریا کنارندن که قوش اوچمز یرلردر وعافی آغواغاجندن وسمیتی غالب کیاهدن غیری نسنه یوق انك کبی یولدن قوت ودولتله ومراکب بحری امدادیله کلوب جانك ایللرندن دارالامن توقاده چیقدی اما بوصعوبت منازلدن خسارت مواشی چوق واقع اولدی اندن دارالخلافه استنبوله عزیمت بیوردی بوسال مبارکده اوچ فتح میسر اولدی

کفتار درغزوهٔ قزقلو ویوده سرخیل کفرهٔ افلاق عاق واستیصال اووولایت[۱] ببرادرش تقلید فرمودن

واول برخونخوار جابر ومتجبر کافر ایدی که افلاق ولایتنه والی اولدی عتبهٔ کیوان رتبه‌نك خراجنه ملتزم اولب هرییل کندو نفسیله وخراجیله

[۱] آیاصوفیه نسخه‌سنك بوراسنده (او) کلمه‌سیده واردر .

واغر بیشکشیله کلوب شرف عتبه بوسله تجدید استسعاد ایدردی فاخر خلعت وقزل برکله قیمتی التون اسکنف دخی انواع عواطف پادشاهیله محظوظ قیلنوب مملکتنه کوندررلردی اما کفره نك حجاجی ایدی افراط سیاستی بو مرتبه ده ایدی که برکویده مثلا برشخصدن خیانتی مشعر جنایت وعثرت صادر اولسه اول کویك جمیع خلقی ذکور واناثی اطفالن بله دیله قزوغه اوررردی واغج حصار که اول قره بختك تختی ایدی قرشوسنده التی میل مقداری یره طولانی ایکی قول چیت اوردردی واکا محکم چالی اوردردی باغچه ایدنورم دییو اول ایکی چیت اراسنی انکروس کافرلرندن وکندو ولایتی کافرلرندن وبغدان کافرلرندن قزوغه اورولمش اشخاصله طولدردی وآندن غیری دائرهٔ قلعه بیشه لو اغجلو چتلغلو[۱] یردر هرانجك هر بداغنده آونك آونك اولمش مصلوب بی حساب وبی عدد یساغی بویدی کم هر که اول مصلوبدن برنی اندوره انك یرنه چیقه بوجمله حالیله سدهٔ کردون عده دن استظهار ایتمکله انکروسه که طایفهٔ بنی اصفردر ظفر بولب چوق قرمش ایدی وسایر اقران وامثالنه فایز اولمش ایدی بوحال ترقیسی کندویه غرور ویروب شول وقت که سلطان ابوالفتح بعیدالمسافه ترابزون غزاسنه متوجه اولدی او ملعون غایت نخوت وشقاوتندن ممالك اسلامیه یه قصد ایتمش مصراع

وقدقیل ان صدقا وان کذبا

وچون دست نشاندهٔ درکاه ظفر پناهدی[۲] بوامر تهمت مظنون دوشدی لاجرم استکشافی ایچون اول ملعونی محك امتحانه چالدیلر خراج مقرر مطالبه اولندی وبر قرار کلوب شرف بساط بوسله تجدید استسعاد ایتمسی اشعار اولندی الحاین خایف سرنجه جنبر اطاعتدن باش چکدی وعذر غدر آمیز کوستردی کم بالفعل

---

[۱] آیاصوفیه نسخه سنده بوکله (چتلغو) در .
[۲] آیاصوفیه نسخه سنده بوکله (پناهدن) در .

خصم قوی که انکروس دربکا حواله‌در واریمازن و آستان دولتدن دور دوشدکدن بوییل خصمام غلبه‌سنك ممانعه‌سنده تمام نم وارسه خرج اولدی بوییللق خراجه مجالم یوق نه کلدی ونه خراجن ویردی بس دولت قاهره‌مقتضی اولدی که اول‌مدبره کوشمال ایده بلك استیصال ایتمکه همت کوستره وشجرة خبیثة وجودی جنتنك زمینی‌عالیها سافلها قیلندن قیله بنابرین معنی شول وقت که سنه ست وستین‌وثمانمائه‌بهارنك عسکری یانجه شقایق نعمان وسوسن آزاد رماح زبر جدی اوزره اعلام یاقوتی پرچملرن دیرتدی وسرایای شتایه‌شبیخون ایدب خون دشمندن عالمی لاله‌زار کوستردی رایت ظفر سرایت افلاق جانبنه اتفاق خفقان کوستردی تقریبا اوتوز تمن عسکرجرارصف‌شکن ونیزه‌کذار

بیت

سپاهی که وره‌مرغ موره حساب اکا یوق قموشیر و بیروذیاب

نهر اعظم تونادن‌که غزارتله تعبیر دهندهٔ بحر خصم‌در اتفاق عبور ایدب طرف افلاق وثاق دولت اتفاق سلطانیله مزین اولدی ولشکراسلام چشم دلبر عیاردل عشاقی یغمالرکبی نهب ویغمایه وسبی وسفك دمایه قدم تجاسرله الاوزاتدیلر وهرنه‌یره اوغرادیسه ان‌الملوك اذادخلواقریةً افسدوها سرن اشکارقلدیلر عسی ان تکرهوا شیأً وهوخیرلکم لطایف ربانیدن‌درکه چون حضرت جبارذ والمنن جلت‌قدرته وعمت‌نعمته بربندهٔ عنایت نشانده سنه شرف سرفرازی تازه وسرور حبور بی‌اندازه ورمك دیلسه وانکله تجدید طرهٔ پرچم علمن تجدید قیلمالو اولسه غالبا اول تدبیرنك خلافی ثمره‌سن کوسترب قلبنه‌نوع انکسار وفتورصالر آندن کندو کمال قدرتن اظهارایدب آثار عنایتدن براثر کوسترر هموم وغمومنه بدل ورر وآنی شکر بی نهایتنه سبب ایدر بو اداء شکر لوازمندن لئین شکرتم لأزیدنکم حکمنجه اول بنده سنك رونق رایت ظفر حرکتی متجدد ومتزاید قیلور ومنجوق علم ظفر پرچمی

فم عبوق اوزره افراشته قیلور وبو کرامت موهبت واسطه‌سیله هرتدبیر صایب ورای ثاقب که ورای عقلده متواری‌در جوامع مناقب عظمی یعنی وزرادن صدور بولمادن مدبران تقدیر انه علی کل شیٔ قدیر وفق مرام اوزره اول تدبیرك ثمره‌سن ورر وبو قضیه‌نك مصداقی بو قصه‌در که برکون براسلوب معهود اعظم الوزرا محمود پاشا قولاوزلرا حضار ایتدرب منزل امرنده تفحص واستقصایله تعیین منزل ایتدکندنصکره وثاق دولت اتفاق اولکنجه قلاوزلر وقوشن عسکر بیوردی عقبنجه بیت

برصباحی که ضیا کستر نصر اولمشدی ظفراول عسکرشه حکمنه حصر اولمشدی

بارکاه فلك اشتباه دخی فرنهضت بیوردی عسکر کوه ثبات دریا کبی حرکات[۱] ایتدی چون تعیین اولنان منزله یقین وارلدی طلایع عسکر ظفر رهبردن خبرکلدی که اول منزلده اغزصوینه وفاایدرصو یوقدربونجه مرا کب ومواشی قنده قالدی وحرارت برمرتبه‌ده سورتده ایدی که غازیلر اوزرنده اولان پولادکیملر اوزرنده کباب پشمك ممکن بوسببدن دل آیینه نظیرپادشاهه غبار یتشوب بوقصوری ملازمان حضرتك مسامحه‌سنه حمل ایتدی بوارالقده قلاوزلره عذاب وعتاب اولندی آخر اولجق بو اولدی که چون ارالقده صو یوق لازم اولدی که برقوناق دخی ایلرو یوریالر القصه چون هزار تعب وزحمتله ایکنجی قوناغه یتشدیلر درکاه ظفر پناه وزمر حزب‌الله قورلدی وقونلدی هنوز قلجلر بلدن وسکولر الدن کتمدن دشمن کلدی خبری اولدی مکر بونك اصلی بویمش که سرخیلی افلاق[۲] ویووده عدوسی قره بغدان طرفندن ولایتن صاقلماغچون اول کناردہ یدی بیك کزیده عسکریله بکلر بکیسن قومش ایمش جناب ظفریاب جانبندن دخی علی بك اوغلی اورنوز بکه اول طرفه اقن ورلدی کافر آنك سکردم ایتدکن اشدیجك

[۱] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوکلمه (حرکت) در .

[۲] آیاصوفیه نسخه‌سنك بوراسنده (قزقلو) اسمیده واردر .

اقنجی یورغونده طمع ایدب در بندی اغزنه کلوب پصویه کرمش شول قصده که غازیلر اغورن کورب یورغون ارغون دونجك یوللارن آلوب قره‌لر ناکاه وکان حقاً علینا نجی المؤمنین [۱] بولطیفهٔ ربانی صورت کوستردی که ذکر اولندغی کبی اول قوناقده برخلاف تدبیر چون ثمر کوستردی یعنی صو بولنمادی قاید تقدیر عسکر منصوری کرها سورب اول مجمع کفار اشرار اوزرنه کتوردی واورمانلر کورلوکندن سپاه ظفرپناه اول منزله یتشـدکن کافر بلیوب اوردو تراشجیسی یایلدوغندن اورنوز بك آقنجیسن صانب چربك مخذولن اون آلای ایدب روم ایلی طرفندن کلدی یوریدی چون دشمن کلدی خبری یتشـدی اولقدر آواز دریای عسکره تلاطم ورمایب قپو خلقی و اناطولی اصلا حرکت ایتمدی یرلرنده مهیا طوردیلر حضرت پادشاه محمود پاشایه دشمنه مقابله ایتمکه امرایتدی بروفق امر واجب الامتثال ترتیب آلای وصـفوف ایدب اوکنه عزن طوتب تأکید جناحین ایتدی طرف میمنه ترخان بك اوغلی عمربك وعلی بك اوغلی احمد بك ومخال اوغلی علی بك وملقوج اوغلی بالی بك دخی نچه بنام بکلرله موطد وجانب میسره ارنود ایلی بکی نصوح بك ویانیه بکی دولو اوغلی اموربك ومخال اوغلی اسـکندر بك دخی آنلرك امثالی امرایله مؤکد دشمنه قرشو یوریدی وهمان که کافر اورمان احتجابندن چقوب بوترتیبی واعلام زرین سر پرچملری حرکتن کوردی یکلدوغن بیلدی هول وهراس اول کابلرك [۲] قلوبنه شویله مستولی اولدی که

مصراع

بی آنکه درمقابله خونبار شد حسام

مصراع

تیغ وتبرضربنه پشت وقفا طوتدیلر

کافر صندی کریزان اولدی غازیلر یتشوب هرقنغی الاینه اوغرادیلرسه

---

[۱] آیاصوفیه نسخه‌سنك بوراسنده (پرده‌سندن) کلمه‌سی‌ده واردر .
[۲] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوکلمه (قلبلرك) در .

تیغ خونبارله خیارکبی طوغرادیلر وبعضی اسیربندبوارایتدیلر مکر
بر آلای که سرخیل مرده یله معرکهٔ مهلکه‌دن براز اوزامش افتان‌خیزان
وادی خذلان آراسندن قاچرکن اورنوز بك بلوکنه طوش کلدی انلر
دخی طیوم اولب اسیر کثیر وغنائم بی‌حدله یورغون اکثر آتلرندن
اینوب پیاده کلورکن قضیه‌دن غافللر ناگاه کوردیلرکه برکوسکوتك کافر
آلایی بونلره قرشویوردی غازیلر یورغون ومتفرق بولنب اول جمعه
مقاومتدن مرتبهٔ عجزه وارب حق تعالی‌یه توکل ایدب قارشو یورودیلر
کافر خود صنغوندی بر طرفه دخی قاچدی بیلدیلرکه کافر صنغوندر
اردنه دوشب بقیه‌سن دخی آنلرقیردیلر یدی بیك کافردن یدی یوز
کافر قورتلدی چون پردهٔ عنایت ماوراسندن بوغزای غرا صورت
کوستردی کافرباشلرن اوردونك قطارقطاردوه‌لرنه وقاترلرنه یوکلندکدن
غیری هرغازی سکوسنه برباش دکلوب هرسکوبرمار مردم سرشکلن
کوستردی هوا برعجب شکل باغلدی بیك نچه یوز دیری کافر
زنجیرلره چکلوب درگاه ظفر پناهه کتوردیلر چون نماز مغرب ادا
اولندی مشعله‌لر یاندی پادشاه مظفره کرسی قنولب اوتردی دخی
اول دیو شکل اهرمن هیئات کافری کتوردیلر یکیچری وقپو
خلقی قلج اوشرب ثعبان موسی سحر سحره‌یه ایتدیکی کبی طرفةالعین
ایچنده تیغ خونخواره یدردیلر چون بوعید سعید دولت‌نوید صورت
کوستردی پادشاه انجم سپاه نعمت‌فوز مقابلنده ملك ذوالمنن حضرتنه
انواع شکرلر ایتدی وبکلرنه قوللرنه احسانلر قیلدی بیت

یقین‌دررکه بومعنی‌یی بیلدی‌خاصله عام که فتح وفوز وظفردر نتیجهٔ‌اسلام
کوتردی ظلمت‌کفری حسام ظل‌الله منورایتدی جهانی سنان شاهنشاه
بونك مقابله‌سنده چوغ‌ایلدی احسان لئین‌شکرتم‌امیذیله یعنی‌اول سلطان

الحمدلله الملك‌المنان حاصلا تقریبا اوتوز کون دریای مواج کبی عساکر
گردون مآثر فضای مملکت افلاق ایچنده متصادم اولدی واموال

غنایم خصوصاسبابای کرایم اوغلاندن وقزدن اوردوی همایون مشحون اولدی وبردم که ترك مشرق انتساب سراستراحتی خوابگاه مغربه صالدی وهندوی شب تیره‌رای دهشت فزای بقصد شباهنك کمین آچدی یعنی برکیجه‌که قضا اول جریك مخذولك جانلرنه شبیخون ایتملواولدی سرخیل مرده یعنی اول [۱] مدبر و مغرور قصد ایتدی که کندو عسکرینی [۲] پروانه وار شمع دولت قاهره‌یه صاله وبیله که رب حیلة علی صاحبهاوبیلة مثل واقع‌در کذا اذاجاء القضا عمی البصر سرنجه اول لعین بی‌دین بیلمدی که برنهر عمانه طوقشمقدن کندو محواولماسندن غیری نتیجه‌ورمز بس بونیتی عمله کترمك ایچون برکیجه که اول بدفعلك حالندن تیره‌تر وحال‌غزاته نظر [۳] وصال دابردن روشن‌ترایدی کار کذاران کارزار عسکرن جمع ومهیا قیلوب قطره عمانه دوشرکبی اوردوی همایونه کندوبی اوردی اول اناطولی عسکرنه طوقندی واندہ حاللرنه مناسب آیه اخذوا وقتلو اوقندی تشابك اطناب خیام عسکر [٤] ظفرفرجامدن اول جریك مخذول مجال دخول بولمایوب ناچار عسکر بی‌کران کنارن صیردب قپو خلقنه وبعض خیمهٔ یکیچریه اوغرادی اما اول بیلرکه آنده نیه اوغرادی بوجهتدن که مهمان عزیزدکلدی افواه مسافرینی نزل نوادر سهامله ممتلی قیلدیلر

نظم

عدودن‌شودکلوروان اولدی خون کم اولدی قرا کوکجه لاله کون
قلجلر شعاعندن اول تیره شب شوزنکیبه‌بکزردی‌که اچشدی لب

چون آنده دخی‌ظفر بولمایوب‌ا کثر مجروح وشکسته دوشدیلر قاچمغه یوز طوتدیلر کیجه قرا کوسنده‌اوردوبازار یولن طریق نجات‌صانوب

---

[۱] آیاصوفیه نسخه‌سنده (اول) کلمه‌سی یوقدر.
[۲] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوجمله (کندوبی وعسکرینی) در .
[۳] آیاصوفیه نسخه‌سنك بوراسنده (نهار) کلمه‌سی‌ده واردر .
[٤] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوکلمه (معسکر) در .

اکا یوردیلر اول خود ره هلاکلری اولدی که کتردی روم ایلی عسکری اراسنه دوشردی چون هر چادرده متعدد مومله روشمعلر یاندی ویریر مهیادوران مردان ابطال نعره لر اوردی کفار بدکردار سراسیمه اولدی شول قوش کبی که چراغ اشغندن شاشوب کوزلری قاشوب فرجهٔ نجاب صانوب کندوبی آتش فتیله یه صالر بونلر دخی شویله شاشوب شملی متشتت وجمعی متفرق اولدی اکثری آتدن آیرلوب برن اکن قاچوب کروه غزات اراسنه سلاحك دوکب چادره کرردی شول حده زبون اولدی که اون یاشنده اوغلان سایس واشجی شا کردی بردن ایکیدن زبردست کافرلری زیردست ایدنوب مقتله کتردیلر وکذلك نفعل بالمجرمین عاقبت اول بدفعال پروبال سوخته وتیر وخنجر غزاتله جکر دوخته برطرفدن فرجه بولوب

مصراع

بتنها آمد وتنها بدر جست

مجروح ونیم مرده برقاچ مرده سیله چقوب قاچدی باقی چریکی که چاریکی قالمامشدی اوچ قسم اولدی برقسمنك باشلری تنلرندن جدا دوشوب ثمار اشجار رماح اولدیلر یعنی سکولره دکدیلر [۱] بیت

چنك کبی سرخصمك سکویه چیقسه نه طك که کربه شیر ژیاندن قاچب اغاجه چیقر

وبرقسمی که اسیر بند بلا اولدیلر چون طریق غدرده [۲] دوستلق کوسترب دشمنلك ایتدیلر ایکی یوزلو منافقدن اولمش اولدیلر لابد الجنسیة علة الضم حکمنجه تیغ ذوالوجهین دخی اورتالرنه کروب برکت مصاحبتیله تضعیف عددلرنی تنصیف جسدلریله ایتدی یعنی اوچ بیك یدی یوز مرد کارزارلرنی دری کتردیلر اورتادن ایکی بچدردی اوچنجی قسمی که معرکهٔ مهالکدن مجروح ونیم مرده قورتلدی ایکی

[۱] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوکلمه (دکلدیلر) در .
[۲] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوکلمه (عذرده) در .

بولك اولدی بعضنك مقاطع اکتافی قواطع اسیاف اولوب فرج جرحدن که آنلرك قفس تنلرنده واقع اولمشدی نفس خبیثلرنك طیوری اورمانلر اراسنده وادی جهنمدن یکا طیران ایتدی وعظام جیفه‌لری طعمهٔ نواسر وعقبان اولدی وبعض قلیلی که چنك ایچندن خلاص اتکنه چنك ارکردی سرخیل مرده یله چیقوب مأیوس انکروسه قاچدیلر بیت

بتون و بتنجه باب سیاه باآنجاکه هرگز نروید گیاه

انکروسه خود چوق ضرر ایتمشدی کندو ایاغیله مهلکنه واردی پنجهٔ شیردن قاچوب چنك پنجه‌سن اختیارایتدی طوتوب حبس ایتدیلر آنده جان جهنمه اصمرلدی بیت

حاینی صانماکه برخوردار اولور یا کسیلیر باش با بردار اولور

بیت

کس بر اسب ستم سوارنشد که نه افتاده خوار وزار کشد

چون انتقام تمام حصوله موصول اولدی شاه ابوالفتح دخی غایت بنده پروری ونهایت چاکر فرازی سبیله اول مملکتك حکومتی اول مدبر مخذولك قرنداشی رادول ویوودویه که مقبل قبول اقبال اولمشدی ونجه یل عمرنی رکاب دولت خدمتنه صرف ایتمشدی سنجاق زرین سر وتیغ وکمر ورب اکا ارزانی بیوردی لشکر اسلام اموال غنایمله مغتنم اولب دستور قفتانلریله متزین اولب عسکر مظفر که یرلو یرنه کتدیلر پادشاه جهانکشای اعزالله انصاره ارکان دولت و خواص بندکانله صالت قالب دارالسلطنه ادرنه یه حلول بیوردی بیت

شهك دولتی چونکه اولا قوی اولورفتح ونصرت انك پیروی

ذکر فتح جزیرهٔ مدللو

سلطان ابوالفتح حضرتنك حسن عاداتندن ایدی که بر یل[۱] فتح

[۱] آیاصوفیه نسخه‌سنده (یل) کلمه‌سی یوقدر .

آسانلغله ال ورسه وقتده دخی وسعت اولسه شکراً له بر فتح دخی ضم ایتمکه همت کوستردی بودرج مقدمه‌دن معنی مدرج بوکه چون افلاق مملکتی سهولتله حصوله موصول اولدی بومعنی محرك سلسلهٔ ارادت[۱] عالیه اولدی که جزیرهٔ مدللویی که واسع ومعمور مملکتدر اهل کفر وفجور الدن استنزاع ایده بس تجهیز انواع سفن بیوردی مدبران ممالك بروفق مرام آن مالك دولت مهام قلعه کشایی اتمام ایدب ترتیب طونمه ایتدیلر کیلرکه هربری طاغ کبی دریادن سحابه اولشمش ویا نهنك عظیم کبی که آب [۲] نیل اوزره یوزر نظم

چوپیلی که میداندەدر زود وتاب که پیل بانی باد اولدی میدان آب
اچوپدر قنات اوچغه مرغ وار ولی قرنی اوزره سوریر چو مار
قوشك قنادی ایکی یونکدر اوچر دکز اوزره قوشدن قتیرق اوچر
کمینك که اولور قنادی بشر طولو قرنی ایچره سلاح وبشر
واراولاصالنمش اکا [۳] یوز کمند که خلقه ارشدرمیه تا کزند

اول سلطان بحر وبر طونمایی دکزدن کوندرب کندو سعادتله اناطولی قروسندن طرف ایازمنده که سم‌سمند شاهه نیاز مند اولمشدی خیام سلطنت قوردردی چون کیلر دریا یوزندن یتشدیلر روزکار کامکار دخی

مصراع

تجری الریاح علی ماتشتهی السفن

اتفاقنجه موافق دوشوب سلطان مظفر ارکان دولتله مرا کب بحریدن بر سریع السیرنه رکوب بیورب قامهٔ مدللویه حواله برمقام خرم اوزرنده بارکاه سلطانی چون سایهٔ سبحانی وکافرلره چون قضای ربانی قورلمشدی نزول اجلال بیوردی وعسکر ظفر رهبر دخی کیلرله جزیره یه

[۱] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوکلمه (ارادات) در .
[۲] آیاصوفیه نسخه‌سنده (آب) کلمه‌سی یوقدر .
[۳] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوکلمه (ایکی) در .

دوکلب کلدی قلعه قبولرنده جاقه چاق جنك عظیم ونبرد کرد انکیز واقع اولدی درحال طوپ کیلرندن طوپلری چکدردیلر یرپر مترسلر ترتیب ایدب طوپلری یرلشدرب عمل کوستردیلر برقاچ کون که هرطرفدن دوکلب سور وبروجنه رخنه لرایتدیلر ویری شق ایدب خندق عمیقنه یوللر آچدیلر بارکاه آسمان فسحت کاهیت و[۱] ابهتله ایرانه تورانه صیغمز برجزیره ده قچن صیغه قلعه امرنی مدبران درکاه عالی اهتمانه تفویض ایدب کندو ینه ایازمند طرفلرنه کچوب خیال وصال نوعروس فتحله صحبت ایدردی القصه ارکان دولت بروجهله اقدام واهتمام ایتدیلر که اون بیش کونه قومایب قهراً ضرب دسته فتح ایتدیلر وتکورنی اهل وعیالیله وخواص واشیاعیله بند اسرله وجبر وکسرله عتبهٔ کردون مرتبه یه کتوردیلر واول قلعه ده متحصن اولن شهرلو وکویلو اسیر قیلنوب باسرهم قلعه دن میدانه چیقرلدی پادشاه کامیاب دخی ینه سعادتله جزیرهٔ مدللویه اعادت ایدب اسارایی اوچ قسم ایتدی اول که فرنکستان دن یاردمه کلش نامدار وپهلوان جنکی کافرلردی بیك نچه یوز نفری اورتادن بچدردی واول که شهرلو وکویلودر انتخاب ایدب یرار اوغلنلرن وکزیده قزلرن وبعض مزوج کافرلرن اسیر ایدب ارکان دولته واغالره وبعض متجنده یه انعام ایتدی اول سهام انعامدن کمینه یه دخی برغلام ملك صفت وجاریهٔ حوری سیرت وبرچتل اسیر سهم ارشدی وقس علی هذا باقیسن شهرلودن وکویلودن یرلو یرینه ابقا ایدب جزیهٔ شرعی وقانون عرفی وضع ایتدی چون قلعه فتح اولدی جزیرهٔ مدللو بقیهٔ [۲] قلاعیله وبقاعیله قبضهٔ تسخیر پادشاه کامیابه داخل اولدی ملحقات ممالك اسلامیه دن قیلوب سنجاق بکی وقاضی ودزدار وسوباشیلر وسپاهیلر نصب اولنوب برکتدیلر معابد اصنامی مساجد اسلام اولوب کلبانك

---

[۱] آیاصوفیه نسخه سنده (و) حرفی یوقدر .
[۲] آیاصوفیه نسخه سنده (بقیهٔ) کلمه سی یوقدر .

بشنجی سنه
نومرو ۳۱

تاریخ عثمانی انجمنی

۱ نیسان
۱۳۳۱

مجموعه‌سی

وثائق سیاسیه وتاریخیه‌دن :

بلغراد قلعه‌سنك صربلویه ترکی حقنده بروثیقه

جناب خداوندکار غازینك برنجی‌قوصوه‌ملحمهٔ عظیمه‌سی عثمانلیلرله اسلاولر وبالخاصه صربلردن هانکیسنك بالفان شبه جزیره‌سنده احراز حاکمیت ایده‌جکنی تعیین ایلدیکی کبی بلغراد قلعه‌سنك فتحی ایله‌مذکور شبه‌جزیره‌نك عثمانلیلر جانبندن استیلاسی اتمام ایدلش ایدی . بلغراد اوزون مدت عثمانلیلر النده قالدی . خیلی مدت « دارالجهاد » نامیله یاد اولندی؛ برچوق حادثات حربیه‌نك میدانی اولدی . بلغراد قلعه‌سنك صربلویه ترکنه دائر آتیده‌کی وثیقه پارس معاهده‌سندن صوکره دولت‌علیه‌نك روش سیاستنده حاصل اولان جریانك اسباب وکنهنی دخی محتویدر .

اشبو وثیقه مجلس مخصوص وکلا مضبطه‌سیله تذکرهٔ معروضه وشرفصادر اولان ارادهٔ سنیه‌یی مبلغ تذکرهٔ خصوصیه‌دن مرکبدر. طبع ونشرده اساس اتخاذ اولنان نسخه جودت پاشا زاده علی سداد بك مرحومك کتابلرندن انجمن کتبخانه‌سی ایچون مبایعه اولنانلر آره‌سنده ظهور ایتمشدر . پك بیوك‌قطعه‌ده اولمق اوزره بش بچق صحیفه‌در . رقعه خط ایله استنساخ ایدلش ، قابنك اوزرینه وایلك صحیفه‌سنه جودت پاشا مرحومك قلمیله عائد اولدیغی خصوص اشارت اولنمشدر .

عارف

صرب‌لکی طرفندن مقدمجه وارد اولوب بالترجمه میانهٔ عاجزانه‌مزده قرائت اولنان بر قطعه مکتوبك خلاصهٔ مآلنده صربستانده کائن قلاع خاقانیه‌نك وبالخاصه بلغراد قلعه‌سنك شو حالده بقالری صرب ملتنه عدم امنیتی وبنابرین مملکتك ترقیٔ راحت ومعموریتنه ممانعتی مستلزم اولمقده

اولديغندن بونلرك محوى وياخود تركى كرك ملتنه وكرك كندوسنه ابدى اونودوليه‌جق برمنت وعنايت‌اوله‌جغى ودولت‌عليه‌يه‌اولان روابط تابعيت وصداقتلرى بر صورت صحيحه‌ده تأكد وتقرر ايليه‌جكى بيان واشعار اولنمش اولمسيله اقتضاى مصلحت عريض وعميق لدى‌الملاحظه بومسئلهٔ مهمه‌ده اتخاذ اولنه‌جق قرارك كيفيت‌وجهى يعنى ميخائل بكك تكليفنك كلياً ردى ويا قبولى وياخود بعض‌مرتبه‌تعديلنه‌چاليشلمسى دول اوروپانك احوال حاضره‌لرينك وبوبابده اولان افكار ومطالعه‌لرينك كلياً ردى تقديرنده انلردن دولت عليه‌يه معين بولنوب بولنميه‌جغنك وبولنه‌مز وصربلولرك قلاع مرقومه‌يه مظنون بلكه مجزوم اولان سؤ قصدلرى وقوع بولور ايسه سلطنت سنيه‌نك يالكزجه صربلولرى تأديب وتربيه‌ده مختار اوله‌بيلوب اوله‌ميه‌جغنك واول حالده كوزه آلديرلمسى لازم‌كله‌جك محاذير ومهالكك وبوقلاعك دولت عليه‌نك محافظهٔ ممالكنجه نه‌درجه‌يه قدر فائدهٔ ماديه‌سى اوله بيله‌جكنك وفائده اولديغى صورتده او دخى نه‌مرتبه‌ده خطر وفداكارلغى ديه‌جكنك ومحو وياخود تركلرنده اولان مضرات داخليه‌نك وملحوظ بولنان فوائدك بالاطراف تبين ايتمسنه منوط كورنديكندن صدد بحث اولا اوروپانك حال حاضرينه ودول معظمه‌نك هربرينك روش پولتيقه‌سنه انتقال ايتديرلمشدر

شويله‌كه بياندن مستغنى اولديغى وجهله برقاچ سنه‌دن وباخصوص اوسترياو پروسيا دولتلرى بينده سرزدهٔ حدوث اولان محاربهٔ اخيره‌دن برو اصول پولتيقه بتون بتون قارشمش اولمقله انكلتره دولتى نظامات داخليه‌سنده برطاقم تغيرات ايله‌مشغول‌وامريقادن مجتنب‌اوله‌رق‌كندوسنه طوغريدن‌طوغرى‌يه طوقنميان امور پولتيقه‌يه مداخله‌دن فوق‌الغايه محترز اولوب وفرانسه دولتى ايسه ايتاليا وآلمانيا ومكسيقا ايشلرنده اتخاذ ايتمش بولنديغى اصول ومسلكك حسن نتيجه‌سنى كوره‌ميوب هربرنده حساب ومأمولنك عكسى ظهور ايتمسندن طولايى داخلاً وخارجاً مشكلات

ایچنده بولنوب اوسـتریا دولتنك دوچار اولدیغی هزیمت کلیه کندوسنی امور خارجیه‌یه صورت مؤثره‌ده سوزقارشدیرمقدن بالطبع منع وتعطیل ایدوب وپروسـیا وایتالیا دولتلری دخی من غیر مأمول از وقت ظرفنده نائل اولدقلری فوائد عظیمه‌نك الحالة هذه هضم وتنظیمی ایله اوغراشـوب روسیه دولتی دخی هرنه‌قدر امورمالیه وداخلیه‌جه بربیوك رفاه وراحتده دکل ایسه‌ده لهستان وچرکسستان غائله‌لرینی بتورمش اولدیغندن کرك اورالردن وکرك دول معظمهٔ اوروپانك احوال مشروحه‌لرندن ناشی کندوسنه فعلاً مانع اوله‌میه‌جقلرندن امین اوله‌رق نظر دقت ومساعی وهمتی من القدیم مطمح انظار حرص وآزی اولان ومحاربهٔ اخیره‌ده ضایع ایتدیکی نفوس وناموسنی اکمال ایچون عندنده برقاندها مهم عد اولنان مسئلهٔ شرقیه‌یه یعنی دولت علیه‌یی اضرار تدابیرینه حصروتخصیص ایلیوب اشبو قلاع ماده‌سـندن طولایی صربلولری وکرید ترحاله ویانیه ایچون یونانیلری وبرچوق سفسطات ایله سائر تبعهٔ عیسویه‌یی تحریکدن وبونلرك ایادیٔ مظالم اسلامیه‌ده اسیر وزبون اولدقلری اراجیفیله اذهان انامی اعضاب و تغلیطدن خالی اولمامقده‌در

ایشته اوروپا دولتلرینك الیوم بولندقلری وکوستردکلری احوال وکیفیاتك خلاصة الخلاصه‌سی شومرکزده اولوب بودخی هرکون وهرشیده مشهود اولان اثار جلیه‌سیله مبرهن ومثبت اولدیغندن دها زیاده تفصیله محتاج دکلدر

دول معظمه‌نك صربلولرك اشبو استدعاسی حقنده اولان افکار وارالری بحثنه کلنجه فرانسـه دولتی اوته‌دنبری قلاع مبحوث عنهـانك دولت علیه‌یه حقیقةً لزومی اولمدیغندن وبویله قالمامری صربلولرك تباعد وتوحشی وبناءً علیه درلو مفاسده ابتدالرینی موجب اولمقده اولدیغندن بحثله ترکلری محسناتی داعی اوله‌جغنی بیـان ایده‌کلش وبودفعه فرانسه سفیرینك دولتی طرفندن مأموراً واقع اولان افاداتی ینه بووادیده اولمغله

برابر شمدی ایشك اولکندن زیاده کسب اهمیت ایتمش اولدیغی وبدخواهان دولت علیه‌نك قورمش اولدقلری طولاب فساد پك ایلرولمش اولدیغندن ایلروسنی پك قرانلق کورمکده ومیداندهٔ اولان یارهلرهرنه‌صورتله اولورایسه اولسون سریعاً قپادلمز ایسه تشنج ایده‌جکی و اعضای سائره‌یه دخی سرایت ایدرك خدانکرده صکره اوکی التمق محال اوله‌جغی عندلرنده محقق بولندیغی وبومخاطرات محققه‌یی منع ودولت علیه‌نك تمامیت ملکیه‌سنك محافظه‌سی فرانسه‌وانکلتره‌دولتلری تکرار بر محاربهٔ عظیمه‌یی اختیارایله‌سلطنت سنیه‌یه‌فعلاً معاونت ایتملرینه منوط اولوب بوایسه بروجهه‌قابل اوله‌میه‌جغی دخی علاوهٔ نصایح اولنمش وبری‌طرفدن قلاع مرقومه‌نك دولت‌علیه‌جه مادی ومعنوی درکار اولان اهمیتی وصربلولرك حقسزلغی وبونلرك ترکی پارس معاهده‌سنه دخی موافق اولمیه‌جغی یولنده ایراد اولنان براهین واجوبهٔ طویله‌یی تماماً ردایتمیوب وبرچوغنی تسلیم‌ایدوب معمافیه شمدیکی حالده مقتضای روش جهان اوله‌رق دولت‌علیه دخی عظیم فورطونه‌یه طوتلمش برسفینه حکمنده اولمغله لیمان سلامتی بولمق ایچون دیرك کسمك ویوك اتمق کبی بعض فدا کارلقلره مجبوریت میداندهٔ ایدوکی و صربلولرك اقرارلرینه باصیلوبده استدعالری اسعاف اولنور ایسه بونانیلرله مربوط اولان رشتهٔ اتحادلری قیرلمش وروسیه‌لولرك تحریکاتی ثمره‌سز براغلمش اوله‌جغی یوللو مقابله اولنمقده‌در

انکلتره دولتی وبورادهاولان سفیری‌دخی عینیله بولسان ومطالعه‌ده اولوب حتی انلرك جزم ویقینلرینه کوره دخی احوال حاضره‌نك خطر وتهلکه‌سی پك بیوك وعاجل اولدیغندن ایشك بر آن اول بتورلمسنی کمال اهمیتله اخطار و تکراردن خالی اولمامقده‌درلر

آوسترپا دولتی مقدملرده بو قلعه‌لرك طوغریدن طوغری‌یه دولت علیه اداره و ضبطنده بولنمسنی مروج و صربلولره ترکنه مخالف ایکن بوکره او دخی تحویل افکار ایدوب کندوسی دولت علیه‌نك کما کان

خیرخواه و بقاجوبی اولدیغی مقدمه‌سیله صربلولره جواب رد اعطاسنده ایجاب حکم زمان اوله‌رق کورمکده اولدیغی محاذیر کلیه‌یی درمیان واختیاراخف شرین حکمنه اتباعاً موافقت اولنمسنك اشد لزومنی اتیان ایلکده‌در

پروسیا و ایتالیا دولتلری بالطبع دیکرلرینك رأیی مصدق اولوب روسیه دولتی صرب بکنك شواستدعاسنك بوندن اقدم زیاده‌سیله مروجی بلکه موجدی بولندیغی حالده الحالة هذه بعض ظن وتخمینه کوره ممالك دولت‌علیه‌ده بومقوله مسائل معلقه‌نك دوامی کندوسنجه حصول مرامه دها زیاده مدار اوله‌جغنی وصربلولر ارضا اولندقلری صورتده الندن بربیوك الت وسر رشته قاچیره‌جغنی تفکر ایلمسندن ناشی بوکونلرده شومسئله حقنده تماماً سکوت ایتمکده‌در

شوافادات وایضاحاتدن دخی مستبان اولدیغی اوزره مستدعیات صربیه‌یی کلیاً رد شقنده دول ضامنه‌نك هیچ‌برندن دولت علیه‌یه قولی و فعلی ذره قدر بر معاونت بولنه‌میه‌جغی کمابنبغی تحقق و تبین ایتمشدر بناءً علیه نوبت بحث بعدالرد صربلولرك قلعه‌لره سؤ قصدلری وقوع بولدقده سلطنت سنیه‌نك بونلری یالکزجه تأدیب و تنکیلده مختار اوله‌بیلوب اوله‌میه‌جغی مسئله‌سنه کلوب صربلولر بر خیلی سنه‌لردنبرو برچوق تدارکاتده بولنه‌رق الیوم یوز بیکه قریب عساکر نظامیه وردیفه چیقارمغه مقتدر اولدقلرندن بشقه دولت علیه علیهنه برحرکت عصیانیه‌یه قالقشدقلری اده بونانیلر وقره‌طاغلولر وبوسنه خرسکیانلری واحتمالکه بلغارستانك برچوق یرلری اهالیسی ایله دخی اتفاق ایده‌جکارندن بوکا قارشو سلطنت سنیه‌نك دخی تدارکات کلیه‌یه تشبث ایتمسی الزم اولوب اکرچه جناب حق عمر وشوکت ملوکانه‌لرینی روز افزون بیورسون ولی نعمت پیمنتمز پادشاهمز افندمز حضرتلرینك مسلم عالمیان و مفخر اصدقای بندکان اولان علوهمت وکمال حمیت خلافتلری وملت اسلامیه‌نك

غيرت وصداقتى اقتضاسنجه ويارئ عون وعنايت بارى ايله بونلرك جمله‌سنه مقابله اولنمق وحدلرى بيلديرلمك مع التكلف قابل اولمغله مصلحتك مشكلاتى بونده اولميوب اصل كوچلك صربلولر قلاعه‌سؤ قصدايدوب الدقلرى تقديرده لاجل الاسترداد صربستانه عسكر ادخال اولنمق امر طبيعى اوله جغى و اشته اولوقت بتون دولتلر يكزبان اتحاد اوله‌رق بز سزه بومصلحتك صلحاً وطاتليلقله بتورلمسنى وبتوره‌مز ايسه كز ايشك فنايه واره جغى وصربلولرك طوره‌ميه جغنى بالاطراف ومكرراً اخطار ايتمشيدك سز نصايحمزى اصغا ايلمديكز صربلولرده مجبوراً شوحركتده بولندىلر وقلاعى الديلر شمدى سزك صربستانه عسكر سوقيله خرستيان قانى دوكمه كزه بروجهله راضى دكلز ديه‌جكلرندەقطعاً اشتباه اولمدينى مثللو روسيه‌دولتنك مثلا اناطولى طرفندن بر عسكر كورنشى ايده‌رك حالى دها زياده خطرناك ايتمى دخى ملحوظ وقلعه‌لر الله ايتمسون بويله بر صورتله يد اغياره كچوبده دولت عليه استخلاصنه مقتدر اوله‌مدينى كبى يالكز صربستانك رابطهٔ تابعيتنه‌دكل بتون روم ايليده حكومت سنيه‌يه وهن كلى كله جكندن فضله حل مسئلهٔ شرقيه ايچون ديه‌رك مكالمه مجلسلرى عقد اولنوب صربستانى ويونانى توسيع وصربك استقلالنى اكمال ايليه‌جكلرى دخى كورينان امارات و علايمدن و ايشيدىلن سوزلردن منفهم بولنمشدر كچن سنه مملكتينه عسكر كوندرلمسنه دولتلرك بعضيسى موافق وبرطاقمى مخالف اولدقلرندن مخالفلرك سوزلرينه باقلميوبده عسكرك ادخالى حسب الوقت تجويز اولنه‌مامش ايكن بتون دوله قارشو وشو نازك وتنك وقتده صربستانه سوق جيوش حيرتده عقل هوش برحالت كورينور

قلاع موجوده‌نك دولت عليه‌نك محافظهٔ ملكيه‌سنجه نه درجه‌يه قدر فائدهٔ ماديه‌سى اوله بيله‌جكى قضيه‌سى لدى التدقيق بونلر بلغراد وفتح اسلام وبوكورتلن وسمندره‌دن عبارت اولوب ايچلرنده قلعه‌يه يكزر يالكز بلغراد استحكاماتى اولمسيله ديكرلرى الك ضعيف بردشمنه

بش کون طایانه‌جق اقتدار وهیئتده‌اولمدینی وبلغراد قلعه‌سی دخی الیوم متخذ اولان اصول استحکامیه‌یه موافق اولمدیغندن وخارجنده وصربلو النده درونی کله ایله بتورمکه صالح حواله‌لر اولدینی کبی طونه جهتی دخی ضعیف بولندیغندن نه خارجدن کله‌جك ونه صربلولردن ظهور ایده‌جك دشمنه لایقیله مقاومت ایده‌میه‌جکی وصربستان دشمن ایکن اویله برنقطهٔ مفرزه‌ده بولنان قلعه‌نك محافظهٔ ممالك سائره‌یه اصلا مدار وفائده‌سی اوله‌میوب الحاصل قلاع مرقومه‌نك درونده اولان عساکر مستحفظه‌یه برنوع محبس حکمنده اولدینی ارباب وقوفدن اولان ذوات موثوقه‌نك تقریر واخبارلریله دخی اکلاشلمش وبنابرین بونلرك بالادهٔ برتفصیل تعداد وتذکار اولنان خطر وتهلکه‌یی کوزه آلمغی دیه‌جك فائدهٔ مادیه‌لری اولمدینی ثبوت بولمشدر

قلاع مرقومه‌نك صربلولرك استدعالری موجبنجه محو ویاخودترك اولنملرنده اولان مضرات داخلیه وملحوظ بولنان فوائد ماده‌لری درمیان اولندقده اگرچه اشبو قلعه‌لرك شمدی برکونه اهمیت مادیهٔ ملکیه‌سی یوق ایسه‌ده‌اوائلده‌وصربستان کافهٔ دولت علیه‌نك طوغریدن‌طوغری‌یه تحت حکم وضبطنده بولندیغی زمانلرده بوقدر امکلر صرف اولنه‌رق وقانلر دوکیله‌رك بالدفعات ضبط وتسخیر اولنمش اولدقلرندن برنوع‌الدن چیقارلملری وخصوصیله میخال بك امارته ابتدای مأموریتندنبرو دولت علیه‌یی خشنود وتأمین ایلیه‌جك برطور وحرکتده بولنمامش اولمسیله انك استدعاسنه مساعده اولنمسی حقیقةً موجب اسف عظیم اولدینی وصربلولرك انظار اهالیده بعض‌مرتبه تزاید نفوذلرینی استلزام ایده‌جکی والحاصل سلطنت سنیه‌جه شویله‌برفدا کارلغك اولور اولمز محذور خفیف قارشوسنده ویاخود بعض ظنون واوهام اوزرینه اختیارینی هیچ برعقل وحمیت تجویز ایتمیوب انجق ترجیح اهوین ضررین قاعده‌سیله قبول اولنه‌بیله‌جکی وشوقدرکه اوسترپا دولتنك یدی سکز یوز بیك عسکرله

جنکه طوروشمش وایتالیایه غلبه دخی ایلمشیکن نجه ملیونلرله وجوده کلش ودنیانك برنجی درجه‌ده استحکاماتندن معدود بولنمش اولان قلاع اربعه‌یی ووندیك ایالتی ترك ایتمسنه قیاساً یك اخف اوله‌جغی درکار اولوب اشبو فدا کارلقدن ملحوظ بولنان فوائد دخی صربلولرك درپیش ایلدکاری رجا ونیازلری قبول بیورلمسندن طولایی کندولرینك ممنون ومتشکر اولملرندن ولوقلباً وصحیحاً استقامت وصداقت‌یتنده اولمسه‌لر بیله مملکتین ادارهٔ حاضره‌سی مثللو برآز مدت اولسون اخلاص وسکونت اوزره بولنملرندن وبعدازین کندو امور واحتیاجات داخلیه‌لرینه دائر شکایته وحامیلری اولان دولتلری توسیطه هیچ بر سررشته‌لری اوله‌میوب اکر برکونه فنالغه جرأت ایده‌جك اولورلر ایسه دائرهٔ امتیازلرینك خارجنده اوله‌رق تجاوزی حرکت ایتمش اوله‌جقلری جهتله دولت علیه‌نك دفع مضرات متجاوزه‌لری حقنده اتخاذ ایده‌جکی تدابیره خارجك تعریضه حق قالمامسندن وشوارالقده یونانیلره پك بیوك مدار جسارت اولان صرب اتفاقنك مملکتین اتفاقی مثللو اللرندن النوب کندولری بتون بتون یالکز براغلمسندن وبروجه محرر روسیه پولتیقه‌سنك برباشلی قوتی ابطال ایدلمش اولمسندن و صربستانك دولت علیه‌یه اولان رابطهٔ تابعیتی محافظه قائمسندن عبارتدر

یوقاریدن بری شرح وتفصیل اولنان حالات وکیفیاته نظراً اشبو مسئله‌ده رد قطعی طرفنه کیدلمك امکان وطریقی بالاتفاق بولنه‌مامش اولدیغندن ذهن قاصر عاجزانه‌لرمز بالنسبه محذوری آز اوله‌جق برتسویه بولنه کیتمکه مجبور اولمغین اولبابده جریان ایدن ابحاث کثیره‌نك فذلکه‌سنده آتیده بیان اولنه‌جق تأمیناته مقابلةً اولنه‌جق مساعده شقوق خمسه‌یه منحصر کورینوب بونك بری قلاعده بولنان عسا کر حضرت شاهانه وسنجاق کماکان ابقا اولنوب فقط چونکه کندولری بونلرك صربستانده وجودندن اظهار خوف وخشیت ایتمکده اولدقلرندن

وصرب بکی دخی ذات شوکتسمات حضرت پادشاهینك تبعه‌لرندن بولندیغندن قلاع نظارت وقوماندانسنك اکا تفویضیله برابر بلغراد قلعه‌سنك شهری اخافه ایدن جهتی استحکاماتی کندولرنجه امین اولهجق شکله قویملرینه دخی مأذونیت ویرلمسی وایکنجیسی ینه نظارت وقوماندہ بکده اولق اوزره عساکر مستحفظهنك اسلام وصربلولردن مرکب اولمسی واول حالده عساکر شاهانه قلعهنك طونه طرفنك و صربلولر شهر جانبنك حفظنه مأمور قلمسی وقلعهیه دولت علیه سنجاغی وصرب بیراغی چکلمسی واوچنجیسی قلعه‌لر کماکان قلاع خافانیه‌دن اولهرق قالوب فقط محافظه‌لرینی دولت علیهنك کندی تبعه‌سندن اولان صرب بکنه حواله‌بیوروب ینه دولت علیه‌سنجاغنك دیکریله برابرابقاسی ودردنجیسی بونلرك هدمیله یرلرینك ترکی وبشنجیسی اسلحه ومهماتی النهرق قائماً صربلولره ترك وتملیکی اولوب صربلولرك هرنه‌قدر شق اول وثانیه قانع اولهجقلری ومن غیرمأمول شمدیلك قانع اولسه‌لر دخی از وقت ایچنده تجدید دعوادن کیرو طوره‌جقلری بکده امید اولنه‌مسه بیله برکره بو تکلیف ودرمیان اولنوبده اصرارلری نه درجه‌یه قدر کیده‌جکی اکلاشلمقسزین شوفائدهٔ ملحوظهنك ضایع ایدلمامسی وباخصوص ایکنجی وجهکه عساکر مستحفظهنك اسلام وصربلودن مرکب اولمسیدر بونك حصولی حالنده اهل اسلام ایله صربلولرك بریرده امتزاجی محال اولمدیغنی جمله‌یه اکلاتمق ومادامکه دولت علیهنك بوقدر ملیون تبعهٔ مسیحیه‌سی واردر وبتون اوروپانك نظر دقتی بونلرك اوزرنده‌در اهل اسلامك بونلردن وبونلرك بزلردن اولان وحشت ومباعدتلرینی رفته رفته ازاله‌یه احتیاجمز درکار اولمغله وصورت انظار ناسده اسباب ایناس واستیناسدن معدود اولمق منافعی دخی جامع بولندیغندن احسن تدابیر کورنمکله شقین مذکورینك بالتدریج مبدأ مذا کره‌عد اولنمسی وبوصورت اوله‌میوبده شقوق ثلثه‌بافیه‌دن برینك اختیارینه لزوم کورلدکده قنغیسنك ترجیحی دها موافق مصلحت

اوله‌جنى درپيش ملاحظه‌اولنوب وبونلرك هربرينك يكديكره نسبتله فائده
ومضرتى وملك ودولتجه وپولتيقه‌جه درجهٔ اهميت واهونيتى بالاطراف
سنجيدهٔ قسطاس تدقيق وتعميق قلنوب تكراردن مستغنى اولديغى وجهله
صربلولرك درميان ايلدكلرى استدعا قلاعك يامحو وهدم اولنه‌رق يرلرينك
كندولرينه تركى وياخود حال حاضرلريله اعطاسى صورتلرندن عبارت وبونك
فنغيسى اتخاذ اولنسه انلرجه مساوى اوله‌جغى وارستهٔ قيد اشارت اولوب
دولت عليه‌جه ايسه ايكيسنده دخى حقوق وتصرفك سقوطنجه برفرق
اولميوب فقط قلعه‌لرك يقيلوبده‌عرصه‌لرينك ويرلمسى بونلرك تركنده‌اولان
مجبوريت وطوتلمسنده كورلمن عجزى دها زياده اعلان واشاعه ديمك
وهدمنده مختار ايكن اويوله كيتميوبده مثلا ايچلرنده اولان طوپ ومهمات
النه‌رق قلعه‌لرك حاللريله‌اعطاسى صربلولره برنوع امنيت ومرؤت كوسترلمك
اوله‌جغى بديهى اولوب انجق بونده دخى قلاع مرقومه رسماً وكاملاً
الدن چيقمش اوله‌جغندن اشبو ايكى وجهدن اخف واهون بر صورت
تسويه بولنمسنه چالشلمسى امر طبيعى بولنميله اوچنجى شقك يعنى قلاع
مبحوثه كما كان قلاع خاقانيه‌دن وصربستانك امتيازينه داخل اولان اراضى
دائره‌سى خارجنده قالمق ودولت عليه سنجاغى دخى ابقا اولنمق شرطيله
امر محافظه‌لرينك صرب يكنك ذاتنه تفويض واحاله‌سى خصوصنك
مباحثه‌سنه كيريشيلوب انك اوزرينه دخى كذلك ايدن ابحاث ومذاكراتك
نتيجه‌سنده قلاع مرقومه‌نك بووجهله مستقلاً بكك اداره ومحافظه‌سنه
حواله‌سى من جهة ترك معناسنى افاده ايده‌جكندن بونكله بتون بتون
ويرلمزنده فرق اوله‌ميه‌جغى وصربلولرك النه كچوبده دها زياده قوت
استحصال ايتملرندن ايسه يقلملرى دها مرجح اوله‌جغى مطالعه‌لرى وهلهٔ
اوليده خاطر كذار اولوب فقط بومقوله مواد مهمه‌ده برتسويه طريقنه
كيدلمكه مجبوريت تحقق ايتديكى كبى قاعدهٔ كليه قابل اجرا كورينان صورت
تسويه‌نك اك خفيف وبالنسبه اك ضررسزينى قبول واجرا دقيقه‌سى اوله‌رق

اشبو مسئله‌ده مضبطهٔ بندکانه‌مزك ابتدالرنده علی‌وجه‌التفصیل عرض وبیان اولندیغی اوزره صربلولرك اورتایه قویدقلری طلبك حسب الوقت تماماً رد وجرحی قابل وممکن اوله‌میه‌جغنه جزم ویقین حاصل اولدیغندن ناشی بالضروره تسویه طرفنه کیدیلوب انده دخی اك خیرلو صورتلر برنجی وایکنجی شقلر ایسه‌ده ظن وتخمین اولندیغی وجهله بونلری صربلولر قبول ایتمدکلری تقدیرده بزبوقدرله اکتفا ایدرز وایلروسنه کیده‌میز دیوبده طورمق محاذیر ومخاطرات مشروحه‌یی تمامیله کوزه الدیرمق اوله‌جغندن یار واغیاره بحق بردیه‌جك براقمیه‌جق ومسئولیتی اوته طرفه براقه‌جق وبونکله برابر حقوقه دخی مهما امکن از طوقنه‌جق بر اوچنجی صورته احتیاج درکار اولوب بودخی بالاده تعداد اولنان وجوه ثلاثه‌نك بری اولمق لازم کله‌جکنه وهدم شقی بروجه محرر بك زیاده اعلان عجز ایله برابر صربلولره بتون‌بتون اجنبی ودشمن معامله‌سنی متضمن وکلیاً اسقاط حقوقی مستلزم اولدیغی مثللو بلا قید و شرط حالیله ترك دخی انواع محاذیری مستتبع بولندیغنه و مشروطاً بکك ذاتنه تفویض محافظه‌ده اولا دولت علیه‌نك قلاع مرقومه‌ده اولان حقوق ملکیه‌سی رسماً صربستانك حدود امتیازینه ترك ایدلمش اولمامق وهرنقدر شمدیلرده بوندن استفاده یرله اورالره یکیدن عساکر اسلامیه قونلمسی قابل اولمسه بیله بوحق الده اولدقجه وقتاً من الاوقات بر فرصت دوشدکده حال سابق اعاده اولنمسی قپوسی اچیق قالمق ثانیاً قلاع خاقانیه‌نك هدم ایله یرلری ویاخود هدم ایتمکسزین هیئت موجوده‌سی صربلولره ترك وتسلیم اولندی لافردیسی ایله بونلرك ینه قلاع خاقانیه‌دن معدود اولدقلری ودولت علیه سنجاغی التنده بولندقلری حالده یالکز قوماندانسی دولت علیه طرفندن منصوب اولان صرب بکنك ذاتنه تفویض وحواله بیورلدیغی شایعه‌سی بیننده اولان فرق عظیم قزانلمش اولمق ثالثاً دولت علیه کرك صربلولرك وکرك امثالنك

نيات ومضراتلرينى هرنه‌قدر بيلور ودفع فساد ومكيدتلرينه چاليشور ايسه‌ده‌ظاهرده وضررسز شيلرده حقلرنده‌امنيت كوسترلمسى وكندولرينه اجنبى كوزيله باقلمامسى وصربستانك دائما ممالك محروسه‌نك اجزاى متممه‌سندن واهاليسنك تبعهٔ ممتازهٔ سلطنت سنيه‌دن طوتلمسى غايت مهم والزم برنكته اولمسيله دولت عليه صربستانده اولان قلاعك محافظه‌سنى كندى نصب كرده‌سى اولان صرب بكنه توجيه وتفويض برله صربلولره برعظيم دليل امنيت ويرمك وبالفرض صرب بكى بو صورتى دخى عدم قبول صددنده اولمق لازم كلسه مروج مستدعياتلرى اولان دولتلره صربلولر قلعه‌لرك محافظه‌سى اهل‌اسلام عسكرينه منحصر اولمسندن امين اولەمدقلرندن طولايى شكايت ايتمكده ايديلر دولت‌عليه دخى بوشكايتلرينى استماع ايده‌رك امر محافظه‌يى تماماً وكاملاً كندولرينه ويره‌يور وايچلرنده كندو عسكرلرى اولديغى واداره وقوماندا بكه مفوض بوندىغى حالده بزم طرفدن بركونه سؤ نيت قورقوسى قالورمى وبرى جانبدن صرب‌بكى ماده‌سنده بوندن بيوك اثر امنيت واعتماد اولورمى اشته سلطنت سنيه فدا كارلغك نهايت مرتبه‌سنه قدر كتدى وصربلولرك حقه مقرون كورينه بيله‌جك شكايتلرينك اسبابى تماماً بتدى بونك ايلروسنى طلب واستدعايه نه انصاف وحقانيتك نه وظائف تابعيتك نه تماميت ملكيهٔ دولت عليه قاعده‌سنك تحملى ونه‌صربستانك ذره قدر احتياجى كوريله‌من واديسنده قوى جوابلر ويريله بيلمك كبى وسائر كونه‌محسنات عديده اولوب قلاع مرقومه ولو شو طريقله اولسون صربلولرك تحت اداره ومحافظه‌سنه ويرلديكى صورتده امارتك دها زياده قوتلنمسى ودولت عليه‌يه مضرت ايتمسى موجب اولەجغى خاطره‌سنك تذكرنده دخى يوقاريده دخى شرح وبيان اولندىغى وجهله بونلرك ايكيسى هيچ استحكام حكمنده اولميوب نه‌حالاً ونه‌موقعاً برايشه يرامه‌يجقلرى متبين اولەرق ايچلرنده قاعايه بكزر بلغراد استحكاماتى اولديغندن اكر دولت عليه‌نك طونه‌نك قارشو

طرفنده دخی ممالکی اولوبده بوقاعه آره‌یرده بولنمسه ویاخود نیش حدودی اوزرنده اولسه صربلولرك لدی‌الاقتضا دولت علیهنده استعماله مقتدر اولهجقلری محذوری وارد اولور ایدیسه‌ده حال بویله اولمیوب فلاع مزبوره نه‌صربلولرك بروطرفلره تجاوزینه قوة‌الظهر ونه‌ده‌سلطنت سنیه‌نك صربستانه عسکر ادخال ایده‌جکی نقطه‌لره سد وحائل اولهبیلمك احتمالی اولمیوب بونلر بولندقلری محللر اقتضاسنجه بر قوتلوجه هیئتده بولنسه‌لر یالکز اوسترپا دولتنك صربستانه تجاوزینی منع ایده‌بیله‌جکلری وبناءً علیه دولت مشارالیها قلباً هدم اولنلری طرفنی ارزو ایده‌جکی واوسترپا دولتنك ممالك محروسه‌نك اجزاسندن اولان صربستانه تجاوز ایتمسی دولت علیهیه اعلان حرب ایلسنه موقوف اولدیغندن اویله بروقعه‌ده صربلولر دولت علیه ایله برلکده اولهرق محاربه ایلیه‌جکلری وقلاع مبحوثه ینه محافظهٔ تمامیت ملکیهٔ سلطنت سنیه خدمتنده‌قوللانلمش اولهجنی افکاری اذهان بندکانه‌مزده کماهی حقها تقرر ایتمشدر الحاصل عساکر مستحفظهٔ اسلامیه‌نك ابقاسیله فقط امر نظارت وقوماندانك صرب بکنه ویرلمسندن وبوطوتدیریله‌مدینی تقدیرده‌عساکر مستحفظه‌نك اسلام وصربلو اولهرق مختلط وبرجلرده دولت علیه سنجاغی وصرب بایراغی معلق اولمسندن عبارت اولان برنجی وایکنجی شقلر اول امرده تکلیف‌اولنوب قبول ایتدیریله‌مز ایسه عرض وتکلیفی اقتضا ایده‌جك اوچنجی صورت تسویه مقایسات محرره ومباحثات مشروحه‌یه نظراً شق ثالث اولمق یعنی قلعه‌لر کما کان قلاع خاقانیه‌دن اولهرق قالوب وبرجلرینه سلطنت سنیه وصرب بیراغی چکیلوب حفظ واداره‌لرینك صرب بکنك ذاتنه احاله‌سیله مستحفظ عسکرینك قالدیرلمسی جمله‌مز طرفندن بالاتفاق ترجیح واختیار قلنمشدر

اشبو مطالعات رهین تنسیب وتصویب عالی بیورلدیغی حالده ایشك برکوزه‌دجك یری دخی صرب بکندن مظهر اولهجنی مساعدهٔ سنیه‌یه مقابلهً آتی

ايچون بعض تأمينات قويه استحصالى قضيه‌سى اولوب مثلا امارت صربيه‌نك سكسان يوز بيك عسكر تدارك ايتمسى وواردا تنك برجزء اعظمى مهمات واسلحه‌يه صرف ايتمسى جائز اوله‌ميه‌جغندن بونك بر يولنه قونلمسى وباغرادده بركروه باغار وبوشناق فسده‌سنك ممالك محروسه‌يى افساده يول بولمارينك وصرب غزته‌لرينك دولت عليه عليهنه نشرندن خالى اولمادقلرى اراجيف واكاذيبك ودها بونلره ممائل فنالقلرك بعدازين كلياً منعيله مكتوبنده ايراد ايلديكى تأمينات ووتوثيقاتك برصورت رسميه‌يه قونلمسى ومتبوع اعظمى اولان جناب شوكت القاب حضرت شهنشاهى‌يه تجديد برات صداقت ايلمسى ضمننده كندوسنك اول بأول درسعادته كلمسى لازم كله‌جكنه بناءً يازيله‌جق جوابنامه‌ده مشارالهك مناسبى وجهله دعوت اولنمسى متحداً تذكروتصويب اولنمش ايسه‌ده اولبابده وهرحالده امرفرمان حضرت ولى الامر كدر ٨ شوال سنه ٨٣

محمد رشدى محمد السيد محمد على محمد نعم الرفيق السيد محمد امين عالى
محمد كانى خليل السيد محمد رشدى رضا يوسف كامل محمد فؤاد
السيد احمد كمال السيد عبدالحميد فريد ممتاز

صورت تذكرهٔ ساميه

عطوفتلو افندم حضرتلرى

صربستانده الحالة هذه موجود اولان قلاع اربعه حقنده صرب امارتى طرفندن بالتحريرات وقوعبولان التماسات اوزرينه بالدفعات منعقد اولان مجلس مخصوص مشورتك مذاكرات ومطالعاتى شامل تنظيم وتحريراولنان مضبطه منظور معاليموفور حضرت پادشاهى بيورلمق ايچون عرض وتقديم قلنمش اولمغله اولبابده وبرده ينه صربستان داخلنده واطه قلعه قارشوسنده كائن قسطل تعبير اولنان ودرونده بش اون نفر

مستحفظ بولنان کوچك قلعه‌نك دیکرلری عدادینه داخل اوله‌جغندن
انك دخی هدمی تذکر اولنمغین بو دخی همانه وجهله امر وفرمان
حقایق عنوان جناب ملوکانه شرفصدور بیوریلور ایسه منطوق
منیفنه توفیق حرکت اولنه‌جغی بیانیله تذکرهٔ ثناوری ترقیمنه ابتدار قلندی
افندم ـا ۹ ل سنه ۸۳

م

معروض چاکر کمینه‌لریدرکه

هامه‌زیب تعظیم وتکریم اولان اشبو تذکرهٔ سامیهٔ صدارتپناهیلریله
مارالبیان مضبطه منظور دقایق موفور جناب شهنشاهی ومآل مؤدامی
بالاطراف معلوم حکمت ملزوم حضرت پادشاهی بیورلمشدر مضبطهٔ
مذکوره‌ده بیان اولندیغی وجهله برنجی وایکنجی شقلرك اول امرده
بکه بیان واشعار ایله اوچنجی صورتك متفقاً قبول وتصدیق اولندیغی
اکلاشلمش اولوب صور محرره ایجاب حاله توفیق افکار ایله ملاحظه
اولنمش ایسه‌ده جریان‌ایدن پولتیقهٔ خارجیه حکمنجه وبعض مطالعهٔ مهمه
اقتضاسنجه مارالذکر برنجی وایکنجی شقلرك بیانندن کلیاً صرف نظرله
طوغریدن طوغری‌یه اوچنجی صورتك جوابنامه تسطیریله بیان واشعار
اولنمسی ومذکور کوچك قلعه‌نك هدمیله خصوصات سائره‌نك برموجب
مضبطه اجرای مقتضیسنه متعلق وشرفصدور بیوریلان امر وفرمان
اصابت عنوان جناب جهانداری مقتضای جلیلندن اوله‌رق سالف‌البیان
مضبطه صوب سامیهٔ آصفانه‌لرینه اعاده وتسییر قلنمش اولمغله اولبابده
امر وفرمان حضرت من‌له‌الامر والقدر ـا ۱۰ ل سنه ۸٤

وفيات

عارفی پاشا

انجمنمز اعضای معاونه‌سندن قونیه والیٔ اسبق عارفی پاشا ۱۳۳۳ سنه‌سی ربیع الاخرینك یکرمی طقوزنجی (۳ مارت ۱۳۳۱) صالی کونی ارتحال داربقا ایلمشدر .

محمد عارفی پاشا ۱۲۷٤ سنه‌سنده تولد ایتمشدر . مرحومك ترجمهٔ حال رسمیسنده اطنه ولایتی داخلنده جبل برکت سنجاغنده واقع خاصه قصبه‌سنده متولد اولدیغی مذکور ایسه‌ده حین تولدنده قصبهٔ مذکوره

موجود دكل ايدى . خاصه قصبه‌سى قوزان سنجاغى اصلاحاتنه مأمور هيئتك ايلك اجراآتى اولمق اوزره ١٢٨٢ سنه‌سى ابتداسنده تأسيس ايدلمشدر ، بوحالده مرحوم يابوقصبه‌نك موقعندهٔ وياخود جوارنده طوغمشدر .

پدرى جبل بركت امراسندن قره‌بك زاده خليل بكدر . جدى قره‌بكك نامى آطنه‌حواليسنك عصر سابق اواسطى وقوعاتى مناسبتيله تواريخ عثمانيه‌ده مذكوردر . مع‌مافيه مرحوم، قره‌بكدن اولكى اجدادينه عارف اولميوب قره‌بك كوندوزلى نام‌موقعدن اولديغى جهتله آنك آل‌رمضانك اجداديله برلكده آطنه طرفلرينه كلوب يرلشن تركمنلردن وكوندوز اوغللرندن اولديغى ظننده بولندينى دفعاتله كنديسندن مسموعدر .

خليل‌بك قوزان اصلاحاتى اناسنده وهيئت اصلاحيه‌جه كورينان لزوم اوزرينه روم‌ايليده واقع نيش شهرنده اقامته مأمور ايدلمش ايدى . بعده عفو بيورلمش و مع‌مافيه مملكتنه عودت ايتمامسى مشروط بولنمش ايدوكندن بالضروره ادرنه شهرنده اختيار اقامت ايلمش ايدى . ايشته مرحوم‌بوانناده مقدمات علومى نيش وادرنه رشديه‌لرنده تحصيل‌وعربى وفارسى‌يى دخى معلم مخصوصدن تدرس ايتمشدر .

محمد عارفى بك ١٢٩٠ سنه‌سنده ادرنه ولايتى ديوان تميزى قلمنه كيروب بعده مكتوبجى قلمنه نقل ايلمش ايدى . ادرنه شهرينك روسلر طرفندن استيلاسى سبيله ١٢٩٥ سنه‌سى محرمنك اون اوچنجى كونى بالطبع مأموريتندن انفصال‌ايله استانبوله كلدى . مرحوم مدت مذكوره ظرفنده ادرنه ولايتى غزته‌سى محرر معاونلكنده ومحررلكنده ومريج نام غزته‌نك دخى محررلكنده بولنمش ايدى .

محمد عارفى بك استانبولده اوزون مدت قالمدى . ايكى اوچ آى صوكره ، كنديغى جذب‌ايدن محل تولدينه دهاياقين بولنمق‌حسبيله حلب شهرينه عزيمت ايتدى . اوراده حلب مكتب رشديسى رقعه خطى

معلملکندن ایشه‌باشلدی، براز صوکره مکتوبجی‌قلمنه کیردی. استعداد مادرزادی حسبیله آز زمان ظرفنده کلیاً یبانجیسی اولدیغی محل مذکورده کندینی طانیته‌رق نائل ترقی‌و ۱۲۹۷ سنه‌سنده حلب ولایتی اداره مجلسی باش کتابتنه مأمور اولدی. ۱۳۰٤ سنه‌سنده حجاز ولایتی مکتوبجیلغنه و برمدت صوکره جده‌والی قائممقاملغنه تعیین اولندی. حلبده بولندیغی اثناده فرات نام غزته محرر لکنی ایفا ایتدیکی کبی علاوهٔ مأموریت اوله‌رق اولوقت قومیسرلك مأموریتی ایله حلبده بولنان قونیه والیٔ اسبقی مرحوم سعید پاشانك کتابت خصوصیه‌سنده وبعض قومیسیونلر اعضالغنده بولنمش ایدی. ۱۳۰٦ سنه‌سی مذکور قائممقاملقدن استعفا ایلمش و ۱۳۰۸ سنه‌سنده معدن‌سنجاغی متصرفلغنه تعیین ایدلمش ایدی. ۱۳۰۹ سنه‌سنده عهده‌سنه رتبهٔ میرمیرانی توجیه اولندی.

محمد عارفی پاشا بعده شهرزور (۱۳۱۰)، موش (۱۳۱۲)، بایزید (۱۳۱۳)، مرعش (۱۳۱٤)، سلیمانیه (۱۳۱۸)، درسم (۱۳۲۱)، کنج (۱۳۲۲)، ماردین (۱۳۲۳) سنجاقلری متصرفلقلرنده بولندی. ماردین متصرفی ایکن برمدت دیاربکر والی وکالتنده بولنمش واوائناده و ۱۳۲۵ سنه‌سنده عهده‌سنه روم ایلی بکلربکیلکی پایه‌سی توجیه اولنمش ایدی.

محمد عارفی پاشا ۱۳۲٦ سنه‌سنده طربزون ولایتی والیلکنه تعیین ووقوعبولان طلبی اوزرینه برسنه صوکره انفصال ایتمش و ۱۳۲۷ سنه‌سنده قونیه ولایتی والیلکنه نصب ایدیلوب ۱۳۳۰ سنه‌سنده عزل ایدلمش ایدی.

مرحوم حیات رسمیه‌سنده مستقیم وفعال برذات ایدی. حکومتجه اهلیت ورویتی‌واقتدار وفعالیتی‌مجرب ومعلوم‌ایدی. وظائف مأموره‌سنی تجربه ووقوفی جهتیله فعالانه برصورتده کمال حصافت واستقامتله حسن ایفا ایدردی. بولندیغی مأموریتلره تعیینی اکثریا نقل وبجایش صورتلریله

اولوب مأموريتندن عزلى اندرايدى . عزللرينك سببى دخى اكثر ياعارضهٔ وجوديه‌سى حسبيله وقوعبولان طلبى وياخود استعفاسى ايدى . يالكز سليمانيه سنجاغنه تعيين ايدلديكى حالده متعاقباً يرينه ديكرى انتخاب اولنديغندن قبل‌العزيمه انفصال ايلمشدى .

عارفى پاشا وقور ، وجيه ، نازك وفضائل اخلاقيه‌يه مالك برذات ايدى . درجهٔ نهـايه‌ده خوش صحبت وظريف ايدى . كندينى ايلك دفعه طانيان كمسه نزاكت وظرافتنه مسحور اولور واحبای دائمه‌سى ميانه قاتيلور ايدى . اثنای مصاحبه‌ده مناسبت كتيره‌رك ايراد ايلديكى اشعار وكلام كبار كندينك عربى وفارسى وتوركى ادبياتنده‌كى قدرت ورسوخنه دال‌ايدى ، تاريخى واخلاقى مناقب ايله مخاطبنى تنشيط ايلر وبو صورتله ظرافتنه مفتون ايدر ايدى .

عارفى پاشـا مشغلهٔ رسميه‌سندن اختلاس ايتديكى اوقاتى وقوف ومعلوماتنك تزييد واكمالنه صرف ايلمش ايدى . بومسـلكنده نهايت عمرينه قدر دوام ايتمشدر . باجمله شعبات علوم ومعرفته انتساب ايتمش ايدى . الكزياده مشغول‌اولديغى تورككه‌نك غوامض لسانيه‌سى وتاريخ‌ايدى . تورككرك اصـيل بر خاندانه منسوبيتى وروم ايلى وآناطولينك اكثر محللرنده بولنمسى وبك‌قوتلى بيلديكى عربى‌وفارسى ايله‌برابر بلغاروصرب وروم‌لسانلرينه وقوفى‌جهتلريله لسانمزده مستعمل كلماتك تورككه وياخود ديكر لسانلردن دخيل اولديغنه وتورككه كلماتك لسانك وبالخاصه غرب تورككه‌سنك مختلف لهجه‌لرنده‌كى تلفظ‌ومعانى وسائره‌سنه دائر ويرديكى معلومات واجرا ايتديكى مقايسات وايراد ايلديكى ملاحظات غايت‌قيمتدار ايدى . تاريخك دخى آناطولى وبالخاصـه توركلرك قطعهٔ مذكوره‌يه ورود وتمكنندن اعتباراً وقايع تاريخيه‌سيله مشغول اولور ايدى . بوبابده پك زياده وقوف ومعلوماتى وار ايدى .

مرحوم وقوف‌ومعلوماتى نسبتنده تأليف آثاره موفق‌اولهمامشدر .

آثار متروكه‌سى محدوددر. آنلرده مختصر ادرنه تاريخى، حلب وحجاز ولايتلرى سالنامه‌لرى، بعض سياحتلرينه دائر تيوداتى واخيراً مجموعه‌مز ايله نشرينه باشلانيلان ذوالقدر [دولغادر] اوغللرى تاريخيدر. ادرنه تاريخنك مسوده‌لرى اوزمان ادرنه‌واليسى اولوب بوآثرك تحريرى ايچون تشويقاتده بولنان احمد وفيق پاشا مرحومك جانجا ملاحظات وتصحيحاتى حاوى اولق اوزره موجوددر. غايت مهم معلومات جغرافيه وتاريخيه‌يى حاوى بولنان مذكور سالنامه‌لر مطبوعدر. سياحتنامه‌لر ايسه مأمور اولديغى محللردن بعضيلرينه اثناى عزيمت وعودتنده وقوعبولان مشهوداتى وكچديكى شهور وقصبات ومواقعه‌دائر جغرافى وتاريخى غايت مهم معلوماتى حاويدر. بوسياحتنامه‌لرك وقت مناسبده مجموعه ايله نشرى مصممدر.

عارف

قاضی برهان‌الدین احمد

(۳۰ نجی جزء صحیفه ۳۵۷ - ۳٤٦ دن مابعد)

بو اثنـاده امیر احمده نسبت مصـامرتی اولان شـیخ نجیب امیر مشارالیه طرفندن ایلچیلك ایله سلطان برهان‌الدین احمده کلوب اصلاح ذات‌البینه چالیشدی . امیر احمدك قیزلرندن برینی سلطانه تزویج ایتمك ومصاهرتك وقوعه کلمسیله امیر عثمانلیلرك اتفاقندن واز کچمك خصوصلرینی تکلیف ایتدی . لکن بوصیره‌ده اسفندیار چلبینك نائبی ایلچیلك ایله کلمکده ایکن آماسیه‌یه ورودنده امیر احمد بونی طوتوب حبس وهدیه‌لرینی وپاره‌سنی ضبط ایتدیکی ویقینده بوایاچی‌یی عثمانلی پادشاهنه کوندره‌جکی خبری کلدیکندن سلطان برهان‌الدین احمد حربی اختیارله آماسیه‌یه عزیمت وشهری محاصره‌یه مبادرت ایله‌دی . سـلطان مشـارالیه حرباً شهری ضـبط ایتدیکندن امیر احمد قلعه‌یه تحصـنه مجبور اولدی . اما قوم وقبیله‌سـندن واتباع واشـیاعندن برچوغی حتی همشیره‌سی اسیر اولدیلر . امیر احمد وتاج‌الدین اوغللری حکومت عثمانیه‌یه دائماقاصدلر کوندروب حربه تشویق ایتمکده اولدقلرندن سلطان اماسیه‌ده طوره‌مایوب توقاته کلدی واوراده برمدت ذوق وصفا ایله مشغول اولدی .

بزمك خمارینی ازاله ایچون تاج‌الدین اوغللرینه عائد اولان صحرای فناریه‌یه عزیمت واورالری ضبط ایله بونواحینك ضبط وربطی ایچون برقلعه یاپدیردی . تاج‌الدین اوغللری دولت عثمانیـه‌یه التجا ایتدیلر . عسکر طوپلایوب غائب ایتدکاری یرلری استرداده صرف غیرت ایتدیلرسه‌ده موفق اولامایه‌رق طاغلره قاچدیلر .

بهار اولمش وامرای اوس ومغول برمعتاد حضور سلطان برهان‌الدین احمده کلمش وممالك عثمانیه‌یی یغما ایچون مسـاعده ایسته‌مش ایدیلر .

لدى المشاوره امراسنك ايلرو كلنلرى اماسيه‌نك ضبط ايدلمسنى وممالك عثمانيه‌يى يغمادن صرف نظر اولنماسنى ايلرى سوردىلر. حال بوكه اماسيه قلعه‌سى عثمانليلرك يدينه كچمش و آماسيه امارتى دولت عثمانيه‌نك بروﻻيتى اولمش ايدى . زيرا پدرينك انتقامنى آلماغه مقتدر اولامايان امير احمد دولت عثمانيه‌نك حمايه‌سنه صيغنمقدن غيرى چاره بولامامش ايدى .

سلطان برهان‌الدين احمد امراى كبارينك رأيى قبول ايله آماسيه طرفنه حركت ايتدى. مرزيفون صحراسنه مواصلتنده آماسيه‌محاصره‌سنه برمقدار عسكر كوندردى . معدن قلعه‌سنى تعمير ايده‌رك زعامتنى بايزيد اوغلى مراد بكه تفويض ايله‌دى. بعده بالذات آماسيه‌يه توجه ايله‌وقوعه كلن محاربه‌ده عثمانيلرك چوغى مقتول اولدى . تاج‌الدين اوغللرى برهان‌الدين ايله باريشدقلرندن عثمانليلرى آماسيه‌دن حركتله مرزيفونه نزوله مجبور ايتديلر . بوخبر سلطان برهان‌الدين احمده ايريشنجه محاربه‌يه‌حاضر لاندى. فقط موجود عسكرله مقاومت ممكن اولامادىغندن ـ دها طوغريسى مغلوب اولديغندن ـ آماسيه‌دن ترخاله وبعده توقاته وبوراده ايكن آماسيه حواليسنده‌كى قلاعك عثمانليلرك النه دوشديكنى خبر الديغندن سيواسه كلدى . متفرق عسكرينك طوپلانماسنى امر ايتدى . يوللرى ، دربندلرى طوتوب عثمانليلرك ايلرولمه‌لرينه مانع اولمق اوزره امير ولد وامير حسين ايله توقاته برمقدار عسكر سوق ايتدى . عثمانليلر بوتدار كاته واقف اولونجه كيرو دوندكلرندن امير ولد آرقه‌لرندن يتيشوب كيمنى اسير كيمنى قتل ايتدى . حقيقتده هزيمت قطعيه‌يه اوغرامش اولان سلطان برهان‌الدين احمد عسكرينى طاغيتدى .

تاج‌الدين اوغللرى نقض عهد ايله‌يه‌رك عثمانليلره تابع اولديلر . طاشان اوغلى وباوره واليسى‌ده انلره پيرو اولوب دولت عثمانيه‌يه‌اطاعت وسليمان پاشا وقعه‌سندن صوكره برهان‌الدينه التجا ايتمش اولان بش يوز قسطمونيه سواريسى‌ده تاج‌الدين‌اوغللرينه التحاق ومتابعت ايتديلر.

برهان‌الدینك عسکرندن بر مقداری‌ده اوسنه قحط وغلا اولمقله‌مواجب آلامایز و اهمه‌سیله ارزنجان و سائر اطرافه متفرق اولدیلر. یوقاروده ذکری کچن محمد چلبی بونلرك عثمانلیلره التجا ایتملرینه سبب‌اولدی. بونجه صیقینتی ایچنده‌بولوندیغی حالده‌سلطان برهان‌الدین احمد فتورکتیره‌دیکمندن اطرافه طاغیلان عسکری تکرار کلدی وایشلری یولنه کیردی .

قیش موسمی تمام اولوب بهار کلنجه امرا واعیان مغول وتاتار سلطان برهان‌الدین نزدینه کلهرك آماسیه‌نك ضیاعنه تأسف خوان‌اولوب اولجه ممالك عثمانیه‌نك یغما اولونماسنه مساعده ایدلمدیکنه بیان تأثر ایتدیلر. بونلره سلطان مشارالیه شویله برخطابده بولوندی : « بو ، ینه ممکندر . فقط سزلردن بعضکز عثمان اوغلنه ملحق اولهرق آکایاردیم ایتدیکز. برقسکمز اوغللرکزی کوندردیکز. بزی یالکز براقدیکز.» مغوللر دلیللر ایرادیله خلوص قلبلرندن دم اوردیلر . سلطان‌ده بونلره انعام و اکرام ایتدی .

برمدت صوکره قرامان اوغلی علاءالدین‌دن ایلچی کلوب آماسیه‌نك الدن چیقدیغنه بیان تأسف ایتدی . بوصیره‌ده قرامان اوغلی نیکده‌یه کلمش وسلطان برهان‌الدین احمد ایله ملاقات طلبنده اصرار ایتمش اولدیغندن سلطان قیصریه‌یه کیتدی .

جنیدك قرنداشی محافظه‌سنده‌بولنان اوجحصارك ضبطی ایچون امیر شیخ مؤیدی مأمور ایتمش ایدی . قلعه قرامان اوغلی محمد بکه تسلیم ایدلدیکندن طرفین اره‌سنده محاربه باشلادی . بوائناده امیر ارتنانك برادر زاده‌سی فریدون‌ده علائم عصیان کورولدی . امیر شیخ مؤیدك محاربه‌یی قزاندیغنی سلطان خبر آلدیغندن اوجحصار قربنه کلدی . بوقلعه ایله دیکر برقاچ قلعه‌نك تسلیمی سوزلشلدیکندن سلطان برهان‌الدین احمد قیصریه‌یه بعده سیواسه کلدی . اوجحصارك تسلمی ایچون عسکر کوندردی ایسه‌ده قرامان اوغلی‌ینه نقض عهد ایتدی. سلطان بوخلف

وعدك جزاسنى وقت آخره براقه‌رق سيواسدن حركتله قوجحصار خارجنده چادرينى قوردى .

بوائناده الب ارسلان برادرى محمودچلبى ايله بوزوشمش ونيكسار نواحيسنك برقسمنى ضبط ايتمش ايدى . موقعنى محافظه ايچون اولا سلطاندن استمداد ايتدى . هرنه سببه مبنى ايسه صوكره بوفكردن رجوع ايتدى . بالذات كلوب عذر ديله‌ديكندن عودته مأذون اولدى ايسه‌ده فريدون ايله مناسباتده بولوندينى تحقق ايتديكندن فرصت دوشورولوب طوتلدى . يكيشهر قلعه‌سنى تسليم ايتمك شرطيله خلاص اولابيله‌جكى تفهيم اولندى . فقط محافظلر قلعه‌يى ويرمدكلرندن الب ارسلان قتل اولندى . جانيت (جانيك) حواليسنه نزول ايتمش اولان سلطان اوراده برقلعه يابديرديغندن اوديارك امراسندن امير سلطان وسونج بك ومحمد چلبى وغيرهم يكديكريله اتفاق واتحاد ايتديلرسه‌ده تيز بربرلرندن آيرلديلر . يالكز امير سليمان سلطان برهان‌الدين احمده طرفدار قالمش وخاندانندن برقيزى‌ده سلطان مشار اليه تزويج ايتمش ايدى . فريدون بونى اغوا ايتمك ايسته‌دى ايسه‌ده موفق اولامادى .

عثمانليلردن يديكى ضربه‌دن شاشيرمش اولان سلطان برهان‌الدين احمد ، فريدونك عثمانليلرك مجلوبى اولديغندن شبهه‌لنمش وذاتاً غصب ايتمش اولديغى سلطنته دها مستحق بولنديغندن ازالهٔ وجودى لازمه‌دن بولنمش اولمغله واسناد اولنان خيانته‌ده بالطبع قناعت تامه‌حاصل ايتمش بولنمغله فريدونى قتل ايتديردى . بووجهله برقيب اعظمدن قورتولدى .

بوحينده سلطان برهان‌الدينك وجودينه برعارضه كلمش اما چابوق شفا بولمش ايدى . امراسنك توصيه‌سيله نيكسار صوبى كنارنده پلاسان كوپريسنك ايكى طرفنده ايكى برج يابديردى . بهار كلنجه قرق كون آو ايله مشغول اولدى .

بوذوق وصفاى موجب كدر برخبر ولى ايتدى : بوده اميرتيمورك يعنى تيمورلنكك بلادرومه قصدايده‌جكى خبرى ايدى . سلطان برهان‌الدين

احمده القای خوف وهراس ایدن عثمانلیلرك صوکره‌ده تیمورلنکك نامی ایدی . دهشتنی آرتیران برکیفیت‌ده عسکرینك طاغنیق بولونماسی وتیمورلنکك‌ده بوحاله واقف اولمسی خصوصی ایدی . کویا تیمورلنك احوال دیارومه واقف برشخصدن سلطان برهان‌الدین احمدك قوتنی و دشمنلری کیملر اولدیغنی صورمش . اوده امیر مطهرتن بش بیك ، قرامان اوغلی اون بیك ، محمود چلبی التی بیك ، طاشان اوغلی بیك ، باوره (بافره) والیسی ایکی بیك آدمله دشمن اولدقلرینی [۱] ومغول وتاتار ودیاربکر وشام ترکمانلرندن یکرمی بیك قدر سواری مخالفی بولندقلرینی سویله‌دیکندن تیمورلنك حیرت ایتدی . برمدت صکره امیر مطهرتنك برمأموری ایله برابر تیمورلنکك برنامه یری کلدی . ساده برصورتده قبول وبعده تیمورلنکك نامه‌سنك جوابنامه‌سی تسلیم اولنه‌رق مطیعاً اعاده اولندی . حالبوکه امیر مطهرتن بونی مظنون برصورتده قبول ایتمش ایدی . [۲]

سلطان برهان الدین احمد سیواسك استحکامنه باشلایه‌رق قلعه دیواری اطرافنده درین برخندق یاپدیروب سیواسه متانت تامه‌ویردی . صوکره تجارلره منجنیق وعراده ترتیب ایتدیردی . چرخ آندازلر ، آتش‌بازلر

[۱] عساکر عثمانیه‌دن بحثه جرأت ایده‌میور .

[۲] نامه‌برك نه‌وجهله‌قبول اولندیغنه دائر اولان «بزم ورزم» ك عباره‌سی عیناً نقل اولندی : « ازنوکر امیر مطهرتن کیفیت ورود پیك بارزنجان وتلقی ایشان با او استفسارنمود . تقریر کردکه امیر مطهرتن ، اکثر امراء ونواب خودرا باستقبال اوفرستاد . تا اورابتوقیر وتجیل تمام درشهر آوردند . وبفر مود تا ازنفائس اقمشه‌ورغائب امتعه‌چون نخ و کمخا وصوف وسقرلاط بسیاری درپای اوکشیدند . وزر وافر برسر اونثارکردند . . وچون مکتوب امیرتیمور بیرون آورد امیر مطهرتن باتمام اعیان واشراف برپای‌خواست . وبفر مود تا کرسی بنهادند . وزیر بالای آن رفت . ومکتوب‌را بآیین وتمام برخواند . وچون بنام امیر تیمور رسید همکنان سجود کردند . وزمین بوسه‌دادند . وبرعادت مغول بزانودرآمدند ودعا وثنا گفتند . سلطان چون این حکایت بشنید تبسم فرمود .

احمد ثالث دورینه دائر

مادام مونته کونك مکتوبلری

قونتس دو *** یه ، بك اوغلی ، ۱۰ مارت ۱۷۱۸

سوکیلی همشیره‌م ، سزکله برابر بن‌ده بر قاچ ای سکوتی اختیار ایتدم ، بوکا او درجه متأسفم که ، سزه بردرلو تعریف ایده‌م . فقط مکتوبلریمی نامکزه نره‌یه کوندره‌جکدم؟ دنیانك هانکی کوشه‌سنده‌سکز؟ نیسانده کوندردیککز او بر ایکی سطرلق مکتوبدن صوکرا سزدن هیچ برخبر آلامام ؛ او مکتوبده‌ده انکلتره‌دن حرکت ایتمك اوزره بولوندیغکزی بیان ایدییور ، نره‌ده اقامت ایده‌جککزه وَ آدره‌سکزك نه‌اولاجغنه دائر معلومات ویره‌جککزی وعد ایلیوردیکز : شمدی‌یه قدر بوبابده هیچ برمعلومات آلامادم . یالکز لوندره‌یه دوندیکککزی (غازه‌ت) دن آکلادم . بناءً علیه ذهنکزده سزه هیچ مکتوب یازمق ایسته‌میورم کبی برفکر حاصل ایتمکدنسه ، ایسترسه هپسی غائب اولسون ، سزه اون مکتوب یازمایی ترجیح ایدرم . فقط بو اون مکتوبدن بردانه‌سی‌ده‌أکسزه کچمیه‌جك اولورسه فلاکت اولور . مع‌مافیه سیاحتلریمك یورغوناقلرینه وَطاقتسزلکلرینه سزی تشریك ایتمکله برابر اکلنجه‌لرندن سزی ده‌حصه‌دار ایتمك ارزوسنده بولوندیغمی اثبات ایچون مکتوبلریمك قوپیه‌لرینی کاملاً حفظ ایدییورم .

اولا ، بریکنکز دنیایه کلدیکندن طولایی سزی تبریك ایدرم . بش هفته اولیور ، بر قیزم دنیایه کلدی . واقعا تورکیه‌ده چوجق طوغورمق انکلتره‌ده‌کی قدر مشکل دکلسه‌ده بو حادثه‌یی ذوقمی موجب اولان شیلر عدادینه داخل ایتمیورم . تورکیه‌ده یك مبذول اولان تزله ایله لوندره‌ده یك زیاده تعمم ایتمش اولان ضعف‌بدن بیننده‌کی فرق‌نه‌ایسه ،

بوراده‌کی طوغورمه‌لرله انکلتره‌ده‌کی طوغورمه‌لر بینده‌کی فرق‌ده اونك عینی . هیچ برقادین ، چوجق طوغوردقدن صوکرا، أوده برآی یاتمه اوطورمیور. عادتلریمزك لزومسزلرینه هیچ بروقت اسیر اولمادیغم ایچون بن‌ده اوچ هفته صوکرا زیارتلریمه باشلادم . تقریباً درت کون اول ، یکی برزیارتده بولونمق ایچون بك اوغلی ایله استانبول اره‌سنده‌کی دکزدن کچدم ؛ بوزیارتمده دنیانك اك شایان مراق شیلرینی اوکرندم . مرحوم سلطان مصطفانك [١] کوزده‌سی حفیضه سلطانی زیارته کیتدم . شبهه‌سز معلومکزدر ، سلطان مصطفی، برادری ، شمدیکی پادشاه طرفندن خلع ایدلمش ، اهالینك زعمنجه برقاچ هفته صوکرا ده زهرلنمشدر . بونك اوزرینه سلطان، زوجنك وفاتندن صوکرا سرایدن طیشاری چیقمامق، باب عالی ارکانی اره‌سندن کندیسنه بر زوج انتخاب ایتمك ایچون امر آلمش. احتمالکه سز ، بوامری آلدیغنه ممنون اولمشدر ظن ایدرسکز؛ اصلا . سلطان نامی ویریلن ، کندیلرینی سلطان ظن ایدن بو خاملر أولنمکده بو صورتله سرباست براقیلمالرینی ، حقلرنده یاپیلا بیله‌جك اك مدهش برحقارت اولمق‌اوزره تاقی ایدیبورلر. حفیضه‌سلطان‌ده پادشاهك آیاقلرینه قاپانمش ، قاردشنك زوجه‌سنه بودرجه حقارت ایتمکدنسه قلبنه برخنجر صاپلاماسنی رجا ایتمش . حتی فرط تأثرندن، خاندان آل عثمانه بش شهزاده یتشدیردیکنی ، بویله بر حقارته لایق اولمادیغنی پادشاهه سویلمش . فقط بو شهزاده‌لر کاملاً وفات ایتمشلر ؛ او زمان یالکز بر قیزی وارمش. درمیان ایتدیکی سببلر هیچ برشیئه یارامامش. نهایت برزوج انتخابنه مجبور ایدلمش . اوده ، اوزمانلر رئیس‌الکتاب ، یاشی سکساندن فضله، بکر افندی‌یی انتخاب ایتمش . بوندن مقصدی، ایکنجی برزوجك فراشه‌کیرمه‌مك خصوصنده‌کی عهدنده صورت قطعیه‌ده ثبات ایتدیکنی ، تبعه‌دن برینی زوجه‌سی اولمقله مباهی ایتمك مجبوریتنده

[١] ایکنجی سلطان مصطفی .

بولوندیغی جهتله، هنوز اون یاشنده ایکن کندیسنی پادشاهه تقدیم ایتمش اولان بر کیمسه‌یی نشانهٔ منتداری اولمق اوزره انتخاب ایلدیکنی عالمه کوسترمکمش. حقیقه سلطان اون‌بش‌سنه‌دن بری سرایننده اوطوریور؛ کیمسه‌نك زیارتنی قبول ایتمك ایسته‌مزمش. خرستیانلرده، وبالخاصه یکرمی بریاشنده طول قالانلرده، بك نادر تصادف ایدیله‌بیله‌جك برثبات ایله دائمی برماتم ایچنده. حقیقه سلطان ایسه دها اوتوز آلتیسنده. یاننده محافظه‌سنه مخصوص هیچ برخادم آغا یوق. زوجی کندیسنه برسلطان کبی رعایت ایدییور، دائره‌سنده اولان بیتن شیدن‌ده قطعیاً معلومات آلمق حقنی حائز بولونمیور. کندیسنی زیارت ایتدیکم زمان بنی بویوك براوطه‌یه کوتوردیلر. اوطه‌نك بوینجه، کناری آچیق مائی، زمینی کوموشی قدیفه‌قاپلی، بیاض‌مرمر ستونلرله مزین برمندر واردی؛ یاصدقلرده عین قماشدن ایدی. سلطان کلنجیه‌یه قدر اوطورمقلغمی رجا ایتدیلر. بن قارشیسنه چیقار چیقماز آیاغه قالقمایه مجبور اولمامق ایچون بوصورتله قبول ایتمه‌یی دوشونمش. مع مافیه آیاغه قالقدیغم زمان باشیله سلاملادی. کندیسنه هرکون دنیانك هرطرفندن الك کوزل قادینلر تقدیم ایدیلن بر پادشاهی تسخیر ایدن بویله بر قادینی سیر ایدرکن عادتا برذوق حس ایدییوردم. کندیسنك کوزل برقادین اولدیغی کورولیوردی؛ فقط بکا اویله کلدی که، ادرنه‌ده کوردیکم دلبر فاطمه قدر وقتیله‌ده او درجه کوزل دکلمش. قهردن وقتدن اول صولدیغی کورولیوردی. البسه‌سی اوقدر قیمتدار ایدی که، سزه‌بونی تصویردن کندیمی آلامیه‌جغم. آرقه‌سنده دولامه دنیلن برکوملك واردی. بو کوملکلرك قفتانلردن فرقی، قوللرینك دها اوزون ویوقاری طوغرو صیوانمش اولماسیدر. رنکی قرمزی، بویلوبوینه، یاقه‌سندن اتکنه قدر، وقوللرینك اطرافی غایت ظریف، بوراده قادینلرك انوابلرنده‌کی دوکمه‌لر قدر ایری ألماسلرله سوسلنمشدی. میلوردم ... ك ألماسلری قدر ایری دییه‌م؛ فقط

برنجود بويوكلكنده ديه بيليرم . بو دوكمه‌لرك اوزرينه طبق برپرنسك دورسنوى مراسمى ياپيلديغى زمان كيلن اثوابلره قونولان آلتون زينتلرك بچمنده ايرى ألماس زينتلر صارقيوردى . كوملك، دها كوچوك، صاپلرى ايرى الماسلرله مزين ايكى ايكنه ايله كمره طوتديرلمشدى. ايچ كوملكى باقلاوه بچمنده ايكى بويوك ألماس دوكمه ايله ايليكلنمشدى . كمرى غايت كنيش وسراپا ألماسلرله مزيندى . كردننده اوچ ديزى واردى كه ، ديزلرينه قدر اينيوردى. برى ايرى اينجيلردن ياپيلمشدى . اوجنده برهند طاووغى يومورطه‌سى قدرايرى برزمرد كورولیوردى. ديكرى غايت قويويشيل ، هربرى اوفاق پاره بيوكلكنده ، اوچ الى آلتى آلتون قالينلغنده زمردلردن ياپيلمشدى ؛ هپسى‌ده بربرينه ياپيشد. يرلمش و غايت كوزل تنظيم ايدلمشدى . اوچنجيسى يوس يووارلاق ، اوفاق زمردلردن مركبدى . كوپه‌لرينك شعشعه‌سى اوبرزينتلرينك كافه‌سنى كولكه‌ده براقيوردى . كوپه‌لر آرمودى ، برفندق بويوكلكنده ، ايكى ألماسدن عبارتدى . طرپوشنك اطرافنده غايت پارلاق درت ديزى اينجى واردى كه ، بوندن مكملى كورولەمز . هر برنده دوشس دومالبوروغك كردنلكلرى كبى درت كردنلك ياپيله‌بيله‌جك قدر اينجى موجوددى . بوديزيلرك هربرى، اطرافى يكرمى ألماسله مزين ايرى بر ياقوتله ربط ايدلمشدى . صاچلرى كاملاً زمرد وَ ألماس ايكنه‌لرله سوسلنمشدى . بيله‌زيكلرى ألماسدى . پارماقلرنده‌كى يوزوك ، موسيو پيتكيلر مستثنى اولق اوزره ، كورديكم يوزوكلرك الك بويوكى ايدى . بونلره قيمت تخمينى آرتق قويومجيلره براقيورم . فقط انكلتره‌ده‌كى طاشلرك فيأتنه كوره ، سلطانك يالكز اوزرنده‌كى شيلر يوز بيك انكليز ليراسى دكر . امينم كه اوروپاده بو زينتلرك ياريسى قيمتنده زينته مالك برقراليچه يوقدر . واقعا ايمپراطوريچه‌نك مجوهراتى غايت ظريف ايسه‌ده حقيقتده سلطانككيلرك ياننده پك بايانى قالير . خانم سلطان بنى

آقشام يمكنده بولونديردى، مملكتك عادتى اوزره ، برر برر اللى صحن أت كتيرلدى ، بونى پك صيقنتيلى بولدم؛ فقط سفره طاقمنك مكملیتى‌ده سلطانك زينتيله متناسبدى . پچاقلر هپ آلتوندن ، صاپلرى ألماسلى ايدى . بكااك‌زياده طوقونان، سفره اورتوسى ايله پيشكيرلردى . بونلر ايپك و صيرمه‌دن ايشلمه‌لى طبيعى چيچكلرله ايشلنمش بر نوع بزدن ايدى. حتى بو مملكتده پاپيلان‌اك كوزل چوره‌لردن‌ده ظريف‌ايشلنمشدى. بونلرى فوق‌العاده آجيارق قوللاندم ؛ چونكه دها يمك يمه‌دن هپسى كيرلندى . يمكلرده بر معتاد ويريلن شربت‌ده، قاپاقلرى و طاباقلرى قابارتمه آلتوندن چينى كاسه‌لرله كتيرلدى. يمكدن صوكرا آلتون لكنلر ويمكده قوللانيلان پيشكيرلرك عينى حوليلرله صو ويرلدى . بونلره اللريمى سيلدم ؛ فقط بونى‌ده قيامه‌رق ياپدم . دها صوكر آلتون طاباقلى، چينى فنجانلرله قهوه كتيرلدى .

خانم سلطان بكا اولدقجه‌نشئه‌لى كوروندى . دائما كمال نزاكتله ادارهٔ كلام ايتدى . هيچ بر معلومات ايدينه‌مديكمز سراى حقنده كنديسندن بعض تفصيلات ألده ايتمك ايچون بو فرصتدن استفاده ايتدم . اوته‌دن برى اشاعه ايدلديكى اوزره ، پادشاه هانكى قيزى ايسترسه اوكا برمنديل آتديغنك قطعياً طوغرى‌واولماديغنى‌سويله‌دى. پادشاه قيزلردن هانكيسنى ايسترسه اونى قيزلر آغاسى واسطه‌سيله چاغيرتيرمش . درحال اوبر سلطانلر اوكا رعايت ايدرلر ، حمامه كوتوررلر ، وجودينه قوقولر سورلر ، يارايه‌جغى ايشه موافق صورتده غايت ظريف كيديررلرمش. پادشاه كنديسندن اول‌قيزه برهديه كوندريرمش، صوكراده بولونديغى دائره‌يه كيدرمش . ياتاغك اتكنه قدر قيزك سورونه‌رك كلديكى‌ده يالانمش .

حفيضه سلطان بكا تأمينا سويلدى‌كه ، پادشاهك ايلك حرمى دائما اوبرلرينه تفوق ايدرمش. اويله سياحلرك بزى‌اقناعه چاليشدقلرى كبى،

بویوك ارکك اولادك والده‌سی تفوق ایتمزمش . پادشاه اکثریا بوتون خاصکیلرله اکلنیرمش ، بونلر پادشاهك اطرافده بر خلقه تشکیل ایدرلرمش. حفیضه سلطان دییورکه ، پادشاه ایچلرندن برینه‌فضله توجه کوسترنجه اوبرلری مدهش بر صورتده قیصقانیرلر . فقط بن بونی همان بوتون سرایلرده جریان‌ایدن احواله پك مشابه بولدم، اورالرده‌ده دائما حکمدارك کوزینك ایچنه باقارلر ، تبسم ایتسین دییه صبرسزلقله بکلرلر، بوتبسمه نائل اولامایانلرك جمله‌سی‌ده نائل اولانه حسد ایدرلر .

حفیضه‌سلطان ، سلطان مصطفانك اسمنی ذکر ایتدکجه کوزلری طولیور ، مع مافیه اوندن کمال ذوق ایله بحث ایدییوردی . دیدی‌که : — شو کچن سعادتم بکا عادتا رؤیا کبی کلیور. فقط انسانلرك الك بویوك وَالك سویملیسی طرفندن سویلدیکمی بردرلو اونوتامیورم. اوندکله بوتون سفرلرده برابر بولونوردم . بنی اوبر قادینلرك کافه‌سنه‌ترجیح ایدردی. قیزم سلطانی صوك درجه بر شفقتله سومسه ایدم ، اونك ارقه‌سندن بن‌ده یاشامق‌ایسته‌مزدم. بنی اولومدن قورتارمق ایچون آنجق بوشفقت کفایت ایتدی . سلطانی غائب ایتدکدن صوکرا تمام بر سنه سوقاغه چیقامادم . زمان بردرجه‌یه قدر کدریمی تخفیف ایتدی ؛ فقط هفته کچمزکه، برقاچ کون اولسون، سلطانم ایچون کوزیاشی دوکمیه‌یم .

بو سوزلر صنعی اولامازدی ؛ کدری یوزندن بللی ایدی . فقط برای نزاکت شن کورونمکه چالیشیوردی .

باغچه‌ده کزینه‌مزی تکلیف ایتدی ؛ درحال جاریه‌لرندن بری کندیسنه قاقم قاپلی قیمتدار بردیبا کورك کتیردی . باغچه‌یه کندیسیله برابر کیتدم . حوضلردن باشقه شایان دقت برشی کورمه‌دم ، بورادن دائره‌لرینه کچدك . خانم سلطانك بوتون توالت طاقمی یاتاق اوطه‌سنده تشهیر ایدلمشدی ؛ اونلرده، پارچیوه‌لری ایچیلرله مزین ایکی آینه‌دن عبارتدی. کیجه طرپوشی ألماس‌ایکنه‌لرله سوسلنمشدی. یانده ، هربری

لااقل بيك آلمان ئه كوسى يعنى ايكى يوز انكليزليراسى قيمتنده، غايت كوزل برقاچ كوملك كورونيوردى. بوقيمتدار اثوابلر كليشى كوزل مندرك اوزرينه آتيلمش كبيدى ؛ فقط ظن ايدرم ، مخصوص قونولمشدى . حفيضه سلطاندن مساعده ايسته‌ديكم زمان، صدراعظم زوجه‌سنك أوينده اولديغى كبى، بوراده‌ده اليه كل‌صوبى سرپديلر، غايت كوزل برايشله‌مه‌چوره‌ويرديلر. جاريه‌لرينك عددى اوتوزه بالغ اوليوردى، ايچلرندن اونى مستثنى ايدى . بونلرك اك بويوكى يدى ياشنى كچميوردى . بوكوچوك قيزلرك هپسى‌ده غايت كوزل وَپك ظريف كينمشلردى . آكلادم كه، سلطانى اكلندير نلر هپ بونلر . فقط كنديسنه پك‌بهالى مال اوليورلر . بويا شده بر قيز يوز انكليز ليراسندن آشاغى صاتليور . بونلرك قيوريجق صاچلرى هپ چيچك چلنكله مزين ؛ باشلقلرينى بونلر تشكيل ايدييور . اثوابلرى صيرمالى قماشدن . سلطانه ديزچوكه‌رك قهوه ويرييورلر ، الى بيقامق ايچون صوكتيرييورلر . ياشلى جاريه‌لرك اكمهم وظيفه‌لرندن برى‌ده بو كوچوك قيزلرى يتشديرمك ، اونلره نقش اوكرتمك ، كويا خانملرينك اولادى ايمش كبى كمال اعتنا ايله خدمت ايتمك . احتمالكه بو اوزون حكايه‌يى‌ذوقم ايچون سوسله‌دم ظن‌ايدرسكز؛ فقط سزى تأمين‌ايدرم كه، نه‌يازدمسه هپسى حقيقتدر . اوراسنى اعتراف ايدرم ، توركيه‌دن بحث ايدن سياحلردن هيچ برينك كتبنده بويله برشى اوقومامشسكزدر . فقط شونى‌ده نظردقته آليكزكه، بوسياحلردن هيچ برينك ايشيده‌مدكلرى شيلرى بيله بالذات كورمك فرصتنى بكا حاضرلايان شى ، بوراده حائز اولديغم موقعدر . بوندن باشقه ، بر مملكتك عاداتى يكرمى سنه‌ده بر دكيشير . برحرم دائره‌سنه كيردم ، بوراده قيشلق دائره‌نك طوغرامه قسملرى طبق توركيه‌دن انكلتره‌يه كتيريلن چكمجه‌لر كبى ، صدف ، مختلف رنكده فيل ديشى وَزيتون آغاجندن قاقه‌لى ايدى . دائره‌نك ديوارلرينه چينيلر قاپلانمشدى . طاوانلر يالديزلى ، دوشه‌مه تحته‌لرينه

اك کوزل ایران خالیلری یاپیلمشدی . ایشته ، کندیسیله ادرنه‌ده طانیشدیغم سوکیلی محبم کوزل فاطمه‌نك دائره‌سی بویله ایدی . دون کندیسنی زیارته کیتدم؛ کوزیمه اسکیسندن بلکه دها کوزل کورونـدی. اوطه‌سنك قاپیسنه قدر کلدی ، بنی قارشیلادی . غایت ظریف بر ادا ایله الینی اوزاتدی ، کندیسنی ملکلر قدر کوزللشـدیرن بر تبسمله دیدی‌که : « خرستیان قادینلری ایچون وفاسزدر دیرلر . بکا ادرنه‌ده پك‌زیاده صمیمیت کوسترمش ایدیکز، فقط بن سزی هیچ کوره‌میه‌جکم صانیوردم . شمدی آکلایورم‌که ، خوشکزه کیتمك سعادتنه نائل اولمشم. قادینلریمزه حقکزده نه‌لر سویله‌دیکمی ایشتسه‌کز، طرفکزدن محبالك عنوانـنه لایق اولدیغمه قانع اولورسکز . »

بنی مندرك کوشه‌سنه اوطورتدی . اوکله‌دن صوکرایی هپ اونك مصاحبه‌سیله کچیردم، فی‌الحقیقه بوندن صوك درجه ممنون اولدم. حفیضه سلطان، سائر تورك قادینلری کبی ، طبیعةً نازك ؛ فقط اطواری براز صنعی؛ عالمدن اوزاق یاشادیغی‌اطوارندن بللی‌اولیور. فاطمه‌ده ایسه‌بالعکس برسرای نزاکتی‌وار، طوروشی‌قلبه‌حرمت وشفقت‌تلقین‌ایدییور. شمدی تورکچه‌یی آکلادیغم ایچون ، طرز تفکری حقنده برفکر ایدینه بیلیورم . معمافیه طرز تفکرینی‌ده حسنی درجه‌سنده بولیورم . فاطمه‌خانم کندی مملکتنك عاداتی تقبیح ایتمکله برابر سائر مملکتلرك عاداتلرینی‌اوکرنمکه پك‌مراقلی. بوخصوصده طرفکیرلکی‌بسیط‌دوشونجه‌لیله براقیور . کندیسنی هیچ کورمه‌ین ونمله برابر بولونماسه دون بوشرفه‌ده نائل اولامیه‌جق برروم قادینی فاطمه خانمك کوزللکنه ، اطوارنده‌کی کبارلغه اودرجه باییلدی‌که ، حیرتندن هیچ آغزینی آچامادی ، صوکرا بکا ، ایتالیانجه : « بوقطعیاً تورك دکلدر ، هیچ شبهم یوق ، خریستیاندر » دیدی. فاطمه‌خانم، قادینك کندیسندن بحث ایتدیکنه شبه‌لنه‌رك : نه‌سویلیور ؟ دیه صوردی .

بزم سرایلریمزده اك کوزل‌قادینلریمزدن برینه: تورکه بکزه‌یورسك !

دنيلديكى زمان بوجمله‌نك اصلاخوشنه كيتميه‌جكنى دوشونه‌رك كندينه برشى سويله‌مه‌دم ؛ فقط روم قادينى سويله‌دى . فاطمه خانم ، ظن ايتديكم كبى ، كوجنمك شويله طوريسون ، كولدى ، وديدى كه : « بكا بونى ايلك دفعه سويله‌ميورلر . والدم پولونيالى ايدى . قامنيچه محاصره‌سنده اسير ايدلمش . اكثريا بابام‌دن ، بكا ، كوله‌رك : ظن ايدرم آننه‌ك برخرستيان كنجى بولمش ، چونكه سن هيچ تورك‌به‌كزه‌ميورسك ، ديردى . » كندينى تأمينا اكربوتون تورك كوزللرى كندينى كبى ايسه ، ارككلرى راحت براقمق ايچون هپسنى‌ده بالضروره نظردن صاقلامالى . ديدم ، وشوسوزلرى‌ده علاوه ايتدم : « مادام ، سيماكز قدر لطيف برسيما لوندره‌ده ، پارسده نه‌ولوله‌لر حاصل ايدر ! » فاطمه خانم غايت ظريف بر ادا ايله علاوه ايتدى : « بوسوزكزه اينانامام ؛ اكر مملكتكزده كوزللك ، ديديككز كبى ، اودرجه تقدير ايدلمش اولسه ايدى ، سزك اورادن چيقماكزه اصلا مساعده ايدله‌مليدى » . عزيز همشيرم ، احتمالكه اوكونمك ايچون سزه بوجمله‌يى تكرار ايدييورم ظن ايدر ، وشبهه‌سز بوكا كولرسكز . فقط سزه بونى فاطمه‌نك شدت ذكاسنه بر مثال كوسترمك ايچون تكرار ايدييورم . أوينك اشياسى ظريف وذوق سليمه غايت موافق . قيشلق اوطه‌لرى ، زمينى صيرمه اويالى قديفه ، يازلق اوطه‌لرى‌ده صيرمه ايشلمه‌لى ، هند قماشى دوشه‌لى . تورکيه‌ده كبار قادينلرك أولرى هولاندەده‌كى قدر تميز طوتوليور . فاطمه خانمك أوى استانبولك اك يوكسك موقعنده . يازلق دائره‌سنك پنجره‌سندن دكزى ، آطه‌لرى ، اناطولى طاغلرينى كورييورز .

مكتوبم ، حس ايتمه‌دن ، اوقدر اوزادى كه ، اوتانيورم . حقيقى برماصالجى اولمقدن قورقيورم . فضله‌مال كوز چيقارتماز مثل مشهورى‌ده طوغرى املق ايجاب ايدر ؛ فقط اكثريا چوق معلوماتى اولانلرك فضله جان صيقدقلرى‌ده واقعدر . احتراماتمك الخ ...

(مابعدى وار)

احمد رفيق

مرعش والبستانده ذوالقدر [دولغادر] اوغللری حکومتی

(۳۰ نجی نسخه‌دن مابعد)

سلیمان بك بن ناصرالدین محمد بك

هجرتك ۸٤٦ تاریخنده دولغادرلی تختنه چیقدی. سلیمان‌بك بك سمیز برآدم اولدیغی جهتله بالطبع تنپرور و جنس لطیف نسوانی دنیاده هرشیدن زیاده سورایدی. عدد زوجاتی درتدن آشاغی دوشورمدیکی کبی سرایی پری پیکر جاریه‌لرله زیب آور ایدی. وجودنده‌کی فرط سمن کیده‌رك رکوب و نزوله مانع اولدیغندن زمانی تنپرورلك مخصوصاتندن اولان یمك وایچمکله وزوجه وجاریه‌لریله اکلنمکله کچردی. طولایسیله دولغادرلی اهالیسی‌ده برآسوده‌کی تام ایچنده اوقاتکذار اولدی. مشارالیهك برکت تناسلیه‌سنه مقیاس اولمق‌اوزره سرایننده‌برکونده تام قرق‌بشیك صاللانمش اولدیغی تاریخلر حکایه ایدییور.

سلیمان بکك تاریخچه اوته‌کی بکلرقدر برعلاقهٔ حماستی بوقسمده زمان حکومتنده ـ مزاج عصرك کلیاً خلافنه اولهرق ـ بر قارنجه‌نی بیله ایجتمامش اولمسی حقاکه بر فضیلت مخصوصه‌در.

سلیمان بکك درکاه عثمانی‌یه قارشو بسلدیکی صمیمیت و خصوصیت کیتدکجه آرتمسیله آرمده مراسلهٔ ودادکارانه اکسیك اولمزدی. اولوقتکی آناطولی سیاستی ایجابانندن اولان شوصیقی ارتباطك بر رابطهٔ

جدیدهٔ صهریه ایله‌ده تأییدی ایچون ۸۵۳ سنه‌سنده سلطان مرادخان ثانی طرفندن آماسیه بکی حضر بکك حرمی خاتون بعض خادم آغالرله کوریجی اوله‌رق البستانه کوندرلدی . سلیمان بکك یتشکین یش قزندن حلقاً وخلقاً اك کوزلی (ستی خاتون) سلطان محمد خان ثانی حضرتلرینه تزوج ایدلدی . سرای همایونه وهیئت وکلای دولته منسوب بکلردن وخاتونلردن برچوغی ولاسیما سالف الذکر حضر بکك حرمی کلین کتیرمك اوزره مخصوصاً ادرنه‌دن البستانه کوندرلدی . ستی خاتون محتشم برکلین آلای ویك آغر جهاز طاقمی ایله ادرنه‌یه کوتورلدی . ادرنه‌ده شعرایه پارلاق پارلاق قصائد مدحیه انشاد ایتدیرن برطنطهٔ عظیمه ایله هفته‌لرجه دوکون یاپلدقدن واوصره‌ده ایکنجی دفعه اوله‌رق تحت سلطنته کچن سلطان مراد خان ثانی عمومی احسانلره غرق ایلدکدن صکره شو ایکی نیر اصالت بربرج الشرفده اجتماع ایلدی [۱] .

سلیمان بك ۱۲ سنه حکم سوروب دامادینك تبشیر جلیل محمدی ایله مبشر اولان فتح قسطنطینیه موفقیت عظیمه‌سنی ادراك ایله بختیار و۸۵۸ تاریخنده عازم دارالقرار اولدی .

ملك ارسلان بك بن سلیمان بك

۸۵۸ تاریخنده جالس کرسیٔ پدر اولوب امارتی مصر سلطانلرینك

[۱] ستی خاتون جناب فاتحله اون سکز یيل برحیات مسعودانه کچیره‌رك ۸۷۱ سنه‌سنده ادرنه‌ده وفات ایلدی . اوراده (سلطان جامعی) خطیره‌سنده مدفونه‌در . ذیلده مندرج ۸۸۷ تاریخلی کتابهٔ مخصوصهٔ تاریخیه‌سنه کوره جامع مذکورك ستی خاتونك صاغلغنده کندی طرفندن یاپلدیغی معنامی چیقیورسه‌ده مشار الیها فاتح دورنده اولمش وجامع ایسه سلطان بایزید خان ثانی عصرنده یاپلمش اولدیغندن اساساً قریق دوکوك برعربجه ایله یازیلی اولان کتابه مذکوره‌نك طرز تحریر وافاده‌سی طوغری دکلدر . شوحالیله برابر مطالعهٔ عاجزانه‌مجه ستی خاتون حین ارتحالنده اوته‌دنبرو اکثرخواتین سلاطینده واقع اولدیغی کبی کندی سرایی باغچه‌سنه کومولمش وجامع‌ده یانی باشنده صکره‌دن یاپلمشدر .

تصدیق رسمیسنه اقتران ایلدی. زمانندہ آق قیونلی پادشاهی (اوزون حسن)له اوزون اوزادیه محاربادہ بولنه‌رق بالنتیجه خرپوتی بدل صلح اولمق اوزره اوزون حسنه ویروب مجبوراً باریشیق یاپمشدی. مملکتنك برجزؤ معموری اولان خرپوتك ضیاعندن طولایی ملك ارسلان بك صوك درجه‌ده متأثر اولمسیله بونك استردادنجه رجای معاونت ایتمك اوزره مصر سلطانی خوشقدم نزدینه کیده‌رك تشبثاتده بولندیغی اثناده وقاهره جامعلرینك بریسنده جمعه نمازی قیلمقده ایکن برفدائی طرفندن قتل ایدلدیکنی عالی ومشارالیهك مرعش جامعنده معتکف اولدیغی حالده مصردن کوندریلن ملاحدهٔ اسماعیلیه‌دن برفدائی الیله اولدیرلدیکنی تاج‌التواریخ وصولاق زاده وهامر تاریخلری یازییورسه‌ده متفق علیه اولان روایت صحیحهٔ تاریخیه‌یه کوره محل‌قتل هرحالده مصردروتاریخلرك بیانینه کوره اوصره‌ده مصرده ملتجی بولنان برادری شاه بوداق بکك تحریکیله وسلطانك ترتیبیله شوجنایت ایشلنمشدر . مشارالیه اون ایکی سنه بکلك ایلمشدر . تاریخ قتلی ٨٧٠ سنهٔ هجریه‌سیدر .

شاه بوداق بك بن سلیمان بك

شاه بوداق بك ٨٧٠ تاریخنده سلطنت مصریه طرفندن دولغادرلی صندالیٔ امارتنه قعاد ایدلدی . اوته‌طرفدن دولغادرلی امراسی دولت علیهٔ عثمانیه‌یه مراجعتله برادری ملك ارسلان بکك فجیعهٔ قتلنده محرك اولمغله مظنون وبویوزدن بین‌الخلق منفوراولمسی حسبیله شاه بوداق بکك امارتی قبول ایده‌میه جکلرندن یرینه برادری شهسوار بکك تعیینی استدعا ایتدیلر. فاتح سلطان محمد خان حضرتلری شهسوار بکی بامنشور عالی دولغادرلی حاکمی نصب ایتدیکندن شاه بوداق بك مرعش ، شهسوار بك البستانی مرکز اتخاذ ایلدی . فقط شهسوار بکك سجایای برکزیدهٔ کیاست وحماستی شاه‌بوداق بکی کولکه‌ده براقه‌رق شاه بوداق بك مجبوراً مصره کیتدی .

شهسوار بك بن سليمان بك

شهسوار بك برادرينك مصره عزيمتى اوزرينه تماماً دولغادرلى مملكتنه صاحب اولدى . لكن حادثه‌نك بوشكلى آلمسى اوزرينه مصرليلرك انظاردقت وخصومتى كنديسنه انعطاف ايتمكه باشلادى .

٨٧١ سنه‌سنده شهسوار بكله دولغادرلى خاندانندن رستم بك آره‌سنده محاربه وقوع بولمغه باشلادى . سلطنت مصريه‌جه بوخصوص خبر آلندقده حلب عسكرى رستم بكك امدادينه مأمور اولدى . چونكه شهسوار بكك مهامتى وفطانت مخصوصه‌سنك تقدير ايتديرديكى وحدت عرقيه سوقيله عثمانليلره اولان كمال ارتباط وصميميتى مصر سلطان خوشقدمك كوزينه باتمقده ايدى . حكومت مصريه‌نك شهسوار بك عليهنه وقوعبولان بو معاونتندن بر ثمره حاصل اولماميشدر .

شهسوار بك ايسه برنسبت متزايده‌ده كسب قدرت وشهرت ايده‌رك باشنه طوپلانان تركمنلرله ٨٧٢ سنه‌سنده ممالك مصريه‌يه آقين ايتمكه باشلادى [١] .

بوحال سلطنت مصريه ايچون انواع متاعب ومصارفى دعوت ايدن برمحاربهٔ طويلهٔ مشئومه‌نك باشلانمجى اولدى . مصر سلطانى خوشقدم نظر انتباهنى درت آچه‌رق شو صاحب ظهورك عليهنه (بردبك الجمدار [٢]) قوماندا سيله مكمل بر مصر اردوسى يوللادى . حلب وشام واليلرينى ده آكا معاونته مأمور قيلدى . برنجى مصادمه‌ده مصرليلر تلفات كليه ويرمك صورتيله دوچار انهزام اولەرق شهسوار بك مصر ممالكندن برچوق يرتسخير وقوماندان بردبك الجمدارى اسير ايلدى . چوقلغى اعتباريله صايلمسى قابل اولميان تلفاتك اك مهم قسمنى طرابلس بكى اتابك (جانى بك الحسنى) ودمشق آتابكى (قراجا الظاهرى) وحلب مقدمين

---

[١] تحف الانباء فى تاريخ حلب الشهبا

[٢] برد : باروت . جمدار ، لجامدار مخففيدر .

الوفندن [١] (معزوزبك المحمدی) وحلب اتابکی (الماس الاشرفی) وحلب قلعه‌سی استاداری [٢] (محمد غریب) ك مقتولیتی تشکیل ایدیوردی. برمدت صکره شهسواربکك یداسارتندن قاچوب قورتیلان بردبك الجمدارمصره کیتدیسه‌ده نظرسلطانیده شهسواربکك معناً طرفدارلغیله متهم اولدیغندن قدسه نفی ایدلدی [٣].

شهسوار بك دولت علیه‌یه قارشو اظهار خصومت ایدن جناب فاتحك عمه زاده‌سی وبالفعل نصبکرده‌سی قره‌مان اوغلی پیر احمد بکه مظاهرت ایتمك ایستدی ایسه‌ده پیر احمد بکك اردوی همایون طرفندن تنکیلی مظاهرتنه میدان ویرمدی. پیر احمدبك کی شهسوار بك دخی درکاه عثمانیه قارشو هرصورتله فرمانبر بر عبد کمتر اولمق اوزره عهد وپیمان ایده‌رك پادشاهك مظاهرتنه واوسایه‌ده دده‌سنك تختنه نائل اولمش ایکن قره‌مان اوغللرینك مخصوصاتندن اولان عهد شکنلکی کوسترمکده ضبط نفس ایده‌مین پیر احمدبك سطوت شاهانه‌دن خائفاً دولغادرلی طوپراغنه قاچدقده امرتسویلاتده کی مهارت موروثه‌سیله شهسواربکك ذهننه کیره‌رك بو یوزدن بالخاصه شهسوار بك حقنده اخبار شاهانه حصولنه سببیت ویرمشدی [٤].

قدرت وشهرتی آرتدقجه آرتان شهسواربك وارلغنه وشهسوارلغنه کومه‌رك سلطنت مصریه‌یی هیچه صایمقده ایدی. عینی زمانده ایسه (ملك الاشرف قایدبای) کرسی نشین سلطنت مصریه اولمشدی. خادم الحرمین اولق شرفیله مباهی وممتاز اولان قایدبای حکمدارانزمانك فوقنده برادعیهٔ عظمتله موقعنه نفسنه؛ شوکتنه مغرور بولنیورایدی. مع‌هذا شهسواربکك حالی وکوندن کونه پارلایان نجم اقبالی آلتدن آلته کندیسنی دوشوندیریور و

[١] مقدمین الوف : بیکباشی.
[٢] استادار یاخود استادالدار، مدیرامور وکهیا مناسبه‌در.
[٣] تحف الانباء فی تاریخ حلب الشهباء، ص : ١١٠
[٤] عاشق پاشا زاده تاریخی، ص : ١٦٩، ١٧٠

باشنى ازمك ايستيوردى. يوقسه شهسوار بكك خلعت وهدايا كوندرمك صورت استمالتكارانه‌سيله طورديرلمسى وايكى طرفدن دره‌لر كبى اسلام قانى آقيدان شوفته‌نك ياتشديرلمسى ممكناتدن ايدى . هر نصلسه اغراض خودكامانه‌سنه مغلوب اولان قايدباى طريق مسالمته كيتمدى .

عساكر مصريه‌نك انهزام مؤلمى قايدبايك مسموعى اولدقده بيلديرمله بيننده اورولمشه دونه‌رك همان خليفه (المستنجد بالله)ك وقضاة اربعه‌نك وباجمله امرانك حضوريله كندى تحت رياستنده برمجلس مشورت عقد ايلدى. بو مجلسجه ويريلان قراره بناءً شهسوار بكه قارشوقوتلى بر اردوده اسوقى اسبابنه توسل ايدلدى. مع مافيه شهسوار بك بو اثناده و ٨٧٣سنه‌سنده (دارنده) قلعه‌سنى عنوةً ضبط و مصر طرفندن منصوب محافظى قتل ايلدى. قايدباى بونك اوزرينه بيك مشكلاتله تجهيز و (اوزبك) ك يدقيادتنه توديع ايتديكى ايكنجى مصر اردوسنى شهسواربك عليهنه سوق ايلدى . اردو مصردن چيقه‌رق حلب يولنى طوتدى . اردونك حلبه مواصلتيله برابر شهسوار بك ساخته بر رجعتله آديم آديم كريه چكيله‌رك و اشبو خدعهٔ حربيه‌نك فرقه واره‌ميان مصر اردوسى آرقه‌سنى براقميه‌رق چوره‌سى صيق و قورقنج اورمانلرله محاط طار بر بوغازه كيردى . مصرك دوز و چيلاق واديسندن وخرمالقلرينك شكل عاديسندن بشقه برشى كورمامش اولان مصرليلر شوعالم ديكرده پل پل يانه يونه باقمقده ايكن يوردلرى اولمق مناسبتيله كيريندىسنى، چيقيندىسنى قاريش قاريش بيلن و اورمانلقلر ايچنده وقيالقلر اوزرنده كككلك كبى سه‌كن دولغادر يكيتلرى اورمانلر ايچندن سوكون ايله مصرليلره آنى برغلبه چالدى . فنا حالده بوزولان مصر ليلردن يوزلرجه امرا ، بيكلرجه افراد خاك هلاكه سرلدى . شهسوار بكك النه آت ، اسلحه ، ارزاق كبى تقويهٔ بازوى اقتدار ايده‌جك پك چوق شيلر كچدى . مصر اردوسى امرا وضابطان ونفراتى

آراسنده وقوع بولان تلفاتك حد و حسابی یوغیدی . شوبوزغونلقدن جان قورتاره بیلن اردونك دوکونتیسی یایان و پریشان برحالده حلبه واورادن قاهره‌یه آقوب کلمکه باشلادی. قایدبای بوحالدری ایشتدکجه و کوردکجه اوفکه‌سندن کوپلره بنیوردی .

نشئهٔ غالبیتله‌قابنه صیغمایان شهسواربك حلب شهرینی آلمق طمعنه بیله دوشدی. بواثناده ٨٧٤ سنه‌سنده‌شهسواربك‌ایله سلطنت مصریه جانبندن ملاطیه والیسی‌اولان (قرقماس [١]) آره‌سنده وقوعه کلن برمصادمه‌ده قرقماس غلبه ایتمش ایسه‌ده شهسواربك اخیراً تازه قوت آله‌رق قرقماس اوزرینه هجوم ایدوب کندیسنی اسیر و برکارکیر محبسده حبس ایتدی. بعده محبسنك قپو پنجره‌سنی طاشله سد وبند ایله قرقماسی آچلقدن وهواسزلقدن اتلاف ایتمشدر [٢] .

شهسوار بك مظفریت واقعه ایله اکتفا ایتمیه‌رك حلبك کندیسنه ویرلمسی ایچون سلطنت مصریه‌یه تکلیفده بولنمش ومعمافیه جواب رد آلمش ایدی . بو صره‌ده آطنه حاکمی رمضان اوغلی داود بکك شهسوارلی‌یه اوفق بر غلبه چالمسی قایدبای‌ك یوره‌کنه سرینجه بر صو سرپمش‌ایسه‌ده آز مدت صکره شهسوار بکك معزیادهٔ تلافیٔ مافات ایده‌رك داود بکی مغلوب ایلدیکی خبرینك تعاقب ورودی آغزینك طادینی قاچیردی [٣] .

شهسوار بك ٨٧٥ سنه‌سنده رمضان‌اوغلی‌داود بکله‌تکرار دوکوشوب غلبه چالدیغندن داود بك(ایاس) قلعه‌سنه قپاندی. شهسوار بك‌ده ایشك ایلروسنه وارمیه‌رق البستانه عودت ایلدی.

آق قیونلی پادشاهی اوزون حسن ممالك مصریه اوزرندن

---

[١] قرقماس: قورقماز

[٢] افریقا دلیلی

[٣] تحف‌الانباء فی‌تاریخ حلب‌الشهبا

شهسوار بكه صالديرمق ايستدى . بوندن مقصدى مطمح انظار ملوك اولان ممالك مصريه‌يه ال اوزاتمق اولمقله برار پيشكاه عزمنده شهسوار بكى پك بيوك برحائل بوليوردى . بناءً عليه آنى اورته‌دن قالديروب عزم فاتحانه‌سنه آچيق بريول حاضرلامق ايستيوردى . فقط موفق اوله‌مادى .

قايدباى فطرةً وسياسةً وكياسةً سلاطين چراكسهٔ مصريه‌نك اك بيوكلرندن معدود اولمسيله نفسنه‌كران كلان شو بوزغونلقلرى حوصلهٔ سلطنتنه بر درلو صيغيشديره‌مديغندن شهسوار بكى حضرت فاتحك حمايهٔ مخصوصه‌سندن محروم ايتمك ايچون جناب فاتحه ايلچى وهديه ارسالايله يالتاقلقده بولنمش وشهسوار بكدن انتقامنى آلدقدن صوكره دولغادرلى اراضيسنك دولت عثمانيه‌يه تركى وعديله كندى حسابنه لازم الاستعمال دسايس سياسيه‌يى هردرلو اينجه‌لكلريله قوللانمش ايدى . بونك اوزرينه جناب فاتح شهسواربكه مقام تحذيرده بالدفعات نصايح لازمه‌ده بولنديسه‌ده فائده‌بخش اولمدى . بويولده يعنى سوز ديكلمديكى زمننده سلطان مصره جواب ويرلدى . قايدباى شوفرصتدن استفاده ايله جناب فاتحك بيله نصح وامرينى ديكله‌مين شهسوار بكه اتباع ايله بيهوده يره سلام قانى دوكولمامسنى توصيه يولنده تركمن بكلربنه آيرى آيرى نامه‌لر وعينى زمانده طوربه طوربه آلتونلر كوندره‌رك هر مشكلى حل ايدن پاره قوتيله تركمن بكلرينى خفياً الده ايتمش ايدى كه شهسواربكك فلاكت قطعيهٔ عظيمه‌سنى انتاج ايدن اسباب وعواملك اك مؤثرى بو اولمشدر .

قايدباى شوصورتله مادى ومعنوى تهيهٔ اسباب ظفر ايدلمش اولمسنه قناعت كليه حاصل ايتديكندن ٨٧٥ سنه‌سى نهايتده قاهره‌دن ايلك اوكجه رأس النوبه (اميرايتال الاشقر [١]) قوماندا سيله برطايفه ومتعاقباً امير (يشبيك

---

[١] ايتال چغتايجه شهزاده ، سردار ، مشاور ، محرم معناسنه‌در .

الدوادار ١]) قیادتیله قوتلی براردو چیقاردی . شاه بوداق بك دخی بواردوایله برابر ایدی . عاجلاً برطلیعهٔ عسکریه چیقارلمسنه سبب شهسواربكك علی الغفله حلبی باصمسی قورقوسی ایدی .

حلبده طلیعه‌سیله برلشن اردو ٨٧٦ سنه‌سنده شهسوار بك اوزرینه یوریدی ، حملهٔ واحده عینتابی استردادایتدی . شهسواربك اولادوعیالنی وذیقیمت اموالنی (ظماتی[٢]) قلعه‌سنه کوتوروب برلشدیردی . کندوسی دونوب خصمیله برقاچ موقعده چارپشدیسه‌ده مصرلیلرك مجلوبی اولان ترکمن بکلرینك غیرتسزلکی یوزندن هپسنده طالع حربنی معکوس بولدی . نهایت جیحان نهری کنارنده خونریزانه برمحاربه‌وقوعه کلهرك شهسواربك هزیمت فاحشه‌یه اوغرادی وتلفات کلیه‌ویردی . شکل مغلوبیتده‌کی دهشت شهسوار بکی اورکوتدیکندن صولوغی ظماتی قلعه‌سنده آلدی وقلعه‌یه قپاندی . امیرشبیك آرقه‌سنی براقمیوب قلعه‌یی صیقی محاصره آتنه الدی .

شهسوار بك محاصره جهتیله هرطرفنی چاره‌سزلك احاطه ایتمسنی ونزدنده‌کی عسکرلکده برر ایکیشر صاووشمقده اولمسنی کوردرك سائقهٔ یأس و اضطرارله مصر اردوسنده‌کی (تمرازالشمسی) یی قلعه‌یه دعوت ایتدی . مومی‌الیه صورت اجابتده اردو قاضیعسکری (شمس‌الدین بن اجا الحلبی) ایله برابر قلعه‌یه چیقدی . حین ملاقاتده شهسوار بك فتح کلام وعرض مرام ایدرك : (بن سزه دخالت ایتمك ایسترسه‌مده مقدما بك چوق عسکرکزی قیردیغمدن شمدی اردوکاهه اینرسه‌م قورقارمکه عسکر بندن انتقام آلیر) دیمسنه مقابل

[ ] عرب املاسنه کوره (یشبیك) صورتیله کتب تواریخده مقید اولان بوترکیبك صحیحی (یاشبك)در . قریمده وآسیای وسطیده کنجلره (یاش) ویاشلی اولانلره (قارت ، تعبیراولنمسنه نظراً بونك معناسی (کنجبك)در . دوادار دیوبتدار اولسه کرکدر ، ماینجی دیمکدر .

[٢] ظماتی قیصربه‌حوارنده وسیواس ولایتی جدودی داخلنده برقلعه‌در ، شمدی خرابه‌سی موجوددر .

امیر تمراز: (بن سنك حیاتکی تأمین ایده‌رم سکا هیچ بر ضرر کلمز) جوابنی ویردی. آنجق شهسوار بك هر نصلسه دخالته جرأت ایده‌مدیکندن بریکیلر قلعه‌دن ایندی. اردو دخی محاصره‌یی صوك درجه‌ده تشدید ایلدی. تشدیدات و قعه نهایت شهسوار بکی جانندن بزدردیکندن ایکنجی دفعه اوله‌رق مومی الیهمانی قلعه‌یه چاغردی. بولشدقلرنده شرائط دخالته دائر باشلانیلان مذاکره اوزایوب بر آرالق ده اردوده مومی الیهمانك شهسوار بك طرفندن توقیفی خبر کاذبی شایع اولدی، اردو ساعتلرجه کرداب هیجان ایچنده چالقالاندی. نهایته الامر حیاتی مؤمن واطاعتی حالنده دولغارلی اولکاسنك ید اداره‌سنده ابقاسی مقرر اولدیغنه دائر یشبیك لساندن اوله‌رق مع القسم ویریلن تأمیناته اعتماداً مومی الیهما اوکله چاغنده شهسوار بك برابر اولدیغی و شهسوار بکك معیتنده بر مقدار عسکر بولندیغی حالده اردوکاهه اینه‌رك یشبیکله کوروشدیلر.

یشبیك شهسوار بکه اظهار حرمت والباس خلعت ایلدی. شهسوار بك قلعه‌یه عودت ایچون یشبیکدن طلب اجازت ایلدکده اردوده بولنان شام والیسی ایله‌ده کوریشمسنی توصیه ایلدی. شهسوار بك مذکور والینك چادرینه کیدوب آیاقده طوردقده آره‌لرنده شو محاورهٔ مختصره کچدی: (سن کیمسك؟ بن شهسوارم. بونجه امرا وعساکر مصریه‌یی اتلاف ایدن سن دکلمیسك؟ سکوت). طرز خطابده‌کی شدتدن فرط غیظنی وسؤقصدینی بللی ایتمامك وشهسوار بکی قوردیغی طوزاغه قولایلقله دوشورمك ایچون شام والیسی عادت مرعیه وجهله خلعت جلب والباسنی امر ایتمسیله یقه‌سنك، ویکلرینك ایچنه صنعتکارانه برصورتده زنجیرلر یرلشدیرلمش برخلعت کمال سرعت ومهارتله احضار والباس وزنجیرلرده درحال اقفال ایدلدی.

شوالچاقلغی کورن شهسوار بك الجای مأیوسیتله برابرنده‌کی عساکره اشارت ویرمسی اوزرینه آنلرده سل سیوف ایله مصرلیلر اوزرینه یوریدیلرسه‌ده شام والیسنك دها اول احتیاطاً پوصویه قویمش اولدیغی مسلح

آدملر دولغادرلیلره هجوم ایله آن واحده ایشلرینی بیتردیلر . آرتق قلعه‌ده سقوط ایتمش بولنیوردی . ایچنده‌کی عسکر اول بأول اسیراً مصره سوق ایدلدکدن صوکره شام والیسی ایله امیر یشبیك شهسوار بکی وبرادرلرینی وبوی بکلرینی معاً ومقیداً مصره کوتوردیلر .

طوتسقاقلر قاهره‌یه کیردکلری کون قایدبایك امریله برحقارت مخصوصهٔ زبونکشانه اولمق اوزره صیرتلری چپلاق ، باشلری قباق اولدیغی حالده دوه‌لره بیندیریلوب بوغازلرندن طاقیلان آغر لاله‌لرك اشکنجه‌سی آلتنده زقاق زقاق کزدیریله‌رك اولوقتك عادت وحشیانه سنجه باب زویله‌ده چنکاله اورلدی . جسدلری برکون برکیجه چنکالده قاله‌رق بعده دفن اولندی[١] . شهسواربکك یالکز (سلمان بك) نامنده پك کوچك برقرداشی یشبیکك شفاعتیله عفو ایدلدی[٢] .

شهسواربك مسلمانجه ویریلان عهدوامانه اینانه‌رق دخیل دوشمش ایکن شوعاقبت الیمه‌یه اوغرادی . واقعاً شهسواربك میدان مردانکیده مصر ایلرك قلبنده اونلز یاره‌لر آچمش ایدی . لکن عفوی ذکوة ظفر طانیان مسلمانلر ایچون عهده وفا دخی بر فضیلت مخصوصه اولدیغندن مصر ایلرك مومی‌الیه حقنده کوسترد کلری قایباقلق قیباقلق تاریخك عفو ایده‌میه‌جکی برحالدر .

شهسوار بك قایدبای کبی ثمن مبیعی کفهٔ میزانده کورمش برچرکس کوله‌سی اولمیوب طهارت حسب ونسبه مالك حکمدار اوغلی حکمدار وهله نادرالوجود برقهرمان روزکار اولدیغی حالده حقنده روا کوریلان شورسوایلق عربك (اصلك فعلك یاسفرحالیا) ضرب مثلیله تمثیل ایتمك ایستدیکی صویسزلق ایله آنك ایجاباتنی پك کوزل تعیین ایدر .

عهدنده وفا ایتمیان یشبیکك دخی بالاخره ٨٨٦ تاریخنده اورفه جهتنده

---

[١] تحف الابناء فی تاریخ حلب الشهباء

[٢] افریقا دلیلی

مغلوب اوله‌رق آق قيونلى بايندربك طرفندن باشنك كسلمسى انظار عموميهٔ عبرتده (الجزاء من جنس العمل) صورت عدالتنى تمثيل ايلديكى كبى ياوز سلطان سليم خان مصرى فتح بيوردقلرنده الكصوك چركس سلطانى اولان (طومان باى [١]) ك اسير ايديلوب بقاى حياتنده دولتجه وملتجه محاذير عظيمه ملحوظ اولمسيله حكم شريعت وادارهٔ سياسيه‌نك كوسترديكى لزوم حكمت ايجابنجه خدمت پادشاهيده بولنان مشار اليه شهسوار بكك اوغلى على بك يديله باب زويله‌ده آصلمسى امر قصاصك لايتغير برتجلىٔ عبرت آميزيدر .

مرحوم شهسوار بك عاقل ، اديب ، شجيع ، قوى القلب ، عزمكار برذات ايدى . حين قتلنده اللى باشنده ايدى التى سنه بكلك ايتمشدر . نامنه آلتون وكموش سكه كسدرديكى (اخبار الدول و آثار الاول) ك اوچيوز اوتوز نجى صحيفه‌سنده محرر ايسه‌ده الده ايديله‌مدى .

شاه بوداق بك

شاه بوداق بك ٨٧٦ تاريخنده ايكنجى دفعه دولغادرلى كرسىٔ امارتنه اوطوردى

بوصره‌ده جناب فاتح دولغادرلى مملكتنه عائد وعديدنك انجازينى قايدبايدن طلب ايتديسه‌ده (نه‌ديدكسه ديدك دشمنى اله‌كتيردك) جواب باردينى ويردىلر . (آت آلان اسكدارى كچدى) ضرب مثلى بوكا مضرب اولمليدر . بونك اوزرينه سلطان محمد خان ثانى شاه بوداغى قاچيرمق ايچون برادرى علاءالدوله‌يه شهزاده سلطان بايزيدك قپوجى باشيسيله برخيلى آدملر قوشدى و يوللادى . حين مصادمه‌ده علاءالدوله‌نك ياننده‌كى تركمن بكارى اظهار حيانته عدو طرفنه كچديكندن علاءالدوله بوزولدى . عسكرينك برطاقمى اطرافه داغلدينى كبى برقسمى‌ده قپوجى

---

[١] طومان باى : دومان بك

باشی ایله مصرك سیس نائبنه [١] التجا ایتدیلر . علو جنابدن نصیبه‌دار اولمیان بو نائب دائرهٔ امانه جان آتان زوالسز ملتجیلری اولدیروب باشلرینی مصر سلطانی قایدبایه کوندردی. صوبی اوفورمه‌دن ایچمیه‌جك قدر صوفیلق کوسترمکله برابر سلاطین چراکسه آراسنده فطانتیله واجرای خیرات وحسناته اولان فرط محبتیله تمیز ایدن قایدبایك امریله جندیان چراکسه سالف الذکر رؤس مقطوعهٔ اسلامیه‌نی جرید میدانه کوتوروب یوارلایه‌رق طوپ وچوکان اویونی اویناتدیلر [٢]. سبحان الله اولوقت عالم اسلامك اك بیوك ایکی دولتی اولان عثمانلی ومصر دولتلری وحدت مذهبیه‌یه مستند اولان اخوت اسلامیه لازمنجه توحید قوت وغیرت ایده‌رك موجودیت حیاتیه‌سی فرنکلرك یداعتساف وتعصبنده سونمك اوزره اولان اندلسده‌کی دین قرداشلرمزك امدادینه قوشمق واسلامیتك او پارلاق لمعهٔ مدنیتنی داهیهٔ انطفادن قورومق اقدم فرائض ایکن آنلری خاطره بیله کتورمیوبده اسلام کله‌لریله طوپ اویناتمق صورتیله تسکین احتراصه چالشلمسی تاریخلرك اونوده‌میه‌جنی بر فاجعهٔ جهالتدر .

مصرلیلرك شهسوار بك حقنده یاپدقلری حیله کارانه وغدارانه معاملهدن وخلف وعده متعلق مجادله‌دن صوك درجه‌ده غضبناك اولان حضرت فاتح ٨٨٥ سنه‌سی روم ایلی سفرلرندن اختلاس ایده‌بیلدیکی وقت فرصتدن بالاستفاده تکرار علاءالدوله بکه عسکر ترفیقیله شاه بوداق‌بك اوزرینه سوق وتسلیط ایلدی. مقاومتدن عاجز اولان شاه بوداق مصره قاچدیغندن علاءالدوله بك جانشینی اولدی .

مابعدی وار عارفی

---

[١] نائب متصرف دیمکدر .

[٢] عاشق‌پاشا زاده تاریخی ، ص : ٢١٢

اورنوس بك خاندانه عائد تمليك نامهٔ همايون

مشاهير امراى عثمانيه‌دن غازى اورنوس بكه سلطان مراد خان اول طرفندن ويريلان فرمان فريدون بكك منشـآت السلاطينده مندرج اولديغى كبى كتبخـانه‌لرده و ايادئ خصوصـيه‌ده بولنان مجموعه‌لرك اكثريسنده دخى محرردر. معمافيه افاده و جمل و كلمات جهتلريله بونلر آره‌سنده خيلى فرق بولنمقده‌در وهيچ برى ديكرينك عينى دكلدر. ازجمله ويانه كتبخانهٔ ايمپراطوريسى حافظ كتب معاونى دوقتور قره‌ليتس طرفندن «ايلك عثمانلو پادشاهلرينك اصدار ايتمش اولدقلرى بعض براتلر» مقاله‌سنده مندرج بولنانى فريدون بكك منشآتنده كندن فرقلى اولديغى كبى نزدمده بولنـان بر مجموعه‌ده محرر اولانى‌ده هر ايكيسـندن فرقليدر. مذكور فرمانك اعطا اولنـديغى زمانه عائد قيودات دولت هنوز بولنه‌مديغى جهتله منشآت السلاطين ايله مجموعه‌لرده مندرج اولانلردن هانكيسـنك اصلنه موافق اولديغى كسـديريله‌ماز. بو مجموعه‌لرده اكثريا تحرير اولنمقلرى سنه كوسترلمامش و مواد مندرجه‌لرندن بو جهت تقريبى اوله‌رق دخى آكلاشيله‌مامش ايدوكندن يازيلرينك طرزى جهتيله اسكيلكنه باقيله‌رق فريدون بكك اثرندن اول اولدقلرينه و بو صورتله اصلنه دها موافق بولنمقلرينه حكم ايديله‌مز.

اورنوس بك و خاندانتـه تواريخ مختلفه‌ده اعطا اولنان فرمانلرك بعضيسى بوندن درت بش سـنه اول رساله‌شـكلنده طبع و نشر اولنمش ايدى. اشـبو تمليك نامهٔ همايون رسمى منشآت كتابلريله مجموعه‌لرده كوريله‌مامش و مذكور رسـاله‌ده دخى نشر ايدلمامش اولديغنـدن مجموعه‌مزه درج ايدلدى. اورنوس بك خاندانندن اولوب اوقاف نظارتى

مجلس اداره‌سی ریاستندن متقاعد بولنان سلیم پاشا نزدنده کی اصلندن حرفیاً استنساخ ایدلمشدر. بو تملیك نامه اورنورس بکه ویریلان واولادی زمانده تجدید ایدیلان فرمانلرك بر تاریخچه‌سنی محتویدر. حروف املانك عدم استعمالندن و اسباب سائره‌دن طولایی یك نظرده آکلاشلماسنده صعوبت اولان بعض کلمانك بوکونکی شکلی حاشیه‌ده کوسترلمشدر.

عثمان فرید

اوقاف مفتشی افندینك اعلامی موجبنجه
دفترخانهٔ عامره‌یه قید ویدینه صورت
ویرلمك بیورلدغی ۲۷ م سنه ۱۷۹

بوندن اقدم آباء کرام واجداد عظام نورالله مراقد هم مرحوم ومغفورله الحاج اورنوس بکه واردار توابعنده والطوس خاصی و کولکی وماجای نام کویلری خراجی و اسپنچه‌سی و قیونی رسمنی وکولیله وحدلری وسنورلریله هبه و تملیك ایدوب احکام شریفه ارزانی قلمشلر وذکر اولنان کویلرك سنورلرك تعیین وتحدید اتمکه سابقاسلانیك قاضیسی اولان مولانا شمس لدین ایله امور نام قول کوندریلوب انلر دخی واروب اول ولایتك اعیانك جمع ایدوب سنورلرینی تعیین وتمییز ایدوب قطع اتمشلر کلوب مرحومان ومغفوران سلطان مراد خان وبایزید خداوندکار طاب ثراهمایه‌عرض اتمشلر انلر دخی مقرر ومسلم دوتوب حکم جهان مطاع ویردکدن صکره جناب جنان مکان فردوس اشیان مرحوم ومغفورابوالفتح سلطان محمدخان علیه‌الرحمة والرضوان دخی مقدما ویریلان احکام شریفه‌یی مقرردوتب تملیك نامه ویرمش ایله [۱] اولسه حالا سریر سلطنت وسند خلافت جناب عدالت مآبه میسر اولوب بوندن اسبق ویریلان تملیك نامهٔ همایونك تجدید اولنمسنی رجا ایلدکاری اجلدن اجداد عظامم نورالله تعالی مراقد هم ویردکاری ملك نامه‌لری بنداخی

[۱] ایله : اویله

مقرر مسلم دوتب تجدید اولنمسنی امر اتدم واول ملك نامه‌لر ایچنده کی سنورلر اشبو منوال اوزره‌در که ذکر اولنور حدود جوانب اربعه ابتدامی بودرکه یوقارو قواق اغاجندن نیکور بووانیه و اندن باللوجه ارماغنه واندن دونیه ادلو بتریحق که واندن وارغار وپلو ویرانه و اندن ایکی یول جاتی [۱] که استوریی دیرلر که طاش دکلشدر واندن فلیه‌دن یکاغی [۲] اولو یول سیره وارر یول یانده دکلش طاشه اریشور واندن طوغری یرلو کافری قره طاشه وارر واندن اعزاشده آدلو کویه وارر واندن دکرمن یرینه وارر واندن کچر والطوذ قراکندن [۳] ادری ادلو کویه وارر ومذکور سنورك علامتلری جوره یانداغی دکلو طاشلر ایله معروف ومشهوردر ومذکور والطوس کولینك قبلیدن [٤] یانده برقاچ ودقلری [٥] واردر جقار بالقلاغی اولور وبو ذکر اولان بوداقلر دخی والطوسك سنورندن در اولکی بداق ادی والجتدرکه ادری کوینه متصل در وثانی بداق که ادی کرومیددر وثالث بداق ادی هزدلك در ورابع بوداق که ادی ولا دول درلر بوبالقلاغیلردن کچر دیلوماندری ادلو چفتلکه اریشور دوغار مصر ادلو چفتلکه متصل در اندن کچر والطوسك ایاغی ارماق اولوب دکیزه کیردکی بیرده استوقه ادلوبالقلاغی واردر اولداخی والطوس سنورندن در ومذکور والطوسك هیلی ندن دونر جورافلو یردن دکلو طاشه اریشور اندن کچر کولکه سنوریله ایلاد سنورنه ایرن یوله کیرر و بو یول سیره اوزانور کچك ادریس کوینك سنورینه متصل اولور اول سنوردن جقار شمال طرفنه میل ایدوب دبه جوکده دکان طاشه ایریشور واندن کچر والطوس کولینك طرفنی دوتب رئیس حمزه کوینك

---

[۱] چاتی : قلاق ، چانشمق مصدرندن
[۲] یکاغی : طرفنده
[۳] قراکندن : قیرندن
[٤] قبلیدن : قبله‌سنده
[٥] بودقلری یاخود بوداقلری : کولك آیاقلری

اورتاسنده دكلن طاشه اريشور اندن كچر شمال طرفندن يكا ميل ايدوب تاچتال ايوكه كيرر اندن كچر مذكور حدودك اولنده ذكر اولان بالاوجه ارماغنه متصل اولور وبعده حدود كولكه مالبجا بو ذكر اولان نشانلردر اسكى واردار دكيزه قيولدغى يردن اورو ج چقار كون بتوسندن[١] يكا اسكى حصار حصار برابر لكنده كدوكه ارشور اول كدوكدن واردارك صوبى چقار كوچك ارغه كيرر ناموق ومونيك چفتلكنه كيرر يوله ارشور اندن كچر بنفشه كورندا كى [٢] قاوشدوغى يره ارشور اندن طاغه اودونه كيدن يوله اريشور نالسقور ويرانينه وارنجه كه اندن طاش دكلش[٣]در اندن فندق دره سنه ار اول فندق دره سندن جقار قبله دن يكا اسكى حصار لغه ارشور كه اندن طاش دكلشدر اندن كچر قوريجه قيويه ارشور اندن كچر يعقوب كوينك سنوريله واردار سنورن ايرن اولو يوله كيرر تادكلى طاشه ارشونجه اندن صكره دره نك كون طقوسنده [٤] صرت يره كلور ايزاولو يولك يانده اكى [٥] دبجوكه [٦] ارشور اندن كچر والطوسك سنورنده قم [٧] دبجوكنده دكلو طاشه اريشور حدود سكوتلو دره وكويلرك نشانلرى بوذكر اولنلر اول سنورى كول بكنوك قور قيوسندن كسلانيكدن سيروزه كيدر يوليك قتنه در قيوجيلر دوتدوغى چفتلكه اريشور اندن كچر سلانيك يوليله اوسنورينك يولى قوشدغى يره اريشور اندن كچر سيروز يولنده كافرى دكلش طاشه اريشور اندن كچر دوى ادلو اسكى حصار لغه اريشور اندن لاوله ادلو طاغه اريشور اول

---

[١] كون بتوسندن : كون باتيسندن، غرب
[٢] كور ندا كى : مزارلغنده كى
[٣] دكلش : ديكلمش
[٤] كون طقوسنده : كون طوغوسنده ، شرق
[٥] اكى : ايكى
[٦] دبيه، دبجوكه : تپه يه، تپه جكه
[٧] قم : قوم

طاغدن طوغرى اينر ينيا كدر اولويوله اريشور اندن اولودره‌يه اينر اول اولو دره‌دن طوغرى چيقار ايابرشكوى ادلو اسكى كليسايه اريشور واول كليسانك قبله‌دن يانندن طوغرى چقوره اينر اندن غالفه صويى كچر قارشوسنده‌دپيه ارشور كم انك اوستنده طاش دكلشدر اول دكلش طاشيك قبله‌دن يانندە مصطفى جى كولنه وارر اول يول سيره طوغرى اسكن لاقو درلر عورتحصارينك قبله‌دن يانندە‌در اندن كچر حصارلوجه يايلاسنه اريشور اندن كچر اولو يوله اريشور اول يوله طوغرى وارر غالقو صويى كچر اولو يوله كيرر كيرو اول يولدن كچر پودونه آدلودپيه اريشور اول ديه‌نك فوريازدن[١] ياننده بردره‌يه اريشور اول دره‌دن كچر اسكنش اد يره اريشور اندن طاغ اتكنده بروسكو آدلو يره ارشور اندن قورجى عوض چفتلكنه ارشور اندن كچر مذكور كول بكنيك قروقپويه منصب اولور حدود سيروز ساغشنده[٢] ملكه‌كويردكلرى سنورى بوذكر اولنان نشانلردر مذكور چفتلك سنورى شمالىسى اولويوله اريشور ويولجه كيدر قنلوبيك قيوسنه وارر مذكور قيودن دونر سلمان صوباشى باغچه‌سى ديوارينه ارشور داخى اشاغه طى بدنه اولاشور كوچك كوزه كيدر يوله وارر حدود غريسندن مذكور يولجه كيدر كورك اورتا باشنه اوغرار اندن كچر بالولجه ارماغنه وارر اندن بالولجه اقندوسنه دونر حدود جنوبى صوسيره اينر ابركرجكه يولنه وارور اندن بالولجه اندن سيروزدن يكا دونر ساز ايچنده‌كى طاشه اوغرر كچر بويك كورك اوجندن طاشه اوغرر اندن كچر اسكوكى بولنداغى طاشه وارر اندن كچر طغانجى موسى اكنلكى ايچنده‌كى طاشلره وارر كيرو دونر مذكور اسكوكى يولنه وارر اندن دوغرى يولجه كيدر يول غراكنده[٣] دكلى طاشلره اوغرايو اورنوس

---

[١] فوريازدن : پويرازدن
[٢] ساغشنده : صاغ طرفنده
[٣] غراكنده : اوغراكنده

بيكك باغچه‌سى ديوارينه اريشور حدود شرقيسى مذكور باغچه ديوارينى
صيردر كچر محمود يولنه وطغان يرينه وارراندن اول ذكر اولان اولو يوله متصل
اولور واوتلاق كه ملككه ويرمشلر سنورلرينك نشانى بو ذكر اولنلردر
شرقيسى اتمجه تمارى دوبنه سنورى نه ارشور واندن قاضى شمس الدين
واسمعيل ويريو كتخدالر ديدكلرى طاشلره متصل اولور وحد شماليسى
ابرى ادلو سنورنه ارشور وحكنوكجى سنورندن وسوباشى سنورنه اولاشور
وحد غربيسى ابرسزجكى سنورنه اولاشور ارادن يول كچر پاولو كوى
سنورنه وارنجه‌در وحد جنوبى قره‌كمه‌سنده بابالو كوى صوبنه اولاشور
دونبه كه ملكلكه ويرمشلر شمال سنورى دنجنه وبدرالدين بيك تمارى
اورن سنورى نه اولاشور ارادن اولو يول كچر يول يره دكلمش سنور
طاشلرى واردر سفرلى سنورى محيكلو چفتلكى سنورنه اندن اكسلو
بيكاذيه سنورنه اولاشور بعض يرلرده اكلور كوشه‌لر اولور هر كوشه سنور بللو
اولسون ديو طاشلر دكلمشدر واندن اشاغه كشرى يرينه وقتلو مناستر
يرينه اولاشور ارادن يول كچر يول يره سنور ايچون طاشلر دكلمشدر
سنور غربيسى اسمعيل بيك سنورنه وبدرالدين بيك تمارى اسقامنو
سنورنه اولاشور اورادن قره‌مقبل كيروسنه كيدر اولو يوله كچر يول يره
طاشلر دكلمشدر وسنور شرقيسى مذكور اسقامنو وزنجه سنورنه اولاشور
بعض يرده اكلور كوشه واردر هر كوشه‌ده سنور ايچون طاشلر دكلمشدر
طاشدن طاشه وارر سنور شمالده ذكر اولان اولو يوله متصل اولدغى
يرده دكلو قره‌طاش واردر يرلى كتخدالر بيلور وبوندن غيرى كموجنه
واغرجان توابعندن كوستر چفتلكى ديمكله معروف اولان انبار كويى
وكوجمك كويى وباغلرنى ودكرمنلرينى بيله ويروب تمليك اتمشلر بعده
اجداد عظاممدن مرحوم ومغفورله سلطان بايزيد خان عليه الرحمة والغفران
زماننده دخى عرض اولندقده ذكر اولنان محدود سنور ايچنده ودفتر
خاقانيده معتبر ومسطور اولان وقف كويلرك خراجنى واسبنجه‌سنى

وكونى وقيونى رسمى وكوستنديل سنجاغنده قوتجه نواحى سنده برانقو نام وناف كونى وسائر حاصل اولان فوايدى بالكليه جزوى وكلى نه‌وارايسه مجموعيسنك وتفنى وقفيهٔ معمول بها موجبنجه مقرر ومصدق دوتمش بنداخى مزيد عواطف علیهٔ شاهانه‌مدن بوجمله‌يى كما كان مسلم ومحقق دوتب بوحكم شريف واجب الابتاع وجهان مطاعى ارزانى قيلوب ويردوم وبيوردومكى بعدالیوم دخى اوقاف مزبوره برقرار سابق وقيد اوزره ضبط اولنوب حاصللرى واقف مشاراليه اورنوس بيكك معمول بها وقفيه‌سى موجبنجه مصارف معينه‌سنه صرف اولنه بوبابده هيچ احد كائنا من كان بوجه من الوجوه مانع ودافع ورافع ومنازع ومعارض ومزاحم اولميوب من بعد دخل وتعرض دكورميوب [١] قطعا تبديل وتغيير ايتميه وبيوردومكى بنم اولادمدن وانسابمدن وبكلرمدن ومباشرلرمدن بو حكم شريف لازم الانقيادمى هر كيم كه تبديل وتغيير ايدوب مخالفت ايده وياخود ايتمك استرلر ايسه فمن بدله بعدما سمعه فانما اثمه على الذين يبدلونه ان الله سميع عليم ولعنه الله تعالى والملائكته والناس اجمعين عذابنه مستحق اولالر شويله بيلەلر علامت شريف عالم ارای وجهان مطاعى مطالعه قلانلر مضمون ميمون سعادت مقرونى مصدق ومحق بلوب اعتماد واعتقاد وانقيادقيلەلر تحريراً فى اليوم السادس جمادى الاولى من شهور سنهٔ اثنى عشر والف من الهجرة النبويه عليه افضل الصلوة واكمل التحيات

بافرمان عالى دفترخانهٔ عامره‌يه خفظ اولنان ملك نامهٔ همايون بودركى نقل اولندى تحريراً اواخر شهر محرم الحرام سنه تسع وسبعين ومائه والف

---

[١] دكورميوب : ايتميوب

اسمسز وتاریخسز سکه‌لر ـ ساده نقشلی سکه‌لر

[۳۰ نجی نسخه‌دن مابعد]

طاقمزده نمونه‌سی کوریله‌جکی اوزره بو کیفیت بروسه‌یه انتقال ایدن تیره اسمسز و تاریخسز مانقرلری اوزرینه بروسه دارالضربنده تکرار سکه اورلمسیله معلوم اولدیغی کبی کذا موزهٔ همایون قتالوغنده‌کی ٦٤٤ و ٦٤٥ نومرولی و ۹۲۲ تاریخلی مانقرلرك وجهنده ضرب قسطنطنیه و بروسه کبی ایکی محل ضرب کوسترلمسنك سببی مارالذکر بحثمزله علاقه‌دار اولسه کرکدر .

تواریخ عثمانیه‌ده آره‌صره آچقه‌لرك هر درلو نواقصندن بحث ایدلدیکی حالده باقر مسکوکاتدن قطعیاً بحث اولنمامسی سالف‌الذکر تدابیر نتیجه‌سندن و مورخینی خامه‌ران اولغه مجبور ایده‌جك بر وقعه‌نك عدم ظهورندن ایلرو کلدیکی ظن اولنور .

بومانقرلرله آچقه‌لرك نسبتنه کلنجه : قاچ مانقرك بر آچقه‌یه معادل اولدیغی حقنده تقویم مسکوکات عثمانیه‌ده بروجه آتی تفصیلات کوریلور[*]:

« خداوندکار غازی عصرندن اعتباراً پادشاهان ذیشانك اکثریسی طرفندن انواع رسم وطرزده مانغرلر ضرب ایتدیرلدیکی حالده مورخین عثمانیه‌دن هیچ بریسی (۱۰۹۹) تاریخنه کلنجه‌یه قدر مانغردن وآنك رایجندن أصلا بربحث وروایتده بولنمامشلردر .

« انجق سلیم‌خان اولك، بدایت سلطنتلرندن تقریباً مراد ثالث دورینه قدر کذران ایدن مدت ظرفنده مانغرك آچقه‌یه نسبتله رایجی برطاقم مورخین قدیمهٔ اجنبیه‌نك روایتلرندن نقلاً وفقط ینه اوقدر واضح

[*] صحیفه: ١٤ ـ ١٥

اولمیه‌رق (حامر) دولت علیه‌نك تاریخنده وموسیو (به‌لن) نام ذات دولت عثمانیه‌نك امور مالیه‌سنه دائر اولان رساله‌سنده بالمناسبه ذکر ایتمشلردر . مثلا (سارانزو) نام مؤلف « مانغر باقردن کسلمش برسکه اولوب یکرمی درت دانه‌سی براچه وقدیم مانغرلر دخی کذلك بوقدر ایدر » دیمشدر .

(ویژه‌نر) اون التی و سجلیالی (ساپنسیا) اون ایکی عدد مانغر براچه ایتدیکنی یازمشلردر .

« (قروسیئوز) مانغر اچه‌نك سکزده‌بری اولدیغی و (لونقلاویؤس) درت اچه بردرهم ایتدیکی زمان کذلك سکز مانغر براچه قیمتنده بولندیغنی بیان ایتمشلردر .

و (مارسیغلی) دخی مانقرلرك درت دانه‌سی براقچه اولدیغنی سویلمشدر.»

شو ایضاحاتدن آکلاشیلدیغی اوزره مانقرلرك رواجی تحولات کثیره‌یه اوغرامشدر . مورخین مومی‌الیهمك ویردکلری معلومات (۱۰۹۹) سنه‌سنه‌قدر اولدیغی جهتله بدایتی لایقیله آکلایه‌یلمك ایچون کافی دکلدر . شوروایات مختلفه‌یی بردرجه‌یه قدر توحید وتلفیق ایده‌بیلمك اوزره بروجه زیر تدقیقات اجراسی ومطالعه بیانی لازم کلور: اولا قروسیؤز ولونقلاویؤس نام ذاتلرك سکز مانقرك براقچه قیمتنده اولدیغی حقنده‌کی متحد روایتلرینی نظر اعتباره آه‌لم . لونقلاویؤس درت آقچه بردرهم ایتدیکی زمان سکز مانقرك براقچه قیمتنده اولدیغنیده روایت ایلدیکندن بوندن کندیسنك بر درهمدن درت آقچه ضرب ایدلدیکی زمانده یعنی دور سلطان سلیمان خان اولده یاشادیغی آکلاشیلیور . چونکه سلطان محمد خان ثانیدن اعتباراً سلطان مشارالیه عهدینه قدر کذران ایدن مدت ظرفنده ضرب ایدیلان آقچه‌لرك دردی بردرهم اعتبار ایدلمکده‌در .

تاریخ عثمانی انجمنی مجموعه‌سنه علاوةً طبع ایدیلان طورسون بکك تاریخ ابوالفتحنده بالمناسبه: «غرائبدندرکه کثرت سفاین و برمات سبیله

بر کشی (سکزی بر اقچه) مانغرك بریسیله... [١] دیه حکایه ایدلدیکندن فاتح سلطان محمد خان ثانی دورنده سکز مانقرك بر آقچه اولدیغی مستبان اولیور. مجلس مالیه اعضاسندن مرحوم سلیمان سودی افندی «اصول مسکوکات عثمانیه و اجنبیه» نام اثرینه دور سلطان بایزید خان ثانیده یازلمش حاجی آتمجه نام ذاتك حساب کتابندن آله‌رق درج ایتدیکی: «ثمن درم یعنی بر اقچه‌نك سکز قسمندن بر قسمنه پول دینلدکدن صکره .... [٢]» افاده‌سندن سلطان بایزید خان ثانی زماننده دخی سکز پول یعنی مانقرك [٣] بر آقچه قیمتنده اولدیغی اوکره‌نیلیور. ایشته شو وثیقه‌لرایله بر درهمدن درت آقچه ضرب ایدلدیکی زمانده یعنی فاتح سلطان محمد خان ثانی، سلطان بایزید خان ثانی و سلطان سلیم خان اول دورلرنده سکز مانقرك بر آقچه‌یه رایج اولدیغی ثابت اولور.

سلطان احمد جامع شریفی معماری محمد اغانك ترجمهٔ حالندن باحث «رسالهٔ معماریه» دن بالاستخراج اقدام غزته‌سنده نشر ایدیلان مصاحبه‌لرده مندرج بروجه زیر: «اول اوتوز کرهی مقدما درهمی درت اوستنه کسیلن آقچه‌نك هر بر آقچه‌سی اوتوز ایکی منقره بوزلمغله کرهلرینی دخی اول اوتوز ایکی منقره کوره وضع ایتمشلر ایمش لکن شمدی آقچه غیری وجهله اولمغله علم حساب وزراع حسابی دخی بالکلیه بوزیلوب متروك و بطال قالدی طقوز یوز طقسان درت وبش سنه‌سنه کلنجه اول زراع حسابی معتبر ایدی [٤]» افاده‌سی ایله بیانات سابقه آراسنده کلی مباینت ومخالفت کورلمکده‌در. لکن اولجه بیان اولندیغی وجهله مانقرلرك اجزا واقسامی اولوب بونلرك نصفیه‌لرینه بچق مانقر

[١] تاریخ ابوالفتح، صحیفه: ٣٨

[٢] اصول مسکوکات عثمانیه و اجنبیه، صحیفه: ٢١

[٣] احمد وفیق پاشانك لهجهٔ عثمانیسنده پول کلمه‌سنه مراجعت

[٤] اقدام غزته‌سنك ٢٦٩١ نومرولی و ٥ کانون اول ١٣١٧ تاریخلی نسخه‌سنده: «معمار محمد اغا مصاحبه‌سی».. نجیب عاصم

وربعيه‌لرينه جريق مانقرتسيه ايدلمسنه ودرت جريق تام بر مانقرا ولديغنه نظراً بر آچه‌يه‌كچن سكز مانقرك اوتوزايكى جريق مانقرايده‌جكى حساب ايله آكلاشيلور . اشبو وثيقه ايله مانقرلرك مادةً ثابت اولان اقسامى تأكد ايتديكى كبى بر درهمدن درت آچه ضرب ايدلديكى زمانده سكز مانقرك بر آچه‌يه كچديكى حقنده‌كى افادهٔ سابقه‌ده تأييد ايدر . تاريخ ابوالفتحده‌كى مذكور « سكزى بر آچه مانغرك بريسيله » افاده‌سندن مانقرك ديكر نوعلرى بولنديغى ده آكلاشيله‌بيلور .

تقويم مسكوكات عثمانيه‌دن اسامى وروايانى نقل ايتديكمز مورخين قديمهٔ اجنبيه‌دن سارانزونك « يكرمى درت مانغر بر آچه قديم مانغرلرده بوقدر ايدر » ديمه‌سى يكرمى درت جريق مانقردركه آلتى مانقرديمكدر . سارانزو بونى روايت ايتمكله برابر اول وقت « بش آچه‌لك بردرهم » آغيرلغنده اولديغنيده ذكر ايدييور [١] . بردرهمدن بش آچه ضرب ايديلان زمان سلطان سليمان خان اولك اواخرنده‌دى ايله سلطان سليم خان ثانى دورى اولديغندن بوزمانلرده آلتى مانقرك بر آچه‌يه رايج اولديغى تعين وتبين ايدر . مع‌مافيه سلطان سليمان خان اولك اوائل سلطنتلرنده سكز مانقرك بر آچه‌يه رايج اولديغى لونقلاويوسك درت آچه بردرهم ايتديكى زمان كذا سكز مانقرك بر آچه اعتبار ايدلديكى حقنده‌كى روايتدن آكلاشلمقده‌در .

سارانزو مانقرلرك طونجدن اولديغنى ده روايت ايتمكده ايسه‌ده تركيبنده نه‌مقدار قلاى بولنديغنى سويله‌مامشدر [٢] .

پورادە سارانزودن برنجى دها اوكره‌نيورزكه اوده مشارالهم سلطانلر عهد همايونلرنده قديم مانقرلرنده متداول اولمسيدر .

ويژه‌نرك اون آلتى مانقر بر آچه قيمتنده اولديغى حقنده‌كى روايتدن

---

[١] محمد عطا بك، ها ممهر ترجمه‌سى: جلد ٧ ، صحيفه ٢٧٥

[٢] بزم قديم باقرلرمز هنوز تحليل ايدلمامشدر . صوك دفعه تداولدن رفع ايديلان سكه‌لرمزده يوزقسمده ٩٥ باقرو ٣ قلاى و باقيسى توتيا و قورشوندن عبارت‌ايدى . تقويم مسكوكات عثمانيه، صحيفه: ٤٤٢

کذا اون التی جریق مانقر آکلاشیلورکه مارسیغلینك روایتی وجهله درت مانقر دیمکدر . بلکه سلطان مراد خان ثالث زماننده بردرهمدن آلتی وسکز آقچه ضرب ایدلدیکی زماندر .

سلطان سلیمان خان اول جلوسلرندن وفاتلرینه‌قدر بلکه هرسنه ایچون باقر ضرب ایتدیردیکی حالده مشار الیهدن سلطان محمد خان ثالث عهدینه قدر بونك جنس ومقداری بالتدریج آزالمش ایدی. حتی غالب بك مرحوم سلطان محمد خان ثالث زمانینده ضرب ایدلش برمانقر کورنکه موفق اولهمدیغندن تقویم مسکوکات عثمانیه‌سنده « مشار الیه حضرتلری وقتنده کسدیرمش اولان مانقرلرك اصلا تصادف اولنه‌مدیغی کبی هیچ ضرب ایتدیرمامش اولمسی دخی احتمالاتندندر » دیمشدر .

الیمزده بولنان رسمسز وتاریخسز سکه‌لرك زمان ضربلریده اساساً بودوره قدرکله بیلدیکندن آقچه ایله مانقر تفصیلاتنه خاتمه ویرملك ایجاب ایدر ، مع مافیه سلطان مراد خان ثانی زمانی بسبتون سکوت ایله کچیرلمیه‌رك هیچ اولمزسه قیاس طریقیله اولسون دورمذکورده آقچه ایله مانقرلری آراسنده‌کی نسبتی تعیین ایتمك اقتضا ایدر .

والد ماجد حضرت شهریاری سلطان عبدالمجید خان غازی زمانینده یوارلق حساب یاخود قبا برحساب ایله برقیراط کوشه بر درهم باقر معادل طوتلدیغی کبی [١] سلطان سلیمان خان ثانی عهدنده کذا همازوزن وثقاتی برقیراطه قریب اولان آقچه‌یه یارمشر درهملك ایکی مانقر یعنی بردرهم باقر مقابل اولمق اوزره قبول ایدلمش ایسه‌ده اوائلده کموش فیضاتی دها یوکسك [٢] اولمق حسبیله کموش سکه‌نك بهر قیراطنه ایکی درهم باقرك معادل اولمسی اصول متخذه‌دن اولدیغی آکلاشیلیور . چونکه سلطان مراد خان ثالث دورنده بردرهمدن سکز آقچه قطع ایدلدیکنه

[١] برغروش ٦ قیراط وبرباقرغروش آلتی درهم « کسوردن صرفنظرله»
[٢] محمد عطایك ، هامه‌ر ترجمه‌سی : جلد ٢ ، صحیفه ٣٣٦

نظراً بهر آقچه ايكى قيراط اولوب بهر قيراطه ايكيشر درهم حسابيله بر آقچه يه‌درت درهم باقر اصابت ايدر. بوحالده مانقرلر بر درهم وزننده اولديغندن درت مانقر بر آقچه قيمتنده‌در ديمكدر. بر درهمدن بش آقچه ضرب ايدلديكى زمانلرده بهر آقچه، اوچ قيراط اوله جغندن بهر قيراطه ايكيشر مانقر حسابيله بر آقچه التى مانقر، تعبيرديكرله آلتى درهم باقر قيمتنده اولور. كذلك درت آقچه، بردرهم ايتديكى زمان بهر آقچه، درت قيراط كله. جكندن هر قيراطه ايكيشر ماقر حسابيله سكز مانقر اصابت ايدر.

بونتيجه يوقاريدن برى تاريخلر وروايتلرله اثبات ايديلان مقداره موافقدر. سلطان مراد خان ثانى زماننده بردرهمدن اوچ آقچه ضرب ايدلديكى معلوم اولوب بوحالده بهر آقچه، بش قيراط وزننده اولمسى ايجاب ايده جكندن منوال مشروح اوزره بهر قيراط ايكى ماقر مقابل طوتيلەرق عهدمشارالىهده بر آقچه نك اون ماقره رايج اولمسى لازم كله جكنى بالقياس قبول ايتمك ضرورىدر.

اولجه بيان ايدلديكى وجهله تحقيق وتدقيق حواله بيوريلان مانقرلردن برقسمنده «ساده نقشلى مانقرلر» ايدى.

ويريلان نامدن دخى آكلاشيلەجغى اوزره بونوع مانقرلرك هرايكى طرفنده اسم وتاريخ اولمدقدن بشقه محل ضربلرى دخى بازلمامشدر. هرايكى وجهى بالكز بر نقش ضرب ايديلەرك تداول ايتديرلمش مذهبيتلرى مجهول مانقرلردر. بونوع مانقرلرك عددى زياده ايسه‌ده اوزرلرندكى نقوشك عثمانلى مانقرلرنده كوريلان نقشلره مشابه بولنانلرى تفريق ايديلەرك بوطقه كچيرلمشدر.

ساده نقشلى مانقرلر بزم اسمسز وتاريخسز سكزنجى دائرهٔ تداولى محدود، ايالتلر ايچون محلى حكومتلرى ياخود نيم استقلاليت كسب اينمش امرا طرفندن ضرب ايتديرلمش اوله جغلرى محتمل، هرحالده اسمسز وتاريخسز مانقرلرك ايفا ايتدكلرى وظيفه‌دن بشقه برمقصده مبنى اوله‌ميه جغلرى هويدادر.

هرنه‌قدر نقشلری عثمانلی مانقرلرنده کوریلان نقشلره مشابه اولانلری طاقه کچیرلمش ایسه‌ده « نقش عمومك مالیدر » حکمنه توفیقاً بزم سکه‌لرمزده‌کی نقوش یاعیناً یاخود تقلیب صورتیله همجوار حکومتلرسکه‌لرینه نقل ایدلدیکی کبی بزم مانقرلره‌ده آنلرك استعمال ایلدکاری نقوش کچیرلمشدر . هله تیره ضربخانه‌سی حکم مزبورك انفاذنده اصلا قصور ایلمامش اولدیغی کورلدیکندن نقوشك مشابهت ویا عینیتی ایله مذکور ساده نقشلی مانقرلرك عثمانلی مسکوکاتندن اولدقلرینه قناعت کلیه حاصل ایدیله مامشدر . کرچه بونوع مانقرلرك بر وجهنده عثمانلی نقشی کورلمکده ایسه‌ده وجه دیکرنده‌کی نقوشك مشابهی ، موجود عثمانلی مانقرلرنده کوریله‌مامکده‌در . بناءً علیه باقرلرینك جنس وصورت ضربلری وحجم وقطعه‌لری بردرجه‌یه قدرتفریقه امکانبخش ایسه‌ده خصوصات مذکوره‌ده دلیل قوی اولهمیه‌جقلرندن هرحالده موجود عثمانلی مانقرلرینك ضعفی قدر اولسون دهاالده ایدیلنجه‌یه قدر بونلری مسکوکات عثمانیه‌دن خارج عد ایتمکه مجبوریت الویرمشدر .

مذکور ساده نقشلیلردن آنجق برعددینك صورت قطعیه‌ده عثمانلی مسکوکاتندن اولدیغی تعین ایتمشدر ، بوده اوجه بیان ایدلدیکی اوزره فاتح سلطان محمد خان ثانی عهد همایونلری مانقرلرندندر ، موزهٔ همایون قتالوغنده (٢٧٤) نومروده محرردر : (٨٨٦) تاریخنده ضرب ایدلمشدر . خطوطی دوراً یازیلوب وجهی مرکزینه (اوچ یپراق) وظهری مرکزینه‌ده برمثلث تشکیل ایده‌جك صورتده (اوچ بیلدیز) نقشی وضع ایدلمشدر .

بو مانقره متعلق بحث مانقر اسمسز و تاریخسز مانقرلر میانده طاقزده موجود اولوب تعریفی ورسمی متنده یازلمش وکوسترلمشدر . چریغنه کلنجه قطعه‌سنك وسعتسزلکی وقیمتجه‌ده دکرسزلکی حسبیله وجهنه کویا مانقرنده دوراً یازیلان خطوط یرینه بردائره رسم اولنوب

داخلنه‌دخى مانقرينك وجهى مركزنده بولنان (اوچ پيراق) نقشى ديكر وجهنه‌ينه برداثره داخلنده اولمق اوزره مانقرينك ظهرنده كوريلان ترتيبده (اوچ بيلديز) نقشى قونلمش و بويله‌جه ساده نقشلى برعثمانلى جريق مانقرى تشكيل ايدلمشدر . مانقر تاريخندن آكلاشيله‌جغى اوزره فاتح مشار اليهك صوك دفعه كسديردكلرى مانقر اولديغى كبى جريفيده صوك ضرب ايدلمش كوچك سكه‌سيدر .

غريب تصادفدر كه مشار اليه حضرتلرينك استانبولده مضروب سكه‌لرى زمانه نظراً مطبوع واهتمالى برصورتده ضرب ايدلديكى حالده مذكور مانقرك تاريخى عكسنه ، يعنى ٨٨٣ كبى ضرب ايدلمش وجريفيده بيان ايدلديكى وجهله مستثنا برصورتده يازيسز ساده نقشلى اولەرق ميدان تداوله چيقارلمشدر .

مسكوكات عثمانيه اوزرنده‌كى نقوش (تاريخ نقوش عثمانيه) يازه‌جق برمتخصص ايچون قيمتدار برمجموعه تشكيل ايده‌جك مرتبه‌ده‌در .

غالب بك مرحوم تقويم مسكوكات عثمانيه‌سنده ومخدوملرى مبارك بك اولجه بيان ايديلان رساله‌سنده نقوشى عموميتله (نقش عربى) و (نقش تركى) اولمق اوزره ايكيه تقسيم ايدرك سكه‌لرك زيرلرينه اشارت ايله اكتفا ايلمشلردر . آثار مذكوره‌ده (مهر سليمان) دنيلان شكل معروف ومشهور كبى هندسى اشكال نقوش عربيه و (درمه چاتمه) نقشلرده نقش تركى فرض ايدلمشدر .

نقوش تركيه اكثريتله چيچكلرى و آنك يپراقلرينى يامنفرد ياخود مجتمع اولەرق كوسترر . خاصةً مميزه‌سى مربع ، مسدس ومثمن اشكال تعقيب ايتديكى حالده بر شكل هندسى كوزتميورمش كبى كورينه‌رك ازهار واوراقده‌كى انحنالرى اكثريتله كوچك خط مستقيملره تبديل وايجابنده نقطه‌لرله تزيين ايديو يرمكدن عبارت اولديغى كورلمكده‌در .

بو صورتله نقش رسمدن تفريق ايدلديكندن ذى روح نقشلريده

اندردر . طوغریسی نقش ترکی اصـولیله ازهاری ارائه‌ده پك زیاده مهارت کوسترلمش ، وهله‌اولیده برشکل هندسی ظن‌ایدیلان نقشلرایوجه تدقیق ایدلمدکجه برچیچك اولدیغی آکلاشلمیه‌جق درجه‌یه کتیرلمشدر . ایشته‌خصوص مذکور بونقشلرك ترکی وعربی اولدیغنی تفریقده ناظرینی متحیر ایدر .

والحاصل بو نقشلر تدقیقه شـایان مواد اولوب آیریجه یازلمغه محتاج اولدیغندن بزده بوقدریله اکتفا ایلدك .

[مابعدی وار] متقاعد میرالای

علی

— تصحیح —

۱ کانون اول ۱۳۳۰ تاریخلی جزؤك ۲۸۱ نجی صحیفه‌سنده مندرج شو فقره : « سلطان بایزید خانك جلوسنی متعاقب ، سنه ۸۸۷ ده شهزاده سلطان جم مصردن آناطولی‌یه عودت ایدوب قرامان اوغلی قاسم بکله برلشه‌رك طاش ایلنه تحصن ایتدیکی شیوع بولنجه حوالیٔ مذکوره‌یی تسخیر و سلطان جم معلوم اولدیغی اوزره ردوسه عزیمت قاسم بکده پادشاهه عرض اطاعت ایلشدر» .

بروجه آتی تصحیح اولنه‌جقدر :

« سلطان بایزیدخانك جلوسنی متعاقب ، سنه ۸۸۷ ده شهزاده سلطان جم مصردن آناطولی‌یه عودت ایدوب قرامان اوغلی قاسم بکله برلشه‌رك طاش ایلنه تحصن ایتدیکی شیوع بولنجه حوالیٔ مذکوره‌یی تسخیر و سلطان جم ایله رفیقی قاسم بکی اخذ ایتمك ایچون هرسك اوغلی احمد پاشا آناطولی عسکریله اورایه کوندریلدیسه‌ده بوندن خبردار اولان سلطان جم معلوم اولدیغی اوزره ردوسه عزیمت و قاسم‌بکده پادشاهه عرض اطاعت ایلشدر» .

همیشه قپوکدن یایلسون سرور غبارك اولا چشم دهره ذرور
یلسون طعامك قپوکده مدام نواله کوترسون قوخاص وعام
قپوکه ملازم اولا هر فرح یورنمایه کوکلوکه اصلا ترح
کوزك نوری یعنی که شهزاده‌لر اولالر حوادثدن آزاده لر
حصول مراداتله اول جلیل وره هربروکوزه عمر طویل

چون پادشاه عالم خلوتنه کیردی وهرکشی مقاملو مقامنه یورودی فرمان عالی شویله نفاد بولدی که الچیلره وامرای مملکته صلا اولنه مقتضای امر اوزرنه چاوشلرسکر دشب صلاایتدیلر چون کوی زرین آفتاب پرتاب میدان افقده غلطان کورندی یعنی کون طوغدی الچیان وامرا شرف عتبه بوس حصه‌سیچون قپویه متسارع اولدیلر وآیین سلیمانی اوزره موردن تابسیمرغ ارغ اولوب طوایف انام کلدی وبرسم ساچو وپیشکش شولقدر انواع واجناس دوکلوب کلدی که دبیر پیر چرخ اثیرحسابندن عاجزدر غلمان ملك شکل وجواری حورلقاواوانی زروسیم تپسیلر وقدحلر وباده‌لر وصراحیلر ومزوجلرفرنکی وانکروسی وروسی واجناس ثیاب سنجاب خرخیری وقاقم صقلانی وسمور بلغاری ووشق روسی وروسی ونفایس اقمشه فرنکی وهروی ویزدی برسوی [۱] وشامی وکفوی وسایر عراضات که تنسوقات هردیاردر واسبان جیاد عقاب تك طاوس خرام رهوار خوش رفتار عرضه چکیلدی ارکان دولت انزل الناس منازلهم رسمنجه هربرنه یر ومقام کوستردی اوتورن اوتوردی طوران طوردی چون بواهل صحبت خلطواعملاً صالحاً وآخر سیئاً زمره سندندی یرر درلو درلو صحبتلر ومجلسلر قورلدی سازلره کوشمال ورلدی عود وشسشتار وطنبور ورباب ویربط ونای قانون پادشاهی اوزره طرف طرف افغانه باشلدی وبلوك بلوك مغنیه جاریه‌لرچنکه چنك اوردیلر واول شهنازلر آواز دلنوازله عشاقه نواباغشلدیلر وارباب عقولی محیر قیلدیلر بواثناده خوان بی دریغ چکیلدی

[۱] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوکلمه « برساوی » در .

ویرلشدی بسم‌الله دیلدی بو اراده انواع اشربه صونلدی وایچلدی کیجه‌یی کوندزه اولاشدردیلر وآتش بازلر صنایعندن شب دیجور نورعلی[۱] اولمشدی وارباب مادمه ومشاطره لطایفندن عرصهٔ مجلس قلوب عارفین کبی منوردوشمشدی حاصلا برنچه کون[۲] کیجه‌یی کوندزه اولاشدردیلر چون امر ولیهٔ خجسته کمالیله یرنه واردی اسباب لعب ولهو رفع اولندی

بیت

حظوظ دنیه کرچه اولدی محبوب چو لاهی عن‌الله در دنیر لهو
بقا لذتلرن صاتمق فنایه بوعاقلدن کلیرسه کی ایدر سهو

پس امور سلطنتك مهماتنه ومملکت لاز استخلاصنك وضبطنك اسبابنه مباشرت ایتدیلر

عزیمت پادشاه بغزای موره درکرهٔ اولی وفرستادن محمود پاشارا بولایت لاز

شول وقت کم نسیم بهارسنه اثی وستین وثمانمائه محرك جمیع متحرکات اولدی وسرور خیل اختران دخی مرحلهٔ حوتدن منزل حمله کوچ بیوردی محمود پاشایه مملکت لازدن یکا کوچ بیوردی وعسکر منصوردن بیك یکیچری وروم ایلی چریسن وبعضی اقنجیسن اکا ناظر ایتدی چون محمود پاشا قلبه‌یه واردی پادشاه اسلام دخی قپو خلقیله وبعضی اقنجیله موره غزاسنه متوجه اولدی وقضیه بویله درکم[۳] لازایلی کافرلرنك استظهاری چون انکروس قیرالی نیقو ملعوندی[٤] وذکر اولندغی کبی پادشاهك خشمی هلاك ایدب انی آرادن کوتردی

---

[۱] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوکلمه «نورعلی نور» در .
[۲] آیاصوفیه نسخه‌سنك بوراسنده « بووجهله » کلمه‌لری ده واردر .
[۳] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوادات « که » در .
[٤] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوجمله بروجه‌آتیدر : ینقو ملعوندندی .

مصراع

دایما اولسون رقیبك محبسی زیر تراب

کافر چشم پر آب اولوب زبون دوشدی عتبهٔ علیایه متعاقباً آدملری ومکتوبلری کلدی که مملکت پادشاهکدر کلسون ضبط ایتسون چون انلرك بوقدر اذعانلری واطاعتلری کورلدی پادشاه بنفسه وارمق لازم کورلمدی برمطلوبه [۱] دخی که فتح ولایت موره در اکا متوجه اولدی ولاز ولایتنك ضبطیچون محمود پاشایی کوندردی

صفت اوضاع موره

موره برخوش مملکتدر ممالك اسلامیه‌دن منقطع بعیدالمسافه برواسع جزیره در که انی دریا احاطه ایتمش الا الی میل قرو قالمش اکا دخی دکزدن دکزه برکرمه یاپمشلر سد یأجوجدن محکم فرنکی منیع رفیع برغازلرله مستحکم قیلمشلر سلطان مرادتغمده‌الله بغفرانه بکلکی زمانده هزار تعب ومشقتله چری چکوب برکره اوزرنه وارب جنك عظیم ایدب کرمه‌سن فتح ایدب یقمشدی واقینلرایتدرب عظیم طیوماقلر اولمشدی اما قلاعدن ومملکتدن نسنه ضبط ایتیوب ینه کافر تصرفنده قالمشدی وکرمه‌نك ایچ یاننده قوریثوس [۲] نام برمحکم قلعه یاپلمش برقیا اوستنده نه قیاکه قناسی وسعتی مساحت عقلله ممسوح اولمز ورفعتی قلهٔ قلعهٔ آسمانه برابر بیت

درك اولنمز رفعتی ووسعتی اول قیانك انی قیلمش بانیٔ قدرت مکر کوکه دیرك

وبوندن غیری اوچ یوز آلتمش قلعه که هربری برمملکته حکم ایدر بیت

حوادثك حللندن قوسیدر محروس بونکله هربری در برولایتی حارس

ونعمتلو ویمشلوقیونی یلده ایکی کز قوزولر کوزل مملکتدر ارماقلری

[۱] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوکلمه « مطلوب » در .

[۲] آیاصوفیه نسخه‌سنده بواسم « قورثوس » در .

واردركه آبی عذب فرات کثرت وغزارتی نیل وفرات اکثری برقیادن چیقمه اقلیمی سوکرواورور دکزه دوکلور ویبلاقلروقشلاقلر واردرکه لطافت وملایمت آب وهوالرندن قوة مصوره [١] یه شول مرتبه حاصل اولورکه ارواح لطیفه یه صورت ورب جمله عیانده جلوه کر قیلور

مصراع

کمون پرده لرندن صف عیانه کلور

فتبارك الله احسن الخالقین واول روح مصور جنسندن ایام فتحنده پادشاه عالی همت زمانینده انواع مصاحبت میسر اولدی ولذة ملاعبه ومفاکهه لرندن استیفای حظ اوفر اولندی بیت

ولی نه لذت اولا اولکه اوله لاطایل انك حقیقتنه هیچ عاقل اولیان [٢] قایل
فناسی یازلور کورندی کوزمه بیلدم که هرنه وارسه حقدر وماسوی باطل

بوحسن دلارا ایله اول نو عروس مملکت عذرانك کردن وکوشی پیرایهٔ آیین دین سیدالمرسلین دن عاطل ومردهٔ عفاریتی وعبدهٔ طواغیتی دین باطل بی طایل اوزره مصر وثابت طورب باشقه بکلك ایدردی بوجمله متانت ومناعتیله [٣] وبعد مسافتله اول شاه ظل آله وارب ذکر اولنان قورثیوس [٤] نام قلعه سن که [٥] دوازده برج آسمانله مسامت در ومفتاح فتح باب ولایت در برقاچ کون محاصره ایدب ضرب دستله بندکان دولت النده فتح اولندی و باللوبدره قلعه سی که کنار دریاده در واکثر مملکت [٦] حافظه قلعه در آنی دخی فتح ایدوب ولایتیله ضبط ایلدی وبوندن غیری نجه قلاعن وبقاعن نواحیلریله قبضهٔ تسخیرنه کتوردی الاشویرلرکه

---

[١] آیاصوفیه نسخه سنده بوکلمه « قوهٔ مصوره » در .
[٢] آیاصوفیه نسخه سنده بوکلمه « اولیه » در .
[٣] آیاصوفیه نسخه سنده بوکلمه « مناعتله » در .
[٤] آیاصوفیه نسخه سنده بواسم یرنه « قورثوس » در .
[٥] آیاصوفیه نسخه سنك بوراسنده « قلعهٔ » کلمه سی ده واردر .
[٦] آیاصوفیه نسخه سنده بوکلمه « مملکتی » در .

وعورت مسالك وصعوبت منافذلرنه یعنی برصربالغنه طاینوب اطاعت ایتمدی کرهً بعداخرایه موقوف اولدی عساکرمیمون میاسر اموال غنایمله مغتنم اولدیلر خصوصا سبایای حسناغلامان ملك طلعت جواری حورلقا النفاسندن هر برتن ذی‌الروحین اولمشدی بوجنابك شانی ذکر اولندوغی کبی قلعه فتح ایتمکده وولایت ضبط ایلمکده جانب محمود پاشایه کالوم

کفتاردر عزم کردن محمود پاشا بطرف ولایت لاز

مثنوی

نه‌شاهنشاهدی اول سلطان محمد که قالدی عالم ایچره آدی سرمد
ایدردی بر قولینه چونکه همت اولوردی نوکراول قولینه نصرت

یعنی چون مرحوم پاشایه همت همراه ایدب کوندرمشدی وکروفرله کوجوب صوفیا ولایتنه واردی لاز کافرلرندن خبر کلدی که بز قلعه تسلیمنی پادشاهك قدوم شریفنه تعلیق ایتمشدك چون کندی کلدی ترکدن وفا یوقدر قلعه‌لری ومملکتی بز انکروسه وروزکه بونجه یوزبیك فلوری وتونادن اکارو اون‌قلعه بدل ورر چرن بو [۱] خبر یتشدی خواطره فتور براقدی بکارله مشاوره قیلندی بکارایتدیلر که چون پادشاهمز اوزاق سفره متوجه اولدی ولاز قلعه‌لری بزه آسانلقله ویرلمو اولمدی واسباب قلعه کشایی مهیا دکل وجه بودرکه صوفیادن اکارو کوچیاوز مملکت محروسه‌یی دخی صاقلمق اولو خدمتدر که دشمن که منازع مملکت درقوی دشمن‌در اوکومزده‌در شایدممانعه‌ایچون اوزرمزه کله مقاومتدن [۲] عاجزاولاوز پادشاهك اوته مرادانه دخی بوامر مانع اولادیدیلر چون سوز بوکه اردی محمود پاشا مرحومك ایچنه سوز براغلمدی اول صاحب رأی رزین بورأیی

[۱] آیاصوفیه نسخه‌سنده « بو » یوقدر .
[۲] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوکله « مقاومتدن » در .

سخيف كوردى ايتدى التوقف عندالعزيمة هزيمة امارات ضعف قوت كوسترمزم ای بكلر دشمن مقاومتدن بنم عجزم يوق كلورسه دخى بعنايت الله جواب ويرورن پادشاهم وار صوفياده طور مملكتم ضبط ايله ديو بيورمدى كافر قلعه يى طوعاً ويرمديسه بعون الله كرهاً فتح اولنمق رجاسى واقع در وجه بودركه مملكت لازك اوزرنه عزيمت ايدم و ماالنصر الامن عندالله ديدى دخى بكلرنه وقپو خلقنه ويكيچريه وساير متجنديه مرتبه لومرتبه سنجه خلعتلر ونقد وجنسندن[١] انعاملر ايتدى قلوب اكابر ونواكرى احسانيله مجلوب ايتدى ياغى مملكتنه كرمك اسبابى ويراغى نيسه سركون دخيلدن وباتماجى ارغادن وغيرلدن كما يقتضى الحال بالاستعجال قيوردى وكوز آچدرمايوب عقاب عقاب مخاب خركوش بى هوش اوزرنه حواله اولوركى لازالنه هجوم ايتدى چون اول دارالحرب سرحدنه قدم باصدى حراس مملكت اولان رصاوا ومول نام ايكى محكم قلعه لره بيت

حارس ملكدى بوقلعه لرك هر بريسى بلك غيرى اللر اوليشدى آنك درسى

يوريش ايتدى بعون الله تعالى صورت فتح باد صبا جيب لاله حمرا فتح ايدر كبى سهولتله ميسر اولدى اول قلعه لره دزدار وحفظه تدارك ايدب بركتدى وبو مهابتله كندو قلعهٔ سمندره كه سمندره نورد عقل آنك متانت ومناعتى وصفنك صحرالرى قطعنده عاجزدر اوزرنه يورودى بيت

نه قلعه در كه مناعتده صانكه برج سپهر نه بقعه در كه تلألوده صانكه قرصهٔ مهر
بروج ذيلنه انجق ارشدى فرق سماك چكلدى حولنه خندق مجرهٔ افلاك

اول كون كه قضاء آسمانى كبى اوزرنه نازل اولملو اولدى برطور عقل خيل منصورك صفوف وآلايى ترتيب ايتدى واقنجى طايفه سنه[٢] وله واولاديدن سنجاق پرچملرن وزرين سنجاق باشلرن ويرب هر برطويجه يى اقنجسيله زرين سر سنجاغله آلاى ايتدى وباتماجى واراغيدى يكيچرى ترتينجه

[١] آياصوفيه نسخه سنده بوكلمه « وجنسدن » در .
[٢] آياصوفيه نسخه سنك بوراسنده « داخى » كلمه سى دخى واردر .

بیا آلایلرن ایتدی میمنه‌ومیسرهٔ عسکر اوکنه‌طوتدی ویکیچری آلاین مصراع

آلای کم کورن دردی قلعهٔ روان

صدر عسکره که کندو آلایی در بیت

نه‌صدری که وصفیدی بنیان‌مرصوص که نصرت اولبدردی اول آلایه‌مخصوص

اوکنه‌قلعهٔ‌روان‌ایتدی وسر کون طوارن‌ه‌چری آغروغن آلایلرادنجه متصل یورتدی شویله‌که هر آلای کوه حرکت‌نمای کورندی منجوق علم قهٔ عیوقه وماهیچهٔ سنجاق سراچهٔ خرشیده یتشوب طبل خسرو آیین ونای رویین نغان‌وانین ایدب بیت

برسحرده‌که ظفر اول چریه‌رهبردی صف‌آلای[۱]دزب‌صفدردوران‌یورودی افقدن آفتاب عالم‌تاب طلوع ایدرکی چنکلستان اراسندن طنطنهٔ مهابتله چیقوب قلعه‌یه قرشو یورودی دبادب خیل موا کبدن مغافر کوا کبه غبار یتشدی وحما حم جیاد جماجم کفاره‌فساد صم[۲]براقدی واشعهٔ اسلحه وشجرهٔ رماح سپاه ظفر پناه سحرهٔ قلعه‌یه ید بیضا وثعبان موسا کورندی وهمان‌یورکاوقوچاقلر بیت

یکدلر که هر بیرسی بر آلای که دشمن اوینه قورتیغ وای

چرخه جنکیچون ایلروآت‌سچراتدی قلعه‌دن‌دخی برکروه انبوه‌دیو شکوه‌که نجه‌میدانلرده ترکله‌درتوشی کلش نامدار مرتلوس منحوس شکل کافرلردر قرشولیوب قلعه اوکنده‌که سطح ملسا وفرش دیبای حضرادر آت‌صالشدیلر مصراع

اول‌سبزه زار قندن اولبدردی لاله‌زار

فی‌الجمله قوشمه وقاچشمه و حمله وردلرله مزین بر جان بازاری اولدی آخر بعون‌الملك‌الناصر کافری‌صغرکی توسکروب توقاته براقدیلر بوکروفرله

---

[۱] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوکله « والای » در .

[۲] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوکله « صمم » در .

وشوکت غلبه ایله کلدی قلعه اوزرنه قوندی طورمقنن اوزره اردوباغلدی وکندو بعض امرایله قلعه اوزرنه واروب اطاعته دعوت ایتدی کافر تمرد اوزره مصر اولدی اشته انکروس کلیورر اوچ کوندن حالکیزنه اولور کوره سز آندن سویلشورز[۱] دیو چاغرشدیلر پاشانك خود قوة قلبی بر مرتبه ده ایدی که [۲] بونك کبی وهم انکیز سوزلر طنین [۳] اجنحة ذبابچه کورونمز [٤] بیت

دعوا الوعید فاوعیدکم ضایری اطنین اجنحة الذباب یضیر

دیدی دخی کافر رغمنه برهفته اوزرنده قرار ایتدی باغن باغچه سن قردردی وا کینن یدردی وچکنتدردی آیه[٥] ماقطعتم من لینة اوترکتموها قائمة علی اصولها فباذن الله فحواسنه ماصدق اولدیلر برکون کفوزمبین اذاجاء نصرالله افقندن طلوع ایتمشدی بعضی بکلر پاشا حضورینه کلدیلر یکید یکیل یکلمز کافرله محاربه ده طوپ وتفنك ضربزندن[٦] چوق خسارت واقع اولورقلعه یه یورمکه جسارت کوسترلر دیدیلر پاشاه[۷] دخی وجه کوردی امرا ستر کاب اولدی فی الحال عسکر مظفر جنك قلعه یراغیله آت آرقاسنده بولنوب آلایلر[۸] باغلیوب بیا وآتلو قلعه اوزرنه واردیلر اسحاق بك وغلی عیسی بك وعلی بك ارغلی احمد بکی قلعه اوزرنه کوندردیلر قلعه یی کافردن دیلدیلر چون کافرینه عناد اوزره ثبات کوسترب بکلر دوندی کافر قلعه دن طوپ وضربه زن

---

[۱] آیاصوفیه نسخه سنده بوکله « سویلشاوز » در .
[۲] آیاصوفیه نسخه سنده بوادات « کم » در .
[۳] آیاصوفیه نسخه سنده بوکله « طنین » در .
[٤] آیاصوفیه نسخه سنده بوکله « کورونمزدی » در .
[٥] آیاصوفیه نسخه سنده « آیه » کلمه سی یوقدر .
[٦] آیاصوفیه نسخه سنده بوکله « ضربه زدن » در .
[۷] آیاصوفیه نسخه سنده بوکله طوغری اولهرق « پاشا » در .
[۸] آیاصوفیه نسخه سنده بوکله « آلای » در .

یاغدردی بواراده غازیلر قولاغنه طوپ وتفنك آوازی غـای مغنیه رعنادن خوشـتر کلوب خوش صفایله غلغلهٔ تکبیری قلهٔ جبله یل که قبهٔ فلکه یتشدیروب یوریش ایتدیلر شهری دائره سنه خندق عمیق وایکی قات توقات ایتمشلرمش اصل قلعه‌دن محکمتر آنی طرفة العین ایچنده فتح ایدب کافری صغر کبی توسکرب شهره دوکدیلر وسوقاقلرده شواقدر قردیلرکه کشته پشته سندن آت کچمز اولدی وبعض قاننه صوصامش کافرلرکه تیغ آبدار شربتیله قانیوب تونا صویینه جان آتدیلر عسکر فرعون کبی عون الله آنلری غرقه وردی چون شهرنی یغمالتدی همان ایچ قلعه قالدی اوچ کون‌ینه اوزرنده یاندی بقیهٔ باغ واشجارن خراب ایتدردی آندن کوچدی ماچوه ولایتنه یوردی که ساوا صوینك کنارلرنده اورمانلو چنکلستان معمور مملکت‌در یقدی وحرامیلقلرصالوب طیوملقلراولدی وکوزلجه حصاری که حوالهٔ بلغراددر وسوریجه حصاری که حارس معدن فضه‌در فتح ایتدی ومعدن رودنیکی ضبط ایتدردی آندن دونوب یللو یورده چیقدی که نیش شهری نواحیسندن در آنده قوندی عیش ونوشه مشغول اولدیلر ماه رمضان دخی یتشدی رمضان آین آیین دین اوزره نماز واورادله ادا ایتدی وحضرت بی‌نیازدن کوکرجنلك قلعه سنك فتحنی رجا ایدندی بیت

مرادك دیلرسك خدادن دیله انك قپوسی یولن اوکرت دله
اوکرسون دریسك ایشوکی چلب کتر هر نفسده ادینی دله

بو آیده اکرچه حضرت پاشا صورتا مجاهدهٔ نفسه مباشردی امافضمنا مجاهدهٔ کفـارله چالشـمقده ایدی یعنی تدبیر مهادرلغیله کوکرجنلك قلعه‌سنك دزدارندن غیری کفره‌سنه تیمارلر ادامغله وال التندن قفتانلر کوندرمکله وانواع استمالت ودلخوشی سوزلرله قابلرنی جلب ایتدی قلعه‌دن غیری اوچ قات قلعه‌یی ویرمجك اولدیلر خلق بعدالعید دارالامانه عودت اولا تصورایدرلردی همان که ارکان عید ادا اولندی خلقك

تصوری کبی اولمدی بل که کوکرجنلك قلعه‌سنه صالت یورتمق امر اولدی همان ایلك اخشامدن مشاعل یاندی وبورو چالندی عسکر آت آرقاسنه کاوب الغار اولندی ایکی کونلك یول برکجه‌ده قطع اولنوب سحر وقتنده آفتابله قلعه‌یه بیله طوغدی چون قلوب کافر مجلوب اولمشدی اوچ قات قلعه‌نك کلیدلرن [۱] تسلیم ایتدیلر بیت

حصاری که اوچ قات درر قلعه‌سی ارر آسمان اوجنه کله‌سی
دنیلدی کوکرجنلك اوحصنه نام که کورنر کوکرجنجه آنك قلعه‌سی

دزداری قلعه‌ده محصور قالدی اما زنجیرلو قوغا صارقیدب تونادن صو المغه محتاج اولدی ودین طرفندن یراقلو کمیلر کتیرتمشدی قلعه التنه‌پوصویه کیرب قوغه بوصویه ایندکی کبی صارماشوب زنجیری کسدیلر ضروری اولدخی اینوب قلعه‌یی تسلیم ایتدی بوقلعه تمام‌ضبط اولندقدن صکره تونادن کچوب کوکرجنلك قرشوسنده طرناو نام انکروس قلعه‌سنه یوریش ایدب چوق کافرن قردیلر وجوانین اوردیلر یقدیلر کیروکو چوب اوردویه کلدی چون [۲] بخت ونصرت مساعده کوسترددی ینه دونیه اشدی مملکت ایچنه کیرب ماچوا ولایتنه دکن یورودی وانکروس ایلنه کچمکه قصد ایتدی بو قصد اوزره کمیلر یوندردی یاش آغجدن اولدغیچون اش ورمدی آخراسکی قورناز مرتلوس کافرلر بولدردی تیمارلر ادادی که ادایه کچیدی امکانی اولدغی یره قولاوزاق ایدملر بریره چکدیلر که ساوا صویی ایکی بلوك اولمشدر آندن کاه یوزدرمکله کاه سکدرمکله کندو نفسیله بیله کچوب طایفهٔ اقنجی‌یی یدی محکم آلای ایتدی ومنت اوغلی محمد بکی باش ایدب وکندو طرفندن بوکمین بنده سن امین کوندردی وینیکجیلر وارمغانجیلر قوشوب تونا یله ساوا ارالغنده ادایه‌که واسع معمور مملکتدر اقین اشدردی کندو ینه اوردویه کچوب اوتوردی

[۱] آیاصوفیه نسخه‌سنك بوراسنده «قارشوکتورب قلعه‌یی» کله‌لری‌ده واردر.
[۲] آیاصوفیه نسخه‌سنك بوراسنده «بو» کله‌سی‌ده واردر.

اقنجی چون آلایلر باغلیوب یوردی اول سـاوا کنارنده بر قلعه‌یه یتشدی یوریش ایدب طرفةالعین ایچنده فتح ایتدیلر ایکی یوز مسلح آتلری وکندولری پولاد کیملو کافرلرن پاشـایه کوندردیلر کندولری دیمترفچه نام قلعه اوزرنه وارب قوندیلر خبر کلدی که اون آلای حاضر مجتمع دشـمن واردر دیو مشـاوره اولندی بعض طویجیلر اول آروسین سیوندرملم آندن بالن الالم دیدیلر بعضیلر بزاقنه کلدك دشمن ارامق حاجت دکلدر اغورمز کورملم دشمن کلیرسـه ترك قزانجی اوزرنده اوی اوزرنده جنك ایدرکی چاشور وحقلشاوز دیدیلر بوری مختار اولدی دیمترفچه قلعـه‌سی کافردن دیلندی پاشـا اوته یقایه کلوب قارشوسنه قونماغه تعلیق ایتدیلر پاشایه بو خبر کوندرلدی ویورتدیلر اقین صالدیلر خوش طیوملقلر اولدی ینه دونوب دیمترفچه‌یه کلدیلر پاشا دخی اوته یقاسـنه کلوب کافر قلعه‌یی تسلیم ایتمش بوندن کیلره کیرب لازایلنه کچدیلر آندنصکره دشمن دخی کلوب قارشوده اوردو باغلدی شویله‌اولدی که‌اوچ کون توقف اولوب کافر قارشوسنده محبوب ومحبوبه‌لری بوس وکناره چکدیلر[۱] کافرایت کبی اولوردی فرد

اول شیرکیر آهویله قارشکده بن عیش ایدیجك
سن یوز کوکه طوت ای رقیب ایت کبی‌ها اولویی کور

آندن کوچوب ینـه یللو یورده چیقدی ایلك ومعدنلرك وقلعه‌لرك ضبطی کایقتضی الحال قیوردی پادشاه مظفر دخی موره فتوحاتین ایدب اسلوب جهانبانی اوزره اسکوب شهرنه چیقدی محمود پاشایه حکم کلدی که تقبیل عتبهٔ علیایه متسارع اولا آندهوارب بونجه یوز آقچه‌لریله شرف عتبه‌بوسـه ملحق اولدی آندن کوچوب دارالسلطنهٔ ادرنه‌یه کلدیلر حکایت اول وقت که مرحوم محمودپاشا صورتا دولت اشیکندن جدا دوشدی دفتریك سنان دفتردار ومقبول حضرت پادشاه فلك اقتدار

[۱] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوکلمه « چکرلردی » در.

دوشمشدی واکرچه پاشایله آرالرنده اسباب کدورتدن مهیا نسنه یوغدی اما همیشه باب حسداهلنه مفتوحدر مثنوی[۱]

المدن کلورکم دل انجتمیم کشی انجناجك برایش ایتمیم
حسودك چورنجی ایچندندرر بکانه احتیاج چون ایچندن درر
کلامینه صبرایت کم اولااودون کهاودسویندر چون بولیزاودون

حاصلی دواعی حسده مباشر اولدی واعانه قوم آخرون فقد جآؤا ظلماً وزوراً بوآرالقده پاشایه کاه حسن التفات واعتبار پادشاهدن خبر یتشردی منتخر ومنبسط دوشردی وکاهی مضض حسوددن انلر یتشردی متضجر ومنقبض اولوردی بیت

نه مشکلدرکه سلطانی نظر کوترسه قولندن
خصوصاچوق نوازش کوره کلش اوله قول آندن

چون پاشانك دولتی مساعد اولوب بونجه یوز آقاقلریله شرف عتبه بوسه ملحق اولدی کرامت التفات پادشاهیله تقربی زیاده ارتدی بس وجزاء سیئة سیئة مثلها رخصتیله رقم مکافاتدن دتریك سنانك صحیفه حالنده ولایحیق المکر السیئ الا باهله مضمونی اوقندی ومؤمن قرنداشنه آتدغی اوق کندویه دوقندی واکا صوندوغی بالی زمانه کندی حالی صندغنه طولدردی که عاجلا خیانتنه بینه اقامت اولندی شویله که مالی بکلك وکندو مقبوض ومطروح دوشدی وبوورطه اثناسنده عمری منقرض ودولتی منقضی اولدی مثل من یزرع الشوك لایحصد به عنبا

مصراع

دکن دیکن چکن اوزم دوره آندن

واکرچه پاشا دخی بونجه کیاست وفطانتله داء حسده دوا بولمیوب آخر اول ماده دن مرتبهٔ شهادته یتشدی اما بیت

وان حیاة المرء بعد عدوه وان کان یوما واحداً لکثیر

مفهومنك عمرموهومی سوردی آندن منتهی اولدی بیت

کشی کردشمنندنصکره برکون دیری اولورسه اکابیك یلجه کورینزاکرچه آخراولدر

[۱] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوکلمه «بیت»در.

درعزم پادشاه ابوالفتح بفتح کلیٔ موره وکرفتن تکورش

مرحوم محمود پاشانك ملفوظ و وعاءدلده محفوظ کلماتندندر که بر کون بعض اغالر ومتجنده پادشاهك کثرت اسفارندن نوع انجنمه کوسترديلر مرحوم ایتدی که هرذات شریف که تشریف انا جعلناك خلیفة فی الارض خلعتیله کرامت اختصاص بولمشدر وجاهدوا امریله مأموردرکه کمر اجتهادی میانه محکم ایده وآنك کبی ذات هرنه طرفه توجه ایتسه ماه خدمت نعل بندیه التزام کوسترب هرماه ایکی کره خنك فلك زملن تجدید ایدرکه تا جنیب جناب ظفریاب اولغه حاضر اوله وخسروانجم هرشام وسحرا کا دامن فضای آفاقی رنکین کوسترر یعنی جهان کشایی وفرمان روایی آنك کبی پادشاهك تیغ اجتهادی سیلاب خون اتمینجه میسر اولمز و هاتف آسمانی بوندن خبر ورر که والی ولایت کم آنك عزایم فرخنده تمامیندن سعی تمام واجتهاد علی الدوام کورنمیه ابلق ایام آکه تمام رام اولمز وکردش روزکار بر نهج مرام سیر ایتمز وهرشهك که صمصام انتقامی عدودن خون آشام اولمیه عقد دولتی انتظامدن دور وعقد سلطنتی استحکامدن مهجور اولور

بیت

لایسلم الشرف الرفیع من الاذی حتی یراق علی جوانبه الدم

مثنوی

اولور پادشهلر چو ظل خدا بس انلر اولیمز ظفردن جدا
کمك عهده سینه دوشرسه جهان یراشمز اکا کم اوتوره نهان
خصوصا شهنشاه دولت سریر که اکا یوق سلاطین ایچنده نظیر
یراشیر که هردم قیلا فتح نو که عالم نظامی اکادر کرو

تسبیب تشبیب بودرکه حضرت فلك ابهت یعنی سلطان ابوالفتح طاب ثراه مصراع

که ختم اولوبدر آنده ایدجهانداری

چون وصف اولندغی کبی ولایت موره مملکت وسیع وقلعه لری منیع وطاغلری

رفيع اولدغى سببدن كايسنك فتحى مرهٔ اوليده‌ال ورميوب كرهٔ نابيه موقوف اولمشدى ومملكت لازدن دخى قلعهٔ سمندره فتحى پادشاه وارماسنه تعليق اولنمشدى بوايكى امرك مشاوره‌سى حينده بيوردى كه غزاله مملكت لازقبضهٔ قدرتم دوزاغنده‌در تمام شكارمدر برقلعه قالمشدر سنجق بكى حواله ايتمكله آنك فتحى دخى ممكن در اما مملكت موره كه انواع نعمتى مرغ وموره بيله‌بتشر ممالك محروسمدن منقطع وبعيدالمسافه وصعب المسالك اقليم‌در وصيت مداخل ومخارجى ومتانت ومناعتى[١] قلاعى وبقاعى سيار عالم‌در دكمه‌ده فرصت‌الورمز شمدى كه فرصت‌ال ورمشدر عزم اكا مصمم‌در بس لازمملكتنه سنجق بكى خود تعيين اولنمشدى قاضيلر وسوباشيلر دخى نصب ايدب كركى كبى‌قيدن قيوردىلر وشول وقت‌كه سنه ثلث وستين وثمانمائه بهارنك نسايمندن اغصان كلستان اهل جنان كبى‌حلل سبزله زينت بولدى فتح تمام موره قصدنه عسكر بى‌كران [٢] بيت

نه‌لشكردركه موجى موج دريا نه‌دريادركه طورى طور عسكر

صوب موره‌يه پرچم علم ظفر پيكر دپرتدى چون حوالئ اول ديارمخيم خيام دولت طناب اولدى موره تكورى كردمترى‌نام كافرقاچدى[٣] مزسره نام قلعه‌يه تحصن ايتدى چون‌خبر الندى چرى سچوب مرحوم محمودپاشايه نام‌زدايدب‌اوزرنه‌الغارايتدرب بورتدردى ايكى كونلك يولى بركيجه‌ده قطع ايدب سحرخيز باش‌تابكام رسى نصحنجه سروقتنده تكورغافل اوتوركن‌عسكرمظفر يتشب قلعه‌يى قوشتدى تكوربيلدى كه قلعه محل خلاص دكل تخليص باش وجانچون قرع باب استيمان ايدب قلعه‌دن‌چيقدى محمود پاشادن خلعت وآت الدب بندرب كتوردىلر قلعه

---

[١] آياصوفيه نسخه‌سنده بوكلمه « مناعت » در .

[٢] آياصوفيه نسخه‌سنك بوراسنده « چكوب » كلمه‌سى‌ده واردر .

[٣] آياصوفيه نسخه‌سنده « قاجدى » كلمه‌سى يوقدر .

قیدن کورب تکوری درکاه معلایه کوتردی امانله چیقمش اولدغیچون احسان پادشاهدن وظیفه و ادرار تعیین اولوب اهل وعیالیله دارالسلطنه ادرنه یه کوندرلدی وتکور طوتاغله اهالیٔ مملکت ایل ومنقاد اولدی الا بعضی قلاع که مناعت ومتانته اعتماد ایدب فرنکدن استظهار ایدردی قلعهٔ سلمنك وخولمج و غردك و یلدزحصار و مخلو ولوندار وطپراق حصار وقلعهٔ هلیدون دخی نچه قلعه‌لر تمرد وعناد اوزره ثابت اولدیلر سلطان ابوالفتح دولتنده بندکان حضرت بعضی ضرب دستله و قهرله وبعضی طوعله فتح ایدب شوکه قهرله فتح اولمش قلعه‌در کفره سن زنجیر زنجیر کترب میدانده تیغ یاسایه ملحق ایتدیلر واهل وعیالارن ومال وطوارلری سبی ونهب اولنوب عظیم طیوغلقلر اولدی مملکت موره قلاعی وبقاعیله عجری بحریله تمام مستخلص اولوب قلعه‌لرنك هرقلهسندن دبدبهٔ پنج نوبت محمدی علیه افضل الصلوات کوش فلکی مطنن قیلدی ومناسترلری وکنیسالری که مجامع اشرار ومعابد اصنامدی جوامع ابرار ومساجد اهل اسلام اولدی وبقایای رعایای برلویرنده مقرر قونلوب جزیهٔ شرعی ورسوم عرفی وضع اولنوب سنجاق بکی وقاضیلر ودزدارلر وسوباشیلر وسپاهیلر نصب اولنوب تمام مملکت ضبط اولندی مال غنائم شولقدر اندی که برقیون ایکی اقچه یه وبرصغربیش اقچه یه اولدی خصوصا محبوب ومحبوبه اوغلنلر وجاریه‌لردن اسارادن هرچادر اوکی خلایق بازاری کبی زینت بولمشدی سالمین غانمین عودت ایدوب دارالسلطنه ادرنه یه کلدیلر

ذکر فتح سمندره

سابقا محمود پاشای کوندرمکله مملکت لاز خود ضبط اولنمشدی اماقلعهٔ سمندره هنوز تمرد وعناددده ثابت طورمشدی پادشاه ابوالفتح

قلعهٔ سمندره فتحنه قصدایدب سنه اربع وستین وثمانمایهٔ تاریخنده که صنعت فصل ربیع واسطه‌سیله جهان شکل بدیع کوسترمشدی ونگارستان چین چمن نمودار دارالقرار اولمشدی رایت ظفر طراز اول جابه‌حقوق اهتزاز کوستردی وقتی که شهریوصوفیا مخیم‌حیام دولت اولدی هجوم عسکر قتالدن کفرهٔ‌سمندره هولناك اولوب استعارهٔ اجنحهٔ طیور تیزپرایدب مفاتیح قلعه‌یی قارشو کوندردیلر وباش وجانلرینه امان دیلیوب قلعه‌یی تسلیم ایتدیلر امین دزدار وحفظهٔ جان‌سپار یکیچریدن وعزبدن کفایت ایتدکجه تعیین ایدب سنجاغی بکنه حکم جهان مطاع کوندرب قلعه‌یی ضبط ایتدردیلر اندن چریه دستور ویرب کندو سعادتله استنبوله کلدی اما قوت طالع ووسعت زمان محرك ارادت عالیه‌سی اولدی که بر [۱] فتحه بر فتح جدیده ضم ایده قره دکز کنارنده فرنکه متعلق دریلور حاکمی بلورسز بر محکم قلعه واردی آماسره نام وعورت مسالکندن و صعوبت مداخل ومخارجندن اولقدرادنی نسنه‌یه التفات اولنیوب همت معظمات فتوحاته صرف اولنوردی آنك برمقدارخراجنه قناعت اولنوب بربوجقده برقاج کویه‌حکم‌ایدر [۲] اوتوردی اما اول طرف خلقنه حرامی کیسی آدنه چوق ضرر ایدردی چون آنك حالی سمع شریف پادشاهه یتشمشدی قپوخلقیله مملکت سیرایدر طورنده صالت آنك اوزرنه توجه بیوردی حضر بك ایلی ومنکان ولایتی طاغلرندن که ظلمات اسکندریدن نشان ویرر آشوب اکا یقین واردغی کبی کفار بدکردار مفاتح قلعه‌یی قارشو کترب تسلیم قلعه وولایت ایدب خراجه‌بیون‌طوتدیلر قلعه‌یه قاضی ودزدار وحفظه نصب ایدب برکدب بولی سنجاغنه ضم اولنوب سعادتله ینه سریر سلطنته کلدی

---

[۱] ایاصوفیه نسخه‌سنده بوکلمه « بو » در .

[۲] آیاصوفیه نسخه‌سنده بو کلمه « ایدردی » در .

بشنجی سنه
نومرو ۳۰

تاریخ عثمانی انجمنی

۱ شباط
۱۳۳۰

مجموعه‌سی

اجانبدن ایلك استقراض تشبثمزه عائد برقاچ وثیقه

معلوم اولدیغی اوزره بیك ایکی یوز برسنه‌سی اواخرنده دولت عثمانیه ایله روسیه دولتی آره‌سنده حرب تکون ایلش وآوستریا حکومتی دخی روسیه ایله بالاتفاق بزه‌قارشی حربه اشتراك ایتمشیدی . ایکی‌دولت ایله محاربه‌نك آچدیغی‌مصارف کثیره ذاتاً واردائی‌صرفیاتنه کفایت ایتمین خزینهٔ دولتی فوق‌العاده مضایقه‌یه کرفتار ایتمکله برسنه مرورنده‌اردوی بسله‌مك وسوقیات ونقلیات عسکریه‌یه دوام ایده‌بیلمك ایچون کایتلی پاره‌یه احتیاج قطعی کورلمشیدی [۱] وبرده اسوج حکومتی دخی روسیه‌یه اعلان حرب ایلش اولدیغندن حکومت مذکوره‌نك محاربه‌یه دوامی منافع دولت عثمانیه‌یه موافق ایسه‌ده بونك ایچون اسوج سفیری اوته‌دنبری حکومتنك‌مطلوبی اولان سکزبیك کیسه آقچه‌یی‌تکرار طلبه قیام ایتمش واکر حکومتنه‌نقداً اعانه اولنمزسه حربده دوام ایده‌میه‌جکنی وآزوقتده روسیه ایله عقد صلحه مجبور اوله‌جغنی افاده‌دن غیر فارغ بولنمشیدی . بوکیفیت دولت علیه‌جه نظردقته آلندی . فقط کندی لوازم ضروریه‌سنی تدارك خصوصنده دوچار صعوبت اولدیغندن‌غیری‌یه معاونت ایتمك حدامکانده دکلدی . اولیای امورك ضرورت داخلیه اندیشه‌سنه بوده منضم اولمشیدی .

بویله ایام بحرانده داخلده استدانه طریقیله آقچه تدارك قلندیغی

[۱] تاریخ جودتك ۱۲۰۳ سنه‌سی وقایعی مباحثده احوال مالیه بحثنه مراجعت اولنه .

سابق‌الامثال اولدیغندن بوکره ینه اوطریقه مراجعت ایدلمك اول بأول خاطره کلدی . انجق غوائل وتشویشات داخلیه‌نك برقاچ سنه‌دنبرو توالیسی مملکتده ثروت وقدرت براقه‌مش واحوال ملت پریشان اولمشیدی . اغنیا نامنه کرك پایتخته وکرك طشره مراکز جسیمه‌سنده مشتهر اولان برقاچ ذاتدن آلنه‌بیله‌جك نقود جزئیات مقوله‌سندن اوله‌جغی جهتله درده دوا اوله‌میه‌جغی تخمین قلنمقده ایدی . بوندن طولایی ناچار خارجدن استقراض صورتنه تشبث اولنوب فلمنك واسپانیا ایلچیلریله بوخصوصده مخابرات جریان ایلمش وفاس حکومتنه وجزایر وتونس اوجاقلرینه وجنوبزحکومتنه مراجعت اولنمسی دخی بعض طرفلردن اخطار ایدلمش اولدیغندن اشبو تشبثاته دائر الده‌ایدیلن برقاچ وثیقه [۱] بروجه زیر عیناً نقل اولنمشدر .

رکاب همایون قائممقامی [۲] طرفندن ۱۲۰۳ ربیع‌الاولنده عرض اولنان تذکره

شوکتلو کرامتلو پادشاهم

کچن کون مادهٔ آخر ضمننده معروض عتبهٔ علیالرینی قلنان تقریر چاکرانه‌م بالاسنه شرفیافتهٔ صدور اولان خط همایونلری مفهومنده بوش مجلسده نه فائده وار مصارف سفریه ایچون آچقه تدارکی خصوصنه اقدام لازم ایدیکی اشعار بیورلدیغندن غیری اردوی همایوندن بودفعه کلن معروضاتده دخی آتیه ایچون یالکز اردو مصارفی اون ایکی بیك بوقدر کیسه‌یه‌متوقف وبوندن ماعداظهورات سفریه ایچون دخی بشقه‌جه کلی آچقه‌یه احتیاج درکار ایدیکی تحریر اولنمش بوطرفده ایکی بحرهٔ چیقه‌جق دونمانما مصارفی وآق دکزه دشمن سفینه‌لری بوسنه چیقمق احتمالی اغلب اولغله بوقدر جزایر وسواحلك محافظه‌لری مصارفی بربرینه علاوه اولنسه یکرمی بش بیك کیسه‌یه بالغ اوله‌جغی جای اشکال دکلدر خزینه‌نك حالی ومصارفك صورتی وبهارك تقربی حسبیله وقت تدارکنك استحصالی تعجیلی کیفیتلری برآن خاطردن کیتمامکله ملاحظه‌سی شعور عاجزانه‌می

[۱] اشبو وثیقه‌لر خالص بك افندینك کتبخانه‌لرنده بولنان برمجموعه‌دن آلنمشدر

[۲] مشعله‌جی زاده مصطفی پاشا

سلب ایتمکده‌در بوصورتده استدانه‌دن غیری چاره اولمیوب بناءً علیه وقت کچمامك ایچون رئیس افندی قولاری فرنك ایلچیسی ایله بعض وسائط ایله خفیةً مخابره ایتمکده‌در ابتدا نقدار آنچه لازم اولدیغنی وثانیاً نقدار فائض تکلیف اولنه‌جغنی وثالثاً کرك رأس مال وکرك فائضنك امنیتی نه‌وجهله اوله‌جغنی ورابعاً نه وقت ادا اولنه‌جغنی ایلچی سئوال ایلمش ذکر اولنان سئوالری حاوی ایلچینك باش ترجمانی پره‌یوت نام ترجمانك ویردیکی پوصله منظور شاهانه‌لری بیورلمق ایچون عتبهٔ علیالرینه عرض اولندی نقدار مطلوب سئوالنه اون بش بیك کیسه جوابنی رئیس افندی قولاری ویرمش و فائضی سز بیان ایدك دیمش لکن وقت ادامی وصورتی مذاکره‌یه موقوف اولدیغندن اکا جواب ویره‌میوب ملاحظه‌یه تعلیق ایلمش صورت ادامی خاکپای ملوکانه‌لرینه عرض اولندیغی اوزره ممالکمز محصولندن ویرلمکه محتاج اولمغله بمنه تعالی جمعه کونی قپودان‌پاشا کلدکده ابتدا آنکله وبعده رأی‌هایونلری اوزره پازار ایرتسی کونی رکاب اولندقده سماحتلو افندی داعیلری [۱] وصدریندن ماعدا سائر ارباب شوری ایله قپوده مرطرفی مذاکره وعون باری وهمت شاهانه‌لریله رأیی قطع وحصولنه شروع ایچون صورت قراری حضور عالیلرینه عرض اولنه‌جغی .

اشبو تذکره بالاسنه کشیده بیوریلان خط هایون

قایمقام پاشا

بوعلاج بو تدبیردن غیری چاره یوقدر یوم جمعه خفیجه قپودان پاشا ایله مذاکره‌سی اولدقدن صوکره یوم پازار ایرتسی رکاب قبل الرکاب قپوده نظام بعده رکاب هایونمه کلندکده قراری ویرلمك .

قائمقام پاشانك ۹ ربیع الاول ۱۲۰۳ تاریخلی دیکر عرض تذکره‌سی شوکتلو قدرتلو پادشاهم

دولدن آنچه استقراضی خصوصنه دائر تقدیم عتبهٔ علیالری قلنان تقریر

[۱] شیخ‌الاسلام کامل افندی .

چاكرى بالاسنه شرفيافتهٔ صدور اولان خط همايونلرى مضمونده جمعه ايرتسى وياخود بازار ايرتسى كونى ركاب اولوب يوم مذكورده قپو رجالى وخارجدن بعض رجال مقدمجه اجتماع وسماحتلو افندى داعيلرى قپويه كلدكده مخصوصجه بر مجلس مشورت عقدواستقراض خصوصى مذاكره وبعده ركاب همايونلرينه واريلوب صورت مجلس حضور شاهانه‌لرنده افاده وتذكار اولنمق وآخر ماده ضمننده معروض پيشكاه سرير شوكتمصيرلرى قلنان تقرير چاكرى بالاسنه شرف‌افزاى صدور اولان خط همايونلرنده جمعه ايرتسى وياخود فرداسى ركاب شاهانه‌لرينه وارلق خصوصلرى اشعار پيورلمش هرحالده امروفرمان شوكتلو افندمكدر دأب‌ديرين دولت عليه‌لرندن اولان مولد شريف قرائتى مجلسنك عقدى تقرب ايدوب شمدى ركاب اولسه بوكونلرده مولد شريف رسمى دخى اجرا اولنمق لازم اولغله ايكيسى بريرينه تقرب ايدر مولدشريفدن‌صوكره ركاب شاهانه‌لرينه رخصوده اولنسه اليوم استقراض خصوصنى زيرخفادن‌فلمنك ايلچيسى وسائرمعتبر بازركانلر ايله استمزاج واستخبار ممكن اولديغنه بناءً مولد شريفدن صوكره يه‌دك هم خصوص مزبورك صورتى بازركانلر ايله مخفيجه سويله‌شلمش اولور وهم مولد شريف غائله‌سى قالميوب يالكز مادهٔ مذكوره‌نك مذاكره‌سنه مبادرت قلنمش اولور بناءً عليه مولد شريفدن صوكره ركاب همايونلرينه وارلق مناسب ظن اولنغله بووجهله حركت اولنمسى نزد شاهانه‌لرنده مستحسن ايسه ركاب كونه‌دك الالتدن اقتضا ايدنلرايله استمزاج وقرارى ركاب همايونلرينه وارلدقده افاده‌اولنه‌جغى واكر خط همايونلرنده اشعار پيوريلان‌كونلردن برينه قطعى ارادهٔ شاهانه‌لرى تعلق ايدر ايسه ارادهٔ عليه‌لرى سماحتلو افندى داعيلرينه افاده واراده پيوريلان كونده ركاب همايونلرينه عزيمته مبادرت قلنه‌جغى معلوم عاليلرى بيورلدقده .

اشبو تذكره بالاسنه كشيده پيوريلان خط همايون

ركابه عجله يوقدر مقدم ركاب ديو يازمشديكز آكا بناءً بن دخى يازدم بعدالمولد نه كون اولورايسه اول كون ركاب اولمق اوزره تأخيرى پك مناسبدر .

قائممقام پاشانك دیکر عرض تذکره‌سی

شوکتلو کرامتلو ولی‌نعمتم پادشاهم

شرفیافتهٔ صدور اولان خط همایونلری موجبنجه بوکون کندای چاکری آغا قولاری‌اوطه‌سنده دفتردار افندی ورئیس افندی وسابق ولاحق ضربخانه امینلری وترسانه امینی قولاری اجتماع ایتملریله ابتدا اوطهٔ مذکورده وبعده نزد چاکریده مصارف سفریهٔ آتیه‌نك نه‌درجه‌لرده کلی آقچه‌یه توقف ایلدیکی وبو آقچه‌نك داخل ملکمزدن تدارکی ممکنمیدر دکلیدر اولدیغی‌صورتده دوست اولان دولدن برینك تجارندن آلنمق امکانی بولنور ایسه جائزمیدر جائز اولدیغی حالده قرض طریقیله طلب اولنسه رهن ایستیه‌جکلری ورهن اعطاسنك طریقی مسدود ایدیکی جای اشکال اولمامغله برمدت امهال ایله ممالك محروسه محصولندن حنطه وشعیر وایپك وپنبه وپیانی امثالی اشیا ویرلمك وقاچ سنه‌یه راضی اولورلر ایسه اولمقدار سنه‌ده ایفا اولنمق شرطی وشرائط سائره ایله برواسطه‌یه بند اولنه‌نك طریق نه‌در صنورتلری درمیان ودورودراز مذاکره اولنه‌رق داخل ملکمزدن آقچه تدارکی خصوصی قاچ کره مذاکره اولندی برعلاجی بولنه‌مدی دولدن آقچه تدارکی ممکن ایسه همان نظامنه شروع عند الاضطرار احسندر بویله وقتده دولته بوندن اعلا خدمت اولماز قالدیکه اعطا اولنه‌جق ممالك محروسه محصولاتی توجهله النوب ویرلکده سوز اوزادی چونکه ایکی اوچ سنه امهالدن صوکره ویرلمکه باشلنملو آنك صورت اخذ واعطاسی اولوقت‌ملاحظه اولنسون لکن‌بونك قراری چند نفر آدم‌مذاکره‌سیله اولمز علما وسائر ارباب شوری برابر اولمودر دنیله‌رك جمله ایله مشاوره اولنمق اوزره قرار ویرلدکدن صوکره خوشمدی بویله اولسون دیه‌لم لکن بونك سررشته وانتشاری معاذالله تعالی دشمنلرك ضعفمزی آکلاملرینی‌وظنلرینك درجهٔ‌یقینه ایصالنی وصوکره سهولت مأمول اولان مصالح خیریه‌نك کلی‌صعوبتی موجب اولمجنی جای اشکال دکلدر وبزم دولتمز طبیعتنه نظراً بونك کتمی ممکن دکلدر اویله برکلیتلی مجلس اولمق لازم کلسه ایشته بوانتشار مجزومدر صحبتلری بعض حضاردن سنوح ایدیجك سائرلری دخی تصدیق ایتمکله بوصورت برایوجه مطالعه وملاحظه اولنسون دنیلوب شمدیلك بوقدرجق مذاکره ایله قرارکیر اولدیغی ومحذوری و محذور مذکورك دفعی ملاحظه‌یه تعلیق قلندیغی معلوم شاهانه‌لری بیورلدقده .

اشبو تذكره بالاسنه كشيده بيوريلان خط همايون
قايمقام پاشا

امور دين ودولته دائر مصالحك تنظيملرى هر كسك قدرتنه كوره اوزرلرينه لازم ايكن اكثرى كندى منافعلرينه باقوب مصلحت دين ودولت وظيفه‌لرى اولمديغندن بشقه اخفاسى واجب اولا مجلسلرده افشا ايله تعطل اموره سبب اولانلرك جناب حق لايقلرينى ويرسون واقعا داخل ملكه زدن تدارك نقود ممكن اولسه كوزل اولور اولمديغى حالده بهمه حال علاجنه باقلمق جمله‌يه واجبدر بهار كلدى تما سفر مصارفنك آچيله جغى وقتلردر صوكره معاذالله پشيمانلق فائده ويرمز اداره ايده‌جك خزينه‌ده وضربخانه‌ده يوقدر الله و رسول عشقنه بالاتفاق مصارفك شمديدن علاجى كوريلوب تأخير اولنميه بوخصوص ابتدا سماحتلو فندى داعيمز ايله مخفيجه مذاكره وبعده مجلس عقدى مناسبيدر نه‌ده قرار يدر ايسه عرض اولنه صوكره بقالم نه وجهله اقتضا ايدر .

فلمنكدن اون بش بيك كيسه آچمه استقراضى مراد اولندقده فلمنك ايلچيسنه ويريلن صورتدر

ايالت موره لواء اغريبوز لواء سلانيك غلوس اورفانو قره‌آغاج بر شامى

تكفور طاغی آچه‌نك تاریخ اعطاسندن اوچ سنه‌یه‌دك مرابحه ویریلوب اوچ سنه ختامنده بالاداء مسطور اسكله‌لرك هربرندن سنه‌ده الیشر بیك استانبولی كیله حنطه رایجیله ویرلمك وممكن اولور ایسه دخی زیاده ویرلمك ماعدا یكیشهر جزیه‌سی سنوی طقوز یوز كیسه‌یی متجاوز اولمغله آچه‌نك اداسنه‌دك جزیهٔ مذكوره مالی دخی فلمنك تجارینه تخصیص اولنمق وبوندن بشقه سلانیك وسیروز ویكیشهر وازمیر اسكله‌لرندن سنه‌ده رایجیله برمقدار پنبه وسلانیكدن بیاغی دخی ویرلمك وبووجهله رفته‌رفته ادا اولنمق آچه‌یه‌سنوی غروش تصویب اولنمغله ممكن اولور ایسه برمقداری تنزیل اولدیغی صورتده بووجهله تنظیم اولنمق وزیاده كبیرجنك كمیلری بولنور ایسه كمیلر دخی طرف دولت علیه‌دن اشترا اولنمق شرطیله آچه صغوریه[۱] ایله تحمیل واكر صاتلق جسیم كمی بولنمز ایسه صغوریه ایله سائر سفینه‌لره تحمیل اولنمق وسریعاً كلمك اوزره یالكز اون بش بیك كیسه آچه اقراض اولنمق .

قائممقام پاشانك دیكر عرض تذكره‌سی

شوكتلو قدرتلو پادشاهم

معلوم همایونلری اولدیغی اوزره بوكون چاكرلری تبدیلاً سماحتلو افندی داعیلرینه واروب دولدن آچه استقراضی صورتی درمیان وبوخصوص صدور كرام وسائر اقتضا ایدنلر ایله مذاكره اولنمق لازمدر لكن خارجه تجاوز اتمیوب بغایت مستور طوتللودر صورتلرینی افاده وبیان ایلدیكمده مجلسك صدور كرامدن آخره تجاوز اتمیه‌جكنه تكفل ایده‌م لكن داخل ملكمزدن آچه تدارككك طریقی یوق بهر حال دولدن تدارك محتاج آخردن آچه استدانه‌سی كرچه كریهدر لكن الضرورات تبیح المحظورات مألی اوزره مع كراهة اختیاره مجبورز صكره بزی طعن ایدرلر یعنی وعده حلولنده اشیا وآچه هرنه ویرلهجك ایسه مطعون اولورز فكری اكرچه واردر لكن آچه‌نك بویله‌اشد لزومی هنكامنده انی‌الاحظه اقتضا اتمز جوابلرینی افندیٔ مشارالیه داعیلری بیان ایدرك بومادیه صدور كرامك محرمیتلری لامحاله تجاوز وانتشاری موجب اولور بندن سؤال ایدرسه كز عندالضروره اشبو استقراض مادهسنی تجویز ایده‌رم قالدیكه استشاره اولنمق وبز دخی بولنمق لازم ایسه سابقلرده بعضاً بومثللو مادهٔ مذاكره‌سی اقتضا ایلدكده ركاب وقوعنه تعلیق اولنوب ركاب وقوعنده زسماً بز باب عالی‌یه كیدر ایدك استشاره اربابندن چند نفر رجال دولت اولجه قپوده بولنوب

[۱] سیغورطه دیمك اولهجق .

برپره اجتماع ومذاکره ایدر ایدك بوماده دخی بویله اوله بیلور ایسه صدورکرام بولنمامش اولور ایدی حاصلی ایشته بن‌تجویز ایتدیکمی سویلدم مجلسده سویلنمك دخی اقتضا ایدر ایسه بوصورتله اوله بیلوردیدکاری معلوم عالیلری بیورلدقده .

اشبو تذکره بالاسنه کشیده بیوریلان خط همایون

قایمقام پاشا

اشبو ماده‌نك تنظیمی اقدم‌الامورددر وعقدمجلس شورایه محتاج دکلدر سماحتلو افندی داعیمزك رأیی کوزلدر جمعه ایرتسی یاخود پازار ایرتسی بردکاب ایده‌لم دکابدن مقدمجه دفتردار افندی وقپو رجالی وضربخانه لاحق وسابق امینلری وسلیم‌اغا ولاله لیلی مصطفی افندی مقدمجه آماده اولوب مرام ومطلوب سراً سویلشیلوب قسم بالله شرط ویره‌رك بونده مکتوم‌اولمق‌اوزره قرار بعده دکاب همایونه کلمکز مناسبدر ظن ایدرم .

بیاض اوزرینه صادر اولان خط همایون

قایمقام پاشا

ضربخانه‌نك وجانب میرینك واندرون خزینه‌لرینك حال وکیفیتلری جمله‌نك معلومی سفر مصارفاتلری نه‌درجه‌لرده

اولدیغی وشمدیدن اولبهار تدارکاتی کورلمکه محتاج ایدیکی وتأخیری عیاذاباالله دشمنلرك فرجه یاب اولمسنه سبب ویره جکی آشکار ایکن میری وحرمین تعویضات وتعهدات صورتلری بوآنه کلنجه خاطر وکوکله بقلوب ممتنع صورتلرینی کسب ایلدی مصارفات نره دن کورلملو متحیر قالدم ..... سن دفتردار اواش آدمی سن امور میری معلوم مکدر کوره یم سنی راحت کونلری دکلدر همان دقت واهتمامله طوتیله جق وقتلردر بقایا وذمماتی برکون اول تحصیل وامور سفره صرف اولمق قطعی امر مدر خاطر کوکله رعایت وقتلری دکلدر ویرمیانلری لایقلری اوزره تأدیب ایلیه سن ایشته تکاسل ورخاوت واغماض عین ایله بودرجه لری وبوحالی کسب ایده یور ایراد دولت بللی همان اکل وبلع ایتمکده درلر انجامی خیر اوله .

قائممقام پاشانك دیکر عرض تذکره سی

شوکتلو کرامتلو پادشاهم

فلمنکاودن آچه اسعتدانه سی خصوصی معلوم عالیلریدر استصواب اولدیغی اوزره کیفیت ایلچیسنه اخبار واوچ سنه دن صکره مرابحه یه وماله محسوباً ممالك محروسه دن ویریله جك حنطه وپیانی نه وجهله ونه محللردن اعطا اولنه جغی ویکیشهر جزیه سنك نه کونه تخصیص قلنه جغی پوصوله کونه برکاغده اشارت وباش ترجمانیله ایلچیٔ مرسومه ارسال اولنمشیدی جوابنه انتظار وترجماندن حکیمانه

استفسار اولنمقدن خالی اولمدیغی درکار ایدی بوکون ترجمان مرسوم برقطعه ترجمه کاغدی تقدیم ایتدی خصوص مزبور مفصلاً درونده مندرج اولمغله منظور شاهانه‌لری بیورولق ایچون عتبهٔ علیالرینه عرض اولندی ایلچیٔ مرسومك صورت افاده‌سی قرین علم عالیلری بیورلدقده فرمان .

ندرلانده (فلمنك) ایلچیسنك مالفوف تقریری ترجمه‌سی

بوداعیلری آستانهٔ سعادته وصولدن برو دولت علیهٔ ابد پیوندك خدمتنده بولنمق مرام ومقصدم ایکن چند روز مقدم بوداعیلرینه ورود ایدن برقطعه قائمه‌نك تسویدی مفهومندن وکلای دولت علیه‌نك بودفعه قرض واستقراض خصوصنه دائر واقع اولان رأی ومراملری معلومم اولدیغی برله ممکن مرتبه‌ده دقت اولمق ایچون لازم کلنلره تحریراتمله افاده وایقاظ وحصولنه بذل همت ایده‌رك صدقانه محلنده تحریر اولندی لکن بومثالو اخذ واعطانك استعمالی دولت علیه‌ده جدید ومحدث اولوب سبقت ایتمش موادن اولمدیغندن قطع نظر طرفین مملکتلری بعید ونقود آچه‌لری متفاوت اولدقلری جهتله آچه‌نك اخذ واعطاسی درلو درلو مشکلاته مبتلا اولمغله بوداعیلری درعلیه‌یه ورودمدن برو اظهار صداقت ایله وکلای دولت بیننده نائل اولدیغم وثوق واعتمادن محروم اولمامق ایچون دولت علیه‌نك شان وشهرتی وضرر ومنفعتنه دائر اولان غیرتم مقتضاسنجه صادقانه افاده اولنورکه بالاده تشریح اولنان علت ومشکلاتدن مأمول ایتدیکمه مغایر خصوص مزبور وجوده کلمسی ممکن اولمز ایسه بوداعیلری قصورینه وعدم همتنه اسناد بیورلیوب وبومثالو اموره دائر مأموریت نامه‌لرمده برکونا مأذونیت اولمدیغندن ناشی بودفعه دولتمه ارسال اولنان تحریراتك جوابی کلنجیه دکین طرفمدن بردرلو تعهد والتزام مناسب اولمدیغی معلوم عنایتلری بیوریله لکن امر مزبوری تسهیل وآسان ایتمك ایچون اقراض ایده‌جك کسه‌لری ایناندیرمق وغیرت ویرلمك ضمننده کرك رأس مالی وکرك مرابحه‌نك امنیتنه دائر الزم وانفع اولان تعهداته مبنی سندات معتبره اعطا اولنه‌جغی خبری مناسب اولوب بالاده مذکور داعیلری یدینه ورود ایدن قائمه تسویدینك شروطنه جواب اولمق اوزره بعداللاحظه تدبیرم آتی البیان اوزره خیرخواهانه تحریراً تبلیغ اولنور ممالك محروسه‌ده حاصل اولان پنبه و یاغك التزامی اکثری متغلبه کسه‌لرك یدنده بولنمغله التزامنده اولان امتعه‌نك رایجی وپازارلری رأیلرینه مربوط اولوب دیله‌دکلری قیمت ایله کوتی نوعندن ندرلانده‌لویه تکلیف وسائر مستأمن [۱] بازرکانلرینه اعلاسنی فروخت ایله ضرر وخسارت

[۱] دول اجنبیه تبعه‌سندن اولان .

ندرلانده‌لویه اصابت ایده‌جکی بینهماده نزاع وتصدیعی موجب برمعنا اوله‌جغی امراشکاردر بوندن بشقه بهرسنه حنطه‌نك ممالك محروسه اسکله‌لرنده تحمیل وطشره مملکتلرینه نقلی انفع برماده اولدیغی امرمقرردر لکن مستأمن تجارینك بالجمله‌سی بوندن برقاچ سنه مقدم تجربه‌ایلدکلری مبایعه‌جیلرك حیله‌لرندن وبغدای یرینه اربه وصمان ایله مخلوط تعفن ایتمش حنطه‌لرندن خوف ایتملریله برحسن نظامه محتاجدر استقراض اولنان مبالغك مرابحهٔ سنویه‌سی برسنه‌دن برسنه ختامنده ادا اولنمسی احسن واسهلدر قالدیکه جزیه ایرادندن تعهد اولنان مبالغك اداسی خط همایون ایله مستحکم ومصدق اولدیغی صورتده مرابحهٔ سنویه‌سی مبلغنه قریب وسائر امنیته دائر تکلیف اولنان مواد وقتنده جسته‌جسته رأس‌ماللرینه دخی کفایت ایده‌جکی ملاحظه اولنور اداسنه وجه مشروح اوزره بر درلو ممانعت اولنمیوب وقت ادالرنده تأخیر وتعلل ایدر اولور ایسه ندرلانده لونك رکاب همایونه رسماً مراجعتلری جائز ومقبول همایونلری اوله وداعیلرینه دولت علیه‌نك مشهود اولان عدالتی حقلرنده جاری واحقاق حق اوله‌جغنه دائر سندات معتبره اعطا اولنمسی ومبالغ مذکوره صاحبلری سنه‌دن سنه‌یه نقداً اخذ ایده‌جکلری مرابحه‌لری مقابله‌سنده برمعین ومنصف قیمت ایله امتعه الق مراد ایدرلر ایسه سائر ملتلرك تجارینه ترجیح اولملری بابنده ندرلانده ایلچیسی داعیلری صادقانه تبلیغ ایلدیکی تقریرك ترجمه‌سیدر .

اشبو تذکره بالاسنه کشیده بیوریلان خط همایون

قایمقام شا

رئیس افندی‌یه ایلچیٔ مرسومك کوندردیکی تقریرده همان ویرممك صورتنی ایما ایدر ظننده‌یم ویره‌مز ایسه آخر تدارکه نه‌چاره‌یاپالم ینه بعدالملاحظه ایلچی‌یه ویریله‌جك جواب وتدبیر نه‌ایسه عرض وبیان اولنه همان قوت وقدرت صاحبی اولان الله تعالی حضرتلری عنایت کرم ایلیه‌آمین.

قائممقام پاشانك ۳ ربیع الاخر ۱۲۰۳ تاریخلی دیگر عرض تذکره‌سنك فقرات اخیره‌سی

شوکتلو کرامتلو پادشاهم

. . . . . .

فالدی‌که فلمنك ایلچیسی خبر کوندروب بن بو آچه ماده‌سنك صحبتنه هنوز شروع اولندیغی اثناده یعنی فرق کون اول کیفیتی فلمنکه یازمشیدم بعده کچن کون آچه‌نك نه‌وجهله ادا اولنه‌جغنی ومبادجه‌سی کیفیتنی شامل طرفه پوصله‌ویرلدکده آنی دخی کرکی کبی تشریع وایضاح ایده‌رك دولت علیه‌یه اولان صدق وخلوصم مقتضاسی اوزره بروجه التزام یازدم بررینی متعاقب کیتدی بودفعه ویردیکم تقریره جواب اوله‌رق تسهیل مصالحتی مبین طرفه برتقریر اعطا بیورلسه آنی دخی ارسال ایدر ایدم ماده‌یه کلی مدار اوله‌جغی ظاهردر اکر اراده بیورلور ایسه یارینکی پنجشنبه کونی اولاغمز کیده‌جك وقت کچورلمه‌مك ایچون تقریر مذکور اعطا اولنسون دیمکله قلمه آلنوب مرفوع عتبهٔ علیالری قلندی نزد ملوکانه‌لرنده مستصوب ایسه سحری سماحتلو افندی داعیلرینه دخی ارسال‌وآنلر دخی تصویب ایلدکارنده ایلچیٔ مرسومه اعطا اولنور ایلچینك صوکره‌دن بویله خبر کوندرمسی وتقریر ایستمسی آچه‌نك حصولنی مأمول ایدیکنی اشعار ایتمکله جناب حق تسهیل ایلیه آمین .

طرف دولت علیه‌دن بلامهر وامضا فلمنك ایلچیسنه صورت تقریر

رغبتلو حرمتلو ایلچی بك دوستمزك فلمنك تجارندن دولت علیه‌یه آچه اسقراضی قضیه‌سنه حسن‌سی واهتمامی درکار اولدیغی‌مبین تقدیم اولنان‌تقریری ترجمه‌سی بالمطالعه معلوم اولمغله مورث حظ موفور اولمشدر دولت علیه ایله فلمنك‌جمهوری بینده درکار ونوبنو تزاید واستقراری بدیدار اولان‌آثار تحاب وتوادی ایلچی بك دوستمزك خصوص مزبورده درکار اولان اقدام واهتمام دوستانه‌سی وجوهله تأیید ایلمشدر قالدی‌که ترجمهٔ مذکوره‌ده استقراض اولنه‌جق مبالغ ایچون ممالك دولت علیه‌دن ویریله‌جك ذخیره مبایعه‌جیلرك دام حیله‌لرینه کرفتار ومنقح یرینه مخلوط ذخیره ویریله‌جکی بدیدار ایدیکی وینه ویباغی اعطاسنده دخی ارباب تغلبك دیلدکاری کبی فناسنی تکلیف ایللری وسائر مستأمنانه اعلاسنی ویره‌جکاری آشکار اولدیغی بیانیله بوخصوصلرك برحسن رابطه‌یه ادخالی ویکیشهر جزیه‌سنك تخصیصی مناسب اولوب اداسنده ممانعت

اولنماسی وبو خصوصلرده فلمنك تجاری خساردن صیانت ایچون طرف دولت علیه دن اظهار عدالت اولنمسی وبونلره دائر ایاچی بك دوستمزك دولت علیه یه اشتکا ومراجعتی ظهور ایدرایسه اصغا واحقاق حق اولنمسی مندرج اولغله کرك ذخیره وپنبه ویاغینك وکرك جزیهٔ مذکوره لنك صورت اعطاسی اول امرده ایاچی بك دوستمزك رضاسنه توفیق وصورت حقانیته تطبیق ایله لازم کلان شرایطه ربط اولنه رق معمول به سنده درج اولنور بعده وقت ادا لرنده کرك مبایعه جی وکرك متغلبه مقوله سنه بردرلو خلاف شروط حرکت ایتدیرلمز جسارت ایدنلر ایلچی بك طرفندن انها اولندیغی کبی تأدیب لایق ایله تأدیب وشرائط معقوده بطبقها اجرا اولنور وایاچی بکاك بو خصوصلره دائر انهاسی اصغا واعتبار و احقاق حقه بهر حال ابتدار اولنور عون وعنایت حقله فلمنك تجارینك برآقچه وبر حبه ضرر وخسارلری تجویز اولنمیه جغی بی اشتباهدر شمدیکی حالده ایاچی بك دوستمزدن آقچه نك ویریله جکی خبرینه انتظار اولنمقده ایدیکی ظاهر اولغله خبر مذکور ایاچی بك دوستمزدن وارد اولدیغی کبی سند مذکورك تراضیٔ طرفین ایله بلاتأخیر تنظیم اولنه جغی ایاچی بك دوستمز محقق بیلمك ایچون افاده یه ابتدار اولندی . ٤ ربیع الاخر ۱۲۰۳

اشبو تذکره بالاسنه کشیده بیوریلان خط همایون

قایمقام پاشا

فلمنك ایاچیسنك مطلوبی اولان تقریری یارین علی السحر رئیس افندی سماحتلو داعیمزه ارائه بعده عقبنده ایاچیٔ مرسومه ارسال ایده کیده جك اولاق ایله دولتنه ارسالی جناب حق تسهیل ایلیه آمین .

قائمقام پاشانك ۲٦ ربیع الاخر ۱۲۰۳ یوم جمعه تاریخلی عرص تذکره سنك برفقره سی

شوکتلو مهابتلو پادشاهم

جزایره کیده جك آدم قبودان پاشا ایله لدی المذاکره فاسدن استدانه اولنمق

ممكنميدر جزاير تونس معلوم بركره مذاكره اولنه ديو شرفيافتهٔ صدور اولان خط همايون مضمونى قرين اذعان چاكرانهم اولمغله مفهوم خط همايونلرى قپودان پاشا فوللرينه اشعار اولنمغله فاسدن دخى استدانه صورتى ممكن اولهبيلور ايسه ومشاراليهك بوبابده ملاحظه‌سى نه‌كونه ايسه جوابى كلدكده حضور عاليلرينه عرض اولنه‌جغى . . . . . .

قائممقام پاشانك ١٨ شعبان ١٢٠٣ تاريخلى ديكر عرض تذكره‌سى

شوكتلو كرامتلو پادشاهم

خداوندكار سابق مرحوم ومغفور له سلطان عبدالحميد خان عليه‌الرحمة والغفران [١] زماننده فلمنك جمهورندن اون‌بش بيك كيسه آقچه قرضاً ميرى خزينه‌سيچون مطالبه اولندينى مقدما خاكپاى ملوكانه‌لرينه عرض اولنمشيدى خبرينه انتظار اولنمقده ايكن بوكون فلمنك ايلچيسى برقطعه تقرير كوندروب مفهومنده آقچه خصوصيچون جمهور مذكوره اول كوندرديكى خبرك جوابى كلديكنى وتجاردن تداركه محتاج صورتلرنده اكرچه ايراد اعذار اولنمش لكن صكره‌دن كوندرديكى خبرلر اعذار مذكوره‌يى دافع اولهجغنى بيان ايدر تقرير مذكور عتبهٔ عليالرينه عرض اولنمغله منظور همايونلرى بيورلدقده تفصيلى قرين علم عاليلرى بيوريلهجغى .

فلمنك ايلچيسنك ملفوف تقريرى

بوندن بش آى مقدم ندرلانده مملكتلرنده قرض واستقراض خصوصنه دائر ندرلانده جمهورندن استفسار ودوستلغه لايق وجهله حصول پذير اولمسنه همت اولنمسى بوداعيلرى يدلرينه تاريخ مذكورك اثناسنده ورود ايدن خصوص مزبورده واقع اولهجق اخذ واعطانك شروطنى مشعر برقطعه تسويدك مفهومى بلا تأخير وحسب‌الموعود ندرلانده جمهورينه تحريراتمله تبليغ ايتمشيدم ابتدا كى تقريرمك جوابى ظهور ايده‌كلوب مفهومنده ندرلانده جمهورينك دولت عليه ايله اولان خلوص وصداقتلرى ومابينده مستحكم مصافات قديمه‌لرى مقتضاسنجه خصوص مزبورك حصولنه ال التندن همت ودقت ايله مساعده اولنه‌جغنه بردرلو اشتباه اولنميوب لكن بوآنه‌دك دول سائره ايله واقع اولان بو مثالو اخذ واعطالرى جمهور طرفندن اغماض اولنه‌رق وجوده كلوب ندرلانده

---

[١] سلطان عبدالحميد خان اول ١٢٠٣ سنه‌سى رجبنده ارتحال داريقا ايدوب تخت سلطنته سلطان سليم خان ثالث جلوس بيورمشيدى .

بازرگانلری دول طرفندن مأمور اولان کمسنه‌لریله نظام ویره‌کلمشلردر اعلاناً اخبار واستیذان اولنمق قاعده‌سی جاری دکلدر وندرلانده جمهوری هر بار بو مثالو رعایاسنك تجارتی بلز اولور قالدیکه دولت علیه دخی کما کان بازرگانلره مراجعت ایدر اولور ایسه ندرلانده جمهوری احب واك یقینی اولان دولتلره قیاساً ال التندن اقدام والحاح ایده‌جکندن دولت علیه‌یه عرض وتصدیقنه خاصةً مأمور اولدیغم معلوم دولتلری بیورلدقدن صکره بوداعیلری جوابك بوصورتله ورودینه ذاتاً منتظر اولدیغمدن اون بش کون تاریخ مذکوردن صکره وبعده ایکی دفعه دخی امور مذکوره‌نك حقندن کلهبیلور بیلدیکم اشخاصدن اقتدار واستعدادی اولان بازرگانلره آچمق وایقاظ ایتمك ایچون تفصیلاً تحریر ایلدم جوابلری کلینجه بردرلو قرار ویرلمك احتمالی یوقدر بوندن بویله دخی تحریراتله تکاسل اولنمیه‌جغی وبوندن صکره بوخصوصه دائر ظهور ایده‌جك جوابلری بلدرمکده قصور اولنمیه‌جغی معلوم دولتلری بیورلمق ایچون ندرلانده ایلچیسی داعیلری تقریر ایدر .

اشبو تذکره بالاسنه کشیده بیوریلان خط همایون

بودخی معلوم اولمشدر .

پروسیه ترجمانینك سیاسیاته متعلق برایش مذاکره‌سی ایچون رئیس افندی ایله حین ملاقاتنده استقراضه دائر افاده‌سندن باحث عرض تذکره‌سی

پروسیه ایلچیسنك دولت‌علیه‌دن مطلوبی اولان سندك اعطاسی پروسیالونك دشمنلر اوزرینه اعلان حرب ایلمسنه ودولت علیه ایله برابرجه محاربه‌یه شروعنه تعلیق اولنمسی فرمان جهانبانیلری بیورلمش اولدیغندن بوکون سحری پروسیا ترجمانی قپویه کلدکده فرمان جهانداریلری بیورلدینی اوزره صورت مذکوره‌یی ایلچیسنه افاده ایلمسیچون ترجمان مسفوره رئیس افندی معرفتیله ایراد اولنوب مقدمجه ایلچیٔ مرسوم دولت‌علیه فلمنکدن آچه استدانه‌سنی مراد ایلش اکر فلمنکدن ممکن اولهماز ایسه جنویزدن حصوله کلمسی مأمولدر وپروسیا قرالی بومادهنك حصوله کلمسنه سعی ایدر دیو خبرکوندرمش اولدیغندن آچه خصوصی دخی نه‌کونه اولدیغی ونه‌وقت حصوله کلهجکی پك التزام اولنمیه‌رق کرك محاربه خصوصنه وکرك آچه مادەسنه دائر برقطعه تقریر تقدیم ایلدیکنه بناءً تقریر مذکور دخی ترجمه ایتدیریلوب مرفوع پیشکاه سریر شوکتمصیرلری قلنمغین

بو ماده‌لره نه‌يوزدن ارادهٔ شاهانه‌لرى سنوح ايدرايسه اولوجهله عمل وحركت اولنمق اقتضا ايده‌جكى معلوم عاليلرى بيورلدقده . ١٣ شعبان ١٢٠٣

قائممقام پاشانك ١٨ شعبان ١٢٠٣ تاريخلى ديكر عرض تذكره‌سى

شوكتلو كرامتلو پادشاهم

حضور مكارم موفور شاهانه‌لرنده مضايقهٔ ميريه صحبتلرى درميان اولندينى اثناده بيوك اسپانيا دولتى دولت عليه ايله عهد قريبده مصالحه اولدى وبووسيله ايله جزاير اوجاغى سفاينى تسلطلرندن قورتلدى بوكا تشكراً دولت عليه‌يه خدمت ايتمه يمى قرضاً آقچه ويرمه كلاملرى مبارك لسان درر پادشاهانه‌لرندن جريان وبركره اسپانيا ايلچيسنه حكيمانه افاده ونه‌جواب ويررايسه حضور عاليلرينه عرض اولنمسنى امرو فرمان بيوردقلرينه بناءً خصوص مزبور رئيس افندى قوللرى وساطتيله ايلچئ مرسومك باش ترجمانينه اقتضاسنه كوره تفهيم اولنمشيدى ترجمان مرسوم كيدوب ايلچئ مرسومه بيان ايتمكله ايلچئ مرسوم جواب اولهرق برقطعه تقرير تقديم ايدر مفهومى بيوك اسپانيادولتى جميع محارب اولان دولتلرى وعلى الخصوص خصملريله دولت عليه‌يى مصالحه‌يه خواهشكر واسايش عامه‌يى استحصاله ارزومند وبيطرف اولوب بنابرين سائر دولتلردخى اسپانيه دولتندن آقچه ولوازم استدكلرنده بن بيطرفم اعانت ايده‌مم جوابنى ويرمش اولغله شمدى دولت عليه‌يه آقچه ويرمك بيطرفلغه مانع وبين الدول اسپانيه‌دولتنك تلوننى وشاننه شينى موجب اولغله جائز اولهماز قالديكه مقدما نها اولندينى اوزره دولتين فائده سيچون محبت جانبينك تشييدينه سبب اولور حالاتى اظهاره اسپانيا ايلچيسى اماده درمضمونلرندن عبارت ايديكى وتقرير مزبور عتبهٔ عليالرينه عرض اولنمغله عندالمطالعه تفصيلى قرين علم عاليلرى بيوريله جغى .

اسپانيا ايلچيسنك ملفوف تقريرى

اسپانيادولتنك سلطنت سنيه‌يه اولان دوستانى واختصاصنه دائر جزمكردهٔ حضرت شهريارى اولان حسن ظن واعتقادى ودولت عليه‌يه محضامفيد ونافع اولان ايراداتى بوندن اقدم اسپانيا قرالنه عرض وتقديم برله سلطنت سنيه‌نك دوام فر واقبالى اسپانى استحصاله صرف وسع واقتدار وخاصةً غيرت خالصانه‌سى آثارينى كركى كبى اظهار ايلديكندن نشأت ايدوب حالت مزبوره‌دن قرال مشارالبهه حاصل اولان ممنونيت وانشراح درون حددن افزون ايديكنى ومشارالبهك دولت عليه‌يه اولان صدق طويتى وخلوص وصفوتى قطعياً متغير اولميوب بالجمله اوروپا دولته معلوم اولدينى وجه اوزره بونجه وقتدنبرو دولت عليه‌يه اولان حركاتى غرضدن برى ودوستلغنك صفوت وثباتنه دليل كافى اولدقلرينى ومصلحت جنك مصارفنه نظراً دولت عليه‌نك آقچه تدارك‌نه لزومى درکار اولدينى تقدير ده اسپانيادولتى ادانه‌ايده بيلورمى ديوبوندن اقدم سؤال

بیورلمش ایدی بوبابده اسپانیا قرالنه مخصوص اولان خلوص وصفوتله اسپانیا ایلچیسی داعیلری جواب ویروب اولا بعضیلرك مقاصد مخصوصه‌لری ترویجنه ودول کثیره کندو مملکتلرنی توسیع اتمکه مدار اولان امتداد جنك ومحاربه‌دن ناشی دولت علیه اتلاف مال واتعاب نفوس برله ضرورت مرتبه‌لرینه رسیده اولمامق طریقنی محب صدیق اولان اسپانیا قرالی بوندن اقدم دوستانه اظهار وارائه ایتمشکن بودفعه دولت علیه ضرورت چکمك لازم کلسه قرال مشارالیه بغایت متأثر اوله‌جغنی ثانیاً کچن سنه دولت علیه‌یه افاده اولندیغنی اوزره اسپانیا دولتی هرجهتله بیطرفلق مسلکنی اختیار ایدوب سلطنت‌سنیه‌نك دشمنلری اسپانیا دولتندن استدعا ایلدکلری امداد واعانتی ویرمکدن قرال مشارالیه استنکاف ایلمشکن بالاده مذکور مادهٔ مبلغه‌یی قبول ایلدیکی صورتده حالت مزبوره سلطنت سنیه‌نك مصلحتنه ایراث ضرر ایده‌جك وجهله دول سائره طرفندن دخی مجدداً ادعالر ظهورینه باعث اوله‌جغنی وذکر اولندیغی اوزره دول سائره کندو قدیمی ادعالرینی تجدیدایلمکلری حالتی اسپانیا دولتنك سلوك ایلدیکی بیطرفلق مسلکنه بغایت مغایر ایدیکنی وبوندن ماعدا بالجمله اوروپایی استیعاب ایتمك اوزره اولان نائرهٔ حرب وقتالی تسکین واطفا برله علی‌العموم آسایش عامه‌نك اعاده‌سنه وخاصةً دولت علیه‌نك دوام فر وشوکتنه خواهش ورغبتی بالجمله اوروپا دولتله اظهار ایتمشکن الآن دول مبارزین میانده جنك ومحاربه‌نك امتداد واشتدادینه سبب ومدار اولور خصوص مزبوری بو دفعه قبول ایلمك حالتی اسپانیا قرالنك صدق طویتله واسپانیا کبی بر بیوك دولتك اعتیاد وشانه موافق اولمدیغنی وملاحظات مذکوره رکاب قرتاب خسروانه‌یه عرض وتقدیم اولندقده طرف دولت علیه‌دن قرین پسند اوله‌جقلری ودولتین فائده‌سیچون محبت جانبینك تشییدینه سبب اولور حالاتی نوبنو اظهار اتمکه اسپانیا ایلچیسی داعیلری حاضر وآماده اولدیغی کبی بوبابده ارادهٔ علیه دخی بیدریغ بیورلمه‌جغنی امیدنده ایدیکنی اسپانیا ترجمانی قوللری ایلچیسی طرفندن مأموراً تقریر ایدر .

* * *

بونجه سوزلر، بونجه مذاکره‌لر بی‌سود اولدی؛ چونکه هیچ بر طرفدن قرضاً آقچه آلمق میسر اولمدی. مخابرات ومعاملات واقعه‌نك تمامنی احتوا ایتمین بالاده مذکور وثائقه نظر اولندقده نه درجه‌لرده تکثیر سواد واسراف کلام واختیار تعب بی‌فائده اولندیغی تظاهر ایلر . جودت پاشا مرحوم ذاتاً بومسئله‌یی کوزله تحلیل وتنقید ایتمشدر .

عبدالرحمن شرف

تاریخ عثمانی انجمنی اعضای معاونه‌سندن فائق رشاد بك مرحومك ترجمهٔ حالی

میر مرحومك کندی قلمه آلدیغی ترجمهٔ حالی آنی یه عیناً نقل اولنمشدر :

۱۲۶۷ سنهٔ هجریه‌سی ذی‌الحجه‌سنك غره‌سنده (که ۱۸۵۱ سنهٔ میلادیه‌سی ایلولنك ۲۶ نجی کونه مصادفدر) کیجه صباحه قارشی قباصقالده بویوك پدرم خواجکان دیوان همایوندن السید احیا افندی مرحومك قوناغنده دنیایه کلشم . پدرم عن اصل ازمیرلی بولنان آلای امینلرندن حاجی طاهر افندی، والده‌م احیا افندینك ایکنجی کریمه‌سی شریفه صالحه بدریه خانمدر .

سلطان احمدده کمر اوستنده‌کی صبیان مکتبنده ختم قرآن ایتدکدن صوکره دیوان یولنده‌اسکی شهر اماتی وضبطیه بنامی محنده کائن (عرفانیه) رشدیه‌سنه ، متعاقباً مکتب مذکورك لغویله‌ـ الآن استانبول مکتب سلطانیسی اولان [۱] ـ (والده رشدیه‌سی) نه قلب

[۱] جنتمکان سلطان محمود خان ثانی تربه‌سی حظیره‌سنه متصل اولان مکتبدرکه بر مدت مکتب ملکیه واستانبول سلطانیسی اولدقدن صوکره فی یومنا بزم عالم والده سلطان اناث مکتبیدر .

اولنمه‌سی اوزرینه اورایه دوام ایله‌دم .

صبیان مکتبنده ایکن سلطان عبدالعزیز خان جنتمکانك جلوسی، مکتب عرفانیده بولندیغم تاریخده دخی مشارالیهك مصردن عودتی وقوع بولمشدی.

والده مکتبندن شهادتنامه آلمقسزین چیقه‌رق تیزه زادهم و رضاعاً برادرم فوزی بك مرحوم ایله برابر ملغا باب سرعسکری محاسبه قلمنه کیرمشدك که انشته‌من جمال بك مرحوم قلم مذکورك متحیزانندن اولمغله بزی اورایه مومی الیه قویمشدی . ۱۲۸۰ سنه‌سنده بویوك پدرم احیا افندی برقطعه‌رؤس همایون ایله بنی ـ ممیزلرندن بولندیغی ـ دیوان قلمنه، ایکی سنه صوکره دخی خارجیه مکتوبی قلمنه چراغ ایتدیردی .

دیوان قلمنه دوام ایتدیکم صیره‌ده کوندوزلری قلمده وقت بولدقجه دیوان همایون اقلامندن ملغا (تحویل) قلمی کتبه‌سندن وارباب علم وعرفاندن جمعی افندی نامنده برذاتدن فارسی، صباحلری دخی خانه‌مزده آیاصوفیه مدرسه‌سی طلبه‌سندن علی افندی نامنده برذاتدن عربی اوقور ایدم. جمعی افندی شعرادن اولمغله آره‌ده صیره‌ده بن‌ده شعر نامنه بعض یاوه‌لر سویلر وکندیسنه تصحیح ایتدیریر ایدم. هیچ اونوتمم، ایلك سویلدیکم شعر شویله هذیان آمیز ایدی :

نامه ارسال ایله‌دك ناشاده ای عالی (قدر) !
التفات (جانبهارکی) بکا یوقسه نه در

خوش جمعی افندی‌ده بندن دها ایی برشاعر دکلدی. علم وفضلیله برابر شعرلری لفظاً معناً پرقصور ایدی . تأهلمه :

کچدی صدر ازدواجه عون ایله میر رشاد

واوغلم حسین آکاه بکك ولادتنه‌ده تعمیه اوله‌رق :

طوغدی کونه حسین آکه بك

تاریخلرینی سویله‌مشدی [۱] .

[۱] فائق رشاد بکك ایکی مخدومی اولوب بری خارجیه ترجمه مدیری آکاه بك ودیکری مطبوعات خارجیه ممیزی کاظم بکدر .

يازار كن خاطريمه كلدى : بنم ولادتم ايچون ده قوناغمزده بيتوتت وبويوك پدره امامت وبعض غلمان وجواريه معاملك ايدن مفتى زاده محمد افندى نامنده فقراى علمادن برذات مع‌التعميه شويله برتاريخ سويله‌مش :

مهد وجوده مير رشاد صالدى زيب وفر

برآره‌لق مكتوبى قلمندن اوراق اوطه‌سنه نقل ايدلدم. بنه‌بوانشاده مكتوبى قلمنده صنفلر تشكيل اولنمش ومأموريتم ايكى يوزاللى غروش معاشله مبيضلره مخصوص اولان اوچنجى صنفه تحويل ايدلمشدر .

برايكى سنه صوكره بالامتحان ايكنجى صنفه ، بعده بالانتخاب برنجى صنفه داخل اولدم. برنجى صنفده آرقه‌داشلريمز مكتب سلطانى مديرى مرحوم اسماعيل بك ، اوقاف ناظرى مرحوم محمد على پاشا ، بكرش سفيرى اسبق ـ خورشيد پاشا زاده ـ مرحوم سليمان بك ، واشينغتون سفير سابقى ضيا پاشا ، شورای دولت باش كاتبى اسبق مرحوم مصطفى بك ، فريد پاشا زاده مرحوم سعد الدين پاشا ، پترسبورغ سفارتى كتابتدن منفصل مرحوم ناهيد بك ايدى .

درت مكتوبجى زمانده بولندم كه برنجيسى پترسبورغ سفيرى اسبق كامل پاشا مرحوم ، اوندن صوكره‌كى مشهور ادهم پرتو پاشا مرحوم ، اوچنجيسى عالى پاشا زاده على فوأد بك مرحوم ، دردنجيسى صفوت پاشا زاده رأفت بك مرحومدر .

صنفلرك معاشى نظامناده معين اولان مقداره ابلاغ ايديلمديكندن برنجى صنفك معاشى بيك بش يوز غروش اولديغى حالده بن سكزيوز غروش آليرو بوآره‌لق قائمه پاره چيقمه‌سندن ومعاشلرك تداخله‌قالمسندن طولايى بك زياده مضايقه چكر ايدم . رفقا نامنه بعض رقبانك اغواسنه وحجاز ، يمن ، طرابلس غرب كبى قائمه بلاسندن مصون قالان ولايتلردن برنده مكتوبجيلق قائمقاملق كبى برمأموريت استحصالى هواسنه قابلدم . بوصيره‌ده

ارزنجانی مشهور حاجی عزت پاشا طرابلس غربه والی اولمغله مکتوبجی رأفت بکدن آلدیغم غایت ملتزم برتوصیه‌نامه ایله مشارالیهٔ مراجعت ایله‌دم. بزی مکتوبجی ایتمك وعدیله آلدی کوتوردی . فقط وعدینی انجـازه مقتدر اوله‌مدیغندن رأفت بکه قارشی محجوب اولمه‌مق ایچـون بنی زور ایله خمس تحریرات مدیرلکنه تعیین ایتدی. حال بوکه بن احتیاطه رعایةً کلیر ایکن اوچ آی مأذونیت آلمشـدم . حاجی عزت پاشـانك بنم حقمده بوندن زیاده برشی یاپه‌مایه‌جغنی و برطرفمدنده مدت مأذونیتمك ختامه تقرب ایتدیکنی دوشونه‌رك بالاستعفا قالقوب استانبوله کلدم . برده قلمه کیدیم که دها بن بورادن کیدر کیتمز یرمه باشقه‌سنی آلمشلر .

اللهدن اوله‌جق ، احمد مدحت افندی مرحوم او صیره‌ده مطبعهٔ عامره مدیرلکی انضمامیله تقویم وقایع مدیریتنه تعیین اولنمش. استانبوله کلدکدن برقاچ کون صوکره زیارتی ایچون (ترجمان حقیقت[۱]) ه کیتمشدم. کیفیت حالمه واقف اولدقدن صوکره « اصـابت اولمش ! بنده تقویم ایچون برباش محرر آرایوب طوریوردم . قبول ایدرسه‌ك بوکوندن تیزی یوق ، بیك بشیوز غروش معاشله سنی تعیین ایدهلم » دیدی . بلاتردد « فنعم المطلوب ! » ی باصدیردق . ایرتسی کونی معارف نظارتنه تذکره یازوب امرینی‌ده آلدی . ۱۲۹٦ سنه‌سی مارتنده ایدی ، تقویم وقایع بزم ریاسـت تحریریه‌مز آلتنده نشر اولنمغه باشـلادی . آرادن برسنه کچدکدن صـوکره مدحت افندی ، بنی‌ده ، سائر محررین ومترجمینی‌ده ترجمان حقیقتله (عثمانلی) نامنده‌کی فرانسزجه غزته ایچون مطبعه‌سنده آلیقویه‌رق تقویمه کوندرمه‌مکه باشلامش وبوحال تقویمك چیقمامه‌سنه ، النهایه بوس بوتون انتشاردن قالمه‌سنه سبب اولمشدر .

بوصیره‌لرده ایدی که عالی پاشـا زاده علی فؤاد بك معارف ناظری

[۱] ترجمان حقیقت غزته‌سی اوزمانلر مرحوم احمد مدحت افندی طرفندن اداره وتحریر اولنور ایدی .

اولدى . حسب‌الاخلاص تبريك ايچون نظارته كيتدم . بو كونلرده ديار بكر ، سيواس ، معمورة‌العزيز ، وان ، ارضروم ولايتلرنده معارف مديرلكلرى تشكيل ايدلمك مقرر اولمسيله قبول ايتديكم حالده بوولايتلردن هانكيسنى ايسترسەم سويله‌مكلكمى امر ايتدى . تشكر ايدرك دوشونمك ايچون بركون مساعده ويرلمسنى رجا ايتدم . اوده بالاستشاره ديار بكرى ترجيح وتصميم ايتدك . ايرتسى كونى تكرار كيدوب قرارمى سويله‌دم . برهفته صوكره مأموريتمك امرى چيقدى . على فوأد بك افندى يونى بكا تبليغ ايتمكله برابر برخيلى وصايا اجرا وتعليمات اعطا ايتدى . ١٢٩٨ نيسانك ايچنده بركون ايدى ، ديار بكره يكى والى تعيين اولنان مشير سليم پاشا مرحوم ايله برابر فاميليا‌جه استانبولدن حركت ايدلدى واسكيدرون وحلب طريقيله ديار بكره وارلدى .

اوتاريخده ولايتلرده يكيدن آچيله‌جق مكتبلرله اصلاح ايديله‌جك مكاتب موجوده مصارفنه اوقاف مندرسه‌دن بولنوب ميدانه چيقاريله‌جق حاصلات قارشيلق كوسترلمش وحال بوكه سنه‌لردن ، بلكه عصرلردن برى بومقوله وقفلر وجوه ومتنفذانه مأكل اولمش بولنديغندن آيلرجه مدت كيجه‌لى كوندوزلو اوغراشلديغى حالده بش غروش بولنوب ميدانه چيقاريله‌مامش ومقام ولايته اولان مراجعات رسميه وخصوصيه‌مز عقامته محكوم اولدقدن باشقه برايش كورولەماميه‌سندن طولانى خلقه قارشى محجوبيت ونظارته قارشى مسئوليت التنده قالمق ملاحظه‌سى ايله نظارته تلغرافله مراجعت ايدرك ديكر ولايتلردن برينه بجايشمك اجراسنى طلبه سوق ايله‌مشدر .

نظارتدن آلديغم تلغرافده وانه تحويل مأموريت ايتمش اولديغمك بيانيله ولايتجه ايليشكمك قطعيله اورايه عزيمتم امر اولنيوردى . عائله‌مى استانبوله كوندردكدن صوكره ديار بكرجه اولان ايشلريمى برقاچ كون ظرفنده تسويه ايدرك سعرد طريقيله وانه عزيمت ايله‌دم .

والی، اشقودره‌لی زاده‌حسن پاشا ایدی. بوراده‌ده هیچ برشی یاپمغه موفق اوله‌مادیغمدن و برطرفدن عائله‌مدن جداوتك وتنها برحالده‌بولنیشم جسماً روحاً بنی تحملکداز بر عذاب و اضطرابه دوچار ایله‌دیکندن نظارتدن آلدیغم اوچ آی مأذونیت اوزرینه استانبوله کلدم و متعاقباً یانیه معارف مدیرلکنه تعیین اولندم . یانیه والیسی مشیر احمد ایوب پاشا ایدی . مکتب اعدادیده یکیدن تشکیلی لازم کلن برصنف ماده‌سندن طولایی آره‌مزده وقوع بولان براختلاف اوزرینه مشارالیه بنی نظارته شکایتله عزل ایتدردی .

۱۳۰۴ سنه‌سنده بوصورتله معزولاً استانبوله عودتله درت سنه‌قدر بعض غزته‌لرده محرر لك و برایکی خصوصی مکتبده معلملك ایتدکدن صوکره ۱۳۰۸ ده مطبوعات داخلیه مميزلکنه وبالتدریج ترقی ایده‌رك قلم مذکور سرخلیفه‌لکنه، مدیرمعاونلکنه‌ودورمشروطیتی متعاقب‌معاونلك عهده‌مده اولدیغی حالده تقویم وقایع مدیرلکنه تعیین ایدلمشدم .

تنسیقات اخیره صیره‌سنده معاونلك ومتعاقباً تقویم وقایع مدیرلکی لغو اولنمق مناسبتیله آچیقده ومعزول قالدم وبالاخره اختیار تقاعد ایله‌دم . ۱۳۲۷ سنه‌سنده دفترخاقانی نظارتنده آچیلان قاداسترو مکتبی کتابت معلملکنه ، ۱۳۲۸ سنه‌سنده دارالفنون عثمانی تاریخ ادبیات معلملکنه تعیین اولندم . دارالفنونده‌کی معلملکمه نهایت ویریله‌رك اناث سلطانیسی ادبیات معلملکنه تعیین اولندم . بوراده‌ده براز مدت دوام ایتدم ایسه‌ده خسته‌لغم اشتداد ایدرك وجودمده تدریسه قوت واقتدار قالمه‌دیغندن استعفا ایتدم وقاداسترو مکتبی کتابت معلملکنی عهده‌مده محافظه ایله‌دم .

حیات مأموریتمده اولی صنف ثانیسی رتبه‌سیله ایکنجی مجیدی واوچنجی عثمانی نشان ذیشانلرینی احراز ایله‌دم .

* * *

فائق رشاد بك صوك زمانلرده وجودینه طاری اولان ضعف

عمومى اوزرينه اطبانك وصايا سنه بناءً مخدومى حسين آكاه بكك كوز تپه‌ده‌كى خانه‌سنه كوتورلمش واوراده تحت تداويه آلنمش ايسه‌ده مرضى كوندن كونه اشتداد ايدرك ١٣٣٠ سنه‌سى حزيرانك اون اوچنجى جمعه كونى على الصباح داربقايه ارتحال ايتمش وصحراى جديده‌كى مدفن مخصوصنه دفن ايدلمشدر .

مير مومى اليهك ارتحالندن برخيلى سنه اول آلنوب اشبو مجموعه‌يه درج اولنان فطوغرافيسنه نظر اولندقده سياسنده نمايان سلامت وطاتليلق اطوار واخلاقنده دها مؤثر برصورتده متجلى ايدى . طبعاً پك حليم وسليم اولديغى كبى فوق العاده متوكل وقناعتكار ودرويش نهاد ، هركسه خير خواه ، خلوق ، مؤدب . فنالقدن ودل آزارلقدن نهايت درجه‌لرده مجتنب ايدى . محبان طريقت مولويه‌دن ايدى . مطالعه وتحريرى زياده سور بر ذات اولوب ادبياته حصر مشاغل ايلش وزمانك پيشوايان ارباب قلمى اولان شناسى ، نامق كمال ، ابوالضيا توفيق ، رجائى زاده اكرم ، احمدمدحت وامثالى ايله تشريك مساعى ايليه‌رك نشريات ده بولنمش ايدى . اسحق پاشا حريقنده خانه‌سى محترق اولديغندن بالجمله كتب ورسائلى ومدت عمرنده صرف همت ايله طوپلايه بيلديكى نادر مجموعه‌لر ويازديغى برچوق آثار نفيسهٔ ادبيه محو اولديغندن بوحرومينك تأثيرى آلتنده صوك درجه يأس وفتوره دوشمش كورينوردى . اشعار وشعراى عثمانيه حقنده اك چوق معلومات ايدينن متخصيصندن وتتبع آثار ضمننده كتبخانه كتبخانه طولاشان ارباب مراقدن ايدى . ازجمله « مطبوعات عثمانيه تاريخى » نامنده بر اثر مفصل تحريرينه شروع ايله خيلى صحائف وجوده كتيرمش ومطبوع كلدسته‌دن ماعدا اشعارينى ترتيب وتدوين ايتمش ايكن مذكور حريقده ايكيسى دخى محو اولمش ايدى .

وجوده كتيرديكى آثارك مطبوع بولنانلرى بروجه آتيدر : آثار منظومه‌يى حاوى (كلدسته) ، حكايات منتخبه‌يى حاوى (كنجينهٔ لطائف) ، كمال بك مرحوم ايله تأسس ايدن مناسباتى حاكى (كمال بك ايله مخابره‌مز) ، قاداسترو

مکتبی مدیری علی‌نظیما بك ایله مشترکاً (مکمل عثمانلی لغتی) ، (مختصر ومصور تاریخ عثمانی) ، (خزینهٔ منتخبات) ، (اصول قرائت) ، ایکی جلد (کلیات لطائف) ، مترجم (سرکذشت آریستوتوئیس) ، ملی بر سرکذشتی حاوی (سرکذشت خلوصی) ، (تاریخ ادبیات عثمانیه) ، ایکی جلد (اسلاف) و ذیلی ، (تراجم احوال) ، (انشا وکتابت) .

مرحوم غایت نفیس رقعه وتعلیق یازاردی ، کمال سرعت ولطافت ایله یازمق مرحومك مخصوصاتندن ایدی .

* * *

مزیات اخلاقیه ومساعیٔ جدیه‌سنی وادب عرفانی بحق تقدیر ایلدیکمز فائق رشاد بك کبی بر قیمتلی آرقداشمزك ضیاع ابدیسندن طولایی تأسفلر ایلرز مولی غریق رحمت ایلیه .

انجمن

قاضی برهان‌الدین احمد

(۲۹ نجی جزء صحیفه ۳۰۷ — ۲۹۶ دن مابعد)

یولبوغا بر مدت صوکره بر قوقه عصیان ایده‌رك منطاشی سلطاندن طلب ایتمش ومشارالیه‌ده عزیمتنه مساعده ایتمش اولدیغندن یکدیکرینه ظهیر اولان یولبوغا ومنطاش حمص وحما ودمشقی تسخیر ایده‌رك مصره کیتدیلر . برقوقی طوتوب کرك قلعه‌سنده حبس ایتدیلر . بعده منطاش ایله یولبوغا اره‌سنده ضدیت حاصل اولدی . منطاش احراز غلبه ایله یولبوغایی طوتدیروب اسکندریه‌ده حبس ایتدیردی. بو حالدن بر قوق استفاده ایده‌رك حبسدن چیقدی . ینه سلطنته نائل اولدی . منطاش عصیانندہ ثبات ایتدیکندن قتل ایدلدی بیهوده یره برچوق قانلرك آقماسنه باعث اولدیغندن اعدامی‌ده اصابت اولدی. مصر عسکری سیواسدن عودت ایدنجه جنید ودیکر خصماسی ازجمله امیر احمد سلطان برهان‌الدین احمددن عذر دیله‌دیلر و کچمش حرکتلرندن پشیمان اولدیلر .

بوایامده آق‌قیونلو امیری قتلوبك [۱] وفات ایتمش ایدی . ارزنجان ملکی مطهرتن آق‌قیونلولره هجوم ایده‌رك مالارینی یغما ایتدیکندن ترکمانلر آنی تعقیب ایله عظیم جنك وقوع بولدی. بو محاربه‌ده مطهرتن مجروح ومنهزم اولدی. مطهرتن ترکمانلرك یایلاق عودتنده تکرار هجوم ایتدی . ینه منهزم اولدیغندن قراقیونلو قرامحمده ملتجی اولدی . ایکی طائفه اره‌سنده عداوت قدیمه اولماغله مطهرتن قرا محمدك یاردمی ایله آق

[۱] قتلغ یاخود حاجی‌بك بایبوردجوارنده سینور قریه‌سنده مدفون اولدیغی مرآت جهان نام تاریخده محرردر . سینور قریه‌سی « سینوریا » شهر قدیمك موقعنده اولمالیدر. بوراده روماسرداری پومپه پونت‌قرالی مهرداد‌ك خزینه‌لرندن برینی بولمش ایدی . بعض تاریخلر قتلغ بکی آق‌قیونلو دولتنك مؤسسی عدایدرلر . مشار الیه‌ده طربزون خاندان ایمپراطوریسندن قیز آلمشدر .

قیونلولری فناحالده بوزدی . قورتولانلر احمدبکك ریاستنده اوله‌رق سلطان برهان‌الدین احمده التجا ایتدیلر. سلطان، احمدبکی انواع انعامه غرق ایتدی . فقط برزمان صوکره احمدبکده علائم عصیان کورولمکه باشلادی . یولبوغای ناصری یه قاصد کوندردیکی و « اموراوغلی، خلیل بك دلقادری قتل ایتدیکندن سلطان برقوق انی بیوك بکلر صیره‌سنه کچیردی . اکربزده آنك دشمننه (یعنی سلطان برهان‌الدین احمده) قصد ایدرایسه‌ك بزم مرتبه‌مز مشارالیه قاتنده نه قدر عالی اولور. » دیدیکی سلطان برهان‌الدین احمدك مسموعی اولمش ایدی اما تجاهلده بولونور ایدی .

بوائناده امیر احمددن ایلچیلر کلوب کیدوب صلح ایسترلر ایدی . سلطان ، مصرلیلرك سیواسی محاصره‌سی اثناسنده امیر احمدك استرداد ایتدیکی قلعه‌لری کیرو ایسته‌دی . امیر احمد امتناع ایتدیکندن حرب باشلادی . امیر احمد مغلوب اوله‌رق اماسیه قلعه‌سنه قاچدی . « قزان قیاسی » و « چکرك » قلعه‌لرینی حرباً کیرو آله‌رق سلطان برهان‌الدین احمد منصور ومظفر ارتق آباده قوندی . اورادن قاز آباده کیتدی . « قوروق قراکول » نام خوش صیدکاهده رمضانی کچیردی . بایرام نمازندن صوکره احمد بك اوینه کیدوب کلمك اوزره اذن ایسته‌دی . برساعت صوکره زره کیمش اولدیغی واتباعی مرتب ، مکمل سوار بولوندیغی حالده اوزاقده طوردی. سلطان برهان‌الدین یرندن قیلدانمادی. احمدبك « مقصدم معیتمك قوتنی عرض ایتمکدر. » دیه خبرکوندردی. سلطان بوسوزك تزویر اولدیغنی بیلدیکی حالده ینه بیلمه‌مزلکه کلدی .

بایرامدن صوکره ترخال قلعه‌سنه عزیمت ایدن سلطان ، خراب ایدیلن عمارتنی تکرار یاپدیردی . دولتشاهی ایکی یوز نفرله تعیین ایتدی . برکون آق قیونلو احمد بك حضور سلطانه کله‌رك « آماسیه ولایتی معموردر . اهالیسی ایسه سلطانه عاصیدر . بزم عسکرمز ایسه ضعیفدر . امر ایدر ایسه‌کز آنلره آقین ایده‌لم . مال آلوب

عسکره طاغیدالم . » دیدی . سلطان تصویب ایتدی . حال بوکه احمد بك امیر احمدله کیزلیجه اویوشمش اولدیمندن سلطانی ورطه‌یه دوشورمك ایسته‌یور ایدی . اما موفق اولامادیلر . سلطان غائماً سیواسه عودتله محاربه یورغونلغنی کیدرمك وعزم بزم ایچون ایی بروسیله اولمق اوزره اوغلارینه سنت دوکونی یاپدی . سوری ، ترخال قلعه‌سنك دولتشاه طرفندن ضبطی سروری ولی ایتدی . بوندن صوکره آق قیونلو احمد بکك امیر احمدله عقد اتفاق ومصاهرت ایتدیکی ومتحداً توقات قلعه‌سنی الده ایتمکه چالشدقلری خبری کلدی . سلطان ، بوقدر لطفنه مظهر ایتدیکی احمد بکك نانکورلکنه حیرتله اسکی یوردینه دفعنی تصمیم ایتدی . بونك ایچون توقاده کلدی . احمد بك ده خائفانه اورایه کلدیکندن سلطان نظر رأفت ایله ملاطفه ایتدی . هرکس طاغلدقده صوکره احمد بکی ومعیتنی چاغیردی . جرملرینی یوزلرینه اوردی . حیاتدن امیدلرینی کسمش ایکن عفو ایله آنلری احیا ایتدی . اما بونلرك وطنلرینه دونمه‌لرینی ارزو ایتدیکندن عسکرینه اولرینی یغما ایتدیردی . صوکره ده احمد بکه خلعت کیدیروب اموال ومواشیسنی استرداده کوندردی . اناطولینك بوکونکی حال خرابیسی سلطان برهان‌الدین احمد کبی ظلمه‌نك بوکبی حرکات غدارانه‌سی نتیجه‌سیدر .

آماسیه شهرینه جوار خراب قلعه تعمیر ایدیلورسه آماسیه الده ایدیله‌جکی سلطانه اخبار ایدلدیکندن مشارالیه اورایه کیدوب قلعه‌یی تعمیر ایتدیردی .

سلطان شهید مراد خداوندکار قوصوه محاربه‌سنه عزیمت ایتدیکنی استخبار ایدن امرای مغول بوصیره‌ده سلطان برهان‌الدین احمده کلدیلر . ممالك عثمانیه‌یی غارت ایچون اذن ایسته‌دیلرسه‌ده انصاف ومروته موافق کورمه‌دیکندن جواب رد ویردی . اورادن سیواسه عودت ایتدی .

مطهرتن ، قرا محمدله اولان اتفاقنه مغروراً برطاقم تصوراتده بولوندیغنی سلطان برهان‌الدین استخبارله بهار موسمنده ارزنجانه متوجه

اولدی . مطهرتن وخامتی ادراك ایله دوستلغندن بحث ایتمك ارزوه نواب کوندردیکندن برطلوش قلعه‌سی تخریب ایدیلك ، امیر مطهرتندن ضبط ایدیلن بعض یرلر اعاده اولونماق ، امیر مطهرتن سلطانه عسکرله یاردم ایتمك خصوصاتی قرارلاشدی . سلطان سیواسه عودتله برمدت اقامت ایتدی . امیر احمد ، منطاش ایله اتفاق ایده‌رك همشیره‌سنی اکا تزویج ایتدیکندن اماسیه‌یه حرکات عسکریه اجراسنه لزوم کورن سلطان معدن قلعه‌سنی محاصره وضبط ایتدی . امیر احمد طالب صلح اولمغله عقد مصالحه ایدیلوب سلطان سیواسه کلدی .

انتقام‌المق صیره‌سی کلدیکندن جنید علیهنه سوق عسکرله قرامان اوغلنك وسولی دلقادرك معاونتلرینه رغماً دولوحصارینی بالمحاربه آلدی. فریدونه توجیه‌ایتدی. جنید کلوب سلطانك یاغنی اوپه‌رك اطاعت‌ایتدیکندن اکاده خلعت کیدیردی. بعده قیصریه‌یه کلوب راحتنه باقدی . جنیدك شرندن یایلاغه کیده‌مه‌ین الوس سلطانه دعا خوان اوله‌رق یایلاغه کیتدیلر . سلطان‌ده پایتختنه کلدی.

برمدت صوکره قسطمونیه بکی سلیمان پاشادن اتفاق طلبنی حاوی مکتوبلر کلمکله باشلادی . بواتفاق خواهشنی ایضاح ایچون وقایع سالفه‌یه ارجاع نظر ایجاب ایتمکده‌در : اماسیه ملکی امیر احمده قائم پدری قسطمونیه امیری بایزیددن قوهٔ معاونه کلدیکی ومع‌مافیه کرك امیر احمدك کرك قسطمونیه‌لیلرك مغلوب اولدقلری [۱] وسلاطین عظام عثمانیه‌دن خداوندکار سلطان مرادخان اول قسطمونیه امیرینك مغلوبیتندن بالاستفاده پدرینه عاصی اولمش ولان کوتوروم بایزیدزاده سلیمان پاشانك پیشوالغی ایله قسطمونیه ولایتی ضبط ایتدیکنی [۲] یوقاروده ذکر ایتمش ایدم . سلیمان پاشانك اسباب عصیانی ایسه ایقاع ایتدیکی برجنایت عظیمه‌یه

---

[۱] تاریخ عثمانی انجمنی مجموعه‌سی جزء ۲۸ صحیفه ۲۳۹

[۲] ینه اوجزءده صحیفه ۲۴۰

پدرینك اندن اشنع برمقابله‌ده بولونماسندن ایلرو گلمش ایدی . شویله که سلیمان پاشا برادری اسکندری ملك مسأله‌سندن طولایی قتل ایتمکله اسکندره محبت عظیمه‌سی بولونان کوتوروم بایزیددە ـ غالباسلیمان پاشایی اله کچیروب اعدام ایده‌مه‌دیکندن ـ برای انتقام کندی قیزی اولان سلیمان پاشانك همشیره‌سنی وسلیمان پاشانك قیزی واوغلی اولان حفیدوحفیده‌لرینی اسکندرك قانله بدل اوله‌رق هلاك ایتدی . بومعصوملرك قانلری بر ظالم قرنداش وبابا یولنه براظلم بابا وجد طرفندن اراقه اولونماسی رقت انکیز اولمغله قیز قرنداشنك واولادینك اخذثاری ایچون خداوندکار سلطان مراد خان اولك درکاهنه التجا ایدن سلیمان پاشا مظهر صحابت پادشاه عثمانی اولوب بوسایه‌ده قسطمونیه‌یی الده ایتدی . باباسی بایزید منهزماً سینوبه صیغندی . طینت فاسدسندن ومألوف اولدیغی غدر وظلمدن حکمدارلغه سزا اولمادیغی مبرهن اولان سلیمان پاشایی حضرت خداوندکار حبس ایدوب قسطمونیه‌یی ضبط ایتدی . فراره موفق اولان سلیمان پاشانك باشنه اهالئ قسطمونیه طوپلانماقله عاکر عثمانیه کیرو چکیلوب خداوندکار قسطمونیه‌دن فتح ایتدیکی قلعه‌لری صاحب اولی بولونان بایزید، ترك ایتدی . سلیمان پاشا باباسنه مقاومته اقتداری اولمادیغندن قسطمونیه‌دن چیقدی. پادشاه آل عثمان حضرت خداوندکار مراد خان سلیمان پاشانك قصورینی عفو ایله صهریت خاندان عثمانی ایله تلطیف وقلاع عثمانیه‌دن برینك تفویضی ایله تکریم ایله پدرینه مسلط ایتدی . خسته بولونان بایزید سینوبه رجعت ایدوب اوزاده وفات ایتدی . ۷۸۷ . قسطمونیه سلیمان پاشایه قالدیغندن یلدیرم سلطان بایزید خان جلوسنه قدر راحت راحت حکم سورمکده ایدی .

حضرت خداوندکارك قوصوه‌ده شهادتی ولی ایدن شهزاده یعقوب فاجعه‌سی قرامان اوغللریله عونه‌سنه وباخصوص مغوللره ممالك عثمانیه‌یه تجاوز ایچون برفرصت تشکیل ایتدی . قرامانلیلر بکشهرینی ومغول

امراسندن مروت بك قیر شهرینی الدیلر . میر مومی‌الیه قیر شهرینی سلطان برهان الدین احمده تسلیم ایتدیکندن بوتوره‌دی سلطان‌ده اکا کدوك ولایتنی ویردی . کرمیان اوغلی ولد شاه چلبی عثمانلیلر یدینه کچمش اولان ممالکندن بعضلرینی استردادله دیکرلرینی قورتامغه سعی ایتدی. خلاصه اناطولیده بولونان ممالك عثمانیه‌یی هرطرفدن دشمنلر صارمش ایدی . یلدیرم سلطان بایزید خان سلیمان‌پاشایی یاردمنه چاغیردی. سلیمان پاشا قوتلی برعسکرله اکا ملحق اولدیغندن صاروخان وایدین ولایتلری استخلاص اولوندی . لکن سلیمان پاشا اناطولیده‌کی طوائف ملوکك سطوت سلطان بایزید خانله صاعقه اصابت ایتمشلره دوندکلرینی رأی‌العین مشاهده ایتدیکندن خائفاً سلطان برهان‌الدین احمدك اتفاقنه افتقار ایتدی . ایکی متفق اماسیه ملکی امیر احمدك تصرفنده بولنان سمره قلعه‌سی حدودنده ملاقات ایتملری قرارکیر اولمش ایدی . امیر احمد عادت معهوده‌سی وجهله ینه‌عصیان ایتمش ایدی. سلطان برهان‌الدین احمد قلعهٔ سمره نواحیسنه وصولنده قلعه محافظی سلیمان پاشانك مأمورلرندن برینی دعوتله قلعه‌یی اکا تسلیم ایتدی. سلطان برهان‌الدین احمد بوحیله ایله قلعه‌یی براقمادیغندن وحربه باشلادیغندن قلعه محافظی سلیمان‌پاشانك آدمنی طیشاری کوندروب قلعه‌یی سلطان برهان‌الدین احمده تسلیم ایله‌دی. سلیمان پاشا کندی رخصتی اولماقسزین مأمورینك بوایشی یاپدیغنی بیان ایله سلطاندن عذر دیله‌دی. طرفین اره‌سنده ملاقات وقوعه کلوب سلطان برهان‌الدین احمد غایت قیمتدار برقلیچ وکوله‌لر وجاریه‌لر اهداسی ایله متفقنی اعزاز واکرام ایتدی . بوملاقاتی متعاقب سلطان برهان‌الدین احمد سیواسه کلوب یاز موسمنك نهایتنه قدر قالدی . بوهنکامده دولت عثمانیه ایله قرامان اوغلی محاربه ایدییور ایدی. عثمانلیلر قونیه‌یی محاصره ایتمکده اولدیغی ومغولك اکثری‌ده سلطان مشارالیهله متفق بولوندیغی خبری کلدی . قرامان اوغلی ایلچی کوندروب سلطان برهان‌الدین احمددن استمداد ایتدی .

بوده سلیمان پاشانی قرامانلیلره معاونته کوندرمك عزمیله دانشمندیه‌یه متوجه اوله‌رق قرا حصاره قوندی . سلیمان پاشا ورود ایتدیکندن ایکی متفق عقدمجلس مشاوره ایتدیلر. سلیمان‌پاشا « عنقریه [۱] وانکوریه [۲] ولایتنی نهب وغارت ایده‌لم . عثمان اوغلی قونیه‌دن قالقار . بوایش بو وجهله حل اولنور . » دیدی قرامانلیلره یاردمدن زیاده کندی منافعنی کوزه دن سلطان برهان الدین احمد کنغری وانقره یغماسندن چندان مستفید اولامایه‌جغندن وبویغما سلیمان پاشانك قوت ومکنتنه خادم اوله‌جغنی درپیش ایتدیکندن بالذات قرامانلیلره معاونتی تکلیف ایتمکله سلیمان پاشا ایله متفقا قیرشهرینه متوجه اولدیلر . الوس امراسنه‌ده قاصد کوندردیلر . بونلردن یاقینده بولونانلرك برقسمی دعوته اجابت ایتدیلرسه‌ده اوزاقده کیلر بزم یایلاق وقیشلاغمز عثمان اوغلی حدودنده اولدیغندن بزیاز وقیش آنلرله خوش کچنمکه مجبورز دیه‌رك اعتذار ایتدیلر . سطوت عثمانیه‌ایله سلطان برهان‌الدین احمدك بومغوللره اولان نفوذی زواله یوزطوتمقده ایدی . مع مافیه مصربك نامنده برمغول‌بکی ـ ذاتاً خاندانندن برقیزسلطان برهان‌الدین احمدك تحت نکاحنده بولونماسندن ناشی ـ آنکله متفق اولدی . سلطان مشارالیه قیرشهرینه مواصلتنده قرامان اوغلنه برقاچ دفعه قاصد کوندروب عجله کلمه‌سنی طلب ایتدی . حال‌بوکه‌قرامان اوغلی یلدیرم سلطان بایزیدخانه بکشهرینی اعاده ایتمش وسلطان مشارالیهدن عثمانلیلرك قونیه‌یه تعرض ایتمه‌یه‌جکلری وعدینی اله‌رق صلح اولمش ایدی. سلطان برهان الدین‌احمدك قرامان‌اوغلی یولنده صرف ایتدیکی پاره وامك هبا اولدی . انجق غالبا بوش دونمش اولمامق واحتمال که مغوللره کوز داغی ویرمك اوزره مصربکه متعلق اولان جمله قلعه‌سنی حربا آلدی وقلعه‌ده بولونان مصر بکك اوغلنی

---

[۱] کنغری
[۲] انقره

اسیر ایتدی . بونی متعاقب سلیمان پاشا ولایتنه وسلطان برهان‌الدین احمدده قیصریه‌یه کیتدیلر .

بهار اولونجه الوس امراسی برمعتاد حضور سلطان برهان‌الدین احمده کلدیلر تشریفات وانعاماته مظهر اولهرق یرلرینه دوندیلر .

سلطان برهان‌الدین قیصریه‌یه حرکتله ایوب حصارینه کلوب محافظی جبراً تحت اطاعته آلدقدن صوکره قیصریه‌یه وبعده سیواسه روبراه اولدی . سیواسه مواصلتدن برقاچ کون صوکره اماسیه ملکی امیر احمدك دولت عثمانیه ایله اتفاق ایتدیکی وسیالو قلعه‌سی صاحبی قلعه‌سنی عثمانلیلره تسلیم ایتمك نیتنده بولوندیغی خبری کلدی . بوقلعه اودورده حصانتده اك ممتاز قلاعدن بری ایدی . بویله مهم برموقعك عثمانلیلرك النه دوشمه‌دن ضبطی سلطان برهان‌الدین احمدجه الزم بولوندیغندن یازك اك شدتلی زمانننده قلعه‌یه متوجه اولوب بر قاچ کون محاصره ایتدی . قلعه محافظی امیر احمدك امدادندن نا امید اولهرق بعض شرائطله عرض اطاعت ایتدیکندن سلطان برهان‌الدین احمد قیصریه‌یه عزیمتله متاعب سفری بر قاچ کونلر بزم ایله کیدردی . سلطنتی یا رزمه یاخود بزمه حصر ایدن بوتوره‌دی سلطانك اقبالی مرتبهٔ قصواسنه رسیده اولمش اولدیغندن ادباری یاقلاشماقده ایدی . بو اثناده قسطمونیه امیری سلیمان پاشادن « عثمان اوغلی ولایتمزه قصد ایتمکه متوجهدر . سزدن بشقه ضیغه‌جق یرمز یوقدر . » خبری کلمکله سلطان برهان‌الدین عسکر ترتیبنه باشلادی . بوخبرك وصولنده طرف دولت عثمانیه‌دن کلمش اولان برسفیر حضور سلطان برهان‌الدین احمده اولدیغندن برمعتمدی ایله سلیمان پاشانك ایلچیسنی یلدیرم بایزید خانه « سلیمان پاشا ولایتنه حرکتکز مسموعم اولدی . اوبزم یارقدیمز اولدیغندن صرف نظر ایدیکز . عکس تقدیرده بزده هجومه حاضرز . » خبریله کوندرمش و آماسیه حدودینه حرکت ایتمش ایدی . برقاچ کون صوکره

معتمد مومى‌اليه رجوعله كويا عثمان اوغلى ، سلطان برهان‌الدين احمدك توجهنى ايشيدنجه دونوب كيتديكى خبرينى كتيرديكندن توقاته كلدى . قيش موسمنده عثمانليلرك قسطمونيه قصدنده اولديغنى استخبار ايتمكله عسكر طوپلايوب معدنه‌قوندى. عثمانليلر ياقين‌كلنجه شيخ مؤيدايله كورپه بكى مقدمة‌الجيش اوله‌رق سوق ايله كندى‌ده ارقه‌دن يورودى . عثمانليلر سلطان برهان‌الدين احمدك توجهنى ايشيدنجه كيرو دوندكلرندن سليمان پاشا دشمنندن امين اولدى . فقط سلطان برهان‌الدين احمد سليمان پاشانك تلونندن متعجب ايدى . زيرا سليمان پاشا كاه كيزلوجه امير احمد ايله مخالصتده بولونور كاه طاشان اوغلنى وباؤراليلرى دعوت ايدر كاه محمود جلبى وسليمان بك ايله دوستلقده بولونور ايدى . سلطانى‌ده « بنم امير احمدله اختلاطدن مقصدم انى طوتوب سزه تسليم ايتمكدر . » كلمات نفاق آميزيله اغفاله چاليشيور ايديسه‌ده سلطان آنك منافقلغنه واقف ايدى . شوسوزلردن آكلاشيلان برحقيقت واردركه اوده ايكى متفقك يكديكرندن امين اولامامه‌سى خصوصيدر .

عادلشاه حضور سلطان برهان‌الدين احمده كلوب قير شهرى اهاليسنك قلتندن وضعفندن وحدود عثمانيه‌يه قربيتندن بحثله قلعه‌سنك تحكيمنى استيذان ايتدى. سلطان بوتكليفى معقول كوروب بهارابتدالرنده اوطرفه توجهله معمارلر اوسته‌لر تعيين ايدوب يكرمى كونده قلعه‌نك سورينى وخندقنى ياپديردى وايوب حصار يولندن قيصريه‌يه متوجه اولدى . ايوب حصار واليسى عصيان ايتمش ايكن تكرار اطاعت ايتمكله سلطان منبسطاً سيواسه كلدى . امراء الوس واتراك برمعتاد كلوب عرض انقياد ايتملريله مطيباً عودت ايتديلر . سليمان پاشادن برمعتمدى كلوب « عثمان اوغلى مملكتمزه الى اوزاتدى . قسطمونيه‌يه متوجه اولدى . » ديديكى كبى سليمان پاشادن كتيرديكى مكتوبده‌ده « قرامان اوغلى امير علاء‌الدين ايله دوست صادقسكز . آنكله

متحداً امدادیمه یتیشکز. » دیه یازمش ایدی . سلطان برهان‌الدین احمد بو اشعاری قبول ایله اماسیه اعیانندن وتاج‌الدینك اقرباسندن اولوب برمدت امیر احمدك وزارتنده بولونمش اولان محمد چلبی‌یی ایلچیلکله سلیمان پاشایه توثیق اتفاق واتحاده کوندردی . سفیر مومی‌الیه ادای سفارت یرینه سلطان علیهنه براتفاق حاضرلادی . بواتفاقه طاشان اوغلی، باورا والیسی، امیر احمد حتی سلیمان پاشاده داخل ایدی . اما عثمانلیلرك عساکر کلیه ایله قسطمونیه‌یه یورودکلری خبری یتیشنجه متفقلر محمد چلبی‌یی برهان‌الدینه کوندردیلر . محمد چلبینك قصورینی عفوله عسکر جمعنه باشلایوب تاوره‌ده اردوکاه قوردی . لکن سلیمان پاشایه امداده ایاق - ورومکده‌ایدی . چونکه مولاناپاشا کشف ایله‌سلیمان پاشانك قتل اولنه‌جغنی خبرویرمش‌ایدی . فی‌الحقیقه عثمانلیلر سلیمان پاشایی قتل ایله‌قسطمونیه شهرینی‌وولایتنی‌ضبط ایتدیکی‌خبری‌کلدی. بونی‌متعاقباً‌ده « دوستکز سلیمان پاشایی محو ایتدم . تکمیل مملکتنی حکمم آلتنه آلدم. » مآلنده درکاه سلطان بایزید خاندن صاعقه وارصادر اولان‌نامهٔ هیبترس واصل اولدی . برهان‌الدین جوابنده « فتح ونصرت وکسر وهزیمت امرالـٰهی ایله‌در . آدم قوتیله دکلدر . » مقابله‌سنده‌بولوندی . فی‌الحقیقه برهان‌الدینك سوزی کندی حالنه مطابق ظهور ایده‌رك قره یولوك عثمان براووج عشیرتی خلقیله آنی قتل ایتدی .

سلطان برهان‌الدین احمد تاوره‌دن حرکتله آرتق اباده قوندی وعثمانلی ایلچیسنی کیرو چویردی . برطرفدن‌ده عسکر طوپلاماقده ایدی . بواثناده دولت عثمانیه طرفندن دیکر برایلچی کلوب عثمانلیلرك عثمانجغه کلدیکنی اخبارله مصالحه‌دن دم اوردیغندن سلطان « عثمانجق ولایتی بزه متعلقدر . رعایاسندن نه‌آلدیکز ایسه کیرو یرمه‌لیسکز . یوقسه صلح صورتپذیر اولماز . » دیدی .

اماسیه مالکی امیر احمد عادتی وجهله یمیننده خلف ایدوب عثمان

اوغلى نزدينه كيتدى. محمود چلبى‌ده قرنداشى قلج ارسلانى اكا رفيق ايتدى . طاشان اوغلى‌ده بالذات ملحق اولدى . امرا ورؤساى اطراف فوج فوج عثمان اوغلنه دخيل دوشديلر . تورەدى سلطان صوك كونلرينك ياقلاشديغنى آكلاماقله برابر تجربهٔ طالع ايچون اسباب جنكى احضار ايتدى . « بزم ورزم » دن خلاصه ايتمكده اولديغم بو وقايع طبيعى سلطان برهان‌الدين احمد لهنه يازلمش وحتى مغلوبيتلرى بيله غالبيت صورتنده كوسترلمش اولديغندن وقايع محكيه‌نك محاكمه ومقايسه‌سنى تاريخ عثمانى‌يه براقه‌رق عزيز ابن‌اردشير الاسترابادى‌نك حكاياتى نقل ايده‌يم : سلطان برهان‌الدين احمدتداركات حربيه‌سنى اتمامه چاليشير ايكن سيدى محمودك قهراً قودودار اوغلنه متعلق بولونان قرق دليم قلعه‌سنى ضبط واغلنى حبس ايتديكى خبرى كلدى . سلطنك اردوسى حركتله « طانكلوطاغ » ه مواصلتنده حاجى چلبى عصيانله معدن قلعه‌سنى ومتعاقباً عبداه چلبى‌ده عثمانجوق(عثمانجق) قلعه‌سنى عثمانليلره تسليم ايتدكلرى پيامى وارد اولدى . بوائناده يلديرم سلطان بايزيد خان جانبندن « بزه دوستلق ايتمه‌ديكز . صلحه‌ده رضا كوسترمه‌ديكز جنكه حاضرز . « صحراى چوروملو » حرب ميدانى اولسون. » تبليغاتنده بولونان برايلچى كلمش و« موضع معينه كلييورم. » جوابيله سلطان برهان‌الدين احمدطرفندن اعاده ايدلمشدر . وقوعه كلن حربده كويا عثمانليلرمنهزم اوله‌رق طاغلره تحصن ايتدكلرندن سيواسليلر دفعاتله مظفر اولمشلر . حرب اوچ كون امتداد ايتمش اولوب عثمانليلرك رجعتى ايله نهايت بولمش . سلطان برهان‌الدين احمد بومظفريتنى متعاقب عسكرينك برطاقمنى امير احمد اوزرينه كوندرديكندن امير مشارااليه اماسيه قلعه‌سنه جاتى آتدى. معقبلرى غنائم فراوان‌ايله دوندىلر. مغوللر حضور برهان‌الدينه كلوب فتوحاتى تبريكله عثمانلى ديارينه آقين ايتمه‌يى تكليف ايتدكلرندن تورەدى سلطان مساعده احسان ايله‌ديكندن قرق

کونی اسکلیب، انکوریه (انقره) قلعه جوق(قلعه‌جك) ، سوری حصار حوالیسنی یغما وبرچوق عماراتی خراب ایتمشلر .

غالبا مظفریات متواليه‌سندن سیواس‌ده بارینه‌مایه‌جغنی درك ایدن سلطان برهان‌الدین احمد قیصریه‌یه کیدوب آلام حربیه‌یی ذوق وصفا ایله کیدرمك‌ایسته‌دی ایسه‌ده ایکی‌اولادینك بردن ارتحالی‌خبریله تأثراتی مزداد اولدی . برمدت صوکره تأثراتی تخفف ایدنجه حل وعقد امور مملکتله مشغول اولماغه باشلادی. قیش تقرب ایتمکده اولدیغندن عساکر عثمانیه مشتایه چکیلدیکنی آکلاماغله قیصریه‌دن سیواسه کلوب وهلهٔ آماسیه اوزرینه حرکت ایده‌جك اولور ایسه عساکر عثمانیه درحال امداده کله‌میه‌جکندن آماسیه قلعه‌سنی آلماق احتمالی بولوندیغنی دوشوندی وترتیباته باشلادی .

مابعدی وار

احمد توحید

(البستان ومرعشده ذوالقدر [دولغادر] اوغللری حکومتی)

۱۳۰۳ سنهٔ هجریه‌سنده مجلس ادارهٔ ولایت باش کتابتیله حلبده بولندیغم صره‌ده ترتیب ایلدیکم ولایت سالنامه‌سنه ذوالقدر طوغریسی دولغادر اوغللرینك مختصر بر تاریخچه‌سنی یازمش ایدم . کتب تواریخه متعلق اولهرق آندن صکره توسع ایدن دائرهٔ مطالعات ومرعش متصرفلغنده بولنیلهرق حصول ووقوعه کلان وقوف ومشهودات جهتیله مذکور تاریخچه بر فهرست اولهبیلمك ماهیت محدوده‌سنی بیله حائز اولمدیغندن بونلره دائر یکیدن بر تاریخچه یازمق آرزوسنه دوشدم وبمنه‌تعالی ایشه باشلایهرق اتمام ایتدم ونهایتنه بوحکومتك اداره‌سنه داخل بولنان محللرله احوال اجتماعیه‌لری حقنده بعض معلومات علاوه وبونلره عائد محررات وکتابهلر ووقفیه ذیل ایدلمشدر .

بوبابده مأخذلرم بروجه آتیدر :

عربجه : عینی تاریخی ، جامع‌الدول ، تحفة‌الانبا فی تاریخ حلب‌الشهبا ، تاریخ السلطان سلیم ، تاریخ‌الارمن ، تاریخ ابی‌الفدا ، درة‌الاسلاك فی‌دولة‌الاتراك ، ابن‌شحنه‌تاریخی ، اخبارالدول‌وآثارالاول (قرمانی) ، علاءالدوله‌بك وقفنامه‌سی ،

فارسی : منشی تاریخی ، تاریخ منتظم ناصری .

تورکجه : پچوی‌تاریخی ، خیرالله افندی تاریخی ، جودت تاریخی ، منجم‌باشی تاریخی (صحائف‌الاخبار) ، عالی‌تاریخی (کنه‌الاخبار) ، تاریخ نشانجی‌محمدپاشا ، روحی تاریخی ، صولاقزاده تاریخی ، سلیمنامهٔ شکری (منظوم) ، کلیسلی قالایجی اوغلی تاریخی ، خواجه تاریخی (تاج‌التواریخ) ، عاشق پاشا زاده تاریخی ، نخبة‌التواریخ والاخبار ، آفریقادلیلی ، تاریخ‌احمدی (منظوم) ، قرمان تاریخی (شکاری ، مفصل) ، مناقب‌حضرت کاشنی ، تاریخ‌مصر (سهیلی‌افندی) . فریدون‌بك منشاآتی .

فرانسزجه : هامر تاریخی .

اخطار

مصرده حکومت ایدن ترك وچرکس دولتلرینه منسوب ودولغادرلیلرك وقایع تاریخیه‌سیله مناسبتدار بعض‌والیلرك، سردارلرك اسملری عربجه‌تاریخلرده مقید شکل واملا اوزره یازلمش ایسه‌ده اسامئ مذکوره حاشیه‌ده شیمدیکی املای صحیحلری وجهله ومعنالریله برابر قید وعلاوه اولنمشدر .

* * *

ذوالقدریه طوغریسی‌دولغادر هیئت حکومتنی تشکیل ایدنلر جنکیز وقعه‌سی اوزرینه بیوك آسیاده‌کی یوردلرینی ترك ایله کوچك آسیایه کوچ ایدن اولو برترکمن اولوسی ایدی [۱] . بوعشیرت جسیمه‌نی تشکیل‌ایدن اویماقلر (دولغادر) نامنده بربوی بکنك تحت‌ریاستنده وقونوب کوچك مألوفیتنده اولەرق قیل چادرلریله [۲] یازین اوتنده ، صویننده بوللق وهواسنده صوك درجاده صاغلاملق اولان (البستان) و (حصنمنصور) (وملاطیه) و (خرپوت) یایلالرنده وقت کچیروب قیشین قار دوشمیان و آره صره دوشسه بیله دوشمه‌سیله قالقمسی بر اولان مرعش آلتنده یعنی دوزنده قیشلرلر ایدی .

بوحکومته ایلك اوکجه تمل آتمق دوشونجه‌سنده بولنان دولغادر بکلك اوغلی (زین‌الدین قرمجه بك) در . لکن بونلر باشلی باشنه‌بکلك ایده‌میوب اکثریا مصرده‌کی دولت چراکسه وبعضاً دخی دولت عثمانیه طرفندن منصب امارته اقعاد اولنه کلمشلردر. بوایکی‌دولت بینده کیده‌رك حاصل اولان برودت ورقابت سببلرندن بریسی وبلکه‌ده برنجیسی اشبو نصب واقعاد امرا مسئله‌سی ایدی .

دولغادر اوغللرینك کسب شهرت واجرای امارته باشلامسی ۷۴۰ سنهٔ هجریه‌سنده اولوب یوز سکسان سنه قدر حکومتلری دوام ایتمشدر .

---

[۱] اولوس ترکجه‌ده عشیرت معناسنه‌در .

[۲] بوکونه قدر مرعش واطنه وجبل برکت وقوزان حوالیسنده اهالیٔ مسکونهٔ قرا کوچه‌لره (قیل‌اولی) و (قیل چادرلی) وخیمه نشین‌افراد عشائرده کوبایلره (تخته قپولی) درلر. نتکیم عربلرده قیل چادره (بیت‌الشعر) دیرلر.

مرعش ترکاری طرفندن الآن (دولغادر) دیه تلفظ اولنمقده اولان نام مذکور بعض عرب ولاسیّما (ابن شحنه [۱]) و (قرمانی [۲]) تاریخلرنده بوصورتله محرردر . اگرچه بعض مورخینك ظنی وجهله بوکله عن اصل ذوالقدر ویاخود ذوالقادر اولسه و بوترکیبده صحیح وبوندن معنای عربیسی مقصود بولنسه ایدی عرب تاریخلری کندی لسانلرینك مالی اولان بوترکیبی تغلیط ایله دولغادر شکل املاسنی قبول ایتمزلردی .

ادرنه ده کی ستی خاتون مزارینك طاشنده کی ۸۷۱ و قبر مذکورك یانی باشنده واقع سلطان جامع شریفی قپوسنده کی ۸۸۷ وعلاءالدوله بکك مرعشده واقع جامع کبیرینك قپوسنده کی ۹۰۷ و ینه مرعشده واقع خاتونیه جامعی قپوسی اتصالنده کی چشمه اوزرنده محکوك ۹۱۵ تاریخلی کتابهٔ تاریخیه لرده (ذوالقادر) و مرعشه تابع افسوس قصبه سنده اصحاب الکهف حجراتی جبهه سنده شهسوار اوغلی علی بك نامنه یازلمش اولان ۹۳۷ تاریخلی کتابه ده (ذی القادر) شکللرنده محرر اولدیغی کبی علاءالدوله بکك اوقافنه عائد وقفیه نامه ده بعضاً (ذوالقدر) و بعضاً (ذوالقادر) اولهرق یازیلی اولمسی بوترکیبك دها اولوقت بیله صورت تحریرنجه برشکل مطرد اولمدیغنی کوستریبور . مذکور کتابه لر ووقفیه ذیلده مندرجدر .

بکا قالیرسه خاندانك جداعلاسنك اسمی محقق صورتده دولغادردر ، ترکجه اولان وآنجق معناسی هنوز آکلاشیله میان مذکور دولغادر نامی صکره لری مقام تظریفده تعریب ایدلمش وذوالقدر ترکیبی حاصل اولمشدر .

جعفریه [۳] تاریخنك یازدیغنه باقیلورسه ذوالقدریه حکمدارلری

---

[۱] عربجه وغیر مطبوع برتاریخ مفصل ومعتبردر ، حلبده حسبی زاده لر خاندانی کتبخانه سنده موجوددر .

[۲] عربجه بر تاریخ معتبر اولوب اسمی (اخبارالدول وآثارالاول) در ، ۱۲۸۲ تاریخنده بغداددده لیطوغرافیا اولهرق باصلمشدر .

[۳] جعفریه تاریخنك یازمه اولهرق نزدنده موجود اولدیغنی مرعشلی فضلادن نجیب افندی زاده مرحوم علی علمی افندیدن ۱۲۹۵ تاریخنده ایشیته رك کورمش ایدم .

ملوك ساسانيه نسلندن اولوب حتى ناملرينه اوقوندقلرى خطبه‌لرده اشبو سلسلهٔ نسبى ذكر ايتديررلر ايدى . (فهرست تواريخ[۱]) ايله (جامع الدول) و قرمانى تاريخلرنده‌ده ذوالقادر اوغللرى ملوك ساسانيه‌دن كسرى بن نوشروان نسلندن اولدقلرى ادعاسنده بولنه‌رق خطبه‌لرنده اشبو سلسلهٔ نسبتى بيان ايتدررلردى دينليور . حتى علاء الدوله بك مرعشده‌كى جامع كبيرينك قپوسى اوزرنده‌كى كتابه‌ده (... امير المؤمنين علاء الدوله بن سليمان ذوالقادر الساسانى) جمله‌سنى يازدرمشدر . حالبوكه شو نسبت صحيح اولمسه كرك . چونكه دولغادر اوغللرينك اكثريسى تركجه وعربجه اولان اسملريله طرز حياتنه وشيوه ولسان ومحررانته والسنهٔ اهاليده طولاشوب كلان عنعناته نظراً بونلرك تركمن اوغلى تركمن اولدقلرى مرتبهٔ بداهتده ايسه‌ده شو صورتله اعلان نسب ايتملرى سلجوقيلرى تقليد يولنده اولمق لازم كلوب مع هذا بونلر سلجوقيلر درجه‌سنده كيقباد وكيخسرو كبى متروكات فرسيه‌يه ادعاى صحابت ايده‌جك قدر ايلرويه كيتمامشلردر .

عالى ومنجم باشى تاريخلرينك مقام اثبـاتده يازدقلرينه كوره ذوالقادرلى بكلريله عشيرتى شجاعت وشهامتله معروف وتركمن عرقنه منسوب ايدى .

زين الدين قره‌جه‌بك بن دولغادر

هجرتك ۷۱۰ سنه‌سنده دولغادر بك وفات ايلدكده اوغلى زين الدين قره‌جه‌بك يرينه ايل بكى اولوب اوتوز سنه قدر بكلك ايتدكدن صكره ۷۴۰ تاريخنده اعلان حكومت ايلدى . آنجق حكومتى كوچه‌لك حالنده ايدى . زين الدين قره‌جه بك ايله عشـيرتى خلقى اينجى بينجى وپك

[۱] فهرست تواريخ تركجه ويازمه بر تاريخدر ، ۱۳۰۰ تاريخنده حلبده طوپجى بيكباشـيسى فاضل كليسلى محمود افندى مرحومك كتبخانه‌سنده كورمش ايدم .

کسکین آقینجی اولدقلرندن زین‌الدین قره‌جه‌بك بوندن اول آره‌صره حلب وشام نائبلرینه یعنی والیلرینه خدمت ومعاونتده بولنور وهرسفرده بیوك بیوك یارارلقلر کوسترردی . بکك بویوزدن قازاندیغی شهرت وهله حائزاولدیغی صفت اصالت حقنده توجه عمومیی تزیید ایتمش‌ایدی .

زین‌الدین قره‌جه‌بك هجرتك ۷٤٤ سنه‌سنده عمیق‌اووه‌سی ترکمنلری ایله برلشوب‌یس‌اراضیسنه‌دفعاتله آقین‌ایده‌رك‌بك‌چوق‌طوبوملق [۱] آلدیلر واولجه ارمنیلرك قره‌مان ایلنده یاپدقلری کوتولیکلردن طولایی اخذثار ایلدیلر [۲].

قره‌جه بك قونر کوچر بر عشیرت بکی اولمقله برابر حکومتنجه برمرکزاستقرار طوتمق لزومنی تقدیر ایلدیکندن هرصورتله مرکزیته الویریشلی اولق اعتباریله کوز دیکدیکی البستانه قارشو دخی برخطوهٔ استیلا حاضرلامغه باشلادی . شهرت جمیع زمان ومکانده آفت اولهرق البستان حقنده‌کی تصوری‌ده آکلاشیلنجه اوته‌دنبرو مشارالیهی استرقاب ایدن حلب والیسی (یلبغا الیحیاوی [۳]) طالع استدراجنی کسر و سائهٔ اشتهاری کندی نفسنه حصر ایتمك ، محضا اوعصرك مدار امتیازی اولان خونخوارلغی کوسترمك ایچون حلب عسکریله مرعش یایلاقلرینه یوریدی . زین‌الدین قره‌جه بك اوستون برقوتله اوزرینه کلن بودشمنه قارشو طوره‌میه‌جغنی آکلایه‌رق یوکسك طاغلره چکلدی ، عائله‌سی خلقی یلبغانك دست اسارتنه دوشدیکندن یلبغا آنلری حلبه کوندرمکله برابر اندرین جهتنده واقع واطرافی قسماً جیحان نهرینك اوچورواملی مجراسیله وقسماً یالچین قیالقلرایله محاط اولان (دلدل) طاغنده زین‌الدین قره‌جه‌بکی صیقشدیروب محاصره ایلدی . ناموسه تعلق جهتیله تأثیر زائد اجرا ایدن شوحال

---

[۱] طوبوملق : غنائم
[۲] تاریخ ابوالفدا : جلد ٤
[۳] یلبغا : یل‌بوغا

زین‌الدین قره‌جه بکك شجاعت فطریه‌سنی تحریك ایلدیکندن اولانجه قوت وصولتیله وموقعك صاریلغنه دخی کوونه‌رك شدتله مدافعه ایلدی . برخیلی مقتول ومجروح واسیر ویردیکی حالده هیچ برشی قزانه‌میان یلبغانك یل‌په‌لك حلب‌یولی‌طوتمسی‌ایله زین‌الدین قره‌جه‌بکك قدری بر قاتدها یوجلدی وآدی اونلندی .

ندامتله نتیجه‌لنن بو حرکت ردیه ایسه یلبغانك صرف کندی صایغیسزلغی اثری اولدیغنه بناءً اولوقت ترك صویندن مصرسلطانی بولنان (ملك‌الصالح‌اسماعیل) ۷۴۵ تاریخنده عفو و امان اعطاسی‌صورتیله معامله وحلبده کی عائله‌سی‌خلقنی اعاده بویورمسیله زین‌الدین قره‌جه بك البستان جهتنه چکلدی [۱] .

زین‌الدین قره‌جه بك بوندن صکره سیسده‌کی ارمنی قرالنی ایله اوغراشمغه باشلادی. بوقرالنغك دورانحطاطی‌اولمسی‌جهتیله ارمنیلر شمالی چقوراووه سازلقلرینك آره‌لرنده وطاوروس طاغلرینك درین دره‌لرنده جابجا صیقیشوب قالمش ایدیلر . حتی ۷۴۶ سنه‌سی شهر رمضانده دولغادرلیلر شمدیکی کوکسون قضاسنده مناعتیله مشهور (کبان) قلعه‌سیله دائرهٔ محیطه‌سنی احتیالاً اله کچیردیلر. بوقلعه ترکلرك و ترکمنلرك چولانکاهی اولان سمت شماله قارشو ارمنیلرجه برحصن حصین ایدی . قلعه‌نك ضبطی اثناسنده اول عصرك نتایج طبیعیهٔ حربیه‌سندن اولان قتل رجال وسبی نسوان و اطفال کبی بعض حالار دخی وقوعه کلمش ایدی . سیس قرالی (قوفیدون) بر قوهٔ عسکریه ایله بالذات قلعه‌نك استردادینه کلمش ایسه‌ده زین الدین قره‌جه بکك مدافعهٔ واقعهٔ شدیده‌سی نتیجه‌سنده سیس‌عسکری تلفات کلیه ویره‌رك بوزولدی. آنجق حلب والیسی (الحاج سیف‌الدین ارقطای [۲]) کبان قلعه‌سنی

[۱] تاریخ ابوالفدا : ج ٤

[۲] ارقطای : آریق طای . (آریق) ترکجه تمیز معناسنه‌در .

سلطنت مصريه نامنه كندى دائرهٔ اداره‌سنه آلمق يعنى دولغادر اوغلنك شكارينى آغزندن قاپمق ايسته‌ديسه‌ده‌زين‌الدين قره‌جه بك شوخام تكليفه شدتله مخالفت ومصرليلرده كنديسنه رغماً قلعه‌نك هدمى ايچون سوق قوت ايده‌رك بويوزدن اورته‌ده حادث اولان كشاكشدن بالاستفاده ارمنيلر ٧٤٧ سنه‌سى شهر محرمنده كيان قلعه‌سنى قولايلقله استرداد ايلديلر [١] .

حلب واليسى (بيبغاروس القاسمى [٢]) نفسنه فرط اغترارواعتمادى اولمق حسبيله باشنده قاواق يللرى اسمكه ومتبوعى مصر سلطانى (ملك الصالح بن قلاوون) ه قارشى ياكلش فيكرلر بسلمكه باشلادى ، ٧٥٣ سنه‌سى برابرنده حلب عسا كريله زين‌الدين قره‌جه‌بك اولدينى حالده مصر قصديله شامه عزيمت واوراده ايقاع انواع مضرت ايلدى . سلطانك كنديلرينى استيصال ايچون جنود كثيرهٔ مصريه ايله قاهره‌دن حركتى خبرينك شيوعى بيبغا جمعيت فسادپه‌سنك طاغلمسنه كفايت ايده‌رك بو آره‌ده زين‌الدين قره‌جه‌بك دخى قاچه قاچه آتنك ديزكنى مرعش طاغلرنده چكدى [٣] .

يوقاريده بيان ايدلديكى وجهله زين‌الدين قره‌جه‌بك آره‌صره سيس قطعه‌سنه هجوم ايله طويوملق آليور ايدى . آنجق حكومت مصريه‌نك اخيراً شوقراللنى اورته‌دن قالدرمسى زين‌الدين قره‌جه‌بكه بوميدان جولانى قاپادى .

(استطراد) سيس قراللغنك زمان و صورت تشكلى ايله كيفيت انقراضى بيلميانلرجه معلوم اولمق اوزره بوبابده معلومات مجمله اعطاسى مناسب كورلمشدر . شويله‌كه : قديم ارمنى قراللنى روسيه‌نك شمديكى قفقاسيه وايرانك آذربايجان قطعه‌لريله بزم المزده بولنان آناطولئ شرقينك

[١] تاريخ الفدا : ج ٤

[٢] بيبغا : بك بوغا .

[٣] درة الاسلاك فى دولة الاتراك ،

اوفق بربارچه‌سندن عبارت اولوب مرکزی‌ده الیوم خرابه زاری روسیه طوپراغنده‌وقارص جوارنده بولنـان (آنی) شهری ایدی .

زمان‌کچدکچه‌درلو درلو انقلاب وانحطاطه اوغرایان بوقراللق صوکره‌لری (باغرادونی) خاندانینك غیرت مخصوصه‌سیله‌طار برمحیطده ، اوفق برمقیاسده محافظهٔ موجودیت ایتمکده ایکن الصوك حکمدار اولان ایکنجی (قاغیك) ك استانبول ایمپراطوری طقوزنجی قسطنطین طرفندن دوستانه برصورتده استانبوله چاغیریلوب اولدیرلمسی وذاتاً اختلالات داخلیه تأثیراتیله تملك چوریمسی یوزندن محکوم سقوط اولان بوقراللغی کندی تاریخلرنده مغول دیه یازیلان سلجوقیلرك صدمهٔ استیلاسی تمامیله بیقدی .

ارمنیلر بوحادثه‌اوزرینه اطرافه طاغلمغه باشلادیغی هنکامده برقسمی‌ده باغرادونیلردن (روپن) نامنده براصیلزاده ایله برابر ٤٧٣ سنهٔ هجریه‌سنده و ١٠٨٠ سنهٔ میلادیه‌سنده کلیکیا طاغلرینه‌جان آتمشلرواوراده (اشخان) دنیلن رؤسای ملتك اداره‌سی آلتنده برحکومت صغیره تشکیل ایلمشلردی . مهاجرتك هردرلو یوقسوللغی ایچنده پویان‌اولان شویبانجی خلقك وضع ایتدکلری اساس حکومتك پایدار اولهمیه‌جغی امور مسلمه‌دن ایکن اوائناده سیل خروشان کبی آقوب کلن اهل صلیبك کلیکیاحوالیسنده‌ده یاپلمسی ارمنیلر وفرنکلر آراسنده باعث تعارف وتعاضد اولمغله شو کوچوك حکومت کندیسی ایچون مخمن اولان عمردن پك فضله یاشادی . آنجق مدت‌مدیده مقـام اداره‌ده بولنه‌رق حکومت مذکوره‌یی صرف کندی وارلقلریله یاشاتان (روپنیان) خاندانی بالاخره منقرض اولدیغندن کلیکیا برطرفدن اغتشاش داخلی آتشلری ایچنده یانوب‌قاوریلیور ودیکرطرفدن‌ده خارجی دشمنلرك سیف مسلول تحکمی آلتنده ازیلیور ایدی .

نوبت حکومت وقتا کدروپن اوغللرینه خلف اولنلردن یالکز آناجهتدن ارمنی قومیتنه واصلاً ونسـلاً لاتین ملیتنه منسـوب آلتنجی (لئون لوسینیان) ، کلدی ، بوآدم عرب، ترك ، مغول

اقواميله محـاط اولان موقعنك وخامتندن بحثله پاپايه واوروپايه فرياد نامه‌لر ياغديريبور ونادراً تسليت آميز قورى جوابنـامه‌لر ايله آره‌ده براعانهٔ نقديه آليور ايدى . بناءً عليه مخابرات واقعه‌نك ضمننده اهل اسلام عليهنه يكيدن براهل صليب فورطنه‌سى قوپارمق سياستى مندمج وسلطنت مصريه‌نك تحذير مسالمتجويانه‌سنه بناءً فيمابعد پاپا واوروپا ايله مخابره ايتميه جكنه دائر ايتديكى يمينده دخى لئون لوسينيان حانث اولمسيله كندى وضعيت ومنفعت سياسيه‌سنى قارشوسنده‌كى قدر دوشونمكه مجبور اولان مصر سـلطانى (ملك الاشرف شعبان) ٧٧٦ سـنهٔ هجريه‌سنده و١٣٧٤ سنهٔ ميلاديه‌سنده كليكيا قطعه‌سنك شوكجكين حكومتنك النده‌كى پارچه‌سـنك دخى كلياً وقطعياً فتح وضبطيله مصره الحـاقى ايچون طرفندن حلب واليسى اولان (سيف الدين اشقتمر[١]) ه امر ويردى .

اشقتمر ، معيتنده يالكز حلب عسا كرى اولديغى حالده اسكندرون وپياس طريقيله كليكيايه يوريدى . لئون لوسينيان ايسه نفسنده وحكومتنده قـدرت مقاومت كوره‌مديكى ايچـون اولكاسـنك ايچ طرفنه چكلدى ، نهايت معروف كبان قلعه‌سنده تحصن ايلدى . اشقتمر كمال سرعت وموفقيتله سيسى فتح ايده‌رك كبان قلعه‌سنى محاصره‌يه شـتابان اولدى . برآيلق قيصه بر محصـوريتدن صكره لئون لوسينيان عرض تسليميت ايلديكندن عائله‌سـيله برابر مصره كوندرلدى . حكومت مصريه آنى براز صكره سرباست براقديغندن اوروپايه كيده‌رك پارسده وفات ايلدى . مزارى پارسـده قوفيدون پاپاسلرى كليساسنده‌در . مزار مستطيل الشـكل يكپاره قيمتدار برسياه طـاشدن مصنوع واوزرنده حكمدارلغه مخصوص تاجى باشنده وعصاسى النده اولديغى حالده لئون لوسينيانك بياض مرمردن پاپلش برهيكل مكملى موضوعدر . مزارك آياق اوجنده‌ده قائماً يكديكرينك اوموزينه طيانمش ايكى آرسلان هيكلى واردر .

---

[١] اشقتمر : ايشيق دمير

صوك کونلرنده دائرهٔ ملکیه‌سی سیس و کبان و (خاچین) و (فکه) و (اناوارزه) دن عبارت اولوب یالکز برقوری عنوان طاشیان سیس قرالغنك حیات موجودیتی بو صورتله نهایت بولنجه طرف سلطانیدن (آقبیغا الدوادار [۱]) سیس والیلکنه تعیین اولندی. مع‌هذا سیس قرالغی هیچ بر وقتده صاحب استقلال اوله‌میوب برمدت مصرلیلرك اطاعتی وبر آرالق ساچوقیلرك تابعیتی آلتنده بولنوب صو کره‌ده ایلخانیلرك تحت حمایه‌سنه کیرمش ایدی . ۶۳۷ تاریخنده سیسده مضروب وبرعددی نزد عاجزیده موجود اولوب برطرفنده عربجه « ضرب بسیس السلطان الاعظم غیاث الدنیاوالدین کیخسروبن کیقباد » عباره‌سی محرر ودیکر طرفنده الی مزارقلی برسواری رسمیله ارمنیجه « هیتوم تقاوور هایوت [۲] » جمله‌سی مصور اولان برکموش سکه ساچوقیلرك سیس اوزرنده‌کی حقوق مسبوقهٔ حکمداریسنك اسکیمك بیلمیان بروثیقهٔ قیمتداریدر .

بزینه براقدیغمز نقطه‌دن صدداصلیٔ تحریره رجوع ودوام ایلیه‌لم .

زین‌الدین قره‌جه بك هرنه‌دن ایسه مصر سلطانیندن قفا طوتمق ایستمسیله اوزرینه برمصراردوسی یوللاندیسه‌ده چاربیشمغه محل قالمقسزین ۷۸۰ تاریخنده یوزیاشنده وفات ایلدی [۳] . حکومتی عشیرتی خلقیله

---

[۱] آقبیغا : آق‌بوغا . (دوادار) مابینجی معناسنده مستعمل اولوب صحیحی (دواتدار) در .

[۲] ترکجه (ارمنی حکمداری هیتوم) دیمکدر .

[۳] شکاری قره‌مان تاریخنده ۷۶۹ سنه‌سنده بروجه‌زیر وقعه‌یی حکایه ایدییور : قره‌مان اوغلی علاءالدین بك ، کندینه قارشوعصیان ایدن قیصریه بکی مغول ارتنا اوغلی محمد بکه حمایت ومعاونتده بولنمسندن طولایی مرعش حاکمی ناصرالدین محمدبك ایله‌ده آره‌سی آچلمش ایدی . بونك اوزرینه محمد بك یکرمی بیك عسکرله قیصریه وناصرالدین محمد بك دخی یکرمی سکز بیك دولغادرلی عسکریله مرعش جهتلرنده جنکه حاضرلنمش ایدیلر. هرشیده اولدینی کبی اعمال دسایس حربیه‌ده دخی موجد یکانه اولان علاءالدین بك شو ایکی اردونك مقابله‌سنه برر فرقهٔ اشغالیه کوندروب کندوسی بك تپی برحالده براغلمش اولان مرعشك

بعض اوفاق تفك تركمن اويماقلرينه منحصر ايدى .

خليل بك بن زين‌الدين قره‌جه بك

٧٨٠ تاريخنده قاعدمقام امارت اوله‌رق طالعنى ايلك اوجه‌سلجوقى دوكونتيسندن (مبارك شاه) ده ده‌نه‌دى . براز صكره ترك عراقندن مصر سلطانى (ملك الصالح حاجى بن شعبان) ه اطاعت يوزى كوسترددى . آره‌سى چوق كچمكسزين مبارك شاه اوزرينه يورييوب ايتدكلرى برنجى محاربه‌ده خليل بك بوزولمش ايسه‌ده ايكنجى محاربه‌ده غالب كله‌رك وزوالللى مبارك شاهى اولديره‌رك البستانه وبالتدريج مرعش وملاطيه وخربوت جهتلرينه مالك اولدى . البستانى كنديسنه مركز حكومت اتخاذ ايلدى ، زيرا پدرينك عمرى آت اوستنده و چادر آلتنده كچمش ايدى .

آرقه طرفندن شهره كيره‌رك ركز رايت استيلا ايلدى . ناصرالدين محمد بك حسن ذوق اصحابندن اولديغندن سراينده پرى پيكر جاريه‌لرى وهله كنديسنك پك كوزل كريمه‌لرى وار ايدى . ناصرالدين محمد بك شو فلاكت ناكهظوردن خبردار ودوچار انواع اكدار اولديسه‌ده برشى يايه‌مدى . علاءالدين بك مرعشده يكرمى كون قالدقدن ودريای ذوق وصفايه دالدقدن صوكره اورايه بر وكيل براغوب بالذات قيصريه جوارنده برلشمش اولان دولغادر وارتنا اوغللرينك اوزرينه حركت ايلدى . طرفين پيشنده اوچ كون حرب وقوعندن صكره مرعش عسكرى بوزولمش ودولغادر اوغلى اسير دوشمش ايدى . دولغادر اوغلى مقيداً نزديته كتيرلدكده علاءالدين بك اسيرك قيد وبندينى فك وكنديسنى عفو ايلديكندن مرعشه عودت ايتدى . علاءالدين بك بعده قيصريه‌ده ارتنا اوغلنه‌ده غالب كلديكندن غالبيتنى ايلچى اوله‌رق يوللادينى (كوكز اوغلى) ايله ناصرالدين محمد بكه‌ده اخبار وابلاغ ايلدى . شكارينك بوافاده‌سى كتابنده موجود وعددى كثير اولان تغليطات تاريخيه‌سندن بريدر . زيرا آشاغيده كوريله‌جكى اوزره دولغادرليلردن ناصرالدين محمد بك شكارينك بوحادثه‌نك زمان وقوعى اوله‌رق كوسترديكى سنه‌دن پك چوق زمان صوكره امارته كچمشدر . بلكه اوزمان هنوز تولد بيله ايتمامش ايدى . مشارالیه مدت حكومتنده قره‌مان اوغللريله خيلى محاربه‌لر اجرا ايتمش ايسه‌ده آنلر علاءالدين بك اوليوب ، اوغلى محمد وحفيدى ابراهيم بكاردر . شكارينك كوسترديكى تاريخنده زين‌الدين قره‌جه‌بك مقام امارتده بولنيور ايسه‌ده ديكر كتب تاريخيه‌ده آنك قره‌مان اوغللريله حربنه دائر قيد ومعلومات يوقدر .

خلیل بکك ۷۸۳ سنه‌سنده کلیتلی عسکرله عمیق اووه‌سنه طوغری بر آقین یاپه‌رق اووه‌نك جهت جنوبیه‌سنده وجبل (باریشا) اتکنده واقع (تیزین [۱]) قصبه‌سنه کیرمسی حلبلیلری و قبضهٔ تصرفنده‌کی خربوت قلعه‌سنی آلمق ایچون امیر (سیف‌الدین جوجی‌الناصری) قوماندا سیله سوق ایدیلن برمصر اردوسنك مأیوساً رجعت ایلمسی مصر رجال حکومتنی دوشوندردی . مشارالیهك شوصورتله پارلامسنی مصر سلطانی ملك‌الصالح حاجی بن شعبان نظر دقته آله‌رق ازاله‌سی ایچون حلب وشام والیلری قوماندا سیله بر اردو سوق ایتمسنه مبنی اردو البستانه قدر ایلروله‌مش ایسه‌ده خلیل بك عونه‌سیله برابر یوکسك طاغلره چکلدی . مصرلیلر اوته‌ده بریده چاپولجیلق ایتدکدن وبرایکی دفعه‌ده ترکمنلره بوزلدقدن صکره حلبه طوغری چکیلوب کیتدی.

خلیل بکك برادری وخربوت بکی اولان (ابراهیم بك) ۷۸۸ سنه‌سنده مصره عزیمت واولوقت مصر سلطانی اولان چرکس (ملك‌الظاهر سیف‌الدین برقوق [۲]) ه عرض اطاعت ایلدی. سلطان ده کندیسنه سنجاق وطبلخانه وخلعت ویردی. ابراهیم بك مصرلیلرك لطفاً محجوبی ومعناً مجلوبی اولدیغی حالده خربوته‌دوندی . قوشی قوشله آولامق بولنی بك ایی بیلن سلطان برقوق ابراهیم بکله دیکر بعض دولغادرلی بکلرینی برپارمغیله اویناتمق اقتدارینی قزاندیغندن سلطانك فیتیله وکندی اتمکیله بسلنوب بیومش بر اوشاغنك یدغدریله خلیل بك احتیالاً اولدیریله‌رك سر مقطوعی حلب والیسی معرفتیله مصره کوندرلدی . صورتی ذیل کتابده مندرج علاء‌الدوله وقفیه‌سنده واضحاً بیان ایدلدیکی اوزره جسدی البستانله ضمانتی آره‌سنده واقع

---

[۱] ۷۵۱ تاریخنده تیزین قصبه‌سنی زیارت ایتمش اولان سیاح شهیر ابن بطوطه قصبه سکنه‌سنك تاریخ مذکورده کاملاً ترکمن اولدیغنی یازیور .

[۲] ملك‌الظاهر سیف‌الدین، جاحظ یعنی لقمه کوز اولمسنه مبنی کندوسنه کوزلریله تشبیهاً شفتالی دیمك اولان «برقوق» لقب عربیسی ویرلمشدر .

ملك غازی تربه‌سنده مدفوندر . آلتمش یاشنده خوش صحبت وصاحب رأی وحصافت برذات ایدی . سکز سنه بکلك ایتمشدر .

سولی [۱] بك ابن زین‌الدین قره‌جه‌بك

۷۸۸ تاریخنده وبرحران عظیم ایچنده دولغادرلی کرسیٔ امارتنه چیقدی. چونکه خلیل‌بکك قتلیله تشفی ودولغادرلیلرك برقاچدها ضعیف دوشمسنی تمی ایدن مصر سلطانی برقوق حلب وشام والیلرینك قوهٔ کافیه‌ایله دولغادرلیلر اوزرینه یورییلرینی وخلیل‌بکك قرداشلری اولوب بروقت نزدسلطانیده مرغوب ایکن صکره‌لری امحای رقبا سیاست تدریجیه‌سی ایجابندن اولمایدرکه مغضوب اولان ابراهیم و (عیسی) و (عثمان) بکلری‌ده بهمه‌حال اله کتیرملرینی شدیداً امرایلدی. ایکی والی عسکرلریله دولغادرلی الکاسنه کیرمش و مرعش والبستان آره‌سنده (ظنون) نام محلده وضعیت حربیه آلمش ایدی. اولوقت سولی بك دخی عسکریله مدافعهٔ اعدایه شتابان اولوب مصرلیلری فناحالده بوزدی . شومعرکه‌ده امرای مصریه‌دن حما بکی (سودون العلائی) وبهسنی حاکمی دیکر (سودون) مقتول دوشدی . هزیمتك مصرجه موجب اولدیغی تألماتی سزدرمکسزین مصرلیلر سولی بکك استعمال دسایسله اعدامی چاره‌سنی دوشونمکه باشلادیلر .

مصر سلطانی برقوقه قارشو اعلان عصیان ایدن اعاظم امرای مصریه‌دن (منطاش [۲]) ۷۹۱ سنه‌سنده مرعشده سولی بکه التجا ایلدی ، بوده مصر ایچون آریجه بر داغ درون اولدی . ینه بو بیل حلب امیرالامراسی ایله خلیل‌بکك اوغلی وسیس جهتی حاکمی ناصرالدین محمد بك آره‌سنده وقوع بولان محاربه‌ده غلبه‌یی ناصرالدین محمد بك قزاندی .

---

[۱] سولی سلیمان اسم مبارکنك مخففیدر .

[۲] منطاش چغتایجه بیك معناسنه اولان «مین»ایله طاش کلمه‌لرندن مرکب اسماء مشهوره‌دندر، صکره کثرت استعمالنه مبنی منطاش ومنتش اولمشدر .

سلطنت مصریه طرفندن ابلهفریبانه برسیاست موقته اولمق اوزره سولی بکك البستان امارتی تصدیق ایدلمشدی . اشبو صورت جعلیهٔ تامینیه ایله سولی بکك فکر تیقظی اویوشدیریله‌رق کوزه‌دیان فرصت غفلتك الویرمسی اوزرینه ۸۰۰ تاریخنده سلطان برقوقك تحریکیله ودولغادرلیدن علی خان نامنده برآلچغك یدیله سولی بك مرعش جوارنده برمسیره‌ده اویومقده‌ایکن قارنته برخنجراورلمق صورتیله قتل ایدلدی ، قاتل‌ده قاچوب قورتلدی. (صو اویور دشمن اویومز) ضرب مثلی حکمندن غفلت ایدن سولی بکك عاقبت حالی شایان عبرتدر. مشارالیه مدت امارتنده رمضان وقره‌مان اوغللریله اوغراشمش و ۷۹۳ تاریخنده بیوك قیزینی سیواس حاکمی قاضی برهان‌الدینه[۱] وکوچك قیزینی سلطان بیلدیرم بایزید خانك شهزاده‌لرندن چلبی سلطان محمده ویره‌رك حکومات متجاوره ایله تأسیس مناسباته چالشمش ایدی [۲] . ۱۲ سنه حکومت سورمشدر . ایچکی ایچمك وکوزل سومك کبی حظوظات نفسانیه‌سنك دوشکونی اولمقله برابر محب عدالت ایدی .

---

[۱] قره‌مان تاریخنده دولغادر اوغلی سولی بك قزلرندن برینی ۷۹۳ سنه‌سنده قره‌مان اوغلی علاءالدین بك برادری وسیواس بکی اولان داود بکه تنکیح ایلدی دییورسه‌ده تاریخ مذکورده سیواس حاکمی قاضی برهان‌الدین اولدیغندن شکارینك بوافاده‌سی دخی امثالی مثللو تغلیطات تاریخیه‌دندر .

[۲] تواریخ عثمانیه‌نك همان جمله‌سی چلبی سلطان محمد خانك دولغادر اوغلنك قیزیله تزوجی راوی ایسه‌لرده بونك سولی و ناصرالدین محمد بکلردن هانکیسنك کریمه‌سی اولدیغی بیلدیرمزلر. کتب مذکوره‌ده سلطان مشارالیهك تاریخ تزوجنه دائر برقید بولنمدیغندن بو ازدواجك وقوعی پدری سلطان بایزید خان اولك حیاتنده و یاخود وفاتندن صکره اولدیغی دخی آکلاشیله‌ماز . سلطان مشارالیه ۸۱۵ سنه‌سنده موسی چلبی اوزرینه حرکتی تصمیم ایتدکده حسب‌الصهریه ناصرالدین محمد بکی دخی معاونته دعوت ایلمش ایسه‌ده بوندن آنك قائم پدری اولدیغی استخراج اولنه‌ماز . تدقیقاتمك ارائه ایلدیکی چلبی سلطان محمد خانك پدری حیاتنده سولی بکك قزیله ازدواج ایتمسیدر .

ناصرالدین محمد بك بن خلیل بك

هجرتك ۸۰۰ تاریخنده ناصرالدین محمدبك كرسی نشین امارت اولدی.

چلبی سلطان محمد خان توقادده ایكن ۸۱۵ سنه‌سنده موسی چلبی عائله‌سنك دفعی ضمننده روم ایلی جهتنه كچه‌جكندن بحثله آره‌ده‌كی قرابت صهریه مقتضاسنجه عسكریله برابر معیتنه كلمسی ایچون دولغادر اوغلی ناصرالدین محمد بكه بر نامه كوندرمش ایدی. اوده دعوت واقعه‌یه اجابتله موعد ملاقات اولان آنقره قیرنده معیت سلطانیه التحاق ایلدی. حین ورودنده قارشوجی اوله‌رق كوندریلان امرای عثمانیه طرفندن رسم استقبال اجرا ایدلدیكی كبی نزد سلطانیده‌ده اومدیغندن زیاده التفات كوردی. مشارالیهله اولادینه اوطاغ همایونده ویریلان برضیافت مكلفه‌ده سفره‌ده آلتون وكوموش وفقفوری اوله‌رق نقدر قیمتلی قاب قاچاق وارسه هپسی كندیسنه باغشلانمش و بوندن بشقه ذات‌شاهانه‌لرینه مخصوص البسه‌دن برقات لباس‌ایله برمجوهر قوشاق وآلتون‌طاقملی برآت‌احسان بیورلمش‌اولدیغی كبی‌اولادوامراسی دخی حاللی حالنجه نائل خلعت وعاطفت اولدی. سلطان مشارالیه بعده اردوسی ایله روم ایلی جهتنه توجیه رایت سفر ایلدی [۱].

[۱] خواجه سعدالدین افندی نزد سلطانیه كلن ذاتی ذوالقادر اوغلی سلیمان بك دیه بیان ایدییور. مع مافیه غریبدركه مرحوم بو مبحثده صحیفه‌لر طولوسی یازی یازمش. ایكن سلیمان بكك اردو ایله برابر كیدوب كیتمدیكنی بیان ایتمیوب شوجانلی نقطه‌یی قبالی كچمشدر. برده تاج‌التواریخك بو بابده‌كی بیاناتی ۸۱۵ سنه‌سنه عائد اولوب حالبوكه اوتاریخده ذوالقادرلی یعنی دولغادرلی حكمداری ایمشجه‌سنه كوستریلان سلیمان بكك تاریخ امارتی ۸٤٦ اولدیغندن مشارالیهك‌ادرنه‌لی (روحی) كبی دیكر مورخین‌عثمانیه‌نك بیانی‌وجهله‌پدری‌ایله معیت شاهانه‌یه كلدیكی هردرلو شبهه‌دن وارسته‌در چونكه دیكر برخصوص ایچون چلبی سلطان محمد طرفندن آنقره ملاقاتندن بك چوق مدت صكره سلیمان بكه یازیلان بر جوابنامهٔ همایونده مندرج القاب رسمیه‌نك (امارتمآب كامكار سلیمان بك عالیمقدار ذوالقدر والاعتبار حفظه‌الله) صورتنده‌كی سیاقه‌سنك بالفعل

ناصرالدین محمد بکك مصر سلطانی (ملك المؤید شیخ محمودی) ایله آره‌سی آچیلدیغندن سلطان مشارالیه محمد بکك برادری علی بکی ۸۲۱ سنه‌سنده البستان والیسی نصب ایلدی. لکن علی‌بك برادرینك هجوم وتضییقنه تحمل ایده‌مدیکندن حلبه فرار ایلدی. کرك بوندن وکرکسه برادری محمد بکدن فراراً مصره التجا ایدن قره‌مان اوغلی علی بکك تظلمندن دولایی آناطولی‌یی داعیٔ اندیشه احوال ایچنده کورن سلطان ملك المؤید شیخ اوغلی وولی عهدی اولان (صارم‌الدین ابراهیم) ی سردار تعیین وامیر (ططر[۱]) ی معیتنه ترفیق ایده‌رك عظیم برقوهٔ عسکریه ایله ۸۲۲ سنه‌سی محرمنده مصردن یولهٔ چیقاردی. بونلر قیصریه شهری پیشکاهنه مواصلت ایده‌رك قره‌مان اوغلی محمدبك طرفندن قیصریه بکی اولان (شیخ چلبی) نك فراری اوزرینه شهری وقلعه‌یی ضبط ایلدیلر. ناصرالدین محمدبك اوردونك حرکتی استخبار ایتدکده کندیسنك تأدیبی دخی بواردونك جملهٔ وظائفندن اولدیغی محقق بولندیغندن درحال سلطان مشارالیه ایلچی وایرمغان کوندره‌رك عرض موالات ایلمسیله بوندن جهت جهت ممنون اولان سلطان مشارالیه ناصرالدین محمدبکك امارتنی رسماً تصدیق ایلمش ایدی وقیصریه ضبط اولندقده شهر مذکور ایله طرابلس شام سنجاغنی حوزهٔ امارتنه تلحیق ایلدی. ناصرالدین محمدبك سلطان نامنه خطبه‌وسکه ترتیب ایتدیکی کبی قیصریه قلعه‌سی قپولرینك برینه‌ده سلطان نامنه برکتابه حك ایتدیردی [۲]. آنجق برادری عیسی‌بك شدتله مخالفی ایدی.

حائر امارت برامیرخطیره موجه اولدیغی کوسترمسی وآشاغیده یازیله‌جنی وجهله سلیمان بکك پدری طرفندن ۸۴۰ تاریخنده سلطان مراد ثانی حضرتلری درکاهنه مأموریت مخصوصه ایله کوندرلمسی اثبات مدعا ایچون برحجت قاطعه‌در.

[۱] ططر: تاتار

[۲] تاریخ عینی. قیصریه قلعه‌سنده بویله برکتابه اولدیغنی وآنجق قصبهٔ مذکوره‌ده بر مدرسه‌نك قپوسنده ذوالقدر اوغلی محمد بك نامنه ۸۳۵ تاریخلی برکتابه موجود اولدیغی موزهٔ همایون مدیری خلیل‌بك افندی قرمان اوغللری حقنده وثائق

قره‌مان اوغلى محمد ورمضان اوغلى ابراهيم بكلر ـ محضا قيصقانجلق سائقه‌سيله ـ مصر اردوسنك عودتندن صكره استرداد ايچون قيصريه‌اوزرينه يوريدكلرندن ناصرالدين محمد بك ايله آره‌لرنده قيصريه جوارنده بيوك برصواش وقوعه كلدى . ارباب احتراص دائما محروم وبونكله برابر عكس امل وعملريله مادةً مغلوبيته محكوم اولهكلدكلرندن متفلرك اردوسى كلياً پريشان اولهرق ناصرالدين محمد بكك قزانديغى غالبيت عظيمه نتيجه‌سنده قره‌مان اوغلى محمد بك اسير واوغلى مصطفى مقتول دوشدى. ناصرالدين محمد بك مخدومى داود بككك تحت محافظه‌سنده اولهرق قره‌مان اوغلى محمد بكى مقيدا ومقتول مصطفانك راس مقطوعيله معاً مصره كوندردى. سلطان مصر داود بكه خلعت الباس وصوك درجه‌ده اكرام ايلدى. ناصرالدين محمد بك بووسيله ايله‌ده سلطان ملك المؤيد شيخ محمودى به برجميله سياسيه كوسترددى .

عينى تاريخنده قره‌مان اوغلى محمد بك اسير دوشديكى وقت براغلمسى ايچون ناصرالدين محمد بكه كلى مقدار مبلغ تكليف ايلديكى وآنك دخى سلطان ملك المؤيددن قورقديغندن دولايى قبول ايده‌ميوب اسيرى كرهاً مصره كوندرديكى مندرجدر [١] .

محكوكه نام اثرنده يازييور . خاتونيه نامنده اولان مدرسه‌نك قپوسنده بولنان مذكور كتابه‌نك صورتى ايضاحات وتدقيقات لازمه‌سيله ذيله درج وعلاوه ايدلمشدر.

[١] قره‌مان تاريخنده ٨٣٠ سنه‌سنده بروجه آتى حادثه حكايه اولنيور: نيكده وقيصريه‌يه طوغرى خطوه انداز استيلا اولان عساكر مصريه‌يه قارشو مجبور مدافعه اولان قره‌مان اوغلى ابراهيم بكه ياردم ايتمك ايچون دولغادر اوغلى شاه بوداق بك اون بيك عسكر كوندرمش ايدى . قره‌مانليلر مصرليلره غلبه وعميق اروه‌سنه قدر تعقيب ايتدكلرى حالده دولغادر اوغلنك دلالتيله ابراهيم بك ايله حلب واليسى آلتون بوغا آره‌سنده صلح عقد ايدلدى ، والى قره‌مان اوغلنه قزينى تزويج ايلدى . دولغادر اوغلى حلب دونشنده ابراهيم بكك دعوت مخصوصه‌سى اوزرينه براكده لارنده‌يه قدر كلوب مظهر اكرام اولدى . شكارينك پك چوق صوكره مرعش والبستان حاكمى اولان شاه بوداق بكى سنهٔ مذكوره‌ده دولغادر موقع امارتنده كوسترمسى دخى امثالى تغليطات تاريخيه‌ـ سندن بريدر .

توقاد واماسیه جوارنده خیمه نشین وغایت آزغین (قزل قوجه‌لی) نامنده بر ترکمان اولوسی بولنوردی . بونلر اطرافده‌کی ایللره واورادن کچن یوللره کیجه‌لی کوندوزلی صارقندیلق ایدرلردی . اماسیه محافظی یورکوج پاشا ۸۳۱ سنه‌سنده استعمال لطائف الحیل ایله بونلرك بکی اولان قزل قوجه اوغللرینی و رفقاسنی اعدام ایلدیکندن اورته‌لق کسب سکون وراحت ایلدی . بونلرك ایچنده اوطوران وترکمنلری ایستدیکی کبی قوللانان دولغادر اوغلی حسن بکك اشبو تنکیل مهم دولایسیله سونکوسی دوشدی و آدی‌ده اورته‌لقدن قالقدی [۱] .

ناصرالدین محمد بك ۸۴۰ سنه‌سنده بیوك اوغلی سلیمان بکی درکاه عالیٔ عثمانی‌یه کوندره‌رك استعطافده بولندی . دولغادرلی الکاسنك بیوجك پارچه‌سی اولان قیصریه سنجاغنی قره‌مان اوغلی ابراهیم بك غضباً النـدن آلمش ایدی ، آنك استردادنجه یاردم دیله‌یور ایدی . حضرت پادشاه درحال اسعاف مسئول وتوقاد سنجاغی بکنی معاونته مأمور بیوردیلر . ناصرالدین محمدبك بوسایه‌ده قیصریه سنجاغنی تکرار الده ایتدی .

مصر سلطانی (ملك الظاهر چقمق [۲]) ، قارشو کوستردیکی بعض حرکات سرکشانه‌دن طولایی اسکندریه زندانینه حبس ایدیلان مصر امراسندن (جانی‌بك الصوفی) جرمنك دعوت ایده‌جکی جزادن قورقه‌رق ۸۴۱ سنه‌سنده بعض توابعیله محبسدن فرار وسلطان مراد خان ثانی‌یه دخالت ایلدی . مشار الیه مومی الیهه عطیه ویره‌رك مرعشده ناصرالدین محمد بکك نزدینه کوندردی . ناصرالدین محمدبك شومهمان محترمنك بهادرلغنه مفتون اوله‌رق قیزلرندن برینی تنکیح ومصرلیلر الندهکی ملاطیه‌نك

[۱] عاشق پاشا زاده تاریخی ، ص ۱۱۳ - ۱۱۴

[۲] چقمق: چاقماق

فتحنه اعزام ایلدی . جانی‌بك واروب ملاطیه‌یه آرسلان کبی صالدیردی ایسه‌ده بعض خائن ترکمنلر کندیسنی غدراً قتل ایلدیلر . مصر سلطانی حلب والیسی (تکری برمش الترکمانی [۱]) یی شوفعاندن طولایی ناصرالدین محمدبکك تنکیلنه کوندردی . اوده طوپلایه بیلدیکی عسکرله آنسزین مرعشه ایلغار ایتدیسه‌ده ناصرالدین محمد بك دها چه‌ویك طاورانه‌رق قاچمغه موفق اولدی . عساکر حلبیه شو یورغونلغك آجیسنی چیقارمق ایچون دوالغادرلی اولکاسنی صویوب صوغانه چویره‌رك حلبه دوندیلر . مصر سلطانی دوالغادرلی حکومتنی خاندانندن (حمزه‌بك) ه توجیه واعطا ایلدی .

ناصرالدین محمد بکك ملك الظاهر چقمق ایله آره‌سنده‌کی مناسباتده بویوزدن شدتلی کرکینلك پیدا اولدیسه‌ده ادامهٔ مناسبات یوللرینی دوشونمکده وبولمقده گیکمدی . حین فرارنده درکاه مرادخانی یه التجا ایتمش ، مشار الیه طرفندن سیواسده کی (آرتق اووه) یه قوندیرلمش ایدی . اوراده ایکن جانی‌بکدن طول قالان قیزینی ملك الظاهر چقمغه تزویجی وعدایلدیکندن اوده ملکنی ناصرالدین محمدبکه اعاده ایلدی .

ناصرالدین محمد بك ۸۴۳ سنه‌سنده عالم اسلامك اك مهم بر قطعه‌سی اولان مصری کورمك و سلطان ایله کوروشمك آرزوی خالصانه‌سیله مصرالقاهره‌یه کیتدی . ملك الظاهر چقمق نامنه باالجمله امرا و اعیان مصریه طرفندن استقبال ودبدبه‌لی برآلای ایله حضور سلطانی‌یه ایصال اولنه‌رق سلطاندن پك صمیمی وپك بیوك حسن قبول کوردی وقاهره‌ده مخصوصاً تهیه ایدیلن امیرنوروز سرایینه اینديرلدی . مدت مسافرتده حقنده کوستریلن اکرامله‌رده وانعاملرده‌کی فوق العاده‌لك امثالی حقنده غیرمسبوق ایدی . ناصرالدین محمدبك برمدت دها مصرده قالەرق هرطرفی تماشا ایتدکدن صکره پك پارلاق برآلایله تشییع ایدیلەرك مرعشه عودت ایلدی .

---

[۱] تکری برمش : تکری ویرمش

ناصرالدین محمد بك مصرده ایکن قرنی ملك‌الظاهر چقمغه تزویج ایلش و آره‌ده‌کی محبت صمیمیه برده بابالق اوغلق مناسبتیله رابطه بند تقویت اولمش ایدی .

ناصرالدین محمد بك ۸٤٦ ده سکسان یاشنده اولدیغی حالده اوته‌کی دنیایه کوچدی . فرق آلتی بیل بکلك ایتمشدر. شجیع و عاقل وصوك درجه‌ده بجربکلی برمرد کامل ایدی. طوتدیغی مسلك سایه‌سنده عثمانلی پادشاهلریله خوش کچیندیکی کبی سلاطین مصریه‌یی دخی کوجندرمه‌مش ایدی . مرعشی مرکز امارت اتخاذ وایلك اوکجه اوراد برمدرسه انشا ایدن مشارالیهدر . ناصرالدین محمد بکلك قیصریه‌ده وعینتابده برر مدرسه انشا ایلدیکی نکاشتهٔ صحیفهٔ تواریخ و وثائقدر .

مابعدی وار عارفی

اسمسز وتاریخسز سکه‌لر ـ ساده نقشلی سکه‌لر

معلوم اولدیغی اوزره دولت‌ابد مدت عثمانیه مسکوکاتی میانده بولنان باقر سکه‌لره قدیماً « مانقر » تسمیه ایدیلوردی .

بومانقرلردن اوزرنده طغرای غرا ونام همایون یاخود تاریخ ضربلری بولنانلر سائر مسکوکات عثمانیه ایله برابر موزهٔ همایونده ترتیب وتنظیم ایدلمکده اولان بیوك قولکسیونه ادخال ایدلمشلردر .

باقر مسکوکات عثمانیه‌دن اوزرلرنده ذکر وبیان ایلدیکمز نشانه وعلامتلری حاوی اولمیانلر دخی واردر . بونلر ایکی قسمدر : بری مثلا بروجهنده « ضرب قسطنطنیه » وجه دیکرنده بر نقش بولنان « اسمسز وتاریخسز مانقرلر » ، دیکری محل ضرب دخی یازلمیوب هرایکی وجهی یالکز نقوشدن عبارت اولان « ساده نقشلی مانقرلر » در .

بونلرك سلاطین عثمانیه‌دن قنغیلری زمانده عائد بولندقلرینك، اسمسز وتاریخسز ضرب ایدلملری نه سببه مبتنی اولدیغنك ؛ زمانمزده آچمه ایله رایجلرینك والحاصل تاریخ عثمانی‌یه نه کبی خدمت ایده‌بیله‌جکلرینك تدقیق وتحقیقی موزهٔ همایون اداره‌سنجه عاجزلرینه حواله ایدلدیکندن ایلك‌اول صورت عمومیه‌سی حقنده بیان مطالعات ، بعده مذکور سکه‌لرك موجود اولانلری برر برر تدقیق وتحلیل اولندی .

*
* *

ملکمزده ایلك اول بوبابده مشغول اولان غالب بکدر، مرحومك درت‌عدد مانقر حقنده مسکوکات‌عثمانیه قاتالوغنده‌کی رأیی [۱] ومخدومی مبارك بکك تاریخلی تاریخسز عثمانلی واجنبی اون بش مانقرك نقشلری

[۱] تقویم مسکوکات عثمانیه ، صحیفه ٤٧٦

خصوصنده بلجیقا مسکوکات مجموعه‌سیله نشر ایلدیکی مطالعه [۱] پیش نظره آلنوب ، سائر باقر مسکوکاتده موزهٔ همایون قتالوغندن تدقیق اولنوب بونلردن استحصال ایدیلان معلومات ایله بوکبی اکثریت مثال کوستریله‌رك قیاس طریقیله مذکور ایکی نوع مانقرلرك هربرینك زمان ضربلری تعیین وتخمین اولنه بیلمشدر واشکالی رسم وزیرلرینه اکثریتله سکه‌لردن استنباط اولنان ادلهٔ ممکنه‌سی تحریر وترقیم اولنمشدر .

دلائل مذکوره صورت عمومیه‌ده بروجه آتی موادن استنباط اولنمشدر :

(۱) اسامیٔ بلدانك صورت املاسنك ازمان تبدلی . مثلا بروسه شهرینك نامی قدیمی تاریخلرده (برسه) (برسا) (بورسه) یازیله‌رق املای حاضری تقرر ایلدیکیدر .

(۲) سکه‌لرده ترتیب کلمات . مثلا

خلد

ملکه ضرب

تیره

برنجی سطرنده (خلد) ایکنجیسنده (ملکه ضرب) واوچنجیسنده ضرب اولنان بلده اسمی محرر مسکوکاتك سلطان محمد خان ثانی زمانندن منحصر اولدیغی وبو ترتیب کلماتده سلاطین سائره‌نك سکه‌ضرب ایتدیردکلری مسبوق اولمدیغی و فاتح مشارالیهك (۸۸۰) تاریخلی آقچه‌لرینه سلطان عنوانك علاوه‌سی اوزرینه (خلد ملکه) جملهٔ دعائیه‌سنك قالدیرلمسیله برابر بونك باقر سکه‌لره‌ده زمان ودرجهٔ سرایتی ،

(۳) (فلوس) کلمه‌سنك قدیمی تاریخلرده قوللانیلدیغی .

(٤) قدیم مانقرلر اکثریتله بر ویا دها زیاده خطلرله قطراً ایکی یه تفریق ایدلمش اولدقلری جهتله نه‌زمانه قدربونك جاری اولدیغی .

[۱] Extrait de la revue Belge de numismatique, année 1899

(٥) قديم مانقرلرك برخط مستقيم ايله تفريقنك اكثريتله استعمال اولنديغى دورلر .

(٦) مركز سكده خطوطك قيورينتيلرله نقشلره تبديلى وخط مستقيم يرينه خطوط منكسره‌دن عبارت و « نقش رومى » دنيلان شو ـ ـ ـ ـ ـ ـ نقشك سكلرده اكثريتله قبولى وتعميمنك دورى .

(٧) ظهر مسكوكاتده كل دمتى نقوشنك متنوع صورتده وضعنك فنى دورده رغبت بولەرق اكثريت استعمالى زمانك تعيينى .

آناطولى ضربخانەلرنده آز چوق مانقرلرضرب ايدلمشدر . هجرتك ١٠٩٩ تاريخنه قدر ادرنه مستثنا اولەرق (نوابره‌ده) ده ضرب ايدلمش برمانقردن بشقه روم ايلى بلادنده ضرب ايدلش مانقر كوريلەمامشدر .

آناطولى ايالاتى حكومتلرى مقدما شهزادكانه توجيه واخاله بيورلديغى معلومدر . بوندن مشارالهمك لدى الحاجه مانقرلرضرب ايتديره‌بيلملرى صلاحيت ومأذونيتلرى داخلنده بولنديغندن ايلك اول بوصورتله اسمسز وتاريخسز اولەرق مانقرلر ضرب ايتديردكلرى ظنى حاصل اولمشدر . حالبوكه مذكور اسمسز وتاريخسز مانقرلرك ضرب ايدلدكلرى محللرده وزمانلرده نام همايونى حاوى مانقرلرده ضرب اولنمشدر ، شهزادكانه آرتق آناطوليده حكومت توديع ايدلديكى زمانلرده دخى اسمسز وتاريخسز سكەلرك ضربنه دوام ايدلمشدر . ايشته مذكور خصوصات بوظنك تماماً طوغرى اولديغنى آكلاتمش وآنى حكمدن اسقاط ايلمشدر .

اوتەدنبرو مانقرلر مسكوكاتك اكثريتسزى عد اولنديغندن وبوجهت لسانزده «فلس احمره محتاج ، پاره‌سى بوق پولى بوق [١] ، مانفرطوتمز» كبى تعبيرات ايله تأييد ايدلديكندن بويله قيمتى بك جزئى برسكەنك اسملى ويا اسمسز اولەسنده رياس اولەميه‌جنى خاطره‌كلور . لكن كوچك سكەلرك

[١] پول اسمى لسان يونانيده مانقر معناسنه كلان «اوبول» كلەسندن تورك‌جەلنمشدر .

تجارت بلدانه دخل وتأثیرلری غیرقابل انکار اولدیغندن صرفنظر سلاطین عظام حضراتی مانقرلره دخی نام شاهانه وپاطغرای غرالرینی سکه‌لتدیر. دکلرندن خاطرهٔ مذکوره تطمین وتأمین قلوبه کافی کورلمامشدر.

تقویم مسکوکات عثمانیه‌ده مانقرلر ایچون اوائلده مطرد بر اصول وقاعده وضع ایدلمدیکی وحجم وقطرلری بك مختلف اولدیغی کبی وزن وثقللرینه دخی اعتنااولنمدیغی مسطوردر [۱]. غالب بك مرحوم موزهٔ همایون اداره‌سنك جمعنه موفق اولدیغی مقداردہ سکه الده ایده‌مدیکندن بالطبع محدود بر موجود اوزرینه ابتنای افکار ایتمشدر. مذکور موزه قتالوغندن سلطان مراد خان ثانی مانقرلری تدقیق اولنورسه بعض مانقرلر عین افاده ومحتویاتی حاوی اولدقلری حالده بر، یارم، ربع درهم وزنلرنده اولدیغی وکذا قطرلری دخی یکدیکرلرندن فرقلی بولوندیغی کوریلور. بونلردن بردرهم ثقلنده اولانلری اصل مانقر، یارم‌درهم کلنلری نصف مانقر (بجق [۲])، ربع درهم وزننده کیلرده ربع مانقر (جریق) اولدقلری ومانقرکده اجزاسی بولندیغی اوکرهنیلور. بوتدقیقاتدن دخی سلطان مراد خان ثانی زمانندہ ابتدا ایدن اسمسز وتاریخسز سکه‌لر مانقرلرك اصلی اولمیوب وزن وقطرلرندن مارالذکر بجق وجریق کبی اقسامی اولدیغی معلوم اولور.

فاتح سلطان محمد خان ثانی زمانندہ عائد برمانقر ربعیه‌سنه‌اسم وتاریخ وحتی محل ضرب بیله یازلمیه‌رق ایکی وجهنه مانقریله مناسبتدار نقشلر وضع اولنوب میدان تداوله اخراج ایدیلیوبرمسی اثنای اخذ واعطاده بو اوچ نوع مانقرلرك بربرندن یکنظردہ فرقلرینی تسهیل مقصدینه مبنی اولمليدر. ایشته بوسبیله بعض مانقر اقسامنه بدایة نام سلطانی وضع ایدلمامسنده

---

[۱] صحیفه ۱٤

[۲] نام صحیحی بولنجه‌یه قدر مانقر نصفیه‌سنه اسکی (بجق بیله دکمز) تعبیرندن آلنه‌رق موقتاً بجق اسمی ویرلشدر.

بر محذور کوریله‌مش ومؤخراً بعض مانفرلرك آشاغیده بیان ایدیله‌جك سبیه مبنی اسمسز اوله‌رق ضرب ایدلمسنده بر بأس کوریله‌میه‌رك تعمم ایتمش وتعامل وحکمنه کیرمشدر .

تیره ضربخانه‌سی اوتوزه قریب مختلف نقشلری حاوی اسمسز وتاریخسز مانفرلر ضرب ایده‌رك بو خصوصده شهرت قازانمشدر . تیره ضربخانه‌سنك بو فعالیتنه سبب نه اولدیغی آرانلمزدن اول بونلرك اوزمان نه مقدار ضرب ایدلدکاری حقنده برعلم اجمالی حاصل ایدلمسی موافق کورلمشدر .

فردوس آشیان سلطان محمد خان رابع زمانینده استانبول ضربخانه‌سنی زیارت ایدن اولیا چلبی سیاحتنامه‌سنده جلوس سنه‌سنك غیری سنه‌لرده کموشدن ماعدا یومیه اون قنطار مانفرك ضرب ایدلدیکنی بیان ایدییور[۱]. خاقان مشار الیهك مدت سلطنتی (٤١) سنه اولمسی جهتله بوندن جلوس سنه‌سی تفریق ایدلدکدن صوکره متباقی قرق سنه‌نك بهر سنه‌سنده اون قنطار مانفرك ضرب ایدلمش اولمسی لازمکلور .

بوروایتده مبالغه اولوب اولمدیغنی بیلمیورز، فقط یالکز بش سنه روایت واقعه وجهله علی‌الدوام مانفرلر قطع ایدلدیکی فرض اولنسه بهر مانفر بر درهم اولمق‌اوزره اوچیوز یکرمی برملیون وکسور بیك پارچه ضرب ایدلمش اوله‌جق. حالبوکه غالب‌بك مرحوم اون بش سنه تحریات متمادیه‌ده بولندیغی حالده بومانفرلردن بر عددینی بیله بولوب تقویمنه درج ایده‌مدیکی کبی عثمان فرید بکك « مسکوکات عثمانیه محل ضربلری » نام اثرنده استانبولده ضرب ایدلمش مسکوکات میانینده بویله برمانفر اشارت ایدیلمدیکندن باقر سکه‌لرك نه‌مرتبه سرعتله دوچار ضیاع اولدقلری تقدیر ایدیله‌بیلیر .

تیره‌ده ضرب ایدلمش اوتوز نوع اسمسز و تاریخسز مانفرلرك الیوم

[۱] مطبوع ، جلد ۱ صحیفه ٥٦٥

اثبات موجودیت ایتملری مثالدن آلنان معلوماته نظراً زمانمده آنلردن بعضینك ضرب ایدلدکاری مقدارك کثرتی بالقیاس افهامه دلالت ایدر نشانه‌در .

کرچه استانبولده ضرب ایدیلن مسکوکات ضربخانه‌سی اولمیان ممالکه توزیع وتقسیم ایدیله‌جکی درکار ایسه‌ده فاتح سلطان محمد خان ثانی زمانندن صوکره آیاثلوغ ضربخانه‌سنك سدی اوزرینه[۱] صاروخان آیدین، منتشا، وجزائر بحر سفیددن اولزمان عثمانلی اللنده بولنانلرنده وبلکه وسطی آناطولیده تداول ایده‌جك مانقرلرك تیره‌ده ضرب ایدلمه‌لری وبوسببله اورا ضربخانه‌سنك ده بیوك برفعالیت کوسترمه‌سی مأمولدر .

مانقرلرك اسمسز وتاریخسز ضربی سببنه کلنجه :

تیره ضربخانه‌سنك نام شاهانه ایله مسکوك مانقرلری موجوددر .

استانبولده متنوع باقرلر ضرب ایدلدیکی حالده اسمسز وتاریخسز اولانی آنجق سکز اون قدردرکه بونلرك چوغی مانقر اقسامیدر. حالبوکه تیره‌ده حال بونك عکسنه‌در ، یعنی تاریخلیسنه نظراً اسمسزوتاریخسزلری همان ایکی مثلی درجه‌سنده‌در .

جنتمکان سلطان عبدالعزیز خانك تخت عثمانیه جلوسی سنه‌سی «درسعادته مخصوص سکهٔ نحاسیه‌در » عباره‌سنی حاوی یکرمی واون وبش پارهلك باقر سکه‌لرك ضرب ایدلمسی استانبول اهالیسنه اوقاقلق صیقندیسی چکدیرلمامك نیتی، مقدارلری محدود اولان سالف الذکر سکهٔ مخصوصه‌لردن ماعداسی استانبولده تداول ایتدیرلمیه‌رك آلتون ایله باقر آره‌سنده‌کی فرق فیئاتك محافظه‌سی؛ تداول ایتمکده بولنان مصرباقر سکه‌لرینك عدم تداولنه شوصورتله ممانعت ایدلمسی کبی اوچ تدبیردن برینه مستند اولمسی لازم کلیر .

ولایاتدن ومصردن کلن تجارلر ویولجیلر معرفتیله استانبوله نقل ایدیلن سائر باقر سکه‌لرده عین طغرای غرای همایونلری احتوا

---

[۱] آیاثلوغ ضربخانه‌سنك مسدودیتی فاتح سلطان محمد خان زمانندن صوکره اوراده ضرب ایدلش مسکوکاتك کوریله‌مامسیله تخمین اولنیور .

ايلسنه وآليش ويريشده اوفاقلق صيقنديسنى برطرف ايلسنه مبنى اهالى حسن قبول كوسترەرك تداولنده رواج حاصل اولدى . شو صورتله اساساً چوق مقداردە ضرب ايدلمش باقرلرك مقدارى بسبتون تكثر ايتديكندن برآرالق مصر پارەلرينك تداولى صورت رسميەده منع ايدلدى. بوتدبيردە برفائدەيى مفيد اولەميەرق آلتون آچەايلەباقر آراسندەكى فرق فيئات پك زيادە تزايد ايتمكله نهايت ١٢٩٧ سنەسى قرارنامەسيله جملەسى موقع تداولدن رفع ايدلمش ايدى .

اوفاقلغك قسم كليسنى تشكيل ايدن باقرلرك دفعةً تداولدن منعى هرطرفدە تجارت محليەيه سكته ايراث ايلديكى جهتله همان آطەلر وسواحل اهاليسى بلديەلرى معرفتيله تداولى منع ايديلن باقرلرە فيئات حقيقيەلرينه نظراً برر فيئات تقدير واوزرلرينه جزيرە ويا قصبەلرينه مخصوص روجه ويا توركجه تمغالر اورەرق ديكرلرندن تفريق ايلمكدن صكرە بولندقلرى مملكتلردە تداول ايتديرمشلردركه شومثال تيرە ضربخانەسنك پك چوق اسمسز وتاريخسز سكەلر ضرب ايتديرمسندەكى سببى ايضاح ايدر .

استانبول ضربخانەسى، خصوصى ضربخانەلرى بولنمق حسبيله غربى آناطولى ايالتنه مانقر كوندرمزدى . اورالردە ضرب ايديلن مانقرلردە اوزرلرنده نام پادشاهى وتاريخ ضرب بولنمامق سببيله عموميتدن خصوصيته انتقال ايدوب عادتا برر ماوقه حكمنى اكتساب ايله سائر ممالك عثمانيەدە تداول ايدەميەرك رايجى داخل دائرە مأذونيتى اولان مملكتلرە انحصار ايتمشدر . ايشته بو جهتله اورالر خلقى اوفاقلق يوزندن دوچار صعوبت اولمدقلرى كبى آلتونله اولان فرق فيأتدن دخى متضرر بولنمدقلرى مأمولدر .

مابعدى وار متقاعد ميرآلاى

على

وطوبخانه‌یه ومعبره وتمام لیمونه وبرین وبحرینه مشرف‌در اختیار ایتدی جذبات احسانیله عرب وعجم ورومدن ماهر معمارلر ومهندسلر کتورب کندو عقل کاملی معمارنك ارشادیله آز مدت ایچنده اول مقام خوش وخرم اوزرنده برسرای عالی انواع صنایعله حالی وسمت نقصدن خالی صورته کلدی هرکوشکی نگار خانهٔ چین وهر قصری رشك خلد برین هرصحنی فزای خوش هوا وجاندن نشان هر چشمه‌سی آب خضرکه نهر کوثر آندن روان هرسقفی نظر عقلادن عالی تر وهرفرشی قبهٔ ثوابتدن حالی تر رای خردمندان کبی روشن روی دوستان کبی دافع حزن تزیین آیین سلطنتله مزین و بهره تشریف من دخله کان آمنا برله مشرف بیت

سرای عالی‌که انك مثلی هیچ نه کسری کوردی نه‌قیصر نه‌فغفور
یاپلدی عدل وبذل ارکانی اوزره انکله اولدی استنبول معمور

وبوسرای دلکشایه ینه برسور چکدرب فرنکی وترکی مدور ومثلث وانواع اوضاع لطیفه یله مصنع برغازلرله ودرکاه قپولرله برکوزل قلعه دوزتدی وقلعه‌نك سوریله سرای دیوارنك اراسنی باغ وبوستان وباغچه وکلستان ایلدی جابجا چشمه‌لر وحوضلر وصحبتکاهلر ترتیب ایتدی برروضه‌که پیوند درختانی وعقودعقود اعنابی شاخسار طوبی‌یه وهیأت ثریایه نمونه در ولذت فواکهی باغ فردوسك نهر عسلندن چاشنی در وهوای معتدل‌که اعتدال‌تنفس‌نسیمندن همیشه آثار کیف یحیی‌الارض اوراق‌کل‌وریاحین‌اوزرنده مسطور ومعاینه‌قیلنر و[۱] فضایی‌که مجاورهٔ انواع ریاحیندن‌غباری‌مسك آکین وخاکی عنبرریز اولمشدر وهرشاخ شجری کم وشاخ نو عروس سحری‌در کویا طوطی ثنا خوان شاهچون انواع ثمارله دکان شکر ریز بزه‌مشدر مصراع

حوض در صان حوض کوثر چشمه‌سیدر آب خضر

محکی تنغمات طیورها عن‌نغمات اوتارالفلك‌الدواروبومی‌احضرار صفایحها

[۱] آیاصوفیه نسخه‌سنده «و» حرفی یوقدر .

وحلاوة فواكهها الى تنعمات الابرار فى جنات تجرى تحتها الانهار صحن زبر جدفامى كلالهٔ حوريه رفته وفرش زمردينى كل ولاله ايله نهفته نسرين ونسترن ياسمن وياسمين دخى انواع رياحين وشكوفه يله مزين شول مرتبهٔ حسنده‌كم بيت

كورن دركم بوجنت يا ارمى ارم دركم بو حسنه بن ارمى

وبوباغچه ايچنده طور اكاسره اوزره برسرچه سراى جان فزاى صحن دلكشاى هواسى فرح فزاى وترح وزاى كه صرح ممرد من قوارير كوييا آندن نشاندر وجنات تجرى من تحتها الانهار آنك شهنشينلرى شانيدر شويله كه مهندس عقل دراك آنك عجايب اوضاعى وغرايب صنايعى ادراك كندن قاصردر وانك مقابلنده طور عثمانى اوزره فن هندسه‌يى جامع برقصر كه عجايب عصردن در استبنا بيوردى چون بوجنت وقصور بى قصور صورت اتمام بولدى اسكى سراى كه پير شكلن باغلمشدى حصن حصين محصنات اولمغه كرامت اختصاص بولدى وامرا ووزراسنى تصريح وتعريض يوللرندن تحريص وتحريض ايتدى كه مثوباتى متضمن اسباب تعميردن اكسك قويمالر آنلر دخى مدرسه وعمارتلر وجامعلر وحمامل يابديلر وپادشاه اسلامك اهل الله طايفه‌سنه اعتقادى راسخ اولدغندن جامع فضايل المشايخ المتقدمين والمتأخرين شيخ وفازاده زاده الله كرامةً وعلما حضرتلرنك حضورنه مناسب ودرويشلر ايچون كه رجال لاتلهيهم تجارة ولابيع عن ذكر الله آنلرك وصفيدر حضورله مشغول اولاجقلين صوامع وحمام ترتيب ايدى وردى وخارج سور قسطنطينه ده[١] رئيس الشهدا ابوايوب انصارى عليه رحمة البارى اوزرنه برتربهٔ مصنع[٢] ومدرسه وحمام يابدردى وبوموجبات اجتماعله اول يره دخى هم طرفدن خلق رغبت ايدب تربهٔ مطهره‌نك دايره‌سنه حولى واولرو كوشكلر يابوب اكن

[١] آياصوفيه نسخه‌سنده « ده » اداتى يوقدر .
[٢] آياصوفيه نسخه‌سنك بوراسنده « وجامع » كلمه‌سى دخى واردر .

اولدیلر برخوش تفرجگاه قصبه اولدی ارباب حضور واصحاب طرب وسرور همیشه دریا یوزندن برمه‌لرله وقرودن پیاده رسوار کلوب هم صحبت هم زیارت ایدرلر بیت

کنارلجه وسبزه هواسی مدحیات شکوفه بیله بزه‌نمش فضاسی مدبصر
صبایلندن انك صورکه بایرن دیدز دیسون که نجه کل و لاله یاسمین اورتر

وقلجیله فتح ایتدیکی ممالك کفاردن سبایای اساری کتردب اطراف استنبوله قوندروب کویلر ومزارع وضع ایتدی شویله که خالی برقالمایوب تمام معمور اولدی هروادی غیر ذی زرع حدایق ذات بهجة شکلن کوستردی[١] وآق دکزطرفنده کلیبولی التنده اجه اواسی دیکله معروف برقسق پرده بوآق دکزك ایکی طرفنه بربرنه مقابل ایکی قلعه یاپدردی برنه کلیدالبحر و بری‌نه‌ده سلطانیه آدوردی بوغزکسن ترتیبنجه بونلره‌ده مهیب طوپلر قوردی که آق دکز طرفندن دخی اجازتسز قوش اوچرمزلر چون ایکی طرفدن دشمن کلجك یول قومدی استنبول دارالامان اولدی و ایاصوفیانی و سور قسطنطنیه‌یی مرمت[٢] ایدب بناسن تجدیداتدی ودکزه وقرویه‌یاقن[٣] برکوشه‌ده براحمدك یاپدی محکم برغازلرله قرشون اورتلو ارتفاعی برمرتبه‌ده درکه ایکی کوللك یولدن کورنر و استنبول لیمونی اغزنه مقابل اناطولی یقاسنده دکز ایچنده دوکندی طاش آراسنده برمحکم قلعه یاپدردی وطوپلر وضع ایلدی که آتلدقجه لیمون ایچنده کمی طورغرمز حاصلا بر قاچ بیل ایچنده بویله معمور و آراسته ومزین وپیراسته اولدی که بیت

هرکوشه‌سی جنت در[٤] هرباغ ارمدر هرچشمه‌سی کوثردر[٥] هرنهر عسل در

وجمیع ضرر توهم اولنوریوللرن وبناسن شویله محکم ومرصص ایتدی که هر کورن ایدرکه

---

[١] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوکلمه « کوستردی » در .
[٢] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوکلمه « مرتب » در .
[٣] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوجمله « وقرویه حکم ایدر » صورتنده‌در .
[٤-٥] آیاصوفیه نسخه‌سنك بورالرنده « و » حرفی دخی واردر .

بیت

بواول بنا دکلدرکه اولا خلل پذیر لوبست الجبال او انشقت السما

دخی نچه جزئیات خیرات ایتدی که تفصیلنه بومختصر محتمل دکلدر رحمة الله علیه رحمة واسعه

آغاز قصهٔ فتح قلعهٔ اینوز وطاشوز

نظم

کسلمه ای حکایت اصله وصل اول کتاب قصه ایچره باب فصل اول
اکرچه فرعسن کچمیشه نسبت کلهجك غزوه یه کل ینه اصل اول

بروقت که دم سردی سردی خبرن وردی ناکاه ارادت عالیه اقتضاسندن بواشارت بیورلدی که قپو خلقی ویکچر ییله پادشاه عالمپناه استنبولدن ادرنه یه توجه کوسترہ بغایت بی وقت اولمغن قلوب متجنده یه براز فتور وردی امابنه پادشاهك مراد حصولنده قصور قومایوب مکمل یراقلرله رکاب دولت اوکنجه کوچدیلر استنبول قیرلرنده صوقدن چوق یکیده خسارت یتشدی وباعث خفی بوکه مکر ولایت ایسله قربنده دکز کنارنده قلعهٔ اینوز و[۱] طاشوزکه تمرد وعناده هنوز طوروب خزینهٔ عامره یه متعلق مالدن معدن طوزدن وغیرندن شرکت دعواسیله حصه آلوب خیلی حاصله متصرف اولوردی اظهار صداقت واسرار اسرار عداوت صورتیله طوررردی وعداوت خفیه سندن بعض بوکه مسلماندن قول قاچوب وارسه تعلل ایدب ورمزلردی بوجهتدن اول ولایتك خلقی قول قوللانمز اولمشدی وبری بوکه ممالك محروسهٔ عثمانیه کویلرندن قولایلدوغن انجدردی وسبی و نهب چوق واقع اولوردی حرامی کمیسی در اکا حکمم یوقدر دیو عذر ایدردی اول بی وقت عزیمتك نتیجه سی بواولدی که پادشاه مظفر عنان ظفر عیانی

[۱] آیاصوفیه نسخه سنك بوراسنده « قلعهٔ » کلمه سی ده واردر .

آنك اوزرنه منعطف بیوردی وکلیبولیدن کمیلر کتیردب بروبحردن محاصره ایتدی هنوز اول قحبه‌زن کفره‌نك قولقلرنه صدمهٔ طوپ وضربه‌زن صمم براقمدن صمیم قلبدن ایل اولوب قوللغه بیل باغلدیلر تکوری چقوب عتبهٔ فلك آسا ترابنه یوز اوردی بوایکی قلعه‌نك مفتاحلرن تسلیم ایتدیلر معابداصنامی مساجد اسلام قیلدی وشعایر شرایع تنفیذی مرعی ومحکم اولمغچون قاضی وحکم وخط حدودمحافظه سیچون دزدار وخفظه وضع ایدب نوعروس مطلوبی که مقدمات فتوحات غیبیه بیلیردی مصاحبه‌سیله دارالسلطنه ادرنه‌یه کلدی طور عقل وطریقهٔ نقل اوزره اداء شکر واهب العطیات اسبابنه مباشرت کوستردی فتح باب حسنات ایدب تعظیم ترحیب علما وناهیل وتقریب امراوترفیه حال وتفریغ بال لشکر ورعایا یوزلرن کوستردی[١] بوفتح اینوز ٨ ≷ ٨

بیت

یکی دولت که هرسیری اولا فتح نچون عالم انکله اولیا فتح .

وپادشاهك[٢] قوت دولتی اثرلری شویله واضح اولدی که بعضی عدولرنی همت قلجیله قهر ایتدی بیت

کورمدن شمشیریلانن عدو آدنه قربان ایدر جانی عدو

ومصداق قول بوکه اتفاق اول حول ایچنده دسپوت فرتوت که ملك ملك لاز ومنبع فتنه وآزدی اول قیش ایچنده عساکر زبانیلرله میمنه ومیسره صف وآلای باغلیوب ممالك جهنمی کندویه تسخیر ایتدی واولادندن وقطع دابرالقوم الذین ظلموا والحمدلله رب العالمین حکمنجه بر خلف خلفی قالمادغندن ملك لاز چون دلبر پر نازمطلوب هرمحمود وایاز اولدی بس پادشاه مظفر استحقاق ملك وتفوق برهمه‌ملك امرنده قطع نزاع ایتمکه قلجن اول مملکت طرفنه صالمغه

[١] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوکله «کوستررردی» در .
[٢] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوکله یرنده «وپادشاه مظفرك» کله‌لری واردر.

شروع ایتدی وسنه ثمان وخمسین وثمانمایه آخر اولوب بنات نبات اعتدال نوروزی محرکیله دریچهٔ امکاندن باش کوسترد کلری وقتده یعنی اول ییلك بهارنده استخلاص مملکت لازایچون حقه چوق تضرع ونیاز ایدب متوکلاً علی الله اول طرفه عزم رکوب بیوردی وقتی که اول مملکته خیمهٔ دولت سایه صالدی اول که خلاصهٔ مملکت در که هپ معادن فضه وذهب در قلعهٔ نوابرده که متانت ومناعتی خبری صماخ آفاقه یتشدر وقلعهٔ ترپچه دخی برنچه بونك کبی قلعه‌لرنی معدنلریله وتوابعلریله طوعاً وکرهاً قهراً وروعاً قبضهٔ تسخیرنه کتردی مال معادن هر یکادن کلوب خزینهٔ عامره‌یه ملحق اولدی سرف محبوبه‌لری که آنلر کله کثرت اختلاط سرف دیمزلر ومحبوبلری که آنلر کله بردم صحبت یوز شرف بلکه بیك جان باغشلردرلر شولقدر آلندی که دائرهٔ حصردن متجاوزدر بیت

هرچا رکم کورسك صانر[۱] روضهٔ جنتدر کم حور[۲] وغلماندن طوبطوله نعمتدر

بیان بواعث غزای بلغراد

بیت

چون شه بوالفتح ذوالرای السدید شه محمد خان ذوالخلق الحمید

ذکر اولن فتوح صددنده ایکن سمع شریفنه یتشدی که نوعروس پرناز مملکت لاز خطبتنه قیرال پرآل انکروس مأیوس که یانفونام مشهور منحوسدی راغب اولمش فهیهات بیت

شکار شیره مناسبدر غزالهٔ ملك طکز کدوج[۳] کوپاکلك شکاری اکل حیف

منقضی حال بو اولدی که اول قتل رقیب آندن وصل حبیب ایده بس بومملکتك فتحنده بومقدارله اکتفا ایدب عنان ظفری دار السلطنه

---

[۱] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوکلمه « صان » در .

[۲] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوکلمه « حوری » در .

[۳] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوکلمه « کُدوجی » در .

ادرنه‌یه منعطف بیوردی اسباب قمع دشمن وضروب آلات حروب تهیه‌سنه اشارت اولدی بویله عسکر ظفر رهبرنی دکلندردی کندو سعادتله عیش و عشرتده وخواص وعوامه احسانی یتشمکده قرار بیوردی اما حصول و امتناع عروس فتح ترددیله بی قرار اوتوردی لکل‌دورابواب فأتوا البیوت‌من‌ابوابها وفقنجه‌تدبیر پادشاه‌که همیشه همعنان حس تقدیردر بونی منجر اولدی‌که مملکت انکروس فتحنه مفتاح چون قلعهٔ بلغراددرکه نهرتونه وصاوه ملتقاسنده بنیاد اولمش آدله مشهور وصیت مناغت و متانتی معلوم و مذکور قلعه‌در اول آنك فتحنه قصد ایدب اسباب مناسب‌که شاهان ممالك کشای شانه لایق‌در کوه‌پیکر مهیب طوپلر وقضا کردار منجنیقلر وتونه صویی طرفندن یراقلو وبهادر نامدار عزبلر وملاحلرله مشحون کمیلر وسایرمایحتاجی بی‌قصور حاضرایتدردی چون سنه ستین‌وثمانمائه بهارنك چمنی لب جویباری زین ایدب بیت

هذا زمن‌الربیع والکاسب فیه من نادمه‌الحبیب والکاس بفیه

اشارتی هر شکوفه وهر زهردن معاینه اولندی اعلام ظفر اعلام پرچم فوز وظفر دپرتدیلر وعسکر ظفر رهبراملواج دریادن اوفر وا کثر حرکته کلدی طوپلری اسکوب شهرندن صنعت جر اثقاله بیالره چکدردی کندو پادشاه مصراع

بنصر وقوت وشوکت بیاری‌الله

جیوش‌پرجوش‌دریاخروشله[۱] برجیش‌که ملاحمی ولایمدن ملایمتربیلرلر وتتابع تیغدن سپر وار یوز چورمزلر وتواتر تیردن ذره کردار کوز یومزلر مصراع

کما تحرك سطح‌البحار من عصف

حرکت ایدب فتح بلغراد قصدنه بلك دشمتی میدانه چکمك نیتنه عزم حزم ایتدی چون اوزرنه واردی اوردوی همایون عادت عثمانی

[۱] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوکلمه « خروشیله » در .

اوزره یرلشدی ویکید یکیل قلعه قبولری اوکنده دشمنله اللشدی
کیلر داخی یتشدی قلعه‌یی صودن وقرودن کالیکاس یحوی الحیا
اورتایه آلوب محاصره‌ایتدی طوپ ومنجنیقلره ونقابلره عمل بیورلدی
بواوزره اسفار صباحدن احمرار رواحه دکن بلك اخشامدن صباحه دکن
فتحی تدبیرنده انواع اجتهاد کوسترد یلر هرطرفدن جنك حربی چالنوب
جنك ومقاتله اولوردی بو اثناده قرال لعین داخی کلوب چر یکیله
تونه‌نك اوته یقاسنه اوردی باغلیوب قلعه‌مقابلنده اوتوردی مشاوره‌ده
روم ایلی بکی طایی قراجه‌بك مرحوم که کار آزموده وروزکاردیده بهادر
بکیدی ایتمش که پادشاه بن قولنه بیورسون دستور ویرب همت
یولداش ایلسون کچاین دشمنی طاغداین که آنلرك کورندکی قلعه‌یه قوت در
بعض امرا ووزرا بونی وجه کورمدیلر اوته یقادغی دشمنك بزه نه
ضرری وار کوزنه قرشو اونی یاغمالدب خراب ایتمك مهابت سلطنتی
زیاده ایدر دیدیلر مکرکم قیرال پر آل تونا صوینك منبعنده پادشاه
کیلرینك عددنجه اضعاف کیلر مهیا ومرتب ایتدرمش صوآقندوسی
قوتیله بجد سوروب یتشدردی خبر اولدی پادشاه اسلام کیلری
قرشولیوب اوك کان کیلرك درت بیش کیسنی چاتوب آلدیلر شولقدر
کافر زصویه دوکدیلر که قاندن نهر تونا بونجه غزارتله خون روان اولدی
وطاشدی مضاعف اولدی آخر کافرك اضعاف مضاعف کیلری یتشدی
ایکی چتك بر آرسلانه طب در مثلنجه کثرت قوتیله مشیة‌الله اقتضاسنجه
پادشاه کیلرن قلعه دیوارندن ارغرب صوطرفی آلدی کیسنه[۱] قلعه‌یه
یول اولدی وغریم شوغریم درکه سلطان مراد زماننده نجه کره
چری چکوب دیار اسلامه کرب یهلك الحرث والنسل فسادنه تجاسر
کوسترمشدی اکرچه هرکلدکجه منهزم و صاغون و محذول و مغبون
کتدی اما اول عداوت قدیمه اوزره ثابت طورر فرصت کوزلر کافر

[۱] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوکلمه «چریسنه» در .

ایدی چون بازیچهٔ تقدیر بو صورتی کوستردی پادشاه مظفر امر ایتدی که کافرك چریسی کمیله قلعه‌یه طاشنمادن یوریش اوله . بو اوزره طوپلر طولدرلوب[۱] حاضر ایتدیلر همان اول شبدن یر یر هر طایفه قوللو قولندن مترسلر و نردبانلر یوردب قلعه دیوارنه طایدیلر مجاهده ایله کجه‌یی احیا ایتدیلر و شول وقتده که بخار خون دشمندن و دخان قوار یر نفطدن پردهٔ نتق افق قرار دغنی چامه‌شوی صبح صابون قرص آفتابله لکنجهٔ فلکده یومغه باشلدی یعنی اغرب صباح اولدی سلطان ابوالفتح سوار اسب دولت سوار اولوب قلعه اوزرینه یوردی طبل خانهٔ خسرو آیین رسمنجه یر یر طبل و نقاره و کوس و نای رویین چالندی نظم

چری هیقرمسی وطوپ اوازی صدای کوس[۲] طبل[۳] نای رویین
دماغ چرخی ایتمشکن مطنن یوریش دیدی شاه خسرو آیین

الله اکبر دخی اول بریدان اجل و برنده کان امل یعنی حاضر طولو اولان طوپلری ایلرو صالدیلر متعاقبا عسکر قتال و رجال ابطال کلبانك الله الله ایدب قلعه‌یه یوریش ایتدیلر و بی تکلف توقف اول زمرهٔ ضلالی برج تمرددن درك مهلکه صالوب قلعه‌یه آغدیلر بو غرورله کوکللرینه طمع دنیا دوشوب بر برینه قتلنمادن پراکنده شهره یغمایه بوشاندیلر چون دنیا همی جمعیتلرنه تفرقه دوشردی بو صوده حاضر و مجتمع اولان دشمنه مقابله ایده‌مدیلر انعکاس غلبه ایله دونوب کردکلری یردن ینه چیقدیلر بو ارالقده نچه‌سی شهید اولدی و نچه‌سی مجروح دوشدی وقصه بویله اولدی که قیرال لعین بیدین چوقلق کمی سببیله بر کون بر کیجه ایچنده اوته یقاده اولان عسکری صالت کچروب قلعه‌یه دوکمش مکمل مسلح دینج و دیو شکل کافرلری برج بارودە یتجکجه یرلشدردکندن غیری هر یقق و کدك مقابلنده برر محکم آلای باغلدی طوردی ذکر ایتدکمز کبی قزانج ایچون طاغلوب

---

[۱] آیاصوفیه نسخه‌سنده بو کلمه « طولدروب » در .
[۲-۳] آیاصوفیه نسخه‌سنك بورالرنده «و» حرفی واردر

وارمش اهل اسلامی کرویه توسکردیلر بواراده الحرب خدعه ارشادیله اصحاب رأی کافری میدانه چکمکه وجه کوردیلر امر اولندیکه بندکان حضرت قلعه دبندن زبون صفت کرویه چکیله کافر خود مست وخرابدی شراب غرور غلبه یه دخی یتشدیلر جزما ترك صندی دیدیلر دخی اولوسی دریسنه بنوب قلعه دن طشره دوکلدیلر متهورانه عسکر اسلامه هجوم ایتدیلر کافرله اهل اسلام اللاشی دکوشی پادشاه اسلام طوردغی یره قریب کلجك کافری دخی چکلم قلعه یه جانلو قورترمیالم پادشاه برقاچ قدم کرویه یوروسون دیدیلر بوسوزی دین وزیرك سخافت رأینه وضعف کیاستنه حمل ایدوب غضبه کلدی دشمندن یوز دوندرمك صنغون نشانیدر بنم خود الحمدالله الحق یعلوا حکمنجه اقبالم عالی در ادبار نصیب دشمن در دیدی دخی جداسن النه آلدی مقابلنه کلن کافر طوابنه دپدی سچلوب ایلرو کلن عفاریتدن اوچنی طپراغه صالدی

بیت

سکوسن خضر وارالینه الوب ظفر دز کینی بلینه صالوب
قغان آرصلان کبی دپدی ایلرو اوچ اریقدی چونکم قمندی عدو
اوقردی که الله یعصمك ملك فلکلر در یدی که الله معك

بونی کورب اهل اسلامك آتلوسی وییاسی یرر آت صالوب کافرك یوزك دندردیلر برصحراده که عوج وامتاسی درمسی ودپه سی یوق دپدز اوادر بونك کبی یرده جبلو پیاده غلیان شراب وحرارت حرکة و آفتابله جبه قصمش جانی برتنه کلمش زبون کافری اله آلدیلر مثنوی

اله آلدیلر چون بیا کافری دری قلمدی اول بیکدن بری
شو دکاو یغلدی کور کشته سی که هربچقده اولدی اولا پشته سی
طولوبد ردی صحرا عدو باشلری دکوندو صانیدك یاپو طاشلری
اولبدر دی قاندن فضالاله کون نه لاله که اقشدی دریای خون
یاتوردی قیاتك عدو لشلری قان ایچره یوزردی کسك باشلری

حاصلا آت آیاغی آلتنه آلوب لکدکوب عدم ایتدیلر شویله که یوزده بری قلعه یه قورتلدی اهل اسلام اراسنده بیرام اولدی قلعه دخی

ادنا حمله ایله فتح اولمق احتمالی قریبدی اما کیجه یتشدی پادشاه عاطفت شعار بوفتح مبینلهٔ کتفا ایتدی قوللرم یورغون وبعضی مجروح اولدی قلعه خود اوقلنمش شکارمده وقت ایکی اولسون دیو العود احمد له عمل ایدب بو حلاوت غزاوتله کوچ بیوردی برقاچ کوندن که پادشاه مظفر کندو مملکتنه سایهٔ دولت صالدی خبر یتشدی که قرال ملعون جهنمه کوچ ایتدی مرکنه وجهانی ترکنه سبب بوکه شول وقت که بندکان دولت مخادعه ایدب دونرکی ایتدیلر قیراله دیدیلر که ترك ترك ناموس ایدب صندی بواعتقاد اوزره چون مستدی تهور ایدب اولدخی قلعه دن چقوب برازمیدانه یورومش دونوب چیقدغی برغازی کوزلیوب قچرکن برغازی آردندن پرتیر مرك تأثیر یتشدرمش اول جراحتدن مسافر سفر سقر دوشمش مصراع

مجلس دشمن همان یك که اوله کور

کذلك یفعل الله بالظالمین چون مطلوب پادشاه قتل رقیب ایدی وبحمدالله میسر اولدی بس وصل حبیب که نوعروس پرناز مملکت لازدر تحصیلنك اسبابی وطریقی مباشرتی ایچون اول شاه پیروز رایت منصور دولت عنان شمال شتابی ورکاب زمین ثباتی سمند عالم نوردا وزره مطلق ومبرم ایدب دارالسلطنه ادرنه یه بیت

باجل احوال وایمن مقدم واتم اقبال یلیه دوام

نزول بیوردی

وصف ولیة الختان

[۱]

جوکل غنجه سندن نقاب اوله رفع درش حزنك ایله شرابیله دفع
دکل شول شرابی که عقلك کیده تعقلده اولا سن جنونیله شفع
شرابی که دلبر لبندن سوزر که اولدر اولان غصه یه عین نفع

[۱] آیاصوفیه نسخه سنك بوراسنده « نظم » کلمه سی ده واردر ؛

اوّل بو فرض غزای غرای [١] ادا ایتدیکنك شکریچون واجب کوردی که احیای سنت ایده یعنی درتی تاج السلطنه قرتی عین الخلافه شاهزاده لری سلطان بایزید زاده الله سلطنة واقبالاً وسلطان مصطفای لازال ذاحظ من شفاعه المصطفی اشرف الانبیا حضرتلریچون ولیمة الختان ایدب براولو سنت دوکونن ایده شویله که ضمننده عرس عروس ملك لان [٢] هم مندرج اوله بس امر ایتدی که اطراف ممالك ملکلرنه وبکلرنه مراسله یاز فتح اولوب بوامر مسنون اعلام اولنماسی تقدیم اولنه وبو یول عسکر دریا حرکت سکون اقامت ایده چون بو خیر نیتك وبو حسن طویتك خبری شایع اولدی ملاء اعلادن اجرام علویات که مبادی حرکات سفلیاندر حرکته کلوب هر بری برنوع قوللوغه حاضر لندی آفتاب آینه دار نهار [٣] انس وسلوت وماه مشعله دار لیالی مجالس دولت کیوان دربان آستان سعادت مریخ پهلوان رزم جلالت زهرهٔ زهرا خنیاگر بزم سلطنت عطارد کاتب دفتر صادر وواردمشتری طالع کیر بخت بیدار اولغه متشمر اولدی شهاب بی حجاب سحاب آتش بازلغه یراقلندی وانجم وکواکب سواقی جاریات کواعب کبی اقداح نورانی پر راح روحانی کزدرمکه باشلدیلر بیت

آسمان زین خرمی آراست بزمی کاندرون ماه سیمین ساغرو خورشید زرین بحراست

وبو صحبتك تأثیرندن زادهٔ نفس نباتی دخی خبردار اولوب اجسام سفلیه نك هر برنه جنبش مخصوص وحرکة مطبوع کوسترردی مهتر زمین اغبر دست فراس ابرنیسانله فرش زمردینی آب افشان أیتدی وچهرهٔ اغبرنه مانند نقش انکلیون ولباس بوقلمون دیبای سبز منقش دوشدی ماشطهٔ الطاف الٰهی یعنی نسیم سحرکاهی عرایس صنایع

---

[١] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوکلمه « غرایی » در .
[٢] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوکلمه « لاز » در .
[٣] آیاصوفیه نسخه‌سنده « نهار » کلمه‌سی یوقدر .

نامتناهی حجله قضاومنصه قدردن جلوه کرکوستردی بواراده مصراع

سرور خیل شکوفه یعنی کل

تناول مل ایچون مجلس انس ترتیب ایتدی ساقیٔ طبیعت دست چمنه لاله‌دن پیاله صوندی وسحاب ساعد شاخه ژاله‌دن عقد لآلی دزدی لالهٔ حمرا ساقی رعنا کبی قدح لعلین پرحریق عقیق رنك کردان ایتدی

بیت

دیمش عقل اسی برسوزصدقه ملحق که بودمده اولور کلروی وصل حق

نرکس جماش که تاجدارملك چمن در بادهٔ مل وصحبت کلدن [۱] شویله مست وخراب اولدی که تاج زرینی باده آلدردی اقحوان بوعنفوان سنله صحن باغده طورب سنّ سن سن کویندن سین سیمین کوستردی مصراع

نرکسك یعنی کلر بوحالنه

وکاتب دیلندن بوبیتی اوقدی

بیت

نرکسك مست خراب اولدغنی کوردی چو[۲] آب یازدی درجینه که الله ولی التوفیق

نیلوفر نیکوفر غمرات آب ایچندن باش چیقرب تردیده وخشك لب غمزات آفتابه قرشو صفحهٔ آبه‌سجاده صالوب واعظانه مصراع

لا خیر فی لذة من بعدها سقر

ترجمه

نه خیر اولا شو لذتدن که اردنجه اولا طامو

معناسن نرکس مسته تفسیر ایدردی سرو آزاد وصنوبر وشمشاد طور موزون وطرز مطبوع اوزره سماع ورقصه کردیلر وغایت صفادن غنجهٔ غناج بونجه ال طارلغنه باقایوب لعلین طبقلردن زر نثار ایتدی منابر اشجار ومجالس ازهارده عنای دلله عنادل بربرنه مقابل بحث مقامات عشق ومراتب شوق ومحبته مشغول اولدیلر مقری انجمن

[۱] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوجمله « بادهٔ کل وصحبت ملدن » در .

[۲] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوکلمه « چون » در .

چون یعنی قمری آیت کریمه لاتقنطوا من رحمة الله فحواسنی [۱] کوش مرزنجوشه بلك هرعقل وهوشه یتشـدردی وبلبل خوش الحان که خوشـخوان محافل کلسـتاندر غلغل ان الله یغفر الذنوب جمیعـاً وسیله‌سیله اصحاب صغایر وکبایره آثار بشایر کوستردی اراده بنفشه لباس عباسیله مزین اولوب بنفسه مصالح عرسه مباشراولدی شویله که غایت سـعی وجدندن عصـاسی اوستندن غیری یرده ایخو یوزن کورمز اولدی لاله ونسرین سمن ویاسمین سرخ وسفید کلاه اولاقجیلر کبی اتمام مهام ولیمه ایچون اطراف صحاریده یکرشدیلر

بیت

صبا هرتندن چچکلاری کور اولاقجی کبی هریکا یکرشور

وطفل سوسن آزاد هنوز مهد زبرجـدی لحافندن آزاد اولمادن مسیحا واردله کلوب بودرر غرر منظوم جان‌پرورلری روزکار دیلندن نثار عرس خجسته ومجلس فرخنده وآراسته قیلدی

شعر

خسر وادایم اشیکك مسند اقبال اولا روی هفت اقلیمه درکاهك سوادی خال اولا
آفتاب طلعتندن ای سپهر سلطنت مشتری مسعود طالع زهره فرخ فال اولا
امرکه هرکم دکل طایع جهان باغنده اول غنجه‌وش دلتنك سنبل‌وش پریشان حال اولا
پادشـاها ایجه کم بوکاشن نیـلوفری صبحدم جولانکه طاووس زرین بال اولا
قدرك ایوانی معلا شـادلیغك سرمدی آسـتانك آشـیان طایر اقبال اولا

حاصلا بیت

شـادلق خاصیتندن بوبسـاط اغبرك خاك عنبر اولدی قومی لولوطاشی لعل ناب
فضا چون بارگاه سلیمان آراسته ومرغ چمن نغمهٔ داودیله کویا بیوسـته
قلقل وغلغل بلابل بلابلدن ناله هزاروافغان چاوك [۲] زمزمه‌سی زمرهٔ بزم [۳] چرخ اثیره یتشدی بیت

[۱] آیاصوفیه نسخه‌سنده « فحواسنی » کلمه‌سی یوقدر .
[۲] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوکلمه « چکاوك » در .
[۳] آیاصوفیه نسخه‌سنده « زمرهٔ بزم » کلمه‌لری یوقدر.

غنچهٔ کل چهره سندن چونکه رفع اولدی نقاب ساقیٔ مهرو الندن اچیالمی ایاغ
کل می عشقی اچوب دریا کبی جوشات مدام[۱] وقتکی فوت ایته دیرم ماعلی الاالبلاغ

مصراع

ال حصه بو جنبشدن کل قصه یی اوزاتمه

همان که سنه احدی وستین وثمانمائه فرور دین[۲] چمن یوزنه فروردینی

مصراع

برطالعیله که اخترك اولدی سعادتی

طوی ودکونه باشلدی بیت

فقد نشر بساط السرور بیمنه فاما الهموم مطویات بیمینه

دارالسلطنه ادرنه حرسها الله عن الفتنه التنده بین النهرین که ادا درلر که
وسعتده ربع مسکون دنلسه جایزدر آنك دخی ربعی مسکون در
باقیسی چایردر که پادشاهك وقپو خلقنك وعساکر روم ایلی واناطولی
طوارلری آندن استغلاف ایدرلر وایچنده کی اهل قرا آندن استغلال
ایدر آنك ایچنده سایبانلر وسراپرده لر واوتاقلر قورلدی وبیشه دن
حولیلر چورلدی وطوایف آینده کان یریر چادرلر وسایبانلر قورب
ادانك ایچنی زرین[۳] ایتدیلر بیت

بوهنکام ایچره کم اردی بهشت در بزه ندی صانه سن اوردی بهشت در

اول ضیافت علمای شریعت ومشایخ طریقت تقدیم اولندی چون
هرصدر وهرمقام اهلیله مشرف اولدی سلطان مظفر طلوع آفتاب
بکی [٤] خلوت خانه سی قپوسندن چیقوب سریر سلطنت مستقر اولدی
هرطرفدن دعالر وثنالر اوقندی ترحیب علما وتأهیل مشایخ
ایچون یمین یسر بخشنه ویسار یمین یمنه نظر التفات وسایهٔ

---

[۱] آیاصوفیه نسخه سنده بومصراع بروجه زیردر : ایچ می عشق دریا کبی
جوس ایت دمبدم

[۲] آیاصوفیه نسخه سنده بوکله « فروردینی » در .

[۳] آیاصوفیه نسخه سنده بوکله « زین » در .

[٤] آیاصوفیه نسخه سنده بوکله « کبی » در .

عاطفت صالوب اوتردی بی‌توقف شیوخ قرادن برسی علی وجه التجوید تلاوت قرآن عظیم و ترتیل فرقان کریمه شروع ایتدی چون برکة قرآن که مجاس خرمنه بلك دل حرمنه آتش شوق صالدی تفسیرندن سؤال وجواب وبحث وجدال وچوق قیل وقال اولدی غوامض مسایلك مخدراتی یوزندن کشف قناع اولمغله مجلس نوزانی وپادشاه مظفرك خاطری روزمانی کبی منور اولدی آندن بلابل محافل خوشخوانلر خوانندهلق ایتدیلر - بوانشاده کمل شعرا قصاید مدایح عرض ایتدیلر بو لذات روحانی عقبنجه لذایذ نفسانی دخی که طعام ولیمه در مجلسه واهلنه مناسب حرب [۱] دانلر ذوالیه‌لرله [۲] مخفوف وشیرین زرده‌لر وزروالروسکری آشلر رشیدیه ومحلبی ومامونیه وکلاجلر ونفاحیه‌لر وتاوق قلیه‌لری وچورمه قوزیلر وتاوقلر وقازلر واوردکلر دخی انواع مطعومات لذیذ که حسابه صغمز پادشاهانه بی‌دریغ چکیلدی وبورادہ کلاب ومشك وعنبرله تعبیه اولنمش شکر شربتلری قندی ونباتی ومکرری جوی جنت کبی فراوان فغفوری قیمتی اسکره‌لرله اهل مجلسه روان صونلدی بوندن صوکره نقل سکری وبادامی فستوقی وکشنیجی وحب صنوبری دارچینی وقرنفلی کلدی دوکلدی وجوارشات عودی ومسکی وعنبری ومصطکی بی‌حد وقیاس وتماشا یچون استادلر غریب صنعتلر خرج ایتدکلری شکر اشلرندن جامعلر وقلعه‌لر وکوشکلر وفضای چمن که انواع شکوفه وریاحینله بزه‌نمش نظره کتردیلر شویله که تناولی لذتندن تماشاسی حلاوتی احلی والذکورندی یمك وایچمکدن شول که حظ وافر درتمام آلندی چون طعام کوترلدی اهل مجلس دعای دولت روز افزون پادشاه ربع مسکونله رطب اللسان ومنشرح الجنان اولوب بیت

دیدیلر شها بو مبارك دکون عدوکك پراکنه اورسون دکون

---

[۱] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوکله « جرب » در.

[۲] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوکله « زوالیه‌لریله » در.

تاریخ عثمانی انجمنی

مجموعه‌سی

باب عالیده متشکل تاریخ عثمانی انجمنی طرفندن ایکی آیده بر کره نشر اولنور

تاریخ تأسیسی ۱۳۲۸ هجریٔ قمری

بشنجی سنه

جزؤ ۲۵ الی ۳۰

مرجعی : باب عالی‌ده تاریخ عثمانی انجمنی‌در

[آبونه قیدی ایچون انجمنه مراجعت اولنور]

احمد احسان و شرکاسی

مطبعه جیلق عثمانی شرکتی

۱۳۳۰

فهرست

صحیفه

۱ اوز تیمور اوغلی عثمان پاشا — (۱۱۰) ذیل (شجاعتنامه)
۱۳ بنی ارتنا
۲۳ مادام مونته‌کونك مکتوبلری (مابعدی ۱۸۳ نجی صحیفه‌ده)
۳۶ استقلال عثمانی تاریخ و کونی حقنده تدقیقات
۶۵ حسنکیف ایوبیه حکومتی (مابعدی ۲۲۳ نجی صحیفه‌ده)
۸۴ قزاز آرتین (مابعدی ۱۵۹ نجی صحیفه‌ده)
۱۶ قاضی برهان الدین احمد (مابعدی ۱۷۸، ۲۳۴، ۲۹۶، ۳۴۶ نجی صحیفه‌لرده)
۱۲۹ شاهانه برفقرهٔ تاریخیه‌وادبیه — (۲۶۶) شاهانه فقرهٔ تاریخیه وادبیه
۱۳۵ آناطولیده اسلامی کتابه‌لر
۱۹۳ وطن پرورلنکك تماثیل شاهانه‌سی
۲۰۰ هرسك اوغلی احمد پاشانك اسارتنه دائر قاهره‌ده برکتابه (مابعدی ۲۷۲ نجی صحیفه‌ده)
۲۴۲ ایلك عثمانلی پادشاهلرینك اصدار ایتمش اولدقلری بعض براتلر
۲۵۱ اشرف اوغللری حقنده برقاچ سوز
۲۵۷ صقوللی محمد پاشانك اوائل احوالی وعائله‌سی حقنده بعض معلومات ـ جواهر المناقب
۳۰۸ منتشاده منتشالیلردن صوکره‌کی آثار
۳۱۸ بروسه‌ده الك اسکی کتابه
۳۲۱ اجانبدن ایلك استقراض تشبثمزه عائد برقاچ وثیقه
۳۳۸ اعضای معاونه‌دن فائق رشاد بك مرحوم
۳۵۸ مرعش والبستانده ذوالقدر [دولغادر] اوغللری حکومتی
۳۳۸ اسمسز وتاریخسز سکه‌لر ـ ساده نقشلی سکه‌لر
۴۹ متنوعه : غلطه‌نك عثمانلیلرده تسلیمی — (۵۴) آختمارقاتوغیقوسلغی — (۵۷) منتشا امارتنه عائد آثار قدیمه — (۱۲۷) بودرومده تیمورلنکك حفیده‌لرندن (شاذ ملك) ه عائد کلام قدیم
۶۱ بیبلیوغرافیا — (۱۱۸) بیبلیوغرافیا
تفرقه : واقعات سلطان جم (ختام ـ برفورمه) — تاریخ ابوالفتح (بش فورمه)

طرف ذیشرف حضرت پادشاهیدن دایه زاده محمد بهاءالدین بکك اثر تألیفی اولان یازمه « اثر بهائی » نامنده کی کتاب احسان بیورلمشدر .

* * *

تاریخ عثمانی انجمنی کتبخانه‌سنه اهدا وتبرع اولنان آثار

اسمی	جلدی	مؤلفی	تبرع ایدن
تورکجه			
قانوننامهٔ عثمانی	۱		یوسف ساح اصمی بك
قوانین عثمانیه‌یه دائر محررات	۱		کذا
سیاسته متعلق آثار اسلامیه	۱	بروسه‌لی طاهر بك	مؤلفی
اخصائیات مالیه	۲		مالیه نظارتی
اخصائیات مالیه مجموعه‌سی	۱۰		کذا
قوانین ونظامات ومقررات مالیه مجموعه‌سی	٦		کذا
نقد واعتبار مالی	۱	حسن فرید بك	مؤلفی
مجلهٔ امور بلدیه (ایکنجی واوچنجی جلد)	۲		شهر اماتی
جریدهٔ علمیه (۱۳ نسخه)			دائرهٔ مشیخت
مجلس مبعوثان (ایکنجی دورهٔ انتخابیه)	۱		مجلس مبعوثان ریاستی
تورك یوردی (۲۲ نسخه)			اداره‌سی
تجارت وزراعت نظارتی مجموعه‌سی (٥ نسخه)			نظارتی
عربی			
کتاب صبح الاعشی	۲	الشیخ ابی العباس احمد القلقشندی	احمد زکی پاشا
کلمة علی ریاض پاشا وصفحة من تاریخ مصر الحدیث تضمن خلاصة حیاته	۲	احمد زکی پاشا	مؤلفی
الدنیا فی باریس اوایامی الثالث فی اوروبا	۲	احمد زکی پاشا	مؤلفی
قاموس الجغرافیة القدیمه	۲	احمد زکی پاشا	مؤلفی

949.605
RE
1915

Titres des ouvrages	Auteurs	Donateurs
Reliefs Gréco-Perses	Th. Macridy	Musée Ottom.
Don Joseph Nassi	Abraham Galante	L'auteur
Louis XVI et le sultan Sélim III.	Salih Munir Pacha	»
Le passé et l'avenir de l'art musulman en Egypte.	Ahmed Zéki Pacha	»
L'aviation chez les musulmans.	»	»
Aveugles illustres de l'Orient.	»	»
Mémoire sur les moyens propres à déterminer en Egypte.	»	»
Mémoire sur les relations entre l'Egypte et l'Espagne.	»	»
Glasnik zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini (1910-1911-1912-1913-1914)		
Bericht über den Zug des Gross-Botschafters Ibrahim pascha nach Wien.	F. von Kraelitz	»

Volumes

Include one set of covers and ads.

1-2 Goat

Lib. Buck

Cloth

1-2 Duck

1-2 Pig

Light Brown

Dark Brown

Black

Dark Blue

Dark Green

Red

Maroon

Tan

Olive

Light Green

Light Blue

Light Drab

Yellow

See Sample Back

1M-7-1-21.

Revue
Historique
Ottomane

1915

UNIV. OF
ILLINOIS
LIBRARY

The person charging this material is responsible for its return to the library from which it was withdrawn on or before the **Latest Date** stamped below.

Theft, mutilation, and underlining of books are reasons for disciplinary action and may result in dismissal from the University.

To renew call Telephone Center, 333-8400

UNIVERSITY OF ILLINOIS LIBRARY AT URBANA-CHAMPAIGN

SEP 1 1 1981

L161—O-1096

THE UNIVERSITY
OF ILLINOIS
LIBRARY

949.605
RE
1915